

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**Osman b. Abdurrahman'ın Kitâb'un-Nebâti'nin (212a-355b) Transkripsiyonu ve
Dil Hususiyetleri
(Giriş, Gramer İncelemesi, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım)
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mustafa KOÇ**

**Hazırlayan
Selim GÜLTÜRK**

İstanbul – 2009

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Selim GÜLTÜRK
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : Osman b. Abdurrahman'ın Kitâb'un-Nebâtî'nin (212a-355b)
Transkripsiyonu ve Dil Hususiyetleri
Tez Tarihi : Temmuz 2009

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070621 numaralı öğrencisi Selim GÜLTÜRK tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Mustafa KOÇ
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Mustafa KOÇ

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG

Yard. Doç. Dr. Nurgül ÖZCAN (Yedek Üye)

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Gökhan BACIK
Müdür

İçindekiler

Kısaltma cetveli	i
Önsöz.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
Giriş.....	1-8
Grammer İncelemesi.....	9-21
Metin.....	22-355
Sözlük.....	355-379
Kaynakça.....	379-380
Ek.1-Tıpkıbasım	

Kısaltmalar

a.g.e: Adı Geçen Eser

a.g.m: Adı Geçen Metin

Arb: Arapça

Bşnk: Boşnakça

Lat: Latince

TDK: Türk Dil Kurumu

Yun: Yunanca

Önsöz

İnsanın dünyada var olmasıyla beraber hastalıklar da baş göstermiştir. Hastalıkların olduğu yerde tıbbın gelişmesi de kaçınılmazdı. Tarihi insanlık tarihi kadar eski olan hekimlik tarihin her devrinde insanoğlu için önemli bir yer işgal etmiştir. Tıp ilminin günümüze gelene kadar geçirmiş olduğu evreleri incelediğimizde özellikle günümüze gelene kadar ilaçlar bitkilerden elde edilen çeşitli karışımlar veya bitkilerin çeşitli işlemlerden geçirilerek üsare haline getirilmesiyle ilaçlar üretiliyordu. Son zamanlarda kimya biliminin gelişmesiyle beraber bitkilerden elde edilen ilaçlar yerlerini maddelerden elde edilen ilaçlara bıraktı. Bütün bu gelişmelere rağmen günümüzde de alternatif tıp adı altında halen daha bitkiler bu konudaki önemlerini devam ettirmektedirler.

Tıp ilminin gelişiminde temel olarak üç tane hekimden bahsetmek yanlış olmaz. Bunlardan birisi -hemen hemen hepimizin malumu olan- Hipokrat (Bokrat), Calinus ve bizim de üzerinde çalıştığımız kitabın yazarı Dioscorides. Anadolu'da birinci yüzyılda yaşamış olan ve imparator Neron'un ordusunda görev yapmış olan ve bu sayede oldukça fazla yer gezmiş ve bitkilerle alakalı malumat toplamış olan Dioscorides Hekim Anavarza'da doğmuştur. Kendisi aynı zamanda botanikçi ve farmakolog ve fizikçidir. Farmakologluğu ve botanikçiliği birbirini destekleyen Dioscorides kendisinden sonra yaşayacak olan bütün hekimlerin başvuru kitaplarından birisi olan *Materia Medica*'yı, imparator Neron'un ordusunda yapmış olduğu seyahatler sayesinde ya bizzat kendisi keşfettiği veya zaten mevcut olan bitkilerden elde ettiği ilaçların tariflerini bir araya toplayarak oluşturmuştur. Bu eser yıllar boyunca hem Avrupa'da hem de Asya'da tıp ilmi ile veya botanik ilmiyle uğraşan bilim adamlarının dikkatini çekmiş ve çeşitli eklemeler sayesinde ciddi bir bilgi birikimini içinde bulunduran bir kaynak kitap haline gelmiştir.

Avrupa'da ciddi bir tıp alanında şöhrete kavuşan *Materia Medica* ve Dioscorides Avrupalı bilim adamlarından yapılan çeviriler sayesinde İslam medeniyetine kazandırılmış değerlerden biri olmuştur. Çeşitli dillerle beraber Arapçaya da çevrilmiş olan *Materia Medica* doğu kültüründe de kendine hak ettiği yeri edinmiştir.

Dilimize ilk olarak Latineden aktarılan *Materia Medica* Osmanlı tababetine oldukça ciddi katkı yapmıştır ve bir çok hekimin başucu kitaplarından birisi olmuştur. Her ne kadar

değişiklikler ve eklemelere maruz kalmış olsa da ana omurga her zaman Dioscorides'in meydana getirdiği şekilde olmuştur.

Türkçeye Osman b. Abdülmennan tarafında kazandırılmış olan bu eser, tercümanın yaşadığı coğrafyanın dil özelliklerini metnimize yansıtmasından dolayı dil hususiyetleri açısından incelenmesi gerekli olan bir metindir. Özellikle botanik terimleri açısından oldukça zengin olan eser bu konuda çalışma yapacak olan kişiler için ciddi birikimi olan bir kaynak niteliğindedir.

Çalışmamız boyunca büyük bir sabırla bana her konuda destek olan saygıdeğer hocam ve aynı zamanda tez danışmanım sayın Doç. Dr. Mustafa KOÇ'a, gerek bilgi birikimiyle gerekse hayat ve akademik tecrübeleri ile bana yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ'a ve Yusuf ÇETİNDAG'a ve haklarını ödemekle bitiremeyeceğim aileme teşekkür ederim.

Selim GÜLTÜRK

İstanbul 2009

Özet

Dil araştırmalarında başvurulan çeşitli kaynaklardan biride tıp metinleridir. Tıbbın hayatın tam anlamıyla içinde olmasından dolayı dildeki gelişmeler değişimler bu metinlerden büyük nispette takip edilebilir.

Özellikle çeviri metinlerde çevirmenin kendi yaşadığı yerin ağız özelliklerini çevirilere yansıtmışından dolayı dil konusunda orijinal tespitler yapılabilir. Yapılan bu tespitler dil çalışmalarını açısından oldukça önemlidir.

Metnimizin asıl yazarı olan Dioscorides en az Hipokrat kadar ünlü bir tıpcıdır. Aynı zamanda farmakolog ve botanik uzmanıdır. Meydana getirdiğı eser gerek Avrupa'da gerekse Asya'da en meşhur tıp kitaplarından biridir.

Tezimize kaynaklık eden metin ise Osman b. Abdurrahman'ın bu eseri Osmanlı Türkçesine aktarmış olduğu ve ismi Kitâb'un-Nebât olarak bilinen eserdir.

Bitki terimleri açısından oldukça zengin bir içeriğe sahip olan bu metnin salt tıp metni olarak algılanmamalı ve esere meydana getirildiğı kültürün dil konusundaki şifrelerini veren bir eser olarak değerlendirilmelidir.

Abstract

Medical texts are one of the prior resources consulted in linguistic researches. Due to the fact that medicine is involved in life in all matters, the changes and developments in the language can be followed from medical texts to a great extent.

Some original evaluations can be done on the topic of language especially in translated texts as these texts reflect the features of local dialects to the translations. These evaluations are very significant in terms linguistic studies.

The main author of the text, Dioscorides is a medical expert who is as famous as Hipokrat. He is also expert on pharmacology and botanic. The work that he wrote is one of the most famous books of medicine in Asia and Europe.

The text which is the resource to our thesis is Osman b. Abdurrahman's Kitâb'un-Nebât which is the translation of this work into Ottoman Turkish.

This text which is very rich in terms of including plant terms should not be perceived solely as a medical text but also as a work of art which explains the keywords of the culture in which this text was written down.

Giriş

Dioscorides Hayatı Eserleri

Hayatı hakkında geniş bir bilgi bulunmayan Pedanius Dioscorides, Türkiye’de Adana yakınlarında Anazarva’da doğdu. Roma’yı yakmasıyla meşhur olan Roma imparatoru Neron’un(d. MS.37/MS. 9 Haz. 68) ordusunda hekim olarak bulundu ve bu ordu ile birlikte uzun yolculuklar yaptı; İtalya’yı, İspanya’yı ve Kuzey Afrika’yı adım adım gezen Pedanius Dioscorides, bu seyahatlerinde topladığı malzemelerle M.S. 70’li yıllara doğru, tıp alanında ilaç olarak kullanılan bitkilerin listesinin yer aldığı ve bu bitkilerin nasıl kullanılacağını ayrıntılı bir şekilde anlatan eserini meydana getirdi. Her ne kadar yazmış olduğu eser batıda daha çok Lâtince *Materia Médica* adıyla tanınsa da kitabın asıl ismi Grekçe *Peri Hyles Iatrikes* (İlâçlar Bilgisi)dir. Meydana getirildiği 1.yy’dan, 18.yy’a kadar bütün Avrupa’da tıp, farmakoloji, botanik alanlarında ana kaynaklardan olan ve erken dönemde Süryanice ve Arapçaya yapılan tercümeleriyle *Materia Médica*, Dioscorides’i doğuda Galen (Calinos) ve Hipokrat (Bokrat) ile beraber antik tıp ve botanik biliminin üç öncüsünden biri haline getirdi.

Materia Médica ve Özellikleri

Metnin bilinen en eski nüshası Batı Roma imparatoru Flavius Anicius Olybrius (430-472)’un kızı Juliana Anicia’ya sunulan 512 tarihli, içerisinde 383 bitki illüstrasyonu bulunan 400 sayfalık el yazması nüshadır.¹ “UNESCO’nun 1998’de dünya mirası olarak kabul ettiği bu yazma (Vienna, Nationalbibliothek, Cod. Med. Gr. 1, Dioscorides), 1562’de I. Ferdinand tarafından elçi olarak görevlendirilen, Busbecq tarafından İstanbul’da, Kanunî’nin doktorunda görüldü, yedi yıl sonra satın alınarak Viyana’ya götürüldü”.² Pontus Kralı VI. Mithridates’in (132–163) hekimi Crateuas’tan ve Galen’den alıntılarla zenginleştirilmiş olan bu yazma, orijinal

---

¹ Bu nüsha Batı Roma İmparatoru Anicius Olybrius’un kızı Juliana Anicia’ya (İstanbul 461–527?) ithaf edildi. Dioscorides ve Juliana bağlantısı için bkz. Leslie Brubaker, “The Vienna Dioscorides and Anicia Juliana”, *Byzantine Garden Culture*, Washington, 2000, s. 189–214. Bu yazmanın iyi bir tanıtımı için bkz. Josef Karwain, “Zwei pharmazeutische Kostbarkeiten der Wiener Nationalbibliothek: Der griechische Dioskurides vom Jahre 512 n. Chr. arabische Galenus vom Jahre 1200 n. Chr.”, *Pharmazeutische Monatshefte*, Wien, 5 (1924), s. 73–80.

² Bu yazmanın tıpkıbasımı: Dioscorides, *Codex Aniciae Julianae Picturis Illustratus*, Leyde, 1906.

metinle bu metne eklenmiş olan ilaveler birbirinden tefrik edilebilir diye farklı boyutlarda ve renklerde yazı tipleri ile oluşturulmuştur.³

Materia Médica'nın Türkçeye Aktarılması ve Diğer Dillere Çevirileri

“Halife III. Nasır Abdurrahman'ın isteği üzerine (912–961) Nikolaos *Materia Médica*'yı Yunancadan Latinceye çevirdi (340/951)”.⁴

Halife III. Nasır Abdurrahman'ın(912–961) emri ile İspanya'da, Nikolaos tarafından 340/951'da Grekçeden Latinceye aktarılan *Materia Médica*, İtalyan bilgin Pierre André Matthioli'nin çevirilerine kadar Avrupa'da Dioscorides'e oldukça geniş bir tesir alanı oluşturdu ve şöhretini arttırdı. I.Ferdinand'ın (1503-1564) ve daha sonra II Maximilien'in (1527-1576) doktorluğunu yapan İtalyan bilgin Pierre André Matthioli (1501 - 1577), *Materia Médica*'yı Yunancadan Lâtince'ye çevirdi.⁵ Oldukça fazla ekleme ve üzerinde yapılan değişikliklerle orijinal metinden ayrılan bu çeviriler Avrupa'da Rönesans döneminde ve daha sonrasında Dioscorides'in ününü ve tıp dünyası üzerindeki tesirini devam ettirdi.⁶

Materia Médica'nın Yunancadan Arapçaya yapılan ilk tercümesi Stephanos b. Bazil tarafından gerçekleştirilirken, Harun Reşid'in başhekimliğini yapan Gabriel b. Buhtişu'nun yoğun çalışmalarıyla 9.yy'da Yunancadan Süryaniceye de çevrilmiştir (Bibliothèque Nationale de France, Supplément Arabe, 1067). Yapılan bu çalışma, Huneyn bin İshak tarafından 616/1219'da, redaksiyondan geçirilerek ortaya kondu.⁷ İslâm dünyasında bu ve bundan sonra yapılan çeviriler Kitâbu'l-Haşâyiş ismiyle

³ Busbecq, *Türk Mektupları*, çev. H. Cahit Yalçın, İstanbul, 1939, s.xx

⁴ M.Koç, Pedanius Dioscorides'in Hyles Iatrikes'i, Andrea Mattiholi'nin *Materia Medica*'sı ve Türkçe Çevirisi Kitabı'n – Nebât, 1. Ulusal İslam Elyazmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul 2007, s.143

⁵ P. A. Matthioli, *Senensis medici, Commentarii in sex libros Pedanii Dioscorides Anazarbei, de materia medica*, Venetiis, 1565.

⁶ Mattioli'nin çevirileri ve Rönesans'ta tesirleri için bkz. A. Castiglioni, *Histoire de la Medecine*, Paris, 1931, s. 188, 303, 394–95.

⁷ L. M. Leclerc, “De la Traduction Arabe de Dioscorides et Des Traductions Arabes en Général. Études Philologiques Pour Faire Suite a Celles Sur Ebn Beithar”, *Journal Asiatique*, (9) 1867, s. 5–38. Bu makalede, yazma etrafıca incelenmiş ve Dioscorides'in orijinal metniyle Arapça çeviri karşılaştırılmıştır.

anılmaya başladı.⁸ 12.yy'da Artukoğulları zamanında Malatyalı Ebu Sâlim'e yaptırılan çeviri beğenilmediği için Mihran b. Mansur'un Kutluğ Bey adına 560/1165'te yeniden yaptığı çeviri⁹ ile klasik dönemdeki çalışmaları özetleyebiliriz.

Osman b. Abdülmennan ve Kitâbu'n-Nebât

Materia Médica'nın – ki Türkçeye *Kitâbu'n-Nebât* olarak geçmiştir- çevirmeni Belgrad Tercümanı Osman b. Abdurrahman¹⁰, girişte (2a-3b) uzun zamandır Belgrad'da tercüman olarak vezir ve şehir muhafızlarının yanında bulunduğunu, bu esnada Köprülüzade Ahmed Paşa'nın (ö. Kahire 1769-70)¹¹ isteğiyle, İtalyan bilgin Pierre André Matthioli'nin *Kitâbu'n-Nebât*'ını Türkçeye tercüme etmeye başladığını ve 1184/1770'de müsveddelerinin bittiğini söyler. Fakat devam eden Rus savaşı ve bir hendese kitabı¹² meydana getirmek ihtiyacından dolayı başlamış olduğu *Kitâbu'n-Nebât* çevirisini I. Abdülhamid döneminde 1191/1777'de son şekline getirir ve eseri Melek Mehmed Paşa'ya (1719-1801) takdim eder.¹³

“Bitkilerin damıtılmasına ve tedavide kullanımına dair *İlmü Ma'rifetü Taktîr* (Berkhardos'tan tercüme) ve *Zamâimu Kitâbı Ma'rifeti't-Taktîr* adlı iki eseri de bulunan Osman b. Abdurrahman'ın bundan başka Köprülüzade Ahmed Paşa'nın isteğiyle Bernhard Varennius'un (1600-1676) fizikî coğrafya konusunda *Geographia*

⁸ Arap tıbbında Dioscorides'in tesirleri için bkz. Von Max Meyerhof, “Die Materia Medica des Dioskurides bei den Arabern”, Quellen und Studien Zur Geschichte der Naturwissenschaften der Medizin, (3) 1933, s. 280-292. Berlin.

⁹ Bu çeviri, adı bilinmeyen bir mütercim tarafından Emir Salar b. Rüstem için Farsçaya aktarıldı. Bu çevirinin tanıtımı için bkz. Süheyl Ünver, *İstanbul'da Dioscorides Eserleri*, İstanbul, 1944, s. 5-10; Bedi N. Şehsuvaroğlu, “Dioscorides'in Materia Medica'sı ve Tesirleri”, Eczacılık Bülteni, Mayıs 1961, s. 40-41.

¹⁰ Mühtedi olan Osman b. Abdurrahman, kimi metinlerinde adını Osman b. Abdülmennan" olarak da kaydeder..

¹¹ Köprülüzade Numan Paşa'nın oğlu. 1737'de Rumeli beylerbeyi oldu. Selânik, Kandiye, Eğriboz, Belgrad (iki kez), Bosna, Özi, Halep ve Mısır valiliklerinde bulundu. Son valiliği sırasında vefat etti.

¹² Osman b. Abdurrahman'ın bahsettiği bu çalışmasının adı *Hediyyetü'l-Mühtedi*'dir. Bkz. Ramazan Şeşen, “Belgrad Divanı Tercümanı Osman b. Abdülmennan ve Tercüme Faaliyetindeki Yeri”, Tarih Enstitüsü Dergisi (Prof. Dr. M. Münir Aktepe'ye Armağan), İstanbul 1995-1997, sayı 15, s. 315-319.

¹³ Belgrad muhafızlığında da bulunan Paşa, 1768-74 Osmanlı – Rus savaşında sadaret kaymakamı olarak görev yaptı. III. Selim döneminde yapılan yenilikler onun sadrazamlığında gerçekleşti.

generalis in qua affectionnes generales telluris explicantur adlı kitabını *Tercümetü Kitâbu Coğrafya* ismiyle çevirdiğini biliyoruz.¹⁴

Kitâbu'n–Nebât'ın Nüshaları

Materia Médica'nın nam-ı diyar *Kitâbu'n–Nebât*'ın Türkiye kütüphanelerinde bulunan nüshaları şunlardır: 1) Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar, 3242, 2) Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud, 5505, 3) Süleymaniye Ktp. Reşid Ef., 709, 4) İstanbul Üniv. TY, 1221, 5) Beyazıt Ktp, Veliyyüddin Efendi, 2486, 6) Cerrahpaşa Tıp Tarihi, 19/1, 7) Kütahya Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Ktp., 417.

Kitâbu'n–Nebât'ın Bölümleri

Mütercimimiz Osman b. Abdülmennan (Osman b. Abdurrahman)'a göre, Pierre André Matthioli yapmış olduğu çeviride bir kısım bitkileri çok iyi bilmesine karşılık, uzak bölgelerde bulunan bitkileri yeteri kadar tanımadığından dolayı meseleye tam olarak nüfuz edememiştir. Bu nedenden dolayı mütercimimiz Osman b. Abdülmennan (Osman b. Abdurrahman) kendisinin çeviri sırasında asıl metinde yer alan bilgileri kontrol ettiğini ve gerekli gördüğü yerlerde düzeltmeler yaptığını anlatır. (3a) Kitabın Latincesi beş bölümden oluşmasına rağmen mütercim eseri Türkçeye çevirirken son kısım olan “Madenler ve Şaraplar” kısmını tercüme etme gereği görmemiştir

Okuyucuların istedikleri bitkiyi kolay bir şekilde bulabilmelerine yardımcı olmak amacıyla eserin başında bitki adları indeksi bulunmaktadır. Eserde metne yapılacak göndermeler, elif, be, cim ve dâl harfleri ile dörde ayrılmış varaklara göre yapılır. Bitki adlarının yer aldığı indekste alfabetik olarak sıralanmış bitkinin karşısına varak numarası ve hangi harfin altında bulunduğunu gösteren ibareler yazılır. Giriş kısmında eserimizde yer alan bitki adlarının Arap alfabesine göre dizini verilir (5b–13b). Toplam 955 bitkinin yer aldığı bu dizinden sonra tedavi değerlerine göre bitkiler ayrı ayrı gruplar hâlinde alfabetik olmayan bir düzende sıralanırlar (14a–.61a). Bundan sonra kitap dört bölüm hâlinde bitkileri, bu bitkilerin genel olarak

¹⁴ Köprülü Ktp. Ebulhayr Ahmed Paşa, 175. Osman b. Abdurrahman'ın eserleri için bkz. Ramazan Şeşen, agm, s. 304-320; Abdülhak Adnan–Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul, 1943, s. 23.

nerelerde yetiştiğini, bitkilerin şekil olarak özelliklerini, hangi hastalıklarda ve hangi durumlarda kullanılacağını ve bu bitkilerden hangi yollarla ilaçlar temin edileceğini anlatmaya başlar.

Osman b. Abdülmennan (Osman b. Abdurrahman)'ın Türkçeye kazandırdığı eser dört bölüme ayrılır.

Birinci Bölüm (62a-128a): *Kitâb-ı Evvel: Eşcâr-ı Kebîre vü Sagîre ve Çalı Envâi* (Birinci Kitap: Büyük ve Küçük Ağaçlar ve Çalı Türleri)

İkinci Bölüm (128b-211b): *Kitâb-ı Sâni: Ekseriyâ Metâbîh-i Nâsta Müsta'mel ü Ma'rûf ve Kezâlik Besâtîn-i Havâss u Avâmda Gars u Zer' ile Mevsûf Olan Nebâtât u Ezhâr* (İkinci Kitap: Genellikle Mutfaklarda Kullanılan ve Bilinen; Seçkinlerle Halkın Bahçelerinde Ekip Dikilen Bitkiler ve Çiçekler)

Üçüncü Bölüm (212a-296a): *Kitâb-ı Sâlis: Ekseri Sahârî ve Kûhistânda ve Sengistânda ve Bihâr ve Enhârda Nâbit ve Tâbâyi'i Hârre Olmak Üzere Sâbit Olan Nebâtât*, (Üçüncü Kitap: Çoğunlukla Ova, Dağ ve Taşlık Bölgelerde; Deniz ve Irmak Kenarlarında Biten ve Tabiatı Sıcak olan Bitkiler)

Dördüncü Bölüm (296a-355b): *Kitâb-ı Râbi': Sahârî ve Bostânda Hâsıla ve Ekseriyâ Tabâyi'i Bürûdet ile Fâsıla İsti'mâli Nâfi'a ve Bazen Muzır ve Mühlike Olan Nebâtât*, (Bahçelerde ve Yabanda Yetişen ve Tabiatı Soğuk Olduğu İçin Bazen Tehlikeli Bazen Faydalı Olan Bitkiler)

Bu bölümlerin her birini bir kitap olarak tanzim eden mütercim bazı noktalarda kitaptaki bilgilere ve yine halk arasında kulaktan kulağa gezen bazı yanlış bilgilere müdahale edip bu yanlışlıkları düzeltme ihtiyacı hisseder; **(Bâb Der-beyân-ı Yebrûh) (318b)** “*ancağ dâr ağacınıñ altında bulunur. Şalb olunan insândan nesne yire tamlayup kök-i mezbûr andan hâşıl olur. Çıkarması için bir kara köpek lâzımdur. Kelb-i mezkûrî iki gün kadar ac tutup ba' dehu varup ol köki açarlar. Ve bir uzun ipek bez uçıyla köki bağlayup ol bir uçına kelbi bağlarlar ve ba' id mağalden kelbe et gösterirler. Kelb ac olmağla ete hücûm iderken ipi çeküp ol köki çıkarur, velâkin çıkarmağa giden kişi kulaqlarını pamuk veyâ bal mûmıyla kapamağ gerek, zîrâ ol kök*

yirinden kopduğu vaktde feryād ider imiş ve feryādını işiden kişi helāk olurmış veyā ednā mertebe şağır olurmış. Bu cümle kızb ve yalandur.”, (Bāb Der-beyān-ı ‘Aynu’l Ğurāb) (321a) “Köki ince ve beyāza māyil siyāh ve şaçaklıdur. Ba‘zılar buña daħi ħāniķu’n-nemir dirler, velākin bunlar daħi ħaṭādur, zīrā Diyosķorides ħakīmūñ ħāniķu’n-nemir ta‘rifine muṭābiķ olmadıĝından başka daħi bu otuñ zu‘m itdükleri kadar zehri yoķdur.”, (Bāb Der-beyān-ı Güneş Çiķegi) (248a) “Ba‘zılar dimişler ki bu ot Diyosķorides ħakīmūñ diduĝı yalancı benķusdur. Velākin ħaṭā itmişlerdür, zīrā güneş çiķegi otuñ yapraķları zūfā otuñ yapraĝı gibi uzunca ve sivridür ve çiķegi pentafliyūn ya‘nī beş parmaķ otuñ çiķegi gibidür illā ki andan büyükdür. Ve aşmaları daħi çoķ olup aĝaçlıdur ve köki daħi aĝaçlı ve kırmızıya māyildür. Mezāķında ‘ufūşat vardur. Yalancı benķus ise bunuñ ħilāfidur, zīrā yapraķları merzencūş yapraĝı gibi müdevverdür ve kökinūñ mezāķı keskin ve ħarīfdür. Pes ħaṭāları bundan ma‘lūm oldu. Ve bu ot semfiṭ envā‘ından ‘add olunması enseb olduĝı daħi zāhirdür.”, (Ve daħi) (259b) “Bir ot vardur ki geyik dili otına müşābih olduĝından ötüri aña daħi ba‘zıları geyik dili dirler, velākin ħaṭādur. Diyosķorides ħakīm aña “hemiyonis” dimişdür.” Gibi düzeltmeler bu cümledendir.

Şüphesiz Kitābu’n–Nebāt’ın en önemli özelliĝi bitkileri ayrıntılı bir şekilde tanıtarak ele almasıdır. Eserin bu yönünü göstermek için “tilki kuyruĝunu” örnek vermek yeterli olacaktır:

“Tilki Kuyruĝu (Arb. Zēnbū-s Şa‘leb) (Bşnk. aĝladisuniye) (222b-223a) *Alopecurus myosuroides* Huds.: Ya‘nī dilki kuyruĝı. Bosnaķça aĝladisuniye dirler. Bu otuñ adları çoķdur. Ba‘zıları aña çapa dikenini dirler. Köki ĝayet derine gidüp izālesi çapasuz mümkün olmadıĝından ötüri. Ve ba‘zılar aña öküz tutan otı dirler. Zīrā çift sürülürken şaban demüri bunuñ kökine işābet ittıĝı vaktde öküzleri meķş itdürür. Ve ĝāh olur ki şabanuñ neste(si) kırılır. Ve bu sebebden aña şaban kıran ve öküz kıran dimişler. Ba‘zılar aña ketān taraĝı dirler. Yaprakları arasında ince ve keskin ve ince ketān taraĝınuñ dişlerine beñzer dikenleri olduķlarından ötüri. Ba‘zılar daħi aña kaşan otı dirler zīrā şuda kaynadup bāĝırlere içürdüķleri vaktde

bevl yollarını idrâr ider. Bu otuñ kökinden hurûc iden degirmi ve kırmızıya mây'îl dikenlü sâkları çoğdur. Yaprakları koyı ve yeşil ve yonca yaprağı gibi degirmi ve tulanidür. Çiçekleri bögrülce çiçeği gibidir. Kimi beyâz ve kimi kırmızıya mây'ildür. Çiçeklerinden mercimekte gibi gılâflar hâşıl olup içinde burçak tohmı gibi yaşşı tohm bulunur. Bu ot bir kerre peydâ itdiği yirden uzun ve kavî kökleri sebebiyle atılması gücdür. Tarlada ekinlere ve çayırdı otlara muzırdur . Çift sürenlere ve orağ ve tırpan biçenlere mâni' olur. Bu ot evvel bahârda zuhûr itdikde nâzıkdür ve dikenleri yoğdur. Dikenleri henüz orağ vaktinde zuhûr ider. Ve bu sebebden ol ilde bu otı tâze iken cem' ve tuzlu şuda yimek için bütün sene hıfz iderler idi.” (Yani tilki kuyruğu. Boşnakça ağladisuniye derler. Bu otun birçok ismi vardır, bazıları bu ota çapa dikenini derler. Çünkü kökü gayet derine indiği için temizlenmesi çapa olmadan mümkün olmadığından ötürü bu ismi almıştır. Ve bazıları bu ota öküz tutan otu derler. Zira çift sürülürken sabanın demiri bu otun köküne denk geldiği zaman öküzlerin ilerlemesini engeller ve bazen sabanın demiri kırılır. Bu sebepten ötürü bu ota saban kıran ve öküz kıran demişlerdir. Bazıları bu ota keten tarağı demişlerdir. Yapraklarının arasında ince ve keskin ve ince keten tarağının dişlerine benzer dikenleri olduğundan ötürü bu şekilde isimlendirilmiştir. Bazıları buna kaşan otu derler zira suda kaynatıp atlara içirdikleri vakit idrar yollarını açar. Bu otun kökünden çıkan yuvarlak ve kırmızıya benzer dikenleri gövdeleri çoktur. Yaprakları koyu ve yeşil ve yonca yaprağı gibi yuvarlak tulanidir. Çiçekleri bögrülce çiçeği gibidir. Kimisi beyaz kimisi kırmızıya benzer. Bu çiçeklerden mercimekte olduğu gibi kılıflar oluşur ve bu kılıfların içerisinde burçak tohumu gibi yassı tohum bulunur. Bu ot bir kere yetiştiği yerden uzun ve güçlü kökleri sebebiyle temizlenmesi güçtür. Tarlada ekinlere ve çayırlarda otlara zarar verir. Çift sürenlere ve orağ ve tırpan biçenlere mani olur. Bu ot ilkbaharda bittiğinde naziktir ve dikenleri yoktur. Dikenleri hasat vaktinde ortaya çıkar ve bu sebepten bu otu taze iken toplar ve tuzlu suda yemek için bütün sene saklarlar.)

Bu bitki için bir terim karşılaştırmalı bir terim listesi çıkardığımızda zengin malzemeyi görebiliriz:

1. Tilki Kuyruğu (Arb. Z̄enbū-s Şa‘leb) (Bşnk. aḡladisuniye) (222b-223a) Lat. *Alopecurus myosuroides* Huds
2. Çapa dikenî: bk Z̄enbū-s şa‘leb
3. Öküz tutan otu: bk Z̄enbū-s şa‘leb
4. Saban kıran: bk Z̄enbū-s şa‘leb
5. Öküz kıran: bk Z̄enbū-s şa‘leb
6. Ketân tarağı: bk Z̄enbū-s şa‘leb
7. Kaşan otu: bk Z̄enbū-s şa‘leb

Kitâbu’n–Nebât’ın Türk Dili Açısından Önemi

Kitâbu’n–Nebât her ne kadar tıp içerikli bir metin olsa da Osman b. Abdurrahman’ın eseri Latineden Osmanlı Türkçesine aktarırken, yaşadığı coğrafyanın ağız özelliklerini çeviriye yansıtmış olması eserimizi Türk dili açısından önemli hale getirmektedir. Özellikle metinde çok zengin bir şekilde yer alan bitki terimleri ve bunların nasıl meydana getirildiğine dair bilgiler eseri daha da ilgi çekici bir hale sokmaktadır. **Bâb Der-beyân-ı Güneş Çiçeği:** *Vech-i tesmiyesi budur ki bunun çiçeği sarı ve berrâk ve bütün gün şems ile berâber döndüğünden ötürüdür. Bâb Der-beyân-ı İşkabinure:* *Ya‘nî “uyuz otı” ve “çıban otı” daği dirler. Bosnaçça “kırasnavnik” ve “kavyas” daği dirler. Bu vechile tesmiyesi çıban ve kabarcık için şerbetlerde ve uyuz için zımâd ve merhemlerde isti‘mâl olundığından ötürüdür. Bâb Der-beyân-ı Eksiris:* *Ki “habaku’l-buğ” ya‘nî “tahta biti otı”dur. Bosnaçça “estebiçum terave” dirler. Vech-i tesmiyesi yâ gâyet bed çoğusundan veyâhud tahta biti kaçurmasından ötürüdür. Örneklerde görülen isimlendirmeler metnimizde çokça yer almaktadır. Bitkilerin adlandırılmasında kullanılan yöntemler hakkında bilgilerin yer aldığı metin halk içinde kullanılan bitki isimlerini Latince Yunanca ve Boşnakça karşılıkları ile birlikte vermektedir. Kültür hazinemiz için oldukça önemli olan bu terimlerin bir kısmı günümüzde de kullanılmaktadır.*

Bu ve bunun gibi onlarca ayrıntılı tarifi yer aldığı metnimizde Türk Dili açısından incelenmeye değer olan özellikle bitkilerin adlandırılması ve tıp ilmi ile alakalı olan terimler göze çarpmaktadır. Daha önce Kitâbu'n-Nebât (*Materia Médica*) ile alakalı yapılan çalışmalar metnin sınırlı kısımlarını ele almıştır. Biz bu çalışmamızda Kitâbu'n-Nebât'ın Türk Dili açısından içeriğinde bulunan zengin bitki terimleri açısından önemine dikkat çekmeye çalıştık.

Grammer İncelemesi

Gramer açısından baktığımızda metnimiz, yazarının yaşantısını sürdürdüğü yer olan Belgrad ve havalisinde Osmanlı Türkçesi'nin Bosna ağzına ait özellikler göstermektedir. Bu nedenle çeşitli yerlerde normal yazılışa aykırı haller ve bu ağza ait kullanımlar kendisini göstermektedir. Aykırı yazılışların tam nedenlerini bilmemekle beraber genel kullanım olarak hüküm vermemizin nedeni metinde aynı kullanımın mütemadi bir şekilde yer almasıdır.

İnce Sıralı Fiil Tabanlarına Gelen Kalın Sıradan Damak Ünsüzlü Ekler

Damak ünsüzlerinin standart dilde ön ve arka damak olmak üzere iki şekli bulunur. Kalın sıralı kelime tabanlarında arka damak k ve g'si, ince sıralılarda ise ön damak k ve g'si kullanılır. Ünlü uyumunda esas olan bu ses düzeni, Arap harfli Türkçe metinlerin seslendirilmesinde belirleyici rol oynar. Alıntı kelimelerin kelime tabanlarının Türkçede nasıl telaffuz edildiği de içinde damak ünsüzü bulunan ekler vasıtasıyla belirlenir.

Ağız metinleri standart Türkçe'den gerek ses uyumları gerekse ünlü ve ünsüzlerin alafonlarını bünyelerinde barındırmaları itibarıyla ayrılabilirler. Tarihi Türkçe metinlerinin standart Türkçeden sapan örneklerini anlamakta ağız çalışmalarının verileri bu cihetten önem taşır.

Tezimizde ağız özelliğinin en belirgin örnekleri standart dilde ince olan fiil ve isim tabanlarına arka damak k'sı bulunan eklerin getirilmesidir. Metnin tezimizde kullandığımız kısımdaki bütün bu özellikteki örnekler taranarak yorumlanmaya çalışıldı. Çıkardığımız sonuçlar şunlardır:

Metnimize Bosna ağzı kısmen yansımıştır. Müellif ya da müstensih standart Türkçeyi esas almasına karşın mahalli dil özelliklerini yer yer metne taşımıştır. En belirgin özellik bazı Türkçe kelime tabanlarıyla ekler arasındaki uyumsuzluktur. Ancak aşağıda tek tek verdiğimiz örneklerde görüleceği üzere bu uyumsuzluk her zaman sistemli bir yapıda değildir.

Damak ünsüzlerinin ünlülerle ilişkisini ağız çalışmalarından hareketle yeniden ele almak gerekir düşüncesindeyiz. Örneğin Çukurova ağızları çalışmasında altı tür k ünsüzü belirlenmiştir. Faruk Yıldırım bunları şöyle sıralar:

Süreksiz, yarı ötümlü bir ön damak ünsüzü olan k; yarı ötümlüleştiği için g'ye yakın duyulan k ünsüzü.

Süreksiz, ötümsüz bir orta damak ünsüzüdür. Standart Türkçede kalın ünlülerle hece kuran ƣ ünsüzünün boğumlanma noktasına yakın bir yerde boğumlanan bu ünsüz, ön çıkışlı k ünsüzünün boğumlanmasını geriye kaydırmasıyla oluşur.

Süreksiz, yarı ötümlü bir orta damak ünsüzü olan k, ön çıkışlı k ünsüzünün boğumlanmasını geriye kaydırması ve yarı ötümlüleşmesiyle oluşur.

Süreksiz, ötümsüz bir arka damak sesi olan ƣ ünsüzü, standart Türkiye Türkçesinde kalın ünlülerle hece kuran ƣ ünsüzünden biraz geride boğumlanır.

Süreksiz, yarı ötümlü bir arka damak ünsüzü olan ƣ, ğ'ya yakın duyulan ƣ şeklinde tanımlanabilir.

Süreksiz, ötümsüz bir ön damak ünsüzü olan k, kalın ünlülerle hece kurduğu halde ön çıkışını koruyan k ünsüzüdür.¹⁵

Damak ünsüzlerinden g'nin ara renkleri de k gibi çeşitlidir. Elimizdeki örnekleri işlerken Türkçenin seslerini vermekte sıkıntılı bir alfabenin kullanılması ve Bosna ağızı üzerinde yapılmış bir başka çalışma olmadığından doğrudan bir karşılaştırma imkânı bulamadık. Ancak Balkan ağızlarında sık görülen uyumsuzlukla metnimizin uyuşması ve Bosna ağızı için veriler taşıması eseri dil bakımından önemli kılmaktadır.

---

¹⁵ Faruk Yıldırım, Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I (Giriş – İnceleme), Ankara, 2006, s. 105-107.

İnce Sıralı Fiil Tabanlarına Gelen Kalın Sıradan Damak Ünsüzlü Ekler

Gel-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *gelduğda* 214b,221b,278b,283a,293a. Ama *geldükde* 239b,253b,298a,321b,342a

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *gelduğdan soñra* 283a

Gel- fiil tabanı incelediğimiz kısımda sadece bir mastar ekiyle, o da ince sıradan kullanılmıştır: *gelmege* 343a.

İçinde damak ünsüzü bulunmayan örneklerde *gel-* tabanına katılan eklerin ince mi kalın mı okunacağı belirsizdir: *gelür x gelur*, *gelse x gelsa*, *gelüp x gelup*, *gelmiş x gelmiş*... Fakat fiilin sıfat-fiil şekli metinde *gelan* olarak imla edilmiştir. Bu husus sıfat-fiilin kalın sıradan okunduğunu gösterebildiği gibi, Eski Anadolu Türkçesi'nde elifin a ve e sesi için ortak harf olarak kullanılmasının Osmanlı Türkçesindeki yansıması olduğu da ileri sürülebilir.

İç-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *içduğdan soñra* 227b,321b,322a, 232a.

Bu fiilin bu zarf-fiil eki hep kalın sıralıdır. Ancak *iç-* fiil tabanına gelen bütün örneklerde mastar ekleri daima ince sıradandır: *içmek* 213a,214a,214b,215b... *içürmek* 213a,214a,215b... Fiilin zarf-fiilllerde kalın, mastarlarda ince damak ünsüzü alması bazı köklerin bünyesinde yer alan sesin Arap harfli metinlerde ı veya i olduğunun damak ünsüzlü eklerle tamamen halledilemeyeceğini gösteren örnek olarak değerlendirilmesi gerekir.

Metnimizde –ç ünsüzüyle biten ikinci ve son örnek olan ince tabanlı *geç-* fiil tabanının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *iç-* örneğine benzemektedir.

Eyle-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *eyleduğda* 215b,334b,350a.

Eyle- fiil tabanı birer örnekte ince ve kalın sıradan kullanılmıştır: *eyledük* (görülen geçmiş zaman birinci çokluk çekimi) 313b; *eyleduğ* (görülen geçmiş zaman birinci çokluk çekimi) 334b. Bir yerde de sıfat-fiil eki incedir: *eyledükleri* 352b.

Metnimizde –e ünlüsüyle biten diğer fiil tabanı *çigne-* ve olumsuzluk eki –me ile *gitme-* ve *virme-* fiil tabanlarının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *eyle-* örneğine benzemektedir.

Dökül-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *dökülduğ* 216a,221b,283b,319a,333a,334b,336a,345a.

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *dökülduğdan soñra* 216b,235a,256b,263a...

Bu fiil tabanına ince sıradan bir örnekle mastar eki gelir: *dökülmekden* 344b. Metnimizde *dökül-* edilgen şekli damak ünsüzlü ek alırken kök şekli *dök-* bu eklerle bir araya gelmez.

İnce sıralı kelime tabanlarıyla kalın sıralı ekler arasındaki ilişkinin kelime tabanını kalın sıraya aktardığı öngörüsünü zorlayan bir örnek de *dökül-* fiilidir. Bu öngörüye göre kelime tabanı kalın sıraya dahil olsaydı, fiil kökünün son ünsüzü k'nın arka damak ünsüzüne dönmesi gerekirdi, oysa metnimizde bu fiilin bütün örnekleri ön damak ünsüzüyledir.

Geç-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *geçduğdan soñra* 217b,315a,339b.

Bu fiilin geçür- şekli metinde tek örnekle ve ince ekle görülür: *geçürdükden* *şoñra* 247b.

Bit-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *bitdikdan şoñra* 275b; ama *bitdükden* *şoñra* 342b,345a.

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *bitdigi* 231a,236b,249b,269a,292b,293b,327a; ama *bitdük* 269a.

Bu fiilin metindeki bütün mastar şekilleri ince ekle görülür: *bitürmek* 304a,351a; *bitişdürmek* 214a,270b,280b.

Metnimizde –t ünlüsüyle biten diğer ince tabanlı *git-* ve *it-* de fiil tabanlarının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *bit-* örneğine benzemektedir.

Di-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *didugi* 248a,291b Ama *didügi* 213b,234a, 268a, 327a, 327b, 338a,343b,344a...

Ama *yidüklerinde* 323a, *yidükleri vaqt* 352a, *yidükde* 315a,325a, *yidürmek* 227a.

Di- fiil tabanına gelen mastar eki hep ince sıradandır: *dimek* 212a,213b,214a,218b...

Metnimizde –i ünlüsüyle biten diğer bütün ince tabanlı *yi-* ve *eski-*, *eri-* fiil tabanlarının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *bit-* örneğine benzemektedir.

Yi-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *yiduqları* 218a.

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *yiduqdan şoñra* 321b

Ama *yidüklerinde* 323a, *yidükleri vaqt* 352a, *yidükde* 315a,325a, *yidürmek* 227a.

Yi- fiil tabanına gelen mastar eki hep ince sıradandır: *yimek* 213a,222a,222b,223a...

Ezil-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *ezilduğda* 224a

{*DIGI VAKT*} (zarf-fiil eki): *itdiği* 241b,246a,270a,271a,276b,285a,290b...

Ezil- fiil tabanı metnimizde tek bir örnekte dahi ön damak ünsüzlü ekle görülmez. Dikkat çekici bir örnekte bu fiilin isim şekli *ezik* 341b şeklindedir.

Metnimizde –l ünlüsüyle biten diğer ince sıradan bütün fiil tabanları *dikil-*, *dökül-*, *ekil-*, *büzül-*, *gel-*, *sürül-* damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisinde *ezil-* örneğine benzemektedir.

Büyü-

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *büyüduğça* 244a.

Büyü- fiil tabanı metinde geçen tek örnekte arka damak ünsüzlü ekle görülürken bu fiilin isim şekilleri daima ön damaklıdır: *büyük* 212a,214b,216b,217b,220a; *büyücek* 214b,239b,319a.

Kes-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *kesdukları* 325b

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *kesdiklerinden sonra* 233b.

Kes- fiil tabanı metnimizde bir örnekte mastar eki alır, ancak ek ince sıradandır: *kesmek* 319b. Bu fiilin isim şekline gelen –lık/-lik eki de kararsızdır: *keskinlik* 214a,237a,280a, ama *keskinlik* 212a,214b,216b,217a,218b...

Metnimizde –s ünsüzüyle biten diğer fiil tabanı *es-* fiil tabanlarının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *kes-* örneğine benzemektedir.

Dög-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *dögdukdan sonra* 225b.

Dög- fiil tabanı metnimizde iki örnekte mastar eki alır, ancak ek ince sıralıdır: *dögölmek* 224b,254a. Bu fiil tabanındaki ön damak ünsüzü, arka damak ünsüzlü ek aldığı halde kalınlaşmaz.

Metnimizde k ön damak ünsüzüyle biten diğer *dik-* ve *çek-* fiil tabanlarının damak ünsüzlü eklerle uyumsuzluk ilişkisi *dög-* örneğine benzemektedir.

Eski-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *eskidukdan sonra* 316b.

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *eskidukça* 283b.

Sev-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *sevdukları* 346b.

{*DUKLARINDAN ÖTÜRİ*} (zarf-fiil eki): *sevduklarından ötüri* 328b.

Dik-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *dikildukdan sonra* 260b.

Dik- fiil tabanı metnimizde bir örnekte mastar eki alır, ancak ek ince sıralıdır: *dikmek* 345a.

Dön-

{*DIGINDAN ÖTÜRİ*} (zarf-fiil eki): *döndıgından ötüri* 248a,294a.

Eri-

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *eriduğça* 246b,257b,274b.

Eriş-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *erişdiği* 236b.

Es-

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *esdiğça* 332a.

Git-

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *gitduğça* 277b,286b,299a,332a,333a.

Eglen-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *eglenduğdan sonra* 287b.

Döşen-

{*DIGI VAKT*} (zarf-fiil eki): *döşendiğı vakt* 315b.

Döşe- fiil tabanının isim şekli *döşek* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 227a,227b,230b,252a...

Düş-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *düşduğdan sonra* 262b.

{*DIGI BİRLE*} (zarf-fiil eki): *düşdiğı birle* 268b.

Düşür- fiil tabanının mastar şekli *düşürmek* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 243b,254a,255b,266b,273a...

Çek-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *çekduğlarında* 322a.

Çek- fiil tabanının mastar şekli *çekmek* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 226b,235a,244a,303b...

Gör-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *görduğda* 223b.

{*DIGI BİRLE*} (zarf-fiil eki): *gördığı birle* 268a.

Vir-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *virıldığı* 223b; ama *virmedük* 355a,327b.

Vir- fiil tabanının mastar şekli *virme* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 230a,251b,267b,285b...

Sür-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *sürduğdan sonra* 227b.

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *sürdukları* 339b,342b.

Sür- fiil tabanının mastar şekli *sürme* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 213a,222b,224b,227a..

Sür- fiil tabanının iki yerde kalın s ile imla edildiği görülür: *şur-* 251b,308b.

Süz-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *süzduğdan sonra* 222a.

Süz- fiil tabanının mastar şekli *süzme* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 213a,222b,224b,227a...

Çigne-

{*DIGI VAKT*} (zarf-fiil eki): *çignendiğı vaqt* 212b,250a,281b,294a...

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *çignedikça* 346b.

Çigne- fiil tabanının mastar şekli *çignemek* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 213b,221a,242b,280b...

Biş-

{*DUKDAN SONRA*} (zarf-fiil eki): *bişduğdan sonra* 222a, 278a.

{*DUKÇA*} (zarf-fiil eki): *çignedikça* 346b.

Ekil-

{*DUKDA*} (zarf-fiil eki): *ekilduğda* 221a.

Ek- fiil tabanının mastar şekli *ekmek* metnimizdeki bütün örneklerde ince sıralıdır: 217a,219b,224b,255b...

Göster-

{*DUK*} (sıfat-fiil eki): *gösterdikları* 223a.

Büzül-

{*DUK*} (zarf-fiil eki): *büzüduğlarından* 222a.

Büzül- fiil tabanının mastar şekli *büzülmek* metnimizde ince sıralıdır: 237a

İnce Sıralı İsim Tabanlarına Gelen Kalın Sıradan Damak Ünsüzlü Ekler

{LIK}

Keskin: *keskinliği* 214a,237a,280a; ama *keskinligi* 236a,302b.

Gölge: *gölgelik* 283b,289b; ama *gölgelik* 243a,249a,251b, 256b,316b, 320a, 322b, 327b.

Perk: *perklık* 214b,246b,266a,351a; ama *perklik* 259a,263a,320a.

Ekşi: *ekşilik* 273b,282a.

Serin: *serinlik* 329a.

Derin: *derinlik* 296a,299b.

Göz: *gözlık* 286b.

Reng: *rengsüzlük* 273a.

Ziyâde: *ziyâdelik* 243a.

{CIK}

Kıse: *kısecık* 216a,233a,237b,251b,254b,261b...; ama *kıseçik* 232a.

Düğme: *düğmecık* 256b,262b,275a,294b,295a,299b,311a.

Dil: *dilcık* 243b,248b,259b,298b,301b,335b; ama *dilcik* 229b,262a,290a,335a.

Dere: *derecık* 300a.

Büber: *bübercık* 324b.

Çengel: *çengelçık* 218b

Metin

[212a] Kitāb-ı Şālīş

Bu kitābda ekşeriyā tabī'atları hārr ve mezākaları acı olan otlar ve kökler beyān olunsalar gerekdür gerek bu taraf diyārında bulunmuşlar ve gerek diyār-ı ba'ideden gelsünler ve gerek bāğçelerde ve gerek şahrālarda ve tağlarda bulunsunlar meger ki ba'ızı otlar tabī'at-ı mezkūre üzere degil iken münāsebet ve müşābehet-i şekl sebebiyle ilhāk oluna, nitekim maħallinde fehm olunur.

Bāb Der-beyān-ı Revānd-çini

Frenkçe “raberberum” dirler. Bu bir kökdür ki ibtidā diyār-ı Mağrib'de huşūşā siyāhlar diyārında bulunmuşdur ki ol vaktde ahālisi bī-ḥayā ve bī-edeb ve meskenleri yir altında ve lisānları serd ve yoğun bir kavm olmağla anlara “berber” demişlerdir. Ve bu ecluden daḥi bu köke daḥi “raberberum” demişler; “radesberber”den mürekkebdür. Berber köki dimekdür. Lafz-ı “rades”den dāl ve sīn ḥazf ve āḥirinde vāv ile mīmi nisbet için zamm itmişlerdür. Ba' dehu bu köki Hind'de ve 'Acem'de ve encāmında Çin ya' nī Şin memleketinde ba'ızı yüksek ve ırmaqları çok ve toprağı sarı ve killü olan tağlarda bulmuşlardur. Şimdi ekşeriyā oradan sā'ir memleketlere naql olunup münteşir olmağla “revād-ı çini” veyā ‘şini’ dirler.

Şekli: Bunun sākı nādir bir qarışdan yüksek olur. Yaprakları iki qarış kadar uzun; esfelleri eñsüz ve taraf-ı a'lāları yaşı ve degirmi ve tüylüdür. İbtidādan yeşildür. Ammā kemāle gelduğlarında sarı olurlar. Yapraklarıñ ortasından sākı çıkıp a'lāsında mor menekşeden büyük mor çiçekleri vardur. Rāyiḥası ḡayet keskindür. Köki iki üç qarış kadar uzun ve kimi qol kadardur ve kimi eksik ve kimi daḥi ziyāde qalındur. Zāhiri kırmızıya māyil siyāh ve bātını kırmızı tamarlar ile muḥtelif şarıdur ve koyu sarı ruḫbeti vardur. Bu köki yirden

ihrâc itdikleri birle faşla faşla kesüp bir kaç tahta üzerinde tecfif iderler ve günde bir kaç kerre çevirürler, zîrâ kaç^ç olunduğı birle aşā kıoyşalar ruṭūbeti aķup yabāna giderdi. Bir kaç gün vech-i sâbık üzere tahta üzerinde kıuruduķdan soñra ipliklere dizüp ve gölgede aşā kıoyup iki ay kıadar tecfif iderler. Ba^çdehu tamāmen kıuruduķda tüccāra bey^ç iderler.

Vaķt-i ihrācı. Faşl-ı Őitānuñ āķirinde faşl-ı rebi^çde [212b] yapraķları ve sākı sürmedin ihrāc olunmaķ gerek; ol vaķtde ruṭūbeti kemāldedür. Ve ammā yapraķları ve sākı sürduķdan soñra ihrāc olunsa ruṭūbeti az olup ve olan daķi kıuvvetsiz olur, zîrā ol vaķtde ruṭūbeti ve kıuvveti yapraķlarına ve sākına ve çiçeklerine gitmişdür.

Kıymeti. Ol diyaruñ ahālisi bu köki tâze iken bir ta^çlıkasını bu diyāruñ ĥisābınca ancak bir ğurūşa bey^ç iderler. Ve bu semtlerden müşterisi gidüp almasa ahālisi bu köki cem^ç itmezdi, zîrā anı bir dürlü mu^çāleceye isti^çmāl itmezler. Hemān, buķūr yirine eşnāmlarına yaķarlar.

Muķtārı. Evvelā ma^çlūm ola ki ba^çzı ĥilekārlar revānduñ aşlahından bir vāfir cem^ç idüp üzerine kıaynamış Őu döküp dört beş gün Őu içinde terk iderler. Ba^çdehu kıuvveti çıķmış rāvendi Őudan çıķarup ve tecfif idüp ĥāliş rāvend yirine bey^ç iderler. Ve ol Őarı kıuvvetli Őuyı güneşde veyā yavaş āteş üzerinde Őem^ç-i ^çasel gibi kıoyı oluncaya dek ṭabķ iderler. Ba^çdehu cevz-i bevvē kıadar ĥablar düzüp ve tamāmen tecfif idüp kibāra bey^ç iderler. İmdi rāvend-i çini almak murād olunduķda eski ve kıurtlu olmayup yeñi ve tâze ve Őaķil ve mezākı pek ve rāyiķası ĥoş; zāhiri kıırmızıya māyil siyāh ve bāṭını kıırmızıya māyil Őarı ve çok kıırmızı ṭamarları olan iķtiyār olunmaķ gerek. Ĥuķūşā ki ağızda çignendiğı vaķtde za^çferān Őarusı rengin vire; evşāf-ı mezkūre üzere olan aşlāhı ve ĥāliş rāvenddür. Ĥilelü rāvendüñ mezākı serd ve rengi muķteliķ ve donuķdur.

Ṭabī^çatı: Rāvendüñ cümle ^çanāşırdan muķteliķ mizācı vardur ,ķuķūşā nārdan ve türābdan, zîrā nārdan ikinci derecede ĥārr ve yābisdür. Kıuşād ve neşr idüp sürer. Türābdan merāreti ĥāşıla olup cezḅ ve kıabz ider. Ṭabī^çat-ı nāriyyesi yukarıda yüzer ve türābiyyesi esfelinde ve dibinde olur. Ve bu eelden rāvend

köki muqatṭar şularda ve ğayrı māyi'âtda ışlanduğı vaqṭde eczā-yı nāriyyesi türābiyyesinden tefriḳ olunur.

Menāfi'-i dāhilesi. Rāvend-i çinī bir yavař ve mülāyim devādur. Her dürlü eşḫāşa ve her vaqṭde isti'māl olunur. Gence ve kocaya, şabīlere ve ḫāmileye bilā-ḫavf içürmek cā'izdür. Ve bunuñ te'siri ziyāde olur eger aña bir miḳdār sünbül-i bostānī-i müzekker [213a] veyā mekke ayruđı ya'nī tebn-i mekke veyā dārçin [ilāve] olunursa. Ve rāvend-i çinī ile nice vücūh üzere tedāvi olunur. Velākin isti'mālde ekser olan üç vechdür.

Vech-i evvel budur ki rāvendden üç dürt dirhemini yalnız veyāḫud eczā-yı şelāse-i mezkūreden birinüñ bir dirhemiyle alup ve ḫurdeyi қаṭ idüp irice saḫḫ idesin. Ba'dehu bir pāk bez içine bağlayup bir içim keçi südi içine ařa kıoya. On sā'at kadar içinde ṭurduđdan řoñra řabāḫ ile cümlesini ıssıdup ol bezi řıķasın ve ol südi içesin yāḫud içüresin. Bu vech ile keçi südi yirine miyāh-ı muqatṭaradan marul ve hindibā ve envā'ı kerefs şularında veyāḫud maṭbūḫlarında ışladup ba'dehu ıssıdup ve řıķup isti'māl etmek olur. Her řanđı řarīḳ ile olursa olsun a'zā-yı bāṭıneye bir nefis ve mülāyim devādur. Mi'deyi ve cigeri ve řalāķı tenḳiye ve řavī ider. süddeleri küřād ider. Ve şabzda 'arız olan cemi'-i emrāzı def' ider. Meşelā şarılık ve henüz başlıyan istiskā, eski sıtmalar ve emşāli ve dağı řafrā-yı muḫteriķa'-ı zā'ideyi bil-külliyeye sürer. Ve kezālik balđamı ve ruṭūbet-i keşifeyi sürer ve demi taşfiye ider.

Vech-i şānī budur ki rāvendi düğüp ve ince elekden geçürüp münāsib řuy-ı muqatṭar ile veyāḫud maṭbūḫ ile veyāḫud et şuyı ile içmekdür. Velākin evvelki vech kadar almayup niřf dirhem ve bir dirhem ve niḫāyet bir buçuḳ dirhemden ziyāde almayalar. Ve bu vech üzere ziyāde kıuvvet virür. Ve bir kimse mi'dede veyā cigerde cerāḫat olmasından ḫavf iderse her ğün niřf dirhem ince saḫḫ olunmuş rāvendi üç dirhem izmir siyāḫı üzerine eküp tenāvül ide.

Vech-i şāliř budur ki rāvendi āteřde pişirüp yimekdür. Enva' sürmek ishāle eyüdür, ḫuřuřā şan ile gelen ishāle. Bu mişillü 'illete mübtelā olan kimesne her ğün birer dirhem pişmiş rāvendi ağızda çigneyüp yuda. Ve çün kim

sözümüz ishâldendür, bir dürlü devâ ta‘lîm ideyim ki hâlaşları nâ-ümîd olan çok kimesneyi mu‘âlece idüp hâlâş olmuşlardır. Terkîbi budur: İki dirhem râvend-i çînî, bir dirhem şarı helîle kapuğı [213b] alup ikisin hurde kaç idüp bir miqdâr kavurasın. Ba‘dehu bunlara siñirli otinuñ ve kızu kıulağı ve hindîbâ tohmlarından bir dirhem ve kırmızı gülden bir kabza zamm idüp üzerine pâk şu dökessin. Velâkin bu şuda bir kaç kerre kızmış bülâdı söyündürmek gerek. Ba‘dehu nişfi kalınca kaynadup süzesin ve içinde nişf dirhem zamğ-ı hazîz hâll idüp aħşam yatacak vaktde içüresin. Ve daħi ifrâtile aķup diñmeyen hayz demini teskîn için siyâh pişmiş râvendden şülüş dirhemini yiyeler. Ve daħi kan tükürenler veyâhud yüksekden düşenler pişmiş râvendden bir dirhemini yalnız veyâ bir miqdâr mûmyâ veyâhud kıızıl boya ile bir içim sirkencübîn ile içeler. Şabîleriñ soğulcanı def [içün] şülüş dirhem saħķ olunmuş râvendî ne vechle mümkün olursa içürelere veyâhud yidürelere, vech-i serî le soğulcanların helâk idüp sürer. Her gün şabâh ile bir pârça râvend ve maşakî saķızını sükker ile ağızda çignemek nefesi hûb ider ve baş süddelerin küşâd ider ve başa ve havâssa kuvvet virür; mi‘deyi ıssıdır ve muħâfaza-ı şihhat-ı insân için nâfi‘dür.

Menâfi‘-i hâricesi. Bir kimsenüñ a‘zâsı ezilmiş olsa iki arpa ağırı mûmyâ ve nişf dirhem râvendî zanbaķ veyâ nergis şoğanı ‘uşâresi ile veyâhud bâde ile ezüp ba‘dehu yavaş âteş üzerinde ıssıdup ağıran a‘zâyâ süre. Ağrısın def idüp uyuşmuş kanı tağıdır. Râvend-i çînî dört beş sene sağ sâlim hıfz itmek için ‘asel içine veyâhud dârü veyâ benç tohmı içine koyalar veyâhud şem-i ‘asel ile termente karışdurup etrâfına süreler.

Bâb Der-beyân-ı Kañtâryün-ı Kebîr

Aşıl imlâsı “kentaryon” iki lafzdan mürekkebdür. “Kentum” ki “yüz” ma‘nâsınadır. Ve “aurum” altun ma‘nâsınadır. Ya‘nî “yüz altun otı” dimekdür. Fevâid-i keşîresi sebebiyle zî-kıymet olduğına işâret için böylece tesmiye itmişlerdür. Evayilde buña “rapontikom” dirler idi. Velâkin evayilde bu tarafa

gelen rapontiķom kōki ŧimdi gelmez oldu. Hemān Diyoskorides ħakīmiñ diduđi ķaņtāryūn-1 kebīr anuñ yirinde müsta‘meldür mezbūr [214a] rapontiķom-1 ħaķīķiye ķuvvet ve te‘şirde muvāfiķ olduđından ötürü.

Pes imdi ķaņtāryūn-1 kebīrūñ yaprakları cevz yaprağına müşābihdür. Uzun ve laħanī renginde ve eṭrāfi kertiklidir. Sākaları degirmi ve iki üç zirā‘ uzun ve yan dalları vardır. Niħāyetlerinde aşferak gibi yeşil dügmeleri olur. Velākin anlardan aşfer ve aṭveldür; çiçekleri āsmānīdür. Toħmı aşfer toħmı gibi tüyler içinde melfūfdur. Kōki ķalın ve perk ve ağır ve bir zirā‘ ķadar uzun ve eṭrāfi bükümlü gūye ki urđan ile şarılmışdur ve iç ruṭubeti kırmızıdır. Mezākı ṭatluca ve ķābız ħarīfdür. Yüksek ṭađlarda, ķalın ṭoprađda olur.

Ṭabī‘atı. Kōkinūñ iki dürlü mezākı vardır. Evvelā bir ṭatluca keskinliği vardır; şānīyā ķābızdur. Ṭatlu keskinliği sebebiyle bir miķdār ħārrdur; küşād ider. ħayzı ve raħimde ölmüş veledi sürer. Cezb ve ‘ufuseti sebebiyle ħāki bāriddür. Ķabz götürür ve ķanı tesķin ider ve yaraları bitişdürür.

Menāfi‘ dāħilesi. Ķaņtāryūn-1 kebīr kökinden iki buçuk dirhemini saħķ idüp içmek yüksekden düşüp cevfinde kırığı olanlara nāfi‘dür. Ve daħi siñir büzülmesine, yan ağrısına, öksürük-i medīde, ağır şoluğa ve ķan tükürmesine nāfi‘dür. Ve kezālīk ciger ‘illetine ve şarulığa ve istiskāya eyüdü. Eger sıtması yoğısa sirkencübin veyā bāde ile içeler. Ammā sıtma berāber var ise münāsib şuy-1 muķaṭṭar ile içeler. Kōk-i mezbūr raħim ağrısın ve burusın def‘ ider; ħayzı idrār ider, ħamli sürer; kökini saħķ idüp içduğlarında veyāĥud andan şāf düzüp ferclerine idĥāl itduğları vaķtde.

Menāfi‘-i ħāricesi. Ķaņtāryūn-1 kebīr kökinūñ yaraları bitişdürmek ve tebriye itmek için ķuvvet-i ‘azimesi vardır. Ĥattā Diyoskorides ħakīm dir ki fazla ķaṭ‘ olunmuş laħm çömlerde ķaynadurken ķaņtāryūn-1 kebīr kökini içine bıraķsalar ol laħm pārçaların biri birine bitişdürür ve daħi eski ruṭubetlü cerāĥatları, yaraları oñaldurur. Kökini saħķ idüp gubārını içine ekeler veyāĥud kökini ķaynadup merĥem gibi üzerine vaż‘ ideler. V‘allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kantaşyûn-ı şağîr

Buña dağı “merâretü’l-arz” dirler, ya‘nî “yir odi” dimekdür. Bosnaşça “zemlenizüc” dirler. Sâkı bir qarış kadar ve dağı ziyâde uzun ve köşelidür. [214b] Ve yan dalları vardur. Niğayetlerinde küçük ve dilber ve şakız güli rengine çiçekler zühür idüp encâmında bunlaruñ yirlerinde küçük buğday dânesi kadar gılâflar peydâ olur. Köki egri ve perk ve bir miğdâr acıdur. Tedâvîde medhali yoğdur. Qaldı ki otı gâyet mürrdür ve ol sebebden aña “merâretü’l-arz” dimişlerdür. Bu ot çayırarda ve bâğlarda ve ba‘zı bayırlarda olur. Mâh-ı hâzîranda ve temmüz evâyilinde çiçegi açıldığda cem‘ olunur.

Tabî‘atı: Kantaşyûn-ı şağîr hârr ve yâbisdür. Cezb ve ‘aks ve gâyet tahfif ider.

Menâfi‘-i dâhilesi: Kantaşyûn-ı şağîr otını şuda kaynadup içmek şafrâyı ve ruğbet-i fâsideyi sürer. Kezâlik kurı otını saşık idüp gubârından bir dirhemini arpa şuyı maşbühıyla içmek şafrâyı ve ruğbet-i fâsideyi sürer. Bu tağdırde üç günde bir tutan sıtmaya nâfi‘dür. Bu sebebden ba‘zıları aña “sıtma otı” dimişlerdür. Kantaşyûn-ı şağîr otını kaynadup şu-yı maşbühıyla ihtikân itsele ‘ırqu’n-nisâya nâfi‘dür, ağrısın teskîn ider. Kantaşyûn-ı şağîr ‘uşâresin içmek siñir ve mefâsil ‘illetlerine meşelâ nîm tamlı ve felc-i â‘zâ ditremesi ve uyuşması, siñir büzülmesi ve emşâline nâfi‘dür. Talağ perklığını yumuşadur içmekle ve zâhiren üzerine vaz‘ itmekle.

Menâfi‘-i hâricesi: Kantaşyûn-ı şağîr otını dögüp yağı itmek veyâhud ‘uşâresine bezler ışladup yağı itmek yaraları ve eski cerâhatları oñaldurur. Yapraklarını kaynadup şuyı yüzi ve sâyir bedeni gâsl itmek envâ‘ leke ve huşunetini giderür. Kantaşyûn-ı şağîr otınuñ ‘uşâresi göz mu‘âlecesine nâfi‘dür. ‘Asel ile qarışdurup göze çekseler gözi keskin idüp dumanını giderür. ‘Uşâresine penbe ışladup ferce idğal itse hayzı ve hamli taşra çeker. ‘Uşâresin kulağa iğtâr itmek kurtlarını helâk ider. Başa sürsele koñağı ve keli izâle ider. Kantaşyûn-ı şağîr otını çiçegi ile dögüp ‘uşâresin bezden geçürüp soñra bir kaç gün güneşde

bırağup şıkça qarışduralar. Kıvāma gelduğda büyücek haplar düzüp ve kurudup hıfz ideler. Vaqt-i hācetde ‘ilel-i mezkūre için isti‘ māl ideler. Ot-ı mezbūruñ ol kadar Menāfi‘-i vardur ki Cālinūs hakīm Menāfi‘-i beyānında bir maḥşūş [215a] risāle taḥrīr eylemişdür.

Bāb Der-beyān-ı Centiyāne

Ve buña daḥi centiyane-i kebire dirler. Kökinden evvelā zūhūr iden yaprakları siñirli otuñ yapraklarına müşābihdür; illā ki anlardan büyük ve kalın ve kırmızıya mā’ildür. Sāklarında ve yukarısında olan yaprakları daḥi küçük ve etrāfları kertiklüdür. Sākları degirmi ve düz ve boğumlu ve bir parmak kadar kalın ve iki zirā‘ kadar uzundur. Çiçekleri evvelā ğilāflar içinde olup ba‘dehu açıldığda şarı renginde olurlar. Ba‘dehu bunların yerine kadeḥler zūhūr idüp içinde küçük ve yaşşı ve ince ve hafif toḥm ḥāşıl olur. Köki yarı kol kadar ve gāh daḥi ziyāde kalın olup düzdür. Zāhiri toprak renginde ve bātını şarı. Rāyiḥası keskin ve mezaḳı mürrdür. Bu eelden aña Bosnaçça “ğurçek” demişlerdür. Evā’ilde Bosna ve Hersek ve Sırp diyārına mālīk olan Centiyus nāmı kral bu köki ibtidā bulmağla anuñ ismiyle tesmiye olunup aña “centiyāne” dinilmişdür. Bu ot yüksek tağlarda ve gölgelü ve nem-nāk vādilerde olur. Gerçi evvelā Bosna ve Hersek ve Arnavut tağlarından zūhūr itmışdür. Velākin şimdi Nemçe tağlarında mübāhdur. Bunuñ köki mäh-ı ağustos ve eylülde cem‘ olunup gölgede tecfif olunur.

Menāfi‘-i dāḥilesi: Kökini kurudup ve saḥḳ idüp ğubārından iki dirhem kadar şadef otıyla veyā büber ile sirkencübin veyā sirke veyā bāde ile içmek yılan şokdığına nāfi‘dür. Serapiyon nām hakīm bunu te‘yīd idüp demişdür ki kuduz it tladığına centiyāne kökinden a‘lā ve aqvā devā bulmadum. Ve tiryāk düzenleruñ ba‘zıları ḥaşbeten centiyāne kökinden ve defne yemişinden ve daḥi ba‘zı āḥer köklerden ‘aşel ile tiryākların yaparlar. Kökini saḥḳ idüp ğubārından bir dirhemini içmek her günde ve dört günde bir tutan sıtmaya ve ağır şoluğa

nāfi' dūr. Ğubārını 'asel ile qarışdurup ma'cūn gibi tenāvül itmek gögsi kesif balğamdan ve sümükden tenkıye idüp büzāk ile iħrāc ider. Centıyāne kökini kaynadup şuyın içmek veyāhud ğubārını bir içim sirkencübin veyā bāde ile içmek cigerüñ ve talağüñ süddelerin küşād ider ve qarın burusın teskīn ider [215b] ve şoğulcānı helāk ider; bögrek ve meşāneyi tenkıye ider ve bevli ve hayzı idrār ider. Bir kimesnenin cigerinde ve mi' desinde 'illeti olup ta'āma imsāk idemese centıyāne kökinüñ ğubārını sirkencübīn ile içürelər eger ħarāreti yoğısa ; ve illa marul veyāhud hindibā şuy-ı muqatṭarıla içürelər. Mi' de ağırsı için firanzile etmeginün içinı rendeden geçürüp ve centıyāne kökinden bir miqdārın içinı ħurde ekseler ve üzerine sirke döküp bir zamān tura. Ba' dehu yatacağ vaktde içe, mi' de ağırsın teskīn ider. Quru centıyāne kökinden şāf kesüp ferce idħāl olunduğda hayzı ve ölmüş veledi ve tābi' i çeküp iħrāc ider. Ve daħi öksürügi olan hayvāna centıyāne kökini içürmek nāfi' dūr.

Menāfi' -i 'uşāre: Tāze centıyāne kökinün 'uşāresinden bir dirhem kadar içmek yan ağırsına ve yüksekden düşüp cevfinde kıırığı olanlara nāfi' dūr, zīra uyuşmuş qanı taħlil idüp sürer. Şan' at-ı 'uşāre budur: Tāze kökini dögüp beş gün kadar tāze şu içinıde tırduğdan soñra berāber köki gibi kaynadalar qabuğı şoyulıncaya dek. Ba' dehu bir pāk bezden süzüp tekrār kaynadalar bal kıvāmına gelince dek şoğuduğdan soñra bir şışede veyā çinī qabda vaqt-i ħācete ħıfz ideler.

Şuy-ı muqatṭarı: Şems burc-ı sünbüleye taħvīl eyleduğda centıyāne kökinden şu taqđır olunur. Bu şuy-ı muqatṭarı bir qaç nevbet on beş dirhem kadar içmek mümtedd olan sıtmalara nāfi' dūr. Ve Bu muqatṭarı niçe eyyām her şabāħ 'ale'r-rīq on veyā on beş dirhem kadar içmek tül-ı 'ömre sebebdür, zīrā mi' deden cem' i-i balğamı izāle ve maħv ider. Muqatṭar-ı mezbūre nışf dirhem ince saħq olunmuş egir kökini ve bir dirhem sükker qatup içeler ta'āma iştiħā getürür. Centıyāne muqatṭarını içmek hayzı ve bevli idrār ider. Muqatṭar-ı mezbūr daħi semmi mān' i ve nāfi' dūr. Ve tavuğ ħastalığına nāfi' dūr. Ve bu sebebden bālāda zıkr olunduğı üzere tiryāq-ı taqlīdiyyeden başqa tiryāq-ı ħaķīkiyye ki aña "tiryāq-ı andromake" dirler, zamm olunur.

Menâfi‘-i-i hâricesi: Centiyâne köki daği yara otıdur, zîrâ cerrâhlar  ar yaraları tevsi‘ itmek için k okinden m il yapup yaraya  okarlar. Centiy nen n ‘u  aresi derin ve biribiri [216a] üstine kesilmiş ve  arışmı  yaraları o aldur. Ve ‘u  are-i mezb re ile yaraları ten kiye idüp süreler. ‘U  aresine bezler ı ladup gözler üzerine  oyma   te in alup bedene sürseler env ‘ lekelerin iz le ider.  ula a i t ar itseler  urtlarını hel k ider. Bir kimesnen n a‘ z ası ezilmi  olsa centiy ne k okin n  ub rını vey h d ‘u  aresini zeyt ya ıyla  arışdurup ol a‘ z aya süreler, anları  o  ider. V’ all hu a‘ lem.

B b Der-bey n-ı Centiy ne-i  a ire

Bu ot m hiyyeti ve  uvvetiyle centiy ne-i keb re fi’l-cümle m  abih olmağla centiy ne-i  a ire tesmiye olunmuşdur. Eski a lanmamı  tarlalarda ve yol ken rlarında bulunur. S ki ancak be   arı  ve bir buçuk  arı  kadar uzun ve degirmi ve  aruya m yil yeşil olup esfelinden a‘ lasına varınca bo umludur. Her bir bo umda biri birine mu  abil ikişer  alın ve semüz ve uzunca ve   bun otnu n yapraklarına m  abih yaprakları vardır. S kları nih yetlerinde içi boş ve uzunca  n gira lar gibi altı ar yedi er m ‘  renkli çiçekleri vardır. Bunlar m h-ı a ustosda d k ld kları uzunca k seci lar içinde k  uk ve altun  arusı rengine to m bulunur; köki bey z ve uzundur ve iki  arafdan çok yirde h  v ri yaraludur. Ve bu sebebden niçe lis nca bu a ‘‘ a  köki’’ dirler ve Bosna ca ‘‘prostereleni komerin’’ dirler.

 ab ‘ atı: Centiy ne-i  a ire h rr ve y bisd r, z r  g yet acıdur. Mer ret-i centiy ne-i keb ren n mer retini tec v z itmege  ar bd r.

Men fi‘-i dahilesi: Kökini  urudup ve sa k idüp  ub rını sirkenc b n vey  sirke vey h d b de ile içmek sıtmayı def‘ ider ve daği veb  hasteligine n fi‘ oldu i g yetle med  olunur. Pes hastelig-i mezb reden mu  afa a itmek murad iden kimesne  ıran va tinde her  ab h  ub rından nı f dirhem z kr olun n m yi‘ anu  biriyle i e. Ve amm  veb  hasteligi i  bet itmi  olsa bütün dirhemini

içe ve derleye. Centiyâne-i şağire otunun kökiyle kaynadup içmek şadri tenkiye idüp müctemi^ç olan ruṭubet-i balgamiyyeyi sürer. Hayvânât kıranında bunuñ kökini isti^ç māl olunmaq münāsibdür, zīrâ ḥanāzīrde tecrübesi vaḳi^ç olmışdur. Ba^ç zı^ç avratlar erkeklere cāzūlık itmede bu köki [216b] isti^ç māl iderler, bu köklerin ortalarında^ç avratlarda gibi furūcı olduklarından ötürü.

Menāfi^ç-i ḥāricesi: Centiyâne-i şağirenüñ kökini dögüp qarına yaḳı itmek şoğulcanı helāk ider. Kök-i mezbūr daḳı bir a^ç la yara otıdur. Enva^ç yara ve kırık yirlere tebriyye için otını kökiyle bādede kaynadup maṭbūḫiyle evvelā yarayı ḡasl itdükden şoñra şaḫḫ olunmuş kökinden ḡubārını yaraya ekeler. Kökinden taḳṭir olunan şuyı daḳı bu kuvvettedür. Velḥāşıl centiyâne-i kebīrenüñ cümle kuvveti ve te^ç şiri centiyâne-i şağirede mevcūddur.

Ve daḳı: Centiyâne-i şuğayr dirler bir ot vardır ki her ḥuşuşda centiyâne-i şağireye müşābihdür. Evvelā andan küçükdür ve sākı ercūvānī rengine māyıldür. Ve çiçekleri evvelkinden çok büyük ve mor rengine karībdür. Bütün ot yir yüzine yayılmışlardır. Köki beyāz ve uzundur ve mezāḳı ḡāyet mürredür. Aşlanmamış toprakda olur. Kuvvet ve te^ç şirde centiyâne-i şağireye muvāfiḳdur. V'allahu a^ç lem.

Bāb Der-beyān-ı Zerāvend-i Ṭavīl

Aña daḳı “aristoloḫiyye” dirler, Türkçe “kurt elması” dirler. Ve bir nev^ç i daḳı vardır ki aña daḳı “zerāvend-i mudahrec” ve “aristoloḫiyye-i müdevvere” dirler. Muṭlaḳ zerāvende Bosnaḳça “podrajac” dirler. Zerāvend-i ṭavīlñ yaprakları şarmaşık yapraklarına beñzer velākin ziyāde müdevver ve mülāyimdür. Sākıları bir zīrā^ç kadar uzun ve gevşekdür; çiçekleri beyāza māyil şarudur. Ve keskin rāyihaları vardır. Bunlar dökülduḳdan şoñra yirlere amrud veyā alma gibi mīvesi ḥāşıl olur. Köki bir qarış kadar ve daḳı uzun ve ba^ç zı^ç yirinde parmak kadar ḳalın olur. Ve ammā zerāvend-i müdevverüñ aşmaları yir

yüzinde yayılır gider. Çiçekleri zerāvend-i tavilūn çiçekleri gibidür ve yaprakları daḥi anuñ yapraklarına beñzer illā ki anlardan küçükdür ve ziyāde müdevverdür. Köki daḥi müdevver ve perk ve gāyet şaçaklı. Zāhiri beyāza māyil türābī renginde ve batnı altun şarusı rengindedür. Mezākı acıdur. Ve bu zerāvend-i müdevver İtalyada Ğargāno nām tağda bulunur. Aşlahı ve ecvedi oradan gelir. Rūm ili tağlarında ve ğayrıda daḥi bulunur. Zerāvend-i tavil ve müdevver orağ vaḳtinde iḥrāc ve cem^ʿ ve tecfif olunur.

Ṭabīʿatı: Zerāvend-i tavil ve müdevver tedāvīde çok isti^ʿ māl olunurlar. Mezākı acı [217a] ve bir miḳdār keskin olmağla derece-i şālīse ibtidāsında ḥārr ve yābisdür, lākin zerāvend-i müdevverūñ mizācı adağğ olmağla kuvveti ziyādedür; ḥuşūşā ruṭūbet-i keşīfe taḥlil ve süddeleri küşāda murād olunduğda.

Menāfi^ʿ-i daḥilesi. Zerāvend köklerinden bir dirhemini sirkencübīn veyā sirke veyā bāde ile içmek vebāyı ve sıtmayı nāfi^ʿdür. Ve bu sebebden tiryāğ eczāsına zamm olunur. Ve yılan şoğdığına daḥi nāfi^ʿdür. Kökini döğüp şoğdığı yara üzerine koyalar. Köklerini mürri-şāfi ve bevir ile ḳaynadup içmek ḥayzı idrār ve raḥimden ruṭūbet-i fāsıdeyi ve sāʿir murdarlığı sürer. Pes vaz^ʿ-ı ḥaml iden her ʿavrat raḥmini tenḳiye içün zerāvend kökini içmek münāsibdür. Ve daḥi kökinden şāf yapup fercine idḥal itse yine teʿşir-i mezkūr ḥāşıl olur. Ve bundan ğayrı daḥi bu kökler öksürüğe ve ağır şoluğa ve balğamlu şadra sar^ʿa siñir büzülmesine ve yara ağrısına nāfi^ʿdür. Köklerini şuda ḳaynadup içeler. Ve bu kökler daḥi müşhildür. Üç dirhemini içeler, ʿamel itdürüp balğamı ve şafrāyı sürer. Zerāvend-i müdevverden balıḳlar gāyet ḥazz iderler. Kökini döğüp ve kireç ile ḳarışdırdıktan şoñra ḥaplar düzüp şuya bıraḳalar, balıḳlar kemāl-i iştihā ile ḳapup yudarlar. Ba^ʿdeʿz-zamān kirecin darbından bīhūd olup ölmüş gibi şuyūñ üstine çıkarlar.

Menāfi^ʿ-i ḥāricesi: Zerāvendi tāze iken yaḳı itmek dikenini, ağaç ḥurdesini, oḳı, kemük kırıklarınını ve emşālini bedenden cezb idüp iḥrāc ider. Kökini bādede veyāḥud sirke ile şuda ḳaynadup maṭbūḥıyla eski yaraları ve cerāhatları ve şaraca ʿilletini bā-ḥuşūş ʿavret-i ğālīze yirlerinde olan cerāhatları

ve ‘illetleri ğasl idüp kökinüñ ğubārını ol ‘illetlere ekmek cümlesini tebriye ider. Baytārlar daħi bu köki isti‘māl idüp bārgīrleri mecruħ olduklarında veyāħud egerden başılduklarında zerāvendi saħķ idüp ğubārını yaralarına ekerler nāfi‘dür. Kökini bāde ve ‘asel ile kaynadup ğulağa iķtār itseler cerāhatı izāle idüp ağrısın teskīn ider. Zerāvend kökini dişe sürseler dişleri pāk ve yalabık ider. Beden uyuzını ve huşūnetini izāle için zerāvend ğubārını sirke ile ğarışdurup süreler. Zerāvendi ğatmi kökiyle ve siñirli otıyla dōğup nıķrīse yaķı itmek ağrısın teskīn ider [217b]. Yaralar ve fāsıd cerāhatlar ve ‘illetler için bir nāfi‘ merhemüñ şan‘atı budur: zerāvendüñ ğurı yapraķlarını veyāħud kökini saħķ idüp ğubārını termente ve ketān toħmı yağıyla yavaş āteş üzerinde ne pek ğoyı ve ne pek şulu merhem olunca ğarışdurasın , ba‘dehu indirüp vaķt-i ğācete ğıfz idesün.

Bāb der-beyān-ı Kemāliyyūn-ı Şağīr-i Ebyāz

Ba‘zı diyārda buña “şeytān ğalburı” dirler ve aşıl Bosnaķ dilince “pupave bibelā” dirler. Ve ba‘zıları “ğarağubağ” dirler. Ba‘zı frenkler buña “ğarlina” dirler. Sebebi budur ki o ilde büyük Ēarlo nām ğıral etrāf a‘dāsı ile cenk iderken ‘askerine bir ‘azīm ğıran ğirüp ğoķ ‘askeri helāk olmağla düşmanlarından ğavf üzere iken rü‘yāsında bir şahş-ı rāmī ğörünüp ve oķum ne ğüne ota işābet ider baķ diyü ğırala imā idüp oķını remy itdüķde işbu zıķr olunan kemāliyyun-ı şağīr-i ebyāza işābet idüp ol şahş ğāyib oldu. Ēıral uyanduķda bildi ki oķ işābet itdüği ot ‘askerini ğırandan mu‘ālece için işāret olunmuşdur. Pes mu‘āleceyi mübāşeret idüp münde fi‘ olmağla bu otı ğıraluñ ismiyle tesmiye idüp aña “ğarlina” dimişlerdür. Velākin biz yine bu otuñ beyānına gelelim. Kemāliyyun-ı şağīre ebyāz yapraķları enginar yapraķları gibidür illā ki andan tüylü ve dikenlü ve sivridür. Şapları yokdur, hemān kökinden ğıķup etrāfa yir yüzinde dōşenmişdür. Ortasında yire berāber tüylü ve keskin ve dikenli ğiçek başı olup ğoyu ğırmızı ğiçek ağar. Havā ağıķ olduķça ol daħi ağıķ ũrur; havā bulutlu olduķda ğapanur. Ēiğegi geğduķdan şoñra boz renģinde penbe gibi nesne

zuhūr idüp ba‘de’z-zamān uçar gider. Qalan toħmı aşfer toħmına müşābihdür. Kemāle gelüp döküldüğü vaktde altında qalbur gibi delüklü dāyire qalır ve bundan öturi añā “şeytan qalburı” demişlerdür. Köki uzun ve zāhiri kırmızıya māyil türabī renginde ve baħnı beyāzdu; rāyahası keskin ve mezākı tatludur. Ba‘zı yirinde yarıqları vardır, “oq yarasıdır” diyü zu‘m iderler. Çiçegi Tāze iken çobanlar ol başı şoyup elma gibi ekl iderler. Hāşin ve quru bayırlarda ve hālī tarlalarda olur; qalın yirde daħi olur. Ve köki qalın olur. Evvel baħarda yapraqları zuħūr itmedin ihrāc olunup gölgede [218a] tecfif olunur.

Ṭabī‘atı: Kemāliyyūn-i ebyāz derece-i şāniyede hārr ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Kemāliyyūn-i ebyāz kökini qurudup ve saħq idüp ğubārından bir dirhemini sirkencübīn veyā bāde ile içmek qarından nemāzburu sürer, ciger talaq süddelerin açar, istiskā şişlerin indürür ve şarulığı def‘ ider. Hūşūşan ferāsiyyūn otıyla taħq olunup şürb olunduqda bevli ğāyetle idrār ider ve meşane taşın kesr ider ve cemī‘ sümügi men‘ ider, bā- hūşūs vebā hasteligini.

Diyoskorides hākīm der ki ağulu cānavarlaruñ şoqduqlarına ve ışırdıqlarına kemāliyyūn-i ebyāz kökini tiryāk yirine sirke veyā bāde ile içmekle semümü def‘ ider. Tāze kökinden şāf düzüp ferce idhāl olunsa hayzı aqıdır ve tābi‘i cezb idüp ihrāc ider. Kemāliyyūn-i ebyāz kökini arpa unuyla ve su ve zeyt yağıyla yoğurup kelbe ve şıçana yidirürseler helāk olurlar.

Menāfi‘-i hāricesi: Kemāliyyūn-i ebyāz kökini sirkede qaynadup anıñla bedeni ğasl itmek envā‘ uyuzluğın ve hūşūnetin ve lekelerin izāle ider. Ağızda tutmaq, diş ağrısın teskīn ider. Theafrastes Paragelsus nām hākīm yazar ki bir kimse “Bir hasta hasteliginden qalqar mı ölür mi bilmek murad eyledikde kemāliyyūn-i ebyāz kökini şuda qaynadup ol şu ile üç gün mütevāliyen ol marīzi ğasl ide. Eger bu ğasle marīz şabr iderse bu def‘a mevtinden qorqmaya.” Ba‘zılar kemāliyyūn-i ebyāz çiçegi başını ta‘ām yidüqları şofra üstünde aşā qoyup zu‘m iderler ki yimek yirken añā nazār itdükleri vaktde mi‘dennüñ yuqaruya qanamasın men‘ ider, vallahu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kemāliyyūn-ı Kebīr-i Esved

Bosnaqça buñā “pupaveçerna” dirler. Bunuñ tüylü ve dikenlü yapraqları vardır enginar yapraqları gibi, velākin anlardan küçük ve ince gevrek ve bir miqdār kırmızıya māyıldür. Bu dañi zemine göredür, zīrā ebyaz yirde yeşil ve ba‘ zı yirde beyaza ve ba‘ zı yirde kırmızıya māyil. Sāqları bir qarış ve bir buçuq qarış kadar uzun ve bir parmaq kadar qalın ve kırmızıya māyıldür. Niḥāyetlerinde eṭrāfi dikenlü ve elvānlu çiçekleri vardır. Köki qalın ve semüz ve zāhiri siyāh ve ba‘ zı yirinde yarıqlar ve içi şarudur. Mezākı keskin ışırcıdır. Bu ot [218b] şovuç memleketlerde bulunmaz. Ve İtalya memleketlerinden ancak Apolya ve Kalaberya semtlerinde olur. Hāşılı sıcak iqlime muḥtācdür. Evvel bahārda yapraqları zuḥūr itmege başladuqda köki iḥrāc ve gölgede tecfif olunur.

Ṭabī‘ atı: Kemāliyyūn-ı kebirē köki ḥār ve yābis ve keskin ve ḥarīkdür ve tenqıye kuvveti vardır.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Kemāliyyūn-ı kebirē-i esved köki Cālinus qavli üzre ve sāyir ḥāzıqlaruñ şehādetlerine göre zātında bir miqdār qātilyet bulunmaqla dāñilen isti‘ māl olunmayup ancak ḥāricen bunuñla tedāvī olunur. Kökini döğüp ketān toḥumu yağıni ve tavuq yağıni ve bir miqdār zāc-ı Kıbrıs aña zamm idüp ve qarışdurup merhem gibi zımād itmek bedenden temregü ve tuzlu balgamı ve lekeleri ve emşālini izāle ider. Kökini sirke ile qaynadup sıcaklayın ağızında tutmaq diş ağırsın def‘ ider. Yāḥud kökini saḥq idüp ve ol kadar büber ve şem‘ -i ā‘ sel ile qarışdurup ağıran diş üzerine vaz‘ itseler ağırsın def‘ ider. Kökini bir tele taqup ve ıssıdurup bir qaç def‘ a delüklü dişe tutmaq dişi kırar. Kökini döğüp yağı itmek eṭrāfa yayılan ‘ illetleri ākile ve şıraca ve emşāline eyüdü. Ve dañi cildi qopartmaq ve deşmek içün terkīb olunan devālara kök-i mezbūr zamm olunur, vallahu a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Dipsağos

Ya' nî taraqlık. Bunuñ iki nev' i vardır; biri bostânî ve biri yabânîdür. İkişi dañi qaşşâr ve çuqacılara ma' lumdur. Huşûsâ bostânîsini çuqayı taramaq içün bâğçelerde ekerler. Bir dilber nebâtdur. İnsân qaddi qadar dikenlü sâkı olup yan dalları vardır. Sâkında ve dallarında biri birine muqâbil ikişer uzun ve zañrı mürtefi' ve dikenlü ve qayığa müşâbih yapraqları vardır. Yağmur yağduqda ol yapraqlaruñ içi şu ile tolup kuşlar andañ içerler. Ve bu sebebden aña Yunan lisânınca “dipsağus” dirler. Amma Frenkçe “laberum veneris” dirler, ya' nî “zehir tudağı” dimekdür. Dalları niñâyetinde uzunca ve tüylü dügmeler zuhûr idüp uzun ve ince ve keskin çengelçikler ile memlûdur. Ol çengeller arasında küçük ve beyâz çiçekleri çıkup çiçekleriñ yirleri büyüt-ı nahle müşâbihdür. Çiçekden şoñra ol büyüt içinde râziyâne tohmından küçük [219a] tohm hâşıl olur. Mezâkı acıdur. Mâh-ı mart ve nisanda dügmelerin açduqları vaqtde üzerinde küçük ve beyâz kırtlar bulurlar. Balıkçılar bu kırtları balık tutmaq içün isti' mâl iderler. Ammâ yabânî olan gerçi bostânîsine müşâbihdür velâkin yapraqlarınıñ dikenleri ziyâde ve çiçekler 'arcuvanî ve dügmeleri uzuncadur ve çengelleri ol qadar keskin degildür. Ve buña dañi “miştu'r-râ'î” ya' nî “çoban tarağı” dirler. Ve dañi bir nev' i yabânî taraqlık vardır ki sâqları ve yapraqları ve dügmeleri ol birlerinden çok küçükdür ve yağmur şuyı tutmaz ve ol qadar dikenlü degildir. Ve dügmeler ancak cevz-i bevvaq qadar olup çengelleri yerine ince tüyler ile memlûdur. Ve buña “aşâ'r-râ'î” ya' nî “çoban aşâsı” dirler. Ammâ cümlesine Bosnaqça “çeşlaqa” dirler.

Tab' iatı: Taraqlık kökleri derece-i şâniyede hârr ve yâbisdür ve tenkıye kuvveti vardır.

Menâfi' -i hâricesi: Kökini bâde ile qaynadup ba' dehu muhkem dögüp delüklü ve mâddeli yara üzerine qoymaq anı tebriye ider, huşûsâ ki maq' adda oldığı vaqtde. Bu- devâyı ma' denî qap içinde qoysalar bir seneden mütecâviz turup bozulmaz. Eskiler bu devâ ile sigilleri izâle iderler idi. Taraqlık

yapraklarını sirke ile kaynadup ve yumurta beyâzıyla karışdırup qarın üzerine ursalar işhâli keser. Yapraklarından şu taqtir idüp anuñla mazmaza itmek ağız çuruğını izâle ider. Otınuñ şuyı muqattarını veyâhüd uşâresini kulağa iqtâr itseler kırtlarını helâk ider. Yapraklarında turan yağmur şuyı dayimâ yaşarur kızıl gözlere nâfi‘dür. Anuñla gözleri şıçça ğasl ideler. Ve gözler altında zuhûr iden sarı ve siyâh lekeleri izâle ider. Nisâ tâyifesi için Diyoskorides hakîm yazar ki tıraklılık dügmelerinüñ üzerinde bulunan beyâz kırtlar dört günde bir tutan sıtmaya eyüdü bez içine şarup boyunda ve bâzûda ta‘lîk itmekle. Mezkûr kırtları benefşe yağıyla veyâhüd gül yağı ile urup parmağa yağı itmek tolamanuñ kıatı şedîd ağrısına nâfi‘dür vallahu ‘alem.

Bâb Der-beyân-ı Şevket-i Beyzâ

Ya‘nî “ağ diken” ki aña bâz-âverd dirler ve “deve dikenî” dirler. Bosnaçça “taranbili” [219b] dirler. Bunuñ yaprakları kemâliyyün-i ebyazuñ yaprakları gibidür illâ ki andan beyâzraq ve eñsüz ve tüylü ve dikenlüdür. Sâkı iki zirâ‘ kadar uzun ve ibhâm kadar ve daği ziyâde kalın ve beyâzraq ve içi boşdur. Ve yan dalları vardır. Niğâyetlerinde dikenlü dügmeler olup vaqtiyle içlerinden kırmızı rengine mâyil koyı kırmızı çiçekler zuhûr ider. Bu dügmeler içinde a5fer tohmına müşâbih tohmı olur velâkin andan küçük ve müdevverdür. Köki beyâz ve ibhâmdan kalın ve iki qarış kadar uzundur. Faşl-ı harîfde bâğ bozumında köki iğrâc ve gölgede tecfif olunur.

Tabî‘atı: Bâz-âverd ya‘nî ağ diken veyâ deve dikenî yâbisdür. Tecfif ve cezb ve kabz kuvveti vardır.

Menâfi‘-i dahilesi: Deve dikenî kökini kurudup ve saħk idüp ğubârından nışf dirhem kadar ekşi bâde veyâ sirkencübîn veyâ kıuzı kıulağı şuyile içmek kıan tükürenlere ve mi‘delerinden ta‘âmı imsâk idemeyüp şık şık lînetleri olanlara nâfi‘dür. Ve daği bevli idrâr idüp meşâne taşın sürer. Kök-i mezbûr ğâfes şarabına zamm olunur. Ve bu köküñ bulunmadığı vaqtdde yirine yabânî ğavlıcanı

zamm ideler. Deve dikenini tohumunu sabillerdeki sihir büzülmesine nâfi' dır; döğüp içireler. Ve kezâlik yılan şokdığına eyüdüdür.

Menâfi'-i hâricesi: Tâze deve dikenini kökünü döğüp yaralara ve kıruma urmağ yâhud kurusunu sağı idüp gubârını içine ekmek yaraları ve kırımı tebriye ider. Kökünü gül şuyunda kaynadup ol şuyla başı gâsl itmek saç dökülmesin men' ider. Elde ve ayakta ve 'avret-i gâlıza yirinde olan çatlağlar ve yarığlar ve çibanlar için bir nâfi' devâ budur. Deve dikenini kökünü muhkem sağı idüp gâyet ince gubâr itdükdün sonra bir miğdâr cengâr ve geyik veyâhud tekenüñ iç yağıyla yavaş âteş üzerinde 'âdet üzre merhem idüp süreler. Ve dağı dirler ki deve dikenini tohumunu bir kimse bázüsüne bağlayup götürse yılan ve sâ'ir ağulu hayvânâtuñ zararını işâbetinden korkmaya.

Ve dağı: Ba'zıları bir nev' dikenini ağı diken yâ deve dikenini nev' inden 'add iderler ki tağda olur. Yaprakları deve dikenini yapraklarından beyâzrağdur; sâğı dağı kalındur. Ba'zı [220a] yan dalları vardır. Niğâyetlerinde degirmi ve dikenli düğmeleri olup üstleri güye örümcek ağıyla kaplanmışdur. Köki ibhâm kadar kalın ve beyâzdur. Mezâğı bir miğdâr acıdur. Bu diken gerçi fi'l-hağıka ağı diken degildür velâkin zarûretde ağı diken yerine isti' mâl olunur vallahu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Enginar

Bunuñ iki nev'i vardır ve ikisi dağı bostânîdür: biri dikenli ve biri dikensüzdür. Nev' i-i evveli ya' nî dikenli olan enginaruñ yaprakları yirde yayılır. Bir buçuk zirâ' dağı ziyâde uzun ve iki taraftan münşâğ ve dikenli ve beyâza mâyil yeşildür. Yapraklarınıñ ortasında bir degirmi ve 'aşâya müşâbih kalın sâğı zuhûr idüp bir kaç yan dalları olur. Niğâyetlerinde büyük ve dikenli ve 5anavber ya' nî çıra ağacınıñ kozalağlarına müşâbih yeşil düğmeler yâhud başlar olup içinden dilber ve ferfir yâhud meneşke renginde çiçekler zuhûr ider. Ol başlarda boz renginde ve aşfer tohumuna müşâbih ve beyâz tüylü, içinde melfûf tohumu olur.

Köki kavî ve iki ibhâm kadar kalın ve iki çarış kadar uzun ve beyâzdur. Mezâkı laţif ve tatlucadır. Bunuñ kökini ba‘zılar maţbûhân ve ğayr-ı maţbûh tuz ve büber ile ekl iderler. Kezâlik başlarınıñ etlü olan yirini tâze iken taḃḃ ve terbiye idüp tenâvül iderler. Nev‘i şânîsi daḃi nev‘i evvele her ḥuşûşda müşâbihdür illâ ki dikenini yokdur. Ve isti‘mâlde ekşerdür. Hatta ba‘zı diyârda ansuz nâdir bir ta‘âm ekl olunur. Ve Frenkler anı kuma gömüp bütün kış tâze ḥıfz iderler. Beyâz ve gevrek ve yumuşak olur. Ve bütün otını daḃi tuz ve büber ile yirler.

Ṭabî‘atı: Enginar derece-i şânîyede ḥârr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâḃilesi: Enginar kökini sirkencübîn veyâ bâde ile kaynadup içmek koltukların ve cemî‘ bedenüñ bed ḳoḃusını izâle ider. Ve kezâlik kökini döğüp sürseler menfa‘at-i mezbûre ḥâşıl olur. Ve daḃi zıkr olunan maţbûḃı içmek bed râyihâlî olan bevli sürmekle ciger ve bögrek süddelerine ve şarulık ve istiskâya nâfi‘dür. Kökini ve başlarınıñ altındaki etlü yirini tuz ve büber ve ḥavlıcân ile ekl itmek meni yolını açar.

Ve daḃi: Bir nev‘ diken vardur ki ba‘zı diyârda aña “yabânî [220b] enginar” dirler. Bosnaçça “çarastulaseñ” dirler. Bunuñ yaprakları daḃi dikenlüdür velâkin enginar-ı bostânî yaprağındañ küçük ve kışşadur ve münşak degildir. Sâḳı daḃi ancak iki çarış kadar uzun ve kırmızıya mâyil kestâne rengindedür. Ve bir miqdâr ḥamr râyîlası vardur. A‘lasında olan dügmeler toḃmı ile ve beyâz yün ile memlûdur. ‘Avratlar bu otı gül suyında kaynadup anuñla başlarını ğasl iderler. Şaçı dilber ve rüşen ider. Ve kehleyi ve sirkeyi helâk ider vallahu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Şevk-i Mübârek

Ya‘nî “diken-i mübârek” dimekdür. Bosnaçça ”belağausuniţaran” dirler. Menâfi‘-i çok olduğundan ötürü böylece tesmiye olunmuşdur. Bâğçelerde terbiye ile taḃşîl olunur. Yaprakları pek tüylü ve semüz ve gevrekdür. Sâḳları çaz dikeninüñ sâḳlarına müşâbih olur. Gevşek ve yumuşak olmağla yir yüzine

yayılır. Nihâyetlerinde degirmi ve tüylü dügmeler olup içinde beyâza mâyil şaru çiçekler zuhûr ider. Çiçekden soñra ol dügmeler içinde beyâz tüylerde melfûf uzunca ve şaruya mâyil tohmi haşıl olur. Köki bir karış kadar uzun ve saçaklu ve gevşek ve şuludur. Bu nebâtuñ cümle eczâsı gâyet acıdır.

Tabî'atı: Şevk-i mübârek gâyet acı olmağla tab'ı hârr ve yâbisdür. Vebâyı ve semümü def'i için zî-kıymet bir nebâtdur gerek dâhileye ve gerek hâricen huşûş-i mezbûr için isti' mâl olunur.

Menâfi'-i dâhilesi: Şevk-i mübâreki saħk idüp ğubarından bir dirhemini sirke veyâ sirkencübîn veyâ bâde ile içmek vebâyı def' ve andan muhâfaza ider ve her dürlü semümü men' ider ve mi'deden ruṭûbet-i fâsideyi sürer. Şoğulcanı helâk ider ve şadri tenkıye ider ve demi taşfiye ider ve günden güne za'if olan kimselere nâfi'dür. Ve karın burusın teskîn ider ve terledür. Ve çürük mi'de sıtmalarına ve dört günde tutan sıtmaya eyüdü. Ve daħi yan ağrısına ve cemî' cerâhat-ı bâṭıneye nâfi'dür. Şevk-i mübâreki şuda kaynadup içmekle veyâhud tohmini döğüp içmekle veyâhud 'uşâresin veyâ şuy-ı muḳaṭṭerini içmekle menâfi'-i mezkûre hâşıl olunur. Meraretinden nefret idenler andan haplar düzüp tenâvül ideler. Şevk-i [221a] mübâreki eṭ'ime ve eşribede tenâvül itmek sersâm baş ve şedîd baş ağrısına nâfi'dür.

Menâfi'-i hâricesi: Şevk-i mübâreki döğüp yakı itmek tâ'ün kabarcıklarını yılan ve akreb soḳtuğlarını ve ateş yanığını tebriye ider. İlet-i âkile ve sâ'ir cerâhat ve 'ilel-i fâside için şevk-i mübârek köki ve otı ve 'uşâresi ve şuy-ı muḳaṭṭarından a'lâ ve aḳva devâ nâdirdür. Ve nice 'ilel-i 'azîme anıñla taşhîh ve tebriyye olunmuşdur. Meşela bir 'avratuñ memeleri âkileden tâ kemüklere varınca ekl olunmuş idi. Bir dürlü 'ilâc ḳabul itmeyüp encâmında şevk-i mübârek şuy-ı maṭbûhı ile ğasl olunduğdan soñra yarasına ğubarı ekilduğda 'illet-i mezkûreden ḳalâş olmuşdur. Meşâne taşın sürmek ḳayz demini idrâr için şevk-i mübârek otını kaynadup yâ buğusını aşğıdan şalu virmek veyâ göbege dek şuyında oturmak nâfi'dür. Şevk-i mübârek 'uşâresin veyâ şuy-ı muḳaṭṭarin gözlere iḳṭâr itmek kızılığını ve gığışını def' ider. Şevk-i mübârek

çiçeğinin tüyünü yara üstüne vaz' itmek anı bilâ-veç tebriyye ider. Şevk-i mübârek otını ağızda çiğnemek nefesin bed râyihasın giderür. Bir kimsenin ayağında veyâ bacağında veyâ gayrı yirinde şıraca olup ya'ni delüklü yaralar olup etini kemüklere varınca yemiş olsa enva' mu'alecesin itmiş iken bir dürlü fâidesin görmese atı zıkrı merhemi yapıp isti' mâl ide ifâkat bula. Merhem budur. Şevk-i mübârekin taze yaprakların döğüp bade ile kaynada ba' dehu erimiş tavuk yağını veyâ hınzıruñ iç yağını içine kıoya ve tekrâr bir kaç devr edince kaynada. Andan sonra kifâyet miqdârı ince elekden geçmiş buğday unını kıoyup merhem gibi olunca kıarışdura. Bu merhemden günde ikişer kerre ura mücerredür. Şevk-i mübârek tohumunun yününi yara içine kıoysalar yarayı bitişdürür ve tebriyye ider mücerredür V'allâhu a'lem

Bâb Der-Beyân-ı Şevk-i Meryem Ya'ni Dikeni

Ve buña dañi südlice diken ve kıarı dikeni dirler. Bosnaqça "ustarvic" dirler. Bu otuñ büyük yaprakları vardur. Büyük kıalabaq otunuñ yaprakları gibi. Velâkin etrâfları gâyet münşaq ve kertüklü ve dikenlü [221b] ve semüzdür. Her yirinde beyâz lekeleri vardur. Sâkı iki ve gâh üç zırâ' kıadar uzun ve dikenlü olup yan dalları vardur. Niñâyetlerinde degirmi ve keskin ve pek dikenlü dügmeler olup içinden kıoyu kıırmızı gül renginde çiçekler zuñur idüp uzun ve pek keskin dikenler ile muñâtdur. Ol dügmeler içinde aşfer tohumundan biraz küçük ve uzunca ve düz yalabık ve beyâz yün ile melfuf tohumı hâşıl olur. Kemâle gelduqda rüzgardan tağılır gider. Mezâkı bir miqdâr tatludur. Köki uzun ve bir miqdâr siyâha mâyil ve mezâkı acıdur. Bu ot ekşeriyâ sebzevât bāğçelerinde dökülen tohumundan hâşıl olur. Frengistânda ve gayr-ı sıcak memleketlerde yabânî biter.

Tabî'atı: Südlice dikenün köki hârr ve yâbisdür. Terkıq ve tenkıye ve küşâd ve nüfuz itmek kuvveti vardur.

Menâfi'-i dâhilesi: Kökini şuda kıaynadup içmek a'zâ-yı bâtinenuñ süddelerin açar. Bu sebebden istiskâya ve şarulığa nâfi'dür. Ve kıabs olunan bevli

ve hayzı idrâr ider. Ve kumdan ve taşdan bögreki tenkıye ider. Ve ‘ırkun’ nisayı def’ ider. Ve murzıa’ -1 hâtunuñ südi kesilse südllice dikenüñ kökini raziyâne dâr-1 fülful berâberce alup ğayrı ta’âm ile qarışdurup yiye, südi gele. Yapraklarından taqtir olunmuş şudan bir eyü içim içmek yan şancusına nâfi’dür. Velâkin tohmını sahq idüp ğubârından nışf dirhem kadar ol şuya katup içseler kavî olur. Ve bu devây-1 mezkûre tâ’un için nâfi’dür. Ve cevfi-insânda ne deñlü semm var ise cebran çıkmaludur.

Menâfi’-i hâricesi: Kökini sirkede kaynadup ağızda tutmak diş ağrısını def’ ve ağız çürüğünü izâle ider V’allâhu a’lem.

Bâb Der-Beyân-ı Ayu Pençesi

Bunuñ siyâha mâyil yeşil ve semüz ve şallûta yaprağından eṭval ve a’raz ve hardal yaprağı gibi kertüklü yaprakları vardır. Sâkı iki zirâ’ kadar uzun ve bir parmak kadar kalın ve düzdür. A’lasında küçük yaprakları olup aralarında ince dikenli ğılâflar vardır. Bunların içinden beyâz çiçekler zuhûr idüp dökülüklerinden soñra içinde küçük nohud kadar uzunca ve şaru renginde tohm hâşıl olur. Kökleri kırmızıya mâ’yil uzun ve kirlü ve yağlı kevşekdür. [222a] Bu ot bāğçelerde olur. Ve dağı taşlu ve nemnâk yirlerde bulunur.

Ṭabî’atı: Ayu pençesinin yaprakları taḥlîl ve maḥv ider. Ammâ köki laṭîf mizâc üzeredür. Bundan ma’lum oldu ki harârete ve yubûsete mâ’yıldür.

Menâfi’-i dâhilesi: Kökini şuda kaynadup içmek bevli idrâr ider. Ve lîneti teskîn ider. Ta’âm ile bā-ḥuşuş dögülmiş arpa ile bişürüp yimek vereme mübtelâ olanlara ve cevflerinde kırığı olanlara nâfi’dür.

Menâfi’-i hâricesi: Kökini dögüp veyâḥud kaynadup yağı itmek çıkık a’zâları ve âteş yanığın tebriye ider. Nıkrîs üzerine vaz’ itmek dağı nâfi’dür. Yapraklarını arpa unıyla şuda ṭabḥ idüp ba’dehu şuyın süzdukdan soñra bişmiş daḳıka ve yapraklara bir miqdâr tavuğ yağını zamm idüp merhem gibi şişlere ursalar anları yumuşadur kemâle getürür.

Ve daḥi: Aḳ diken-i kūhīye beñzer bir diken vardır ki baʿzıları anı ayu pençesi nevʿinden ʿadd iderler. Bunuñ uzun ve sivri ve eṭrāfı kertüklü ve dikenlü ve beyāzraḳ yaprakları olur. Üzeri örümcek ağı gibi nesne ile ıaplanmışdur. Baʿzılar anı dūřürüp ve ipek gibi egirüp andan bez ıokurlar. Kökini ve yapraklarını ıaynadup şuyını içmek boyun ve eñse siñirleri büzüldüklerinden başları girüye çekilenlere nāfiʿdür Vʿallāhu aʿlem.

Bāb Der-Beyān-ı Zenbū-s řaʿleb

Yaʿnī dilki ıuyruğı. Bosnaıça ağladisuniye(?) dirler. Bu otuñ adları çoğdur. Baʿzıları aña ıapa dikenidirler. Köki ğayet derine gidüp izālesi ıapasuz mümkün olmadığından ötüri. Ve baʿzılar aña öküz ıtatan otı dirler. Zīrā ıift sürülürken şaban demüri bunuñ kökine iřābet itdiği vaıtde öküzleri meış itdürür. Ve ğāh olur ki řabanuñ neste(si) ıırılır. Ve bu sebebden aña şaban ııran ve öküz ııran dimişler. Baʿzılar aña ketān şarağı dirler. Yaprakları arasında ince ve keskin ve ince ketān řarađınuñ dişlerine beñzer dikenleri olduklarından ötüri. Baʿzılar dağı aña ıaşan otı dirler zīrā řuda ıaynadup bārgirlere içürdükları vaıtde bevl yollarını idrār ider. Bu otuñ kökinden ğurüc iden degirmi ve ıırmızıya māyʿil dikenlü sākaları [222b] çoğdur. Yaprakları koyı ve yeşil ve yonca yaprağı gibi degirmi ve ıtılanidür. ıiçekleri böğrölce ıiçegi gibidir. Kimi beyāz ve kimi ıırmızıya māyʿildür. ıiçeklerinden mercimekte gibi ğılāflar ğāřıl olup içinde burıaı toğmı gibi yaşı tođm bulunur. Bu ot bir kerre peydā itdiği yirden uzun ve ıavī kökleri sebebiyle atılması ğücdür. ıarlada ekinlere ve ıayırdı otlara muzırdur . ıift sürenlere ve oraı ve ıtıran biçenlere māniʿ olur. Bu ot evvel bağarda zuĥūr itdikde nāzıkdür ve dikenleri yoığdur. Dikenleri henüz oraı vaıtinde zuĥūr ider. Ve bu sebebden ol ilde bu otı tāze iken cemʿ ve ıtızlu řuda yimek için bütün sene ğıfz iderler idi.

Menāfiʿ-i dāhilesi: Kökinüñ ıabuğını kerefs ve maʿdenos şuyında ıaynadup içmek bevl idrār ider. Meřāne şaşın kesr ider. Ve münıatıʿ olan ğayız

demini ağıdır. Ve eger sirkengübîn veyâhud bâde ile tabh idüp içseler ciger ve talağ süddelerin küşâd ider. Bu taqdirde şarulığa ve istikâdan karın şişmesine nâfi' dür. Meşâne taşını sürmek ve meşâne ve bögrek süddeleriñ açmak için dilki kuyruğı kökinden bir nâfi' şu taqtir iderler. San'atı budur. Kök-i mezbûrun kabuğundan dört vaqıyye alup hurde kat' idesin velâkin tâze olmak gerek. Ba' dehu üzerine ma' denos şuy-ı muqattarından sekiz vaqıyye döküp yedi sekiz gün kadar böyle turduktan soñra koğay koyup 'âdet üzere şuyın taqtir idesin. Bu huşûşda hamam-ı mâiyye ya' nî hamam-ı âbdan taqtir itmek evlâdur. Bu şudan bir eyü içim içseler meşâne taşın ve habs olan bevli kemâl kuvvet ile sürer. Ba' zılar ma' danos şuyı yirine bâdeyi koyup taqtir olunan şu aqvadur dirler.

Menâfi'-i hâricesi: Dilki kuyruğı kökini şuda ve sirkede kaynadup ağızda tutmak ve mazmaza itmek dış ağrısın teskîn ider V'allâhu a' lem.

Bâb Der-Beyân-ı Kenger

Meşhur bir dikendir. Nâs beyninde yel kıovan dikenini dimekle meşhûrdur. Ve tekerlek dikenini dağı dirler. Güzde ve şitâda yel bunu kıoparup sürer. İrakdan tavşan kıaçar gibi görünür. Bosnaqça "müjkavira" dirler. Ve ba' zılar "maçqa ve maçyavira" dirler. Ammâ ekşeriyyâ "oқoluçap" dirler. Bunuñ iki nev' i vardır. Biri kenger-i kühî ve biri kenger-i baħrîdür. Ammâ kenger-i kuhi tağlarda ve kıuru şaħralarda ve yol kenarında [223a] olur. Yaşşı ve kıurucağ ve kertüklü ve etrâfi keskin ve dikenlü yapraqları vardır. Bu otı tâze ve nâzik iken tuzlu şu içine kıoyup vaqt-i hâcette yimek için hıfz iderler. Ammâ kemâl-i nemâda iken bir degirmi ve bir zira' kadar uzun sâkı çıkıup yan dalları çokdur ve her birinüñ nihâyetinde perk ve gâyet sivri dikenleri ile muhât ve yılduza müşâbih birer düğme olur. Ekşeriyyâ yeşil ve gâh mâ' i renginde olur. Ve içinde ıspanağ toħmı gibi dikenlü toħm hâşıl olur. Faşl-ı harîfde cem' olunur. Köki uzun ve parmağ kadar ve dağı ziyâde kıalın ve zâhiri siyâh ve bâtını beyâzdur. Ve bir miqdâr hoş râyihası vardır.

Ve ammā kenger-i bahri deñiz kenārlarında çok olur. Ve daħi şular çaylar eṭrāfında ve kumlu yirlerde bulunur. Bunuñ yaprağı nev^ç-i evvelüñ yaprağından ^çaraz ve maⁱ rengine māyⁱl ve eṭrāfı dikenlidir. Ve dügmeleri daħi büyükdür. Kezālik köki daħi eṭval ve yumuşağdur. Ve sükker ile terbiye olunması ol birinden enseb ve elṭafdur. Köki evvel bahārda yaprakları baş gösterdikleri birle iḥrāc ve ṭülen şakḳ olunup üzi ṭard ve yalnız қабуğı gölgede tecfif olunur.

Tabī^ç atı: Kengerüñ ḥarāreti i^çtidāl üzredür. Yubūseti indirür mizacı rikḳāt ve leṭafet üzredür.

Menāfi^ç -i dāḥilesi: Kökini bal şuyında veyāḥud bāde içinde kaynadup içmek bevli ve ḥayzı idrār ider. Qarın burusın def^ç ider. Yeli ṭağıdur. Ve ciger ve ṭalaḳ süddelerin açar. Ve bu ecluden şarulığa ve istişkāya nāfi^çdür. Bir kimse tesmīm olduğda kökini vech-i meşrūḥ üzere ṭabḥ idüp içürseler semmi def^ç ider. Ve bunlardan ğayrı daħi emrāz-ı keşireye devādur. Ḥuşūşā yabāni isfināriye toḥmundan bir dirhemini ṭatup şürb olundüğda ve daħi bögrek ve meşāne ṭaşı ve yeli içün acayibdür ve nice kimsede tecrübe olunmuşdur ki bu kökiñ maṭbūḥını içmege müdāvemet iden meşāne ṭaşından ḥalāş olmuşdur. Kenger kökini bellūṭ ağacından bulunan buruc yemişi ile kaynadup içmek şar^ça ve siñir büzülmesine nāfi^çdür. Kökini sükker veyā ^çasel ile terbiye idüp emrāz-ı mezküreyi def^ç içün tenāvül iderler. Māh-ı mayııda yaprakları tāze ve nazik iken şuyın taḳṭir iderler frenk ḳaparcıḳlarına [223b] ğāyet nāfi^çdür. Zīrā ^çillet-i mezbüreden daħi tenḳiye ve ṭaşıfiye ider. Ve daħi her günde ve dört günde bir ṭutan sıtmalara eyü ve mücerrebdür.

Menāfi^ç -i ḥāricesi: Kenger kökini şişler ve yumrular üzerine vaz^ç itmek veyāḥud mücerred beden üzerine aṣa ḳoymaḳ anları giderir? Ve Pilinus ḥakim yazar ki bir kimesne kenker kökini boynuna aṣa ḳoyup ḥaml itse gözde olan beyāz lekeleri izāle ider. Kenkeri yağmur şuyı ile kaynadup yaḳı itmek eñseye ^çarız olan ^çilletlere nāfi^çdür. Kökini dögüp yaḳı itmek. Beden-i insāndan dikenini ve ağaç ḥurdesini cezb ve iḥrāc ider.

Bâb Der-beyân-ı Hind İnciri

Ki nâs ki aña Frenk inciri dirler. Nebâtâtîñ ‘acâyibindendir; dal ve budaqları yokdur. Hemân evrâqdan müctemi‘ bir otdur. Her kangı yaprağını koparup nişfına dek yire dikseler yire kök şalup a‘lâsında ve eṭrâfında kendi gibi üçer dörder yaprak sürer. Ve bu vecḥ üzere her yaprakdan üçer dörder yaprak bitüp giderek iki üç zirâ‘ kadar ağaç gibi olur. Yaprakları yaşşı ve tûlânî ve el kadar büyük ve ibḥâm kadar kalındur. Ve eṭrâfında ve ortalarında gâyet ince ve keskin ve ba‘zısın göz görmez dikenleri vardır. Ve ekşeriyâ dördü bir yirde olur. Çiçekleri daḥi yapraklarının uçlarından zuḥûr idüp limon şarusı renginde kimi yalın kat ve kimi katmer şar[us]ı gül kadardur. Çiçeklerden soñra yirinde incir mişâlinde mivesi zuḥûra gelür. Kemâlini bulduḡda zâḥiri ve bâtını gâyet kırmızı olup içi incir toḡmı gibi toḡm ile memlûdur. Bunun ruṭûbeti işâbet itdiḡi yiri kırmızıya boyar. Ḥattâ ekl olunduḡda bevli daḥi bir mertebe kırmızıya boyar ki aşlını bilmeyen kimesne görduḡda kan tebevül itdüm diyü havfa düşer. Bu incirün evvel mekânı Hind diyârıdır, şimdi ise çok yirde bulunur. Filistin, Ṭrablus-ı Şâm semtlerinde mübâhdur. Frengistân’da ve sâ’ir diyârda anı şaḡsılarda şöhret için beslerler. Bu Hind veyâ Frenk incirün tedâvide medḡali var mıdur ma‘lûmum degildir. Ve Eṭibba-i müteḡaddimünün kitâbında daḥi zıkr ü beyânını bulmadum. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Şabr Otı

‘Atṭârlarda bulunan şabr bir otun ‘uşâresidür ki güneşde kurudup [224a] zamḡ gibi olur. Bu ot diyâr-ı ‘Arabda ve Hindde çokdur. Frengistânda daḥi ba‘zı şıcaḡ memleketlerde anı şaḡsılarda ekşeriyâ temâşâ için beslerler. Bunun yaprakları semüz ve iki parmak kadar kalın ve iki üç qarış kadar uzun ve nihâyetleri sivri ve eṭrâfı dikenlü olur. Sâḡı iki qarış kadar uzun ve degirmi ve

düz ve kırmızıya mâyildir. Ba' zı yan dalları dahi bunların etrâfında nihâyetlerine varıncaya ercuvânî renginde ve misk-i rûmî çiçekleri şeklinde yire mâyil çiçekleri vardır. Râyiḥaları keskindür. Köki bir ve bir miḳdâr şaçaklıdur. Bu nebātuñ cümlesi ḡâyet acıdur.

Keyfiyyet-i Zâmḡ-ı Şabr: Şabr otunuñ yaprakları 'aşr ve 'uşâresi tecfif olunup iki dürlü şabr ḥaşıl olur. Birine şabr-ı usḳuṭri dirler; üstinden alınan ḳaymaḳdur ve a' lāsı budur. Bir miḳdâr kırmızıya mâyil ciger rengindedür ve ḥoş râyiḥası ve merâreti çok olup ezilmesi ve erimesi âsândur. Ba' dehu şaruya mâyil olandur ki aña şaru şabr dirler. Ve ammâ bunlaruñ diplerinde ḳalan siyâh nesne nâ-pâk ve ḳumlu ve ṭortuludur. Ekşeriyyâ bârgîrlere isti' mâl olunduḡından Frenkler aña “alove ḳavalinum” dirler ya' ni “şabr-ı feresi” dimekdür. Ba' zılar şabra zâmḡ-ı 'arabî veyâḥud zâmḡ-ı aḳâḳiyâni ḳarışdurup ḥilekârlık iderler. Velâkin râyiḥası ve merâreti noḳşânından ve parmaḳlar arasında ezilduḡda ḡubâr olmadıḡından ḥilesi ma' lûm olur.

Ṭabî' atı: Şabr derece-i şâniyede ḥârr ve yâbisdür ve bir miḳdar 'ufuşuṭı vardır.

Menâfi' -i dâḥilesi: Şabr ḳarnı yumuşadur ve anı 'amel içün teḥennî ider. Ve şafrâyı ve balḡamı sürer. Mi' deyi tenḳıye ve ḳavî ider. Ğayr-ı müşḫil şerbetlere zamm olunduḡda sâ'ir müşḫil eczânuñ mi' deye ziyân ve fesâd irişdürmelerinden ḥıfz ider. Ve bârid ve za' if cigere nâfi' dür. Ve şaruluḡı giderür. Yalnız isti' mâli murâd olunduḡda ḥaplar düzüp ṭabî' ata göre şerbeti üç denk ve bir dirhem, bir buçuḳ dirheme varıncadur. Ammâ müşḫil ḳavî olsun murâd olunduḡda iki dirhemden üç dirheme dek olur. Şabrı maşṭakî ile ḳarışdurup yimeḳ aḡızdan ve boḡazdan tükürenlere nâfi' dür. Şabr bir dirhem, maşṭakî nişf dirhem bunları esfentin 'uşâresi ile ezüp bu minvâl üzere haftada iki kerre yimeḳ istişḳâya mübtelâ olanlara marâz-ı mezbûruñ ibtidâ-i zuḥûrunda nâfi' dür. Her gün [224b] birer miḳdâr şabr isti' mâl itmek insânı envâ' -ı âfâtdan ve aḡır emrâzdan muḥâfaza ider. Ve bu sebebden 'aṭṭarlarda şabr ve mürr-i şâfi ve za' ferândan düzilen “ḥabb-ı alo”ya ki “ḥabb-ı ilâhî” dimekle meşḥûrdur, dâimâ

hâzır bulunur. Bunlar vebâ hasteliginden hıfz idüp aķ ciger çürümesin men' iderler. Ve bunlardan başka dağı şabrdan bir nev' hâblar bulunur ki Frekler anlara "alove fanĝine" dirler, hâbb-ı ilâhîden ziyâde meşhûr ve müsta' meldür. Re'se ve mi' deye nâfi' dür. Ve balĝamı sürer. Ve günde ikişer [hâb yudmak] yavaş, lînet virür. Bilâ-havf birer dirhem sıcak ĝahve veyâ et şuyıyla tenâvül oluna. Başı tenĝiye murâd olunduĝda aĝşam ta'âmından soñra iki sâ'at geçüp yatacak vaĝtde yiyeler. Ammâ mi' deyi tenĝiye için bir sâ'at aĝşam ta'âmından evvel yudalar. Ba'zılar hâbb-ı ilâhîden nışf dirhem ve alove fanĝine hâblarından nışf dirhem alup isti' mâl ideler. İki bir yirde eyü gelürler. Bâşûr 'illeti olanlar veyâhud maĝ'adlarında ĝarâretlü şiş olanlar şabr isti' mâlinden ictinâb ideler. Bir avratıñ ĝayzı münĝatı' olup aķmasa her şabâh 'ale'r-rîĝ üç 'aded bu hâblardan yuda. Ya'nî beş dirhem şabr saĝı idüp ve kifâyet kadar fûdinc şuyıyla ĝarıřdurup otuz 'aded hâblar düzeler.

Menâfi' -i ĝaricesi: Şabr ĝubârını tâze yara içine ekmek yarayı bitişdürüp ve tebriyye ider. Ve tâze et ile tesviye ider ki yara 'alâmeti ĝalmaya. Şabr dağı avret-i ĝalîze yirlerinde olan cerâhatlar çıban ve ĝabarcıĝlara ve şabîlerüñ sünnet yirinde olan ĝabuĝ yarasına eyüdür, cümlesin oñaldurur. Bâşûr memelerinden ĝan boşandıĝı vaĝtde üzerine şabr ĝubârını ekeler, ĝanı teskîn ider. Şabrı 'asel ile ĝarıřdurup sürünmek döĝülmekden olan siyâĝ lekeleri ve ĝan nişânelerin ve envâ' ĝuřuneti izâle ider. Şabrı sirke ve gül şuyıyla ĝarıřdurup başa urmaĝ aĝrıları def' ider. Şabrı gül şuyıyla veyâ râziyâne şuyıyla ĝařl idüp ĝözler eĝrâfına sürmek nâzilesin def' idüp ĝöze ĝuvvet getürür. Şabrı sirke ve 'asel ile ĝarıřdurup sıcaklayın aĝızda tutmaĝ envâ' cerâhatin ve çuruĝın def' ider. Şabrı 'asel ve öküz ödi ve sirke ile ĝarıřdurup merhem gibi ĝöbek üzerine vaz' itmek ĝarından şogulcanı ĝaçırur. [225a] ĝöz kirpiklerinde ve ĝulaĝ ve ĝasıĝda peydâ olan kene bitlerin izâle için şabr-ı usĝuĝori gül şuyında ĝall idüp ol maĝallere süreler. Hâşılı şabr envâ' alĝaĝ mâddeler, cerâhatlar ve delükler ve dâim işler 'illetler için nâfi' dür. ĝuřuşâ aĝızda ve 'avret-i ĝalîze yirlerinde olanlara. V'allâhu a'lem.

Bâb Derbeyân-ı Esfentîn

Ya'ni pelin otı. Bunuñ envâ'ı çokdur. Eşher olan üçdür. Biri meşhûr olan pelin otıdır ve biri esfentîn-i Kırimî ve biri esfentîn-i bahrîdür. Meşhûr olan esfentîn herkese ma'lûmdur. Dal ve budağları çokdur. Yaprakları her taraftan münşak ve kül rengindedür ve çiçekleri altun şarısı rengindedür. Tohumı degirmi ve küçük ve şalkım gibi mütezâhimdür. Köki kavî ve ağaçlu ve saçaklıdır. Bu otıñ mezâkı gâyet acıdır. Ammâ esfentîn-i Kırimî her hüşüşda meşhûrıdan küçükdür. Râyihası oldukça ağır ve nâhoş degildir. Bir miqdâr bahârâ râyihası vardır. Ve merâreti birle mahfi kuvvet-i kâbızası vardır ki anuñ sebebiyle cigere hoş gelür. Bu esfentîn bulunduğı vaqtde ol biri üzerine tercih olunur. Ammâ esfentîn-i bahrîniñ yaprakları dahi küçükdür. Bâ-hüşüş sâklarında olanlar bu yapraklarıñ uzun şikâkı vardır. Boz renginde olub mezâkları mürrdür. Bir kökten nice ince ve degirmi ve beyâza mayil boz renginde sâklar çıpup nihâyetlerinde mütezâhim küçük ve şarı ve acı tohumı olur. Kökleri ince ve kışşadır. Bütün otuñ ağır râyihası vardır. Ve bir miqdâr kâbızdır.

Tabî'atı: Cümle envâ' esfentîn âbî ve keskin ve bir miqdâr kâbızdır. İsitmek ve tenkıye ve takviyet itmek kuvvetleri vardır.

Menâfi'-i dâhilesi: Pelin otını veyâhud çiçegini şuda kaynadup içmek veyâhud gubârını sirkengübîn veyâ et suyuyla içmek mi'deye hoş gelür. Hazmı kavî idüp beden-i insânı ıssıdır. İç ağrıların def' ider. Demi çürütmez. Ve şafrâyı esfelden sürer. Ve tamarlardan şafrâyı bevl yolından ihrac ider. Ve Perakelsus hakîm yazar ki Kırim'da biten esfentîn hayvânâtıñ gıdâsı ve devâsıdır. Kanğı hayvân andan otlasa şafrâsı mahv olur. Bundan mühim oldur ki bir merâret-i ahrâyı tard ider. Esfentîn çiçegini kemmûn-i rûmî ile sirkencebîn veyâ bâdede kaynadup içmek karın yelini ve burusın def' ider ve şogulcanı [225b] sürer; envâ' süddeleri küşâd ider. Şarılığı tağıdır. Hayzı idrâr ider. Ve semm-i bâridi men' ve def' ider. Meşelâ benc tohumı ve baldıran otı emşâli bir kimesne zehirli

manṭar yemiř olsa derḥāl pelin otını sirkede ḳaynadup iḳireler. Semmini keser. Esfentīn-i Ḳırımī'nūñ ḳiḳekleri istiskā iḳin devā-i mūcerreb-i řaḥīḥdūr, nice kimesnede tecrūbesi vaḳi' olmuřdur. Vechi budur: Esfentīn-i Ḳırımī ḳiḳeklerinden ve ṭoruklarından bir vaḳiyye ḳadar cem' idüp bir ṭař veyā mermer havanda bir ḥořca dōgduḳdan řoñra niřf vaḳiyye veyā kifāyet miḳdārı ařlaḥ sūkker ḳatup ve tekrār dōgüp geregi gibi ḳariřdurup ba' dehu bir řiře veyā ḳinī ḳap iḳine ḳoyup ḥifz ide. Bundan her řabāḥ ḳuřluk ṭa' āmindan evvel üḳ sā' at beřer dirhemini yiyeler. Bir kimesnenūñ řovuk sıtması ola, pelin otınıñ ' uřāresin yalnız veyāḥud sūkker ile ḳoḳ kerre iḳe, ḥalāř ola. Ve eger bundan daḥi ḳavī devā murād olunursa keskin řarāb sirkesinden elli dirhem, tāze pelin otı yapraḳından beř dirhem, ṭuz niřf dirhem ola. Pelin otını ṭuz ile dōgüp ba' dehu sirke ile ḳariřdurup sıtma ' arız olmadın iki sā' at evvel üḳ nevbette sıcaklayın iḳe. Bu devā ile ḳoḳ kimesne sıtmadan ḥalāř olmuřdur. Yāḥud pelin řu-yı muḳaṭṭarından ṭoḳsan dirhem gül suyından ḳırḳ beř dirhem cevz-i bevā, bir dirhem ' ayn-ı serṭān, bir buḳuḳ dirhem bu ikisin saḥḳ idüp řulara ḳariřdura üḳ bölüge taḳsīm idüp vech-i sābıḳ üzere üḳ nevbette iḳe. Ba' zılar daḥi sıtma gelecek günde pelin otını ṭuz ile ezüp ve aḳ ḳarnına yiyüp ve omuzına bir ağır nesne yüklenüp yorulınca ve derleyince ḳořarlar ve ol gün bir nesne yimezler. Velākin bu devā iř iřleyen maḳūlesinden olanlara göredür. İřbu zıkr olunan dōrt edviye mūcerrebātdandır. Velākin tedāvīden evvel müřḥil ile bāṭını tenḳiye itmek gerek. Bir kimesnenūñ mi' desinde cürügi olup andan bed rāyiḥalu nefesi olsa pelin otını ve ağaḳ ḳavunı ḳabuḳını sirkencübīn veyāḥud bāde ile ḳaynadup iḳe, ḥoř ola mūcerrebdür. Raḥm yuḳaruya ḳalkduḳda dūřüp ve bayılıp biḥuř olan ' avrata pelin otı bāde ile ḳaynadup iḳireler, nāfi' dūr. Ve bu ' illet bık-r-i [226a] bāligaya ve erine ḳoḳ zaman muḳārenet itmeyen ' avrata ' arıza olur. řol kimesneler ki deñize sefer itdükde deñiz ṭıtdı diyü mi' desi ve řafrāı bulansa pelin řuyın veyā pelin otını řuda ḳaynadup iḳe, def' ola. ḳobanlar ḳoyunlara ve řıḳırlara ḳurı pelin ḳiḳegin saḥḳ idüp bir miḳdār ṭuz ile yidürüp ve anuñla envā' ' ilel-i bāṭınelerin def' iderler. řaḥīḥ ve mūcerrebdür. Esfentīn-i baḥrī mi' deye řıḳlet virür. Velākin

pirinc ile tabh olunup ekl olunduğda qarındaki şoğulcanı ve nemāz-burı helāk itmede ‘acayıbdür.

Menāfi‘-i hāricesi: Pelin otını bir kepçe kadar taqtir olunmuş bādede ıslatmak şoğulcanı helāk itmek için kavī devādur. İçinde bezler ısladup sıcaklayın şabīlerūñ göbekleri üstüne vaz‘ ideler ve bir miqdarını boğaz altındaki çukura ve burunları altına süreler. Bir kimesnenūñ balğamlu nāzleden baş ağrısı olsa pelin otını şuda kaynaduğdan şoñra ol şuda pelini geregi gibi ezüp bez ile başı tūlānīde şara, nāzlesin def‘ idüp rāhat ve uyuhuyı getirür. Zıkr olunan devāya ‘asel ve bir miqdār gügerçile katup sıcaklayın boğaz etrafına şarsalar hunāka gayet nāfi‘dür. Pelin otını tatlu bāde ile kaynadup alın ve gözler üzerine ursalar göz ağrısın def‘ ider. Pelin otını incir ve gügerçile ve kıaramuğ unıyla qarışdurup qarın üzerine veyā şol yana yağı itmek istiskā ve talak zahmetine nāfi‘dür. Mefāşıl ağrısına bir mücerreb devā budur ki bir kıoca tavuğı boğazlayub tenkıye itdikden içini pelin otıyla tıoldurup mu larren pişüreler, bunuñ şuyına bezler ısladup sıcaklayın ağrı olan yire uralar veyāhud tavuğı şakık idüp üzerine uralar veyā etini dögüp uralar. Pelin otını şandukada eşvāb arasına kıoysalar eşvābı güveden hıfz ider. Pelin otını yakup dütsi itseler sinekleri kaçurur. Pelin otını kaynadup şuyını veyā dögüp ‘uşāresini mürekkebe kıatsalar sinekler ve şıçanlar yazuyı yimeyeler. Şuy-ı mezbūr ile beşik ve yatağı ve sa’ir tahtalu yapuyı ğasl itseler tahta biti girmeye ve eger var ise kaçura. Pelin otını şuda kaynadup [226b] buğusını cerāhati ağan kıulağ içine şalı virmek nāfi‘dür. Buğuyı mezbūreyi huni içinde ağırın dişe şalıvirseler ağrısın teskīn ider. Pelin otını sirkede kaynadup ba‘dehu ezüp merhem gibi mi‘de üzerine bağlayup yağı itseler mi‘denūñ yukarıya kıaynamasın men‘ ider. Ve kezālik pelin yağını sıcaklayın mi‘de üzerine sürüp üstine bez şarsalar mi‘de kıaynamasın men‘ ider. Pelin otını sirke ile qarışdurup mazmaza itmek nefesi hūb rāyihālī idüp pelin otını dögüp ve ‘uşāresine ‘asel qarışdurup göze çekmek dumanını def‘ ider. Pelin otunuñ ‘uşāresini kıulağa iktar itseler kıurdını helāk ider. ‘uşāresin birincāse ve mürr-i şāfi ve ‘asel ile halı idüp ve andan şāf düzüp ba‘dehu ince bezle şarup

ferce idhāl itmek bir zemān münkaṭı‘ olan ḥayzı aḳıdur. Pelin otıyla saḥḳ olunmuş kerāviyā ve ‘asel bir miḳdār bāde ḳarıřdurup ezilmiş a‘zā üzerine sıcaḳlayın ursalar nāfi‘dür. Pelin otını yaḳup ve ğubārına gül merhemini ḳarıřdurup ḥamāmdan řoñra şaça sürseler ve buña bir ḳaç def‘a müdāvemetseler şaçı siyāh ider V‘allāhu a‘lem ve aḥkem.

Bāb Der-beyān-ı Feysūm

Ya‘nī ḳoyun otı. Bosnaḳça “bervetenḳa” dirler. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri müzekker ve biri mü‘ennesdür. Ammā feysūm-ı müzekkerüñ bir kökinden çok aḡaçlu sāklar ḳıḳup küçük ve münřaḳ ve kül renginde yapraḳları vardır. Rāyiḫaları keskin ve mezākları acıdur. Esfentīn gibi bu nebātuñ cümlesinde esfelden niḫāyetine varınca degirmi dügmeciklar gibi şarı çiçekleri vardır. Köki uzun ve derindür. Bayırlarda ve bāḡçelerde olur. Ammā feysūm-ı mü‘ennes küçük aḡaç gibi görünür. Çok dal ve budakları ve ṫülāni ve ince ve boz renginde yapracıklar vardır. Dallarınıñ niḫāyetinde degirmi ve altun şarusı renginde çiçekleri olur. Köki uzun ve řaçaḳlıdur. Bütün nebātuñ keskin rāyiḫası vardır. Ba‘zıları buña küçük selvi ve řaḫrā selvisi dirler yapraḳlarınıñ mābeyninde müşābeḫet olduğundan ötüri. Bu ot ekşeriyyā bāḡçelerde řaḳsılar içinde terbiye olunur ve daḫi yabāni biter.

Ṭabī‘atı: Feysūm otunuñ iki nev‘ derece-i řālisede ḥarr ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāḫilesi: Ḳoyun otunuñ [227a] çiçeklerinüñ tāze ṫoruḳlarını řuda ḳaynadup içmek öksürük için ğāyet eyüdü. řadruñ, aḳ cigerüñ, bögrek ve meřanenüñ ve raḫmüñ ‘ilel-i bāridesine nāfi‘dür. Sıtmayı men‘ ider. řoḡulcanı helāk ider. Feysūmı saḥḳ idüp ğubārını bir miḳdār mürr-i řāfi ile içmek ‘avratlarıñ ḥayzlarını ziyāde ider.

Menāfi‘-i ḫāricesi: Feysūm ruṫbet-i keşifeyi taḫlīl ve neřr itmekle envā‘ řiř üzerine urmaḳ eydü. Otını yaḳup külünü ḫubbu’s-selāṫin yaḡıyla veyāḫud turub toḫmı yaḡıyla ḳarıřdurup bařa sürmek řaḳ dökülmesin men‘ ider.

Çeñeye sürseler şakalı tîz bitürür. Otını döşek veyâ yüz yaşduğı altına koysalar şehveti getürür. Ve cimâ‘ a mâni‘ olan sihr ve cüzûlîğı def‘ idüp bağılyı hall ider. Koyun otınıñ kökini saħk idüp ve zeyt yağıyla ve tuz ile qarışdurup elde ve ayakda nabz yirlerine ve sırt kemüğine sürmek sıtma için nâfi‘dür. Bir ‘avrat vaz‘-ı hamlden soñra tâbi‘ ve ğayrıdan bir hoşca ayıtlanmamış olsa, keskin devâ aña yidürmek ve içürmek câyiz degildür. Velâkin âti’-z-zikr mu‘âlece aña münâsib, bilâ-hatardur ve nicesinde tecrübe olunmuşdur. Meşela koyun otını şuda kaynadup şuyında tayanacak kadar göbegine varınca otura ve otını kabline, dübürüne koya ve başını bir nesne ile örte ki otınıñ keskin râyihası burnına girmeye. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Vironike

Buña daħi birtânik dirler. Bunuñ iki nev‘i vardur. Biri müzekker, biri müenneşdür. Ammâ müzekker yir yüzinde yayılıp kırmızıya mâyil ve haşin sâkaları ve tülânî koyı yeşil ve tüylü ve etrafı kertüklü yaprakları vardur. Çiçekleri süd mâi ve bir miqdâr kırmızı rengine mâyildür. Çiçeginden soñra küçük keseler içinde hurde toħmı olur. Köki büyük degildür velâkin şaçaklıdur. Ammâ müenneşi daħi yir yüzine yayılır. Bunuñ ince ve tüylü sâkaları olup müzekkerinden ziyâde yeşil ve mülâyim ve yumuşak ve aqça otınıñ gibi degirmi yaprakları vardur. Çiçekleri sarı reng ile maħlûṭ koyı kırmızı rengindedür. Çiçeginden soñra yirinde küçük kesecikler zuħür idüp içinde toħmı hâşıl olur. Köki daħi müzekkerinüñ gibidür. Mâh-ı ğazirânda çiçegini açdığı vaqtda yirden iħrâc ve cem‘ olunmaq gerek. [227b]

Ṭabî‘ atı: İkişile nev‘i mezâken acı ve kâbız olmağla ṭabî‘ atları ğârr ve yâbisdür. Müzekkeri her ğuşuşda aqvâdur.

Menâfi‘-i dâħilesi: Vironike veyâħud birtânik devâ-yı ceyyiddür ve herkes katında mu‘teber olmağla sezâdur. Zîrâ aq ciger fesâdı için ve şadr ‘illetleri ve öksürük ve ağır şoluğ ve gögse inen nâzle ve aq cigerde olan çıban ve

cerahâtdan hâşıl olan zâtü'-l cenb ve'r-rive marazları için buña mânend devâ nâdirdür. Gerek maṭbūhı içmekle ve gerek ma'cūnuñ yapup tenāvül itmekle o ilde çobanlar bunuñ havāşşını hiss itmekle kurusın saḥḥ idüp ğubārını hayvānlarına öksürük için içürürler imiş. Birtāniki sirkede veyā sirkencebīn veyā bādede ısladup bir iki gün turduqdan soñra hammām ābı ile taḳṭīr olunduqda şaru muḳaṭṭarı envā'-ı semm ve tā'ūn için a'lā devādur. On beş yigirmi dirhemine bir miḳdār tiryāk katup ve qarışdurup içduqdan soñra örtünüp sâkin yata. Semmi ḳalbden men' idüp deriyle taşra sürer. Birtānik otını sirkencebīn veyā bāde ile ḳaynadup içmek fâsid olan ṭalaḳ için nâfi'dür. Bir kaç gün mütevāliyen müdāvemet olunduqda ṭalağı taḳlīl ve taşgīr ider. Birtānik otını 'ādet üzre taḳṭīr idüp şu-yı muḳaṭṭarını bir kaç gün on beş yigirmi dirhem ḳadar içmek baş sersāmlığını def' ider ve hıfzı ḳavī ḳılar ve ruṭūbet-i keşīfeyi taḥlīl ider ve mi'deyi ıssıdur. Aḳ ve ḳara ciger ve ṭalaḳ süddelerin açar; demi ve raḥmi, bögrek ve meşāneyi tenḳıyye ider. Ve deri sürer ve sümük ğalebesin men' ider. Ve şarılgı tağıdur. Bögrek ve meşāne taşın ve cevfe müctemi' olan aḥlāṭ-ı rediyye-i fāsıdeyi sürer. Birtānik şu-yı muḳaṭṭarından her şabāḥ 'ale'-r rīḳ on dirhemini içüp ellerine ve alınlarına ve şaḳaḳlarına sürduqdan soñra bir küçük süngeri şuyına batırup bir miskdānlıq içinde beraber götürüp alyānen şemm itse ḳıran vaḳtinde veyā 'ufunetden hıfz ider. Ve ḥāmile 'avratlara daḫi her dürlü bed rāyihayı def' için nâfi'dür. Bir kimseye tā'ūn işābet itse bu otuñ ince saḥḳ olunmuş ğubārından bir buçuk dirhemini on beş dirhem muḳaṭṭar şuyına katup sıcaklayın içe, ba'dehu dōşege yatup derleye, inşāallah ta'āla ḥalāş ola. Tāze ḳılıc ve süñü [228a] yarasına günde iki def'a yigirmişer dirhem şu-yı muḳaṭṭarından içse, yaradan zeyt yağı ḥurūc ide. Ve şabāḥ aḥşam bu şuyla yarayı ğasl idüp bu şuda ışlanmış bezler yara üzerine bağlaya. Her dürlü yaraları ve cerahātları, 'illetleri ḥuşūşā 'avret-i ğalīza yirinde olanları oñaldurur. Ve daḫi meşāne taşı için mücerrebat-ı 'acībedendür. Birtānik otından şu taḳṭīr idüp ol aḳan suyuna ḳov'ada ḳalan üzerine döküp tekrar taḳṭīr eyleye. Ba'dehu bir miḳdār sükker katup içe, meşāne taşın sürer.

Menāfi'-i hāricesi: Birtānik otı yara otudur. Tāze ve eski yara ve 'illetlere nāfi'dür, nitekim zikri mürür itmişdür. Ve kezālik beden-i insānuñ envā' uyuzluk ve huşūneti meşelā cereb ve cüzzām ve tuzlu balgām ve baḥaḳ ve baraş ve emşālini izāle ider. Ba'zılar şu-yı muḳaṭṭarına veyāḥud 'uşāresine bir miḳdār zāc-ı kıbrıs veyā şap ḳatup 'ilel-i mezkūreyi isti'māl iderler. Birtānik otını sirke ile ezüp veyāḥud sirke ile ḳaynadup perkilmiş ṭalaḳ üzerine vaz' itseler ṭalaḳı yumuşadur. Birtānik otını dögüp 'uşāresin örümcek veyā ḡayrı aḡulu cānavar şoḳduḡı yara içine iḳṭār itmek yāḥud sürmek veyā ḡasl itmek semmini ve şişini men' ider. Hikāyettir ki Franca ḳrallarından biri baḥaḳ marazına mübtelā olup avcısı ancaḳ vironike ya'nī birtānik otıyla aña mu'ālece idüp ḥalāş olmuşdur V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Zūfā Otı

Meşhūr otdur. Bosnaḳça ve Türkçe çevire dirler. Bāḡçe otudur. Bir bucuḳ ve iki ḳarış ḳadar olur. Sāḳı ve dalları aḡaçlu ve kestāne rengine māyıldür. Esfelden a'lāsına dek uzunca ve yeşil ve sa'ter yapraḡına fi'l-cümle müşābih yapraḳları vardır. Çiçekleri māyī ve sünbül-i bostānī çiçeğine beñzer. Bütün otuñ rāyihası laṭifdür ve keskindür. Ve mezāḳı bir miḳdār acıdur. Köki uzun ve aḡaçludur.

Tabi'atı: Zūfā üçüncü derecede ḥārr ve yābisdür. Mizācında leṭāfet-i nüfūz ve terḳīḳ ve küşād ve tenḳıye ider.

Menāfi'-i dāhilesi: Zūfā otını incir ve şadef otı ve 'asel ile şuda ḳaynadup içmek aḳ cigerüñ balgām-ı keşifini taḥlil idüp iḥrāc ider. Şadri tenḳıye idüp öksürüḡi def' ider. Zūfā otını rāziyāne toḡmı ile sirkencebīn veyā bāde ile ḳaynadup içmek mi'de aḡrısın def' ider. İstiskāya ve şarılıḡa nāfi'dür. Bevli ve ḡayzı idrār ider. [228b] Ve sıtmanuñ berdini giderür ve bedene ḡarāret-i nāfi'a getirür. Zūfā otını dögüp ve 'asel ile ḳarışdurup ma'cūn gibi tenāvül itmek şoḡulcanı helāk ider. Zūfāyı aṭa şoḡanı sirkesiyle içmek kesif balgāmı bi'l-

küllüyye sürer. Tāze incir ile yimek ıarnı yumuşadur, ‘amel için teheyyi ider. Zūfā otını ta‘āmda ve şurbde isti‘māl itmek bedenüñ rengini hūb idüp göze kuvvet getirür. Bir kimse istifrāğ itmek murād itse zūfā ve tere otlarını sirke ve ‘asel ile ıaynadup iče velākin sıcak olmayup hemān ılıcaık iče. Ba‘dehu bir tüyi zeyt yağına batdurup boğazına şoıa. řar‘ marazı için mücerreb hablar bunlardır. Zūfā otı, cünd-i bīdester, ferāsyon ya‘nī kunduz hāyesi her birinden nışf dirhem fā‘unyā köki, iki buıuık dirhem şeytan poıı bir saıızdur, şülüş dirhem cümlesin saıık idüp zūfā otınıñ ‘uřāresiyle on dōrt hāp düzesin, bunlardan her aışam yatacaık vaıııde ikişer hāp marīze yidüresin. Ve daııı hayvānuñ eski öksürüğü için zūfā otı nāfi‘dür.

Menāfi‘-i hāricesi: Zūfā otını řuda ıaynadup yaıı itmek cild-i insān altındaki uyuşmuş ıanı tağıdır. Zūfā otını kemmūn-ı firengi ve ‘asel ve tuz ile dōğüp yılan şoııduğı yaraya ursalar yaradan semmi cezb ider. Çevire otını zeyt yağına ıaynadup bařa sürmek kehleyi ıaçırur, bař gicişmesini def ider. Zūfāyı incirle řuda ıaynadup ol şuyla ğarğara itmek boğaz şişine nāfi‘dür. Çevire otını sirkede ıaynadup sıcaklayın ağızda tutmaık diř ağırsın teskīn ider. Zūfā otını incir ve güherçile ile dōğüp merhem gibi talağa veyā istiskā şişine yaıı itmek nāfi‘dür. Bir ‘avratıñ raıminde ruıubet-i fāsıde olsa zūfā otını řuda ıaynadup buğusına otura veyāhud sıcaklayın fercine ura, raımini tenkıye ider. Zūfā otını ıor üzerine koyup dütüni huniden ıulaık ičine şalı virmek yelini ve güürüldisin giderir. Çevire otınıñ çiçeklerini ve yapraıklarını zeyt yağıyla bir şişeye koyup otuz kırık gün kadar güneşde tırduııdan şoııra ol yağı tamladan incinmiş siñir ve mefāsil ve a‘zāy-ı bārideye sıcaklayın urup sürmek nāfi‘dür. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ostohodos

Ya‘ni [229a] ıarabaş. Bu ot Francaya tābi‘ ve Mařřiliye řehriniñ ıarşısında olan cezirelerden gelür. Bu ot anda ğāyet çok bulunmaııla ol cezirelere

cezâyir-i ostoğodoş dimişler. Ve bu ot daği diyâr-ı ‘Arabda mübâhdur. Oradan İskenderiye’ye ba‘dehu bu semtlere naql olunur. Ve İtaliya memleketinüñ ba‘zı tağlarında daği bulunur. Velâkin ‘Arabistân’dan gelen cümleden aqvâ ve a‘lâdur. Qarabaş otı, sünbül-i bostânî-i müennes’e ki ğasaliye dirler. müşabihdür. Kökinden nice ağaçlu ve siyâha mâyil sâklar çıqup eţrâfında uzun ve eñsüz ve kalın kül rengine mâyil yaprakları vardır. Sâklarınıñ niĥâyetinde ĥasek otında[ki] gibi başlar olup bütünü pek küçük ve mâyî çiçekler ile qaplanmışdur. Köki daği ağaçludur ve büyük degildür. Bütün nebâtuñ mezâkı acıdur ve bir miqdâr qabızdur.

Tabî‘atı: Ostoğodos ya‘nî qarabaş ĥâr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Râyiĥası ĥüb olan qarabaş otını çiçekleriyle şuda qaynadup içmek taĥlil ve cümle süddeleri küşâd ider. A‘zây-ı bâtineyi ve bütün bedeni tenqiyeye ve taqviyyeye ider. Bevli ve ĥayzı idrâr ider; semmi men‘ ider. Ruţûbet-i bârideden ĥaşıl olan cem‘-i emrâza nâfi‘dür. Meşelâ tamlâ sübât, şar‘, a‘zâ ditremesi ve uyuşması emşâline nâfi‘dür. Ve daği şadr ve öyken ya‘nî aq cigerüñ ‘illetlerine eyüdü zûfâ otı gibi ve anuñ yirine daği isti‘mâl olunur. Velâkin ĥarâretlü ve şafrâvî mizaclı olan kimesnelere qarabaş otını dâhilen isti‘mâl itmek ğayr-ı nâfi‘dür.

Menâfi‘-i ĥâricesi: Qarabaş otını ve çiçeklerini şemm itmek veyâ döğüp baş üzerine qoymaq yâĥud şuda qaynadup şuyıyla başı ışlatmaq ve ğasl itmek za‘îf ve sersâmlu dimâğına kuvvet virür. Ba‘zı kimesne vaz‘-ı ĥaml iden ‘avratlar bu ot ile dütsi iderler nef‘i vardır. Bu otdan daği taqtîr ile yağ istiĥrac olunur, qarabaş yağı ile meşhûrdur. Zikr olunân ‘illetlere nâfi‘dür, v‘allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Füdenc

Bosnaqça buña “dobromesli” dirler. Bu otuñ üç nev‘i vardır. İkisine füdenc-i Giridî birine füdenc-i meşhûr, füdenc-i yabânî dirler. Ammâ füdenc-i

Giridilerün birisinün yaprakları zūfā otunuñ yaprağına fil-cümle müşābihdür illā ki andan akşar ve a' razdur. Sākı bir buçuğ kadar ve gāh ziyāde [229b] uzun olup yan dalları çokdur. Niḥāyetlerinde uzunca başları olup etrāfında kırmızı rengine māyil ve küçük çiçekleri olur. Toḥmı incedür. Ammā ol birinün yaprakları daḥi küçük ve beyāza māyil ve zūfā otunuñ yaprağına ziyāde müşābihdür. Başakları ve çiçekleri merzencūs otunda gibidür. Ammā fūdenc-i meşhuruñ yaprakları yaşşıdır ve birbirine muḳābil ikişer büyük ve aralarında dörder ve gāh altışar küçük yapraklar bulunur. Sākıları dört köşelü ve tüylü ve kırmızıya māyıldür. Niḥāyetlerinde fi'l-cümle degirmi başları olup ḳoyı kırmızı çiçekleri vardır. Velākin ba' zı ercuvānī ba' zı sāde beyāz çiçek açar. Köki za' ifdür ve yir yüzine ḳarīb etrāfa yayılır. Otunuñ rāyiḥası hoş keskindür. Velākin fūdenc-i Giridilerün ḳadar keskin degildür. Mezākı bir miḳdār keskin ve ḳābızdur. Evvelki nev' fūdenc ki anlara daḥi fūdenc-i ḥaḳīḳī derler, cezire-i Girid'de çokdur. Çiçegi ve toḥmı oradan bu semtlere gelür. Ammā fūdenc-i meşhūr tarlalarda ve aşlanmamış yirlerde olur.

Ṭabī' atı: Fūdenc derece-i şālisede ḥārr ve yābistir.

Menāfi'-i dāḥilesi : Fūdenci sirke veyā sirkencebīn veyāḥud bādede ḳaynadup içmek aḡulu cānavar ışırmāsından ve şoḳmasından olan cem'-i zehri men' ider. Fūdenci incir ile yimek siñir büzülmesine ve istiskāyā nāfi' dūr. Fūdenci ḳurudup ve saḥḳ idüp ḡubārını süd ile içmek siyāh ve yanmış şafrāyı aşağıdan sürer. Ve bir zamān munḳatı' olan ḥayzı aḳıdur. Fūdencden 'asel ile ma' cūn yapup yimek şoluğ yolını tenḳıye idüp öksürüğü keser. Fūdenc-i meşhūruñ çiçegini ḳurudup ve siñirli otıñ toḥmıyla dögüp sirke ile veyā kırmızı ekşi bāde ile içmek ḳan ile gelen ishāli kat' ider. Envā'ı ḳarın sürmesin teskīn için bir mücerreb devā budur. Fūdenc yaprağını ḳurudup ve saḥḳ idüp ḡubārını yumurta şarusıyla yoğura ve raḡīf gibi sıcak tuğla üzerinde pişirüp ekl ide.

Menāfi'-i ḥāricesi: Fūdenci şuda ḳaynadup şuyını ḥammāmda bedene sürmek envā' uyuzını ve ḥuşunetini ve şarulığını izāle ider. Tāze fūdenc yaprağınıñ 'uşāresi dilcik ve bezler şişlerine ve aḡız cerāḥati ve çürüğüne

nāfi' dūr. 'Uşāresin sūd ile ḥalt idüp kulağa iktār itmek ağrısın teskīn ider. Her ne maḥalle fūdenc sürseler [230a] yılanlar ol maḥalden firār iderler. Fūdenci arpa unıyla merhem gibi olunca kaynadup her dürlü şişe sıcaklayın ursalar anları tağıdır. Fūdenci bāde ile kaynadup buğusun ḥuni içinden kulağa şalı virmek gürlüdüsin ve çinlomasın def' ider. Ve eger bu ot-ı maḥbūḥı yağı itse uyuşmuş kanı tağıdır. Fūdenci kurudup ve 'asel, gühercile ile qarışdurup dişlere sürseler dişleri beyāz ider. Fūdenci incir ile döğüp sıcaklayın yağı itmek yan ağrısın ve şancusın def' ider. Bir kimse tağavvuḥ itmek murād iderken bir nesne idemese fūdenc ğubārını maḥ' adına eke, tiz 'amel ide. Fūdenci bāde ile kaynadup ve bir miqdār zeyt yağı katup 'avrat ferici üzerine ura rahmini yumuşadur ve tenkiye idüp ḥayzını yine idrār ider v'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Fūdenc-i Berrī

Ki aña "en-necm" daḥi dirler. Ve ba'zı diyārlarda "podena" dirler. Yir yüzinde yayılır bir otdur sa' ter gibi ve bu sebebden aña "en-necm" dimişler zīrā necm sākı üzerinde kām olmāyub yir üzerinde yayılan ota dirler. Bunun köşelü bir qarış kadar uzun sākı olup yaprakları merzencüş yaprağına beñzer illā ki daḥi büyükdür. Çiçekleri sākı etrafında şerefe şerefe tırup ğālibā beyāza māyil ercuvānī renginde olur ve ba'zı sāde beyāz bulunur. Köki ince ve uzun ve şaçaklıdur. Bu ot nemnāk yirlerden ḥazz ider. Bir yirde peydā olduğdan soñra kökleri etrafı yayılır, bir büyük meydānı zabt ider. Ve sā'ir otlar kuraḥdan helāk olduklarında bu ot çiçeğin açmağa başlar.

Ṭabī'atı: Bu otuñ rāyihası ḥoşdur. Mezākı ḥarīḥ ve bir miqdār acıdur. Üçüncü derecede ḥārr ve yābisdür.

Menāfi'-i dāḥilesi: Fūdenc-i berrī sirkencebin veyā bāde ile kaynadup içmek beveli ve meşāne taşın sürer. Envā' süddelerin küşād ider. Bu taḥdīrde şarılığa ve istiskā ve cemī' baş ve siñirleruñ 'ilel-i bāridelerine nāfi' dūr. Ve ağulu cānavar ışırdığına ve şoḥduğına eydür. Podena otını saḥḥ idüp 'asel ve

şabr ile içmek öykeni ya' nî aķ cigeri tenķıye ider ve siñir büzülmesin men' ider. Fūdenc-i berrî şu ve sirke ile kaynadup içmek mi' de aģzınıñ veca'ını ve bulanmasın def' ider. Kāra ve yanmış safrāyı aşağıdan sürer. Eyü şular bulunmayup alçaķ şu içmek iķtizā itdükde evvelā podena otını veyāħud ğubārını ol şuya koyup içe, zarar olmaya. [230b] Koyunlar çiçeğin açmış podena otını otladıķda melemege başlarlar. Bir 'avratuñ ğayzı münķatı' olsa yemekde içmekde perhiz ola ki inķitā'ına sebep olmaya. Bu fā'ide virmez ise ğabbu-l ğār ya' nî defne yemişi, pimpinella kökünü ki aña ba'zılar ğıyār otı ve Bosnaķça pedernik dirler ve besbāse; her birinden beraber alup ve muħkem saħķ idüp yedi kaşık sıcak podena şuyıyla şabāħ ile daħi dōšekde iken içe. Ħāmile 'avratlar podena otını yemeye, zırā iħtimāldür ki evlādların dūřureler. Ba'zı loħusa 'avratlar vaz'-ı ğamlden řoñra ebeleruñ ihmāli sebebiyle tābi' raħmlerinde ğalup ba'zılarına sebep-i mevtleri olur. Bu mişillü 'avratlarda ebeler ziyāde taķayyüd idüp tab'ı sürer devāya mübāřeret ideler. Bu ğuşuşda aķā edviyeden biri budur. Podena otını aķ bāde ile kaynadup ve bir miķdār za'ferān ğatup içüreler. Derħāl tab'ı sürer. Bāde yerine bal şuyı daħi olur.

Menāfi'-i ğāricesi: Podena otını dōğüp ve sirke ile ğalt idüp bayılmış kimesnenüñ burnı altına sürseler tiz ifāķat bulur. Kuru podena otını saħķ idüp ğubārını dişlere sürmek dişleri pāk ve řaħiħ tutar. Bir 'avratuñ raħmi yirinden oynamış veyā perkilmış olsa fūdenc-i berrî otını kaynadup şuyında sıcaklayın göbeline varınca otura. Ve otı göbeline ve kaşığına ve fercine ve beline ğaplayu ğoya. Podena 'uřāresin veyā şuy-ı muķaťtarın göze sürseler dumanını giderür ve ışırmasın ve ğicişmesin def' ider. Podena otını ezüp ve niķrısler a'za üzerine koyup kızarınca terk itseler ağrısın tesķin ider. Podena otını tuz ile ezüp talaķ üzerine vaz' itmek nāfi'dür. Fūdenc-i berrî otını şuda kaynadup şuyıyla a'zāyı ğasl itmek ğicişmesin def' ider. Podena otını sirke ve tuz ile dōğüp yaķı itmek siñir büzülmesini def' ider. Yılan ve ağulu örümcek řoķduğı yaraya urmaķ nāfi'dür. Podena otından istefān yapup bařa taķmaķ bař sersāmlığını giderür. Podena otını řemm itmek bārid ve ruťubetli dimāğı olan kimseye nāfi'dür.

Fūdenc-i berrī otını dögüp ‘ırķu-n nisāya yaķı itmek ğāyet nāfi’ dūr. Podena otını dögüp arpa unıyla yanık üzerine koymak anı söyündürür v’allāhu a’ lem. [231a]

Bāb Der-beyān-ı Baķletü-l Ğazāl

Ya’ni Girid otı. Ba’zılar buña daķı “en-necm” demişler. Bosnaķça terodave cerna dirler. Bu ot ancak Girid ceziresinde olur. Oradan Venedik’e ve sâ’ir diyāra naķl olunur. Kökinden nice perk ve degirmi ve kırmızıya māyil fidanlar ya’nī sākılar ĥurūc idüp üzerlerinde her bār birbirine muķābil ikişer degirmi ve ve podena yaprağında çok büyük ve ķavī yaprakları olur. Fidanların ve yan dalların niĥāyetlerinde ercuvānī renginde uzunca ve pullu çiçekleri olur. Köki şaķaķlı siyāhrakdur; bütün nebātın rāyiĥası podena rāyiĥasına müşābihdür.

Ve daķı: Bir ot vardır ki aña yalancı Girid otı derler, zıkr olunan Girid otına fi’l-cümle müşābihdür illā ki fidanları yeşildür. Ve yapraklarının çanaķları bitdiği yerde küçük dügmecikler içinde ercuvānī renginde çiçekler zuĥūr ider.

Ṭabī’atı: Girid otı ĥārr ve yābistir. Küşād ve terkīķ ve sürmek ķuvveti vardır. Ve podena otından her ne kim zıkr olundıysa bunda daķı cārīdür, zirā her ĥuşuşda ķuvveti ziyādedür.

Menāfi’-i dāķilesi: Baķletü-l ğazāl ya’nī Girid otını şuyla sirkede veyā sirkencebin veyāĥud bādede ķaynadup içmek sıtmaya yir virmez ve ağulu yaraları vech-i ‘acīb üzere tebriyye ider. Ve bu otun ķuvveti bir mertebe büyükdür ki yılanları ve sâ’ir ağulu ĥaşerātı mücerred doķınmağla kaçurur, belki helāk ider. Ve’l-ĥāşıl bu ot ĥālīşdür, paķdur. Girid otını ķaynadup şuyına saĥķ olunmuş Girid otını ğubārını ķatup içmek ĥayzı idrār itdüğünden başka rahmde helāk olan veledi daķı sürer. Kezālik otından şāf düzüp ferclerine idĥāl etseler yāĥud ğubārını ķor üzerine koyp ferclerine dütsi etseler murād-ı mezkūr ĥāşıl olur. Ve daķı maṭbūĥ-ı mezbūr enva’ süddeleri açar ve bevli, meşāne taşın sürer. Rivāyet olunur ki cezire-i Girid’de yaban keķisi urulduķda otı yidigi birle oķlar etinden çıkar düşer.

Menāfi‘-i hāricesi : Girid otını döğüp yağı etseler bedenden dikenini ve ağaç hürdesini cezb idüp iħrāc ider. Girid otını döğüp merhem gibi münāvebeten talağ üzerine urmağ talağı taqlil ider. Girid otını döğüp ve şıkup ‘uşāresin mesmūm ālātdan veyā ağulu hayvānlardan hāşıl olan yaralara koymağ anları bilā-zarar tebriyye ider, v’allāhu a‘lem. [231b]

Bāb Der-beyān-ı Bağletü-l Ġazāl-i Meşhūr

Ki aña daği bağletü-l “ğazāl-i beyzā” dirler, Boşnağça “torodavabila” dirler; ba‘zı diyārda “āhū otı” dirler bir dilber otdur. İki zirā‘ kadar yüksek olur. Yaprakları diğ budak ağacınıñ yapraklarına bi’l-cümle müşābih olduğından ötüri ba‘zılar aña “diğ budak otı” demişlerdür ve Boşnağça “yasanuvağ” demişler. Çiçeklerinüñ yaprakları ercuvāni rengine māyil açık köz rengine olup üzerinde ebem gümece çiçeginde gibi kırmızı tamarları vardır. Çiçekden şöıra köşelü ğılāflar içinde simsiyāh tohmı olur. Sāğı beyāzdur ve köki daği beyāz; bir qarış kadar uzun çatallu ve bir miğdār kalındur. Ve özi perkdür. Mezāğı acıdur. Ve rāyihası erkeğ koğusına beñzer. Ve ammā çiçeginüñ rāyihası lañifdür. Bu ot yüksek tağlarda ve kayalıklarda olur. Ve ancak köki mu‘āleceye isti‘māl olunur. Evvel bahārda yaprakları meydāna çıkup sāğı zūhūr itmedin veyāğud faşl-ı hāzīrānda iħrāc ve cem‘ olunur.

Tabī‘atı: āhū otı hār ve yābisdür, veyā semmi için ağulu hayvan şoğdığına ışırdığına terkib olunān edviyeye girer.

Menāfi‘-i dāhilesi: Kökinüñ ğubārından bir dirhemin içmek şoğulcanı helāk ider. Ve enva‘ süddeleri küşād ider. Qarın ağrısın teskīn ider ve şovuğlanmış rağme nāfi‘dür ve meşāne taşın ve beveli ve hayzı ve tab‘ı ve rağimde ölmüş veledi sürer. Velākin ‘avratlar bu kökten şāf düzüp ferclerine idhāl ideler. Veyāğud kökini qor üzerine koyp ferclerine dütsi vireler. Ba‘zı tabībler bu otuñ kökini frenk ağacıyla berāber kaynadup şuyını kırğ gün kadar beher gün ‘ādet üzere frenk marazına mübtelā olanlara içürürler, ğāyet nāfi‘dür.

Ve bu kök daği şar‘a marazına ve burüdetden dimâga ‘arız olan sâ‘ir ‘illetlere ve bunlardan başka niçe emrâza nâfi‘dür v‘allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Elfakihe

Ya‘ni sâlbiyye otı ki nâs aña “ciger tâzeleyen” dirler, ba‘zıları daği “diş otı” dirler. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri kebîr, biri şağîrdür. Ammâ sâlbiyye-i kebîrenüñ sâkı ve dal ve budağları küli renginde ve köşelüdür. Yaprakları uzunca ve kalın ve sert ve köhne çuğa eşvâbı gibi buruşuk, zâhiri ya‘nî üst tarafı yeşile mâyil [232a] ve alt tarafı beyâza mâyil küli rengindedür. Râyihaları keskin ve laţîfdür. Dal ve budağları niğâyetlerinde beyâz ile mağlûţ ercuvânî renginde olup kârtal minğarı gibi aşâğı kıvrılmış çiçeginden şoñra kîseçikler içinde degirmi siyâhrağ ve yalabık toğmı hâşıl olur. Köki ağaçlu ve şaçaklıdur. Ammâ sâlbiyye-i şağîre kebîreye müşâbihdür illâ ki yaprakları daği kışsa eñsüzdür. Ve yapraklarınuñ diplerinde şapı tarafında biribirine muğâbil ikişer kulağlar vardır, kuzu kulağı otında gibi. Kebîrede bu kulağlar yokdur ve bu sebepten ba‘zıları aña “kulağlı sâlbiyye” ya‘ni “diş otı” dirler. Bu ot Franca ve İtalya’nuñ ba‘zı yirlerinde bir mertebe kesret üzere yabanî biter ki ahâlîsi demet demet biçüp ve kurudup etmek furunlarına yağarlar. Ciger tâzeleyen otını şadef otı civârında dikeler sâlbiyyeyi yılanlardan muğâfaza için, zîrâ yılan sâlbiyyeye gâyet üşer, kökini ve sâkıını kemürür, ammâ yanında şadef otı bulunduğı vağtte yılan semtine varmaz. Ve daği sâlbiyye zer‘ olunduğı toprağa zibil karışdursalar sebab-i za‘fi veyâ helâkıdur. Gâh gâh şuyı alınmış külinden alınmış bir miğdâr şaçalar, nemâsı hoş olur.

Tabî‘atı: Sâlbiyye-i kebîre ve şağîre ya‘nî büyük ve küçük tâzeleyen yâğud diş otı hârr ve yâbisdür, ve bir miğdâr kâbızdur.

Menâfi‘-i dâğilesi: Sâlbiyye ya‘nî ciger tâzeleyen otı gerek mu‘alecelerde ve gerek mağbûğlarda mu‘teber müsta‘mel ve fu karâ ve ağniyâ katında mağbûl nebâtdür. Ciger tâzeleyen otını şuda kaynadup içmek semmüñ

kuvvetini keser; bevli ve hayzı idrâr ider ve rahimde helâk olmuş veledi sürer. Zîku's-şadr ağır şolumağa, öksürüğe, zâtü'-l cenbe ve başdan aç cigere inen nevâzile devâ-yı 'azîmdür. Maṭbūḥ-ı mezbûrı içmek gece bu 'illetlere sebep olan balgamı ve ruṭûbet-i kesîfe-i fâsideyi ihrâc ider. Yan ağrısın ve şancusın def eder. Huşûşâ ciger süddelerine ve dimağun ve a'zânun cemi' 'ilel-i bâridelerine nâfi' dūr. Meşelâ ṭamla ve nîm ṭamla ve a'zâ ditremesi ve siñir büzülmesi ve sâ'ir gibi emrâza nâfi' dūr. Bu maṭbūḥı içduklarından ğayrı otını daḥi isti' māl [idüp] sıcaklayın a'zâya süreler. Çiçeklerini sükker ile gülbeşekeri gibi terbiye idüp tenâvül itmek kezâlik 'ilel-i mezkûra nâfi' dūr. Ciger tâzeleyen otını esfentin ile kaynadup içmek kan ile gelen ishâli keser. Kuru sâlbiyye otını saḥḥ idüp sâ'ir bahârât gibi ṭa'âmlar üzerine ekmek ṭa'âmlara [232b] leṭâfet virüp muḥafaza-yı şihḥat-i beden için gereklidür. Bir kimse şabâḥ 'ale'-r rîḳ kulaḳlı diş otunuñ uç yaprakların tenâvül eylese ol gün zehrden ve hevâ 'ufunetinden emîn ola. Velâkin bir miḳdâr ṭuz ile yemek gerek. Atiyos nâm ḥakîm kitâbında yazar ki bir 'avrat inḳitâ'-ı hayzdan soñra dördüncü gün sâlbiyye otunuñ 'uşâresinden yetmiş seksen dirhem kadar bir miḳdâr tuz ile içüp bir sâ'at kadar mürûr itdükden soñra erine muḳârenet eylese, ol sâ'at ḥamile ḳalır. Ve ḥakîm Maşkor daḥi ol maḥalde rivâyet ider ki iḳlîm-ı Mısır'da Kıbt nâm maḥalde vebâ ḥasteliginden nâs ğâyet kırılıp pek az ḳalmış idi. Baḳiyye-i nâ[s] ciger tâzeleyen otunuñ 'uşâresin içmekle hemân dem ḥamile olup az yıllar içinde anlardan çok evlâd tevellüd itmişdür.

Menâfi'-i ḥâricesi: Diş otını kaynadup başa yakmak saçı siyâh idüp başunuñ huşûnetini izâle eder. Sâlbiyye otı her dürlü yaraya, ağulu hayvan ışırdığına ve şoḳdığına eydür. Ḳanı teskîn ve çürümiş ceraḥâtları tenḳiye eder. Diş otunuñ tâze yapraklarıyla dişleri ovmaḳ dişleri ḳavî ve pâk tutar. Tâze ciger tâzeleyen otunuñ yaprakların ve fidanların şuda kaynadup sıcaklayın ḥâyelere urmaḳ gişcişmesin teskîn ve izâle ider. Eger ḳasıḳ üzerine ursalar veyâḥud buğusun ḳasıḳa şalivirseler bevli ve ḳasıḳ yelini giderür ve bevli idrâr idüp ağrısın teskîn ider v'allâhu a'lem.

Bāb Derbeyān-ı Nā' nā Yāḥud Na' ne

Meşhūr otdur. Bunuñ üç dürlüsü vardır. İki bostāni ve biri berridür. Bostānisinüñ biri ki aña daḥi “na' ne-i kebīr” dirler, tüylü ve köşelü bir zirā' kadar uzun sākı olup tūlānī ve eṭrāfı kertüklü yumuşak ve bir miqdār buruşuk ve ḥūb rāyiḥalu yaprakları vardır. Dalları niḥāyetlerinde başaklı ve beyāza māyil ercuvānī çiçekleri olur. Kökleri yir yüzine qarīb eṭrāfa yayılır. Bir maḥalle zer' olduğdan şoñra ol yirden izālesi pek güçdür. Ve ammā bostānisinüñ ikincisi ki aña daḥi “kırmızı na' ne” dirler. Sākıları ol birinden küçük velākin ziyāde kırmızıdır. Yaprakları daḥi büyük ve uzun sivridür ve çiçekleri daḥi kırmızıdır. Ve ammā na' ne-i berrī ki aña daḥi “at na' nesi” dirler, şulaḳ [233a] çayırarda ve tarlalarda yabānī biter. Sākıları ve yaprakları bostānideñ büyük ve kavī ve tüylü ve küli rengindedür. Keskin rāyiḥası vardır.

Ṭabī' atları: Üç nev' na' nenüñ ṭabī' atları ḥārr ve yābisdür ve bir miqdār ḳābizdur ve ḳuvvet virür. Mezāklarında bir miqdār merāret ve ' ufūşat vardır.

Menāfi' -i dāḥilesi: Na' na' ' uşāresin sirke ile ḥalt idüp içmek ḳan tükürmesin ve mi' de bulanmasın def' eder. Ve ḳarında nemāzburi helāk ider. Na' neyi sirkencebīn veyā bāde ile içmek ' avrat toḡururken ikindiḡi vaḳtde yolını fetḥ eder. Na' ne' gerek tāze ve gerek ḳuru mi' deye ḥoş gelür ve hāzım-ı ṭa' āmdur, ve şafrādan ' ārız olan inçriḡi def' eder. Ḥuşūşā andan kāme ya' nī kameḡ düzülüp ṭa' ām ile ekl olundıḳda cimā' a ve cümle a' zāya ḳuvvet virür. Rāyiḥası dimāḡı ve ḥāfızayı kavī eder. Kāmeḡ diyü sirke ve tuz ile veyāḥud ḡayrı veciḥle terbiye olunan ḳatıḡa dirler. Na' nā' yapraḡını süd ile içmek südi ḳarında pānīre kesdirmez ve egir yapraḡını tāze süd içine ḳoysalar ol süd pānīre kesilmez. At na' nesin şu ile ḳaynadup içmek loḡusa ' avratuñ raḥmini tenḳiye eder. Ve bu maṭbūḡ daḥi öksürüḡe ve ağır şolunmaḡa ve ḳarın burusına nāfi' dūr. At na' nesinüñ ' uşāresin içmek ve ḳasıḡa ve zekere ve ḥāyelere sürmek bil şovuḳlıḡına eyüdüdür.

Menāfi‘-i hāricesi: Na‘neyi kurdup saħk itdükden şöra ğubārını ekşi ħamīr ile yoğurup ve merhem gibi bez üzerine sürüp yürek çukurcuğı üzerine vaz‘ itmek mi‘denüñ yukarıya kaynamasın ve istifragın kaţ‘ ider. Bu devā ziyāde kavī idüp mi‘de istifragını ol sā‘at kesdürmek murād olundıkda na‘ne ‘uşāresin ve sirke berāber alup ekşi ħamīr ile yoğurup vech-i meşrūh üzere yakı ideler. Na‘neyi arpa unıyla ve bāde ile merhem gibi olunca tabh idüp yakı itmek şişleri ve kūrūlı tağıdır. Na‘neyi tuz ile döğüp kuduz taladığı yara üzerine koymak ol yarayı bilā-ħavf tebriyye eder. Na‘ne ‘uşāresin bal şuyıyla karışdurup kulağa iktār itmeler ağrısın teskīn ider. Na‘neden şāf düzüp bir kīsecik içine koyup cimā‘dan evvel ‘avrat fercine idħal eylese [233b] ħāmile olmaz. Ħaşīn ve keskin olan dili na‘ne ile ovmaq anı düz ve mülāyim kılar. Na‘neyi şuda veyāħud gül şuyında kaynadup şabīlerüñ başlarına ğasl etmek keli izāle eder. At na‘nesin yakup dütsi etmek yılanları kaçırur ve kezālik sāyir ağulu ħaşerātı. Na‘ne ‘uşāresin kulağa iktār itmek kurdını helāk eder. Na‘neyi kaynadup ve şuyına bezler bandurup alnı üzerine bağlamak baş ağrısın teskīn ider. Kezālik ‘avratlar şabīlerin memeden kesdiklerinden şöra meme şişleri üzerine koysalar şişlerin izāle eder v’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı en-Nemmām

Ya‘nī sisenber. Bu daħi iki dürlüdür. Birine “nemmām-ı bostānī” ve “kıvırcık na‘ne” ve “belesānī na‘ne” dirler ve birine “nemmām-ı mā‘ī” ve “şu na‘nesi” dirler. İki daħi na‘ne envā‘ındandır. Ammā nemmām-ı bostānī yāħud kıvırcık na‘nenüñ yaprakları zıkr olunan na‘nelerüñ yapraklarından akşar ve a‘razdur ve bütün eţrāfları kıvırcıkdur ve her dā‘im ikişer biribirine muķābildür. Sākları ekşeriyā iki karış kadar uzundur ve dört küşelü ve siyāha māyil kırmızıdır. Çiçekleri kırmızı bāğçe na‘nesinde gibi başaklı ve kırmızıya māyil ercuvānī rengine köki daħi yir yüzine karīb eţrāfa yayılmışdur. Ekşeriyā baķçalarda bulunur. Ammā nemmām-ı mā‘ī ya‘nī şu na‘nesi veyā göl na‘nesinüñ

sâkları daği kûşelüdür nemmâm-ı bostânide gibi, velâkin yaprakları a' razdur ve eţrâfi kertüklüdür. Çiçekleri ercuvânî rengindedür ve ortalarında beyâz tûy gibi nesnesi vardır. Şu na'nesi göller kenârında ve nemnâk yirlerde olur. İkinisün râyihaları hoşdur, velâkin kıvırcık na'nenün ziyâdedür.

Tabî' atı: İkişi daği hârr ve yâbisdür ve cüz'î kâbızdur.

Menâfi'-i dâhilesi: Kıvırcık na'ne veyâhud şu na'nesini bal şuyında veyâhud aq bâdede kaynadup bir eyüce içim içmek beveli idrâr ider ve karın yelini tağıdur, şoğulcanı helâk ider. Ve eger maţbüh-ı mezkûre bir miqdâr sahq olunmuş ğubârından kıtsalar aqvâ olur. Yapraklarını sahq idüp ğubârını ekşi enâr yâhud ayva 'uşâresiyle içmek ishâli keser ve mi' de bulanmasın ve istifrâğın def' ider.

Menâfi'-i hâricesi: Sîsenber ya'nî nemmâm yapraklarını sirkencebîn veyâ şuyla sirke veyâhud [234a] ekşi bâde ile kaynadup mi' de üzerine urmak veyâ mücerred şemm etmek mi' de bulanmasın ve istifrâğın def' ider. Tâze kıvırcık na'ne yapraklarını ezüp ve burun altına getürüp şemm itmek dimâğa rûhu'l-hayât kuvvet virür ve bayılmağı men' ider. Raħm şişüp yukaru kalkmasına kıvırcık na'ne ve aqhuvân otlarını sıcak tuğla üstine kıoyup ve üz[er]lerine sirkencebîn veyâ aq bâde serpüp sıcaklayın bez ile ferc üzerine bağlamak raħmi yirine getürür. Ve eger yalnız kıvırcık na'neyi üslüb-ı sâbık üzere ıssıdup mi' de üzerine sıcaklayın ursalar mi' de ağrısına ve za'fina nâfi' dür. 'Avratlaruñ vaz'-ı ğamlinden soñra soñ ağrı didükleri raħm ağrısıçun bir nâfi' devâ budur. Kıvırcık na'ne aqhuvân ya'nî raħm otı, papadya çiçegi, ğaşîşetü'z-zücâc her birinden berâber alup ğurde kıat' idesin, ba' dehu bir kıaç tâze yumurta ve bir miqdâr yağıla kıarışdurup ve toprak kıaçeresinde yavaş âteş üzerinde rağif gibi olınca pişürüp sıcaklayın göbek üzerine vaz' idesin, ağrısı def' ola. Şu na'nesin kaynadup ol şuyla çok gezinmekden veyâ ağrayışdan derisi aşımış yirleri ğaşl itseler kıarîb zamânda tâze deriler bite. ğaşılı bâğçe na'nesinden her ne kim kıizr olındıysa kıvırcık ve şu na'nesinde daği cârî ve mu'teberdür. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Ehlâl-i Kıastî?

Ya' nī marşıma. Buña Bosnaqça “qaluper” dirler. Meşhūr bir otdur. Bāğçelerde çok olur. Evvel bahārda yapraqları zuhūr idüp tūlānī yaşşı ve kestere yaprağına müşābih ve eṭrāfi ince kertüklü ve şarıya māyil yeşildür. Sākaları iki zirā' kadar uzun ve ağaçludur. Çiçekleri iklilī ve şarı dügmeler gibidür. Kökleri çokdur ve yir yüzine yayılırlar.

Ṭabī' atı ve Menāfi' i: Marşıma otunuñ cümlesi acıdur ve keskin rāyihası vardır. Ve bundan ma'lūmdur ki hārr ve yābisdür ve tenkıye ve terkīk ve taḥlīl kuvveti vardır sā'ir acı otlar gibi. Ve daḥi bir miqdār kabz olmağla na'ne envā'ında ve nemmām otlarında bulunan menāfi' marşıma otında daḥi mevcüdedür, aña mürāca'at oluna. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Peleng-i Müşk

Firenkler buña “qalementum” dirler, ya' nī “qalye na'nesi” yāhud “kedi na'nesi.” Ve 'aṭṭārlar [234b] katında üç dürlüsi i'tibār olunur. Evvelkisine “kedi na'nesi” dirler ve ba'zılar “ekin na'nesi” ve “necm-i berrī” ve “podne-i yabānī” dirler ve ğayrılar daḥi “kedi oti ḥaḳīkī” dirler. Yol kenārında ve tarlalarda bulunur. Kökine qarib niçe dört küşelü ve ḥaşin ve bir zirā' kadar uzun sākalar çıkup bir miqdār tüylü degirmi ve eṭrāfi kertüklü yapraqları vardır. Çiçekleri ercuvānī rengine qarīb ve podne otunuñ çiçekleri gibi sākalarının ortasından nihāyetlerine dek şerefeler üzerindedür. Kökleri çok ve şaçaklı ve siyāha māyildür. İkincisine “na'ne-i kūhī” ve “na'ne-i sengī” ve ba'zılar “ṭağistān kedi na'nesi” dirler. Ṭağlarda ve qayalık yirlerde olur. Mezākı evvelkinden keskindür. Sākaları evvelkinüñ sākalarından incedür. Yaprakları feslegen yapraqları gibi olup birbirine muḳābil ikişer bulunur. Üçüncisine “baḥrī kedi na'nesi” ve “kedi oti baḥrī” dirler. Aqarsular ve qayalıklar kenārlarında bulunur. At na'nesi fi'l-cümle müşābihdür, velākin yapraqları daḥi küçükdür. Ammā çiçekleri zıkr olunan kedi na'nelerinüñ gibidür illā ki anlardan beyāzraqdur.

Ṭabī'atları: Kedi na' nelerinün cümle envā'ı derece-i şālīşeye qarīb ḥār ve yābisdür. Mizācları laṭīf ve mezākları keskin ve bir miqdār acıdur. Terķik ve taḥlīl ve nüfūz ve küşād itmek ve sürmek kuvvetleri vardır.

Menāfi'-i dāhileleri: Kedi na' nelerini şuda kaynadup içmek envā'ı zehri def eder. Siñir büzulmesine, sübata, şar'a, tamlaya, zīku'ş-şadr, şarılığa, istiskāya ve imşā ki keşif balgamāt seddinden ḥāşıla ola, nāfi'dür. Ḥāricen ve dāhilen a'zānuñ cümle 'ilel-i bāride-i balgamıyye-i rīhiyyeye eyü ve nāfi'dür. 'Avratlarıñ münkaṭı' olan ḥayzların idrār ider. Şu-yı maṭbūḥ-ı mezkūrı içüp otını sıtma 'arız olmazdan bir sâ'at evvel sırt kemüğine sürüp ovmaḵ sıtmanıñ şovuğını ve ditremesini men' eder. Kedi na' nelerinden birin 'asel ve tuz ile ḥalt edip yimeḵ şoğulcanı helāk ider. Behaḵ ve baraş 'illetlerine kedi na' nelerinden tenāvül idüp üzerine peyñir şuyın içmek nāfi'dür. Yaprakların ḵurudup ve saḥḵ idüp ğubārını kaynamış bal şerbetiyle içmek derledür ve bedeni tecfif eder. Kedi na' neleri her ne vechile ekl ve şürb olunur ise gözlere nāfi'dür. Bir kimsenün mi' de şikleti ve ağrısı olsa ḵuru kedi na' nelerin saḥḵ idüp ğubārını ta'āma eküp tenāvül ide, def' ola.

Menāfi'-i ḥāriceleri: Kedi na' nelerinün [235a] yaprakların dögüp yılan ve sâ'ir ağulu cānavar şoḵdıları ve ışırdıkları yaralar üzerine urmaḵ nāfi'dür. Yaprakların yaḵup dütsi itseler yılanlar firār iderler. Tāze yaprakların dögüp veyāḥud bāde ile kaynadup yara nişānelerine ursalar anları izāle idüp cildün aşl rengin getürür. Yapraklarıñ 'uşāresin ḵulağa iḵtār etmek ḵurdını helāk eder. 'Uşāresin buruna çekmek ḵanıñı teskīn ider. Kedi na' nelerin şuda kaynadup ḥayzı bir müddet münkaṭı' olan 'avratlar ol şuda göbегine varınca otursa ḥayzını aḵıdur. V'allāhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Kedi Otu

Meşhûr ki nâs mâbeyninde şöhetdedür. Bu kedi otını kitâb-ı şanîde zıkr olunan kedi otınıñ ğayrı bileler, zîrâ ol esârün ile meşhurdur, bu ise kedi otyla meşhurdur. Sebeb-i tesmiyesi budur ki kediler bu otı bulduklarında hazz idüp yüzlerin ve gözlerin aña sürerler. Bosnaqça “kocernik” dirler, ya‘nî “macbe tirave” dimekdür. Bu daħi na‘ne envâ‘ındandır. Yaprakları oğul otınıñ veyâ ısrıġân otınıñ yaprakları gibidür, velâkin aşġardur ve beyâzraqdur. Sâķında dört küşelü ve beyâza mâyil boz renginde yan dalları çok olur. Nihâyetlerinde beyâz ve degirmi çiçekleri olur. Köki çatallu ve şaçaklu ve siyâhraqdur. Bütün nebâtuñ râyihası keskindür ve yakıcı mezâķı vardır cüz’î merâret birle. Yol kenârında ve metrük tarlada bulunur, huşûşâ nemnâk olanlarda.

Tabî‘atı Menâfi‘i: Kedi otı ğâyette hârr, yâbisdür. Terķik ve taħlîl ve nüfûz itmek ve sürmek kuvveti vardır. Ve kedi na‘nelerinde her ne kadar menâfi‘ var ise bu otda daħi mevcüdedür ve anlaruñ yirlerine isti‘mâl olunur; hâcet olduqça anlara mürâca‘at oluna. V’allâhu a‘lem.

Bab Der-beyân-ı Sa‘ter-i Firengî yâhud Giridî

Ve daħi “ıpar” ve “âvîş-i Giridî” ve “kekik otı-ı Giridî” dirler. Bosnaqça “taymeyan” dirler. Şecere-i şaġire meşâbesinde bir otdur. Çok dal ve budaķları olup üzerlerinde biribirinüñ fevķinde şerefelerde müctemi‘ küçük ve nâzik eñsüz yapracıķları çokdur. Dalları nihâyetlerinde uzunca ve pullu başları ya‘nî düğmeleri olup etrâfında küçük ve ercuvânî renginde çiçekleri olur. Toħmı hiss olunmaz. Ol düğmeler dökülduķdan şoñra henüz toħmı yir üzerinde bulunur. Köki aġaçludur. Ve tedâvide medħali yoķdur. Bu otuñ aşlahı Girid cezîresinde [235b] olur ve İtalya memleketinde daħi bulunur. Zebûn ve taşlu ve güneşi çok olan yirlerden hazz ider. Sâ’ir diyâr-ı bâride anı bâġçelerde ve şaķsılarda eküp beslerler.

Ṭabī'atı: Sa' ter-i firengī veyā Giridī derece-i şālīşede ḥārr ve yābisdür. Rāyihāsı sa' ter-i meşhūrın rāyihāsından ziyāde ve laṭīfdür ve mezākı keskindür.

Menāfi'-i dāhilesi: Sa' ter-i Giridī otını bir miqdār tuz ve sirke ile içmek kesif balgāmı aşāğıdan sürer. Sa' ter-i Giridī otını kaynadup şuyın içmek nefeslerin güç alup viren kimselere ve göğüsleri zīk olanlara eyüdüdür. Ve daḥi soğulcanı ve bevli ve ḥayzı ve tābī'i ve uyuşmış kanı ve zehri sürer; süddeleri açar ve cemi' a' zā-yı bāṭıneyi ıssıdur, kavī ider. Sa' ter-i Giridī otını 'asel ile ḥalt idüp ma' cūn gibi yavaşca yudmak şadı tenkıye ider ve kesif balgāmı istiḥrāc ider. Gözleri za' if olan kimseler sa' ter-i Giridī otını ṭa' āmlarında isti' māl ideler, ḡayetle nāfi' dür. Ve şar' ya' nī ṭutarak marazına mübtelā olan kimesne daḥi sa' ter-i Giridī otını ṭa' āmında çok tenāvül ide. Ve maşrū' olduğda bu otı ezüp burnı altına getüreler, tiz ifākat bula. Sa' ter-i firengī otını saḥk idüp ve ḡubārını tuz ile qarışdurup ṭa' ām eşnasında katık yirine yimek ṭa' āma iştiḥa getirür. Ve daḥi sa' ter-i Giridī otından envā' katık reçel ve emşālını yapup tenāvül iderler, menfa' ati çokdur.

Menāfi'-i ḥāricesi: Tāze ıpar ya' nī sa' ter-i Girid otını dögüp ve 'uşāresin sirke ile qarışdurduğdan şoñra içinde bezler ışladup yaḳı itmek bedende siyāh ve mor lekeleri ve cild altındaki uyuşuk kanı ve sigilleri maḥv ider. Sa' ter-i firengī otını sirke ile dögüp yaḳı itmek nevāzil-i bārideden ḥāşıl olan şişleri ṭağıdur. Sa' ter-i firengī otını arpa unuyla bādede kaynadup 'ırku'n nisā üzerine urmaḳ anı def' ider. Sa' ter-i firengī otını 'asel ve sirke ile dögüp ve qarışdurup qarın üzerine bağlamak qarın yelini cebren ṭağıdur sürer. Merhem-i mezbūrı ḥāye şişlerine ursalar nāfi' dür. V'allāhu a' lem.

Bab Der-beyān-ı Sa' ter-i Meşhūr ya' nī Kekik Otu

Bunuñ iki nev'i vardur. Biri büyük ve biri küçükdür. Kekik otı bir meşhūr ve dilber ve laṭīf қоḫulu bāḡçe otıdur. Sākından çok degirmi ve aḡaçlu ve kırmızıya māyil dal ve budakları zuhūr idüp üzerlerinde uzunca ve ḳalınca ve aḳıḳ

yeşil yaprakları olur. Ortalarından küçük [236a] başağlar ercuvānī çiçekleriyle zühür ider. Köki ağaçlu ve saçaklıdur. Tedāvīde medhali yokdur. Ammā küçük gelin otı, sa‘ter-i firengīye fi’l-cümle müşābihdür, velākin her huşūşda andan küçükdür. Ve dügmeleri daği olmayup başağlı ve fırfırī çiçeklüdür. Bu otı daği ba‘zı bāğçelerde beslerler.

Tabī‘atı: Sa‘ter iki nev‘i derece-i şālīşede hārr ve yābisdür. Rāyihaları sa‘ter-i firengīnūñ rāyihası gibidür, velākin şāniyenūñ rāyihası ve mezākı evvelkinden eltafdur.

Menāfi‘-i dāhilesi: Sa‘ter ta‘āmlarda isti‘māl için gereklüdür. Ve fuğarā nebāt-ı bahārıdır. Bir laṭif keskinligi olmağla ta‘āma iştiḥā getirür ve ḥazmı kavī eder. Mi‘de bulanmasın men‘ eder ve şehveti taḥrīk eder. Quru sa‘ter otını sucuklar içine koydukları vaḳtde yimesi laṭif ve nāfi‘ olur. Bağla, böğrölce, mrecimek ve emşāliyle sa‘ter otı ṭabḥ olunduğda bunlaruñ yellerini izāle eder. Sa‘ter otı, lisān-ı şevr şu-yı muḳaṭṭarında ḳaynadup içmek bayılması çok olan kimseye nāfi‘dür. ‘Avratların ḥayzı munḳatı‘ olup ‘ādet üzere aḳmasa sa‘ter otını sirkencebin ile ḳaynadup her şabāḥ maṭbūḥından içe, ḥayzı ‘ādet üzere gele ve raḥmi tenḳiye oluna, velākin bu devāyı isti‘māl etmezden evvel müshil içe tā ki balğamı aşağıdan süre. Maṭbūḥ-ı mezbūr daği yelden ‘arız olan mi‘de ve raḥm şıḳletine gāyet nāfi‘dür. A‘zā-yı bāride-i meflūce için bir nāfi‘ mücerreb devādur. Sa‘ter otını bal şuyıyla ḳaynadup marīz her gün şu yirine bu maṭbūḥı içe. San‘at-ı bal suyu: Dört vaḳıyye şu içine nışf vaḳıyye ‘asel ḳoyup bir şülüşini maḥv olunca ḳaynadasın ve köpüğünü alasın. Bu bal şuyıyla her dürlü otlar ṭabḥ olunur.

Menāfi‘-i ḥāricesi: Sa‘ter ya‘nī kekik otını çiçekleriyle bādede ḳaynadup sübāt marāzına müptela olan ya‘nī ağır nevme düşüp ölmüş veyā bayılmış gibi yatan kimsenūñ eñsesine bağlayıp maṭbūḥından bir miḳdārın ḳulağlarına iḳṭār etseler uyanup kendine gele, mücerrebdür. Sa‘ter otınuñ ‘uşāresin ḳulağa iḳṭār etseler ḳulağ ağrısın teskīn eder. Sa‘ter otını dögüp şu ile ḳarışdurup oṭalara dökseler pireyi helāk eder. Bālāda sa‘ter-i firengīden her ne kim zıkr olunduysa

[236b] ve bundan sonra sa‘terü-l feresde her ne gelürse bu sa‘terde ya‘nî kekik otında da‘hi mu‘teber ve müsta‘meldür. Cümlesi biribirinüñ yirini tutar, ğaflet olunmaya. V‘allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Sa‘terü-l Feres

Bu da‘hi kekik otunuñ envā‘ındandır. Buña Bosnaqça “māterinā duşa” dirler. Ve ğālibā buña ve kekik otına da‘hi “çeviriqa” dirler. Ve bunuñ da‘hi iki dürlüsü vardır. Biri kebîr ve biri şaĝirdür ve ikisi da‘hi yir yüzinde yayılır. Sa‘ter-i feres-i kebîr çok ince ve degirmi fidanları olup uzunca ve necm otundan küçük yaprakları vardır. Yaprakları bitduĝı yirden iki taraftan da‘hi incerek fidanları çıkup nihāyetlerinde dügmeler gibi topda müctemi‘ ve beyāz ile ma‘luṭ ercuvānî renginde çiçekleri olur. Köki çallu ve şaçaklıdur. Sa‘ter-i feres-i şaĝîr da‘hi böyledür illā ki her huşuşda andan küçükdür. İkininüñ da‘hi rāyihası laṭîf ve mezāqları keskindür. Sa‘terü-l feres taĝlarda ve depelerde ve kuru yirlerde ve çayırarda bulunur.

Ṭabî‘atı: Sa‘terü-l feres hārr ve yābisdür. Nüfūz ve fetḥ ve sürmek kuvveti vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Sa‘ter-i feres otını sirkecebîn ile kaynadup içmek hayzı aqıdur ve raḥmi küşād eder. Bevli idrār eder ve meşāne taşın sürer, qarın burusın teskîn eder. Ve dāhil-i cevfdede yara ve bereyi oñaldur. Aq ve kara cigerüñ ve talaĝuñ südderlerin açar. Sa‘ter-i feres otını ‘asel ve sirke ile kaynadup içmek kan tükürenlere kezālik otunuñ ‘uşāresinden iki bucuq dirhemini ol kadar sirke ile qarışdurup içmek kan tükürmesin def‘ eder. Sa‘ter-i feres otını eṭ‘ime ve eşribede isti‘māl etmek her dürlü aĝulu hayvānātuñ zehrini def‘ için tiryākdür. Otını yaqup dütsü etmek dütüni erişdiĝı yirde aĝulu hayvān kalmayup firār eder. Ve zamān-ı kadimde oraççılar sa‘ter-i feresi ta‘āmlarında ve şularında yidürür ve içirürlerdi, tā ki bu mişillü aĝulu haşerātuñ semminden emîn olalar. Sa‘ter-i feres

otını ‘ırku’s-sūs ya‘nī meyān kökiyle veyāhud ‘asel ile ve enīsūn ile kaynadup içmek şadri kesif balgamdan tenkıye edüp öksürüğü def‘ eder. Tāze sa‘terü-l feres otını ma‘denūs gibi gerek etlü ve balıklı ta‘āmlarına ve gerek sâ’ir yimeklerine koyup ekl olunur, et‘imenüñ zararını def‘ idüp [237a] ve hazmını kavī eder.

Menāfi‘-i hāricesi: Sa‘ter-i feres rāyihası dimāğa kuvvet virür. Sa‘ter-i feres otını sirkede ısladup bir gice kadar turdukdan sonra kaynadup cebhe üzerine bağlamak azğun baş ağrısın teskīn eder. Sâ’ir menāfi‘-i hāricesi fūdenc necm otlarınun gibidür. V’allāhu a‘lem.

Bab Der-beyān-ı Merzencūş ya‘nī Balık Otu

Ba‘zılar “habāku’l-fil” dirler. Bosnaçça “maburança” dirler. Meşhūr bir otudur. Ve iki nev‘i vardır. Biri kebīr ve biri şağīrdür. Şecere-i şağīr gibidür. Dal ve budaçıkları çokdur ve ağaçludur. Yaprakları küçük ve degirmi ve tüylüdür. Ve beyāza māyil boz rengindedür. Dalları nihāyetinde yeşil pullu başakları olup etrāfında küçük ve beyāz çiçekleri olur. Anlardan sonra başakları içinde gāyet hurde tohm hāşıl olur. Köki ağaçlu ve şaçaklıdur. Evvelā tohmı zer‘ olunur, ba‘dehu fidanları şaqsılara dikilür. Şayf otıdır. Gölgeden ve şudan hazz eder. Eyyām-ı şitāda poduruma veyā ılıcağ yire vaz‘ olunmağ gerek. Bu vechile bir kaç sene tayanur.

Tabī‘atı: Merzencūş derece-i şālisede hārr ve yābisdür. Rāyihası hoşdur. Mezākında bir miqdār merāret birle laţif keskinlığı vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Merzencūş bal şuyıyla veyā bāde ile kaynadup içmek henüz başlayan istiskāya ve zahmetle bevl edene ve qarın burusına nāfi‘dür. Hayzı idrār eder ve raḥm yelini tağıdır. Ebelere lāzımdur ki merzencūş otını eksik etmeyüp vaqt-i hācette şuda kaynadup raḥmi yellü ve şişmiş olan ‘avradı ol şuyla sıcaklayın oturduralar. Merzencūş otını içmek veyāhud şuda kaynadup başa yağı etmek dimāguñ ve siñirlerün ‘ilel-i bāride-i balgamiyyeye nāfi‘dür. Meşelā şar‘ ve sübāt ve tamlar ve siñir büzülmek ve uyuşmağ ve medīd baş ağrısı ve emşālī.

Merzencūşı şuyyla veyā sirkencebīn veyā meyān köki ile şuda kaynadup içmek zīku'ş-şadr ve a' zā-yı bātine süddeleri açmak için gereklidir.

Menāfi'-i hāricesi: Merzencūş otını gül şuyına koyup başa yakmak ahlā-ı bārideden hāşıl olan dimāg ' illetlerine nāfi' dūr. Qaranfili dögüp bir bez içinde merzencūş ile berāber ol gül şuyında kaynatsalar, aqvā olur. Quru merzencūş otını dögüp [237b] gubārını buruna çekmek öksürdür, zükāmı def' ider, başı tenkīye idüp ıssıdır. Kezālik ' uşāresin buruna çekseler daḥi böyledür. Merzencūş otını dögüp ' uşāresin veyāḥud şu-yı muqatṭarın büber ve kunduz ḥāyesiyle qarışdurup içine bir tüyi bandurup maşrū' uñ burunına veyā sūbāttan bihūt yatan kimsenūñ burnına şokalar ifākat bulalar. Ve eger bu devāyı lisān üzerine sürseler mefkūd olan nuṭkı i' āde ider. Merzencūş otından şāf düzüp ve bezden kīsecik içine koyup ucına bağlanmış iplik ile ferce idḥāl itmek ' avratuñ münkaṭı' olan ḥayzını aqıdır. Merzencūş otını tuz ve sirke ile dögüp ' akreb şokduḡı yara üzerine yaqı itmek nāfi' dūr. Merzencūş otını aq bāde ile kaynadup yaqı itmek mi' de aḡrısın def' ider. Ve daḥi çıkık a' zāyı yirine getirüp aḡrısın def' ider. Ve deri altında uyuşmış kanı taḡıdır. Ve bürüdetden hāşıl olan şişleri ve ṭalaq şişini ve zārbdan ve ḡayrıdan hāşıl olan mor ve siyāh lekeleri giderür. Merzencūş çiçegini ve otını bir kīseye koyup sıcaklayın mi' de üzerine vaz' itmek aḡrısın def' ider. Merzencūş otını bir şişe içinde zeyt yaḡıyla güneşe koyup otuz kırk gün ṭurduḡdan soñra ol yag ile ṭamarları ve siñirleri yaḡlasalar anları yumuşadur. Merzencūş ' uşāresin kulaḡa iktār itseler gürüldisin def' idüp sem' e kuvvet virür. Merzencūş otını şuda kaynadup maṭbūḥından ḥacāmat şişelerine ve boynuzlarına koymak veyāḥud anuñla ışlanmak münāsibdür, zīrā aña pāk şişelerden ve aletlerden şudür idegelen zararın def' ve muḥāfaza ider. Ve ammā merzencūş-ı şaḡir ki her ḥuşūşda kebīrinden küçük velākin rāyiḥası ziyādedür. Ba' zılar Diyoskorides ve Cālinūs ḥakīmden rivāyeten aña ḥabaqu-ş-şüyūḥ dimişler. Velākin bāb-ı ātīde ḥabaqu-ş-şüyūḥ-ı ḥaḡikī ne güne ot oldıḡını beyān iderüz; kaldı ki merzencūş-ı şaḡirde kebīrinūñ cümle menāfi' i ve ḥavāşşı mevcūddur. Vallāhu a' lem.

Bab Der-beyân-ı Habaķu’ş-Şüyüh

Firengce buña “marom” dirler. Bu ot az kimseye ma‘lumdur. İnce ve merzencüş yaprağından küçük ve beyāza mâyil külî renginde, esfeli yaşşı ve a‘lāsı sivri yaprakları vardır. Râyiḥaları laṭif [238a] ve mezākı keskindür. Sākıları ve fidanları ince ve ağaçludur. Ve çiçekleri beyāza mâyil ercuvânîdür. Anaṭolı’da ve bilād-ı şarkıyyede ve Mışır ikliminde olur. Oradan bu semtlere gelür.

Menāfi’-i dāḥilesi: Habaķu-ş-şüyüh bürüdetten ḥāşıl olan cemî‘ dimāğ ‘illetlerine nāfi‘dür. Şuda veyā sirkencebîn veyā bādede ḳaynadup içeler, mi‘deyi ıssıdır ve ciger süddelerin açar. İstiskāya ve şarılığa eyüdüdür. Bevli ve ḥayzı idrār ider ve sümümüñ te’sirlerin men‘ ider.

Menāfi’-i ḥāricesi: Habaķu-ş-şüyüh otını döğüp yaķı itmek eṭrāfa yayılan ‘ilel-i ākileye nāfi‘dür. Ve semmüñ içün terkīb olunan merheme zamm olunur. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyân-ı Şadef Otu

Meşhūr bir otdur. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri bostānî ve biri yabānîdür. Ammā bostānî ya‘nî baķça şadefi şecere-i şağire gibidür. Çok küçük ve ḳalınca ve râyiḥaları keskin yaprakları vardır. Çiçekleri şaru ve yıldız gibidür. Çiçeginden soñra dört veyā beş küşelü ğilāflar ya‘nî toḥm ḥāneleri zuhūr idüp içinde küçük ve siyāh toḥm ḥāşıl olur. Sākıları ve kökleri ağaçlu ve içi şarudur. Ammā şadef-i yabānî veyā tağ şadefi ve bāğçe şadefi gibidür illā ki yaprakları ince ve eñsüzdür. Ve mezākı acı ve evvelkinden ziyāde keskindür. Ve râyiḥası ağır ve nāḥoşdur. Sıcaķ diyārda şadef otı niçe sene yeşil ṭurur ve encāmında ağaç ḳadar olur. Ḥattā evāyilde Kudüs-i şerif’de Benū-İsrāil bir şadef otını sinīn-i keşire besleyüp incir ağacı ḳadar olmış idi. Ba‘dehu Buḥtunnaşr ‘askeri Kudüs-i şerif’i taḥrīb itdüklerinde ol şadef otını daḥi ḳal‘ itmişlerdür. Şadef otı ḳuru ve güneşi çok olan

yirlerde olur; zibil ve çok şudan hazz itmez. Ekşeriyyâ şadef otını ciger tâzeleyen otıyla berâber ekerler, sebep sebkat itmişdür.

Tabî'atı: Şadef-i bostânî üçüncü derecede hârr ve yâbis ammâ yabânîsi derece-i râbi' de hârr ve yâbisdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Şadef otı envâ' sümûma mâni'dür. Şadef otını incîr ve cevz ile döğüp yimek zehri ve tã'ün zararın def' ider. Huşûşâ şabâh ile aç karnına yimek bunlardan insânı muhâfaza ider. Vech-i âtî üzere terkîb olunduğda aqvâ olur. Meşelâ şadef otı yaprağı on dirhem, incîr iki buçuk dirhem, ardıç yimişi yedi buçuk dirhem, cevz içi beş dirhem, yigirmi dirhem gül sirkesiyle [238b] veyâhud şarâb sirkesiyle döğüp qarışdura ve her şabâh 'ale'r-rîk taşra çıkmazdan evvel birer kaşık kadar tenâvül ide. Ol gün bir dürlü semm kâr itmeye. Nitekim Diyoskorides hâkîm bunu yazmışdur ve Pilinus hâkîm daği yigirmi dördüncü kitâbuñ sekizinci bâbında te'yîd itmişdür. Gelincik, yılan ile ceng itmek murâd itdükde evvelâ şadef otıyla kendüne takviye virür tâ ki yılanuñ zehri añâ zarar itmeye. Şadef otunuñ yapraklarını yimek yâhud içmek zehirli mantarlaruñ zararın def' için nâfi'dür. Kezâlik 'ağreb ve örümcek ve aru ve şarı ve eşek arusu ve kuduz kelb ve yılan şokduklarına, taladuklarına eyüdür. Şadef otunuñ yapraklarını yalnız veyâhud tohumıyla sirke veyâ sirkencebîn veyâ bâde ile kaynadup sıcaklayın içmek buhârât-ı mesmûmeyi kalbden def' idüp sürer. Ve kesîf ve bârid balgam ile sedd olmuş aç cigerüñ nefes yolların küşâd ider. Öksürüğü teskîn ider ve nefesi hafîf kılar. Ve 'ırqu-n-nisâ ağrısın ve sıtmanuñ üşütmesin ve ditretmesin def' ider. Ve bevli hayzı idrâr ider. Ve rahmde ölmüş veledi sürer. Ve vaz'-ı hamlden soñra rahmi tenkıye ider. Ve istiskâ-yı bâride nâfi'dür. Şadef otını yimek veyâ içmek ve şemm itmek dimâguñ cem'i 'ilel-i bâridesine ve şar'a nâfi'dür. Huşûşâ şadef otı-ı yabânî bu 'illetler için aqvâdur. Nitekim Narialianus hâkîm bunu te'yîd ider. Şadef otını durağ otı tohumıyla sirkencebîn veyâ bâde ile kaynadup içmek yelden hâşıl olan yan şancusını ve karın burusını def' ider. Ve şadef otını zeyt yağıyla kaynadup ihtikân itmek daği karın burusına nâfi'dür. Ba'zı 'avratlar şadef otunuñ yaprakların kurudup ve ince

ğubār idüp süd veyā ceriṣ ta‘āmla qarın burusu olup dā'im feryād iden şabiye yidürürler. Şadef otını zeyt yağıyla taḥḥ idüp yimek qarından envā' kurdları sürer. Şadef otını dā'imā ta‘āmlarda isti‘māl itmek menī ḥāşıl olduğı ruṭübeti maḥv ider. Şadef otını ağızda çigneyüp yimek şarımsak ve şoğanuñ bed rāyiḥaların cebren başdurur. Şadef otunuñ yaprakların tuz ile yimek gözleri keskin ider. Ve bu sebebden evāyilde ḥattātlar ve naḳḳāşlar şadef otını bu vechile tenāvül iderler idi. Veyāḥud aşma yaprağı gibi tuzlu şu ile [239a] fuçılara başdurup ta‘āmları eşnāsında tenāvül iderler.

Menāfi'-i ḥāricesi: Şadef otunuñ yapraklarını şarāb sirkesiyle ezüp payılmış kimsenüñ burnı altına getürüp şemm itdirmek ol sâ'at ifākat bula. Tāze şadef otını beşikde şabīnün eṭrāfında koymak ümmü şıbyān marāzından ḥıfz ider. Şadef otunuñ yaprakların iki taş arasında ezüp ve ‘asel ve tuz ile qarışdurup ağılu cānavar şoḳdığı ve ışırdığı yara üzerine koysalar anı tebriye ider. Bir kimse şadef ‘uşāresin bedenine sürse her ağılu ḥaşerātdan emīn ola, añā zarar itmeyeler. Şadef otunuñ yaprakların kurdup ve kor üzerine koyup dütsi itseler yılanları ve sâ'ir ağılu ḥaşerāti kaçurur. Şadef otını döğüp ve gül sirkesiyle qarışdurup cebḥe üzerine tağlasalar baş ağrısın giderür. Şadef otunuñ ‘uşāresin nār kapuğı içinde ıssıdup kulağa iktār itmek kulaḳ ağrısın ve şancusını def' ider. ‘Uşāre-i mezbüreyi göz küşelerine sürseler gözleri şāfi ve rüşen ider. ‘Uşāresin şarāb sirkesiyle qarışdurup ve ince bir tüy işlayup sübāt marāzına mübtelā olup ağır uyuhuda yatan kimsenüñ burnına şoḳsalar nevminden uyana. ‘Uşāre-i mezbüreyi sirke ve üstübec ve gül yağıyla qarışdurup kızıl şişe sürseler anı giderir, kele sürseler izāle ider. Şadef otını ‘asel ile döğüp ‘avratuñ dübüri ile ferici arasında olan maḥalle yaḳı itmek raḥminüñ yuḳarıya ḳalkmasın ve andan bayılmasın def' ider. Ve bu merhem daḥi a‘zā üzerine hem ursalar ağrısın teskīn ider. Şadef otını incīr ile bādede ḳaynadup merhem gibi istiskā şişine urmaḳ şişin indürür. Şadef otunuñ yaprakların pāk arpa unıyla döğüp ve qarışdurup merhem gibi münāvebeten ağırın gözeler üzerine ursalar ağrısın def' idüp gözleri duman ve zulmet nüzülinden ḥıfz ider. Şadef otını şāb ve gühercile ve ‘asel ve bāde veyā

sirke ile döğüp merhem idüp temregüye ve tuzlu balgama ve koñağa ve kele sürseler anları izāle ider. Bir kimsenüñ ayağı veyāḥud ğayrı ‘uzvı bürüdetten toñmış olsa şadef otunuñ yaprakların zeyt yağında tabḥ idüp yaprakların ol tonan maḥalle ura, berdi daḥi cezb idüp ağrısın giderür. [239b]Şadef otını tavuğun ve öküzün iç yağıyla döğüp ve qarışdurup ḥamāmdan soñra bedene sürmek envā‘ı uyuzlığın ve ḥuşūnetin giderür. Şadef otunuñ toḥmını saḥḳ idüp ve şem‘-i ‘asel ile merhem idüp kırılmış a‘ zāya ursalar kemüklerin bitişdürür. Şadef otunuñ kökünü kurudup ve saḥḳ idüp ‘asel ile merhem gibi qarışdurdukdan soñra bedene sürseler deri altında uyuşmuş kanı ve sā‘ir lekeleri tağıdır. Bir kimsenüñ bevli ḥabs olsa şadef otını zeyt yağında tabḥ idüp sıcaklayın kısıq üzerine ura. Meyve ağaçlarına kurd girse büber ve defne yimişi ve şadef otını berāber alup ve döğüp bāde ile qarışdurdukdan soñra bürgi ile ol ağacı aşağa toğrı özine varınca dele, ba‘ dehu ol maḥlūṭı içine koyup ağzına yimişün dikeninden çivi қақа, kırtlar ol ağaçdan firār ide. V‘allāhu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Ḥarmel.

Bu daḥi şadef-i yabānīden bir nev‘ idür. Bunuñ toḥmına üzerlik dirler, meşhūr toḥmdur. Bir otdur ki bir kökden nice fidanlar ya‘nī sākḫlar çıkup yaprakları şadef otunuñ yapraklarından çok uzun ve nāzıkdür ve ağır rāyihaları vardır. Dalları nihāyetlerinde beyāz çiçekleri olup ba‘ dehu şadef otunuñ dügmelerinden büyücek ve eṭrāfı ince ve sivri yapracıklarıyla muḥāt dügmeler zuhūr idüp içinde üç kūşelü kırmızıya māyil gül renginde toḥmı olur. Bu toḥm tedāvīde isti‘ māl olunur. Ve faşl-ı ḥarifde kemāle geldükde cem‘ olunur.

Ṭabī‘ atı ve Menāfi‘-i dāḥilesi: Ḥamel toḥmı ya‘nī üzerlik toḥmı derece-i sālīşede ḥārr ve yābisdür. Mizācda rikḫat ve leṭāfet ve idrār ruṭūbet-i kesīfeyi taḥlīl ve bevli idrār ider. Mālīḥulyā ya‘nī kara sevdāya mübtelā olanlara nāfi‘ dür. Ve ağır iç ḥastalığa bundan a‘lā devā yokdur. Toḥmından on beş dānesin pāk şuda ğasl idüp kurudukdan soñra kırık dirhem nāne şu ile havanda döğüp bir

bezden hoşca şıkduktan sonra bu süzülen şuyı otuz dirhem kefi alınmış ‘asel ve yigirmi dirhem susam yağıyla qarışdurup şabâh ‘ale’r-rîk bu maḥlûtdan bir içim içe, istifrag ider ve ‘illet-i mezbûreyi def ider.

Menâfi’-i ḥāricesi: Ḥarmel toḥmını muḥkem saḥk idüp ve ince dülbendden geçürüp ba‘dehu ‘asel ve bâde tavuḥ ödü, za‘ferân ve râziyâne ‘uşâresiyle [240a] köki gibi qarışdurup zımâd gibi olduḡda göz kirpiklerine sürseler dumanlu gözleri şâfi ve rûşen ider. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Keçi Şadefi

Bu daḡi şadef-i yabânî envâ‘ındandır. Bir zirâ‘ ve bir buçuk zirâ‘ kadar yüksek bir otdur. Dalları çoḡdur. Uzunca ve koyı yeşil ve semüz ve bir şapda birbirine muḡâbil ikişer ikişer nihâyetinden nerdübân gibi ve nihâyetinde yalnız min haysü’l-mecmû‘ toḡuzar ve on birer yapraḡları vardır. Dalları nihâyetinde beyâz veyâḡud beyâza mâyil ercuvânî çiçekleri olup ba‘dehu küçük ḡilâflar zuḡur idüp içinde toḡmı ḡâşıl olur. Bu ot ekşeriyâ şular kenârında ve nemnâk ḡendeḡlerde ve çayırarda olur.

Ṭabî‘atı ve Menâfi’-i dâḡilesi: Bu ot vebâ ḡasteligi için edviye-i ḡaviyyelerdendir, zirâ kıran vaḡtlerinde bu otı ekl veyâ ‘uşâresin şürb iden ḡâyet çoḡ kimseler vebâdan maḡfûz olduḡların kendüm müşâhede itdüm. Ve bir kimseye ṫâ‘ün işâbet itmiş olsa ol sâ‘at bu otı sirkede ḡaynadup ba‘dehu iki üç fincân kadar süzüp bir deng veyâ nişf dirhem kadar tiryâḡ ve ol kadar ḡül-i ermenî içinde ḡall idüp sıcaklayın içürelere ve döşege yaturalar tâ ki bir hoşca derleye. Bu devâ ile çoḡ kimse vebâdan ḡalâş olmuşdur. Ḥattâ ḡummâ-yı vebâ‘iyye zuḡur idüp çiçeḡi çıḡmaḡa başladuḡda keçi şadefini ṫurmentilla kökini ya‘nî pentafliyûn-ı kebîr kökini berâberce ve şevk-i mübârek şû-yı muḡaṫṫarından ṫabḡ itdükden sonra iki üç fincân kadar süzüp ve içine bir miḡdâr ḡül-i ermenî qarışdurup maṫ‘ûna içürelere, ‘aḡabinde derledeler, bi-iznillâḡ ḡalâş ola, tecribesi vaḡı‘ olmuşdur. Keçi şadefi envâ‘ sıtmaya mâni‘dür. Bir kimseyi aḡulu cānavar ışırmış

veyā şokmış olsa ‘uşāresin sirke ile hāl̄ idüp içe ve otını ezüp yara üzerine vaz’ ide, zehrini qalbden men’ ider. Ba’zılar daḥi bu otı ümmü şıbyān marāzı için medḥ idüp dirler ki marāz-ı mezbūr şabīlerde ‘ārız olduḡda keçi şadefini dögüp ‘uşāresinden bir kaşık kadar şabīlere içürelen, derḥāl ol marāz def’ ola. ‘Uşāre’i mezbūreyi soḡulcanı olan şabīye içürseler, soḡulcanı helāk ider. Ve eger şabī imtinā’ idüp içmez ise otını [240b] ketān toḡmı yaḡıyla veyāḥud acı bādem yaḡıyla tancerede taḥḥ idüp münāvebeten sıcaklayın qarın üstine qoyalar. Ve ma’lūm ola ki bu otuñ zehri def’ itmek olan kuvveti ‘anāşır-ı imtizācından degildür, belki zātında ancaḡ sırr-ı ilāhīdür, zirā eşyānuñ mezākılarından taḥbī’at ve mizāclar ma’lūm olur. Bu otda ise bir dürlü mezākḥ hiss olunmaz. V’allahu a’lem.

Bāb Der-beyān-ı İklilü’l-Melik ya’ nī Taş Yoncası

Bosnaqça “qumuniçe” ve “deteline qalemnesḡa” dirler. Bu ot ancaḡ diyār-ı ḥārrede olur v anda daḥi nādirdür. Velākin Diyoskorides ḥakīm işbu iklilü’l-melik-i aşlıye kuvvet ve t’esirde muḡābıḡ bir ot bulmuşdur ki añā “oryana” adın qoymışdur. Ekşeriyyā añā “şāray yoncası” dirler ve “iklilü’l-melik-i ḡayr-i ḥaḡıḡi” dirler. Ammā iklilü’l-melik-i ḥaḡıḡi kökinden yuqarıya bir zirā’ kadar yüksek küçük şecer meşābesinde dal ve budaklı bir ot olup yonca yapraḡı gibi bir şap üzerinde üçer yapraḡları vardur ve eḡrāfında ince sivri kertüklü olur. Çiçekleri küçük ve şarudur. Ba’dehu ḡılāflar içinde kırmızıya māyil küçük toḡmı ḥāşıl olur. Tedāvīde isti’ māl olunan budur. Rāyiḡası nāḥoş degildür. Köki aḡaçludur. Ve tedāvīde medḡali yoḡdur. Ve ammā iklilü’l-melik-i ḡayr-ı ḥaḡıḡi ya’ nī şaru yoncası iki zirā’ kadar ḡāh insān boyınca olur. Tarlalarda çoḡ bulunur. Yaprakları çayır yoncasınuñ yaprakları gibidür. Çiçekleri uzun, başaklarda müctemi’ şaru ve ba’zılar daḥi beyāz bulunur. Rāyiḡaları ḥoşdur. Diyoskorides ḥakīmüñ ta’rīf eylediḡi oryana otı budur. Gözlerüñ envā’ illetleri için medḡ itdiḡından ḡayrı iklilü’l-melik-i ḥaḡıḡi isti’ māl olunan maḡallerde bu ot daḥi isti’ māl olunur dimişdür.

Ṭabī‘atı: İklilü’l-meliki sirkencebîn veyâ sirkede kaynadup ba‘dehu sükker veyâ ‘asel ile ta‘dîl idüp içmek envâ‘-ı kūrūḥ-ı bātıneyi tağıdır ve evcâ‘-ı bātıneyi teskîn ider. Şişmiş ve perklenmiş rahme nâfi‘dür.

Menâfi‘-i ḥāricesi: İklilü’l-melik envâ‘-ı ‘ilel-i ḥāriceye isti‘māl olunur. Papadya çiçeği gibi ve daḥi merâretlü gözlere nâfi‘dür. Dögüp üzerine koyalar veyâ şu-yı muḳatṭarına bezler ışladup gözler üzerine koyalar. [241a] Çiçeklerini dögüp ve şıḳup ‘uşâresin göze çekseler, zulmetin ve müsâfirini izâle ider. ‘Uřâresin sıcaḳlayın ḳulaġa iḳtâr itmek aġrısın def‘ ider. İklilü’l-meliki tatlu bâdede ketân toḫmı otıyla veyâ boy toḫmı otı ile ve ḥaşḫâş başıyla kaynadup rahmi şişmiş ‘avrat ve ḥâyede ve maḳ‘adda ve ‘avret-i ġalîze ve sâ‘ir yirinde şişi olan kimse buġusına otursa veyâḥud eczâ-yı maṭbūḫayı üzerine ursa cümlesine nâfi‘dür. Ba‘zıları daḥi yumurṭa şarusın ve bir miḳdâr zeyt yaġın zamm iderler. İklilü’l-melik mazu ve tebâşir ile bâdede kaynadup başa yaḳı itseler yaşaran keli izâle ider. İklilü’l-meliki dögüp ve sirke ve gül yaġıyla şarışdurup başa ve alın üzerine urmaḳ baş aġrısın teskîn ider. İklilü’l-melik otını řuda kaynadup ba‘dehu gül yaġıyla şarışdurup sertân ‘illetine ursalar, anı izâle idüp tebriye ider. V‘allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı İklilü’l-Melik-i Berrî

Ya‘nî yabânî taş yoncası. Nâs buña “çemen otı” dirler ve ba‘zı diyârda “aḳ çörek otı” dirler. Bosnaḳça “işepençbeçe” dirler. Bir beyâzraḳ ve bir zirâ‘ ve daḥi ziyâde uzun sâḳı olup dalları çoḳdur. Yaprakları çayır yoncasınıñ yapraklarına müşâbihdür. Dalları nihâyetlerinde bir miḳdâr mâ‘iye mâyil beyâz çiçeklü düġmeleri olup içinde boy toḫminuñ mezâḳına ve râyiḫasına ve ḳuvvetine muṭâbıḳ toḫmı ḥâşıl olur illâ ki andan küçükdür. Köki beyâzdur ve eṭrâfa yayılır. Râyiḫa-ı bahâriyyesi vardır. Ba‘zı çayırda yabânî biter, velâkin ekşeriyyâ bâġçelerde ve tarlalarda ekilür. Etmeklere ve çö{re}klere ḳoduḳları vaḳtde laṭif râyiḫa virür.

Ṭabī'atı ve Menāfi'-i dāhilesi: Çemen otı hārr ve yābisdür. Ve tenkıye itmek kuvveti vardır. Tohmı yalnız veyāhud ebem gömeci tohmı ile berāber saḥk idüp meyān köki maṭbūhıyla veyā ṭatlu bāde ile içmek meşāne aḡrılarına nāfi'dür.

Menāfi'-i hāricesi: Çemen tohmını saḥk idüp ve 'asel ile karışdurup yüze sürmek yüzi rüşen ider ve envā' lekelerin izāle ider. Ba'zılar havānuñ tebdil olacağını bilmek için çemen otını hānelerinde aṣa koyarlar. Bulutlu ve yağmurlu havā olacak vaktde bu otuñ rāyiḡası ziyāde olup bir mertebe münteşir olur ki bütün hāne içinde hoş olur. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Ṭarafıl ya'nī Çayır Yoncası

Ṭarafıl [241b] lafzı “ṭiri folyum” lafzından me'ḡuz ve mu'arredür ki üç varaḡ ma'nāsındadır. Cümle envā' yoncanuñ bir şap üzerinde üçer yapraḡları vardır. Bosnaḡça “deteline” dirler. Ve bu daḡi iki dürlü: Birine “meşhūr çayır yoncası” ve birine “sivri yonca” dirler. Ammā meşhūr çayır yoncasınuñ kökinden bir degirmi ve ince ve iki karış kadar uzun sāḡ çıkup bir kaç yan dalları olur ve ince şaplar üzerinde üç degirmi yapraḡları vardır. Dalları nihāyetlerinde kara baş dügmelerine müşābih ercuvānī rengine māyil çiçek dügmeleri olur. Māh-ı ḡazirān evāḡirindedür. Temmüz evāyilinde ol dügmeler ḡuruduḡda içinde küçük degirmi tohm bulunur. Ve ammā sivri yonca, meşhūr çayır yoncasına müşābihdür illā ki dallarında olan yapraḡları uzun ve nice sivridür ve çiçekleri beyāzdur.

Ṭabī'atları: Çayır yoncası ve sivri yonca bārid ve yābisdür ve yumuṣatmaḡ kuvveti vardır.

Menāfi'-i dāhilesi: Çiçeklerini tohmı ile bal şuyında ḡaynadup içmek yāḡud anuñla iḡtikān itmek baḡırsaḡdaki keşif balḡamı yumuṣadur ve fesādını men' ve aḡrısın def ider. Buzāḡılara ve ḡuzılara ṭarafıl eyü ḡidādur. Ve arılar daḡi ṭarafıl çiçeklerinde 'asel ṭaleb iderler, sa'terü'feres çiçeğinde gibi. Ve daḡi dimişler ki çayır yoncasını yimek veyā içmek 'avratlaruñ ḡayzını ḡat ider. Ve ammā sivri yoncayı yimek ḡayzların idrār ider.

Menāfi‘-i hāricesi: Yonca çiçeklerini tohumu ile zeyt yağında ve şuda kaynadup yağı itmek katı olan yumruları ve kuruyı yumuşadur ve pişürür ya‘nî kemâle getirür. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Dīv-üspüst

Ki añā “şakızlı yonca” dirler. Bu daği tarafil envā‘ indandur. Kökinden zühūr itdiği vaqtde uzunca ve ince şapları üzerinde üç degirmi yapraklar ile zühūr idüp ibtidādan rāyiḥaları şadef otunuñ rāyiḥası gibidür. Ba‘dehu ziyāde kemāline vuşul bulduklarında rāyiḥları çām şakızınıñ rāyiḥasına müşābih olur. Ve iki barmağ arasında ezildiği vaqtde bir şakızlı lu‘ābı çıkar. Ba‘dehu kökinden incerek siyāha māyil fidanları ḥurūc idüp yaprakları uzunca ve sivri ḥurde noḡtalar olur. Fidanları nihāyetlerinde olan çiçekleri fırfırīdür. Tohumı aşfer tohumına müşābih olur. [242a] Köki uzun ve ince ve siyāhrağdur. Bu ot şahrālarda ve bayırlarda ve işlenmemiş yirlerde olur.

Ṭabī‘ atı: Şakızlı yonca ḥārr ve yābisdür. Çām şakızı gibi rāyiḥası daği añā müşābihdür.

Menāfi‘-i dāḥilesi: Şakızlı yoncanuñ tohumını veyāḥud yaprağını saḥḡ idüp sirkencebīn veyā bāde ile içmek yan ağrısına ve ağır soluğa, şar‘a, henüz başlayan istiskāya ve raḥm ‘illetlerine nāfi‘dür. Bir müddet münḡatı‘ olan ḥayzı idrār ider, tohumundan üç dirhem ve yaprağından beş dirhem vireler. Diyoskorides ḥakīm der ki şakız yoncasınıñ üç yaprağını yimek üç günde bir ṭutan sıtmayı ve dört yaprağını tenāvül itmek dört günde bir ṭutan sıtmayı def‘ ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ekşi Yonca

[ve bu ota daği hummāzu‘l erneb ve ṭavşan yoncası dirler. Atṭarlarıñ ekşerisi añā hellūn dirler] Bu otuñ ekşi ‘uşāresi vardır. Ekşeriyā gölgelü yirlerde olur. Kırmızıya māyil mor renginde dügmelü köki vardır. İçinde çok ince ve uzun

şaplar hüruc idüp nihâyetlerinde girüye bükülmüş ve birbirine şarulmuş üçer yaprağı olur. Ba‘dehu köki gibi açıldıkları vaktde her biri yürek şeklinde olur ve hünkâr begendi yeşil renginde olurlar. Zikr olunan şapların ba‘zılarında beş altı yapraklı beyâz ve yılduzvârî çiçekler zühür idüp yapraklarında ince firfirî tamarcıklar olur. Çiçeginden soñra yirinde sivri düğme çıkar. İçinde şaru tohumı hâşıl olur.

Tabî‘atı: Ekşi yonca bârid ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Ekşi yonca yimek veyâ içmek şusuzluğu ve mi‘denüñ yukarıya kaynamasın def‘ ider. Ve merâretlü cigeri tebrîd ider ve kalbe kuvvet virür. Şu-yı muқтаtarın içmek hummâ-yı bâtineye nâfi‘dür. E’l-hâşıl kuzu kulağı otınıñ cümle kuvvetleri ekşi yoncada dañi mevcüddür.

Menâfi‘-i hâricesi: Ekşi yoncunuñ ‘uşâresin veyâhud ezilmiş yaprağını harâretlü şişlere vaz‘ itmek harâretin def‘ idüp şişin indürir ve ağrısın teskîn ider. Ekşi yoncayı ağzında çignemek veyâhud ‘uşâresin ağzıda tutmak şabîlerüñ ağızlarında ve dillerinde olan kabarcıklar için nâfi‘dür. Ve büyük kişilerin ağız çürüklerine eyüddür. Ve eger bir miqdâr şâb zamm olunsa bu devâ aqvâ olur. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kebidiyye-i Şerife

Ya‘nî şerif ciger otı. Ve buñda dañi “tarafil-i kebîr” dirler. Bosnaqça “yaternik norogolisti” ya‘nî “üç varaklı ciger otı” dimekdür, zîrâ aşl Bosna dilince kara cigere “yater” dirler. İbtidâ zühürında [242b]kökinden çok ince ve uzun ve tüylü şaplar çıkup nihâyetlerinde esârün yaprağı gibi yalabık ve semüz ve muqaddemler beyâz noktalu ve tarafil gibi üç bölüğe münkasım vebuhûr-ı meryem yaprağı gibi arkalari mor rengine mâyil yaprakları vardur. Mâh-ı mayııda kökinden hüruc itmış uzun şapları üzerinde ekşi yonca çiçeklerinden büyük âsumânî rengine mâyil beyâz çiçekleri olup yılduz gibi berrâkdur. Çiçeginden soñra tüylü düğmeçikler zühür idüp içinde tokuz toñlu otınıñ tohumı gibi tulanî

tohmı hâşıl olur. Köki çatallu ve ince ve kırmızıya mâyıldür. Bu ot kara cigere nâfi‘ olduğundan añâ “ciger otı” demişler. Ve bundan ğayrı bir daħi ciger vardur ki bāb-ı ātīde beyān olunsa gerekdür.

Ṭabī‘atı: Ṭarafil-i kebīr derece-i evvelde hārr ve derece-i şelāşede yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Ṭarafil-i kebīri sirkencebīn veyā bāde ile kaynadup içmek ciger süddelerin küşāde ve bevli idrār ve meşāne ve bögreki tenķiye ider. Göğüsün ve bağırsaqlarun ve cevfi insānun yaralari ve bereleri için a‘lā devādur. Şu-yı muķattarı daħi bu kuvvettedür. Otını kurudup ve saħķ idüp bir ķasıķ sirkencebīn veyā ekşi bāde ile ķasığı yarılmış şabīye içürseler ķasıķların bitişdürür. Velākin nice eyyām müdāvemem itmek gerek.

Menāfi‘-i hāricesi: Ṭarafil-i kebīr otını dögüp yaķı itmek envā‘ı hārāretlü şişleri tağıdur ve ağrısın ve hārāretiin def ider. ‘Uşāresine veyāħud şu-yı muķattarına bezler ışladup ol şişler üzerine vaz‘ itseler daħi böyledür. Yaprakların sirke ile şuda veyāħud sirkencebīnde veyā bādede kaynadup añunla mazmaza ve ğargara itmek ağız çürüğına ve bezler şişine ve daħi dilçik şişine nāfi‘dür. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kebīdiyye-i Meşhūr

Buña daħi “ciger otı-ı sengī” dirler ve daħi “temregü otı” dirler. Bosnaķça “bakerniķ” dirler^ ve daħi “lepşay ķamensiķi” dirler. Bu ot şovuk ve nemnāķ ve gölgelik ve taşlık yirlerde olur ve ğāh pıñarlarda daħi bulunur. Semüz ve yoğun ve şaruya mâyil ve köki ṭarafında eñsüz ve nihāyetleri yaşı münşakķ yaprakları vardur. Bunlarun arķalarında ğāyet çok ince kökleri olup anlar ile taşlara ve ķayalara şarmaşıķ gibi her bir bölük evrāk arasından birer semüz ve kışsa ve ince şap ħurūc idüp üzerinde küçük yıldız gibi tekerleklü çiçek hāşıl olur.

Ṭabī‘atı: Taşlu ciger otı bürüdete ve yübüsete mâyıldür. Ve nev‘ân tenkıye kuvveti [243a] vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Otını şuda kaynadup bir kaç gün mütevāliyyeten içmek veyāhud kurusını saḥk idüp ğubārını tenāvül itmek şarulığı def‘ ider, zīrā süddelerin açup envā‘ illet-i ḥārrelerin izāle ider. Bu sebebden añā “ciger otı” dimişlerdür. Ba‘ zılar bu otuñ ğubārından bir dirhemini rafadan pişmiş yumurta ile bil şoğuklığı olan kimseye yidürürler.

Menāfi‘-i ḥāricesi: Ciger otını dögüp yara üzerine koymak kanını diñdirür ve ḥararet ziyādeliğın def‘ ider. Ciger otını dögüp temregüye sürseler anı izāle ider. Anuñçün añā daḥi temregü otı dimişler. Otını dögüp ‘asel ile qarışdurup bedene sürmek şarılık marazından şoñra kalan bed rengi izāle ider. Sirke veyā bāde ile kaynadup ağızda tutmak başdan boğaza inen nāzileyi men‘ ider. V‘allāhu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Öyken Otu

Ya‘nī “aḳ ciger otı.” Bosnaqça “peliçenciḳ” dirler. Aşl boşnaqça aḳ cigere “peliç” dirler ve Türkçe “öyken” dirler. Bu bir nebātdur ki güneşi az olup karañu tağlarda, yoşunlu bellüt ve qayın ağaçlarında ve qayalarda bulunur. Yumuşak ve buruşmuş bükülmüş ve birbiri üstine yayılmış ve münşakḳ ve çuqurcuqları çok ve a‘lāları yeşil ve esfelleri şaru rengine muḥteliṭ beyāz ve lekeleri çok ve cigere müşābih yapraqları vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Öyken otını qurudup saḥk idüp ğubārını bal şuyıyla veyā meyān köki maṭbūḥıyla içmek ḥarāretlü aḳ cigeri tebriye ider. Sirkencebīn veyā bāde ile içmek kan tükürmesin ve ishāl-i medīdi, ifrāt üzere aqan ḥayz demini teskīn ider. Çobanlar öyken otınuñ ğubārını tuz ile qarışdurup öksürük içün şıgırlara virürler.

Menāfi‘-i hāricesi: Öyken otunuñ gubārını yaraya ekseler yarayı şıkar ve tiz tebriye ider. Öyken otını ezüp yağı itmek henüz zuhūr iden yumrılara nāfi‘ dür ve ammā kemāle gelenlere zararlıdır.

Ve daḥi: Bir ot vardır ki añā daḥi öyken otı ya‘ nī aḳ ciger otı dirler. Velākin mezkūre muṭābıḳ degildir; ḳarañu ve gölgelü çalılıklarda ve ormanlıkda olur. Yaprakları ḥaşın ve tüylüdür ve lisān-ı şevr yaprağına fi‘l-cümle müşābihdür, velākin ziyāde yaşşıdır ve beyāz lekeleri vardır. Faşl-ı rebī‘ üñ ibtidāsında bir buçuḳ ḳarış ḳadar uzun sākı çıkup nihāyetinde fırfırī çiçekleri olur. Meşhūr lisānu-l kelb otında gibi bir siyāh şaçaklı köki [243b] vardır. Bu ot göğüsde ve şadrda olan cerāhat ve ḳurūḥ için devā olmasında eṭibbā ḳatında iştiḥār bulmuşdur. Ve ben daḥi ḳan tükürmegi def‘ itmede anı çok def‘ birle tecribe itdüm. Otını şu ile ḳaynadup ba‘ dehu gül-be-şeker ile terbiye idüp şabāḥ ‘aler’r-rıḳ marīze içürdüm.

Bāb Der-beyān-ı Üşne ya‘ nī Yoşuñ

Üşne iki dürlüdür. Biri şecerī ya‘ nī ağaç yoşuñı. Bosnaḳça “maḥdironḳi” dirler. Ve biri arzīdür, ya‘ nī yir yoşuñı. Bosnaḳça “maḥzemlensiki” dirler. Ammā ağaç yoşuñı uzun ve tüylü ve ḳarışmış şaç gibi bir nebātdur ki ekşeriyyā ağaçlar üzerinde peydā olur ve herkese ma‘ lümdur ve gāḥ ḳayalarda ve yir üzerinde daḥi bulunur. Beyāza māyil boz renginde olan ve ḥoş rāyiḥası olan cümleden a‘ lādur. Siyāhı merdüddur. Diyosḳorides ḥakīm beyāzını ve serv-i azād ağacında olanı ziyāde medḥ ider. Ba‘ dehu meşe ve ḳavaḳ ağaçları üzerinde olanı faşl-ı sayf evvelinde üşne cem‘ idüp ḳurı yirde ḥıfz itmek gerek.

Ṭabī‘ atı: Cümle üşnenüñ ḳuvvet-i ḳābızası vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Yürek sürmesini veyāḥud ḳan ile ishāl olan kimseler üşneyi şuda veyā sirkencebīn veyā bādede ḳaynadup içeler, ishāli kesile. Ağaç yoşuñı ‘ avratları vaḳtinden evvel ḥamli düşürmekden ḥıfz ider. Üşneyi ḳurudup

saħk idüp ğubārını tāze yumurta ile içeler. Ammā bu ħuşūşda meşe ağacında olan yoşuñ evlā ve aqvādur. Kibār ve ğanī olanlar için ğubārını ancak kıatalar.

Menāfi‘-i ħāricesi: Ağaç yoşuñı sirke ile veyāħud ekşi bādede kaynadup ağızda tıtmak ve mażmaza itmek oynayan dişleri pekişdirür. Ve eger ğargara itseler düşmiş dilciğı kıaldurur. Raħmden ruṭubeti ziyāde aqmağla kıaṭ‘ iktizā itme ağaç yoşuñı kıaynadup şuyında oturalar. Ağaç yoşuñı kıanı diñdürür, zīrā ayudan müşāhede olunmuşdur ki ayu mecrūħ olduqda derħāl yoşuñı yaraya kıoyup kıanı teskīn ider. Bāğçelerde biten yoşuñ gül şuyı alınmış güli üzerine şaçmağla izāle olunur.

Ve ammā: Yir yoşuñı ki añā daħi “ayu kıuşağı” dirler. Degirmi ve kıurı ve yeşil ve yir yüzinde yayılır. Ve uzun balkan yoşuñı olup yedi sekiz zīrā kıadar uzun ve tüylü şoğulcan olur. Ba‘zı yirinde ince ve beyāz iplik gibi nesne olur. Anuñla yire kıayalara yapışur. [244a] Māh-ı ħazīrānda ince şaplar üzerinde fındık kıozası gibi şaru ve parmak kıadar uzun üçer dörder kıozaları zühür idüp meyvesi olmadın yine dökülürler.

Ṭabī‘ atı: Ayu kıuşağı bārid, yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Ayu kıuşağı sirkede veyā kıuzı kıulağı şoşunda kıaynadup içmek veyāħud ğubārından bir dirhemini şu-yı mezbūr ile veyā kıırmızı bāde ile içmek kıarın sürmesin ve ishāli kıaṭ‘ ider. Otını sirkencebīn veyā ma‘denūs şuyında kıaynadup içmek meşāne taşın kesr idüp cebr ile sürer Su-yı muqatṭarın içmek daħi ‘ illet-i mezbūre için eyüdü.

Menāfi‘-i ħāricesi: Ayu kıuşağı dögüp ve bāde ile kıarışdurup veyāħud bāde ile ṭabħ idüp yaķı itmek envā‘ ħārretlü ‘ illetlerüñ ħarāretiini ve ağırsını def ider. Bu taķdīrde ħarāretlü niķrise ğāyet nāfi‘dür. Ayu kıuşağı sirkede veyā kıırmızı bādede kıaynadup anuñla mażmaza itmek oynayan dişleri pekişdirür. ħāşılı tebrīd ve taħfif iktizā iden maħallerde ayu kıuşağı otını isti‘ māl itmek cāizdür. V’allāhu a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Misk

Ma‘lûm ola ki yoşuna Firenk dilince “meşkus” dirler ve miske daħi “meşkus” dirler. Pes bu ma‘nâ sebebiyle misk bâbı yoşun bâbını ta‘kîb eyledi. Ve gerçi nebâtâtan degildir, velâkin tedâvide menâfi‘-i çok olduğundan beyânı münâsib oldu. Ve kezâ ‘anber ve kıalye miski miske münâsib olmağla anlar daħi başka bâblarda beyân olunsa gerek.

İmdi misk meşhûr bir nesnedür ki geyik veyâ kıaracaya müşâbih bir mahşûş hayvânıñ göbeğinde hâşıl olur. Hayvân-ı mezbûr kıoşduğı vaqtde göbegi şişüp üzerinde kııban gibi nesne zuhûr idüp içi kesif kıan ile kıolar. Ol eşnâda hayvân-ı mezbûr nesne yimez ve içmez. Hemân ol nesne büyüdüğüçâ yara üzerinde yuvarlanup sürünürken ol nesne düşer. Zamândan soñra henüz hoş râyihası peydâ olur. Bunları cem‘ idüp ol hâlde bu semtlere getirürler. Ecedi ve aşlahı râyihası hoş ve çok zamân şâbit ve şaruya mâyil siyâh olandır. Teneke kıutılarında miski hıfz itmek sâ‘ir kıaplardan enseb ve elzemdür.

Tabî‘ atı: Misk derece-i şâniyede hârr ve şâlişede yâbisdür.

Menâfi‘ -i dâhilesi: Miski râziyâne şıu-yı mukıatlarıyla ezüp göze çekmek gözde zuhûr iden beyâzı izâle idüp [244b] nâzile-i fâsideyi men‘ ider. Miski saħk idüp burna çekmek aksırmağ irâş idüp başa ve dimâğa kıuvvet virür ve tenkıye ider ve insânı kıamladan hıfz ider. Miski kıubb-ı selâtin toħmınıñ yağında ezüp bir gice kıadar kıurduğdan soñra zekere sürmek şehveti tahrik ider. ‘Avratıñ rahmi aşğa inse şık şık miski şemm ide. Ve eger rahmi yukarıya kıalksa miski fercine kıurutup butına bağlaya, zırâ misk rahmi kendine çeker. Ba‘zı fâhişe ‘avratlar bunu bilüp cimâ‘ ‘aķabinde miski şemm idüp şık şık nerdübâne ‘aceleten kııķup inerler ki kıamli men‘ ideler. Bu mişillü ‘avratlara bu mu‘âlece çevğal ile men‘ olunsa münâsib olur, tâ ki ebedi kıâmle olmayalar. Bir kıimsenüñ ağızınıñ bed râyihası olsa arpa dânesi kıadar miski ağızında kııneye, bed râyihası gide. Miski papadya yağıyla veyâ kıunduz kıâyesiyle ezüp kıulağâ kıķtar itmek ağırsın def‘ ider.

Bâb Der-beyân-ı ‘Anber.

Bu daği meşhûr ve nefis ve zî-kıymet bir nesnedür ki zühûrî hâkkında ihtilaf vardır. Ba‘zılar demişler ki ‘anber deñiz dibinde sünger gibi veyâ yirde mantar gibi bitüp ve deryānuñ ziyādesiyle temevvücünden koparılıp encāmında kenārına atılır. Ve ba‘zılar yazarlar ki deñizde -‘azel nāmında bir balık vardır ki ‘anberi gāyetle sever, deñizde bulduğı vaqıtde ekl ider. Şayd-ı mähî idenler bu mişillü balığı tutduklarında karnını yarup içinden ‘anberi iħrâc iderler. Ve gâyrılar dirler ki balık-ı mezbûr ‘anberi ekl itdiği birle olur, ba‘dehu deñiz yüzine çıkup balıkçılar tıutup ‘anberi iħrâc iderler. Ve ba‘zılar demişler ki ‘anber Habeş kıyalarında bir maşşûş ağacunuñ saķızısı veyâ zamğıdur ki ağaçdan akup seyl ile ba‘zı derelere ve andan deñize akar; kıyıklar ile ol derelere ve boğazlara girüp ‘anberi cem‘ iderler. Ve daği ba‘zılar zāhib olmuşlardır ki ‘anber ba‘zı kıyularda neft yağı ve yahūdî zifti gibi hāşıl olur.

Ṭabī‘ atı: ‘Anber hārr ve yābisdür.

Menāfi‘ -i dāhilesi: ‘Anberi peygamber ağacı ve geyik yüreginde bulunan kemük ile saħķ idüp içmek veyāħud eczā-i mezbūreden ħablar düzüp yimek payılmağı def‘ ider. Kıoca adamlara ve ṭabī‘atları bāride olanlara ‘anber gāyet nāfi‘dür.

Menāfi‘ -i ħāricesi: ‘Anber envā‘ı hoş rāyiħalı nesnelere isti‘ māl [245a] olunur. Gerek yakup dütsi itmek için ve gerek sürünmek için ‘anberi şemm itmek kıalbe ve dimāğa kıuvvet virür. Havā-yı mesmūme-i vebā’iyyeyi men‘ ider. ‘Anber daği şar‘a nāfi‘dür. Geyik boynuzu ile berāber kıor üzerine kıoyup dütüniyi maşrū‘unuñ ağzına ve burnına şalıvireler. Ve daği bir ‘avratuñ raħmi yukaru kıalkkıduķda ‘anberi yakup dütüniyi fercine şalıvire, raħmi aşığa inüp yirine gele. Sā’ir laṭif rāyiħalı nesnelere daği böyledür. V’allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kalye veyâhud galye Miski

Kediye fi'l-cümle müşâbih bir hayvânuñ husyelerinde hâşıl revğan gibi bir nesnedür. Tâze iken beyâzraqdur. Mürûr-i eyyâmıla siyâha mâyil olur.

Tabî' atı: Kalye miski hârr ve yâbisdür. Ve laţîf râyihası vardır.

Menâfi' -i hâricesi: Kalye miskini göbek delüğüne sürmek rahm kalçmasın ve qarın burusın def' ider. Kalye miskini zekere sürüp 'avrata cimâ' itmek 'avrata gâyet lezzet getirür. Vebâ hasteligi vaqtinde kalye miski nâfi' dür. Cedvâr ile berâber ağızda tutmaq 'ufunet-i vebâ' iyyeyi def' ider. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Sîsalyûs

Ba'zılar buñâ "havuc-ı berrî ve kühî" dirler ve ba'zılar "kâsir-i firengî" dirler. Bosnaqça "velaşaki lemumi kamen" dirler. Bunuñ üç dürlüsü vardır. Biri Fıranca'ya tâbi' Masiliya nevâhîsinde gâyet çok bulunmağla mütekkaddimün buñâ "Masiliya sîsalyûsu" dimişler. Ve İtalya'da Garğanu tağlarınıñ eteklerinde daği bulunur. Bunuñ yaprakları râziyâne otunuñ yaprakları gibidür, velâkin daği kalın ve sâkı daği kavîdür. Ve durağ otunuñ gibi iklîlleri olup içinde uzunca ve küşelü tohmı hâşıl olur. Mezâkı harîf ve yaqıcıdur. Zencebîl gibi köki uzun ve laţîf râyihası vardır. Ve biri sîsalyûs-ı Habeşî dür. Bunuñ yaprakları leblâb yaprağına müşâbihdür illâ ki anlardan küçükdür ve siyâha mâyil yeşildür. Sâkları iki zirâ' kadar uzundur ve qarış kadar yan dalları vardır. Nihâyetlerinde durak otunuñ gibi iklîlleri vardır. İçinde bir perk ve siyâh tohmı olur. Mezâkı acı ve harîf ve râyihası sîsalyûs-ı mezkûrdan keskindür. Ve biri sîsalyûs-ı Rumî veyâ Yunanîdür. Bunuñ yaprakları baldıran otunuñ yapraklarına beñzer, velâkin andan a'razdur. Sâkları evvelki sîsalyûs sâkından büyükdür ve iklîlleri daği büyükdür. [245b] Ve acı ve gâyet keskin râyihalu tohmı vardır.

Ṭabī'atları: Cümle sīsālyūs envā' muñ kökleri ve tohmları tedāvīde isti'c māl olunur. Ṭabī'atları hārr ve yābisdür. Tecfif ve küşād itmek kuvvetleri vardır.

Menāfi'-i dāhilesi: Sīsālyūs tohmunı ve kökünü kaynadup içmek bevlüñ envā'-ı mevānī' isin def' ider. Ağır solumağa ve rahmi yukarı kalkmasına ve şar'a nāfi'dür. Hayzı idrār ider ve hamli sürer. Kaynadup içmekle veyāhud sıcaklayın ferc üzerine vaz' itmekle mezkūr şu-yı maṭbūhı içmek veyāhud tohmunı saḥḥ idüp ve 'asel ile qarışdurup ma'cün gibi tenāvül itmek eski ve medīd öksürüğü def' ider. Tohmunı saḥḥ idüp sirkencebīn veyā bāde ile içmek qarın burusın teskīn ider. Sīsālyūs tohmunı daḥi gebe keçilere ve sā'ir hayvānāta tiz hamlını vaz' itsünler diyü içürürler.

Bāb Der-beyān-ı Benḳus

Büber otıdır ki bilād-ı bāridede bulunmaz. Ekşeriyā diyār-ı Magrib'den Lebībā ve Berḳa memleketlerinde bulunur. Bu otuñ ḥaşīn ve tüylü ve çemenī yeşil incīr yaprağı kadar büyük ve beş yirde münşakḳ yaprakları vardır ki yir yüzinde yayılmışlardır. Bir uzun içi ecvef-ve eṭrāfında yapağı gibi beyāz tüyler ile muḥāt bir sāḳı olup nihāyetinde bir büyük iklili vardır. Çiçekleri küçük ve şarudur. Rāyiḥası ḥüb ve mezāḳı ḥarīf tohmu olur. Kökleri çok ve beyāz ve қабуқları қалın ve rāyiḥaları ağır ve mezāḳları bir miḳdār acıdır. Bunlardan bir zāmḡ cem' olunur. Bu vechile bu otuñ sāḳı ḥurūc idüp henüz gevrek iken köklerin açup ve bıçaḳ ile bir miḳdār yarup altına yapraḳ vaz' iderler. Ol yaralardan süd gibi bir beyāz ruṭūbet aḳup yaprakları üzerinde қойуlanur. Ba' dehu қuruduḳda zāhiri za'ferān rengine bir şaru zāmḡ olur. Sāḳını daḥi oraḳ vaḳtinde yarup içinden vech-i meşrūḥ bir zāmḡ aḳıdup cem' iderler. Bu otuñ zāmḡmuñ aşlahı rāyiḥası keskin ve mezāḳı pek acı ve tohmu şaruya māyil beyāz ve zāhiri za'ferān rengine şaru olup parmaklar arasında қолay ezilmesi ve üzerine sıcak şu veyāhud sirke döküldüğü vaḳtde āsān vechle ḥall olunması қābil olandır. Ve ammā siyāh ve

yumuşak olan merdūddur. Ba‘ zıları bunu uşak çadırı [246a] zamğı ve şem‘ -i ‘ asel ile hālṭ idüp hīle iderler. Lākin hālīşūñ tecribesi, üzerine sıcak şü döküp parmaklar ile ezildiğı vaḳtde şuyı süd gibi beyāz ider.

Ṭabī‘ atı: Benḳus hārrdur, yumuşakdur. Ve terkīḳ ve taḥlīl ider.

Menāfi‘ -i dāḥilesi: Benḳus zamğından bir dirhemini bal şuyında hāl idüp içmek sıtmanuñ berdine ve ditremesine ve siñir büzülmesine ve cevfdde kırığı olanlara eyüdü. Ve kezālik yan ağrısına, öksürüğe, ağır şoluğa, mi‘ de burusına, fāsıḳ yeline fesādātında nāfi‘ dür. Hayzı idrār ider ve veledi ihlāk ider. Zamğı mezbūrı daḥi rafadan bişmiş yumurta ile isti‘ māl iderler veyāḥud ḥablar düzüp yudarlar.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Benḳus zamğını ‘ asel ile āteşde eridüp merhem gibi müte‘ āḳiben raḥmi üzerine urmaḳ raḥmūñ yukarıya ḳalkmasına ev ḳatı şişlerine ve ‘ırḳu’ n-nisāya nāfi‘ dür. İzmir siyāhı ile zamğ-ı mezbūrı döğüp çıbanlara ve yanı ḳaraya ursalar, anları deşer. Nıḳrīs üzerine ursalar ağrısın teskīn ider. Zamğı mezbūrı diş delüğüne ḳoysalar ağrısın def‘ ider. Gözüñ ḳapaḳlarına ve küşelerine sürseler gözleri keskin ider. Benḳus zamğı zift ile berāber āteşde ḳarışdurup ve merhem idüp ḳuduz kelbe, ğayrı ḫaladığına urmaḳ ğāyet nāfi‘ dür. Zamğ-ı mezbūrı yaḳup dütüni boğaza şayırseler boğazı sedd iden zarı ḳaldurur ve boğaz içinde zuhūr iden ḳabarcıḳları def‘ ider.

Bāb Der-beyān-ı Çadır Uşığı

Bu daḥi bir zımāddur ki çāvşīr otınuñ envā‘ ınıñ birinden cem‘ olunur. Ba‘ zıları buñā “ammānīs” dirler. Firenḳçe “amonyāḳus” dirler. Bu ot daḥi bilād-ı Mağrib’de Lebībā ve Berḳa diyārında bulunur. Ve zamğı çāvşīr zamğı gibi isriḫrāc olunur. Aşlaḫı ve muḫtārı rengi güzel ve perk ve şāfi ve pāk olup ağaç ve taş ve sā’ir müzahrafāt ile muḫteliṭ olmayandır. Ufaḳ dānelü olup günlüğe müşābihdür. Rāyihāsı ḳunduz ḫāyası rāyihāsı gibi ve mezāḳı acıdur.

Ṭabī‘ atı: Hārrdur. Ḳatı şişleri yumuşadur. Ve ḳuvvet-i cāzibesi vardur.

Menāfi‘-i dāhilesi: Ammānīs ya‘nī çadır uşığı zamğı içmek tağavvuţ-ı bevli küşād ider. Raħmden ħamli iħrāc ider. ‘Irķu’n-nisā ve niķris ağrılarını teskīn ider. Ve şar‘a daħi nāfi‘dür. Çadır uşağını ‘asel ile ma‘cūn idüp ve birer pārça [246b] dil altında tutup eridükça yudmaķ yāħud zamğ-ı mezbūrı toz idüp arpa şuyıyla içmek veyāħud yumuşak bişmiş yumurta ile yovmaķ göğüslerinde ruţübāt-ı keşire cem‘ olup nefesleri zīķ ve şakīl olanlara nāfi‘dür. Ve daħi ķanlı bevli sürer.

Menāfi‘-i ħāricesi: Çadır uşağı zamğı göze sürseler siñirlerin tenķiye ider. Yüze sürseler ħaşīn olan yañāķları yumuşadur, düz ve yalabık ider. Sirke ile ķarışdurup yaķı itmek ciger ve talaķ perķlığını giderüp yumuşadur. ‘Asel veyā zift ile ħalt idüp yaķı itmek mefāşıda peydā olan ķatı şişleri ve yumrıları yumuşadur ve tağıdur. Sirke ile ķarışdurup ķarna sürmek şoğulcanı sürer.

Bāb Der-beyān-ı Kāsni

Bu daħi çāvşīr otınuñ envā‘ından bir otuñ zamğıdır ki Anaţolu’da Şām semtlerinde olur. Aşlahı dānelü olup günlüğe müşābih ve yağlu ve şāfi ve ağacdan ħālī olandır. Rāyiĥası ağır ve ne ğāyet yaş ve ne ķurı ola. Her zamān içinde toħmından ve otından bir miķdār bulunur, ol zarar itmez. Ba‘zı ħīlekārlar anı baķla unıyla ve çām saķızıyla ķarışdurup bey‘ iderler. Tenķīhi murād olunduķda ķaynar şu içine ķoyalar, eridükça şāfisın şu üstinden alalar. Veyāħud bir bez içine bağlayup ve bir çölmek içinde aşıa ķoyup çölmek ağızın muĥkem ķapayalar. Ba‘dehu çölmegi ķaynar şu içine vaz‘ ideler; şāfisi bez içinde aķup müzahrafātı bez içinde ķalır.

Tabī‘atı: Hārrdur. Yumuşatmaķ ve kemāle getürmek ve tağıtmak ķuvveti vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Kāsni bir yumuşak bişmiş yumurta ile yutmaķ eski öksürüğe, zīķu’-nefese, siñir büzülmesine ve ķasıķ yarığına nāfi‘dür. Kāsni mürr-i şāfi ve bāde ile içmek sümügi def‘ ider ve raħmde ölmüş veledi sürer.

Menāfi‘-i hāricesi: Bir kimesne şar‘dan düşmiş olsa veyāhud bir ‘avrat rahmi yukarı kalktığından bayılmış olsa kāsni yakup burnına getireler, ol sā‘at ifākat bula. Ve daḥi kāsni zamğından merhem yaparlar. Ol merhem deri üzerine sürüp sıcaklayın karın üzerine bağlayalar, rahmi aşağı indürüp yerine getirür. Velākin ol derinüñ ortasında bir delük ola [247a] ve ol delük tamām göbek üzerine gele kāsni yakup dütsi itseler, dütüñünden yılanlar firār ider. Bir kimse ellerine veyā ayaklarına kāsni sürseler anı yılan soğmaya. Kāsni kor üzerine koyup dütüñini huniden ağırın diş şavirseler diş agrısın def‘ ider. Ve daḥi delüklü diş içine kāsni koymak nāfi‘dür. Bir ‘avratuñ rahmi aşağı düşse kāsni yakup dütüñini fercine şalıvire; talağ şalābetini def‘ idmek için kāsni üç gün sirkede ısladup ba‘dehu āteşde bir iki kaynadup süze ve bir miqdār zeyt yağından katup merhem olunca bir ağaç ile qarışdura, ba‘dehu talağ üzerine ura. Kāsni döğüp ve parmak kalınlığında bir bez kīsesine koyup ferce idhāl itseler hayzı getirüp aqıdur. Kāsni sirke ve güherçile ile qarışdurup yüze sürseler yüzde envā‘ lekeleri izāle ider. Kāsni yan agrısına ve kan kabarcıklarına eyüdü; üzerine yağı ideler. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Sekbīnec

Bu daḥi çāvşir otıñ envā‘ından bir otın zamğıdır. Diyār-ı ‘Acemde bulunur. Bunuñ aşlahı pāk ve şāfi olup zāhiri kırmızıya māyil sarı ve batını beyāz, mezākı keskin ve acı ve rāyihası daḥi keskin olandır.

Ṭabī‘atı: Sekbīnec hārrdur. Yumuşatmak ve kemāle getürmek ve tenkıye ve cezb itmek kuvveti vardur.

Menāfi‘-i dāhilesi: Sekbīnec ile maştakī halı idüp kāsni gibi isti‘ māl itmek göğüsü ve yan agrılarına nāfi‘dür ve eski öksürüğe eyüdü. Göğüsü ruṭubet-i keşife balgamından tenkıye ider. Ve daḥi aq ve kara ciğerden balgamı ve sā‘ir ruṭubāt-ı keşifeyi izāle ider. İstiskāya, talağa, şar‘a siñir, büzülmesine, kasık yarığına, a‘zā-yı bārideye ve sıtma burudetine ve ditremesine nāfi‘dür. Hayzı

idrār idüp hamli ve tābi‘i sürer. Raħm ağrısın ve yukarıya kalkmasın def‘ ider. Bürüdetten ve yelden hāşıl olan qarın burusın teskîn ider. Ve ağulu cānavarlaruñ şoğduklarına ve ıştırduklarına eyüdü.

Menāfi‘-i hāricesi: Bir ‘avrat raħm yukarı kalkmasından düşüp bayılmış olsa sekbīnec sirke ile qarışdurup burnı altına getüeler ifākat bula. Sekbīnec şadef otınuñ ‘uşāresiyle qarışdurup gözler üzerine koysalar gözlerdeki zarı ve göze zulmet getüren her nesneyi izāle ider. Sekbīnec a‘zā ‘illetlerine nāfi‘dür. İçinde olan ruṭubet-i keşifeyi tağıdup giderür ve a‘zā ağrısın teskîn ider. Böyle olduğda niķris ve ‘ırķu’n-nisā için nāfi‘dür. [247b] V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ferfiyūn

Hind diyārında bir nev‘ ağaç içinde seyelān ider bir keskin ve gāyet hārr zimāddur. Cümle zamğlar arasında ṭab‘an bundan hārr zamğ yokdur. Derece-i rābi‘ada hārr, yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Ferfiyūn rütbe-i a‘lāda iķtizā itmeduğça dāhilen isti‘māl olunmaya, zīrā a‘zā ve mefāşıldan ruṭubeti cebren çeküp ihrāc ider. Ba‘zılar ferfiyūnı ṭā‘ūn için ziyāde medḥ itmişlerdür. Ferfiyūnı maşṭakī ve za‘ferān ve ‘asel ile qarışdurup ma‘cūn gibi idüp maṭ‘ūna virürler ve a‘lā devādur dirler.

Menāfi‘-i hāricesi: Ferfiyūnı alçaq çıbanlar ve yumrılar üzerine koysalar anları deşer. Ferfiyūnı zeyt yağıyla qarışdurup a‘zā-yı müstesķāya sürseler nāfi‘dür, ruṭubetin maḥv ider. Ferfiyūnı burına koymağ ağsıdur ve başdan ruṭubeti çeker. Ferfiyūnı ispek yağıyla qarışdurup başuñ depesine sürseler cerāḥatın ve kabarcıkların giderür. Velākin taķtīr ile ferfiyūndan istiḥrāc olunan yağ ‘ilel-i mezkūreye enseb ve elyendür.

Bâb Der-beyân-ı Uşak

Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri uşak-ı menten ya' nî bed koçulu uşak ki aña dañi şeytân boķı dirler. ğāyet kerihü-r-rāyiha olduğundan ötüri bir şecerüñ zamğıdur ki cāvşire müşābihdür.

Tabî' atı: Hârr ve yābisdür. Derece-i rābi' anuñ ibtidāsında neşr ve nüfuz ve maħv itmek kuvveti vardır.

Menāfi' -i dāhilesi: Şar' a marazı için şeytân boķı yigirmi arpa dāne ağrısı, büber kırk arpa dāne ağrısı, hardal bir dirhem cümlesin ğubār idüp ayuñ rub' -ı evvelinde haftada iki kerre isti' māl ide, maraz-ı mezkūr ba' dehu nādir veyāħud hiç gelmeye, velākin ğubār-ı mezbūr sünbül-i tayyib şu-yı muķathtar ile aç karnına içile. Şeytân boķını döğüp ve andan ħablar düzüp aħşam yatacak vaķtde benefşe şarābı ile yutmaķ öksürüği def' ider ve göğüsü tenķiye idüp göğüsde ve mi' dede olan balğamı büzāk ile iħrāc ider. Şeytân boķını bāde ile kaynadup bezden geçürdükden sonra sükker veyā ' asel ile karışdurup yimek [248a] her gün tutan sıtmaya eyüdü.

Menāfi' -i ħāricesi: Şeytân boķını keçinüñ iç yağıyla karışdurup ba' dehu sirkede merhem gibi olunca kaynadup her ne dürlü ağrılara sürseler nāfi' dür. Şeytân boķını büber ve sirke ile döğüp göz üzerine sürseler, şöyle kim göz içine işābet etmeye, göz remedine nāfi' dür. Sirke ile karışdurup burun içine sürmek burun içinde peydā olan kabarcıķları ve çıbancıķları izāle ider. Şeytân boķını ağızda dutsalar çok tükürük iħdaş ider. Bir ota içinde şeytân boķını dütsi itseler ol ota kimse tıramaz.

Ve biri dañi uşak-ı tayyibür, ya' nî hoş rāyiħalu uşakdur. Kuds-i şerif ilinden gelür bir maķbül ve hoş koçulu zımāddur. Velākin Hind semtinden gelen a' lādur. Aşlahı rāyiħası laţif olup zāhiri kırmızıya māyil ve bātını beyāz olandır. Kırıldığı vaķtde içi şāfi olup şişe gibi içinden görünür. Ciger tazeleyen otıyla şuya bıraksalar ħall olur. Bunuñ ekşer isti' mālî buħürāt içündür. Ba' zılar dirler ki bu

zımâddan bir yağ takṭir olunur kim añâ şâh dirler, kıymeti çok olup mülûka maḥşûşdur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Güneş Çiçeği

Vech-i tesmiyesi budur ki bunuñ çiçeği şarı ve berrâk ve bütün gün şems ile berâber döndüğünden ötürüdür. Ba'zılar demişler ki bu ot Diyoskorides ḥakîmüñ diduğı yalancı benḳusdur. Velâkin ḥaṭâ itmişlerdür, zîrâ güneş çiçeği otunuñ yaprakları zûfâ otunuñ yaprağı gibi uzunca ve sivridür ve çiçeği pentafliyûn ya'nî beş parmak otunuñ çiçeği gibidür illâ ki andan büyükdür. Ve aşmaları daḥi çok olup ağaçludur ve köki daḥi ağaçlu ve kırmızıya mâyildür. Mezâkıında 'ufuşat vardır. Yalancı benḳus ise bunuñ ḥilâfidür, zîrâ yaprakları merzencûş yaprağı gibi müdevverdür ve kökinüñ mezâkı keskin ve ḥarîfdür. Pes ḥaṭâları bundan ma'lûm oldu. Ve bu ot semfiṭ envâ'ından 'add olunması enseb olduğı daḥi zâhirdür.

Ṭabî'atı ve kuvveti: Ot-ı mezbûruñ kökinde 'ufuşat mevcûd olduğı tecribât-ı 'adîde ile zâhir olmuşdur, zîrâ güneş çiçeğünüñ kökini yara üstine vaz' itdikleri vaḳtde yarayı şıkar ve ḳanı teskîn ider ve [248b] düşmiş dılcığa ve ağızda ve 'avret-i ğalîze yirlerinde olan cerâḥatlara ve ḳapacıklara nâfi'dür. Otuñ kırmızı bâde ile ḳaynadup ve bir miḳdâr şâb ḳatup ğargara ve mazmaza iderler veyâḥud yaraları ğasl ideler; ḥâşılı ğür köki ve sâ'ir semfiṭ otları isti'mâl olunan yirlerde işbu güneş çiçeğünüñ otı ve köki daḥi isti'mâl oluna.

Bâb Der-beyân-ı Iskılyus

Firenkçe buña "ferule" dirler ve Yunan dilince "nartasec" dirler. Bu daḥi cāvşîr envâ'ındandır. Bilâd-ı bâridede bulunmaz, bilâd-ı ḥârreye maḥşûşdur. Memâlik-i İṭalya'dan Apoliye nâhiyelerinde ol mertebe çokdur ki odun gibi âteşe yaḳarlar. Bu otuñ boğumlu ve ḳalın ve içi boş sâz gibi sâkı vardır, ḳuruduğı vaḳtde ğâyet ḥafîf olur. Bu sâḳuñ eṭrâfında yan dalları yaprakları râziyâne

yapraklarına müşâbihdür. Dalları nihâyetinde iklilleri vardır. Çiçeği şarıdır. Tohumı râziyâne tohumına cümle müşâbihdür. Bu ot râziyâne gibi bütün yıl  turur. Evvel bahâr yeñiden s rdığı vağtde yumur ta şarısı gibi bir  zli göz veyâ dügme zuh r ider. Bunları düşürüp ve ışlanmış k gad veyâ bez içine şarup sıcak rem d içinde bişürürler. Yimesi la if olduğundan ğayrı ğ yet mu avv d r. Köki birdür ve derin yire gider.

 ab 'atı: Tohumı h rrdur. Issıdur ve ter ik ve ta lil ider. Bu ot eşeklere ziyadesiyle ma b l ve ma f z me'küldür. Amm  s 'ir hayv n ta semm-i k tild r.

Men fi'-i d hilesi: Zıkr olunan dügme  an tükürmegi ve istifragı ve ish li kat' ider. B de ile ş rb olunduğda yılan semmini def' ider. Tohumunu sa k idüp b de ile içmek  arın burusın tesk n ider. S kını t ze ve n zik iken ıspanak gibi şab  ve ekl olunur, mi'deye n hoş degildir. Vel kin keşret üzere ekl olunduğda baş ağrısın i d ş ider.

Men fi'-i h aricesi: D gme-i mezb ren n özini burına çekseler  anını tesk n ider. Tohumunu zeyt yağıyla dögüp sırt kemüğine sıcaklayın sürseler, derled r. 'Uşaresin göze i t r itseler gözi ş fi ve r şen ider. Vallahu a' lem.

B b Der-bey n-ı Harbat

Buňa dağı ‘‘ender siy n’’ ve ‘‘bu uru'l-ekr d’’ dirler. Posna ça ‘‘devesil’’ dirler. Bu [249a] otuñ bir n zik s kı vardır r ziy ne otında gibi ve dibinde r ziy ne yaprağı gibi çok yaprakları vardır. S kları nih yetinde  i ekli iklilleri olup r ziy ne tohumu gibi uzunca tohumu vardır. Köki  alın ve z hiri siy h ve b tını şuludur. Ve s kı h r c itdiğı ma alde uzun  ılları vardır. Bayırlarda ve güneşi çok olan yirlerde olur. Müsta' mel olan otuñ ve kökinün 'uşaresid r. S kları t ze ve n zik iken kökiyle ber ber dögüp şuyın 'ař iderler. L kin bu 'ameli iderken burına g l yağın sürmek gerek ve ill  ki 'uşaresin n bu arı bař ağrısın ve

sersâmlığı getirür. ‘Uşâre-i mezbûre gölgelikde ılıcağ yirde tecfif olunur. Güneşe қоysalar ğâyib olur

Ṭabī‘atı: Hârr ve yâbisdür, velâkin ‘uşâresinüñ harâretii ve yübüseti qurı kökinden artuğdur.

Menâfi‘-i dâhilesi: ‘Uşâre-i mezbûreyi yumurta ile yimek devâ-yı nâfi‘dür öksürüğe ve zîk nefese; qarın burusın teskîn ider ve rîhini taḥlîl ider, qarını yumuşadur ve talağı taḥlîl ider. Raḥmi küşâd ve ḥamli tîz vaz‘ itdürür. Bögrek ve meşâne ağırların ve siñir büzülmesin def‘ ider. Kökinüñ daḥi te‘şîri böyledür, velâkin ‘uşâresi aqvâdur, nitekim işâret olunmuşdur. Kökini qaynadup şuyın içmek gerek.

Menâfi‘-i ḥâricesi: ‘Uşâresin gül yağıyla ve sirke ile qarışdurup sürmek dimâğın ve siñirlerüñ ‘ilel-i bâridesine nâfi‘dür. Meşela sübâta ve sersâm başa ve şar‘a ve medîd baş ağrısına ve siñir büzülmesine ve ‘ırqu’n-nisâya ve emşâline. Bir ‘avratuñ raḥmi yuqarıya qalkup şiddetinden düşüp bayılmaq ‘arız olsa ‘uşâre-i mezbûreyi şemm itdüreler, tîz kendine gele. ‘Uşâre-i mezbûreyi yaqup dütsi itseler yılanları qaçurur. ‘Uşâresin gül yağıyla qarışdurup sıcaqlayın qulağa iqtâr itseler ağrısın def‘ ider. Delüklü dişe қоysalar kezâlik ağrısın giderür. Küçük şabîlerüñ göbekleri ḥurûcuna daḥi nâfi‘dür. Kökini tecfif ve saḥq idüp eski ve nâ-pâk ‘illetlere ğubârını ekseler anları tenqıye idüp ve tâze et bandurup tîz tebriye ider. Ve daḥi a‘zâ-yı zâhireyi ıssıtmak için isti‘mâl olunan devâlara ve merhemlere bunuñ kökini qatalar. Kökini dögüp ve ğubârını durağ otı yağıyla qarışdurup [249b] sıcaqlayın sırt kemüğine sürseler der getirür.

Ve Daḥi: Bir ot vardur ki buña daḥi ḥarbaṭ ve enderâsiyün dirler, velâkin fi‘l-ğâlib aña “geyik otı” dirler. Posnaqça aña “yeleni qoriyen” dirler. Belki ‘avam ancak buña “devesil” dirler. Bunuñ daḥi köki uzun ve zâhiri siyâhdur. Ve yapraqları ve sâkı bitdiği yirde çok siyâh ve uzun kılları vardur. Kökinüñ râyıhası keskin ve mezâkı ḥarîfdür. Yapraqları kertüklüdür ve ma‘denüs yaprağına müşâbihdür illâ ki a‘razdur. Ve sâqları daḥi uzun ve qalın olur. Nihâyetlerinde

şarı çiçekli iklilleri vardır. Bu köküň kuvveti ve te'siri ve tedâvisi mezkûr enderâsiyün kökinüň gibidür. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Emmûs

Ya'ni "nân-ḥâh" Bu otuñ sâkı yeşil ve degirmidür ve çok küçük yan dalları vardır. Yaprakları uzun ve bütün eṭrâfı kertüklüdür. Râziyâne yaprağına müşâbih illâ ki andan a'razdur. Dalları nihâyetlerinde küçük iklilleri üzünde yıldızlı küçük ve beyâz çiçekleri olup andan ufacıḡ toḡmı ḡâşıl olur. Mezâkı bir miḡdâr ḡarîf ve bir miḡdâr acıdur. Köki uzunca ve beyâzdur. Bu ot ba'zı diyârda yabânî bitmez meḡer ki bâḡçelerde terbiye ile ola. Ba'zı bilâd-ı ḡârrede çok olup bahâristanda dökülen toḡmından ḡâşıl olur.

Ṭabî' atı: ḡâr ve yâbisdür derece-i şâlişüñ nihâyetinde.

Menâfi'-i dâḡilesi: Nân-ḡâh toḡmını saḡḡ idüp ḡubârından nışf dirhem ḡadar sıcak bâde veyâ bal şuyıyla içmek raḡmden şudür iden ḡarın burusına ḡâyet nâfi'dür. Ve daḡi toḡmını vech-i meşrûḡ üzere isti' mâl olunduḡda içürilen semmi def' idüp zarar itdirmez ve daḡi bevl ve ḡayzı idrâr ider.

Menâfi'-i ḡâricesi: Nân-ḡâh toḡmını saḡḡ idüp ve 'asel ile merhem düzüp bedende olan mâ'î lekeler ve nişânlara ursalar anları izâle ider. Toḡmını yaḡup ve düṭünü aḡaḡıdan ferce şalıvirseler raḡmi tenḡıye ider. ḡurı otını ve sâḡlarını şuyla ḡaynadup sıcaklayın şuyı içinde ḡöbeḡe dek oturmak veyâḡud ḡaynamış otını bezler ile ḡasıḡ üzerine sıcaklayın urmak meşâne ṭaşına ve sâyir 'illetlerine mu'âlece nâfi'dür. V'allâhu a'lem.

Bâb der-beyân-ı İklîl-i Cebel

Bu otuñ yaprakları râziyâne yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan ḡalın ve a'razdur. Evvel [250a] ḡıḡan yaprakları bir yüzüne tekerlek gibi çevresinde yayılmışlardır ve laṭîf râyiḡası var. Sâkı bir zirâ' ḡadar ve daḡi ziyâde

olup yan dalları vardır. Nihâyetlerinde büyük ve beyâz çiçekli ikliller olup üzerinde beyâz kûşeler ve mezâkı sağızlı ve ‘afuş tohumu hâşıl olur. Ve ağızda çignendiği vaktde dili yaçar. Köki büyük kalın ve beyâzdur. Ve günlük râyihası vardır.

Ṭabî‘atı: İklîl-i cebel tohumu Diyoskorides hakîm kavli üzerine gâyet hârr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: İklîl-i cebel kökinün kurusını bâde ile kaynadup içmek karın burusını def ider. Ve bir kimseyi yılan şokmuş olsa maṭbûh-ı mezbûri içe, semminden emîn ola. Ve maṭbûh-ı mezkûr daḥi bevli ve hayzı idrâr ider. İklîl tohumunu saḥḥ idüp içmek şar‘a ve şadruñ cemî‘ illetlerine nâfi‘dür. Büber ve bâde ile şûrb olundukda şarılıgı tağıdır.

Menâfi‘-i hâricesi: İklîl-i cebel kökini döğüp merhem gibi yakı itmek bâşûruñ dem-i zâyidini keser ve bâşûr memelerinin ve dübür şişlerinin hâretilerin alup ağrıların teskîn ider ve daḥi sâ‘ir şişleri kabarcıkları ve çibanları yumuşadup kemâle götürür. Qurı iklîl-i cebel kökini ince ğubâr idüp ‘asel ile qarışdurup çibanlara ursalar anları tenkıye ider. Tâze kökinün veyâhud otunuñ ‘uşâresin ‘asel ile qarışdurup göze sürmek başarı kavî ider. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı “Cezer” ve “Şekâkül” ve “Zevko” yâhud “Devço”

Ba‘zıları daḥi “derço” yazmışlardır. Eşahh olan dâluñ fetḥi ve vâvuñ sükûniyladur. Gerçi Diyoskorides hakîm bu cezerün üç nev‘inden taḥrîr ve beyân itmişdir; velâkin biz ancak evvelki nev‘ini beyân ideriz ki cezer-i berrîdür Bunuñ bütün yaprakları râziyâne yaprağı gibidür illâ ki andan aşgar ve eñsüzdür. Sâkı bir zirâ‘ kadar olup yan dalları vardır. Nihâyetlerinde kezbüre ya‘nî kişnîş tohumından büyük ve râyihası laṭîf ve mezâkı keskin tohumu hâşıl olur ki aña garb ve Mağrib ve Firenk lisânlarınca “devço” dirler. Köki birdür, bir qarış kadar uzun ve parmak kadar kalın olur ve isfinâriyye gibi çoçar. Bunuñ kökine şekâkül dirler. Güneşi çok ve taşlu yirlerde olur. Bosnaçça [250b] bu ota “dayvorac” ve

“olşenik” ve “çapiginirido” dirler, ya‘nî “laqlaql yuvası” dirler, zîrâ “çap” aşl Bosna dilince “laqlaql” dimekdür.

Ṭabî‘atı: Hârr ve yâbisdür. Terķîķ ve nüfûz ve küşâd itmek ve sürmek kuvveti vardır.

Menâfi‘-i dâhilesi: Devķo ya‘nî cezer-i berrî tohmını kaynadup içmek beveli ve hayzı idrâr idüp meşâne ve bögrek taşını ve hamli ve tâbi‘i ölmüş veledi sürer; karın burusını ve eski öksürügi def‘ ider ve örümcek şoķduđunuñ semmini men‘ ider. Şekâķul ya‘nî cezer-i berrî kökini kaynadup yimek süst olmuş kimesneye cimâ‘ kuvveti getirür.

Menâfi‘i hâricesi: Cezer-i berrî otını köki ile berâber ezüp sıcaklayın yaķı itmek beden-i insâna ‘arız olan her dürlü kıatı yumruları ve şişleri yumuşadup tağıdır. Dikeni ve ağaç ve oķ pârçalarını ve emşâlini yaradan çeküp ihrâc ider. V‘allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Ūştür-gâz

ki muķaddemâ Firenkçe “istirciyum” dirler idi, şimdi “imparatoriyye” dirler, ya‘nî “aşl‘l-melik” ve “pâdişah köki” dimekdür. Bosnaķça “asvadobro” dirler. Encedân-ı esved ya‘nî selim otına müşâbihdür. Bir dilber yeşil renglü otudur. Her bir şapında üç yaprağı vardır ve her birinüñ ikişer ve üçer şakâķı olup etrâfi destere gibi ince kertüklüdür. Sâķı degirmi boğumlu ve iki zîrâ‘ kadar uzundur ; ve ba‘zı yan dalları olup nihâyetlerinde beyâz çiçeklü iklîlleri vardır. Ūzerlerinde yaşşı ve siyâha mâyil boz renginde mezâķı keskin ve râyihası laţif tohmı hâşıl olur. Kökleri etrâfa yayılup bir barmaķ kadar ve dağı ziyâde kalın perk ve buruşuķ, zâhiri siyâhraķ ve bātını bir miķdâr yeşile mâyildür. Râyihası keskin ve hoşdur. Bir kıurı keşif ve ğâyet keskin ‘üşaresi vardır ki lisânı ışşıdır ve yaķar. Mezâķında cüz‘î merâreti dağı vardır.

Ṭabî‘atı: Derece-i şâlişe varınca hârr ve yâbisdür.

Menāfi'-i dāhilesi: Köki ve tohumunu ve otu ve 'uşāresi envā'-ı sümūma ğāyet nāfi'dür. Hūşūşā vebā vaktinde havā-yı mesmūmeyi def için isti'māl oluna. Cevf-i insānda bulunan nevāzil-i keşife-i bārideyi taḥlil ve izāle ider ve aḳ cigerde müctemi olan ruṭūbet-i keşife-i balgamıyyeyi neşr idüp büzāk ile iḥrāc ider. Kökini veyāḥud otını bāde ile ḳaynadup içmek tamlaya [251a] ve şara'a ve siñir büzülmesine ve siñirlerüñ cem'i ilel-i bāridesine nāfi'dür. Bevli ve ḥayzı idrār itdiğından başḳa meşāne taşını ve raḥimde helāk olmuş veledi ve tābi'i sürer. Ve daḫi 'ırḳu'n-nisā evcā'-ı bāridesini ve bağırsaḳ ağırların teskīn idüp süddeleri küşād ider. Ve deri ve şarılığı ve istiskāyı sürer. Ve cimā'a nā-ḳādir olana ḳuvvet getirür. Kökinüñ ğubārından bir dirhem veyā bir mişḳālını aḳ bāde ile dört günde bir ṭutan sıtma 'arız olmazdan bir sā'at evvel içmek ve böylece bir ḳaç def'a müdāvet itmek sıtmayı sühūletle def ider.

Menāfi'-i ḥāricesi: Pādişāh kökini her ne denlü ağılu cānavar şoḳdığına ursalar yāḥud ğubārını veyā 'uşāresini ol yaraya ḳoysalar zehrini def ider. Memede pānir kesilmiş südüñ yumrılarını ve ğayrı maḥalde uyuşmuş ḳanı ṭağıdur. Kökini sirke ve şu ile ḳaynadup bürüdetden olan niḳrīs üzerine sıcaklayın ursalar ağırsın teskīn ider. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı İsfündiliyūn

Bu otuñ ismi Diyosḳorides ḫakīm ḳatında böyledür. Ğayrılar "ayu ṭabanı" ve "ayu pāçası" dirler. Bosnaḳça "nedudye şapa" dirler. Bu otuñ bir semüz içi boş ve bir buçuḳ zirā' ḳadar uzun sāḳı ve yan dalları olup nihāyetlerinde büyük ve beyāz çiçekler, ikliller vardur. Anda ḫāşıl olan toḫm yaşşı ve iki ḳatdur, ya'nī biribirine munzam iki pul gibidür. Rāyiḫası keskin ve kerīhdür taḫta biti ḳoḫusu gibi. Yapraklarınıñ her biri uzun şap üzerinde başḳa taḳsim olunup mezkūr pādişāh kökinüñ yaprakları gibi beş altı yirde münşakḳdur. Ve bunlaruñ şapları bir parmaḳ ḳadar ḳalın olup siyāha māyil ṭamarları ve siñirleri

vardur. Kökleri uzun ve beyâz turup gibidür. Râyihası hûb ve mezâkı bir miqdâr harîfdür.

Ṭabî' atı: Hârr ve yâbisdür. Nüfûz ve küşâd idüp kemâle getürür.

Menâfi' -i dâhilesi: Tohmını saḥḥ idüp içmek ruṭûbât-ı fâsideyi 'amel ile sürer. Otını ve kökini şuda veyâḥud bâdede ḳaynadup içmek zâtü'l-cenb marâzına mübtelâ olanlara nâfi' dür ve şarılıḡı taḡıdup izâle ider ve daḡı ağır soluḡı olanlara ve şar'adan düşenlere ve rahmi yukaru ḳalkmaḡdan payılan 'avrata ḡâyet nâfi' dür. [251b]

Menâfi' -i ḡâricesi: Ayu paça otınıñ tohmını yaḡup sübât marâzından yatup duḡânını uyuyan kimsenüñ burnuna şalı virmek fi'l-ḡâl anı îḳâz ider. Ve daḡı tohmını zeyt yaḡında ḳaynadup ol yaḡdan başa sürmek sübâtı def' ider. Tohmını şadef otıyla dögüp merhem gibi eṭrâfa yayılan açık yara üzerine ursalar anı tebriye ider. Tâze çiçeklerin dögüp 'uşâresin ḳulaḡa iḳṭâr itseler irinlenmesin def' ider. Bir kimse başını ḡasl itdikten şoñra 'uşâre-i mezbûrı saçına şursa ve bir ḳaç kerre böylece itse saçları kıvırcık olur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Sünbül-i Ḥaṭâ'î

Meşhûr ve mu'teber otlaruñ biridür. Sümümü ve ḡuşûşâ ṭâ'ünü def' için ḡavâşş-ı keşîre-i mücerrebese sebebiyle kıymeti çokdur. Ve sâyir lisânda ve Bosnaḳça daḡı "anceliḳa" dirler, ya'nî "melek köki" dimekdür. Ve bunuñ iki dürlüsü vardur. Biri kebîr ve birî şâḡirdür. Sünbül-i ḡaṭâ'î-i kebîrünü sâḳı iki ve üç zirâ' ḳadar olup selîm otınıñ sâḳı gibi ḳalın ve serd ve boḡumlu ve içi boş ve zâhiri ḡuṭludur. Yaprakları münşâḳḳdur ve eṭrâfı kertüklü olunan ayu pâçasınıñ yaprakları gibi, velâkin daḡı nâzik ve râyiḡaları nâḡoş degildür. Sâḳı eṭrâfında boḡumlu olan yirlerde sâḳı muḡîṭ kîseciḳlara müşâbih ince ḳanadları vardur ki içinden dilber iklîleri zühûr iderler. Râziyâne otında gibi çiçekleri şarıdur. Ve tohmı ayu pâçası tohmı gibidür, velâkin daḡı incedür. Mezâkı ve râyiḡası laṭîfdür. Köki ḳalın ve uzundur. Râyiḡası laṭîf ve mezâkı keskin ve cüz'î mürredür. Ve

ammā sünbül-i haṭā'î-i şağîr, kebîre bi'l-cümle müşâbihdür illâ ki sâkı yaprakları ve köki aşğardır; velâkin serd-terdür. Ve sâkı hurûc itdiği yirde şaḫ olursa bir sarı ruṭûbet hurûc ider ki mezâkı gâyet keskindür. Bundan zâhir oldı ki ṭab'ı kebîrinden ziyâde hârr ve yâbisdür. Sünbül-i haṭā'î-i kebîr ü şağîr yüksek tağlarda, güneşi çok olan yirlerde olur. Bâ' zı vaḫtde şu kenârında, gölgelikde daḫi bulunur; velâkin mezâkı ve râyihası ve kuvveti tağda ve güneşde olandan eḫalldür.

Ṭabî'atı: İkişi daḫi derece-i şâlişede hârr ve yâbisdür, velâkin kökinüñ mezâkı ziyâde [252a] keskin olduḫça kuvveti daḫi ziyâde olur. Nitekim bâlâda sünbül-i haṭā'î-i şağîr ve tağlarda ve güneşlü yirlerde bulunandan zikri sebḫat itmişdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Sünbül-i haṭā'î kökinüñ a' lâ hâşşası sümümü sürmek ve kanı terkîḫ ve taşfiye itmek ve bedeni ısıtmakdur. Kıran vaḫtinde sünbül-i haṭā'î havâ-yı mesmümeden muḫâfaza için a' lâ devâdur. Taşra hurûc itdüklerinde bir pârçasın ağzında tutup çigneyeler; ve daḫi kökini keskin şarâb srikesinde bir gice kadar ışladup şabâḫ çıktığı vaḫtde bir pârçasın ağızda tutalar ve ol sirkeden birazın içüp gâh gâh şemm ideler, havâ-yı mesmümeden ve tâ'ûndan hıfz ide. Ve eger bir kimseye tâ'ûn işâbet itmiş olsa derḫâl sünbül-i haṭā'î ğubârından nışf dirhem ve aşlah tiryâḫından bir dirhem olup şevk-i mübârek şu-yı muḫaṭṭarından bir içim ile sıcaklayın maṭ'ûna içirüp ve döşege yatdurup bir hoşca örteler. Üç sâ' at kadar bir nesne yidürüp içirmeyeler. Ol ḫâlde geregi gibi derleyüp inşâallâhu te'âlâ ol marazdan ḫalâş ola. Ve eger şevk-i mübârek şuyı ve tiryâḫ bulunmasa bir bütün dirhem sünbül-i haṭā'î kökinüñ ğubârından bir içim sıcak şarâb sirkesiyle içe, inşâallâhu te'âlâ ḫalâş ola. Sünbül-i haṭā'î'nüñ şu-yı muḫaṭṭarını yâḫud şu-yı maṭbûḫını içmek veyâḫud kökinüñ ğubârını aḫ bâde ile içmek bürüdetten ḫâşıl olan ḫarın burusın def' ider, eski öksürüğe nâfi' dür. Zaḫmet ile ṭamla ṭamla tebevüül idenlere eyüdür. ḫayzı idrâr idüp ḫamli ve tâbi' i sürer. Cevf-i insânda her dürlü balğam ve ruṭûbet-i kesîfeyi ve uyuşmış kanı ve raḫmi taḫlîl ider; ve ḫalbden zehri men' ü def' ider.

Menâfi‘ -i hâricesi: Tâze sünbül-i haṭâ’î kökinüñ ‘uşaresin veyâhud şu-yı muḳaṭṭarın delüklü dişe koyalar, nâzilesini def‘ ider. Ḳulağa iḳṭâr itseler ağrısın def‘ idüp nâzilesini keser. Göze sürseler gözi taşfiye ve taḳviye ider. Sünbül-i haṭâ’î saḥḳ ve zift ile ḥalṭ idüp ḳuduz ṭaladıḡı yara üzerine urmaḳ ḡâyet nâfi‘dür. Sünbül-i haṭâ’înüñ şu-yı muḳaṭṭarı ve ‘uşaresi ve ḡubârı eski delüklü yaralara ḡâyet nâfi‘dür. İçine iḳṭâr [252b] ideler ve ḡubârını ekeler, ol yaraları tenḳiye idüp tâze et bitürür. Sünbül-iḡaṭâ’î şu-yı muḳaṭṭarında bezler ıṣladup ‘ırḳu’n-nisâ ve niḳrīs üzerine urmaḳ nâfi‘dür, ağrısın teskîn idüp müctemi‘ olan ruṭûbet-i keşifeyi ṭaḡıdır. Toḡmının ḳuvveti daḡı kökinüñ ḳuvveti gibidür. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kereferliyün-ı Berri

Bunuñ bostânisî bâb-ı şânide ma‘denūs envâ‘ından ‘add ve beyân olunmuşdur. Bu otuñ yaprakları baldıran otınuñ yapraklarına müşâbihdür. Sâḳı ḡuṭṭlu ve içi boşdur. Nihâyetinde beyâz çiçekleri iklîli olup üzerinde sivri toḡm ḡâşıl olur. Köki uzun ve degirmi ve nâzikedür; mezâḳı laṭif ve havuc gibidür. Bâḡçelerde ve çayırlarda yabânî biter.

Ṭabî‘ atı: Derece-i şânide ḡarr ve yâbisdür ve zâtında leṭâfet vardır.

Menâfi‘ -i dâhilesi: Kökini bâde ile içmek örümcek şoḳana nâfi‘dür. ‘Avrat vaz‘-ı ḡamlden şoñra içse raḡmini tenḳiye ider ve nifâs demini idrâr ider. Kökini ‘asel ile ḳaynadup tenâvül itmek vereme nâfi‘dür. Göḡüsü ve şoluḳ yolını keşif balḡamdan tenḳiye ider. Ḳıran vaḳtinde kökini bâde ile veyâ sirke ve şu ile ḳaynadup günde iki üç kerre içmek ṭâ‘ün işâbetinden ḡıfz ider.

Menâfi‘ -i hâricesi: Kökini şuya ḳoyup içinde üç gün ṭurduḡdan şoñra ol şu ile yüzlerin ḡasl itseler yüzlerinde olan cerâḡatı ve ḳabarcıḳları izâle ider.

Bâb Der-beyân-ı el-Ḥabbü's-Sevdâ

Şüniz ve çörek otı. Bosnaççada “ağmin cebrini^” dirler. Bunuñ iki dürlüsü vardır. Biri bostānī ve biri yabānīdür. Bostānī çörek otı iki karış kadar ve daḡi ziyāde yüksek olup yan dalları çoğdur. Yaprakları küçük şāhtere otunuñ yaprakları gibidür, velākin daḡi küçük ve eñsüzdür. Çiçekleri serd, māyī ve yılduzvārīdür. Andan uzunca dügmeler ḡaşıl olur. Her birinüñ beş altı gözi ve her birinüñ a‘lāsında boynuz gibi bir sivri nesne vardır; ve her göz siyāh ve ba‘zılarında şarı toḡm ile memlūdur. Rāyiḡası ḡoş ve mezāķı keskin ve bir miğdār acıdur. Ammā yabānī çörek otunuñ daḡi iki dürlüsü vardır ve her biri daḡi boştānīden farklıdur, [253a] zīrā yaprakları daḡi eñsüzdür rāziyāne otunuñ yaprakları gibi ve birinüñ dügmeleri daḡi uzun ve dikenleri ziyāde ve toḡmı büyükdür, velākin rāyiḡası azdur. Ve ol birinüñ dügmeleri incerek, velākin uzundur ve gözleri yaşdur ve dikenleri daḡi uzundur. Qaldı ki sākaları ve çiçekleriyle bostānīsine müşābihdür. Ve daḡi bir ot vardır ki ba‘zı diyārda aña “yalancı çörek otı” dirler velākin қaranfili daḡi dirler. Türkçe “қaramıқ” ve Bosnaçça “қuқul” dirler. Ekin arasında olur. Uzun tüylü yaprakları vardır. Çiçegi siyāha māyil kırmızıdır. Dügmeleri uzun ve ḡaşın tüylüdür. İçinde çörek otunuñ gibi siyāh toḡmı vardır. Bir dürlü rāyiḡası yoқdur ; ve mezāķında merāret vardır.

Ṭabī‘atı: Çörek otunuñ cümle envā‘ı derece-i şālīseye қarib ḡarr ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāḡilesi: Şünizi bāde ile veyā meyān köki maṭbūḡı ile қaynadup bir қaç gün mütevāliyeten içmek münқatı‘ olan ḡayzı girü aқıdur ve bevli idrār eyler ve mirza‘a ḡātunlar südlerin arturur ve şoluқ yolını tevsī‘ ider ve қarında müctemi‘ olan yeli ṭaḡıdur. Ve cümle sümūma māni‘dür, velākin toḡm-ı mezbūri çoқ ve yeşil tāze iken isti‘ māl itmeyüp ancaқ қurusın isti‘ māl ideler, zīrā mi‘deye nāḡoş gelür.

Menāfi‘-i ḡaricesi: Şünizi mā‘ī süsen yaḡıyla döḡüp alnına sürmek baş aḡrısın teskīn ider. Buruna çekmek henüz başlayan göz müsāfirini izāle ider.

Şûnîzi sirke ile dögüp sürmek temregüyi ve sâ'ir beden lekelerin giderir ve şişleri ve envâ' yumruları tağıdır. Çörek otını sirke ve şu ile kaynatsalar aqvâ olur. Çörek otını sirkede kaynadup maṭbūḥı göbege sürseler qarından şogulcanı sürer. Çörek otını dögüp bir bez içine koyup şemm itmek zükkāmı def' ider. Çörek otını yaqūp dütsi itseler yılanları ve siñekleri kaçurur. Qaramıq otını pelīn otınıñ 'uşāresi ve sirke ile veyāḥud öküz ödiyle qarışdurup merhem gibi qarın üzerine urmaq qarından şogulcanı sürer. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı [253b] Yapışkan Otu

Bir meşhūr otudur. Bunun çok ve nāzik dört küşelü ḥaşīn sākaları olur. Eṭrāfında dā'iren-mā-dār şerefe gibi uzun yaprakları vardır. Bu şerefelerüñ içinde yan dalcıklar zuhūr idüp üzerlerinde küçük ve beyāz çiçekler ve anlardan sonra boz renge de girmi ve bükülmüş ve ortası bir miqdār mücevvef ve göbege müşābih toḥm ḥāşıl olur. Bütün ot ve toḥm tüylü ve ḥaşīn olmağla eşvāba yapışur. Köki ince ve ğayr-ı müsta' meldür. Bu ot çalılığda ve çaylar kenārında çok olur. Ketān arasında bulunduğda zārarı çokdur, zīrā aña yapışur, yire yaturur ve bāğçelerde daḥi sebzevāta zarar getürür.

Ṭabī' atı: Ḥārr ve yābisdür. Nā-pāk olanı tenkıye ider.

Menāfi'-i dāḥilesi: Yapışkan otınıñ ve toḥmınıñ 'uşāresin bāde ile içmek yılan semmine mani'dür. Şu-yı muqatṭarını günde iki üç kerre üçer kaşık içmek ishāli kaṭ' ider ve şarılığı tenkıye ider.

Menāfi'-i ḥāricesi: Yapışkan otınıñ 'uşāresin kulağa iktār itseler ağrısın teskīn ider. Yapışkan otını revgan-ı sāde ile dögüp ur üzerine yaqı itseler urı tağıdır. Yapraklarını yara üzerine vaż' itseler qanını teskīn ider. Evāyilde mandıracılar bu ot ile südi qarışdurup kıldan ve sâ'ir nesneden pāk iderler idi.

Bâb Der-beyân-ı ‘Urûku’s- şabbâğın

Ya‘nî kıızıl boya ve boyacılar köki Bosnaqça “puruça” dirler. Bunuñ iki nev‘i vardır. Biri bostânî ve biri yabânîdür. Bostânîsi yir yüzinde yayılıp yapışkan otunuñ gibi dört küşelü ve hâşin sâkları vardır, velâkin ziyâde qalın ve perk ve keskin ve kuvvetlüdür ve yaprakları dañi yapışkan otında gibi sâkları tolanıda dâ‘ire veyâ tekerlek gibi şerefe şerefe olmışdur, velâkin üç dört kerre dañi büyükdür. Toñmı evvelâ yeşil ba‘dehu kırmızı, encâmı kemâle geldükde siyâh olur. Bunuñ ince uzun ve kırmızı köki derine gitmeyüp yir yüzine qarîb etrâfa yayılır. Boyacılar bunuñ kökini kırmızıya boyamak için isti‘mâl iderler. Ammâ yabânî kıızıl boya bostânîye müşâbihdür illâ ki ol kadar hâşin ve keskin degildür ve yaprakları küçükdür, velâkin sâkları uzundur. ve kökleri dañi incedür. Ve isti‘mâl için az‘afdur.

Tabî‘ atı: Derece-i şâniyede hârr [254a] ve şâlişede yâbisdür. Mezâkıında merâret ve ‘ufuşet vardır.

Menâfi‘-i dâhilesi: Kökinüñ ‘uşâresin içmek ağulu cânavar soğmuş veyâ ısırmış kimselere nâfi‘dür ve kezâlik otını ve yaprakları bâde ile kaynadup içmek ‘illet-i mezkûreye yarar. Kıızıl boya kökini bal şuyıyla kaynadup içmek ciger ve talağ ve rañm ve bögrek süddelerin küşâd idüp tenkıye ider. Henüz başlayân istiskâyı men‘ ider ve şarılığa devâ-yı ‘azîmedür. Bevli ağıdur ve hamli dañi sürer, qarındaki soğulcanı helâk ider. Irqu’n-nisâya ve felce mübtelâ olanlara eyü gelür. İdrâr-ı bevl için olan mu‘âlecelere kıızıl boya otından ve kökinden bir miqdâr qarışduralar. Ol mu‘âlece ziyâde kuvvetlü olur. Kıızıl boya toñmını ‘asel ve sirke ile kaynadup içmek talağı taqlil ider. Düşmekden ve dögölmekden cevfi insânda uyuşmış kanı tağıtmaq için kıızıl boya kökinden bir hişşe, râvend-i çinî iki hişşe, mûmyâ mısf hişşe alup her birin başkaca sañk itdikden soñra gubârların bir hoşca qarışdurup bu mañluttan bir dirhem miqdârın bir içim sıcak bâde ile içe, uyuşmış kanı tağıdur. Ve dañi Firenk ‘atğarları bunuñ kökinden şarıya mâyil kırmızı dühn istihrâc iderler ki ‘illet-i mezkûreye nâfi‘dür. Bir miqdârın sıcak

bāde içinde eridüp içürürler ve daħi iç yaralarıçun şürb olunan tedāvilere kıızıl boya kökini zamm itmek münāsibdür.

Menāfi‘-i ħāricesi: Kıızıl boya kökinden şāf yapup ferce idħāl olunsa ħayzı celb ider ve tabi‘i ve raħmde helāk olmuş veledi çeküp iħrāc ider. Otını ve kökini sirke ile dögüp yaķı itseler beden zāhirinde yayılan lekeleri ve uyuzlığı ve temregüyü ve emşālini izāle ider. Bütün otı kökiyle berāber sirke ile ħaynadup başı ħasl itdikten şoñra başa yaķı itmek saçı boyar. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Bellūtu’l-Arz-ı Kebīr

Ba‘zılar buña kemādryūs-ı kebīr dimişler. Bu ot degirmi ve kıvırcık ve kertüklü yaprakları ve mā’i çiçekleri ile kemādryūs ya‘nī kışşacıķ maħmūd otına müşābihdür; bir ħariş yüksek olur. Köki çok ince ve beyāza māyil ağaçlu kıll köklerinden müctemi‘dür. [254b] Toħmını küçük kīseciķlar içindedür. Bütün nebātuñ mezāķı acıdur. Kemādryūs otı gibi bu ot tarlalar kenārında ve kırlarda olur.

Ṭabi‘ atı: Bellūt-ı kebīr otı derece-i şānide ħārr ve şālişede yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Bellūt-ı kebīr otını şuda ve bādede ħaynadup süzüp ‘asel veyā sirke ile ta‘dii itdükden içmek göğüsü ve öykeni balģamdan tenķiye idüp öksürüģi ħaṭ‘ ider. Ṭuz ile ħalt idüp şıģırlara yidürseler öksürüģin def‘ ider. Maṭbūħ-ı mezbūr daħi ṭalaģı taķlīl ve ciger süddelerin açar ve bevli idrār ider ve meşāne ṭaşın keser ve ħayzı ‘ādet üzere aķıdur.

Menāfi‘-i ħāricesi: Bellūtu’l- arz-ı kebīr otını sirke ve incīr ile dögüp merhem gibi ṭalaķ üzerine ursalar ṭalaģı yumuşadur ve taķlīl ider. Sirke ile dögüp ağulu cānavar şoķdığı veyā ışırdığı yara üzerine ħoysalar nāfi‘dür ve kezālik açık yaralar üzerine ħomaķ eyüdür. Ve eger sirke ħāyetle keskin olsa bir miķdār ‘asel ħatalar.

Bâb Der-beyân-ı Kemâdriyûs

Ya‘nî bellûtu‘l-arz-ı şâgîr ki “kışsacık maḥmûd” dirler. Bosnaçça “ojanča” dirler. Bir qarış kadar yüksek ve râyihası hoş bir otur. İkişer ikişer birbirine muḳâbil küçük ve eṭrâfi kertüklü ve bellût ağacınıñ yapraklarına fi‘l-cümle müşâbih yaprakları vardır. Bunlar daḥi bir miḳdâr perk tüylüdür. Yaprakları arasında fırfırî çiçekleri olup anlardan küçük kîseciklerde ufacık toḥm ḥâşıl olur. Köki perk ve incedür ; ve ruṭûbeti azdur. Aşlanmamış ve ḥaşîn ve taşlu yirlerde biter.

Ve daḥi: Bir ot daḥi vardır ki ol daḥi kemâdriyûs ya‘nî kışsacık maḥmûd nev‘indendir. Bu daḥi zıkr olunan kemâdriyûs otına ve yapraklarına bellût ağacına müşâbihdür illâ ki ziyâde kertüklü ve müzdeḥam ve koyı yeşildür ve râyihası hoşdur. Sâḳları dört küşelü ve ağaçlu ve iki qarış kadar uzundur ve yan dalları çokdur ortasından yukarıya yapraklar arasında. Ve sâḳı tûlânîda şerefe gibi siyâha mâyil fırfırî çiçekleri vardır. Mezkûr kemâdriyûs otunda gibi bir dilber nebâtdür. Hoş ve saḳız râyihası vardır ve mezâḳı acıdır. Ba‘zılar bu otı kemâfiṭûs envâ‘ından ‘add iderler, velâkin ḥaṭâdur. [255a] Her vechile kemâdriyûs nev‘indeñ ‘add olunması ensebdür.

Ṭabî‘atı: Kemâdriyûs ya‘nî kışsacık maḥmûd derece-i şâliṣede ḥârr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâḥilesi: Kemâdriyûs otını şuyla ve bâde ile ḳaynadup içseler zehri ḳalbden men‘ idüp sürer. Öksürüğe nâfi‘dür. Perk ve şişmiş ṭalaḡı olanlara ve zaḥmet ile tebevül idenlere ve henüz başlayan istiskâya nâfi‘dür. Ḥayzı getirür ve a‘zâ-yı bâṭnenüñ süddelerin küşâd idüp ruṭûbet-i keşîfeyi taḥlîl ve neşr ider ve maṭbûḡ-ı mezkûr daḥi üç günde bir ṭutan sıtmaya nâfi‘dür. Kışsacık maḥmûdı bir gice kadar bâdede ışladup içmek ḳarındaki soḡulcanı helâk ider. Kemâdriyûs otını ince ḡubâr idüp bir dirhem şarâb sirkesi ile şâbah ‘ale‘r-rîḳ içmek ol gün vebâdan ḥıfz ider. Zârbdan veyâḥud ḳazẓdan göḡüsde müctemi‘ olup uyuşmış ḳanı ṭaḡıtmaḳ için mücerreb devâ budur. Bir ḳabza kışsacık

maḥmūd otını alup bir kaç sā'at uyuz otunuñ şu-yı muḳaṭṭarında ve aḳ bādede ıřıladıñ ba' dehu 'uřāresin Őıřup sıcaḳlayın i'cesin, 'acāyip ve mücerredür. Kemādryūs otını ak bāde ile ṭabḥ idüp altmış gün ḳadar her řabāḥ ṭa'āmdan üç sā'at evvel sıcaḳlayın i'çmek niḳrīs i'çün ğāyet nāfi'dür, velākin mu'āleceye mübāşeretden evvel müshil ile bāṭını tenḳiye idüp ekři ve pek ṭuzlu ṭa'āmdan ictināb ideler. Ve Sāliyus ḥakīm maṭbūḥāt kitābında maṭbūḥ-ı mezkūrı medḥ ile irād idüp dimişler ki evcā' -ı a' zā vü mefāřıla mübtelā olan nice kimesnede tecribe olunup sinin-i keşire mürür itmişdür ki iřbu emrāzdan emin olmişlardır.

Menāfi'-i ḥāricesi: Kemādryūs otını řuyla ṭabḥ idüp sıcaḳlayın ṭayanacaḳ ḳadar i'çinde göbege varınca oturmaḳ yāḥud kīseler i'çine ḳoyup sıcaḳlayın ḳasıḳ ve ṭatı üzerine vaż' itmek perklenmiř ve sedd olunmiř raḥmi yumuřadur ve küřād ider. Ve daḥi kemādryūs otı gerek tāze ve gerek eski yaralara nāfi'dür. Sirke ve bāde ve 'asel ve zeyt yağıyla merhem gibi idüp üzerine uralar veyāḥud yalnız ğubārın i'çine ekeler, bāřūr i'çün bir mücerreb devā budur. Kemādryūs ya'nī ḳiřřacıḳ maḥmūdı zeyt yağıyla ḳaynadup bāřūra süreler. [255b]

Bāb Der-beyān-ı İřḳürdiyön

Ya'nī bataḳ řarımsağı ve göl řarımsağı. Bunuñ daḥi ba' zılar kemādryūs-ı baḥrī dirler. Bosnaḳça "pelaniski ṭenik" dirler. Bu otuñ yapraḳları kemādryūs ya'nī ḳiřřacıḳ maḥmūd yaprağı gibidür, velākin daḥi büyük ve tüylüdür ve řarımsaḳ ḳoḥusu vardur. Bu sebebden böylece tesmiye olunmiřdur. Mezāḳı daḥi acıdur ve 'ufuseti vardur. Sāḳları siyāha māyil ḳırmızı ve dört küřelü tüylüdür. Çi'çekleri daḥi kemādryūs çi'çegi gibi yapraḳları arasında řāḳlarından zuhūr ider. Kökleri çoḳ ve incedür. Bu ot nemnāk yirlerde olur. Ḥuřuřā yüksek bayırlarda olduḳda çi'çekleri var iken cem' ve gölgede tecfif olunur. Ařlaḥı Girid ceziresinden gelür. Sāyir yirlerde olan daḥi merdūd degildür.

Ṭabī'atı: İşkürdiyön hârr ve yâbisdür. Tenkıye idüp çürütmez. Nitekim Cālinus hâkīm şehâdet ider ki bir vâkıdde muhârebe olup zamândan soñra hiss olunmuşdur ki işkürdiyön üzerine düşüp yatan lâşeler sâ'ir yirlerde yatanlardan soñra çürümege başlamışlardır. Ve bu ot bi-zâtihi işâbet itdiği a'zâ işâbet itdiği a'zâdan çok zamân mürûrundan soñra şahîha kalmışlardır. Pes bundan ma'lûm olmuşdur ki bu ot çürümeği men' ider. Ba' dehu dañi tecrîbe olmuşdur ki envâ' sümûma mâni' dür.

Menâfi'-i dâhilesi: İşkürdiyön otı vebâ ve tã'ûnlarda, hummâ-yı vebâ'iyede isti' māl olunan edviye-i mu'tebere vü mü'essirenüñ biridür. Ve dañi tiryâk eczâsındandır. Otını tecfif ve sañk idüp ğubârından bir dirhemini sirke ile veyâ bâde ile içmek vebâ hasteliginden hıfz ider ve her dürlü zehri men' ider. Şoğulcanı helâk ider. Bevli idrâr idüp münkâtı' olan hayzı ağıdır. Ciger ve talağ süddelerin açar. Düşmekden ve zarbdan bāñında ezilmiş ve yaralanmış kimseye nâfi' dür. İşkürdiyön otını sikencebîn ile içmek ishâli keser, mi'de ve meşâne fesâdını tebriye ider ve göğüsü keşif balğamdan tenkıye ider. Otını dögüp 'asel ile ma'cün idüp yimek öksürüg-i medîde nâfi' dür ve ağı cigeri çürümekden hıfz ider.

Menâfi'-i hâricesi: İşkürdiyön otunuñ tâzesin dögüp yağı itmek veyâ kûrusın dögüp ğubârını ekmek eski yaraları ve fâsid çıbanları tenkıye ider. [256a] Otını sirke ile kaynadup niķrîs üzerine ursalar ağrısın teskîn ider. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Şarımsağ Otu

Ba'zılar bunâ dañi "tuz otı" dirler. Bosnağça "çeşnekuh terave" dirler, zîrâ bu ot dañi şarımsağa koğar. İşkürdiyön gibi yol kenârında ve dîvâr ve çitler dibinde ve tarla eñrâfında biter. Yaprakları evvel zuhûrında degirmi görünür, ammâ soñında oğul otı yapraklarına müşâbih olurlar illâ ki ol kadar buruşuğ olmazlar, belki dañi düz ve şapları katında a'rağ ve eñrafı kertüklüdür. Sâğları degirmi ve ince ve iki zîrâ' kadar uzundur. Evvel bahârûñ ve âhirinde dilber ve

beyâz ve küçük çiçek açar. Ba' dehu ince ve tülânî gılâflar içinde siyâh tohumu hâşıl olur. Köki uzundur ve şarımşağa қоқар.

Ṭabī' atı: Hârr yâbisdür, velâkin şarımşaқdan dündür; tohumuñ hâretii ziyâdedür. Ğâlibâ hâricen isti' mâl olunur.

Menâfi' -i dâhilesi: Şarımşaқ otındañ hoş ta'âm katığı olur. Sirke ve tuz ve zencebîl veyâ büber ile şalağa gibi ta'âm ile yimek envâ'-ı ruṭubet-i keşifeyi tahlîl ider ve ta'âma iştiḥâ getürür. Ve bu ot, tere otı ve ḥardal otları gibi 'ırqu'n-nisâ için ihtikânda isti' mâl olunur.

Menâfi' -i hâricesi: Şarımşaқ otuñ tohumını saḥḥ idüp ve sirke ile qarışdurup merhem gibi ḥayzı münḳatı' olan 'avrat ferri üzerine vaz' itse rahmi aşğa cezb idüp ḥayzı idrâr ider. Yâhud tohumını parmak kadar uzun ve kalın bezden kîse içine қoyup ferce idḥâl ide ve yine çıkarmaқ için kisenüñ ucına iplik bağlaya. Şarımşaқ otuñ 'uşâresin veyâhud tohumının ğubârını burun delüklerine қоysalar şara'dan veyâ sübâttan bayılmış gibi yatanları iḳâz idüp kendine getürür. Allâhu te'ala 'alem.

Bâb Der-beyân-ı Vird-i Meryem

Ya'nî Hâzreti Meryem güli. Bosnaқça “doje isvite meyrem” dirler. Bunuñ yapraқları uzun ve kalın ve ğâyet tüylüdür ve yir yüzinde döşenmişdür. Sâḳı daḥi tüylüdür ve yan dalları vardur. Nihâyetlerinde siyâha mâyil қоyы kırmızı sâde gül gibi çiçekleri olur, velâkin küçükdür. Bu otuñ ğâyet çok penbe gibi beyâz tüyi vardur. Hattâ evâyilde tüyini cem' idüp ve andan fitil [256b] yapup қandile yaқarlar idi. Ve 'avratları çiçeginden istifân yaparlar idi. Ve bundan ötüri aña “liḥnis қurunariye” dirleridi. Ya'nî “қandil ve istifân^” otı dimekdür.

Ṭabī' atı: Tohumı ikinci derecede hârr, yâbisdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Vird-i meryem tohumını saḥḥ idüp iki buçuқ dirhemini şu ile veyâ bâde ile içmek şafrâyı aşğıdan sürer. Ḥuşûşâ 'aқreb şoқdığı kimseye ğâyet nâfi' dür, zirâ Diyosқorides ḥakîmüñ қavli ve şehâdeti üzere bu ot ḥuşûş-ı

mezbûrda ol mertebe kuvveti vardır ki anuñla ‘ aqrebi hemân doğunmağla cümle zehri ve kuvveti alınur. Meryem gülünün yeşil yaprakları ekşi bāde ile içmek ishālî ve kan tükürmegi kaç‘ ider.

Menāfi‘ -i hāricesi: Vird-i meryem otınıñ yeşil yapraklarını veyā ‘uşāresin veyāhūd kurumışınıñ ğubārını tāze yara üzerine veyā içine koymak yarayı bitişdürür ve eski ‘ illetleri dağı tebriye ider. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Peyğamber Çiçeği

İki uzun ve çimeni yeşil ve yalabık yaprakdan müctemi‘ bir otdur. Ortasından bir ince ve üç kûşe şap çıkup üzerinde dörder beşer altışar qar gibi beyāz ve katır çanı gibi küçük ve etrāfi destere gibi kertüklü çiçekleri olur ki rāyiğaları ğāyet lañifdür. Yaz günlerde çiçekleri dökülduğdan soñra yirlerinde mercān gibi kırmızı sivri düğmeçikler hāşıl olurlar. Kökleri beyāzdur; yir içine derine gitmeyüp hemân etrāfa yayılır. Nemnāk ve gölgelik yirde ve tağlarda olur.

Tabi‘ atı: Tedāvīde ince çiçekleri isti‘ māl olunurlar. Mezāğları acı olmağla tıynetleri hārr ve yābislerdür.

Menāfi‘ -i dāhilesi: Çiçekleri tāze ve kemāle ve rāyiğalarında iken cem‘ idüp bir bol şişeyeler ve üzerine şarāb sirkesin döküp ağzın muhkem kapaya. Andan soñra güneşe koyup ednā kırk gün kadar tura. Bu sirke sārşāmlığı olanlara ve bayılmış kimseler nāfi‘dür. İçürelere ve şemm itdüre. Devā-ı mezbûre ziyāde kavî kalmağ murād olunursa peyğamber çiçeği miđdārınca sünbül-i bostānî ve büberiyeye çiçeğinden ve bir miđdār dārçin ve kıranfil ve besbāse kıyup ba‘dehu sirke üzerine döküp ağzın kapaya ve güneşe koyup bir kaç gün tura ve ahyānen çalkaya ba‘dehu ol sirkeyi yavaşça süzüp bir şişe imbiği içine koyup hammām-ı ābdan [257a] tağtîr ide. Tekrār tağtîr olursa aqvā olur. Ve sirke yirine hāliš bāde veyā sirkencebīn ile tağtîr olursa enseb olurdu. Bu bir zī-kıymet ve nefis şudur ki bayılmağda ve bütün ve nīm tamlada ve şar‘ada çok fā‘ide virür, zā’il olan nuţkı girü getirür, kalbe ve dimāğa kuvvet virür.

Hāricen: Peygamber çiçeği döğüp ‘uşāresin göze çekseler nāfi’dür. Gözi şāfi ve rūšen ider.

Bāb Der-beyān-ı Ferāsiyūn

Ba‘zılar buña daħi “encīde” dirler. Boşnaqça “yabuçing” dirler. Bunuñ iki nev‘i vardır. Biri ak ferāsiyūn ve biri qara ferāsiyūndur. Ammā aq ferāsiyūn bir zirā‘ kadar yüksek olur, sāqları tüylü ve gül renginde dört kūşelüdür. Kezālik yan dalları daħi böyledür. Qalın degirmi ve etrāfı kertüklü tüylü buruşuq ve küli renginde rāyihası hoş ve mezākı acı yaprakları vardır. Çiçekleri beyāz ve dikenli zarf içinde olup sākı tolayında dā’ire gibi biri biri üstindedür. Çiçeginden soñra degirmi ve haşın toħmı hāşıl olur. Köki birdür ve yan kökleri ve şaçakları çokdur. İşlenmemiş yirlerde ve eski mezāristānda, dīvār ve çitler dibinde olur.

Ṭabī‘ atı: Aq ferāsiyūn derece-i şānīde hārr ve derece-i şālīse yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Aq ferāsiyūn yaprağını şuda veyā bādede ṭabħ idüp içine köpügi alınmış ‘aseli veyā sükkeri koyup içmek gögüsde ve aq cigerde olan balğamı ve sümügi taħlil idüp tenkıye ider. Bu taqđırde öksürüğe ve ağır şoluğa ve yelden olan yan sancusına. Ve eger sūsen kökini saħk idüp anuñla haħt itseler aqvā olur. Ve ciger ve ṭalaq[a] eyüdü ve raħm süddelerin açar, şoğulcanı helāk ider ve toğuran ‘avrata nāfi’dür ve hāml vaz‘ından soñra raħmini tenkıye ider ve daħi hayzı idrār ider ve tābi‘i sürer. Ve daħi bir kimse zehr içmiş olsa veyāhud ağulu hayvān şokmış veyā ışırmış olsa maṭbūħ-ı mezkūrı içe. Ve ammā bögreki ve meşānesi ‘illetli olan kimseye aq ferāsiyūn zararlıdur, velākin meyān kökini ve İzmir siyāhını qarışdursalar zararı def‘ola. Aq ferāsiyūn yaprağınıñ ‘uşāresinde daħi kuvvet-i mezkūre vardır. Yaprğını kurudup ve saħk [257b] idüp ba‘dehu ‘asel ile ma‘cūn yapup yimek ya‘nī ağızda tutup eridüqça yutmaq gögüse ve aq cigere nāfi’dür. Şārılığa bir nāfi‘ devā budur: aq ferāsiyūn yigirmi dirhem, lisān-ı şevr ve anduz ve ağır otı köklerinden her birinden nişf dirhem, rāvend-i çinī bir dirhem, peygamber ağacı bir buçuq dirhem bu cümleyi ufaq

kesüp üzerine beş yüz kırk dirhem yâhud eger sıtması yoğısa ak bâde döküp iki şülüşi kalınca kaynada ba' dehu bezden süzüp ve içi sırlu bir çölmeke koyup ve ağzını kapayup podurumda hıfz ide. Bu şudan bir kadeh kadar alup ve iki üç dirhem kadar sirke katup yimekten dört sâ' at kadar evvel sıcaklayın içe. Kabzdan hâşıl olan şarılığa gâyet nâfi' dür.

Menâfi' -i hâricesi: Balgam keşretinden, yan ve bil ağrısından çok şikâyet iden 'avratlar ferâsiyün-ı ebyaz otını kaynadup şuyında tayandıkları kadar göbeklerine dek oturalar veyâhud ot-ı maṭbūhı yan ve bil üzerine vaz' ideler. Ak ferâsiyün yapraklarını 'asel ile dögüp eski ve fâsid 'illetlerinüñ üzerine yağı ietmek anları tenkıye idüp eṭrâfa yayılmağdan hıfz ider. Ve yan üzerine ursalar ağrısın teskîn ider. Ak ferâsiyün yapraklarını ve toḥmını ṭavuğñ iç yağıyla dögüp merhem gibi idüp ur üzerine yağı itseler urı izâle ider. Ak ferâsiyün otını şuda kaynadağda şu-yı maṭbūhı envâ' uyuzı, beden huşûnetini ve temregüyi izâle ider. Ot-ı mezbûru gül şuyında kaynadup ol şu ile koñağı olan baş ğasl oluna, koñağı giderür. Ak ferâsiyün ğubârını bâşûr memelerini maḥv ve izâle ider.

Ve ammâ: Ferâsiyün-ı esved ya'nî siyâh ferâsiyün otınıñ sâḳları dört küşelü ve tüylü ve siyâha mâylil koyı yeşildür. Yaprakları ak ferâsiyün yaprakları gibidir, velâkin anlardan büyük ve ziyâde kertüklü ve bir miḳdâr degirmi ve tüylü ve siyâha mâylil koyı yeşildür ve râyiḥası ağırdur. Çiçekleri firfirî ve küçük benefşe gibidür ve sâḳuñ ṭolayındadır.

Menâfi' -i hâricesi: Ferâsiyün-ı esvedüñ yeşil yapraklarını tuz ile dögüp kuduz ṭaladığı yaraya yağı itseler zehrini def' ider. [258a] Yapraklarını sıcak kül içinde kurudup ba' dehu saḥḳ idüp 'asel ile merhem itseler nâ-pâk çıbanları ve bâşûr memelerini tebriye ider. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Ferâsiyûn-ı Şahrâvî ve Ferâsiyûn-ı Tayyib ve Ferâsiyûn-ı Berrî ve Sâlibe-i Cebelî

Ya' nî “diş otı-ı cebelî” dirler. Bosnaqça “aqlas” dirler. Aq ferâsiyûna fi'l-cümle beñzer, velâkin yaprakları çok ve eṭval ve tüylü ve külî rengindedür. Râyihası laṭif ve diş otı ya' nî ciger tazelıyen otınuñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan a' razdur. Bunuñ bir kökinden biten fidanları aq ferâsiyûn fidanlarından çok ve eṭval ve ziyâde beyâzraq olur ve dört küşelü olur. Çiçekleri açk fırfırî ve aq ferâsiyûnda gibi sâkı eṭrâfındadır. Şerefe gibi velâkin fidanları nihâyetlerinde bir yirde müctemi' olup başaq gibidür. Köki parmaq kadar qalın olur. Bayırlarda ve haşin yirlerde ve işlenmemiş tarlalarda biter.

Ṭabî' atı: Bu otuñ mezâkı ḥarif ve mürr olmaqla ṭabî' atı ḥârre ve yâbise oldığı ma' lümdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Ferâsiyûn-ı tayyib yapraklarını qaynadup şuyın içmek ḥayzı idrâr ider ve tâbi' i sürer, velâkin ḥâmile ' avratlar bu otdan şaqınalar. Sâ' ir ḥuşuşda bu otuñ kuvveti te' şiri aq ferâsiyûn otınuñ kuvveti ve te' şiri gibidür. V' allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Bâdnecbüye

Ya' nî oğul otı. Bu ot bir kökden çok fidan sürer ki bir zirâ' ve daḥi ziyâde uzun olur. Yaprakları siyâh ferâsiyûn yaprakları gibi olur illâ ki anlardan büyük ve eṭvaldür ve ol kadar tüylü degildür. Çiçekleri beyâza mâyil şarıdur. Ve sâkı tülânıda olur. Ferâsiyûnda gibi arılar bu otdan gâyet ḥazz iderler ve anlardan bal aḥz iderler. Râyihası ağaç qavunınuñ râyihasına beñzer.

Ṭabî' atı: Oğul otı derece-i şânide ḥârre ve derece-i ülâda yâbisdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Oğul otı qalbe kuvvet ve feraḥ getürür. Ḥuşuşâ gicelerde rahat virmeyüp ve ditreyüp ḥaşyet üzere oldığı vaqtde dem-i muḥteriği taşfiye ider. Qara sevdânuñ ḥarâretini def' ider. Mi' deyi bârideyi ve sâ' ir a' zâyı

bâṭinenüñ ekşerine nâfi' dūr. Oğul otını aḳ bādede veyā sirkencebīn veyā meyān köki maṭbūḥıyla ḳaynadup bir ḳaç gün [258b] içmek ile bālāda [zīkr] olunan menāfi' ḥāşıl olur. Ve daḥi göğüsü tenḳiye idüp ağır şoluḡı ve öksürüğü def' ider. Ḳalbe ve dimāğa ḳuvvet getirür ve şar'ı men' ider ve ağulu cānavar şoḳana ve ışırdıḡına nâfi' olup zehrlerini def' ider.

Bir kimesne zehrli maṅṅar yimiş olsa oğul otunuñ 'uşāresin veyāḥud şu-yı maṭbūḥını veyā muḳattarını içe ḥalāş ola. Yaprāḡından 'asel veyā sükker ile ma'cūn yapup yimeḳ şol kimselerde nâfi' dūr ki ḡırlamadıḳça nefes almaḡa ḳudretleri yoḳdur. Ve daḥi yapraḳlarını gülbeşeker gibi sükker ile terbiye idüp menāfi'-i mezkūre taḥşıl için isti'māl olunur. Oğul otunuñ isti'māli ḥavass-ı ḥamseyi keskin ider. Ve rü'yā-yı ḥafife getirür. Oğul otını ḳoyup ve bir gice ḳadar bādede ışladup ve ertesi gün şīşe inbıḡından taḳtīr idüp aḥyānen ikişer üçer ḳaşık ḳadar içmek raḥm burusını def' ider. Ve daḥi mi' de şıḳmasın def' ider ve dumanlı gözleri tenḳiye ve taşfiye ider. Ve bālāda zīkr olunan cümle te'şirātı bu muḳatṭarda mevcūdedür.

Menāfi'-i ḥāricesi: Oğul otını şuda ḳaynadup şuyın sıcaklayın aḡızda tutmaḳ diş aḡrısın teskīn ider. Yaprāḳların ezüp göz ḳapaḳlarına vaz' itseler göz aḡrısın giderür. Ve ḳan ile olan ishāl def' ine oğul otı ihtikānda isti'māl olunur. Ve 'illet-i mezbūre için daḥi oğul otıyla şıḡır ḳuyruḡı otını ekşi ḳırmızı bāde ve sirke ḳaynadup ba'dehu otların bir kīseye ḳoyup sıcaklayın dübür üzerine vaz' eyleyeler ishāli keser. Oğul otını papatya çiçeḡi ile berāber kīse içine ḳoyup şuda veyā bādede ḳaynadalar ba'dehu iki taḥta arasında şıḳup ol kīseyi sıcaklayın raḥm burusı olan 'avratuñ göbegine ve ḳasıḡı üzerine vaz' ideler, raḥm burusın ve ḳalkmasın def' idüp yirli yirine getüre. Oğul otını şuda ḳaynadup ḥayzı münḳatı' olan 'avrat ol şuda göbegine varınca otursa veyāḥud mücerred buḡusına otursa ḥayzı idrār ider. Oğul otunuñ yapraḳlarını tuz ile merhem gibi olunca döḡüp yaḳı itmek urı izāle ider, yaraları tenḳiye ider, a'zā aḡrısın teskīn ider. [259a] Oğul otını arı sepetlerine sürseler arılar ḳaçmayalar. Bir kimse arı şoḳmış olsa şoḳdıḡı yir üzerine oğul otını baḡlaya aḡrısın def' ider. Oğul otı yapraḳlarınıñ 'uşāresin

göze iktâr itseler göze kuvvet getirür. Oğul otı şuyını et üzerine serpmek siñekden ve kırtıdan eti hayli zamân hıfz ider. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Lisānu'l-Gazāl

Ya' nî geyik dili. Nas buña “meskûçâyî” dirler. Bosnaçça “yelenı yazık” dirler. Aşl ve eħaddan çok yapraklar zühür idüp bunlar uzun ve dik ve perk ve yeşil ve lisān gibi bir tarafı düz ve yalabık olup ol bir tarafda ya' nî arķalarında kalın ve kavî sükkerleri ve iki câniblerinde 'arzan siyāha mâyil şarı ve kırt şeklinde huṭuṭları vardur ki şaplarından biribiri üstinden nihāyetlerine varınca bir karar üzerinde dizilmiş, köki ince ve tüylü biribirine girişmiş mütezāhim kıll köklerinden 'ibāret bir nesnedür. Bu otuñ ne şākı ve ne çiçek ve ne toħmı vardur. Ba' zılar zu' m iderler ki toħmı 'arzan olan huṭuṭ içinde maħfidür. Bu ot gölgelü ve nemnāk ve taşlu bayırlarda ve vādilerde olur ve daħi ba' zı biñarlarda ve yaş dīvārlarda bulunur.

Ṭabî' atı: Bārid ve yābisdür. Rāyiħası egrelti otuñ rāyiħası gibidür ve mezākı serddür. Terķik ve tebriye kuvveti vardur.

Menāfi' -i dāħilesi: Meskûçâyîñ kuvvet-i hāşşası vardur. Şişmiş talağı yumuşatmağa ve taķlil itmege sirke ile kaynadup içeler. Geyik dilinüñ yapraklarını giceden bāde içinde ısladup ertesi gün andan bir kaç kerre içmek talağ marazına mübtelā olanlara nāfi' olduğundan başka daħi sāyir ruṭubāt-ı zā'ideyi maħv ider. Lisānu-l gazāl yapraklarını saħķ idüp eşki kırmızı bāde ile veyā sirke ile veyā kırmızı kıulağı şuyı muķaṭṭar ile içmek sāde ishāli ve kan ile gelen ishāli kaṭ' ider. Meskûçâyîñ yaprakları bāde ile kaynadup içmek yılan şokana nāfi' dūr ve karın burusın def' ider. Talağ şişene ve perkligine bir eyü ve mücerreb devā budur. Meskûçâyîñ yapraklarını yaķup küli üzerine üzerine meskûçâyî şuyı muķaṭṭarını döküp ve 'ādet üzere gül şuyını ala, bu gül şuyındañ on iki kaşık miķdārını şarāb-ı uşulden [259b] ve aṭa şoganı sirkesinden

altışar kaşık miqdârı ile qarışdurup bir kaç gün mütevâliyyeten içe, velâkin şabâh ile sıcaqlayın aç qarnına içe.

Menâfi'-i hâricesi: Meskuûçâyîni şuda kaynadup ol şu ile sıcaqlayın gargara ve mazmaza itmek dılıç düşmesine ve diş etinüñ qanamasına nâfi' dır. Şu-yı mezbûr ile eski açık 'illetlere gâsl idüp yapraqlarınıñ ğubârını içine ekseler ol 'illetleri tenkıye ve tebriye ider. V'allâhu a'lem.

Ve daħi: Bir ot vardur ki geyik dili otına müşâbih oldığından ötüri aña daħi ba'zıları geyik dili dirler, velâkin ğağadur. Diyoskorides ğakîm aña "hemiyonis" dimişdür. Egerçi zâhiren geyik dili otına müşâbihdür, velâkin yapraqları daħi kışşadur ve şapları tarafında yaşsı ve oyulmuş ve nihâyetleri oğ gibi sivri ve ortalarından giden siñirüñ iki cânibinde olan ğuñuñ şarıdur ve ğâyet çok kıl gibi ince kökleri vardur. Mezâkında 'ufusat ve merâret-i kalîle vardur. ğakîm-i mezbûruñ qavli üzerine ğaşşası şalak içündür. Meskuûçâyî gibi yapraqları sirke ile şabħ idüp içseler şişmiş ve perkilmiş şalak elbette yumuşayup nefâsete varur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Ca' de

Bunuñ iki nev'i vardur. Biri tağlarda biter ve aña ca' de-i kühî veyâ cebelî dirler. Yeşile mâyil gül rengine bir otdur. Uzunca ve eñsüz ve eñrafı cüz'î kertüklü yapraqları olup sâqlarınıñ esfelinden nihâyetlerine dek biribirlerine müfâriğ ikişer ve aralarında yine bir kaç küçük yapraqlar vardur. Bu otuñ çok ve ağaçlu sâqları ya'nî fidanları olup nihâyetlerinde beyâz çiçeklü ve dügmeleri vardur. Köki birdür ve bir miqdâr siyâha mâyıldür. Bütün nebâtuñ ğoş ve keskin râyihası vardur. Ve biri kırlarda olur, aña ca' de-i berrî ve şahrâ ca' desî dirler. Ba'zı diyârlarda aña semâdîn-i berrî ya'nî biberiyye-i berrî dirler. Yapraqları biberiyye yapraqları gibidür, velâkin aşğar ve külî rengine ve serddür. Sâqları ince ve degirmi ve beyâzâ mâyil olup nihâyetlerinde ca' de-i kühinüñ gibi beyâz

çiçekli düğmeleri vardır. Köki daği añın köki gibidür, velâkin râyihası ve kuvveti ve eğalldür. İki nev^ç ca^ç denüñ mezâkı acı ve bir miğdâr keskindür.

Ṭabî^ç atı: Ca^ç de derece-i şânîyede ĥârr ve şâlişede yâbisdür. [260a]

Menâfi^ç -i dâhilesi: Ca^ç de otını şuda yâ bâdede ĥaynadup içmek istiskâya ve şarılığa nâfi^ç dür. Ĥayzı idrâr ider ve tâbi^ç i ve rahmde helâk olmuş veledi sürer. Sirke ile ĥaynadup içmek talaĥ için eyüdüdür ve sıtmayı def^ç için terkîb olunan edviyede isti^ç mâl olunur, velâkin mi^ç deyi bir miğdâr bulandurur.

Menâfi^ç -i ĥâricesi: Ca^ç de otını dögüp yağı itseler eṭrâfa yayılan cerâhatları tebriye idüp yayılmasın men^ç ider. Ca^ç de otınıñ dütüni yılanları ĥaçurur. Ca^ç de-i kühî alnına bâğlamaĥ kıızıl göz remedine nâfi^ç dür velâkin; tâze ve yeñi iĥrâc olunmaĥ lâzımdur. Böyle olduĥda ^ç illet-i mezbûre için aña mânend devâ yokdur. V'allâhu a^ç lem.

Bâb Der-beyân-ı Zufu'l-ĥayl

Ya^çnî at tabanı. Bosnaĥça “ĥonesĥo ĥopiĥo” dirler. Bunuñ yaprağı at ṭabanına müşâbih olduğından ötüri böylece tesmiye olunmuşdur. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Birinüñ yapraĥları yir yüzinde yayılır; üst ṭarafı yeşil ve alt ṭarafında beyâz olur. Ve bu sebebden Bosnaĥça buñâ “podbil” dirler. Yapraklarınıñ eṭrâfi düz olmayup küşeleri çokdur. Mâh-ı martda bunuñ tüylü ve ĥarış ĥadar uzun sâĥları çıĥup üzerlerinde şarı ve ĥatmer çiçekleri olur, velâkin bu sâĥları ve çiçekler şâbit olmayup zevâleri ol mertebe seri^ç dür ki bu otuñ yapraĥları yirden ĥurûc itduĥda zâ'il olmuşlardur, şöyle ki sâĥları ve çiçekleri ve yapraĥları hiĥ bir yirde bir zamân bulunmaz, ĥaldı ki yapraĥları bütün yaz ṭurur. Bu eelden bu otı mücerred yapraĥlarından bilen kimseler zu^ç m itmişlerdür ki bu otuñ hiĥ sâĥı ve çiçeği olmaz. Ve daği bu otuñ bir beyâz ve eṭrâfi yayılır köki vardır; nemnâk yirlerde ve şu kenârında olur. Ve ol bir nev^ç üñ yapraĥları ĥara ĥavaĥ yaprağından büyükdür ve şekli zıkr olunan at ṭabanınıñ yaprağı gibidür illâ ki eṭrâfi ol ĥadar küşelü ve a[l]ṭ ṭarafı daği ol ĥadar beyâz degildür. Ve bunuñ sâĥı bir zirâ^ç ĥadar

olup yan dalları vardır ve nihâyetlerinde altun şarusı renginde küçük güller gibi çiçekleri olup mayıs ve hazîrânda açılır. Köki daği beyâz ve çatalludur.

Ṭabî' atı: At ṭabanı yaprakları henüz yeşil ve tâze iken bârid ve yâbisdür, ammâ kurudukları vağtde bir miğdâr keskin ve hârrdur. [260b]

Menâfi'-i dâhilesi: Zufu'l-hayl otı göğüsde ruṭubet-i keşife-i balgamiyyeden hâşıl olan cemî' ' illetlere nâfi' dür, zîku'n--nefes ve öksürük gibi. Yapraklarını kaynadup şuyını içe veyâhud ğubârını tatlu bâde veyâ meyân köki maṭbûhıyla içe veyâhud yapraklarını ğor üzerine koyup dütüni ğuniden ağız içine şalıvire.

Menâfi'-i hâricesi: Yapraklarını yeşil iken dögüp yakı itmek ğarâretii ve kızıl yeli def' ider. At ṭabanı yapraklarından tağtır olunan şü ' avratlar fercinde hâşıl olan ' illet-i ğarâretie mücerreb ve muğağğak devâdur. Şu-yı mezbûr ile mağall-i ma' hûdeyi ğasl ideler ve bezler ışladup üzerine vađ' ideler, zamân-ı ğaribde ğarâreti mündefi' a ola. Ve bu şü ğarâretlü bâşûr memelerine daği nâfi' dür, vech-i meşrûh üzerine isti' mâl oluna. Meşhûr olan at ṭabanı ya' nî nev' i evvelüñ kökinden beyâz yapaği gibi nesne hâşıl olur. Ol yapaği cem' idüp ve gül şuyında bir miğdâr gügerçile ğall idüp bu gül şuyında ol cem' olunan yapaği bir miğdâr ṭabh itdükden şoñra güneşde yine tecfif itseler, âteş çağmağ için bundan a' lâ ğav olmaz. Hemân birden âteş ṭutâr, V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Deve Ṭabanı

Buña daği "vebâ köki" dirler. Nemnâk yirde ve ormanlarda ve şular kenârında olur. Bu ot mâh-ı martda zuhûr ider. Kırmızıya mâyil semüz ve içi boş ve bir ğarış ğadar uzun ve küçük ve uzunca yeşil yaprakları ile muğâṭ bir sâğı ğurûc idüp nihâyetinde beyâzâ mâyil ercuvânî renginde ve üzüm şalkımına müşâbih ve biribirine mütezâğim çiçekler olur. Bu çiçekler sâğı ile berâber şolup toğm virmedin mağv ve zâ'il olur. Ba' dehu büyük ve degirmi ve üst ṭarafı beyâzâ mâyil yeşil ve alt ṭarafı küli renginde yaprakları henüz yirden ğurûc idüp kemâle

gelmedin at tabanı yaprağı kadar olur. Ba‘dehu andan çok büyük ve yaşşı ve büyük kalabağ otunuñ yaprakları kadar olur. Her bir yaprağınun maḥşūş ve kırmızıya lāyil ve tüylü ve içi mücevvef şapı vardır. Köki kol kadar kalın ve içi beyāz ve kıvırdır. Rāyihası keskin hoş ve mezākı acıdır. Bir yire dikildükdan sonra izālesi gücdür, zīrā etrāfa yayılır. Biribirinden tevellüd ider. Egerçi ‘avamuñ ekseri belki müverrihlerün daḥi ba‘zıları [261a] bu ota deve tabanı dimişlerdür, velākin nā-şahīhdür, zīrā deve tabanı otunuñ bir zīrā kadar uzun ve parmak kadar kalın şāb üzerinde bir gāyet büyük yaprağı olup şapı ortasına muttaşıldır, manṭaruñ şapı gibi. Vebā kökinün yaprağı ise böyle olup şapı kenārına muttaşıldır at tabanının ve sā’ir otlaruñ yaprakları gibi. İmdi işbu vebā kökine zūfru’l-ḥayl-ı kebīr ya‘nī büyük at tabanı ve Bosnaqça “veliği podbil” demek gerek ve belki zūfru’l-ḥayl-ı ekber dinilmesi enseb ve eşaḥdur.

Ṭabī‘ atı: Vebā köki ḥār ve yābis oldığı merāretinden ma‘lūmdur.

Menāfi‘ -i dāḥilesi: Tecribāt-ı keşire ile ma‘lūm olmuştur ki bu otun köki vebā hasteligine gāyet nāfi‘dür. Kökini saḥḥ idüp iki veyā iki buçuḡ dirhemini aḡ bāde veyā sirkencebīn ve der getirür şu ile içdikdan sonra döşege yatup ve örtünüp derleyeler, zīrā vebā zehrini cebren ve қаḥren der ile berāber iḥrāc idüp sürer. Ve daḥi raḥm burusına ve yukaru ḳalkmasına ḡubārından miḳdār-ı mezbūrı münāsib şu ile içmek gāyet nāfi‘dür. Ba‘zı bayṭarlar kök-i mezkūrı atlara öksürük ve ḳurtlar için içürürler. Sā’ir menāfi‘ ḥuṣūşunda zıkr olunan at tabanı gibidür. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Birincāsḡ ve Birincāse

Ve ḥabaḳu’r-rā‘ī daḥi dirler. Bosnaqça “çernobil” dirler. Efsentīn ya‘nī pelin otına müşābih bir otdur illā ki yaprakları daḥi büyük ten-dürüst ve üst ṭarafı aḳıḳ yeşil ve alt ṭarafı beyāzdır ve etrāfları gāyet kertüklü ve münşaqḳdır ve dalları gibi görinürler. Sāḳları uzun ve aḡaclu ve degirmi ve ḥuṭūṭlu, kimi siyāha māyil kırmızı kimi beyāza māyil yeşildür. Çok küçük ve nāzik ve biribirine

mütezhâhim beyâza mâyl şarı çiçekleri olup anlardan küçük ve degirmi tohm hâşıl olur. Köki bir parmak kadar kalın ve ağaclu ve şaçaklıdur. Bütün nebâtuñ râyihası hoşdur.

Ṭabī'atı: Derece-i şāniyede hārr ve derece-i ūlānuñ kemālinde yābisdür ve zātında raķīķ ve nāfizdür.

Menāfi'-i dāhilesi: Birincāse huşūşā kırmızıya mâyl olan bāde ile kaynadup içmek mesdūd olan raħmi açar, hayzı idrār ider. Vaz'-ı hamlde nef' i çoķdur. A'zā-yı velādeti ıssıdır. Hamlı ve tābī'i sürer ve bevli daħi idrār ider. Meşāne taşı için eyüdüdür. Ve afyūnuñ zehrini def' ider. Birincāsenüñ kır çiçekleri [261b] tedāvīden başka maṭbaħa daħi yarar. Kuzı ve kaz ve tavuķ tölmalarna katalar.

Menāfi'-i hāricesi: Birincāse otını kaynadup raħmi müdevver olan 'avrat göbegine dek ol şuda otura yāħud ot-ı maṭbūħı kaşıkına ve biline sıcaķlayın ura. Dāħilen isti' mālde zıkr olunan menāfi' hāşıla ola. Bir kimsenüñ bevli yolu --- tütölup tebevöl idemese birincāse otını aķ bāde ile veyāħud kerfes otınıñ şuyı ile kaynadup otını sıcaķlayın kaşığı üzerine vaz' ide, mücerrebdür. Birincāse otınıñ 'uşāresin mürr-i şāfi ile karışdurup ve bir kīseciķ içine koyup raħme idhāl itseler ruṭübāt-ı keşire-i fāsidesin cezb ve iħrāc ider. Birincāse çiçegini papadya ve ağır otıyla aķ bādede kaynadup meflūc siñirler ve mefāşıl üzerine sıcaķlayın ursalar anları dirldüp yine taşhīh ider. Ve eger bir kimse çoķ gezmekden yorulmuş olsa şöyle kim gezmeye tāķati kalmasa birincāsf otını kaynadup tayandığı kadar şuyında ayakların tuta, yorgunluğın ayaklarından çıkarur. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Kurbāğa Otu

Ba'zılar buñā "büyük şalkım otı" dirler. Bosnaķça "ğuruznova" dirler. Küçük ağaç gibi dal budaklı ve şarı yeşil rengine bir otdur. Yaprakları meşe yaprağı gibi münşakķdur ve şakızlıdur. Râyihası ağır keskin ve hoşcadur. Sāķları tülānīda, çoķ şarı küçük çiçekleri vardur. Huşūşā nihāyetlerinde bunlardan çoķ ve

küçük vardır, şalkım gibi birbirine mütedâhil ve mütezâhim tohum hâşıl olup ağustosda ve eylülde kemâle gelür. Köki küçük ve çatallu ve saçaklıdur.

Ṭabî' atı: Kırbaga otı hârr ve yâbis nüfuz ve tenkıye ve küşâd ider.

Menâfi'-i dâhilesi: Kırbaga otı şadrda ve aq cigerde ve nevâzile-i bârideden hâşıl olan 'illetleri öksürük-i medîd ve ağır şoluq gibi devâ-yı nâfi' dır. Ot-ı mezbûrı kırudup ve sahq idüp kökiyle berâber kıynadup bir kaç gün mütevâliyeten içeler. Kırbaga otını kırudup sahq idüp ve 'asel ile ma'cün yapup yimek cerâhatlu aq cigere gâyet ile nâfi' ve muşlihdır. İrin ve çürümiş ciger fazlasın tükürenlerden çok kimesneyi bu devâ ile 'ilâc eyledüm.

Menâfi'-i hâricesi: Kırbaga otını eşvâb arasında kıoyalar [262a] eşvâba hoş râyiha virüp güveden hıfz ider. Kırbaga otını bir sıcak tuqla üzerinde ıssıdup ve üzerine bâde serpüp sıcaklayın göbek ve kıasıq üzerine kıoyup bağlasalar rahm ağrısına bir nâfi' devâdur. Ve dahi rahm ağrısına bir aqvâ devâ budur: kırbaga otı aqhuvan ya'nî rahm otı, papadya her birinden berâber alup ve bir miqdâr dögüp veyâhud hurde kesüp zanbaq yağında kıavurasın, ba'dehu üç dört çalkanmış yumurta kıatup tancere içinde yaşşı rağîf gibi düzesin ve göbek üzerine kıoyup bağlayasın, rahm zahmetine cümleden a'lâdur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Ṭübâ Otu

Buñâ dahi "küçük şalkım otı" dirler. Bosnaqça "ustujrençiko" İki ve ekşeri üç kıarış kıadar uzun ve ağaç mişâlinde bir küçük otdur. Fidanları çokdur ve dallu budaklı olur. Esfelinde şadef otunuñ yâhud harmel otunuñ gibi küçük yaprakları vardır. İnce yan dalcıkları gâyet çokdur ve her biri küçük tohum ile memlû olup ve birbirine mütezâhim olup uzunca şalgım gibidür ve hîç çiçek açmaz. Râyihası lañfdır. Köki ince ve bir bucuq kıarış kıadar uzundur. Kıumlu ve kıuru topraklarda biter.

Ṭabî' atı: Otu kıabızdur ve ardına sürer.

Menāfi‘-i hāricesi: Küçük şalgım otını ezüp yara üzerine koymak yarayı ihtirākdan ve fesāddan hıfz ider. Tūbā otını ya‘nī küçük şalgım otını şuda kaynadup maṭbūhla ġargara itmek dilcik düşmesine ve boğazuñ envā‘ şışine ve cerāhatına nāfi‘dür ve bu maṭbūh ile ihtikān itseler ishāli keser. Bu otuñ ‘uşāresini göze iktār itseler göz remedine nāfi‘dür. İfraā üzere hayzı ağan ‘avrat bu oti kaynadup ol şu içine göbегine dek otura yāhud ot-ı maṭbūhı sıcaklayın ferci ve genesi üzerine kıoya dem-i müfriṭi kaṭ‘ ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Mizmāru‘r-Rā‘ī ve İbretü‘r-Rā‘ī

Ya‘nī “çoban öksesi.” Ba‘zılar “leylek ġağası” dirler. Bosnaqça “çayı nuşek” ve “çayı aqlun” dirler ve “çobanaska ağla” dağı dirler. Bunuñ altı nev‘i vardır. Nev‘i evvelüñ yaprakları baldıran otınuñ yapraklarından küçükdür ve ol kadar münşakq degildir. Kemāle geldüklerinde kırmızı olurlar. Kışsa ve degirmi [262b] ve tüylü ve kırmızı sākları vardır. Nihāyetlerinde kıoyı firfirī ve şāhtere otının gibi küçük çiçekleri olup anlardan küçük düğmeçikler, uzun ġağalar hāşıl olur. Köki beyāz uzun ve degirmidür ve mezākı tatlıdur. Ekşeriyā kumlu ve za‘if topraklarda huşūşā çitler dibinde ve ‘atık mezāristānda biter. Nev‘-i şāninüñ yaprakları uzun ve tüylü şaplar üzerinde olup her biri beş yapraġa münşakqdur. Beş parmak otı gibi velākin bunlaruñ her birisi yine kertüklüdür ve bir miqdār tüylüdür. Sākları ve tüylü ve bir qarış kadar uzundur. Nihāyetlerinde mor renğinde ve evvelki nev‘inden büyük çiçekleri olup anlardan küçük ve uzunca ve sivri ve tüylü düğmeler hāşıl olur ki içinde tohmı maḥfūzdur. Köki ince ve beyāzrak ve bir qarış kadar uzundur. Kıyı yirlerde biter. Nev‘-i şālişüñ yaprakları ince ve degirmi ve kırmızıya māyil şaplar üzerinde olup fi‘l-cümle ebem gümecei yapraklarına müşābihdür illā ki anlardan çok küçükdür. İnce degirmi ve kışsa ve kırmızı sākları olup nihāyetlerinde kırmızı çiçekler ve anlardan evvelki nev‘inde gibi uzun ve sivri ġağalar hāşıl olur. Köki ikinci nev‘üñ köki gibidür. Bağçeler ve yol kenārında ve işlenmemiş yirlerde biter. Buñā dağı “göğercin ayağı” dirler.

Nev^ç-i rābi^ç üñ yaprakları ol birlerinden büyük ve uzun şaplar üzerinde olup yir yüzinde münbasıtdur. Ve eṭrāfında sekiz yirde münşakḫdur. Sāḫları semüz ve boğumludur. Nihāyetlerinde ḳoyı mā'ī çiçekleri vardır ki ikinci nev^ç üñ çiçeginden büyükdür. Bunlar düşükdän şöña sā'ir envā^ç indan büyük ve dilber ve bir miḳdār kıvrılmış ḡaḡalar zuhūr ider. Köki daḫi ziyāde uzun ve ḳalın ve ḳoyıraḳ kırmızıya māyildür ve özi ağaçludur ve çok yan kökleri vardır. Buñā daḫi “keremullah” dirler. Nev^ç-i ḫāmisüñ yaprakları şaḳāyıḳu'n-nu^ç mān yapraklarına müşābihdür illā ki yaprakları daḫi uzundur ve her bir yaprakda altışardur. Sāḫı kökenden ṭoḡrı yukarıya gidüp boğumları vardır ki içinden yaprakları zuhūr ider. Çiçekleri ḳoyı gövez renginde ve ḳaramıḳ çiçegine beñzer. Bunlaruñ içinden uzunca ve sivri ve bir miḳdār bükülmüş ḡaḡalar zuhūr ider. Köki şoḡan gibi degirmi ve fındıḳdan büyük ve siyāha māyil kırmızıdur ve mezāḳı ṭatludur. [263a] Nev^ç-i sādīsüñ yaprakları ebe gömeci yapraklarına müşābihdür illā ki bir miḳdār tüylü ve sivridür. Sāḫları daḫi tüylü boğumludur. Bunlardan bir şap zuhūr idüp bunuñ üzerine her biri başḳa şapda altışar yedişer fırfırī renginde küçük çiçekler olur. Bunlar dökülükdän küçük dügmeler üzerinde uzun ve sivri ḡaḡalar ḫāşıl olur. Köki bir ḳarış uzun ve kırmızıya māyil siyāhdur.

Ṭabī^ç atı: Evvelki beşinci nev^ç üñ mezāḳları ṭatlı olduḡından neşr u maḫv ve izāle itmek ḳuvvetleri vardır. Yapraklarını veyā kökini bāde ile ḳaynadup içseler veyāḫud mücerred ḡubārını bāde ile içseler raḫmüñ şişmesini ve ḳabarmasını men^ç ider ve verem marāzına nāfi^ç dür. Köklerinüñ 'uşāresini ḳulaḡa iḳṭār itmek ḳulaḡ ağrısına ve perkligine eyüdü. Kökleri bevli idrār ider ve meşāne ṭaşın sürer ve nev^ç-i ḫāmisüñ köki bu 'illetler için devā-yı maḫşüş ve mücerredür.

Ammā: Sā'ir dört envā^ç muñ ḳuvvetleri ḳabz ve tecfif itmekdür. Pes bu sebebden her dürlü yaralara ve cerāḫatlara ve çıbanlara eyüdü ve daḫi a^ç zāda ve ve mefāşılta zuhūr iden ağrılarıñ teskīni için isti^ç māl olunurlar. Nev^ç-i şānīnüñ yapraklarını ezüp kızıl şīşe ya^ç nī kızıl ile yaḳı itmek āteşin alur ve kezālik ağz

çürüğünü ve memelerde ‘avret-i gālīzede olan cerāhatları tebriye ider yā ezilmiş yapraklarını üstine koyalar veyāḥud gubārını içine ekeler. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ḥuṣyetü’-ṣ-ṣa‘leb

Ya‘nī dilki ḥāyesi. Ba‘zılar zu‘m iderler ki saṭiriyūn ve ḥuṣyetü’-ṣ-ṣa‘leb müteḳaddimīn katında nebāt-ı vāḥid imişdür, velākin nā-ṣaḥīḥdür, zīrā egerçi bu iki ot kuvvet ve te‘şīrde müsterekdür, hey’et ü zātda muhtelifdür. Ḥuṣyetü’-ṣ-ṣa‘lebün köki iki müctemi‘ ḥāye gibi uzunca yumrılardur; yukuriki tolu ve perkdür, aşaki yumuşak ve buruşuktur. Ammā saṭiriyūn köki Diyoskorides ḥakīmūn taḥrīr ve beyānı üzere şogan gibi müdevver ve elma kadar büyükdür. Zāhiri altun şarusı renginde ve bāṭını beyāzdur yumurta beyāzı gibi; mezākı tatlıdur ve yimesi laṭīfdür. Emākin-i bāridede yokdur. Diyār-ı ḥārreye maḥşūşdur. Saṭiriyūn kökünü mücerred elde tutmağla cimā‘a ḥareket ḥāşıl olur. Ve eger [263b] kökünü ekl itsele ol dem cimā‘a kuvvet gele. Biz sözüme gelelim: ḥuṣyetü’-ṣ-ṣa‘lebün envā‘ı çokdur, yaprakları ve çiçekleri ile birbirinden fark olunur. Evvelki nev‘ün iki dürlüsü vardır. Biri erkek ve biri dişi. Erkeginün uzun ve semüz ve yalabık yaprakları ve degirmi ve düz sākı ve nihāyetinde fırfırī çiçekleri vardır ve sünbüle gibidür. Dişinün daḥi öyle yaprakları ve sākı ve çiçekleri olur, velākin daḥi küçükdür. Nev‘-i şānīnün daḥi iki dürlüsü vardır, ya‘nī erkegi ve dişisi. Erkeginün yaprakları zanbaḳ yaprakları gibidür, velākin anlardan aşḡar ve aḡşardur. Sākūn nihāyetinde fırfırī rengine māyil beyāz çiçekleri olur. Dişisinün çiçekleri dürlü dürlü rengden olup zanbaḳ hey’etindedür, velākin küçükdür. Nev‘-i şālīşün yapraklarında zanbaḳ yapraklarına ḳarīb müṣābeheti vardır, velākin eñsüzdür ve arḡalarında ḳahve rengi noktaları çokdur ve degirmi ve düz ve yalabık ve semüz sākı ve nev‘-i şānīnün gibi çiçekleri vardır. Ve buñā müṣābih daḥi biri vardır, velākin bunuñ yaprakları daḥi yaşşıdır ve siñirleri vardır siñirli otuñ gibi ve beyāz ve ḥoş rāyīḥalu çiçekleri olur. Nev‘-i rabi‘ün daḥi iki dürlüsü vardır. Biri büyük ve bir küçükdür. Kebīrinün şarımsak yaprağından yaşşı

yaprakları olup anda bunda siyâh noktaları vardır. Sâkı degirmi ve düz ve yalabık olup nihâyetinde fırfırıye mâyil beyâz çiçekleri olur ki râyihaları nâhoş degildir. Kökleri iki taraftan münşakıdır ve iki insân ellerine müşâbihdür. Şağirinüñ yaprakları za' ferân yaprakları gibidür ve düz sâkı olup nihâyetinde koyu fırfırı renginde râyihaları, latîf çiçekleri olup cümle huşyetü's-şâ' leb envâ'ı bayırda olan çayırlarda ve depelerde ve tağlarda olur. Huşüşâ kuru yirlerde ve gâh bâğlarda dağhi bulunur.

Tabî' atı: Evvelki üç nev' inüñ mezâkaları tatlu olmağla hârr ve raıbdur.

Menâfi'-i dâhilesi: Aşaki yumuşak ve buruşuk kökünü cimâ'a kâdir olmayanlar henüz şulu ve tatlu iken bâde ile veyâ bal şuyı ile içeler yâhud kökünü kenevir çöpi ile şarup ve ısladup sıcaklayın kül altında bişduğdan sonra üzerine sahk olunmuş fülful-i ebyâz eküp yiyeler. Meniyi arturur ve cimâ'a şehveti tahrik ider. [264a] Kaldı ki tolu ve perk olan kök ahir şehveti tahrik için ol kadar kuvvetli degildir. Hattâ ikisi dağhi kuruduğdan sonra şehveti keser ve kaı' ider. Bekârlara maşşûşdur. İşbu kökleri henüz tâze iken mi'deye hoş gelür ve arık olmuş kimselere nâfi' olur. Anları ta'âmalarında ekl itseler huşüşâ cevz-i hindî ve şâm fistigi ile berâber dögüp ve bir gice tâze süd içine koyup batırduğdan sonra üzerine sahk olunmuş dâr-ı fülful ve sükker eküp ekl olunduğda mi'deye çok gıdâ virüp tiz semirdürür. Huşyetü's-şâ' leb köklerini sahk idüp gubârını kırmızı bâde yâ sirke ile içmek yürek sürmesin kaı' ider. Ba'zılar dimişlerdür ki felc marâzına huşyetü's-şâ' leb kökleriniñ 'uşâresini içmekden a'lâ devâ yokdur.

Menâfi'-i hâricesi: Huşyetü's-şâ' leb köklerini bâde ile kaynadup ve bir miğdâr 'asel katup anuñla gârgara ve mażmaza itmek ağız ve boğaz ağrılarına ve fesâdlarına nâfi' dür. Köklerini ezüp merhem gibi yağı itmek hâreretlü şişleri tağıdur ve aklar cerâhatları tebriye ider ve kanı teskîn ider.

Ve ammâ: Huşyetü's-şâ' leb nev'-i râbî'i ki aña dağhi zevî'l-eşâbî' ve ba'zı kavm yedü'l-mesih ve kavm-i ahir dağhi zehretü's-şalib dirler. Derece-i şânide hârr ve yâbisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Dört günde bir tutan sıtma için kökünü kazıyup sıcak bāde veyā sirke ile sıtmanuñ ditremesini zühür itmezden evvel içe mariz hālāş ola. Kökünü kazıyup lisān-ı sevr ‘uşāresiyle ve sāde şuyla veyāhud lisān-ı sevr şu-yı muqattarıyla içmek deli ve mecnūn ve kuduz olmuş kimselere nāfi‘dür. Zevi‘l-eşābi‘ tohumını kurudup ve ğubār idüp eyyām-ı vāfire şabāh ‘ale-r-rīk sıcak bāde ile içmek maşrū‘ olanlara ğāyet nāfi‘dür. Maraz-ı mezbūreye mübtelā olanlar zevi‘l-eşābi‘ kökünü dā‘imā içecek nesnelere tutup içeler.

Menāfi‘-i hāricesi: Zevi‘l-eşābi‘ kökünü dögüp yüze sürseler buruşukların izāle idüp cildi düz ider. Felce ve niķrīse ğāyet nāfi‘dür, dögüp üzerine koyalar. Ve daği dirler ki bir kimse zevi‘l-eşābi‘ kökünü boynına taķup hamāyil itse ol zehrden ve her dürlü siħrden emīn ola. Vallahu ta‘āla a‘lem.

Bāb [264b] Der-beyān-ı Bābūnec

Ya‘nī papadya. Bosnaķça “aķmen” dirler. Bir zirā‘ kadar yüksek dallu budaklı bir otdur ki kıl gibi ince yaprakları çokdur. Yılduzvārī çiçekleri olup ortalarında şarı düğme etrafında beyāz yaprakları olur. Köki incedür ve derinde degildür. Bu ot cemī‘ eczāsıyla it papadyasına bir mertebe müşābihdür ki bunların tefriķī mümkün degildür illā ki rāyiha ile, zirā papadya rāyihası hoşdur ve it papadyasınun hoşusu beddür ve ol kadar keskindür ki bedenun bir yirine yaķı itseler cildi deler deşer. Papadya tarlalarda ve ekşeriyā ekin arasında veyā bāğcede vesā‘ir müsta‘mel toprakda olur.

Ṭabī‘atı: Papadya derece-i ūlāda hārr ve yābisdür. Terķiķ ve telyīn ve küşād ve evcā‘ı teskīn itmek kuvveti vardur. İnsān ṭabī‘atına bi‘l-külliyeye muvāfiķdur.

Menāfi‘-i dāhilesi: Papadya çiçegini veyā otını bāde ile veyā bir münāsib şu ile meşelā kerefs veyā ma‘denūs şu-yı muqattarıyla kaynadup içmek hayzı ve bevli idrār ider, meşāne taşın sürer, yeli tağıdur ve maħv ider. Mi‘de-i bārideyi ıssıdur ve mi‘denun evcā‘-ı bāṭnesin teskīn ider. Kezālik bağırsaķlarun ve

bögreklerin ve meşâne ve rahmüñ ağırların teskîn ider ve cevfdede olan şişleri tağıdır ve ciger ve talağ süddelerin açar. Şarılığ tenkıye ider ve zātü'l-cenb ya'nî ağı cigerüñ cerâhatın tebriye ider ve öksürüğü def idüp şadı tenkıye ider. Ot-ı mezbürdan taqtîr olunan şuda dağı kuvveti mezkûre vardır. Papadya çiçeğini sirke ve 'asel ile kaynadup şar'a mübtelâ olan kimseye içürseler nâfi'dür, tiz kalkar ve çok zamân ol marâzdan emîn olur. Yelden hâşıl olan iç ağırsına bir mücerreb devâ budur. Hınzîr ayağınuñ kökünü keskin âteşe koyup beyâz oluncaya kadar yakduğdan şonra sağı idesin ve ğubârından bir dirhemini alup papadya ile kaynamış bâde ile içesin. Papadya otını çiçeğiyle et şuyında tağı idüp içmek göbek burusına nâfi' bir devâdur. Ba'zılar yazmışlardır ki papadya çiçeğini sağı idüp ve ğubârını 'asel ile ma'cün idüp beher gün iki def'a ta'âmdan üç sâ'at kadar evvel bir kaşık ekl ve yavaşca tenâvül itse urı izâle ider.

Menâfi'-i hâricesi: Papadya çiçeği karın ve rahm ve bögrek [265a] ve bil ve meşâne ve taş ağırları için terkîb olunan mu'âlecede isti'mâl olunur. Ve meşâne taşına nâfi' olan cümle otlaruñ başıdır. Ve dağı siñir büzülmesine nâfi'dür. Ve envâ'-ı evcâ'ı teskîn ve neşr ve mağv ider ve Câlinüs hâkîm der ki bir yirde ruṭubet-i fâside bulunduğı vaqtdede ol mağalle bir ğayr-ı âfet cezb itmedin anı sühûlet ile neşr idüp mağv ider. Ammâ 'ilel-i mezbûre için isti'mâl itse iki vech-e üzere olur. Vech-i evvel budur ki papadya ve ebem gümece şuda veyâ bâdede kaynadup şu-yı maṭbûhını huniden bir kurı şıgır kavuğı içine döke yarısı toluca dek, ba'dehu ol kavuğun ağızını iplik ile muhkem bağlayup sıcaklayın ol 'illet üzerine koyasın ve eger ol maṭbûh içine papadya yağını karışdursınlar a'lâ olur. Vech-i şânisi budur ki papadya çiçeğini ve yapraklarını ve ketân tohumunu bezden bir kîseye koyup kîseyi yorgan gibi saylamaca dikesin ki eczâ bir yire yığılup toplanmaya. Ba'dehu bir bakırda şu kaynadup âteşden indüresin ve ol kîseyi ol kaynamış şuya koyup iki üç fâtiha-i şerîfe okunacak kadar içinde birağasın, ba'dehu kîseyi çıkarup ve iki tahta arasında bir hoşca şıqup böyle sıcaklayın ol 'illet üzerine kaplayasın ve üzerine dört kat bez veyâhud havlı ile örtésin. Kîse şoğumağa başladuğda indürüp ve ol kaynamış şu içinde vech-i

meşrūh üzere ıssıdup ve şıķup tekrār ‘illet üzerine koyasın. Bu üslub üzere iki üç kerre veyāhud daħi ziyāde idesin, huşūşā şabāh ile ‘ale’r-rıķ veyā aħşām ‘illet azmağa başladığı vaķtten evvel ide. Ve eger kīseyi ‘illet üzerine vaz’ itmedin papadya yağını ıssıdup ‘illete sürseler evlā ve aķvā olur. Papadya otını buğday kepegiyle şuda kaynadup ba’dehu tavuķ veyāhud kazuñ iç yağını katup ve merhem idüp katı çıban üzerine ursalar ol çıbanı yumuşadup ve ağrısın kesüp irinini çıkarur. Envā’ katı şişlere bir mücerreb devā budur. Debbāğlar derilerden kazıduķları kazındıyı alup papadya çiçeği ile şuda tabh ide merhem gibi oluncaya dek, ba’dehu sıcaklayın şiş üzerine koya. Ne dürlü şiş [265b] olursa olsun anı yumuşada. Baş ğaslı için evvelā gül şuyına papadya çiçeğini kıyup tavada koyduķdan sonra ğasl itmek veyāhud papadya çiçeğini şuda kaynadup ve ol şuy ile hınnāyı yoğurup başa yakmak dimāğa kuvvet virür ve bürüdetten dimāğda cem’ olan ruķubeti mahv ve izāle ider. Papadya otını şuda veyā sirkede veyāhud bādede kaynadup anuñla ile mazmaza itmek ağızda olan kabarcıķları ve çıbanları izāle ve tebriye ider. Papadya çiçeğini şuda kaynadup ol şuy ile yıkanmak cildi yumuşak mülāyim ider. Papadya daħi eski yaraları ve ‘illetleri oñaldurur. Döğüp üzerine koyalar, göz kızılığına bir nāfi’ mu’ālece budur. İki hişşe papadya şuyı muķathtarına bir hişşe papadya ‘uşāresin ve üç hişşe ‘avrat südini ve köki gibi çalkanmış bir yumurta ağını alup cümlesin bir hoşca karıştırdıķdan sonra içine bezler ısladup gözler üzerine vaz’ idüp yata, ağrısın teskīn idüp kızılığın giderür.

Menāfi’-i papadya yağı: Ve daħi papadya çiçeğinden yağ istihrāc olunur ki ‘ilel-i keşireye nāfi’ dūr. Meşelā yumrıları yumuşatmak ve şişleri indürmek ve evcā’ı teskīn itmek gibi. Ve ihtikānlarda daħi isti’ māl olunur. Papadyanuñ muķathtar şuyı ile berāber bu vechile ihtikān bağırsak ve rahm ve bögrek ve meşāne evcā’-ı bāñnesin teskīn ve tebriye ider. Huşūşā siñirlerüñ büzülmelerine ğāyet nāfi’ dūr, zīrā gerinmiş olanı gevşedür, katı ve perkilmiş olanı yumuşadur ve her ne ki südde olunmuş ve koyulanmış anı küşād ve terkīķ ider. Küçük şabīlere dā’imā ağladuķlarında karıncıķlarında burusu olduğuna delāletdür, bunlara a’lā ve enseb mu’ālece budur. Kaşşābdan koç boğazlanduķda işkenbe tölayında olan yağ

ki aña peşkîr dirler, anı alup ve kıyup bir toprak tanceresinde yavaş kor âteşinde papadya yağı üzerinde yavaşça püryan idüp ılıcağ iken şabînüñ karnı üzerine koyalar, burusı def' ola. Papadya yağını taqtîr olunmuş bâde ya' nî şarâb rûhıyla qarışdurup felc-i bâridi olan a' zâya sürüp üzerine sıcak bezler yaħud maķremesin şasalar nef' i seri' müşâhede oluna. V'allâhu a' lem.

Menâfi'-i it papadyası: [266a] Bâlâda zıkr olundığı üzere papadya otına bi'l-külliyeye müşâbih bir ot vardır ki râyihası kerîndür ve aña "it papadyası" dirler ve "bâbûnec-i kilâb" ve "bâbûnec-i menten" ve Bosnaqça "pası aķman" dirler. Bu ot raħmüñ yukarıya kaķkup gâh o yana gâh bu yana ģareket itmesin def' içün nâfi' dür. Ot-ı mezbûrı kaynadup şuyında dizine dek oturalar. İt papadyasını döğüp yaķı itseler cildi kabardup ruķûbet-i fâsideyi a' zâ içinden deri altına cez'b ider, böyle olduķda 'ırķu'n-nisâda isti' mâli münâsibdür. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Aķħuvân

Ki aña daħi "göbel" ve "raħm otı" ve Bosnaqça "rimbaba" ve "ferrogon" dirler. Bu otuñ yapraķları pelin otınuñ yapraķları gibidür illâ ki ol kağar büyük ve küli rengine mâyil olup andan küçük ve şarıya mâ'il yeşildür ve râyihası keskin ve mezâķı mürrdür. Kökinden bir kaç degirmi ve perk ve bir zirâ' kağar uzun fidanlar sürüp nihâyetlerinde olan yılduzvârî çiçeklerüñ ortalarında papadya çiçeginde gibi şarı dügmeler ve eķrafında beyâz yapraķlar olur. Köki şaçaķlıdur ve derinde degildür. Bâğçelerde ve dîvârlar ve çitler kenârında olur.

Ṭabî'atı: Aķħuvân otı ıssıdur ve taħlîl ve küşâda ve tenķıye ve neşr ve terkîķ ider ve aķıdur.

Menâfi'-i dâħilesi: Bu ot raħmde şogukđan ve balğamdan ve yelden ģaşıl olan cemî' illetlere nâfi' dür. Raħm otı kurudup ba' dehu sirke ile veyâ tuz ile yimek karnı yumuşadur ve sürer eftîmün otı gibi; şafrâyı ve aħlatı sürer ve şoğulcanı helâk ider. Otınuñ 'uşâresin içeler daħi böyle 'amel ider. Raħm otı

şabilere daħi nāfi‘dür. ‘Avratlar bu otı tuz ile berāber şabilere virürler, öksürüklerin def‘ ider ve yellerin tağıdur ve içlerin tenkıye ider. Şoğukdan hāşıl olan raħm ağrısına bir direm kınduz hāyesin alup bir kabza aħhuvan otıyla bādede veyā bal şuyıyla kaynadup içe, ol dem ağrısın men‘ ü def‘ ola.

Menāfi‘-i hāricesi: ‘Avratlar raħm otını kaynadup şuyında göbeklerine varınca otursalar veyāħud buğusına otursalar raħmüñ perklığını ve şişini yumuşadur ve raħmi ıssıdur ve ağrısın teskīn ider ve hayzların akıdur [266b] ve raħmüñ cemī‘ illetleri için raħm otını sıcak tuğla veyā kiremid üzerine koyup ve üstine aħ bāde serpüp sıcaklayın kasık üzerine ve ferc üzerine koyalar, vaz‘-ı hamlinden şoñra şoñ ağrısına devā-yı nāfi‘ budur. Aħhuvān otı bağçe na‘nesi, papadya çiçegi, haşışetü’z-zücāc her birinden berāber alup ve üzerine kifāyet miqdārı zanbağ yağından döküp toprak tancerede yavaş kor āteşinde bir miqdār ıssıtdukdan şoñra iki üç çalkanmış yumurta üzerine kırup rağif pişüre ve sıcaklayın göbek üzerine vaz‘ eyleye. Şoñ ağrısın def‘ itdiğından başka daħi bağırsağ yeline nāfi‘dür. Aħhuvān otını çiçekleri ile berāber dögüp yakı itmek kızıl yele ve sā‘ir harāretlü şişlere nāfi‘dür. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı ‘Aynü’l-Bağar

Ki aña “gāv-i çeşm” ya‘nī “şığır gözi” dirler. Bosnaqça “volvac” dirler. Bu otuñ çok ve ince sākları vardır. Yaprakları küçük ve rāziyāne yapraklarına fi‘l-cümle müşābihdür. Sākları nihāyetinde altun şarusı renginde degirmi ve papadya çiçeklerinden büyük çiçekleri olur ki koğuları nāhoş degildür. Kökleri çatalludur ve eṭrāfa yayılır. Şahrāda, tarlalarda olur.

Ṭabī‘ atı: Derece-i şānīde hārr ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Gāv-i çeşm çiçeklerini ezüp āteşde erimiş şem‘-i ‘asel ile yoğurup yumrı üzerine yakı itseler anı yumuşadup tağıdur. Bir kimsede zarbdan veyā düşmekden derisi altınsa uyuşmuş kanı olsa gāv-ı çeşm çiçeklerininüñ

ķurusın ve kerāviyā ve baķla her birinden berāber alup ve dōgūp ‘asel ile ķarıřdurup řońra sıcaķlayın ol maķalle yaķı ide, ol uyuřmıř ķanı taķlil idūp taķıdır. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Hezār-dāne ve Hezār-dāne-i Bahār

Ba‘zılar mutlaķ “bahār” dirler. Bunuń üç nev‘i vardır. Biri kebīr ve biri orta ve biri řaĝirdūr. Cūmlesine Bosnaķça “matķenik” dirler. Ammā hezar-dāne-i kebīrūń yapraķları kalın, řapı ńarafında eńsūz ve nihāyetinde yařşı ve mūnřaķķdur ve yir yūzinde yayılurlar, [267a] ammā sākılarında bulunan ķiķekleri bir ķarār uzun ve eńsūz ve eńrāfı kertūklūdūr. Bir kōkden ķoķ ve degirmi ve serd ve bir zīrā‘ ķadar ve daĝı uzun sākılar sūrūp nihāyetlerinde papadya ve raķm otınuń iki ķat ķadarı ķiķekleri olup ortalarında altun řarısı rengine dūgmeleri ve eńrāfında uzunca ve beyāz yapraķları vardır, řōyle kim tekerlege mūřābihdūr. Ķiķekleri būtūn yaz fařl-ı ĝarīfe dek aķılır. Bu sebebden ańa “hezar-dāne” dimiřlerdūr. Ekřeriyyā tarlalarda olur. Terbiye ile bāĝķede ekilenlerūń koĝı ķatmer olur, ammā hezār-dāne-i evsańūń yapraķları evvelkinden kūķūk ve eńrāfı cūz‘i kertūklū olup mūnřaķķ degildūr ve yir yūzinde mūnbasitlerdūr. Bu otuń sākı yoķdur, hemān yapraķları ortasından uzunca řaplar ūzerinde zāhiri řarı ve eńrāfı dilber ve beyāz yapraķları ile muĝāķ ķiķekleri vardır ki hezar-dāne-i kebīrūń ķiķeklerinden kūķūkdūr. Kōki ince ve řaķaķlıdur. Bu nev‘ ekřeriyyā ķayırılarda olur ve ba‘zı yirlerde ol ķadar ķoķ olur ki evvel bahārda būtūn ķayır beyāz gōrūnūr. Ve ammā hezār-dāne-i řaĝir ki ancaķ bāĝķelerde ziynet iķūn ekilūr ve ańa “ĝūnkār kūpesi” ve “ĝāřeki kūpesi” dirler. Anuń yapraķları hezār-dāne-i evsańūń yapraķları gibidūr illā ki eńval ve kertūkleri az ve yumuřaķķdur ve yir yūzinde yayılmıřdur. Bunuń daĝı sākı olmayup ortasından ince ve nāzik ve gevsēk ve degirmi ve bir miķdār tūylū řaplar ķıķup ūzerlerinde ķiķekleri zūhūr ider. Bunlar būtūn yaz ĝuřuřā evvel bahārda pek ķoķ aķılır ve ol elvān-ı muĝtelifesi sebebiyle bunlaruń ķoķ dūrlūsi vardır. Ba‘zılar ķan gibi ķırmızı kimi ķatmer gibi yalın ķat ve ba‘zıları ķar gibi

beyâz kâtmir ve ğayr-ı kâtmir ve ba' zıları beyâz ve kırmızı ebrû kâtmir ve yalın kâtmir ve ba' zılar yine bâtını beyâz ve zâhiri kırmızı kâtmir olur. Bir nemnâk yedde çok zamân tûrup ğayr-ı yire naql olundukları vâktde çiçekleri mütebeddil olup yeşil olurlar ve daħi beyâz kâtmir olanlar tiz kôparılmadukları vâktde çiçeklerüñ ortalarından üçer ve dörder yavrılar zuhûr iderler.

Tabî' atı: Hezâr-dâne hârâretde ve yübüsetde miyânedür.

Menâfi' -i dâhilesi: Hezâr-dâneyi huşûşâ şâĝirlerini şuda kâynadup içmek iç yaraları [267b] oñaldurur. Hezâr-dâne-i şâĝiri ya' nî hünkâr küpesini tâze iken tuz ve sirke ve zeyt yağıyla şalağa gibi yimek liynet virür. Kezâlik yapraklarını et şuyında taħ idüp şuyın içmek karnı yumuşadur.

Menâfi' -i hâricesi: Hezâr-dänenüñ yeşil yapraklarını hârâretlü yara üstine vaz' itseler hârâretiini def' idüp tebriye ider. Hezâr-dâne otını ezüp ' avret-i ğalîzede olan şişlere ursalar hârâreti men' ü def' ve ağrısın teskîn ider. Ba' zılar meflûc olan a' zâyı yine harekete getirüp hayât virmek için hezâr-dâne otını çiçegini haţmi ve ağır otıyla şuda kâynadup ol a' zâ-yı meflûce buĝusına tatarlar veyâ maţbûh-ı mezbûr içine şoĝarlar veyâhud a' zâ üzerine baĝlarlar. Hezâr-dâne-i şâĝir bir yara otudur, envâ' yara ve kabarcıklarına hattâi kâfâ kemüğünü oñaldurur. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Fâunyâ

Ki aña daħi ' üdu's-şalîb" dirler ve Türkçe "kemhâ" ve Bosnaqça "bujur" ve "pebvunka" dirler. Ve Diyoskorides hâkîm kavli üzere iki dürlüdür. Biri erkek ve biri dişidür. Erkegi bilâd-ı Rûm'da nâbüddur ve ammâ dişisi mübâhdur. Bunuñ sâķı bir bucuķ ve iki ve ğâh üç kârış kadar yüksek olup yan dalları çokdur. Bir şap üzerinde çok yaprakları vardur ki hâriķ-i siyâh yapraklarına müşâbih olup ibtidâ zuhûrında kırmızıya mâyil koyı yeşil ba' dehu sâde yeşil ve encâmında küli rengine mâyil olurlar. Dalları nihâyetinde dilber müdevvver dügmeler zuhûr idüp ba' dehu çatallayup dilber kırmızı güller açılır ki meşhûr güllerden büyük olup içi

şarı kıllar ile töludur. Bu güllerün yaprakları döküldükdan sonra kalın ve bir miqdâr tüylü ve yumuşak ve bâdem gılâflarına müşâbih ikişer veyâ üçer gılâf yan yana zühür idüp açıldıkları vaktde içinde kırmızı ve bir miqdâr uzunca ve enâr çekirdeğine fi'l-cümle müşâbih çekirdekler görünür Bu çekirdekler kemâle geldüklerinde siyâh olur, ammâ içi beyâz olur ve mezâkı tatlıcadur. Kökleri zâhiren siyâha mâyl ve bâtinen beyâz ve ve kovuşdur. Keskin râyihası vardır ve köklerinde çok ve uzunca dügmeler vardır ki büyük bellût yimişine müşâbihdür. Nitekim haşî otında ve kâsir-i aħmer otında bunuñ emşâli vardır. Bu ot tağlarda, [268a] taşlu yirlerde olur.

Ṭabî'atı: 'Ûdu's-şalîb ya'nî fâunyâ kâbîzdur ve bir miqdâr tatludur ve ağızda tırduqça cüz'î merâreti birle keskin oldığı hiss olunur. Bundan ma'lûm olur ki harâretii miyânî olup zâtında laṭîf ve yubûset vardır.

Menâfi'-i dâhilesi: Fâunyâ kökini kurudup ve saħk idüp gubârından bâdem içi kadar bâde ile içmek vaz'-ı hamliden sonra nüfesâyı tenkıye idüp demini 'âdetçe ağıdır. Ve daħi vech-i meşrûh üzere şûrb olunuduğda qarın ağrısın def' ider ve şarılığı tenkıye ider ve bögrek ve meşâne ağrısın teskîn ider ve ciger ve bögrek süddelerin açar, velâkin bâde ile içildiğda qarına kabz getirür. İmdi yâ bal şuyıyla veyâ 'illete münâsib şu-yı muqatṭar ile içmek gerek. Kökinden ve güllerinden taḳtîr olunan şu qalbe kuvvet virür ve şabîler ümmü's-şıbyân marazından gâyet nâfi'dür. Çekirdekleri kırmızı iken on veyâhud on iki dânesin ekşi kırmızı bâde ile qaynadup içmek ifrâṭ üzere aqup kesilmeyen hayz demini teskîn için nâfi'dür. Çekirdeklerini şabîlere yidürseler veyâhud içürseler meşânelerinde taş olmasın men' ider. Kemâle gelmiş siyâh çekirdeklerinden on beş dânesin dögüp bal şuyıyla veyâ sirkencebîn veyâ bâde ile içmek ağrı başmaq için gâyet nâfi'dür. Bu bir marazdur ki insâna uyuhuda müstevlî olup ve ṭıbb kitâblarında esbâbı ve keyfiyeti mufaşşal beyân olunmuşdur. Qaldı ki 'avâmuñ cinn şerridür diyü didüklerinüñ aşlı yoğdur. Belki esbâb-ı zühürunda havâss incinüp qan daħi galeyâna başladuğda sâ'ir emrâz-ı hârrda gibi hayâlât galebe idüp fâlân fülân şey'i gördüm diyü didüklerinüñ sebebi budur. Bâ-ħuşuş ki bu

bābda hikāyāt-ı ġarībe naqlini istimā' itmekle kuvvet-i taḥayyüll ġalebe idüp i' tikād-ı fāsıdlerine ziyāde istiḥkām virürler. Nitekim bir meclisde bir kimse dise ki fūlan yirde şöyle ve böyle cinn görünmişdür ve çok kimesneyi anda cinn işābet itmişdür, . Ol meclisden bi-ḥasebi'l-iḳtidār ol maḥalle uğraduḡda hikāyeyi tezekkür itmekle taḥayyüli depreşüp aydınlıḡda bir nesnenüñ zıllını veya karanlıḡda bir otuñ hareketini gördüġi birle gerçec cinndür diyü [268b] zu' m idüp def' aten ḥāvāssına tezelzül 'arız olmaġla lā-ya' ḡil yire düşer; gören daḡi cinn çarpdı diyü kıyas ider. Eṡbbā ekşeriyā 'ūdu's-şalīb ya'nī fāunyā otunuñ çekirdeklerini ve kökünü şar' marazına isti'māl iderler. Gerçi müteḡaddimīnün işbu marazı def' için fāunyāyı dāḡilen isti'māl itdüklerindeñ bir dürlü naḡl yoḡdur, velākin ḥāricen isti'mālleri vāḡi'dür. Nitekim Cālinūs ḡakīm bir şabī oġlandan rivāyet ider ki oġlan-ı mezbūr şar' marazına mübtelā olup 'ūdu's-şalīb kökünü boynına aşı koyup üzerinde olduḡça hiç bir zamān maşrū' olmaz idi. Kök-i mezbūr üzerinde mevcūd olmadıġı birle ol maraz tıutup düşer idi. İmdi zamānımızda mu'ālece-i mezkūrenüñ bulunmaması zann-ı ġalīb bu otuñ erkegi bu semtlerde bulunmadıġından ötürüdür. Ve daḡi ba'zılar zāhib olmuşlardur ki kök-i mezbūr eflakūñ enzār-ı maḡşūşa vaḡtinde yirden iḡrāc olmaḡ gerek ya'nī şems esed burcında olup ḡamerüñ nūrı noḡşānda ya'nī beşinden soñra şemse münāsib ġünde ve sā'atde ya'nī bāzār ġünüñüñ ṡulū'-ı şemsden soñra evvel sā'atde veyā sekizinci sā'atinde iḡrāc oluna. Hele ne şekl olursa olsun çekirdeklerinden otuz dānesin alup ḡabuġını şoyduḡdan soñra saḡḡ idüp ġubārını bāde ile veyā sirkencebīn ile içürseler tıtulan nuṡḡı i'āde ve sıtmayı men' itdüġi şaḡīḡdür. Ve daḡi ehl-i vuḡūf ve mu'temed kişiden işitdüm ki iki buçuḡ dirhem cünd-i bīdester ya'nī ḡunduz ḡāyesin alup üç ḡabza fāunyā ile dört yüz yigirmi dirhem aḡ bāde içinde ḡaynadup bir uşak ana raḡminden düşdüġi birle ol maṡbūḡda ḡaplayu ġasl itseler, saġ olduḡça ümmü's-şıbyāndan ve şar' dan emīn ola. Ve bu mu'ālece sekiz şabīde tecrube olunmuşdur. Ya'nī bir 'avrat evlādınıñ ikisi maraz-ı mezbūrdan vefat itdükdeni soñra bu mu'āleceyi öġrenüp soñndan ṡoġan altı evlādınıñ her birinde bu mu'āleceyi itmekle her biri ümmü's-şıbyān ve

şar‘ marazından emîn olup yaşamışlardır. Çekirdeklerinden bir dirhem kadar saḥḳ idüp bâde ile veyâ sirkencebîn ile raḥm ağrısından düşüp bayılmış gibi yatan ‘avrata içürseler ifâkat bula.

Menâfi‘-i ḥāricesi: Ba‘zı ‘avratlar çekirdeklerini iplikle dizüp ümmü’ş-şibyāndan ve şar‘adan şabīlerūñ boyunlarına aşa koyarlar, [269a] nef‘i vardır. Ve daḥi otını beşik içine koymak münāsibdür. Şabīleri belinlenmedin ve cinn tā’ifesinden ḥıfz ider. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kūlb

Bu esmāsi çoḳdur: ”serçe toḥmı”, “gün dārūsi”, “kaya toḥmı”, “deñiz dārūsi” dirler. Bosnaçça “verabiye simen” dirler. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri kebīr ve biri şaḡīrdür. Ammā kūlb-ı kebīrūñ ince degirmi ḥaşīn ve bir buçuḳ zīrā‘ kadar uzun ve yir yüzinde uzanmış sākıları olup iki taraftan sivrice ve zeytūn yapraklarına fi’l-cümle müşābih yaprakları vardır illā ki andan küçük ḥaşīndür. Her bir yapraḡuñ bitdiḡi yerde birer dilber ve degirmi ve beyāz ve taşlu inci gibi toḥmı vardır. Kökleri çoḳ ve nazīkdür. Ve aḥyānen yir yüzinde uzanan sākılardan köklenür. Ve ammā kūlb-ı şaḡīrūñ yaprakları kebīrden küçükdür ve ḥaşīn ve siyāha mā’il koyı yeşildür. Sākıları yir yüzinde yayılır. Küçük şecer gibi yukarıya kalker ve dallar ve budakları çoḳdur. Taraf-ı a‘lālarında yaprakları bitdikleri yerde tūlānī ve beyāz ve dilber ve incü gibi şāfi ve daru kadar büyük toḥmı ḥāşıl olur.

Ṭabī‘atı: Tedāvide isti‘māl serçe toḥmı ḥārr ve yābisdür.

Menâfi‘-i dāhilesi: Toḥmını saḥḳ idüp gubārından bir dirhemini aḳ bâde veyâ kerefs ve ma‘denūs şu-yı muḳaṭṭarıyla ile içmek cebren meşāne taşın kesr ve bögrek tenḳiye ve bevli idrār ider. Devā-yı mezbūre vaż‘-ı ḥaml iderken zaḥmet çeken ‘avratlara teshīl-i velādet için ḡāyet nāfi‘ mücerreb devādur. Ḥattā bunuñ gibi nice ‘avratlara bu devā ile mu‘ālece idüp mücerreb buldum. Ve devā-yı mezbūre daḥi tābi‘i sürer. Bir kimse bil şoḡuḳlıḡı olup bilā-iḥtiyār menisi boşansa

bir dirhem serçe tohumunu ve iskülüfendriyün ve kehribâ her birinden nısf dirhem alup muhkem sahk idüp siñirli otı ‘uşâresiyle veyâ şu-yı muqattarıyla ile içe, bil soğuklığından hâlâş ola. Her gün tutan sıtma için serçe tohumunu sahk idüp bir dirhemini bâde ile veyâ sirkencebîn ile içe ve bu minvâl üzere bir kaç gün ide, elbette sıtmadan hâlâş ola.

Menâfi‘-i hâricesi: Serçe tohumunu otını ve ebe gümece ve papadya otlarını şuda kaynadup suyunda göbege varınca otursalar, meşâne taşınıñ ağrısın teskîn ider ve bevli ‘âdetince ağıdur. V’allâhu a‘lem. [269b]

Bâb Der-beyân-ı Üznu’l-‘Abd

Ya‘nî “köle kulağı” ve daği “devâ-i melik” ve Bosnaçça “ankunapuyak” dirler. Bu ot ba‘zı diyâr-ı bâridede kesret üzere bulunur, huşûşâ nemnâk yirlerde. Yaprakları siñirli otuñ yaprakları gibidür illâ ki andan eñsüz ve yumuşak ve uçları yire mâyildür. Sâkı incedür ve yan dalları vardır. Nihâyetlerinde altun şarusı renginde çiçekleri olur. Gâv-ı çeşm otınıñ çiçekleri gibi kökleri ince ve çokdur ve râyihaları laţîfdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Kökünü sahk idüp iki veyâ üç dirhemini bâde ile veyâ sirkencebîn veyâ münâsib şu-yı muqattar ile içmek zehrli kurbâğa ışımış ve afyün ile zehrlenmiş kimseye nâfi‘dür. Yalnız kökünü veyâhud berâberce isfenâriyye tohumuyla döğüp bâde veyâ sirke veyâ kuzu kulağı suyıyla ve emşâliyle içmek karın burusına ve ishâle nâfi‘dür ve daği rahm ‘iletlerine eyüdü. Devâ-yı melik otı liynete kabz getürür ve hayzı idrâr ider ve eger otını döğüp yağı itseler şişlerüñ hârâretin alup indürür. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kâtiletü’l- Hayye

Ya‘nî “yılan kıran otı.” Bosnaçça “ğovinmur” dirler. Bu ot re’s-i mi’e-i tâsi‘de henüz şöhet bulmuşdur ve mebdë’i İspanya memleketidür. Yılan şokmış

nice kimselerde tecrube olunup zehrinden hālâş bulmuşdur. Sebeb-i tesmiyesi daħi budur. Andan soñra daħi ma‘lûm olmuşdur ki sâ‘ir sümjma hattâ vebâ hasteligine nâfi‘dür. hâşılı az zamânda bir mertebe tevâtür bulmuşdur Ferdinandus nâm Nemce kıralına bu otı İspanya’dan getirüp ba‘zı kimesnede tecrube itmişlerdür. Encâmında toköz yüz yetmiş beş senesinde kıral-ı mesfûrce memleketinde Podibrda nâm maħallüñ qurbında şayd-ı âhû iderken yanında olan hekim başısı bu otı bir nemnâk ormanda ol kadar çok bulmuş idi ki bütünce ‘araba yükletmek mümkün idi. Pes işbu yılan kıran otunuñ yaprakları bir qarış kadar uzun olup yir yüzinde münbasıtlardur. Ve her bir yaprağun uzun şapı vardır. Ve yaprağun cânibleri bir miqdâr kıvrılmış ve yire mâyıldür. Sâkı degirmi boğumlu ve bir buçuğ qarış ve ba‘zı [270a] iki qarış kadar uzun olup boğumları yanından evvelkilerden aşğar ve aqşar yaprakları zuhûr ider. Dalları nihâyetlerinde altun şarusı renginde çiçekleri olur, teke şakalı otunuñ çiçekleri gibi. Ve sâ‘ir keyfiyyetde daħi teke şakalı otına müşâbihdür. Mezbûr çiçekler şavuşduğdan soñra büyük ve tüylü dügmeler hâşıl olup toħmı ol tüyler içindedür. Teke şakalı otında gibi köki bir parmak kadar qalın ve degirmi ve bir qarış kadar ve ahyânen daħi uzun ve ince kökleri az ve zâhiri siyâhrağ ve bātını beyâz ve gevrek olur. Ruṭubeti bir qoyı süddür ki mezâkı tatlı ve laṭifdür. Yaz evvelinde çiçegi açılır ve mâh-ı temmûzda ğâyib olur.

Menâfi‘i: Yılan kıran otunuñ ‘uşâresini ya‘nî südini içmek yılan şoğduğına bir nâfi‘ ve mücerreb devâdur, nitekim bâlâda zıkr olunmuşdur. Ve sâ‘ir sümümü daħi men‘ ü def‘ ider. Kezâlik emrâz-ı vebâ’iyyede isti‘mâli ğâyet nâfi‘dür. ‘Uşâresi ya‘nî südi tecfif ve sâ‘ir zamğ gibi hıfz olunup vaqt-i hâcette isti‘mâl olunur. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Ebbiha’l-ğâriḳûn?

Buña daħi “hebîriḳûn” dirler ve ba‘zı lisânda “herbü-ş-şeyṭân” dirler ve “Ḥâzret-i Yaḫyâ otı” dirler. Güye Ḥâzret-i Yaḫyâ’nuñ kanından hâşıl olmuşdur

diyü zu‘m iderler. Bosnaqça “izunçek çeroni” dirler. Bu otuñ ağaçlu ve degirmi ve koyı kırmızı bir zirā‘ kadar uzun sākları olup yan dalları çokdur. Yaprakları fi‘l-cümle şāh-tere otuñ yapraklarına müşābihdür ve küçük ve eñsüzdür. Güneşe karşı tutulup nazar olunduqda çok ufacıq delükler görünür güye ki igne ile delinmişdür. Ve bundan ötüri bu ota Latince “perfurate” ya‘nī “menküb” dimişlerdür. Dalları nihāyetinde olan çiçekler şarıdur ve ortalarında şarı tüyleri vardır güllerde gibi. Bu çiçekler parmaklar arasında ezildiğı vaqtde koyı kırmızı ve saķıza koķar ruṭubet çıkar. Çiçekleri döküldüqdan soñra yirlerine sivri ve ṭaraf-ı esfeli degirmi ve arpa dānesine müşābih ğilāflar zuhūr idüp içinde küçük ve ibtidādan kırmızı ve soñra siyāh ve saķıza koķar toħm ḥāşıl olur. Bu ot her yirde, çalılıqda ve tarlalar kenārında bulunur.

Ṭabī‘ atı: Ebbeha‘l ğāriķūn otı ḥār ve yābisdür. Ve zātında leṭāfet vardır.

Menāfi‘ -i dāhilesi: Ebbeha‘l-ğāriķūn [270b] otını çiçekleri ve toħmiyla bādede veyā sirke ile şuda veyāḥud sirkencebīn ile kaynadup içmek sümümü sürer ve bevli ve ḥayzı idrār ider ve üç günde dört günde bir ṭutan sıtmayı giderür. Toħmını kaynadup içmek ḳarın sürmesin ḳat‘ ider ve meṣāne ṭaşı için ğāyet eyüdüdür ve daḥi maṭbūḥ-ı mezbūri on beş gün mütevāliyeten içseler ‘ırķu’n-nisāyı def‘ ider. Toħmını döğüp siñirli otuñ ‘uşāresiyle veyā şu-yı muḳaṭṭarıyla içmek ḳan tükürmesine nāfi‘dür. Ebbeha‘l-ğāriķūn otuñ şu-yı muḳaṭṭarını ṭamladan ve şar‘adan içürmek ğāyetle nāfi‘dür. Şu-yı muḳaṭṭarını kırmızı bāde ile içmek ve bez ile ḳarın üzerine koymaq ḥadden ziyāde olan liyneti keser. Ebbeha‘l-ğāriķūn şu-yı muḳaṭṭarı her dürlü yara-ı bāṭıneyi ve ḥariceyi tebriye ider. Şabāḥ ve aḥşam içüp anuñla yarayı ğasl idüp bezler ile üzerine koıalar.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Ebbeha‘l-ğāriķūn yapraklarını toħmiyla döğüp yaķı itmek yanuq yirleri tebriye ider. Bir kimsenüñ ḳarın sürmesi veyā ishāli olsa ebbeha‘l-ğāriķūn otını kaynadup sıcaklayın şuyında ayakların ṭuta ve ğasl ide. Envā‘ ḳarın sürmesin ḳabz ider. Yaprakların ḳurudup ve saḥķ idüp ğubārını eski ve çürümiş yaralara ve ḳuruca ekmek anları tenķiye idüp oñaldurur. Ebbeha‘l-ğāriķūn otıyla günde iki kerre yimekten evvel a‘zāyı ovmaq ve sürmek a‘zā

ditremesine ve oynamasına nāfi‘ dūr. Ba‘zılar bu otı cinn ve şeytān şerrinden emīn olmak için yanlarında tutup haml iderler ve bu sebebden aña daħi herbü’ş-şeytān demişler. Ve ‘avratlar daħi bu otı yaqub nüfesāya dütsi iderler, bu ecluden aña daħi “uūl-i meryem” ya‘nī “hāzret-i meryem köki” demişler.

Menāfi‘-i Dühn-i Ebbeha’l-gārikūn: Ebbeha’l-gārikūn çiçeğünü yaraları bitişdürmek ve tebriye itmekde kuvvet-i hāşşası olmağla andan bir nāfi‘ yağ istihrāc olunur. Bu vechile çiçeğini cem‘ idüp bir şişeye koyup ve üzerine zeyt yağını döküp ağzın kapayasın ve güneşe birağup otuz kırk gün kadar tırdukdan sonra yağını süzüp ve çiçekleri bir hoşça şıqup ol yağ içine tāze çiçek koyasın ve tekrār [271a] güneşe koyup bir kaç günden sonra yine süzüp tāze çiçek koyasın. Bu vech üzerine bir kaç def‘a idesin. Encāmında gılāfların toħmıyla dögüp ol yağ içine koyasın bir kaç gün tırdukdan sonra ol yağ kan gibi kırmızı olur. Bu yağ yaraları ve siñirleri oñaldurur ve cümle ‘ilel-i bārideye huşūşā a‘zā ve mefāşıl ‘illetlerine gāyet nāfi‘ dūr. Ve bu yağ kan ile gelen ishāle eyüdü. Sıcaklayın karna surseler ağrısın teskīn idüp ishāli kabz ider. Ve bu devā daħi ishāl için nāfi‘ ve mücerredür: çoç boğazlananda işkenbe tolayında olan iç yağını alup ve ufağ kıyup ebbeha’l-gārikūn yağında büryān idesin ve sıcaklayın karnın üzerine vaz‘ idesin, ağrısın teskīn idüp ishāli kaṭ‘ ider. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Rummānu’l-Enhār

Bunuñ iki dürlüsi vardur, ikisi daħi ebbeha’l-gārikūn envā‘ indandur. Ve az nesne ile andan tefrīk olunurlar. Meşela rummānu’l-enhār-ı kebīr ki aña “firengī eskiron” dirler. Ebbeha’l-gārikūn otından büyükdür ve şecerīdür ve sākaları ve dalları daħi büyükdür. Ve qoyı kırmızı yaprakları ince ve tūlanice hūṭutu vardur. Ve çiçekleri yumurta şarusı rengindedür. Toħmı küçük ve siyāhrağdur. Ve sağız rāyihası vardur. Parmağlar arasında ezildiği vaqtdde parmağları kırmızıya boyar, güye ki kan bulaşmışlardur. Kökleri beyāzrağdur ve çoç saçağları vardur ve yir içinde derin degillerdür, ammā rummānu’l-enhār-ı şağīr ki Firenkçe aña

“endemrosamon” dirler. Ol dağı Őeceri bir otdur. Eñsüz ve kırmızı sâķları ve yan dalları vardır. Yaprakları kebîrinden uzun ve sivridür ve her yan ikişer ikişer bir yirde olup aralarından yine küçük yapraklar zühûr ider. Kebîrinde gibi yaprakların döküp Őıksalar kırmızı bâde gibi ‘uşâresi çıkar. Dalları nihâyetlerinde küçük ve Şarı çiçekler olur. Bunuñ toğmı dağı ğılâflar içindedür ve siyâh haşhâş toğmına beñzer ve bu otda dağı saķız râyihası vardır. İşbu zıkr olunan iki nev‘i rummānu’l-enhār nemnāk olan yirlerde bulunur, [271b] ormanlarda Şular kenārında ve Őulaķ vadilerde gibi.

Menāfi‘i: Rummānu’l-enhār otlarınıñ toğmlarını saĥķ idüp iki bucuķ dirhemni sıcak bal Şuyıyla Őabâĥ ‘ale’r-rıķ içmek Őafrā-yı zā’ideyi aşağıdan sürer ve ‘ırķu’n-nisā marazına nāfi‘dür, velâkin Şerbet-i mezkûre içmesine eyyām-ı keşire mütevāliyeten müdāvemet itmek gerek. Otlarını dögüp merhem gibi yaķı itmek yanık ‘illetlerini tebriye ider ve yaranuñ ķanını Őutar. V’allāhu a‘lem.

Ve dağı: Bir ot vardır ki Diyosķorides ĥakīm anı ķurs tesmiye idüp bu vechle ‘ayān beyān itmişdür. Ķurs otı bir küçük ve Őeceri nebâtdur. Toğrı yuķarıya çıķmış aĥaçlu ve degirmi ve boğumlu ve kırmızıya māyil ve bir ķarıŐ kadar uzun sâķları ve dalları vardır ki her birinde ĥuŐuşā boğumlarında uzunca ve ilğun aĥacında gibi yaprakları olur illā ki anlardan eñsüzdür. Dalları nihâyetlerinde ebbeha’l-ĝarikûn otında gibi Şarı çiçekleri olup anlardan küçük ğılâflar içinde küçük ve siyâh toğm ĥaŐıl olur. Kōki serd ve uzun ve kırmızıya māyil siyâhdur. Ķurı işlenmiş topraķlarda biter. Bu otı Ķinus nam ĥakīm Firengistān’dan baña irsāl idüp nazār itdiĝimde Diyosķorides ĥakīmüñ ta‘rif ve tavŐifine muvāfiķ ve muĥābıķ bulunmaĝla bu maĥallde zıkr olunmaĝa layık gördüm.

Menāfi‘i: Ķurs otınıñ toğmını saĥķ idüp bâde ile veyā sirkencebîn veyā kerefs Şu-yı muķaĥtırıyla içmek bevli ve ĥayzı idrār ider ve örümcek Őoķanuñ semmini def‘ ider ve ırķu’n-nisāyı ve siñir büzülmesin ve boynuñ girüye çekilmesini def‘ ider. Toğmını büber ile dögüp Şovuk sıtması olan Őabîlerüñ sırt kemüĝine sürseler sıtması def‘ ola. V’allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kemâfîṭus veyâ Hemâfîṭus

Bosnaqça buña “eyvavo” daḡi “iştodileye tumebleye” dirler. Bu ot yir yüzinde yayılır. Uzun ve eñsüz ve fi’l-cümle biberiyye otunuñ yapraqlarına müşâbih yapraqları vardır illâ ki anlardan küçük ve beyâz ve ḡařındür ve geşek fidanlar üzerinde mütezâḡimdür. Ve râyiḡaları çıra aḡacınıñ ḡoḡusu [272a] gibidür. Ve şekli daḡi fi’l-cümle çıra aḡacına müşâbih olduḡundan ötüri Yunan lisânınca buña “kemaḡifṭus” demişlerdür, ya’ nî “küçük şanavber dimekdür. Yaprakları arasında küçük ve nâzik ve altun şarusı reḡinde çiçekleri olur. Köki bir şariş kadar uzundur. Bu ot za’ if ve ḡumlu ve işlenmemiş topraklarda biter.

Ṭabî’ atı: Bu ot derece-i şânide ḡarr ve şâlişde yâbisdür. Ve merâreti ḡaddinden artuḡdur.

Menâfi’ -i dâḡilesi: Kemâfîṭus yapraqlarını yedi gün mütevâliyeten bâde ile içmek řarılıḡı giderür. Kıırḡ gün bal şuyıyla içmek mütemâdi olan ‘ırku’n-nisâyı def ider ve daḡi verem ve meşâne, raḡm ve bögrek süddeleri için nâfi’ dür. Ve daḡi beveli ve ḡayzı idrâr ider. Vech-i meřrūḡ üzere isti’ mâl olunduḡda ḡâniḡu’z-zî’b nam zehrli otuñ muḡâbelesinde bir a’ lâ devâdur. Ve Anaṡolı’da Ḳaradeñiz kenârlarında iřbu ḡâniḡu’z-zî’b otı çok bulunmaḡla bunuñ zehrini def için evâyilde kemâfîṭus otını tiryâḡ yirine isti’ mâl iderler. İmdi kemâfîṭus otı dimâḡuñ ve siñirlerüñ ve a’ zânuñ cemî’ illet-i bâridelerine meşelâ ṡamla ve řar’ a niḡrîs ve emşâline nâfi’ dür. Ot-ı mezbûru sirkencebîn ile içeler, ‘ illet-i mezkûreyi ḡuřuřâ ṡamla için bir nâfi’ ma’ cün budur. Kemâfîṭus çiçeklerinden on dirhem ciger tâzeleyen ya’ nî diř otı yapraqları ve egir otı her birinden beř dirhem bunları saḡḡ idüp ve şarişdurup kifâyet miḡdârını sükker veyâ ‘asel ile ma’ cün idesin. Bu ma’ cündan řabâḡ ve aḡřam cevz kadar tenâvül ide. Ve daḡi ṡamla için mücerreb ḡablar řan’ atı budur. Kemâfîṭus siyâḡ ve aḡ kestere ya’ nî kestere ve zehretü’r-rebî’, ḡara bař çiçeḡi her birinden birer dirhem, türbüd bir buḡuḡ dirhem, ḡâriḡün iki buḡuḡ dirhem, ebu cehl ḡarpuzı niřf dirhem, zencebîl ḡaya

tuzy her birinden on üçer arpa dâne ağırsı terbiye olunmuş, sakmonya bir dirhem, güneyik tuzy beş dirhem bu cümle eczâyı saħk idüp ba‘dehu bir mermer havanında kemâfîtüś ‘uşâresiyle geregi gibi qarışdurup dirheminden toköz ħab düzesin her gün aħşam vaħtinde yatacağ maħalde marize üçer ħab vireler, elbette nef i müşâhede oluna. Nitekim daħi tecribe itmişimdür. Kemâfîtüś yaprağlarını saħk idüp ve ğubârını incîr ile qarışdurup yimek liynet virür. Kemâfîtüś otını ħaynadup içmek cevfdede uyuşmış ħanı taħlîl idüp sürer. Otını [272b] sirke ile ħaynadup içmek ħarnında helâk olmuş veledi olan ‘avrata nâfi‘dür.

Menâfi‘-i ħaricesi: Kemâfîtüś yaprağlarını ‘asel ile dögüp merhem gibi yağı itmek yaraları tebriye ider ve eṭrâfa yayılan ‘illet-i âkileyi men‘ ider. Tâze yaprağlarını dögüp şişmiş ve perklenmiş memeler üzerine ursalar anları yumuşadur ve pânir kesilmiş südi tağıdır. Yaprağlarını ‘asel ile qarışdurup ve bir kîseye ħoyup bir ‘avrat fercine idħâl itmeler raħmini tenħıye ider. Kemâfîtüś yaprağlarınınuñ ‘uşâresin bedene sürseler deri sürer. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kenafaliyun

Ki Latince “tumentum”, ya‘nî “yaşdığ otı” dirler. Küçük ve yumuşağ ve beyâzrak ve tüylü yaprağları vardur ki ba‘zılar anı yapağı yirine yaşdığlara toldururlar. Diyoşğorides ħakîm bu otuñ beyânında dimişdür ki kenafaliyun yaprağlarını ekşi bâde ile içmek ħan ile olan ishâle nâfi‘dür. Beyân-ı mezbür bir mertebe icmâlîdür ki kenafaliyun ħadd-i zâtında ne deñlü ot olduğı bir vech ile ma‘lûm degildür, velâkin Padve şehrinde muħîm Kortusus nâm ħakîm baña kenafaliyun nâmiyla bir ot irsâl idüp ot-ı mezbûruñ beyâz ve yumuşağ ve ğâyet tüylü yaprağları olmağla ol ot kenafaliyun otı olduğında iştibâh yoğdur. Bu ot ħurmuş dereler içinde ve kenârlarında olur.

Ve daħi: Ba‘zılar kenafaliyun otınıñ yirine bir ot ittiħâz itmişlerdür ki aña Firenğçe “kentenğolone” dirler. Ba‘zılar aña “ishâl otı”, ba‘zılar “ħunâğ otı” dirler. ħumlu tarlalarda ve bâğçelerde olur. Sâğları degirmi ve kül rengindedür.

Ve kökünden nihâyetlerine müşâbihdür illâ ki anlardan a‘raz ve a‘şar ve ebyazdur. Çiçekleri şaru ve düğme gibi topda ve tüylüdür. Az zamân mürûretinde rüzgârdan uçar, tağılır, sâ‘ir tüylü çiçekleri gibi. Bu ta‘rife göre bu ot ile kenafaliyun otı arasında bir dürlü tenâsüb yokdur.

Menâfi‘i: Kenafaliyun otuñ nef‘i bâlâda zıkr olunmuşdur. Ammâ ishâl otı hunâk marâzına ğâyetle nâfi‘dür. Yapraklarını döğüp ve şıkup ‘uşâresini süd ile ve sirkencebîn ile [273a] karışdurup anuñla ğargara ideler. Sirkencebîn yirine bâde veyâhud tut şarâbın koysalar evlâ olur. Ve Pilinus hakîm der ki bir kimse bu otı mücerred ağızda çignese hunâk marâzından ğalaş ola. V‘allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kestere

Bunuñ iki nev‘i vardur. Biri siyâha mâyil kırmızıdur, biri beyâz dur. İki nev‘ine dañi Bosnaçça “beķoviçe bila” dirler. Ammâ kırmızı kestere ki Firenççe “veroniķa” dirler, ince ve dört kûşelü ve ğaşîn ve bir zirâ‘ kadar uzun sâķları olup uzun ve yaşşı ve yumuşak e‘trâfi destere gibi kertüklü yaprakları olur. Köke yakın olan yapraklar sâķuñ yukârusında olan yapraklardan büyükdür. Sâķları nihâyetinde siyâha mâyil kırmızı ve başaķlı çiçekleri olup ba‘dehu delüklü -zurûf içinde uzunca ve kûşelü ve siyâh toħmı ğaşıl olur. Kökleri ince ve şaçaķlıdur ğarîķ-i siyâhda gibi; kırmızı kestere her yirde mübâhdur. Çayırılarda ve tağlar ve tarla ve yol kenârlarında olur. Ve mâh-ı ğazîrânda bâ-ğuşuş temmüzda açılır.

Ṭabî‘atı: Kestere ğârr ve yâbisdür. Derece-i şâniyeye varınca mezâķı bir miķdâr acı ve keskindür. Kıuvveti ğaşşa ğuşuşında memuh ve meşhûrdur. Ḥattâ Ağustos nam melik zamânında ğakîm başısı Mûsâ bu otuñ ğavaşşı ve menâfi‘-i beyânatında bir kitâb te‘lif eylemişdür, velâkin biz ancaķ ba‘zı eşher olanı beyân idelüm.

Menâfi‘-i dâğilesi: Kestere otını ve çiçeklerini şuda veyâ bal şuyında veyâhud eger ‘illet ile berâber sıtma yoğisa bâdede ğaynadup bir kaç eyyâm şabâğ ağşam birer ķadeğ sıcaklayın veyâ çiçeklerini sükker ile terbiye idüp yimek

veyāḥud ma' cūnın veyā şarābın veyā sefūf düzüp tenāvül itmek 'ilel-i bâṭıne-i keşireye nāfi'dür. Balgamdan ve irinden şüddeleri ve öykeni ya'nî aq cigeri tenkıye ider. Bu taqdirde öksürüğe ve zıku'n-nefese ve vereme nāfi'dür. Zā'if mi'deye kuvvet virüp mi'denüñ çuruk sıtmaların def' ider, ciger ve talak şüddelerin küşād ider. İstiskāyı ve şarılığı ve beden rengsüzlüğü izāle ider. Ve daḥi başuñ ve siñirlerüñ cemī' 'ilel-i bāridesine, şar'a ve cūnuna ve ırku'n-nisāya, siñir büzülmesine, niqrise ve a'zānuñ sār'ir 'ilel-i fālicesine [273b] nāfi'dür. Meşāne taşın keser ve bevli ve ḥayzı idrār ider ve rahmüñ qalkmasını men' ider. Düşmekden ve zarbdan uyuşmış kanı tağıdır. Tāze kestere yaprağını yimek göze kuvvet getirür. Kestere otınuñ ve yapraklarınıñ üç dirhemini sirkencebın veyā şuyla sirke veyā bādede kaynadup içmek yılan ve çıyan şokdığına nāfi'dür. Ve Diyoskorides ḥakīm der ki matbūḥ-ı mezkūr cemī' içilen sümūma mā'nidür. İster sümūmdan evvel ister şoñradan bu matbūḥı isti'māl itmiş [olsuh]. Kestere unınuñ iki bucuq dirhemini bal şuyıyla içmek liynet getirür. Yimekden ya'nî ta'āmdan şoñra bakla kadar kestere āteşde kızmış etmek parçası üzerine koyup yimek ta'ām hazmını qavī ider ve mi'de ekşilüğü ve yuqaruya kaynamasını men' ider. Kestereyi kırmızı ekşi bāde ile veyā keçi südi ile içmek kan tükürenlere eyüdüdür.

Menāfi'-i ḥāricesi: Kestere yapraklarını sirkencebın veyā sirke ve şuyla veyā bāde ile dögüp veyā kaynadup yağı itmek ezilmiş ve kırılmış a'zāya eyüdüdür. Yaraları ve ağılu ḥayvān şokduğı oñaldurur, niqrisi ve a'zānuñ sār'ir ağırların teskīn ider. Bir kimsenüñ başı ezilmiş olsa kestere otını dögüp gubārını ol maḥale eke. Deri altında uyuşmış kanı tağıdır. Ve kafānuñ kırılmış kemük parçaların cezb idüp iḥrāc ider. Baş yarasına ve kırılmış kafā için bir nāfi' mücerreb merhem budur ki kendim nice def'a tecrube-i şaḥīḥ bulmuşumdur: 'Avrat südi, çām sağızı ve çıra sağızı ki şafī ola her birinden otuz dirhem alup cümlesin toprak tanceresinde yavaş āteş üzerinde eridüp ince kurumış ve saḥq olunmuş kestere yaprakların qatup köki gibi qarışdurasın. Ba' dehu cevz kadar büyük ḥablar düzüp bu ḥabları 'avrat südi içine koyup sekiz gün kadar birağasın velākin her gün her birini başkaca çıkarup ve ezüp 'avrat südinde parmaklar arasında yoğurduqdan

şoñra yine ke'l-evvel ḥab düzüp ' avrat südine bırağasın. Bu üslüb üzere sekiz gün idesin, andan şoñra ol ḥablari bir şırlu çölmek içinde ḥıfz idüp vaqt-i ḥacette evvelâ bir miqdâr âteşde erimiş [274a] çâm sağızını yaraya koyup üzerine bu ḥablardan tıldurasın, ba' dehu bir beze bu ḥablardan ya'nî merhemden sürüp ol yara veyâ ' illet üzerine kapla koyasın. Bir kimsenüñ gözleri darb olunsa veyâ nesne doğunsa kestere yapraklarını döğüp gözleri üzerine vaz' ide hoş ola. Kestereyi yakup dütüni ḥuniden kulağa şalıverseler ağrısın teskîn ider. Kezâlik 'uşâresin gül yağıyla qarışdurup kulağa iktâr itmek ağrısın giderür. 'Uşâresin göğüse sürmek öksürüğe eyüdüdür. Ketân bezlerin kestere şu-yı muqatṭarında ısladup başa urmağ baş ağrısın giderür. Kestere yaprakların yarı sirke ve yarı bâdede kaynadup şülüşi gidince bu maṭbûḥ ile mazmaza itmek çürük diş ağrısına nâfi' dür. Kestere kökini şuda kaynadup bir pāk sünger içine baturup göz öñinde tutmağ ağrısın teskîn ider. Yapraklarını bir miqdâr tuz ile döğüp burun delüklerine idhâl itmek burun kanını teskîn ider. V'allāhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Ak Kestere

Bunuñ aşl adı "zehretü'r-rebi'" ya'nî "evvel bahâr çiçeği"dür. Ve daḥi "ṭamla otı" ve "miftāḥu'l-cinân" dirler. Bu otuñ çiçeği hemân şitānuñ aḥirinde zuhūr itdiğı için "zehretü'r-rebi'" ve "miftāḥu'l-cinân" dimişler güye evvel bahāruñ ve bağçelerüñ miftāḥıdır. Ve ṭamlaya maḥşüş devâ oldığından ötüri "ṭamla otı" tesmiye olunmuşdur. Ve bu ṭamla otunuñ iki dürlüsü vardır. Biri qırı çayırlarda olur, uzunca ve yaşşı ve buruşuğ kül rengine mâyil açık yeşil yaprakları yir yüzinde düşmişlerdür. Ortalarından bir degirmi ve yalabığ ve qarış kadar uzun ve külî renginde şap çıkup nihâyetinde beyâz ve mücevvef kîsecikler içinde on bir gâh ziyâde gâh eksük şarıca çiçekler zuhūr ider. Çiçekleri dökülduğdan şoñra gelincik çiçeğinde gibi küçük dügmeler, küçük ve siyâh toḥm ḥâşıl olur. Kökleri beyâz ve şaçaklıdur siñirli otunuñ kökleri gibi. Ve biri daḥi ekşeriyâ bayırlarda ve tağlarda biter. Bu ot evvelki nev'e müşâbihdür velâkin bunuñ yaprakları daḥi

yaşıdır. Ve bunuñ çiçekleri şaruya cüz'ice mâyl beyâzdur. Taml otunuñ [274b] iki bile nev' inde râyiha yokdur.

Tabî' atı: Zehretü'r-rebî' yâhud taml otı hârr ve yâbisdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Taml otı ekseriyyâ taml ve felc için isti' mâl olunur. Bedenüñ her kañğı yirinde olursa sâde veyâ münâsib muqattar şu ile veyâhud sirkencebîn ile ve papadya ile kaynadup içmek ve otını dögüp ol ' illet üzerine vaz' itmek nâfi' dür. Çiçekleri dâhilen isti' mâl itmek için enfa' dur. Çiçeklerini sükker ile terbiye itmek veyâ şuyını taqtîr idüp içmek tamlaya nâfi' dür ve qalbe kuvvet virür.

Menâfi' -i hâricesi: Zehretü'r-rebî' çiçekleri ve yaprakları şişleri indürür ve tağıdur ve bundan ötüri a' zâ ' illetlerine nâfi' dür. Dögüp yâ kaynadup ' illet üzerine uralar. ' Avratlar yüzlerin rüşen kılmak için zehretü'r-rebî' çiçeklerini cem' idüp ve şuyın taqtîr idüp bir kaç gün mütevâliyeten anuñla yüzlerini gâsl iderler. Envâ' lekelerin ve huşûnetin izâle idüp yüzlerin düz ve rüşen ider. Ve eger bu şu-yı muqattara bir miqdâr limon şuyı qarışdursalar qoyı olur. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Kâseir-i Ahmer

Ya' nî “kırmızı taş kıran.” Bosnaqça “tuzubenek” ve “lumi kamerçeruni” dirler. Bu otuñ yaprakları uzun ve iki tarafında şapından toruğına varınca bir qarâr üzere münşakq şakâyıklar dañi kertüklüdür. Sâqları bir zirâ' kadar ve dañi uzun olur. Nihâyetlerinde münteşir dalcıklar üzerinde dilber ve beyâz çiçekleri vardır. Köki çatalludur ve ince yan kökleri vardır. Üzerinde küçük sivri ve küçük bellûta müşâbih dügmeleri vardır. Zâhirleri siyâha mâyl kırmızı ve bâtınları beyâzdur. Ekseriyyâ çayırlarda biter.

Menâfi' i: Kırmızı kâsirüñ tohmını, yapraklarını ve sâqlarını bal şuyında kaynadup içmek hamli ve tâbi' i sürer. Kökini saħk idüp kerefs veyâ ma' denûs şuyı muqattarıyla veyâ bâde ile içmek meşâne yeline nâfi' dür. Ve sâ'ir meşâne

‘illetlerine daħi eyüdü. Meşâne taşın kırup sürer. Ve tamlı, zaħmet ile tenevvül idenlere nâfi‘dür. Kökini döğüp ve ‘asel ile ma‘cün idüp bu ma‘cünü ağızda tutup eridiķça yudsalar şadr tolayını açup öksürüğü def‘ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kāsir-i Ebyaz

Ya‘nī “aķ [275a] taş kırın” dimekdür. Bosnaķça “lumi ķamen beli” dirler. Māh-ı mayısuñ āħirinde bu ot ķurı ve ħaşın ve taşlu ve ķumlu yirlerde bulunur. Yaprakları ekseriyyā yir yüzinde yatup degirmi, eķrāfi bir miķdār kertüklü ve tācu‘l-arz otınıñ yapraklarına müşābihdür, velākin bunlar semüz ve yumuşaķ ve yalabıķdur. Ortalarında bir degirmi ve toğru ince ve tüylü ve ķol ķadar uzun sāk çıķup yan dalları azdur. Nihāyetlerinde beyāz ve dilber ve ķaranfil çiķegi heybetinde çiķekleri vardur illā ki anlardan çok küçükdür. Bunlar toħmsuz zā‘il olurlar. Köklerinüñ yanında çok küçük ve ķırmızıya māyil dügmecikler vardur ki mezāķları acıdur. Bunlar bu otuñ toħmı olmak gerek, zīrā bunlar ayrı olup başķa başķa zer‘ oldukları vaķtde her biri bütün başķa kütük olur.

Ṭabī‘ atı: Kāsir-i ebyaz derece-i şālişede ħārr ve yābisdür.

Menāfi‘ -i dāħilesi: Kāsir-i ebyaz otını köki ile berāber sirkencebīn ile yā meyan köki maṭbūħıyla veyā kerefs ve ma‘denūs şu-yı muķaṭṭarıyla veyā aķ bāde ile ķaynadup içmek böğrek ve meşāneyi tenķıye ider, bevli idrār idüp meşāne taşın sürer. Ve bu ‘ameli itmede cümle otlardan aķvādur. Ve bu te‘şir kökinde olan dügmelerde daħi vardur. Bunları saħķ idüp iki buçuķ dirhemini bir içim noħuduñ şu-yı maṭbūħında sıcaklayın içeler ve daħi eyüdü. Şerbet-i mezbūrı içdiķdan soñra ebem gümece ve papadya ve ‘alaf şamanı şu-yı maṭbūħında sıcaklayın göbegine dek oturmaķdur. Bu mu‘ālece ta‘ām ‘aķabinde ta‘ām mi‘dede iken olunmaya veyā bir sıtma mevcūd iken ve ol maṭbūħda daħi çok oturmıyalar, zīrā za‘f getürüp bayılmaķ irāş ider. Ammā iķtizā itdiğı taķdirde aħyānen şovuk gül şuyını yüze süreler. Kāsir-i ebyazuñ sākından, yapraklarından, çiķeklerinden ve köklerinden māh-ı mayısuñ ortasında bir şu taķtīr idüp ‘illet-i

mezbûre için her bār on beş yigirmişer dirhem veyāhud dörd kaşık kadar içmek ziyāde hoş ve laţif olur. Kāsir-i ebyaz ğubārını yumuşak pişmiş yumurta içine katup yimek bevl ve meşāne rihini ve yel şovuklığını giderür. V'allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Kāsir-i Firengi

Bosnaçça “lumi kâmen velaşaki.” Bu ot büyük çetin kayalarda ve taşlarda biter, huşûşâ tağ yarıklarından çıkar, güye ki köki kıya [275b] mücerred ot için yarılmışdur. Yaprakları rāziyāne veyā durağ otunuñ yapraklarına beñzer. Ve sâkı daği öyle olup ne anlardan büyük ne küçükdür. Ve nihāyetinde daği iklilleri ve toğımı vardır. Köki çatallu ve siyāha māyil ve rāyihası isfenariyye-i berri rāyihasına müşābihdür, velākin andan keskindür.

Menāfi' i: Kāser-i ebyazda bulunan cümle kuvvet ve menāfi' bu otda dađi mevcüddur. Ve bunlardan mā'ada dađi şarılığa ve henüz başlıyan sıtmaya ve mesdūd olan hayza ve balğamdan ve bürüdetten hāşıl olan medid baş ağrısına nāfi' dūr. Yapraklarınıñ 'uşāresin gözlere iktār itmek gözde olan beyāz lekeyi ve bulutları ve müsāfir ibtidāsın izāle ider. Ve bu huşûşda rāziyāne 'uşāresinden aqvādur V'allāhu te'ala a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Lisān-ı şevr

Ki aña “şığır dili” ve “gāv-zebān” ve “gāv-zevān”, Bosnaçça “volvi yazık” dirler. Ma'lūm ola ki lisān-ı şevr lafzı itlāk olunan ot iki dürlüdür ve mābeynlerinde fark için birine lisān-ı şevr dirler ve meşhūr olan budur. Ve birine “boğlaşayn” dirler ki aşl lisān-ı şevr budur. Meşhūr lisān-ı şevr bāğçelerde çok bulunur. Yaşşı ve uzunca ve hāşin ve dikenlü ve buruşuk yaprakları vardır. Sâkı bir zirā' kadar ve dađi ziyāde uzun ve kalın ve semüz ve gevrek olup eţrāfi ince ve sivri dikenler ile muhātdur. Nişfindan yukarı yan dalları çok olur. Üzerlerinde āsumānī renginde beş yapraklı yıldız ve ortası çiçeği olup ortasında bir sivri

siyāh mili vardır. Bu çiçekler ekşeriyā āsumānī rengdedür, velākin ba' zılarında beyāz ve ba' zılarında ercuvānī bulunur. Çiçeklerinden şoñra siyāh toħm hāşıl olur. Her bār ikişer üçer dāne bir yire bu toħm dökülür ve yine biter, gerek evvel bahārda gerek yazda ve gerek güzde olsun. Ve andan ötüri lisān-ı şevr bir kerre bir yirde bitdikdan şoñra izāle etmesi gücdür, meger toħmını şıçanlar bulup yese, zīrā tatlu mezākından ötüri aña pek ħarişdür. Köki düz beyāz ve degirmi ve ibhām kadar kalın ve ħariş kadar uzun ve mezākı tatlu ve çerişlidir. Ammā boğlaşayn ya' nī aşl lisān-ı şevrūñ yaprakları daħi uzundur. Ve ħaşīn ve tüylü ve bir miqdār dikenlüdür. Sākı iki zīrā' kadar uzun degirmi ve dikenlüdür. Ve yan dalları vardır. Çiçekleri evvelki nev' inden [276a] çok küçükdür ve fıfırī mā'idür. Ve bunlardan şoñra siyāh toħm hāşıl olur. Köki evvelkinüñ kökine muṭabıkdur. Ve bunüñ daħi mezākı tatluca ve çerişlüdür. Ve daħi bir nev' i lisān-ı şevr vardır ki ikinci nev' e fi'l-cümle müşābihdür illā ki çiçekleri kırmızıya mā'il siyāhdur ve belki ba' zılar külliye siyāhdur. Lisān-ı şevr çiçekleri bir mertebe nāzıkdür ki bāde içine vaz' olunduğlarında ol dem fıfırī kırmızı olurlar, ħuşūşā āsumānī renginde olanlar.

Ṭabī' atları: Lisān-ı şevr ve boğlaşayn her ħuşūşda müşterekdür. İki derece-i evāyilde ħārr ve raṭbdur. İmdi bundan şoñra her ne ki lisān-ı şevrden zıkr olunursa boğlaşayn için daħi murāddur.

Menāfi'-i dāħilesi: Lisān-ı şevr çiçekleri eṭ' ime ve eşribede bilā-tereddüd isti' māl olunalar, zīrā dimāğa ve ḳalbe ḳuvvet virüp muħaşşī ve maħzūn ve sevdāvi kimselere neşāṭ ve feraħ ve sürür virürler ve daħi taşfiye iderler. Çiçeklerini sükker ile mermer veyā taş ħavanında dögüp ve vaḳt-i ħācet için şīşe ḳabı içinde ħıfz ideler. Bu gülbeşeker her dürlü za' if ve ħarāretlü sıtmalar ve ħummālarda tenāvül olunmaḳ ġāyet nāfi' dür. Şu-yı muḳaṭṭarları daħi bu ḳuvvettedür. Otlar ve kökleri ve toħmlarını her biri münferiuden veyā cümlesi müctemi' an sirkencebīn ile ḳaynadup içmek sümümü ḳalbe işābet itmekden men' ider ve ḳanı tenḳiye ider. Lisān-ı şevr toħmını saħḳ idüp ħıyar toħmı müstaħlebi ile veyā bāde ile içmek marīze ħatunlaruñ kesilen südlerin girü getürür. Lisān-ı

şevr otunuñ üç dalı olduĝda üç günde bir şane sıtmaya eyüdü. Kökini toħmıyla sirke ile şuda veyâ sirkencebîn veyâ bâdede ğaynadup içeler ammâ ğanĝı otunuñ dört dalı olsa dört günde bir şutan sıtmaya için eyüdü. Ve vech-i meşrûh üzere şabh ve şünb ideler. Ve mezkûr sıtmalarda bâlâda zıkr olunan gülbeşekeri daħı isti‘ mâl ideler. Otını şabh idüp yimek za‘îf olan cigere kuvvet virür.

Menâfi‘-i ħâriceleri: Lisân-ı şevr otını yaküp kökini bal şuyıyla ğarışdurup şıkça şıkça anuñla ğargara ve maźmaza idüp aĝız ve diş etlerini ğasl itmek boĝaz fesâdına ve dil ħarâretine ve ğabarcıĝlarına ve diş etünüñ fesâdına ve çürümesine eyüdü. [276b] Bir kimseyi yılan ve çıyan ve ‘aĝreb veyâ ğayrı aĝulu ħaşerât şokmış veyâ ışırılmış olsa ol sâ‘at lisân-ı şevr ‘uşâresin veyâ şu-yı muĝatların içürüp ve anuñla yarayı ğasl idüp üzerine yapraĝını vaz‘ ide. Zehri men‘ ve def‘ olup zararın görmeye. Lisân-ı şevr şu-yı muĝatlarında bezler ışladup kızil ħarâretlü gözler üzerine ğoymaĝ aĝrısın teskîn idüp âteşin alır. Lisân-ı şevr otını kökini ve toħmını cümlesi veyâ ħud ğanĝı ele getürmek mümkün ise döĝüp ve sirke ile şuda veyâ bâdede veyâ ħud bir münâsib şu-yı muĝatarda ğaynadup yaĝı itmek yel aĝrısın ve ırĝu’n-nisâ aĝrısın teskîn ider. Lisân-ı şevr kökini zeyt yaĝıyla ve arpa unuyla merhem olunca şabh idüp yaĝı itmek teşennüc-i bârideyi ve yavuz âteşi def‘ ider. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Ebû Celsâ

Buña daħı “şencâr” ve “ħassu’l-ħımâr” ve encüsâ” ve “lisân-ı şevr-i aħmer” ya‘nî “kırmızı şıĝır dili” ve Bosnaĝça “volvi yazıĝ çeruni” dirler. Bunuñ üç nev‘i vardur. Evvelkisine Diyosĝorides ħakîm “onuĝlaya” dimişdür. Yaprakları aşl lisân-ı şevrüñ yaprakları gibidür, velâkin anlardan ħaşîn ve uzun ve yeşildür. Sâĝı ħurûc itmezden evvel bunlar yir yüzinde yayılmışdur ve pek ince dikenleri vardur. Sâĝı bir zırâ‘ ğadar uzun ve tüylü ve ħaşîn ve ince dikenleri olup a‘lâsında bir ğaç dalları vardur. Nihâyetlerinde lisân-ı şevr-i berrîde gibi siyâha mâyil ğoyı kırmızı çiçekleri olup anlardan toħmı ħâşıl olur. Bu çiçekler ba‘zısında beyâz bulunur.

Köki parmak kadar kalın olup orağ vahtinde bir mertebe kırmızı ruṭübeti olur ki parmaklar arasında ezüldüğü vahtde elleri kırmızıya boyar. Kalın toprağda ekseriyyâ işlenmemiş toprağda ve añuzlarda biter. İkincisi evvelkiye müşâbihdür illâ ki andan küçük yaprakları ve sâkları vardır ve çiçekleri daḡi siyâha mâyil koyı kırmızıdır. Üçüncüsü daḡi ikincisine müşâbihdür illâ ki bunuñ yaprakları ziyâde ve eñsüzdür ve toḡmı küçükdür.

Ṭabî'atı: Köki bârid ve yâbis ve ḡabızdur. Mezâḡı bir miḡdâr acıdır. Yapraklarınıñ kuvveti azdur. Ve kezâlik ikinci, evvelkiye göre ve üçüncü, ikinciye göre ziyâde acıdır. Ve bu sebebden ziyâde ḡarâreti [277a] vardır.

Menâfi'-i dâḡilesi: Kırmızı şıḡır dilinüñ kökünü sirkecebân veyâ bâde ile ḡaynadup içmek şarılıḡa ve bögrek ve ṡalaḡ marazlarına nâfi'dür. Ve ammâ eger zıkr olunan marazlar ile berâber sıtma var ise bal şuyıyla ḡaynadup içeler. Yapraklarını sirke veyâ bâde ile ḡaynadup içmek ishâli keser. Yapraklarını ve köklerini ḡuşuşâ ikinci ve üçüncü nev'ün yimek veyâ ḡaynadup içmek yılan ve sâ'ir aḡulu çanvar şoḡduḡlarına ve ışırdıḡlarına nâfi'dür. Ve daḡi Diyoskorides ḡakîm dimişdür ki bir kimse kırmızı şıḡır dilinüñ yapraklarını veyâ kökünü aḡızda çigneyüp yılanın aḡzına tükürse elbette yılan helâk olur.

Menâfi'-i ḡaricesi: Ebu celsâ ya'nî kırmızı şıḡır dilinüñ kökünden ve şem'-i 'asel ve zeyt yaḡından merhem yapup yaḡı itmek eski yaralara bir nâfi' merhemdür. Zeyt yaḡıyla ezüp yaḡı itmek yavuz âteşi ya'nî kızıl âteşi indürür. Kırmızı şıḡır dili tâze ve kırmızı ruṭübeti var iken kökünden şâf düzüp ferce idḡâl olursa ḡamli çeker. Boyacılar kök-i mezbûrı çuḡaları boyamada isti'mâl iderler. Ve daḡi naḡḡaşlar, aḡacı ve bal mûmını ve sâ'ir eşyayı kırmızı boyamaḡ için anı isti'mâl iderler. Ve kezâlik nisâ ṡâ'ifesi yüzlerin tezyân ve yañaḡların taşbîḡ iderler. V'allâhu a'lem.

Ve daḡi: Bir nev' şıḡır dili vardır ki aña Firenkçe "onosma" dirler. Ol daḡi kırmızı şıḡır dili envâ'ındandır. Çok ḡaşîn ve tüylü ve yumuşaḡ yaprakları vardır, ebû celsânun üçüncü nev'inün gibi; nısf şebr kadar uzun ve bir parmak kadar yaşşı ve yir yüzinde eṡrâfa yayılmışdur. Bunuñ ne sâḡı ve çiçeḡi ve ne

tohmi vardır. Köki uzun ve incedür ve kırmızı ruhubeti vardır. Depelerde ve haşin ve yoğun toprakda olur.

Hâşşası: Yapraklarını yemek veyâhud sirkencebîn veyâ bade ile içmek hamli sürer. Ve Diyoskorides hakîm der ki bir hâmile ‘avrat bu otuñ üzerinden mürür itse hamlini düşürür V’allâhu ta‘âla a‘lem.

Ve dahî: Bir nev‘ şıgır dili vardır ki lisân-ı şevr-i firengî dirler ve Firençe “egserziyun” dirler. Bunuñ yaprakları aşl lisân-ı şevr yaprakları gibidür illâ ki anlardan uzundur. Ve nihâyetleri dikenlü ve sâ’ir yirleri haşin ve tüylü ve beyâza mâyildür. Sâkı hürûc itmedin yaprakları yir yüzinde gül gibi topdadur. Sâkı hürûc itdükde yaprakları berâber olup yukarıya [277b] götürür. Sâkı nâzik ve üç küşelü ve iki zirâ‘ kadar uzun olup nihâyetinde bir degirmi ve tüylü düğmesi vardır. İçinden birbirine mütezâhim ve ve muttasıl mâ’iye mâyil fırfırî çiçekler zühür idüp zamândan sonra rüzgârdan uçup zâ’il olurlar.

Hâşşası: Diyoskorides hakîm ider ki bu otuñ köki büzülmüş siñirlerüñ ağrısın teskîn ider dögüp ağrısı olan maħalle rabt olundığı vaħtde. V’allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Lisân- Şevr-i Berrî

Ya‘nî “yabânî şıgır dili.” Bosnaçça “volvi yazık palaninuski.” Bu otuñ uzun ve tüylü haşin ve dikenlü yaprakları vardır bâlâda zıkr olunan kırmızı şıgır dilinde gibi illâ ki anlardan küçükdür. Kökinden bir kaç degirmi ve tüylü ve dikenlü sâklar çıkup iki cânibinden ikişer kanad gibi birbirinüñ üstinde çifte çifte yaprakları vardır ve yukarıya gitduğça aşgar olurlar. Ve bütün sâkı üzerinde yapraklarıñ yanlarında mâ’iye mâyil fırfırî çiçekleri vardır. Bunlardan sonra yılan başına müşâbih kırmızı tohm hâşıl olur. Köki parmak kadar kalın ve siyâha mâyil ve çatalludur. Tarlalarda ve ekin kenârlarında veyâ huşûsâ yol kenârlarında biter. Koçaniķander nam hakîm bu ota “alsebiyun” demişdür, zirâ Elsebiyus nam kimesneyi yılan şokdığı vaħtde bu otı ağızda çigneyüp ve ruhubetin yudup otı

yılan şoktığı yara üzerine vaz‘ itmekle yılanuñ zehrinden emîn ve hâlâş olmuşdur. Pes ol sebebden bu ot anuñ ismiyle tesmiye olunmuşdur. Ve Ammā Yunan lisānınca bu ota “egyun” dirler, zīrā lisānlarında “egyun” “yılan”a dirler. Ve bu böylece tesmiyesi iki sebebdür. Biri budur ki bu otuñ tohumı yılan başına müşābihdür. Ve biri daği budur ki bu ot yılan zehrine muqābil bir devā-yı nāfi‘dür.

Menāfi‘i: Yabānī şığır dilinüñ kökünü sirke ile şuda veyāhud sirkencebīn veyā bādede kaynadup içmek, yılan şokmuş kimselere nāfi‘ olduğundan başka daği bu maṭbūhı muqaddemā içmiş olsa yılanuñ cemī‘ zararlarından emîn ola. Otınuñ tohumunuñ daği kuvvet-i mezbūresi vardır. Yabānī şığır dili, yel ağrısını def‘ eder. Otını kaynadup sıcaklayın bile uralar. Yabānī şığır dili otını bāde ile yā münāsib [278a] maṭbūh ile kaynadup içmek marīze ‘avratuñ südini arturur. V’allāhu ta‘āla a‘lem .

Bāb Der-beyān-ı Lisānu’l-Kelb

Ya‘nī “it dili.” Bosnaqça “pası yazık” dirler. Bununı iki dürlüsü vardır. Birinüñ yaprakları siñirli otınun yapraklarına beñzer illā ki anlardan eñsüz ve eṭval ve uzundur. Beyāz ince yapağı çekilmiş gibi ve uçları it dili gibi yukarıya kıvrılmışdur. Bu otuñ ne sāķı ne çiçeği ne tohumı vardır. Köki beyāz ve ruṭubet ile memlūdur. Ammā ikinci lisānu’l-kelebi ki ‘aṭṭarlarda müsta‘meldür, anuñ yaprakları siñirli otınun yapraklarından büyük ve uzun ve beyāza māyil boz rengine ve ṭamarludur. Yapraklar ile ṭolu ve ṭaraf-ı a‘lāsı dal budaķ olmuş bir sāķı olup üzerlerinde mā‘iye māyil fırfırī çiçekleri vardır lisān-ı şevrde gibi; bunlardan şoñra küçük ḳalabıķ gibi nesne zuhūr [idüp] ve göbek şeklinde tohumı hāşıl olur. Köki çatallu ve ruṭubet ile memlūdur. Ekşeriyā dīvārlar arasında ve çitler diblerinde huşuşā zibil ve sā‘ir murdārliķ atılan yirlerde ve işlenmemiş ve ḳumlu yirlerde bulunur.

Ṭabī‘atı: Lisānu’l-kelebi derece-i şānide bārid ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: İt dilinüñ kökini urudup ve sa idüp ubārını sirke ile veyā sirkencebīn veyā kırmızı eki bāde ile içmek an ile olan ishālī keser. Ve bil ouklı olup itiyārsuz menisi aan kimseye nāfi‘ dūr. Ve daı ba nevāzili için eyüdür.

Menāfi‘-i hāricesi: İt dili bir nāfi‘ yara otudur. Nevāzili ve anı teskīn için isti‘ māl olunur. Her dūrölü ‘ illet ve yaraları hūūā azın aı ve fāsdi ıbanlarını ve cerāhatını ki Firenk ‘ illetlerinden zūhūr iderler. Ve kezālik bu bevāır kaba[r]ıklarını tebriye ider. Kökini aynadup ol u-yı mabūh ile ‘ ilel-i mezkūreleri asl yā mamaza ideler ve ubārını içine ekeler. Kökinüñ ‘ uāresinde ve u-yı muatarında daı bu uvvet vardur. Lisānu’l-kelb köki üzerinden etmek hāmīrini çeküp berāber kül içinde etmek gibi biürdudan ora bimi hāmīri oyup ve bıraup hāmīrdan geregi gibi ayılayup ol yumua bimi köki dūbūre idhāl itsele bāūr memelerinüñ arısın ve ātein def‘ ider ve oñulmaa aynadurur. Bu bir sırr-ı ‘ acīb ve ma‘ rifet-i arīb dūr. İt dili [278b] kökini dōup tavu veyā az iç yaıyla tavada būrān idüp uduz it aladıı yaraya oysalar ol yarayı oñaldurur. Ya-ı mezbūrı bada a dökülen maalle sūrsele yeñiden a bitürür. Yapraklarını ezüp harāretölü yara ii üzerine oysalar ātein alup iini indürür. İt dili ‘ uāresinden bir nāfi‘ zīmād olur bu vechile: it dili ‘ uāresi ve ül ‘ aseli her birinden berāber alup ‘ uārenüñ bir vāfiri zā’il olunca berāber aynadup ba‘ dehu termenti ile arıdurup zīmād ile eski ‘ illetlere, ala abarcılara, uyuzā, dā’imā ileyen delüklü cerāhatlara ve emāline sūre āyet nāfi‘ dūr, ol ‘ illetleri tebriye ider. V’ allāhu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Reyhān-ı Berri

Ya‘ nī “yabān feslegen.” Bosnaa “divi busilik” dirler. Bunuñ yaprakları fi’l-cümle feslegen-i bostāniye müābih dūr illā ki siñirli, semüz ve bir midār tüylüdür. Sāları bir zirā‘ adar uzun ve tüylü ve kūelü olup yan dalları odur. Nihāyetlerinde beyāz iekleri vardur. Bunlar arnı vāsi‘ dūme gibi ılāflarda

siyâh tohmı hâşıl olup kemâle gelduğda çörek otı tohmına müşâbih olur. Bu ot çayırdı ve ekin arasında ve tarla kenârında ve çitler dibinde olur. Köki ğayr-ı müsta' meldür.

Ṭabî' atı: Reyhân-ı berrî tohmı zâtında laṭîf ve yâbisdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Tohmını sirkencebîn veyâ bâde ile içmek ağulu cânavar şoğana nâfi' dür. Tohm-ı mezbûrî ' asel, büber ve mürr-i şâfi ve sirkencebîn veyâ bâde qarışdurup içmek 'ırķu'n-nisâ aĝrısına eyüdü. Ve Pilinus ḥakîm yazar ki feslegen-i bostânide bulunan cümle menâfi' işbu yabânî feslegende daĝı mevcüddür. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Merķuryalis

Ya' nî “uṭâridiyye” dimekdür. Ba' zılar buña daĝı “yabânî feslegen” dirler ve ba' zılar “oĝul ve kız otı” dirler ve ğayrılar muṭlaķ “oĝul otı” dirler ve daĝı ba' zı diyârlarda “dere otı” ve Bosnaķça “palaninusķi” dirler. Bunuñ iki nev' i vardır. Biri dişi biri erkekdür. Dişisi iki qarış ķadar ve daĝı ziyâde uzun olur. Dal budakları ve küşeler ve boĝumlu sâķı vardır. Boĝumlarından yaprakları zuhûr idüp şarma feslegen otınuñ veyâ ḥaşıšetü' z-zücâc otınuñ yapraklarına müşâbih ve şarıya mâ'il yeşil ve eṭrâfları [279a] kertüklüdü. Ve yine boĝumları içinde ve yaprakları arasında şaplar çıkup üzerinde ğâyet küçük yoşul meşâbesinde ve biribirine mütezâḥim ve şalkıma müşâbih çiçekleri hâşıl olur. Ve bu çiçekler tohmsuz dökülür. Köki za' ifdür ve saçakları çokdur. Ammâ erkek dişisine müşâbihdür illâ ki yaprakları koyı yeşildür ve boĝumları yanında degirmi ve tüylü ve ḥâyeler gibi ikişer ikişer tohm dâneleri hâşıl olur. Bu iki nev' yabânî feslegen yâḥud oĝul otı bâĝlarda ve sâ' ir işlenen toprakda biterler. Ve bir maḥallde peydâ olduĝdan soñra izâlesi gerçekdür.

Ṭabî' atı: Yabânî feslegen derece-i evvelde ḥârr ve yâbisdür.

Menâfi' -i dâhilesi: Yabânî feslegen ya' nî oĝul kız otı sâ' ir sebz ve ot gibi ṭabḥ ve ekl olunduğda ķabz olmuş ķarnı küşâd ider, zirâ yavaş liynet virür. Şuda

ķaynadup Őu-yı maᵔbūhını iķmek mi' deyi tenķıye idüp Őafrāyı ve ruᵔbāt-ı zā'ideyi aŐađıdan sūrer. Ve Diyosķorides ᵔakīm kitābında yazar ki erkek feslegen-i berrī otını dōgūp ' avrat ᵔayzından pāk olduđdan Őońra fercine idᵔāl itse ᵔāmile ķalduķda erkek evlādı ᵔāŐıl ola. Ve eger diŐisini idᵔāl itse ķız ᵔođa. Bu otuń ' uŐāresinde daᵔı bu ᵔāŐŐa vardur. ᵔayzdan pāk olduķda Őūrb eylese, velākin bunı inanmađa kimseye cebr yoķdur. Yabānī feslegen ğalibā iᵔtiķānlarda isti' māl olunur. Ba' zılar daᵔı anı sinameki yirine maᵔallere ᵔaltı iderler.

Menāfi' -i ᵔāricesi: Yabānī feslegeni ' asel ile dōgūp ' avrat fercine idᵔāl itse ᵔayzını idrār ve tabi' i ķeker iᵔrāc ider. Yabānī feslegen ' uŐāresin ķulađa iķᵔār itmek sem' e ķuvvet virūr. Yapraklarını dōgūp ķasık ũzerine urmaķ bevlı idrār ider ve meŐāneye gereklūdūr. YeŐil tāze iken dōgūp yaķı itmek yumrılarını ve ŐiŐleri yumuŐadur ve ᵔađıdur. V' allāhu ta' āla a' lem.

Bāb Der-beyān-ı ' Aynū' l-Kilāb

Ya' nī "it gōzi." Bosnaķça "izalateni napuyak" ve daᵔı "paŐı oķu" dirler. Bunuń ũç nev' i vardur. Bir kebīr ve biri Őađır ve biri evsaᵔdur. Ammā ' ayn-ı kilāb-ı kebīr iki zirā' ķadar uzun olup dalları ve budaķları ve serd sākı vardur. Yaprakları zeytūn yapraklarına mūŐābihdūr, velākin anlardan bũyũkdūr. Ve semũz ve tũylūdūr. Kırmızıya māyil Őarı ķiķekleri vardur. Kōki ađaçlıdur. Tedāvīde medᵔali yoķdur. Ammā Őađirinūń yaprakları daᵔı [279b] eńsũz ve incedūr. Ve sākı daᵔı ķıŐŐa ve nāzıkdūr. Ve dũgmeler gibi Őarı ķiķekleri vardur. Ammā ' ayn-ı kilāb-ı evsaᵔuń sā' irlerinden daᵔı ķalın ve yumuŐak sākı vardur. Yaprakları orta ve na' ne yapraklarına mūŐābihdūr. Dalları nihāyetinde altun Őarısı rengine papadya ķiķegi ķadar ķiķekleri olur ki rāyiᵔaları ađırdur, velākin naᵔoŐ degildūr. Evvelki iki nev' it gōzi ekŐeriyā ķurı ve iŐlenmemiŐ ᵔopraķda olurlar. Ammā ũçũnci nev' nemnāk yirlerde biter. Ve ũçi daᵔı māh-ı ađustosda ķiķeklerin aķarlar. Ol vaķtde anları cem' itmek gerek.

Ṭabī' atı: Zıkr olunan üç nev' it gözi hârr ve yâbisdür. Nüfûz ve küşâd ve tenkıye itmek, sürmek kuvvetleri vardur, zîrâ mezâkları keskin ve acıdur.

Menâfi'-i dâhilesi: İt gözini sirkencebîn veyâ bâde ile kaynadup içmek hayzı idrâr ve rahmden helâk olmuş veledî sürer ve tâbî' i daği ihrâc ider ve daği yel şovuklığına ve zahmet ile tamlâ tamlâ tebevül idenlere nâfi' dür, şarılığı tağıdur ve ciger süddelerin küşâd ider ve qarın burusın def' ider. İt gözi otını sirke ile kaynadup içmek veyâ içürmek maşrû' yatanları kendüne getirür. 'Ayn-ı kilâb-ı evsaṭ ya' nî üçüncü nev' ini saḥḥ idüp ğubârından bir dirhemini sirke veyâ ekşi kırmızı bâde ile içmek kan ile olan ishâli keser.

Menâfi'-i hâricesi: İt gözi otı yalnız veyâḥud yaḥup dütüni yılanları ve pireleri ve sinekleri ve emşâlini kaçurur. Ve bu sebebden ba' zı diyârlarda aña “sinek otı” ve “pire otı” dirler. İt gözi otını yeşil iken döğüp merhem gibi yaḥı itmek yılan şoḥduğı yaradan zehri çeker ve her dürlü yara ve açık ' illetleri tenkıye ve tebriye ider. İt gözünü huşûşâ nev' -i şağîrini cebhe üzerine bağlamak baş ağrısını def' ider. 'Avratlar it gözi otını kaynadup göbeklerine varınca şuyında otursalar hayzlarını tenkıye idüp rahmlerin envâ' -ı mādde-i fâsdiyei cezb ve ihrâc ider. V'allâhu ta' âla a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Qabarcık Otu

Firenkler buña “iflamuke yuvis” ya' nî “lüheymü'l-müşteri” dirler, “müşteri yalıncacı” dimekdür, ğâyet hârr ve yaḥıcı olduğından ötüri. Bosnaqça “perpest qarşink” dirler. Bu ot mâ' î çiçeklü yabân aşmasına sâḳda ve yapraqda ve çiçekde kemâlen müşâbihdür. Farqları ancak budur ki bu ot sâḳı üzerinde şâbit olup [280a] yabânî aşma gibi ağaçlara çıqup şarılmaz ve sâḳları daği ziyâdedür. Ve iki zirâ' kadar uzun ve kırmızıya mâyıldür. Ve dil ve deri üstinde ziyâde keskindür ve yaḥar. Bu otdan çok kerre taftîr iderdüm ki şu-yı muḳatṭarı otuñ kendüsi kadar keskin ve yaḥar idi.

Ṭabī' atı: Qabarcık otı hârr ve yâbisdür dördüncü derecede.

Menāfi'-i dāhilesi: Ba'zılar kabarcık otından hablar yapup dört günde bir tutan sıtma için virürler. Sıtmanuñ şovuğı ve ditremesi 'arız olmazdan bir sā'at evvel ba'dehu marīzi yandurup derlerdürler, velākin bu huşūşda başiret üzere olup hadden ziyāde olan keskinliğini ve āteşini ğayrı nesne inzimāmı ile i'tidāle getürmek gerekdür.

Menāfi'-i hāricesi: Kabarcık otunuñ yapraklarını ezüp bedenüñ bir yirine yağı itseler cildi kabardurur ve kabarcıkları deri üstine çeker. Ba'zılar kabarcık otunuñ yağını mütemādī olan 'irku'n-nisāya, a'zā ağrısına ve zahmet ile tebevül ve meşāne taşını medh iderler. Yağ-ı mezbūr budur: kabarcık otunuñ yapraklarını hırda kesüp bir şışeye koyup üzerine gül yağını dökesin ba'dehu ağzını muhkem kapayup güneşe bırağasın. Bir kimsenüñ çıbanı veyā kabarcığı olup bir vechile kemāle gelmese ve deşilmese bu kabarcık otını döküp ve içine bir miqdār zeyt yağını karışdurup ol çıban veyā kabarcık üzerine yağı ide, az zamānda kemāle getürüp deşer. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Semfat

Bunuñ iç nev'i vardur. Biri semfat-ı kebīr ki nās buña "ğavez" dirler. Bosnaçça buña "isvalnik velki" ve hem "çerni göz" dirler. Ba'zı dilince "eşek kulağı" dirler ve ba'zılar "kara kök" ve "yağlı kök" dirler, zirā bu köküñ zāhiri siyāh ve batını yağlı ve pālūze gibidür. Ve kalın ve iki zirā' kadar bir ince sākı bir zirā' kadar ve gāh daħi uzun olur. Ve kalın ve küşelü içi boş, tavşan lihyesi gibi ve daħi lisān-ı şevr-i firengī yapnaqları gibi uzun yaprakları vardur. Yire yakın olan yaprakları daħi uzun ve yaşşıdur. Ammā sākında olanlar daħi küçük ve eñsüzdür. Gerek sākı ve gerek yaprakları haşin ve tüylüdür. Çiçekleri gāh şarıya māyil beyāz gāh mā'ıye māyil firfiridür. [280b] Toħmı yeşil ğilāflar içinde olur. Ekşeriyā çayırlarda ve nemnāk yirlerde ve şular kenārında olur.

Ṭabī' atı: Derece-i evāyilde hārrdur. Ve bitişdürmek kuvveti vardur. Dioskorides hākīm ider ki ğo kökünü laħm ile berāber çölmekte kaynatsalar laħm

faşlarını bir yire götürüp birbirine bitişdürür. Ve gayrılar dirler ki kökini döğüp bir gice kadar şu içinde biraşsalar şuyı pālūze ider.

Menāfi'-i dāhilesi: Ğavez kökini pāk idüp ve şu ile yā kırmızı bāde ile kaynadup içmek kan tükürenün ve düşmekden, zarbdan cevfinde ezilmiş, kırılmış veyā yarılmış nesnesi olanlara nāfi' dür, zīrā envā'-ı cerāhat-ı bātıneyi ve yara bere hattā fitkī oñaldurur ve kan ile olan ishāli keser ve daħi 'avratlarıñ ifrāt üzere ağan hayz demini kaṭ' ider. Ğavez kökini bal şuyıyla kaynadup içmek şadı ve öykeni ya'nī aq cigeri balğamdan ve irinden tenkıye ider. Ba'zılar ğavez kökinde şu taḫfīr idüp zıkr olunan 'illetler için isti' māl iderler. Tāze ğavez kökini çignemek şusuzlığı def' ider.

Menāfi'-i hāricesi: Ğavez kökinden veyā yapraklarından merhem yapup tāze yara üzerine ursalar yarayı bitişdürür. Ğavez kökini ḳocacıḳ kökiyle döğüp merhem gibi yaḳı itmek envā' āteşi alup her dürlü ezilmiş a'zāyı tebriye ider. Hayzları ifrāt üzere ağan 'avratlar ğavez kökini ve gül-i ermenī ve kan taşını döğüp ve ḳarışdurup merhem ideler ve bezler üzerine sürüp bil çatılarına ve ḳasıḳlarına uralar ve bālā da zıkr olunan vech üzere ğavez kökini içeler, ifrāt hayzları kaṭ' oluna. Ve daħi ḳanı tenkıye için cerrāḫlar ve berberler ğavez kökini döğüp ğubārını hāzır tutarlar hīn-i iḳtizāda ğubārını sıcak şuya ḳarışdurup kenevir çöpiyle iḳtizā iden maḫalle ururlar, ol sā'at tıttup ḳanı diñdürür. Bir kimsenün bil şovuḳlığı olup bilā- ihtiyār menisi aḳsa veyāḫud irin bevl eylese tızlanmamış tere yağıni on bir kerre ğavez şu-yı muḳaṭṭarıyla ğasl idüp ol yağı biline ve çatısına süre. Yağıyla taḫta bitlerini izāle için gündüz ğavez yapraklarını cem' idüp yatacaḳ vaḳtde yataḳ ṭolayına biribirinün yanına döşeyeler. Ne ḳadar taḫta biti ol yapraklara gelse cümlesi ol yapraklarıñ tüylerinde yapuşa ḳalur. Erte şabāḫ yaprakları ḳaldurup atalar. Pire daħi gelse tıttılır. Beş vaḳıyye ğavez kökini yigirmi vaḳıyye şuda [281a]nışfı ḳalınca kaynadup ol şuyı derilere sürseler da'im yumuşaḳ ḳalup serdlenmez. hāşıl-ı kelām cümle cerrāḫlar ğavezi 'azīz tıttalar ve mümkün olduḳça bāğçe ve çayırlarında diküp besleyeler, zīrā her dürlü yaralara ve 'illetlere ve fitḳlara nāfi' nebātdur. V'allāhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Semfaţ-ı Şağîr

Buña “beyâz ğavez” ve “ķaraca başaķ” dirler. Bosnaķça “isvalnik mali” ve” bili ğavez” ve “ĉerno ğilavoķ” dirler. Ve ba‘zı diyârda daĥı bu ota “devâullah” dirler ĥâşşası çok olduĝından ötüri, ĥuşûşâ ki bir nâfi‘ yara otıdır. Bu otuñ dört kûşelü semüz tüylü ve bir ķarış ķadar ve ĝâĥ daĥı ziyâde uzun sâķı vardır. Yaprakları fi‘l-cümle sîsenber yapraklarına müşâbihdür illâ ki açık yeşil ve bir miķdâr tüylüdür. Dalları nihâyetinde başaķlar, çiçekleri olup ba‘zısında beyâz ba‘zısında mâ‘i veyâ fîrîriye mâyil mâ‘i olur. Kōkleri çok şaķaķlıdır. Ćayırlarda ve taĝlarda olur. Evvel bahârdan ĝüz faşlına dek çiçeĝi açılır.

Ĥabî‘ atı: Semfaţ-ı şağîr yâbisdür; ĥarâretsüz ve tenķıye ider.

Menâfi‘ -i dâĥilesi: Semfaţ-ı şağîr ya‘nî “ķaraca başaķ otı”nı ķaynadup şuyın içmek cevfdde uyuşmış ķanı sürer ve ĥarâretlü iç aĝrısın teskîn ider ve cevfüñ envâ‘ yara ve berelerin tebriye ider ne dürlü olursa olsun. Ve kezâlik ‘uşâresi ve şu-yı muķatтары daĥı bu ķuvvettedür.

Menâfi‘ -i ĥâricesi: Semfaţ-ı şağîrüñ şu-yı muķatтары dilüñ ķuruluĝına ve ĥarâretine ekşeriyyâ isti‘mâl olunur. Ve aĝız ve boĝaz fesâdına nâfi‘dür. Bir miķdâr ĝül ‘aseli ile ķarışdurup ĝarĝara ve mażmaza ideler. Ve kezâlik çiçeĝini ve otı bal şuyında ĥabĥ olunduķda veyâĥud otuñ ‘uşâresi bu ķuvvettedür. Anlar ile ĝarĝara ve mażmaza olunduķda ‘ilel-i mezkûreye eyüdü. Ĥâric-i bedende olan yaralar tâze olsunlar eski olsunlar zıkr olunan şu-yı maţbûĥıyla veyâ muķatтарыyla veyâ ‘uşâresiyle ĝasl olunduķda tenķıye olunur, tîs oñulurlar. Semfaţ-ı şağîrüñ şu-yı muķatтарını sirke ile ve ĝül yaĝıyla ķarışdurup bezler ile alına ve şaķaķlarına urmaķ baş aĝrısın teskîn ider. V‘allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Semfaţ-ı Evsaţ

Buña daħi “mor ğavez” dirler. Bosnaqça “isrodeni isvalnik” ve “modri ğavez” dirler. Bunuñ yapraqları semfaţ-ı şaĝirüñ yapraqlarından büyük ve yaşı [281b] ve yumuşağdur. Eţrafı kertüklü, iç tarafı yeşil ve arkası mordur. Buħür-ı meryem yaprağı gibi sâkı bir qarış kadar uzun ve nâzik ve tüylü ve içi boşdur. Bunuñ daħi mâî çiçekleri vardur degirmi yapraqları arasında ve kimi yukarısında başağlıdur şaĝirinde gibi. Ve köki daħi öyle şaçağlıdur, velâkin derin degildir.

Menâfi’i: Bu ot sâ’ir semfaţ otları gibi zâhirde ve bâtında olan yaraları tenkıye ve tebriye ider. Ve semfaţ-ı şaĝir gibi ağız ve dilüñ kuruluşına ve ħarâretine ve fesâdına nâfi’dür. Tedâvisi zıkr olunan vech üzeredir. V’allahü a’lem.

Ve daħi: Envâ’-ı semfaţ bir nev’i vardur ki aña “semfaţ-ı sengî” dirler, ya’ nî “taş ğavezi.” Bu ot taşlu yirlerde olur. Çok ince ve nâzik sâğları ve çiçekleri ve yapraqları olup çiçekleri sa’terü’l-feres çiçekleri gibi mâyildir. Râyiğaları hoş ve mezâğları tatlıdur. Ağızda çignendiği vağtde ağız ruţubetin ve büzâkı cezib ider. Köki uzun ve parmak kadar kalın ve kırmızıya mâyildir.

Menâfi’-i dâhilesi: Semfaţ-ı sengî otını bal şuyunda kaynadup şu-yı maţbühını içmek şadı ve ağız cigeri tenkıye ider. Otını demirciler demiri söyündürdüğü şuda kaynadup içmek kan tükürenlere, kan ile gelen ishâle ve ‘avratlaruñ ifrâğ üzere ħayz demi ağımasına ve cevfe olan yarayı ve fitğa ve sâ’ir berelerine nâfi’dür.

Menâfi’-i ħaricesi: Semfaţ-ı sengî ağızda çignemek şusuzlığı def’ ider, ħaşin olan ta’âm yolını mülâyim ider. Otını döğüp yağı itmek taze yaraları ve kasık yaruğını bitişdürür. V’allahü ta’âla a’lem.

Bâb Der-beyân-ı âzânu’d-Dubb

Ya’ nî “ayu kulağı.” Bu daħi semfaţ envâ’ındandır, zirâ ol daħi bir bir nâfi’ yara otudur. Yüksek ve taşlu tağlarda olur. Semüz ve kalın ve ortası siñirli otuñ yapraqları kadar büyük yapraqları vardur ki eţrafı pek ince ve kıvrılmış ve

şarıya mâyl yeşildir. Yaprakları ortasında bir degirmi ve semüz ve bir karış kadar uzun şap çıkup nihâyetinde çok çiçekleri zühür idüp zehretü'r-rebi' çiçegine müşâbih ve şarudur. Köki bir ve pek şaçaklıdur aķ harbaķ köki gibi.

Ṭabī'atı ve Menâfi'i: Ayu kulağı bārid ve yābisdür. Ve keskin ve düşüricidür. Cümle yaralara kabarıklara ve berelere ve yarıklara dem-i seyelāni ve sâ'ir ḥadden ziyāde aķan ruṭubeti teskīn itmede memūḥ ve nāfi'dür. [282a] Dāḥilen ve ḥāricen isti'māl oluna. Vech-i isti'mālī balāda semfaṭlarda mezkūrdur.

Bāb Der-beyān-ı Semfaṭ-ı Melik

Buña ba'zılar diyārda “zeyn-i bostān” dirler. Bosnaķça “isvalnik kıraloşķı” dirler. Bu ot daḥi sâ'ir semfaṭ otları gibi bir yara otudur. Sāķı bir zirā' kadar ve daḥi ziyāde uzun olup çok ve ince yan dalları ve ince ve münşakķ ve çörek otı gibi yaprakları vardur. Çiçekleri dilber ve benefşe rengindedür. Ve girüden bir süri ve kırmızıya mâyl ve içi boş kıvırcıķı vardur ve zamān-ı 'atıķ maḥmūzına beñzer. Ve bu sebebden ba'zı lisānca bu ota “beg maḥmūzı” dirler. Çiçekleri dökülduķdan soñra küçük ğılāfcıķlar zühür idüp içinde ikişer veyā üçer siyāh toḥm dāneleri bulunur.

Menâfi'-i dāḥilesi: Bu otı cerrāḥlar isti'māl iderler, zirā envā' yarayı bitişdürür ve oñaldurur. Ve bu eelden semfaṭ envā'ından olunmuşdur. Semfaṭ-ı melik otını saḥķ idüp kendinüñ şu-yı muķaṭṭarıyla içmek mi'denüñ ekşilıķını ve yukaru kaynamasını def' ider. Ve ḥarāreti-i ğayr-ı ṭabiiyyeyi itfa ider. Şafrā kaynamasını ve istifrāģını teskīn ider. Öksürüģi ve bevl yakmasını def' ider. Ve sümümü daḥi men' ider.

Menâfi'-i ḥāricesi: Bütün otuñ 'uşāresi tāze yarayı bitişdürür, tebriye ider. Çiçeklerini dögüp ğül şuyıyla karışdurup göze sürseler göz ḥarāretiini alup kıızılıģını giderür. Çiçeklerine her ğün nazar itmek başara kuvvet virür. Ḥattā ba'zılar bu otuñ çiçeklerini dallarıyla bardaķlar içine koyup her dā'im gözde

bulunmak için oğalarında tutarlar ve bu sebebden ba‘zı lisānda “nūru’l-‘ayn” dirler. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı İşkabinure

Ya‘nī “uyuz otı” ve “çıban otı” daği dirler. Bosnaçça “kırasnavnik” ve “kavyas” daği dirler. Bu vechile tesmiyesi çıban ve kabarcık için şerbetlerde ve uyuz için zımād ve merhemlerde isti‘māl olundığından ötürüdür. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri büyük ve biri küçük. Ammā büyük uyuz otı yirden hüruc itdiği vaktde uzun ve sivri yapraklar zühūr ider. Bunlar bir yirde münşakķ degildir, velākin çok tırmayup tız zā‘il olurlar. Bunlardan şoñra ğayrı yaprakları zühūr ider ki şaplarından nihāyetlerine dek iki taraftan derin başakları vardır. Büyük kara boya otında gibi, velākin bunlar tüylü olur. Yaz güninde bir zirā‘dan uzun [282b] degirmi huṭuṭlu ve boz rengine māyil sākaları zühūr idüp üzerlerinde olan yapraklar dibinde olanlarda küçükdür. Sākalarının nışından yukarıya yan dalları çıkup nihāyetlerinde pullu ve a‘lāsı sivri dügmeleri vardır laḥnis otında gibi. Ve içinden çıkan çiçek daği laḥnis çiçegi gibidür illā ki bunuñ rengi kırmızıya māyil mordur. Çiçeginden şoñra ol dügmelerde siyāh toḥm ḥāşıl olur. Köki parmak kadar ve gāh ziyāde kalın ve uzun ve beyāz ve mezākı isfināriyye gibi tatlıcadur. Ekin arasında ve tarlalarda bā-ḥuşuş killü topraķda biter. Ammā küçük uyuz otunuñ kökine qarīb büyük uyuz otundañ ziyāde, velākin küçük ve başakları az yaprakları vardır ki beyāza māyil ve tüylü ve yir yüzinde münbasitlerdür, ammā yukarısındaki yapraklarınıñ ziyāde şakakları ve kertükleri vardır. Sākaları ince ve toĝru bir zirā‘ kadar gāh ziyāde uzun olup ince yan dalları vardır. Dalları nihāyetlerinde mā‘ī yāḥud beyāzrak çiçekleri olur. Vaktinden şoñra çiçekleri dökülüp yirlerinde yeşil dügmeleri kalur ki üzerlerinde degirmi gözler olup ṫavus tüyleri gibi görünür. Ve bu dügmeler içinde toḥm ḥāşıl olur ki büyük uyuz otunuñ toḥmından küçükdür. Köki daği beyāz ve evvelkinden

aşğardur. İşbu otuñ mezākı acıdur. Kırlarda ve tarlalarda ve çayırlarda ve bayırlarda biter.

Menāfi'-i dāhilesi: Uyuz otını şuda kaynadup içmek yan şancısına eyüdü. Şadri ve aq cigeri balğamdan ve sümükden tenkıye ider. Ve dağı uyuz ve gıcik için gāyet nāfi'dür. Maṭbūḥ-ı mezbūrı bir kaç gün mütevāliyeten içüp 'uşāresini uyuz süreler veyāḥud maṭbūḥ-ı mezbūr ile sıcaklayın ğasl ideler. Ve bu devā ile baraşa mübtelā olan kimseyi 'ilāc eyledüm. Uyuz otınuñ şu-yı muḳaṭṭarını marīze her dörder veyā beşer kaşık bir kaç gün mütevāliyeten içürmek gāyet nāfi'dür, şadrdaki olan yumrılara ve çıbanlara, zātü'l-cenbe yā şancısına ve öksürüğe, şoğulcan ve ḥummā-yı vebā'ıyyeye. Bir kimseye tā'ün işābet itmiş olsa derḥāl kan ala şahsa göre mümkün ise ba'dehu ḥāliş tiryākdan bir dirhemini bir içim uyuz otu muḳaṭṭarıyla sıcaklayın içürüp [283a] derlemege yatduralar ve dağı ot-ı mezbūrı iki taş arasında ezüp tā'ün yumrisuna uralar. Çok olur ki üç sā'atde zehrūñ kuvvetini alır. Ve bu otı dağı ağulu çıyan şoğduğı ve ışırdığı yara üzerine koymak nāfi'dür. Ḥinzir azusından bir dihem kadar kazıyup bir içim uyuz otınuñ şu-yı muḳaṭṭarıyla 'ale'r-rıḳ sıcaklayın içürmek zātü'l-cenbe bir mücerreb devādur. Uyuz otınuñ çiçeklerini sükker ile terbiye idüp ma'cūn gibi isti'māl etmek şadri tenkıye idüp öksürüği teskīn ider.

Menāfi'-i ḥāricesi: Uyuz otı envā' uyuz ve ḥuşūnet için nāfi'dür. Yapraklarını ve çiçeklerini döğüp bedene süreler veyāḥud şuda kaynadup içinde oturalar ve derleyeler. Otını gül suyuyla kaynadup ol şu ile saçı ğasl etmek sirkeyi helāk ve başı her dürlü ḥuşūnetden pāk ider. Uyuz otınuñ 'uşāresini defne yağı ve saḥḳ olunmuş kükürd ve mürde-seng ile çarışdurup ve zamm idüp bedene sürmek her dürlü uyuz ve leke ve ḥuşūnet ve temregü ve emşāli gidere. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Kaprifolyun

Ya'nī "keçi yaprağı" ve buña dağı "orman şarmaşığı" ve "çit şarmaşığı" dirler. Bosnaqça "pelutnik" dirler. Dioskorides ḥakīm buña "perklimenus"

dimişdür. Orman şarmaşığınıñ ince ve uzun aşması olup anuñla ağaçlara ve çitlere şarılır. İki cânibinde biribirine muttaşıl tülânî ve bir tarafından yeşil ve taraf-ı āherden beyāzrak söğüt yaprağı gibi yaprakları vardır. Aşmaları nihāyetinde dilber ve kırmızı beyāz ve rāyihaları laţif çiçekleri vardır. Evvel zuhūrında degirmidür ba‘ dehu açıldığı vaţtde her biri ise girüye kıvrılmışdur. Bu çiçeklerden şalkım hāşıl olup ibtidādan yeşil ba‘ dehu kemāle geldiğda kırmızı olur. Köki ağaçlu ve içi beyāzdur. Bu ot ekşeriyyā yā şık ormanlıkda ve fundalıkda çitler içinde bulunur. Aşması civārında ağaçlara şarılır. Ba‘ zı bāğçelerde dađi ziynet içün dikilür.

Ṭabī‘ atı: Orman şarmaşığınıñ mezākı keskin olduğundan ḥārr yābidür.

Menāfi‘ -i dāhilesi: Orman şarmaşığınıñ miyvesini kemāle geldiğdan sonra cem‘ ve gölgede tecfif idüp kırk güne dek beher gün birer dirhem kadar sirkencebîn ile içmek şalağı taqlil [283b] ve maḥv ider. Şerbet-i mezkūr dađi öksüürüğe ve ağır şoluğa nāfi‘dür. Ve bevli cebr ile idrār [ider] şöyle ki aḥyānen kan dađi berāber çıkar. Ḥamli sürer. Ve yaprakları dađi bu kuvvette ve te‘şirdedir. Ve Diyoskorides ḥakīm ider yapraklarını vech-i meşrūḥ üzere otuz yedi gün mütevāliyeten içseler kişi aķīm ider.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Yapraklarını zeyt yağı içinde ṭabḥ idüp ol yağı sırt kemüğine sürseler bütün bedeni ıssıdır. Sıtmanuñ ditremesine nāfi‘dür. Orman şarmaşığınıñ yapraklarından veyā ‘uşāresinden cerrāḥlar baş ve kaḫā yaraları için bir nāfi‘ merhem yaparlar. V’allāhu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Nārpest

Buña daği “kök-i mübārek” ve “ķaranfil otı” dirler. Bu sebebden ki bu otuñ köki gerek tāze ve gerek ķurı olsun her da‘im ķaranfil ķoķar. Bosnaķça “belağuşunik” dirler. Bu otuñ sākı degirmi ve bir zirā‘ ķadar ve gāḥ bir buçuķ zirā‘ ķadar uzun ve boğumlu ve tüylü olup yaprakları ķoyı yeşil ve ḥaşin ve ağır otuñ yapraklarına fi‘l-cümle müşābih ve ekşeriyyā ucı bir şap üzerinde ve eṭrāfi

kertüklüdür. Esfelinden olan yapraklar a' lāsında olanlardan büyük ve degirmidir. Yan dallarının nihāyetlerinde altun şarusı renginde beş parmak otunuñ çiçeklerine beñzer çiçekleri olup döküldüklerinde yirlerinde degirmi ve tüylü ve siyāha māyil kırmızı ve fındık kadar büyük dügmeler kalup içinde tohmı hāşıl olur. Köki kışşa ve koparılmış ve yanmış gibi görünür. İçi kırmızıya māyildir. Ve zāhirde çok sarı kıl kökleri ya' nī şaçakları vardır. Ve қaranfil rāyihası olup eskidukça rāyihası ve kuvveti ziyāde olur. Her sene kökinden tāze fidan sürer. Tarla kenārında ve çitler diplerinde huşūşā gölgeliğda biter.

Ṭabī' atı: Derece-i sāniyede hārr ve yābisdür. Ruṭubeti taḥlil ve neşr ider. Ve a' zā-yı bāṭıne ve hāriceye kuvvet virür sünbül-i kūhī ve hindī gibi.

Menāfi' -i dāhilesi: Ekşeriyyā isti' māli budur ki evvel bahārda bu otuñ kökünü dögüp gubārını bezden bir kīsecik içine қoyalar. Ba' dehu meşrūbātın her қangısı murād olunursa o kiseyi içine aşa қoyalar yāḥudhemān kökünü içine қoyalar, bu meşrūbda laṭif rāyiḥa peydā olur. Bir iki gün ṭurduқdan soñra içeler şihḥat-ı bedene nāfi' dür. Başa ve dimāğa kuvvet getirür ve қalbe feraḥ virür. [284a] Balğamlu ve sovuқlanmış mi' deye hoş gelür ve hazmı қavī ider ve ciger süddelerin açar ve қarın burusın teskīn ider. Ve eger kökünü şuda veyā sirkencebīn ile қaynadup içeler zikr olunan ' illetlere nāfi' dür. Huşūşā ṭamla için şabaḥ aḥşam sıcaқlayın içeler, zirā gāyetle tecfif idüp siñirlerde ve ' aşabātında olan balğamı maḥv ider. Kökünü қurudup saḥḥ idüp gubārını sirke ve şu ile veyā sirkencebīn ile içmek zehri men' ider ve yara ve fesādāt-ı bāṭıneyi tebriye ider.

Menāfi' -i hāricesi: Düşüp bayılmış kimsenüñ burnına nār-pest kökünü tutup şemm itdürseler kendine gelüp ifāḳat bula. Ba' zı kimseler kökünü ṭopraқdan tenқıye idüp tecfif itdikden soñra üzerine sirke sürüp eşvāb arasında şanduklarına қoyup bütün eşvāba laṭif rāyiḥa virür. Қaranfil otunuñ kökünü şuyla veyā bāde ile қaynadup ol şuyla envā' ve delüklü cerāḥatları ve sertān ' illetini ve temregüyi ve emşālini ḡasl idüp kök-i maṭbūḥı merhem gibi ol ' illetler üzerine vaз' itseler cümlesini tenқıye idüp tebriye ider. Ve daḥi қurmuş kökinüñ gubārını ol ' illetlü delükere ekseler münāsib olur. Nār-pest ya' nī kök-i mübārek otını ḥaşıšetü'z-

zücâc otıyla berâber yağmur şuyunda kaynadup ot-ı maṭbūhı sıcaqlayın qarın ve bil üzerine bağlamak qarın burusın teskîn ider. V'allāhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Kāsiflun

Ki ba'zı diyârda “mor sūsen” ve “mor kılıççılar otı” dirler. Bosnaqça “devetero lodini” dirler. Yaprakları kılıca müşâbih olduğundan “kılıççılar otı” dimişler ve daḥi sūsen-i berrīye müşâbih ve çiçekleri mor olmağla “mor sūsen” tesmiye olunmuşdur. Yaprakları katı ve serd ve siñirlidür. Sâkı bir zirâ' kadar uzun ve sūsen gibi a'lâsı kıvrılmışdur, velâkin andan incedür. Üzerinde şıra ile tūlânî ve mor renginde ve a'lâları münşakḳ zanbaḳ gibi çiçekleri vardır. Bunlardan degirmi toḥm ḥâşıl olur. İki şoğanvârî kökleri vardır. Biri bir tarafından ve biri sâkı semtindedür. Köki ihâṭa itdiği pullar güye ince kıllardan müctemi' bir nesnedür. Za'ferân şoğanında gibi esfelinde daḥi ince köklerden şaçığı vardır şarmısakda gibi. Ekin arasında ve sâ'ir münbit toprakda ve gâh çayırlarda ḥuşūşâ nemnâk olanlarda biter.

Ṭabî'atı: Kāsiflun köki ḥârr ve yâbisdür. Cezb ve taḥlîl ve neşr ider, [284b] velâkin a'lâsı esfelinden ziyâde kuvvetlüdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Diyoskorides ḥakîm eyder ki yukarıki köki dögüp sirkencebîn veyâ bâde ile içmek şehveti taḥrîk ider. Aşaki bunuñ halefidür, ya'nî aşaki kök şehveti kesr ider. Yukarıki köki şuda kaynadup kāsığı yarılmış şabiye içürmek nâfi'dür.

Menâfi'-i ḥâricesi: Yukarıki köki günlük ve bâde ile qarışdurup ve merhem yapup yakı itmek dikenini ve ağaç parçalarını deriden cezib idüp iḥrâc ider. Kök-i mezbûrı saḥḳ idüp ḡubârını ḥâş bakla ve daḳıḳ ile bal şuyunda kaynadup ḥâye şişi üzerine urmaḳ şişi taḡıdır. Kök-i mezbûrdan şâf yapup ferce idḥâl itmek ḥayzı cezib idüp aḳıdır. V'allāhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Sūsen Otı

Ve daħi “batağ sūseni” dirler bir ot. Mā-i rākidde de ve batağlarda ve göllerde biter. Yaprakları bālāda zıkr olunan asiflun yapraklarına beñzer illā ki anlardan uzun ve eñsüzdür. Ve ortasında sırtı vardur ki sākı düzdür ve degirmi ve yeşil ve kirpiye müşābih dügmeleri olur. Köki dipde eṭrāfa yayılır. Siyāha māyildür ve şaçakları çoğdur.

Ṭabī‘ atı: Köki veyā toħmını dögüp sirke veyā sirkencebīn ile içmek ağıulu cānavarlaruñ şoğduklarına ve ışırdıklarına nāfi‘ dūr.

Menāfi‘ -i ħāricesi: Sūsen otınuñ kökini ħabbu’l-gār ve ardıç yimiři ve sūnbül-i bostānī ile a bādede aynadup merhem gibi istiskā olanda bacağ şişlerine sıcaklayın urmağ ğāyetle nāfi‘ dūr. Sūsen otınuñ kökini ardıç yimiři ile sirkede aynadup bu maṭbūħı ağıran diř üzerine oysalar diř ağırsın teskīn ider. V’allahu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Eksiris

Ki “ħabau’l-buğ” ya‘ nī “tahta biti otı”dur. Bosnağça “estebium terave” dirler. Vech-i tesmiyesi yā ğāyet bed oħusundan veyāħud tahta biti açurmasından ötüridür. Çitler yanında ve arañlık yirlerde ve ğāħ ħıyāz kenārlarında bulunur. Yaprakları sūsen yapraklarına ol mertebe müşābihdür ki mābeynlerin tefriğ güçdür, velākin bunlar cüz’ī a‘ razdur ve yeşildür ve ziyāde siñirleri vardur ve parmağlar [285a] arasında ezilduğları vağtde tahta biti gibi bed oğarlar. Yaprakları arasında sākı ħurūc idüp alın ve düz ve boğumsuz ve bir zirā‘ adar uzun olur. Bunuñ fırfırī çiçekleri olup döküldüğüdan şoñra üç kūşelü ve bir parmağ adar alın ve üç parmağ adar uzun ğılāfları zuhūr ider. İçinde dilber ve degirmi ve kırmızı mezāı keskin toħmı ħāşıl olur. Köki uzundur ve araf-ı a‘ lāsı bir miğdār degirmi ve esfelinde ince kökleri çoğdur.

Ṭabī‘ atı: ħabau’l-buğ ħārr ve yābisdür. Mezāı keskin olduğından ma‘ lūmdur.

Menāfi‘ -i dāhilesi: Kökini saḥḥ idüp ğubārından bir dirhemini sirkencebîn veyâ sirke veyâ şu ile içmek siñir büzülmesine ve ıasık yaruğına ve ‘ıku’n-nisāya ve meşāne yeline ve ıarın sürmesine nāfi‘dür. Toḥmından nışf dirhemini saḥḥ idüp sirkencebîn veyâ bāde ile içmek bevli ğāyetle idrār ider. Ammā sirke ile içmek ıalağı taḳlİL ider.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Otınũ ‘uşāresi ğāyetle tenḳıye idüp bedenden uyuzı ve ḥuşūneti giderür. Ḥabaḳu’l-buḳ kökinden on dirhem, zehretü’z-zehre ya‘nī baḳır çıçegi ki bir nev‘ taş‘ıddür, üç dirhem, rapontıḳum köki iki dirhem bu eczāyı muḥkem saḥḥ idüp ‘asel ile merhem ideler. Bu merhem bedende ıalan ālet uçlarını ve oḳ temrelerini ve emşālini bilā-vech yaradan çeküp iḥrāc ider. Taḥta biti otını oḫaya ıoysalar cümlesi firār ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Aĝrimunya

A‘nī “aĝır otı”, “egrelti otı”, “ıocacık otı”, “egri ıuyrucaḳ“ ve daḫi “ğāfeş-i Yūnānī” dirler. Bosnaḳça “ıstarçık” ve “rıbeçek” dirler. Bu otũ her bir şapında çok yapraḳları vardur. Beş altışar çift biribirine muḳābil velākin şapuñ nihāyetinde üç yapraḳ bir yirde olur. Ve yine her çiftũn arasında şapuñ iki tarafından küçük yapraçıklar zuhūr ider. Cümlesi ḥaşīn ve tüylü ve siyāha māyil ve eṫrāfi kertüklüdür. Oraḳ bıçağı gibi veyāḥud kenevir yaprağı gibi sākũn ortasında nihāyetine varınca başaḳlu şarı çıçekleri olup bu başağũn nihāyeti yire māyil ve egri ıuyruk gibidür. Çıçeklerden şoñra küçük ve ḥaşīn ıalabıḳlar ḥāşıl olup işābet itdükleri eşvāba yapışa ıalur. Toḥmı bunlardur. Köki aĝaçlu ve siyāha māyil kırmızı ve mezāḳı serd ve bir miḳdār [285b] acıdur. Her yirde biter. Çalılıḳlarda ıarañulu ve işlenmemiş topraḳda ve ḥaşīn ve taşlu yirlerde ve çitler ve yollar kenārlarında olur.

Ṭabī‘ atı: Zātı laṫıfdür. TaḫlİL ve neşr ve tenḳıye ider ve cüz’i ıabzı vardur. Bir nāfi‘ ciger otudur, zırā cigere ıuvvet virüp süddelerin küşād ider.

Menāfi'-i dāhilesi: Ağrimunya ya' nī ağır otı, ciger süddelerine bir nāfi' devādur. Şu ile kaynadup içeler ve içürelere. Ve devā-yı mezbūre daħi şık şık ve azar azar tebevül idenlere nāfi' dūr. Şu-yı muqatṭarını içmek öksürügi teskīn ider. Şadrda balgāmı ve sümügi taħlīl ve şarılığı tağıdur ve mütemādī sıtması olana nāfi' dūr ve şoğulcanı helāk ider.

Menāfi'-i hāricesi: Ağır otunuñ yapraklarını eski kız veyāħud tavuğ yağı ile döğüp ve qarışdurup oñulması güç olan yara üzerine ursalar ol yara tiz oñula. Bir kimsenüñ 'uzvı çıkık olsa ağır otı yeşil yā kırık buğday unıyla şuda ve sirkede veyā bādede çiriş gibi olunca kaynadup sıcaklayın ol 'uzv üzerine vaz' eyleye. Ba'zılar eczā-yı mezbūreyi sirke ile tere yağında taħı idüp çıkık 'uzva şararlar. Ağır otunuñ şu-yı muqatṭarı ağızda olan ākile nāfi' dūr. Ve sā'ir 'illetlere daħi eyüdü. Anuñla mazmaza ideler ve 'illetleri ğasl ideler. Bir kimse çok yürümekden yorulmuş olsa ağır otını şuda kaynadup ayaklarına sıcaklayın ol şuda tuta, hoş ola. Ağır otını ve anduz kökünü bir bakırda kaynadup şovuğdan tınmış ve delinmiş 'uzvını ol şuda şabaħ aħşam tuta, az zamānda şovuğunu alup ol 'uzvı oñaldurur. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Ğāfeş-i Ğakīm Ebū Sīnā

Ki aşl ğāfeş budur. Bu ot ekşeriyyā nemnāk yirlerde ğuşuşā nemnāk tarla kenārlarında şuya yakın yirde bulunur. Üç zirā' kadar yüksek dilber ve rāyiħası laṭīf bir otdur. Bir degirmi ve uzun ve boğumlu ve dallu budağlı ve serd ve kırmızıya māyil ve ğaşın sāķı vardır. Yaprakları uzun, eṭrāfı kertüklü ve kenevir yapraklarına fi'l-cümle müşābihdür, velākin anlardan büyük ve beyāza māyil hoş koku ve bir miqḍār acı mezākludur. Dallarınıñ nihāyetlerinde ufağ ercuvānī rengine çiçeklerden müctemi' iklīlleri vardır. Kemāle geldüklerinde bir tayērānī toħmı ğaşıl olur ki rüzgār anı tağıdur. Köki şaçağlıdur. Tedāvīde medħali yoğdur.

Ṭabī' atı: Ğāfeş-i Ebī Sānā derece-i şāniyede hārr ve yābisdür. [286a] Ve kavlı-i āher üzere derece-i şālisede hārr ve yābis olduğu mezākı ğāyet acı olduğundan ma' lūmdur.

Menāfi'-i dāhilesi: Ğāfeş otı ğāyet acı olmağla siñir ve tamarlarda müctemi' olan envā' ruṭūbet-i keşīfeyi tenkīye ve neşr ider. Pes bu otı şuda veyā sirkencebīn veyā bādede kaynadup içeler. Ciger ve talağ vesāir a'zā süddelerin küşād ider ve bedenūñ bed rengin ve şarılığı giderür ve daḥi istiskāya ve kabzdan ve keşīf balğamdan ve ruṭūbetden hāşıl olmuş sıtma-yı medīdeye nāfi' dūr ve daḥi bevlı ve ḥayzı idrār ider ve göğsi ve aḳ cigeri tenkīye ider. Tāze yapraklarını döğüp ve şıḳup 'uşāresin içmek qarında şoğulcanı helāk ider. Ğāfeş otını şāh-tere otıyla berāber şuda kaynadup içmek daḥi taşfiye idüp gicişmegi ve beden ḥuşūnetini ve uyuzını giderür. Ve daḥi ot-ı mezbūrı öksürükden şığırlara ve bāğırlere virmek nāfi' dūr. Evāyilde avcılar tecrube ve müşāhede itmişlerdür ki āhūlar mecrūḥ olduğda vaḳtde ot-ı mezbūrı yiyüp kendülerini 'ilāc iderler.

Menāfi'-i ḥāricesi: Ğāfeş-i Ebī Sīnā otıñ daḥi yaraları vesāir aḳıḳ 'illetleri tebriye itmege kuvveti ve te'siri vardur. Ḳurı otını yaḳup dütsi itmek aḡulu ḥaşerātı kaçurur. Yapraklarınıñ 'uşāresini sirke ve tuz ile qarışdurup ḥamāmdan şoñra bedene sürmek uyuzını ve ḥuşūnetini izāle ider. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Ğāfeş-i Ḥakīm Mesvus

Ve daḥi “aḡır otı Yunānī” dirler. Ba'zılar daḥi buña “yabancı ciger otı” dimişler. Bundan aḳdem iki nev' ğāfeş beyān olunmuşdur ki ikisi daḥi ciger otlarıdır, velākin daḥi bir ot vardur ki evvelki ğāfeşlere veyāḥud ciger otlarına şeklde muḥālif olduğundan ötürü aña “yabancı ciger otı” dimişlerdür, zīrā bunuñ kökinden çok nāzik ve ince ve iki qarış uzun ve degirmi ve bir miḳdār ḥaşīn ve aḡaçlu sākılar çıkup üzerlerinde uzunca ve ḥaşīn ve kertüklü ḳaṅta(r)yūn-ı şaḡīr yapraklarına fi'l-cümle müşābih yaprakları vardur. Sākıların nihāyetlerinde şarı çiçeklü iklilleri olur.

Ṭabī' atı: Derece-i ūlāda ḥārr ve şānide yābisdür. Mezākında cüz'î merâret vardır.

Menāfi' -i dāhilesi: Ot-ı mezbūr terkık ve taḥlil ve neşr ve tenkıye ve taşfiye idüp çürütmez; süddeleri açar. [286b] Her dürlü emrāzı 'ilāc-ı ḳabzdan ḥāşıl olduḳda ve daḥi eski ve mütemādī olan sıtmaları def' ider. Mi' deye ve cigere vesāir a'zā-yı bāṭıneye ḳuvvet virürür. Otını şü ile ḳaynadup maṭbūḥından bir içim içmek yavaş 'amel ile balḡamı ve şafrāyı sürer. Ğubārından iki veyā üç dirhemini içseler daḥi 'amel-i mezkūrı ider. Bu ot çiçekde iken şuyını taḳtīr idüp içmek bevlı idrār ider. Çiçeklerini veyāḥud yukarıki tāze sürginini bir gice ḳadar sirkencebīn veyā bal şuyı içinde ışladup içmek ḳarında şoḡulcanı helāk ider. Firengistān'da 'avratlar işbu sirkencebīn veyā bal şu-yı mezbūrı şabīlere üç sâ'at ḳadar yimekten evvel şoḡulcanı helāk için içürürler.

Menāfi' -i ḥāricesi: Bālāda zıkr olunan şu-yı muḳaṭṭarı yüze sürmek envā' leke ve ḥuşūneti giderir. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Aḳuraciya

Ya'nī "göz otı" ki aña daḥi "nūr-ı dīde otı" dirler. Bosnaḳça aña "isveytlik" dirler. Bir küçük dilber ve bir ḳarış ḳadar büyük otdur ki sākıları ve dalları fırfırī ve yapraḳları küçük ve ḳıvırcık ve kertüklü ve her yanı ikişer biribirine muḳābil olur ve iki ṭarafdan yapraḳları ile şapları arasında üç renḡlü küçük çiçekleri olur, ya'nī evvelā beyāz ve ḳırmızı. Ve yaz āḥirinde bu ot cem' olunduḡı vaḳtde ortasında şarı olur. Çayırılarda biter. Köki küçükdür ve otınıñ mezākında 'ufūşat ve merâret vardır.

Ṭabī' atı: Ḥārr ve yābis olduḡı merâretinden ma' lümdür.

Menāfi' -i dāhilesi: Ḳurretü'l-'ayn yāḥud nūr-ı dīde otı her vechile isti' māl olunursa zā'if dumanlu gözlere bir devā-yı a'lādur. Meşelā ṭa'āmda yeşil iken sâ'ir sebzevāt gibi veyā ḳurı olduḳda ḡubārını büber gibi ṭa'āma ekeler. Ammā nūr-ı dīde otı yeşil iken dōḡup gözler üzerine vaz' ideler veyāḥud 'uşāresin

gözlere iktâr ideler, velâkin şuyın taqtîr idüp isti‘ mâli enîsdür, zîrâ göz ‘ illetine şuyı muqattarı elyen olur. Hâşılı bu otı çok isti‘ mâl idüp müdâvemet iden kimsenüñ gözleri şahîh ise nûrı ziyâde ve kuvvetde olup hîç gözlîğa muhtâc olmaya. Ve eger gözleri za‘if ve dumanlu olup gözlîğa muhtâc ise bu otuñ isti‘ mâline müdâvemet itmekle gitduqça gözleri açılup ve kuvvet bulup encâmında gözlîğı terk ide min [287a] ba‘ d muhtâc olmaya, niçe kerre tecribe olunmuşdur. Ve bu huşuşda tarîk-i eshel budur ki evâhîr-i şayfda bu otı çok cem‘ idüp gölgede qurudasın ba‘ dehu her şabâh qurusından birer miqdâr çay gibi pişürüp cüz’î sükker ile içesin, inşâallâhu ta‘ âlâ nef’ ini müşâhede idesin. V’ allâhu a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Zırma

Ya‘ nî “yavşan otı.” Bosnaqça “etsemil” dirler. Bu ot ve hem bâb-ı âtîde beyân olunacak emîr-i ‘ aşîkan otı hîç şolmaz ve ne kadar qurusalar rengleri bâkî qalır. Ba‘ zı diyârda buña “güve otı” dirler bu ot eşvâb arasında bulunduğı vaqtda güve eşvâba zarar ziyân itmediğundan ötüri. Ve ba‘ zılar dağı buña “civân otı” dirler dâ’ima tâze gibi olduğundan ötüri. Bu otuñ nâzik ve degirmi sâqları ve zûfâ otında gibi uzun ve eñsüz ve şarıya mâyil külî renğinde ve tüylü yapraqları vardur ki mezâqları acıdur. Mâh-ı hazîrân ve temmûzda sâqları nihâyetinde altun şarısı renğinde degirmi dügmelü çiçekleri olup min ba‘ d şolmazlar, her dâ’im renğinde qalır. Hattâ kışın ortasında kızlar anlardan istiқан yapup donanurlar. Râyiğaları hoş ve laţîfdür. Mezâqları bir miqdâr acıdur. Köki ince ve siyâh ve kışşadur. haşîn ve qurı ve qumlu topraqda ve qurı kırlarda olur.

Tabî‘ atı: Yavşan otuñ râyiğasından ve mezâqından ma‘ lümdur ki tabî‘ atı hârr ve yâbisdür.

Menâfi‘ -i dâhilesi: Yavşan çiçeklerini sirkencebîn veyâhud bâde ile qaynadup içmek qarından şoğulcanı sürer, zîrâ tecribât ile ma‘ lüm olmuşdur ki bu çiçekler eşvâb arasında vaz‘ olunduğda güve andan firâr ider. Baş üzerine vaz‘

olunduklarında veyâhud şu-yı maṭbūhıyla saç ğasl olunduğda sirke firâr ider ve helâk olur. Ve meşrûb-ı mezkûr daḥi cigerüñ ve ṭalağüñ ve bögregüñ ve meşânenüñ envâc süddelerine nâfi' dür.

Menâfi'-i ḥâricesi: Bâlâda münâsebet ile zıkr olunmuşdur ki ot-ı mezbûrı çiçekleri ile eşvâbı güveden hıfz ve saçı sirkeden pâk ider ve daḥi yavşan çiçekleri perklenmiş ve şişmiş rahmi yumuşatmak için isti'mâl olunan edviyeye qarışdurup ve kaynadup şuyında oturmağ veyâ maṭbūḥ otları sıcaklayın önine ve ardına urmağ nâfi' dür. V'allâhu ta'âla a'lem. [287b]

Bâb Der-beyân-ı Emîr-i 'âşıkân

Ki aña daḥi “maḥmûr çiçeği” ve “kaṭîfe çiçeği” ve “sevgülü ot” dirler. Bosnaçça “çivebet milusuytevi.” Bu çiçeğüñ rengi kırmızı ve koyı gövez olup lemsi kaṭîfe gibi olduğundan buña “kırmızı kaṭîfe çiçeği rengi” demişler. Ve bu ot kurusa da rengi bozulmaz, her dâ'im tâze gibi ṭurur. Bu sebebden kızlar bu otı şakşılarda besleyüp kış için hıfz iderler. Eyyâm-ı şitâda bu otı bir miqdâr şuda ısladup tâzelenduğda andan istiḳan yaparlar. Mâh-ı temmûzda bu otuñ kalın ve degirmi ve semüz ve koyı kırmızı sâkı yan dallarıyla sürüp mülâyim ve nâzik ve ve it üzümünüñ yapraklarına müşâbih yaprakları vardır. Dalları nihâyetinde başağ gibi koyı kırmızı ve biribirine mütezâḥim çiçekleri olup ortalarında zar içinde küçük ve siyâh ve düz ve berrâk toḥmı ḥâşıl olur. Köki çatallu ve beyâzdur ve derine gitmeyüp eṭrâfa yayılır ve mezâķında bir miqdâr ḳabzı vardır. Bu ot ğâyet dilber iken bir dürlü râyiḥası yoķdur.

Ṭabî' atı: Emîr-i 'âşıkân bârid ve yâbisdür.

Menâfi'-i dâḥilesi: Çiçeklerini şuda kaynadup içmek yürek sürmesin, ishâli, ḳan tükürmesin ḥuşûşâ ifrâṭ üzere aķan ḥayz demini ḳaṭ' ider.

Menâfi'-i ḥâricesi: Bu otı bâdede kaynadup buğusına oturmağ bâşûr ḳanını teskîn ider ve daḥi istegi olup teğavvuṭ idemeyen kimseye nâfi' dür. Emîr-i

‘āşıkān kökünü döğüp mayıs tere yağıyla zımād yapup her ne deñlü ħarārete sürseler eyüdü. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Altun Çiçegi

Bosnaqça buña “izlatuni çivit” dirler. Altun şarusı rengine ve berrāk çiçeklerinden ötüri böyle tesmiye olunmuşdur. Bu otuñ yaprakları münşakqdur, birincāse yaprakları gibi çiçekleri altun şarusı rengine ve berrākdur ve ‘aynu’ş-şafā çiçegine fi’l-cümle müşābihdür. Köki bir qarış kadar uzundur. Mezākı acı ve k̄abızdur. Şahrāda ve qal‘a dīvārları dibinde ve yol kenārında biter. Firengistān’da ħuşūşā Sena şehri ħavālisinde çok olur. Ahālisi anı pazı gibi tabĥ idüp ekl iderler.

Tabī‘atı: Altun çiçegi otı ħār ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāĥilesi: Altun çiçegini şuda kaynadup ħammāmda vāfir zamān eglendükdan şoñra içmek şarılığı tenkıye ider ve meşāne taşın sürer.

Menāfi‘-i ħāricesi: Altun çiçegini [288a] tāze ve henüz balından ayrılıp müsta‘mel olmayan şem‘-i ‘asel ile qarışdurup ve merhem yapup envā‘ şiş üzerine ursalar anları tağıdur ve maĥv ider.

Ve daĥi: İki ot vardur ki altun çiçegi envā‘ından ‘add olunup Diyoskorides ħakīm anlara “helinuħrisun” dimişlerdür. Birinüñ beyāza māyil yeşil ve toğrı ve serd sākıları olup üzerlerinde bir qarār üzere ba‘īd serd ve kavī ve kıysüm yapraklarına fi’l-cümle müşābih yaprakları vardur illā ki bunlar çimeni yeşildür. Sākıları nihāyetinde altun şarusı rengine dügmelü ve iklili şarı çiçekleri vardur. Köki incedür, ħaşın topraqda ve sel derelerinde biter. Ol birinüñ yaprakları ve iklili şaru çiçekleri evvelkinden küçük ve nāzıkdür ve bir qarār üzere birbirine ba‘īd degildür. Belki ekşeri kökine qarīb olup bir miqdār tūlānī ve kıvırcık ve deve kışunuñ tūyüne müşābihdür. Sākılarında daĥi yaprakları vardur, velākin küçükdür.

Menāfi‘-i dāĥilesi: Yapraklarını ve çiçeklerini sirkencebīn veyā bāde ile içmek yelden, şovuqdan ve ‘ırqu’n-nisāya ve meşāne yeline ve kışık yarığına

nāfi' dūr ve ḥayzı idrār ider ve qarında ve meşānede uyuşmuş qanı tağıdır. Otından bir dirhemini nişf şu ve nişf bāde ile veyāḥud sirkencebīn ile şabāḥ 'ale'r-rīk bir kaç gün mütevāliyeten içmek başdan inen nevāzili men' ider.

Menāfi'-i ḥāricesi: Otlarını eşvāb arasında vaz' itseler anları güveden ḥıfz ider. V'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı İnek Otu

Buña daḥi "süd otı" dirler. Bosnaqça "veratic" dirler. Bu otuñ kırmızıya māyil ve iki zirā' kadar uzun ve a'lāsı dalları sākı olup üzerlerinde uzun ve ḡāyet münşakḳ ve deve kuşu tüyüne fi'l-cümle müşābih yaprakları vardır. Rāyiḥası keskin ve mezākı acıdır. Dalları nihāyetinde şarı ve dügmelü ve iklīlī çiçekleri vardır. Kökleri eṭrāfa yayılır. Yüksek ḥandaqlarda ve tarla ḥudūdlarında ve çayır kenārlarında olur.

Ṭabī' atı: Derece-i ūlāda ḥār ve yābisdür.

Menāfi'-i dāhilesi: Süd otınuñ çiçeklerini döğüp süd ile veyā 'asel ile yimek şoğulcan için ḥāşşaten nāfi' dūr. Anları cebr ile sürer. 'Avratlar bu otı südi uğrılanmış ineklere tuz ile yaladururlar [288b] südlerin çözmek için.

Menāfi'-i ḥāricesi: Süd otını zeyt yağıyla döğüp merhem gibi şişler ayaklar üzerine veyā ağırın siñirler üzerine vaz' itseler şişi ve ağrısın def' ider. Süd otınuñ sāk'ir menāfi' i aḳḥuvān otınuñ gibidür, ḥuşūşā raḥm ve bağırsaḳ ağrılarına. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Hind Qaranfili

Ki nas aña "qaṭife çiçeği" dirler. Bu daḥi altun çiçeğünüñ bir nev' idür, zirā yaprağı fi'l-cümle altun çiçeğünüñ yaprağına müşābih. Bunuñ daḥi altun şarusı rengine çiçeği vardır. Bunuñ otı şecer gibi olur. Ṭoğrı ve kırmızıya māyil bir bucuḳ belki iki zirā' kadar uzun sākı olup yan dalları çoqdur. Üzerlerinde uzun ve

nâzik ve cümle eṭrâfi kertüklü ve süd otunuñ yapraklarına fi'l-cümle müşâbih yaprakları vardır illâ ki anlardan büyük ve ğâyet münşakḳdur. Ve ḳatife çiçeginüñ üç dürlüsi olup mâbeynleri ancak çiçekleri ile tefriḳ olunur. Biri büyükdür. Bunuñ çiçekleri büyük ve dilber ve sarı ḳatife gibi olup bî-ḥesâb yapraklarından müctemi' ve gülden ḳatmerdür. İkincisi ortadur. Bunuñ çiçekleri daḫi küçükdür, ancak iki yâ üç ḳat şırası vardır. Ve gülde gibi ortalarında göbegi olur ve çiçeginüñ rengi şarıdan fırfırıye mâyildür, velâkin dilber ḳatife gibi mülâyimdür. Üçüncüsü küçükdür ve gerçi ikincisine müşâbihdür velâkin ol ḳadar yüksek olmaz ve çiçekleri daḫi küçük olup ancak bir ḳat şırası vardır. Pes bu üç dürlü ḳatife çiçekleri uzun ve dügmelerden zuhûr idüp şolduklarından şoñra ol dügmeler içinde uzun ve siyâh toḫm ḥâşıl olur. Kökleri kışşa ve çatallu ve şaçaklı olup derin yire gitmezler. Çiçeklerüñ râyihası yokdur velâkin otunuñ keskin ve nâhoş râyihası vardır ve mezâḳı acıdur.

Menâfi' i: Egerçi bu ḳatife çiçeklerinden kemâl-i vuḳûfum yokdur, velâkin otunuñ râyihasına ve mezâḳına göre ṭabî' atı ḥârr ve yâbis olmaḡla altun çiçeginüñ ve süd otunuñ ḥâşşasına ve menâfi' ine müşterekdür, anlara mürâca' at oluna.

Bâb Der-beyân-ı Bâristâriyûn

Ki aña daḫi “ra'yu'l-ḥamâm” ve “ekmüberân” ve “demür otı” dirler. Bosnaḳça “verbena” dirler. Ba'zılar iki nev'dür dirler, ya'nî [289a] erkegi ve dişisi, velâkin aña i'tibar olunmaz, zirâ beynlerinde fark yokdur illâ ki erkegi toḡrı yukaruya çıkar ve dişisi bir miḳdâr aşaḡa meyl ider ve erkeginden ziyâde yaprakları vardır. Sâyir hey'etinde mütesâvidür. Ve ekşer-i müteḳaddimîn ikisini bir ṭutmuşlardır. Nitekim Pilinus ḫakîm daḫi buña şâhiddür. İmdi bâristâriyûn ya'nî ra'yu'l-ḥamâm yâḫud demür otunuñ bir zirâ' ḳadar ve gâḫ daḫi ziyâde uzun ve dört küşelü sâḳı olup yan dalları vardır. Yaprakları münşakḳdur ve meşe yapraklarına fi'l-cümle müşâbihdür illâ ki anlardan eñsüz ve küçükdür. Ve bütün eṭrâfi kertüklü ve bir ṭarafı boz rengine mâyil ve bir ṭarafı yeşildür. Dallarınıñ

nihâyetlerinde uzun başaklı mâ'î ve beyâza mâyil ercuvânî renginde küçük çiçekleri vardır. Köki uzun ve siyâha mâyildür ve çok ince yan kökleri vardır. Her yirde bulunur, (?) bayırda ve tarlalarda ve dīvârlar etrâfında biter.

Ṭabî' atı: Bütün nebātuñ mezâkı gâyet acı olmağla ṭabî' atı hârr yâbisdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Bu otuñ 'uşâresinden kırk dirhem içinde bir dirhem hâliş tiryâk ezüp içinde mesmûm veyâ maṭ'ûn olan kimseye nâfi'dür, velâkin marâz akabinde yatup derlemek gerek. Bu 'ilâc nice kimesnede tecrîbe olunmuşdur. Yapraklarını veyâ kökünü döğüp sirke ve şu ile veyâ sirkencebîn ile veyâ bâde ile içmek daği zehri men' ider. Huşûşâ yılan veyâ gayrı ağulu haşerât şokdığı ve ışırdığı vaktinde ve yapraklarını daği yara üzerine koyalar. Yapraklarından bir dirhemini sirkencebîn ile kırk gün mütevâliyeten şabâh 'ale'r-rîk içmek şarılığî def' ider. Tutulmuş bevli idrâr için mücerreb devâ budur. Bâriştâriyûn yapraklarını kerefs veyâ ma'denûs şu-yı muqâttarlarından veyâ ak bâdede kaynadup içe, ol sâ'at bevli idrâr ider. Yapraklarını veyâ kökünü şuda kaynadup içmek şar'a mübtelâ olan kimseye nâfi'dür ve daği henüz barâş işâbet iden kimseye eyüdüdür. Diyoskorides hâkîm bu otuñ üçüncü boğumu yapraklarıyla üç günde bir tutan sıtma için içüreler ve dördüncü boğumu dört günde bir tutan için içüreler. [289b]

Menâfi'-i hâricesi: Demür otını şuda kaynadup yağı itmek veyâhud yeşil iken döğüp yağı itmek hâretrlü şişlerin âteşin alur ve murdâr 'illetleri pâk ider. Bütün nebâtı tut şarâbında veyâhud bâdede kaynadup anuñla ğarğara ve mazmaza itmek ağız çürüğünü ve etrâfa yayılan boğaz cerâhatını oñaldurur. Pilinus hâkîm rivâyeti üzere eskiler bu demür otıyla envâ' sih'r ve câzûlik icrâ itmeleriyle bu ota haşîşe-i şerîfe dimişler idi. Ve hâlâ bu zamânda daği bu otı a'mâl-i ğarîbe ve ecinne için isti'mâl iderler. Ve daği ba'zılar bu otdan istiķan yapup baş ağrısın def' için başlarına tākârlar, velâkin bir kaç şeftâlû çekürdeklerinüñ içini demür otı şuyı ile ezüp alınlarına bağlasalar enseb ve a'lâ olur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Işırğan Otı

Bunuñ üç nev‘i vardır. Evvelkine “firengī ıŝırđan otı” dirler. Bunlar ancak İtalya’ da ve ba‘zı diyār-ı hārrda biter. Ğayrı diyārda da bāđçelerde terbiye ile olur. Bu ıŝırđan otunuñ bir degirmi ve haŝın ve içi boş sākı olup haŝın ve tüylü ve yakıcı ve eṭrāfı destere gibi kertüklü yaprakları vardır. Yaprakları arasında olan çiçekleri bir miđdār kırmızı ve bir miđdār açık ŝarıya māyıldür. Çiçekleriniñ yanında müdevver ve haŝın ve tüylü ve dikenlü dügmeler zuhūr idüp içinde tohmı hāŝıl olur ki mezākı ibtidādan ṭatludur, ŝoñra büberden ziyāde yağar. Bu tohmı ki fi’l-cümle ketān tohmına müŝābihdür, her senede bāđçelerde zīrā‘ olunmak gerek. İkincisi meŝhūr ıŝırđan otudur ki aña “büyük ıŝırđan otı” dirler. Bunuñ yaprakları ıŝırđan-ı firengī yaprağına müŝābihdür, velākin eṭrāfı ol kadar kertüklü degildir. Sākı küŝelü ve içi boş ve haŝın ve tüylüdür. Tohmı yaprakları arasında sākı üstinden uzunca ŝalkım gibi olur. Kökleri ŝarıcadur ve eṭrāfa yayılır gider. Üçüncüsü “küçük ıŝırđan otı”dur. Ba‘zılar buña “yabānī ıŝırđan” ve dağı “yavuz ıŝırđan” dirler, zīrā bu ıŝırđan cümleden küçük ise de yakı iken iki nev‘inden ziyāde yağar. Büyük ve küçük ıŝırđan her yerde olur. Huŝuŝā çitler ve eski dīvār dibinde ve gölgelik yirlerde çok biter.

Ṭabī‘ atı: ıŝırđan zātında leṭāfet olup hārr yābisdür. [290a]

Menāfi‘ -i dāhilesi: ıŝırđan otunuñ ŝu-yı muđatṭarını veyāḥud tāze ṭoruđlarını ŝuda kaynadup ŝu-yı maṭbūḥını içmek zātü’l-cenb marāzına bir mücerreb devādur. Büzāk ile balđamı cebren istiḥrāc ider ve cemi‘ zāhir ve bāṭın yaraları tenķıye ider. Çiçeklerini kurdup ğubārından bir dirhemini sirkencebīn veyā kerefs veyā ma‘denūs ŝu-yı muđatṭarıyla sıcaklayın içmek ṭutulan bevli idrār ider. ıŝırđan yapraklarını kırmızı razakī üzümüñ ŝuyıyla veyā bāde ile kaynadup içmek karnı yumuŝadur ve burusın def‘ ider, bevli idrār ider, bögreki tenķıye idüp ŝeḥveti taḥrīk ider, velākin ıŝırđan tohmını huŝuŝ-ı mezkūre için ađvādur. Vech-i meŝrūḥ üzere ṭabḥ idüp içeler veyāḥud saḥķ idüp ‘asel ile ma‘cūn ideler. Ma‘cūn-ı mezbūrı veyāḥud büyük ıŝırđanuñ köklerini meyān köki maṭbūḥıyla ve ‘asel ile kaynadup tenāvül itmek sovuğa ve öksürüğe ğāyet nāfi‘ devādur, zīrā ađ cigerüñ

havâlarını açar ve şadı tevsi⁶ ider ve eyegü kemüklerinde ve dilcikde olan kıparçıkları tağıdur ve ruṭubet-i keşifeden hâşıl olan ʿilletleri izâle ider.

Menâfi⁶-i hâricesi: Işırğan yapraklarını tuz ile döğüp merhem gibi yağı itmek yaraları kı[du]z it taladığını tebriye ider. Kezâlik çürümüş ʿilletler, âkile ve emşâli üzerine vaz⁶ itseler anları oñaldurur. Merhem-i mezbûrı dağı kıatı şişleri, yumrıvî yazma ve bârid şişler üzerine vaz⁶ itseler anları yumuşadur ve tağıdur ister mâfaşılden ve ister talağda ve kıulağ ardında ve ğayrıda olsunlar. Envâ⁶ açık ve fâsid ve etrafa yayılıp çürüyen ʿilletler için mücerreb devâ budur. Işırğanuñ çiçeğı ve tohmı var iken yukarıki tâze torukların ve kırlanğıç otını ya⁶ nî kıâher-i zehr otını her birinden berâber alup ufağ kıyasın ba⁶ dehu tane tuzsuz tere yağıyla yavaş kıor üzerinde püryan idüp kıalın bezden süze şıkasın. Bir yeşil dühn çıkâr. Bu dühni ʿillet-i mezbûreye süresin, hoş ola. Yavuz nıkrıs ağrısına ba⁶ zılar a⁶ zâ nıkrısini ve sırt kemüğünü ıdırğan otıyla urup ağrısınun teskîni ümid iderler ve dağı ba⁶ zılar tamlâ ve felc işâbet itdiği a⁶ zâyâ ıdırğan otını sürerler, velâkin buña rıza virmezdim meger ki muğaddemâ içi köki gibi tenkıye olunmuş olsa bir kimseye bütün tamladan, [290b] şar⁶ adan yâ rahm yukarı kıalkmasından veyâ bir ğayrı ʿilletden meyyit gibi yatup hayâtdan bir dürlü eşer zahir olmamağla diri midür diyü bilmek murâd olunduğda ıdırğan otını bâzû veyâ bacak yâ yüzi üzerine vaz⁶ idüp bir müddet tura. Derisi kızarsa veyâ kıabarsa hâlâ diridür. Üç ğünde bir tutan sıtma için büyük ıdırğan otınun yapraklarını döğüp ve bir miğdar tuz kıarışdurup iki bile kıolda faşd tamarı üzerine bağılayalar, velâkin evvel müşhil ile içini tenkıye lâzımdur. Işırğan otınun yağıdığı ve kıabarttığı yire ğül şuyıyla yumurta ağını çalkayup sürseler ol dem zâ'il olur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Müferrihü'l-Kalb

Buña dağı “kıaz ayağı” dirler yaprağı kıaz ayağına müşâbih olduğundan ötürî. Ve Bosnağça “serçenik” dirler. Kökine kıarib yirden dallu budağlı bir otdur. Yüksek ve dört küşelü ve boğumlu siyâha mâyil kıoyı yeşil sâğları vardur.

Yaprakları büyük ısrğan otunuñ yapraklarına fi'l-cümle müşâbih ve siyâha mâyl koyı yeşil ve çifte çifte birbirinden bir bu' d üzere müfâriğdur. Çiçekleri firfirî ve beyâz ile muhât ve yapraklar kopdukları yirde sâkı ihâta itmişlerdür. Köki siyâha mâyl sarı ve egri ve şaçaklı. Her yirde, çitler ve eski dīvârlar tolayında biter. Ekşeriyâ temmûzda açılır.

Tabî' atı: Kaz ayağı derece-i şânide hârr ve şalişde yâbisdür mezâkda olan merâret muktezâsınca.

Menâfi'-i dâhilesi: Kaz ayağı hafağan-ı kalbi teskîn için gâyet nâfi' dür. Sirkencebîn veyâ münâsib şu-yı muqathtar veyâ sâde şuyla kaynadup bir kaç gün mütevâliyeten içeler veyâhud kaynadup sıcaklayın ol ' illetlü a' zâ üzerine vaz' ideler, zîrâ ruṭubet-i keşifeyi taḥlil ve neşr ve maḥv ider. Ve daḥi şar' a marâzına nâfi' dür. Bevlî ve ḥayzı idrâr ider. V'allâhu ta'âla a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Toñuz Köki

Ve “ḥanâzîr otı” daḥi dirler. Bosnaçça “ışvinsiği ḳorin” dirler. Bu ot sâḳları ve yaprakları ile ısrğan otına fi'l-cümle müşâbihdür, velâkin yaprakları ol ḳadar ḥaşîn degildür ve daḥi râyiḥaları keskindür, ḥuşûşâ parmaklar arasında ezildukları vaḳtde. Çiçekleri ve sâḳları [291a] toruḳlarında olup firfirîye mâyl ercuvânî renginde içi boş sümüklü böcek ḳabuḡına müşâbihdür. Ba' dehu bu çiçeklerden degirmi ve ṭaraf-ı a' lâsı sivri dügmeler ḥâşıl olup içleri toḡm ile memlûdur. Köki beyâz ve egri ve üzerinde yumrılar çoḳdur, güye ki üzeride çoḳ findıḳlar yapışdırılmışdur. Bo ot ekşeriyâ gölgede ve eski dīvârlar ve çitler tolayında biter.

Menâfi'-i ḥâricesi: Toñuz kökinüñ şu-yı muqathtarını ḳızıl yüze sürseler ḳızıllıḡını giderür ve daḥi abraşa sürmek eyüdüdür. Ve bu otdan uyuz, ḥuşûnet-i beden ve emşâli için bir nâfi' merhem yapılır bu vechile: mâh-ı mayısdâ ot-ı mezbûrı kökiyle alup ḡasl ve pâk itdikden soñra döḡüp ' uşâresin şıḳasın ve ṭar şîşe içine ḳoyup ve aḡzın muḥkem ḳapayup ḥıfz idesin; vaḳt-i ḥacetde andan merhem yapmak murâd olunduḳda ol ' uşâreden ve şem'-i ' asel ve zeyt yaḡından

berâber alup ھاłt idüp yavaş âteş üzerinde ھاynadup merhem yapasın, bu merhemi ‘ilel-i mezbûreye ve emşâline süre. Bu otuñ şu-yı muھاattarı bâşür memelerini giderür, anlara süreler mücerreb devâdur. V’allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Ulı Işırğan Otu

Bosnaqça “mirtova ھاoporiva” dirler. Ve ba‘zı lisanca “şadır ışırğan” dirler. Bu ot sâkaları ve yaprakları ile aşl ışırğan otına müşâbihdür, velâkin hiç yakmaz. Ve bunuñ bir ھاç dürlüsi vardır. Kiminüñ ھاçegi beyâz ve kiminüñ şarı ve kiminüñ siyâha mâyil firfirîdür. Ve bu nev‘indendür şol ot ki Diyoskorides ھاakîm aña “ğalyopşis” dimişdür. Egerçi ba‘zılar anı toñuz otı nev‘inden ‘add itmişler, velâkin ھاatâdur, zîrâ beyân itdükleri şıfatı zâtına muvafık degildür. ھاakîm-i mezbûruñ beyân itdiğı otuñ yaprakları üzerinde tûlen beyâz nohtaalar vardır, güye ki üzerinde süd tamlamışdur ve bu sebebden buña Yunan dilince “ğalyopşis” dimişler, zîrâ “ğale” “süd” dimekdür. Bunuñ sâkı dört küşelü ve kırmızıya mâyildür. Üzerinde yapraklar arasında ھاoyı kırmızıya mâyil beyâz ھاçekleri vardır. Bütün nebâtuñ ağır ve bed râyihası vardır.

Menâfi‘-i dâhilen: Tecribât-ı ‘adîde ile ma‘lûm olmışdur ki firfirî ھاçeklüsi olan [291b] ulı ışırğan otı şuda tıbh olunup şürb olunduğda her dürlü ishâli keser.

Menâfi‘-i ھاaricesi: Ba‘zılar dir ki ulı ışırğan otını ayak ھاabına tıaban altına ھاoyup üzerine meşiy itseler ishâli keser. Bir miğdârı tıolama için mücerreb bir devâdur. Eski ھاiftlik yirinde ve ھاıtlar dibinde bulunan bir ھاokulu ulı ışırğan otını tâze iken dögüp merhem gibi mütevâliyeten tıolama üstine şaralar. Az zamân içinde anı oldurur. Diyoskorides ھاakîm eydür ki ulı ışırğan otuñ yaprakları, sâkı, tohmı, ‘uşâresi her ne ise envâ‘ şışleri, yumruları, urı ve yazmayı yumuşadup neşir ider. Bütün otı sirke ile dögüp günde iki defa‘ ılıcağ ol ‘illet üzerine vaz‘ ideler veyâhud yapraklarını ve tohmını şuda ھاynadup sıcaklayın ol şışler üzerine uralar. Ve dağı ھاakîm-i mesfûr yazar ki yaprağını dögüp ve tuz ile ھاarışdurup yakı itmek

eski çürümüş ‘illetleri ve sırtanı tebriye ve izāle ider, velākin ma‘lūm ola ki hakīmūñ diduđı bed ođulu ulı ıřırđan otı murāddur. V‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Őāh-tere Otu

Ba‘zı lisānca buña “yir dütünü” ve “gögerçin başı” dirler. Bosnaça añā “polasa rataa” dirler. Bir dallu ve budaklı otdur. Sāı dört küşelü ve nāzıkdür. Yaprakları dağı nāzık ve küçük ve yumuşadur ve külī rengine māyil aık yeşildür. Çiçekleri küçük ve kırmızıya māyil fıfırı mütezāhim ve şalkım gibidür. Çiçeğinden şoñra yaşsıca degirmi toğmı hāşıl olur. Köki birdür ve az ve ince kıll kökleri vardur. Bu ot bir yirinde at‘ olunduğı vağtde içinden şuyı aar üzüm aşmasından gibi. Ekşeriyyā laana yirinde ve arpa tarlalarında, bāđçelerde, bāđlarda ve çitler yanında, ketān tarlalarında ve sā‘ir işlenmemiş yumuşa toprakda biter.

abı‘ atı: Derece-i şānide hārr ve yābisdür. Mezāı acı ve keskindür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Őāh-tere otını şuda aynadup içmek şafrāyı bevl yolundan sürer. Ciger ve alak süddelerin küşād ider ve şarılığı def‘ ider ve derinūñ envā‘ huşūnetini ve nā-pāklıđını giderür. Māh-ı mayısdā taşfiye-i dem murād olunduğda şāh-tere otını ve lisān-ı sevr otını dögüp ve ‘uşārelerin şıup [292a] ve iki ol adar keçi şudini arışdurup bundañ şabāh ile ‘ale‘r-rı bir içim içe ve bir aç gün mütevāliyeten böyle ide, bāında olan süddeleri aar ve dem-i muhterii ve ara sevdāyı ve sā‘ir ahlāt-ı rediyyeyi ve demūñ ruubāt-ı fāsıde-i keşifeyi tağlil idüp aşāđıdan ve bevl yolundan sürer. Ve dağı bālāda zıkr olunan otları keçi südiyle aynadup abihasın içeler fevāyid-i mezkūre hāşıla olur. Őāh-tere otınıñ ‘uşāresini bütün sene hıfz itmek mümkündür. Meşelā tāze şāh-tere otınıñ ‘uşāresin şıup bir kerre devr idince āteş üzerine oyalar ba‘dehu bezden süzüp ve bir şışe içine oyup üzerine zeyt yağından dökeler ve ağzın mukem apayup güneşe birağalar.

Menāfi'-i hāricesi: Şāh-tere 'uşāresi bir miqdār keskindür. Anuñcün gözi keskin ider ve şāfi ider, gözden şu ağıdır düttün gibi. Ve bu sebebden ba'zılar aña “yir düttüni” demişlerdür. 'Uşāre-i mezbūreyi zamğ-ı 'Arabī ile qarışdurup göze sürseler toñuz kılı bitmedin hıfz ider. V'allāhu a'lem.

Daği: Bir nev' şāh-tere otı vardur ki aña “şāh-tere-i kebire” dirler. Pilinus hākīm aña “kırlanğıç otı” demişler evvel bahārda kırlanğıç geldiği vaqtden yirden zühūr itdiğindan ötürü. Bunuñ ter ü nāzik yaprakları vardur ve kişniş veyāhud ħorūs pençesi otunuñ yapraklarına müşābihdür. nāzik ve za'if ve bir zirā' kadar uzun sākı olup nihāyetinde mor rengine māyil kırmızı veyā beyāz ve meşhūr şāh-tere çiçegine müşābih çiçekleri vardur. Ve toħmı mercimek gibidür. Köki müdevver ve yumırdur. Buħūr-ı meryem köki gibi zāhiri siyāh ve bātıni şarıdır. Mezākı efsentīn ya'nī pelin otı gibi acıdır. Tarlalarda ve çayırlar tolayında ve yol kenārında olur. Kuvveti ve te'siri menāfi'-i şāh-tere-i meşhūre gibidür, aña mürāca'at oluna. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Kezbüre Baldırı Qara

Buña daği “qınāu'l-ca'de” ve ba'zı lisānca “zühre şacı”, Bosnaqça “jeneskı velas” dirler. Sebeb-i tesmiyesi şacı dilber ve şıq itmesidür. Nāzik ve ince ve kırmızıya māyil siyāh ve yalabıq sākı olup küçük ve degirmi ve kişniş yaprağına fi'l-cümle müşābih ve beyāza māyil ve eṭrāfi [292b] münşakq ve kertüklü yaprakları vardur. Bu otuñ ne çiçegi olur ne toħmı. Ve kökinüñ tedāvide medħali yoqdur. Şovuq memleketlerde yoqdur. Diyār-ı hārreye maħşūşdur.

Menāfi'-i dāhilesi: Kezbüre otını şuda qaynadup içmek ağır şoluğa ve öksürüğe ve talaq ağrısın a ve şarılığa nāfi'dür. Bevli idrār ider ve meşāne taşın kesr ider ve yürek sürmesin teskīn ider. Kezbüre otını döğüp sirke veyā sirkencebīn veyā bāde ile yimek ağılu ħayvān şoqdığına ve ısırdığına nāfi'dür. ħayzı idrār ider ve tābi'i sürer ve qan tükürmegi teskīn ider.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Kınāu‘l-ca‘ de otı gül şuyında kaynadup başa yakmak ve ğasl itmek baş ḥuṣūnetini giderir ve yeñiden saç bitdürür. Tāze kezbüre otını döğüp ağulu ḥayvān şokdığına veyā ışırdığı yara üstine urmak nāfi‘dür. Ur üzerine vaz‘ itseler anı maḥv ve izāle ider.

Ve daḥi: Kezbüre nev‘inden bir ot vardır ki aña “kezbüretü‘l-bi‘r” ve “kezbüre-i aḥmer” ve “kaya şadefi” ve “dīvār şadefi” dirler. Eski dīvārlarda ve karanulu ve nemnāk yirlerde ve kumlu kayalarda ve tağlarda ve bınarlarda olur. Bir püsküllü ve bir qarış kadar uzun otdur. Sākaları yāḥud sapları kestane renginde olup bitdiğı yirden tā nihāyetine dek degirmi ve bir miđdār ṭulanī ve iki tarafından birbirine qarşu yan yana dizilmiş deve kuşu tüyine veyā azrāsü‘l-kelb otunuñ yapraklarına müşābih küçük ve yeşil ve arķalarında siyāh ve pāslu nokta gibi nesne sürilmiş yaprakları vardır. Bu otuñ daḥi ne çiçeği ve ne toḥmı vardır. Köki siyāhdur güye ğāyet çok siyāh kıllardan müctemi‘ ve saçılmış saçaklı bir kökdür. Faşl-ı ḥarīfūñ ibtidālarında cem‘ olunmak gerek. Bu ot kuvvet ve menāfi‘ ḥuṣūşında zıkr olunan kezbüre gibidür. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Azrāsü‘l-Kelb

Ki aña “seraḥs” ve biṭārīs” dirler. Türkce “kirdārū” ve Bosnaqça “qaparad” dirler; “paprad” ğalaṭ-ı meşhūrdur. Ba‘zı Türkler buña “egrelti otı” dirler, ol daḥi ğalaṭdur, zirā egrelti otı bālāda zıkr olunan ağır otı ve kocacık otıdır. Bu girdar otı ekşeriyyā karanulu yirlerde ve gölgelü ve nemnāk ve kumlu topraklarda ve vādilerde olur. Kezālik kayalarda ve tağlarda ve tağlar arasında metrūk tarlalarda [293a] biter. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri müzekker ve biri mü‘enneşdür. Ammā müzekkerinuñ ardı ziyāde açık yeşildür. Öñihden ne çiçeği ve ne toḥmı olur. Yaprakları uzun ve toğrı kâ‘im. Sākaları üzerinde iki tarafından birbirine ğayr-ı muķābil ve eṭrafı münşāk ve uzun ve her biri bi-re’sihi deve kuşunuñ tüyine müşābihdür. Māh-ı mayısdā yapraklarınıñ yirden olan tarafında tırtıl necīsi gibi bir siyāhraḥ kir ḥāşıl olup kemāle gelduğda daḥiḥ veyā toz gibi yire dökülür. Köki

bî-ḥad ince ve siyāh kıl köklerinden müctemî' ve kırışmış ve meskūçâyinüñ kökine müşābihdür. Ve mü'enneşi daḥi yaprakları ile erkeğine müşābihdür. Farkları budur ki bunuñ dalları vardur ve yaprakları daḥi seyrekdür. Köki kırmızıdır ve bir miqdār siyāh ile muhteliḍdür ve bir miqdārı kan gibi kırmızıdır. Müteḳaddimün dimişlerdür ki seraḥs ya' nî kirdārū otunuñ toḥmı olmaz, velākin ba' zı ehl-i vuḳūf ḥukemā ve müverriḥler şeḫādet ider ki nice def' a rüz-ı Yahyā gicesinde ya' nî ḥazirānuñ yigirmi dördinci gicesinde şıgır kıyruḡı otunuñ yapraklarını kirdārū otunuñ altına döşeyüp şabāḥ olduḡda ol kirden ḥāşıl gelincik çiçeginüñ toḥmı gibi ufacıḡ toḥm ol yaprakları üzerinde dökülmüş bulmuşlardır. Ba' zılarhemān muḥlaḡ seraḥs yapraklarında bulunan kir seraḥs toḥmıdır diyü zann idüp anuñla envā' cāzūlık ve şeyṭānlık işlerler.

Ṭabî' atı: Seraḥs kökinüñ mezākı acı ve bir miqdār cāzib ve ḡābız olmaḡla ḥārr ve yābisdür.

Menāfi' -i dāḥilesi: Tāze kirdārū yapraklarını ṭabḥ idüp yimek perklenmiş ḡarnı yumuşadur. Diyoskorides ḥakīm yazar ki seraḥs kökini ḡurudup ve saḡk idüp ḡubārından bir dirhemini bal şuyıyla içseler ḡarından şoḡulcanı sürer. Ve añā saḡmūnyā ve ḡarbaḡ-ı siyāḥı ḡarışdursalar bu devā aḡvā olur. Ve bu devāyı isti' māl idenler muḡaddemā şarımşaḡ yiyeler. Kirdārū kökini sirkencebīn veyā bāde ile ḡaynadup bir ḡaç gün mütevāliyeten içmek ' illetlenmiş ṭalaḡı tebriye ider. Dişi kirdārū ve kökini ' avrata yidürseler anı ḡışır ya' nî toḡurmaz ider. Ve eger ḡāmileyē yidürseler ḡamlını sürer. Bārgīr veyā at yire düşüp ' illeti bir vechile ma' lūme olmasa kirdārū kökinüñ bir parḡasın dili altına ḡoyalar ol sā' at ḡaşınmaḡa ve terslenmeḡe başlayup ḡalkḡar, mücerreb devādur. [293b]

Menāfi' -i ḡāricesi: Müteḳaddimün yazmışlardır ki seraḥs ya' nî kirdārūnuñ ḡaşāb ile ya' nî sāz ile bir ' adāvet-i ḡaffiyyesi vardur. Biri bitdiḡı yerde ol biri nābit olmaz ya' nî sāz olan yerde seraḥs olmaz ve seraḥs sākin olduḡı maḡalde sāz mütemekkin olmaz. Pilinus ḡakīm yigirmi dördinci kitābınuñ on birinci bābında yazar ki seraḥs kökini dōḡup yaḡı itseler beden-i insāna şaplanan sāz parḡalarını andan cezb idüp iḡrāc ider. Kezālik sāz köki daḡi seraḥs parḡalarını etden iḡrāc

ider. âteş yâ kaynar şu veyâ zeyt yağı ve ğayr-ı yağ yağı için bir mücerreb devâ budur: Kirdârû kökini döğüp ‘uşâresin şıķasın eger ķuruca olup ‘uşâresi çıķmazsa gül şuyı yâhud sâde bınar şuyı ile ışladup ba’dehu döğüp şıķasın, bir lu’âbî ‘uşâre çıķar; ‘uşâre-i mezbûre yanığuñ itfâsı için lâ-nazîr bir devâdur. Ğayrı mu’âlece kâr itmediği vaķtde bu devâ ‘azîm nef’ virür. Diger devâ-yı mücerreb eski ‘illetler için ki kendüm niçe def’a tecrube itmişimdür. Serağs kökinden bir ķabza kadar alup ufaķ ķaķ’ idesin ve üzerine üç yüz dirhem kadar aşlağ aķ bâde döküp nişfi ķalınca ķaynadasın. Bu maţbûğ ile ol eski ‘illetleri ğasl idüp ol yaraları ķuru ve meřhûķ serağs kökinüñ ğubârını ekesin. Hemân zamân-ı ķaribde ol yara ğoş olup oñalmağa başlaya. V’allâhu a’lem.

Ve daği: Serağs envâ’ından bir ot vardur ki aña “serağs-ı bellütî” ve “biţârîs-i bellütî” ve “pelîti ķirdürüsü” ve Bosnaķça “dubuvuy ķaprad” dirler. Ekseriyyâ ķoca ve yoşullu mişe ağaçlarınıñ dibinde biter ve ğâh taşda ve ğâh nemnâķ yirlerde daği bulunur, ķirdârüya müşâbihdür illâ ki řaķaķları daği küçükdür. Kökleri ķarıřmıřdur. Ve ğaşîn mezâķı serd ve ķâbiz ve bir miķdâr ğalâvete mâyildür.

Menâfi’i: Serağs-ı bellütî ķıl gidermek için bir devâdur. Otını kökiyle döğüp merhem gibi ķılı gidermek murâd olunan yire yaķı ideler ta ol mağalde der ğurüc idinceye dek tura, ba’dehu deri ğasl idüp tekrâr yaķı ideler.

Bâb Der-beyân-ı [294a] Besfâtec

Nas beyninde “besfâyec” dirler, serağs envâ’ındandur. Buña daği “tatlu ķirdârû” ve “yabânî meyân köki” ve “ağaç ķirdârüsü” ve Bosnaķça “osladiğ” ve “eslataķa ķaprad” dirler. Bir ķarıř kadar bir otdur ki ķayalarda ve mişe ağaçı üzerinde ve eski ğaâabe dîvârda olur. Yaprakları serağs yapraklarına müşâbihdür. řapuñ iki cânibinde derin řaķaķı vardur, velâkin biribirine râst muķâbil degildür. Bu otuñ řaķaķı sâ’ir serağs otlarınıñ řaķaķından uzun olup it dişlerine müşâbih olmağla aşl azrâsü’l-ķelb budur dimişler. Yapraklarıñ bätını düz ve yalabıķdur,

ammā arķalarında kırmızıya mâyil şarı ve mürtefi^ç ve haşîn lekeleri vardır. Serahs yapraklarından büyük ve zîyâde yeşildür. Köki derin yire gitmez, hemân etrafa yayılır. Egri ve boğumlu ve ince kıl kökleri çok; zâhiri kırmızıya mâyil siyâh ve içi yeşile mâyil. Mezâkı merâret-i hafîyye ile tatlıdır. Ammâ ağızda çok çignendiği vaķtde mi^ç deyi bulandırur. Bu otuñ daği ne sâķları ve ne çiçekleri vardır. Ve bütün kış yeşil tırup yaprakları evvel bahâra dek dökülmez-. Ol vaķtde yeñileri sürmege başladuķlarında şolup düşerler. Bunuñ köki mâh-ı ađustosuñ ahirinde ve eylülün evâyilinde cem^ç olunmaķ gerek.

Ṭabî^ç atı: Besfâyec kökinün mezâkı muhteliṭ ya^ç nî tatlı ve serd olduğundan bir miķdâr kıru ve hârrdur.

Menâfi^ç -i dâhilesi: Besfâyec köki müşhildür. Ṭavuķ ile veyâḥud pazı veyâ ebemgümeçi ile ṭabḥ idüp ṭabḥasın ^çale'-rîķ içmek şafrâyı ve balğamı aşğıdan sürer. Kezâlik kökini kırudup ve saḥķ idüp ğubârından bir dirhemini bal şuyıyla içseler veyâḥud kökini şü içinde pişirüp ba^ç dehu ^çuşâresin şıķup içmek ile ^çamel-i mezkûr hâşıl olur.

Menâfi^ç -i hâricesi: Besfâyec kökini ^çasel ile dögüp çıkıķ a^ç zâ üzerine vaż^ç itmek nâfi^ç dür. Ve elde ve ayakda olan buruşmağı ve huşûneti giderür. Besfâyec kökini saḥķ idüp ğubârını buruna çekseler burundaki laḥm-ı zâ'ideyi izâle ider. V'allâhu ta^ç âla a^ç lem.

Bâb Der-beyân-ı Zenbu'l-^ç Akreb

Ya^ç nî “akreb kıyruğı.” Diyosķorides ḥakîm buña “heliyutrapiyun” ya^ç nî “gün otı” dimişdür. Yaprakları seyr-i şems ile döndüğünden ötüri daği “işķorpiyorun” ya^ç nî ^çakreb kıyruğı” tesmiye eylemişlerdür çiçeği ^çakreb [294b] kıyruğına müşâbih olduğundan ötüri. Otcıların ekşerisi aña “sertân otı” ya^ç nî “engec otı” dimişler sertân marâzına nâfi^ç olduğundan ötüri. Ve daği “sigil otı” dirler sigili izâle itmesinden ötüri. Bu otuñ iki dürlüsü vardır. Biri kebîr ve biri şağirdür. Ammâ sertân otı kebîrün yaprakları feslegen yapraklarına beñzer,

velâkin anlardan büyük ve haşin ve beyâza mâyıldür. Ve güneş ile berâber dönerler. Kökünden üç ve dört ve gâh zîyâde sâkları hurûc idüp çok yan dalları vardır. Bunların nihâyetlerinde iki uzunca fidancıklar üzerinde çok beyâz veyâhud şarıca çiçekleri yan yana zühûr idüp bir birine koyulmuş ve ‘aķreb kıyruğına müşâbihdür. Bu çiçeklerden küçük ve yeşil ve haşin düğmeçiķlar hâşıl olup toğmı bunların içindedür. Köki incedür ve bir nesneye yaramaz. Tarlalarda ve bāđçelerde ve depelerde biter. Faşl-ı şayfda zühûr ider.

Menâfi’-i dâhilesi: Serťan otından bir kabza kadar şuda kaynadup içmek ruťubet-i keşife-i fâssdeyi ve şafrâyı aşāđıdan sürer. Ot-ı mezbûrı bāde ile yā sirkecebîn ile içmek ve dögülmüş otı ‘aķreb şokđıđı yara üzerine koymak zehrini def’ ider. Serťan otunuń dört tođm dānesini sađķ idüp sirke veyā sirkencebîn veyā bāde ile içmek dör[t] günde bir tıtan sıtmayı def’ ider. Ve üç tođm dānesin vech-i sâbık üzere içmek üç günde bir tıtan sıtmayı def’ ider dirlir.

Menâfi’-i hâricen: Sigil otı ya’ nî serťan otunuń yapraķları niķrîs için ve çıkıķ a’ zâ için nâfi’ dür. Dögüp üzerine vaz’ ideler. Serťan otını ‘avrat üzerine hāmâyil gibi aşā koysa hāmli men’ ider ve ‘avrat kışır ider. Yapraklarını dögüp ve bezden kîseciķ içine koyup ferce idhâl itse hayzı ve hāmli dađı taşra çeker. Serťan otunuń yapraķlarından ‘aşr olunan ‘uşāre serťan marāzına ve sâ’ir eťrāfa yayılan ‘illetlere nâfi’ dür. Anuñla ‘illetleri ğasl ideler ve bezler ile üzerine vaz’ ideler. ‘Aķreb kıyruđı ya’ nî serťan otı ķarıncaya zıddur. Hattā bu otı ķarınca yuvasına şöyle koysalar ki her yir delüđi üzerine gele, cümle ķarıncalar helâk olur. Ve ba’ zıları bez aralarına serťan otunuń bir dalı ile ‘aķreb bulunduđı delüđüń tolayında bir dā’ire çekseler artık ‘aķreb ol delükden çıķmaya ğayrı yol bulmaz ise [295a] içinde helâk ola. Sigil otı ya’ nî serťan otunuń tođmını tuz ile dögüp sigil üzerine koysalar sigili izāle ider.

Ammā: Serťan otı şāđîr göllerde ve bataķlarda ve mā-i rākid kenārında bulunur. Yaprakları zıkr olunan serťan otunuń yapraķları gibidür illā ki anlardan küçük ve degirmidür. Bir mu’allaķ ve degirmi ve uzun sigile müşâbih tođmı vardır.

Menāfi‘i: Küçük sertān otını gügerçile ve zūfā ve tere otıyla şuda kaynadup içmek şogulcanı ve nemāzburı qarından sürer. Mezbūrı tuz ile dögüp merhem gibi yağı itmek sigilleri izāle ider. V’allāhu a‘lem.

Ve daħi: Bir ot vardur ki aña daħi zenbü‘l-‘aķreb ya‘nī ‘aķreb kıyruğı dirler toħmı ‘aķreb kıyruğına müşābih olduğından ötüri. Bir küçük nebātdur. Kökünden bir kaç sāk çıķup üzerinde her yana üçer yapraķ bir yirde, ikişer küçük ve ortasında bir büyük olup beynlerinde vāfir fāşıla vardur. Dalları nihāyetinde çok ‘uķdeden müctemi‘ ve kıvrılmış ve ‘aķreb kıyruğına müşābih ğılāflar zuhūr idüp içinde toħmı hāşıl olur. Köki çatallu ve ince ve beyāz dur.

Ṭabī‘atı ve Menāfi‘i: İşbu ot hārr ve yābisdür. Otını dögüp merhem gibi ‘aķreb şokdığı yara üzerine kıoysalar fi‘l-hāl ol yaranuñ zehrini alup tebriye ider. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı el-Barş

Ki aña “bit otı” ve “büzāk otı” ve “şıçan büberi” dirler. Bosnaķça “mişi pepre” dirler. Bu otuñ toğrı ve yumuşaķ ve siyāha māyil yeşil sākaları olup yapraķları yabān aşmasınuñ yapraķlarına beñzer. Ve yedi yā altı yā beş yā üç şaķaķlara münşāķdur. Çiçekleri maħşüş şapları üzerinde olup rengi āsumānī ve her bir çiçeği altı yapraķludur. Çiçekleri döküldüğden şoñra yirinde küçük ve yeşil düğmeçiķlar gibi ğılāflar ķalup içinde siyāha māyil kestane renginde üç küşelü toħm hāşıl olur ki içi beyāz ve mezāķı keskindür. Köki ince ve aĝaçludur.

Ṭabī‘atı: Bit otı dördüncü dereceye ķarīb hārr ve yābisdür, zīrā mezāķı keskin ve dili yaķar.

Menāfi‘-i dāħilesi: Bit otınuñ toħmından on beş dānesin dögüp bal şuyıyla içmek ruṭubet-i keşīfeyi ķan ile sürer, velākin bu devāyı içen kimesne ? idüp boĝazını şıķça bal şuyıyla çalkaya ve illā ğāyetle [295b] boĝazı yaķarlar.

Menāfi‘-i hāricesi: Bit otınuñ toħmı aĝızda ṭutsalar çok ruṭubeti başdan cezb ider. Bit otını yā toħmını veyā kökünü sirke ile kaynadup sıcaklayın aĝızda

tutmak diş ağrısının def' ider. Kökini saḥḥ idüp gubārını 'asel ile qarışdurup ağızda tutmak çürüğünü ve kabarcığını izāle ider. Bit otını toḥmını veyā kökini saḥḥ idüp ve zeyt yağıyla merhem yapup şaça sürmek kehleyi ve sirkeyi helāk ider. Bedene sürmek gicisini ve huşūnetini ve uyuzını giderür. Ve daḥi eczā-yı mezkūreyi kaynadup ol şū ile zikr olunan maḥalleri ğasl itseler nef' -i mezkūre ḥāşıl olur. Bit otını sirke ile kaynadup ol sirkeyi eşvāb üzerine sürmek kehle kaçurur. V'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Küşüt

Buña daḥi “küşūtā” ve “küşkūtā” dirler ve ba'zı lisanca “ketān ipeği” dirler. Bosnaçça “kuḫutiçe” dirler. Ve qarışmış iplige beñzer, sā'ir nebāt üzerine yapuşur. Köki ve yaprağı yokdur.hemān uzun iplik gibi bir birine tolaşmış ve qarışmışdur. Çiçekleri beyāzdur. Mivesi degirmi dügmelerdür ki içinde ḥaşḥaş toḥmı gibi küçük toḥm ḥāşıl olur. İplikleri gāh beyāz ve gāh kırmızı olur. Beyāzı ekşeriyā qurı çayırlarda yayılıp otları örümcek ağı gibi kaplayup otları nemden men' ider. Ammā kırmızısı ekşeriyā ketān üzerinde daḥi ağaçlar ve çalılar ve sā'ir nebāt huşūşā ışırgan otı üzerinde bulunur. Ve gāh ol kadar çok olur ki gölgesinde adam oturabilür. Ve gāh çalıları yire çeker.

Ṭabī'atı: Küşüt derece-i ūlāda ḥārr ve şāniyede yābisdür. Mezākı bir miḫdār acıdur.

Menāfi' -i dāḥilesi: Küşüt otını ya' nī ipliklerini sirkencebīn veyā bāde ile kaynadup içmek talaḫ ve ciger süddelerin açar ve 'uruḫı ve ruṭūbāt-ı keşifeden tenḫiye ider. Ve şarılığa ğāyet [nāfi' dür] zīrā şafrāyı tağavvuṭ ve bevl yolından sürer huşūşā bir miḫdār esfentīn ḥalt olunduḫda.

Ve ammā: Eftīmūn otı ol daḥi küşüt envā'ındandur, velākin küşüt-i şaḡīr tesmiye olunsa münāsib olur idi, zīrā ipligi aşḡar ve arıḫ ve nāzıkdür küşüt ipliginden. Ve ekşeriyā teymūn ya' nī sa' ter-i firengī otunuñ üzerinde bulunmaḡla aña latince “eftimun” [296a] dimişlerdür. Bunuñ menāfi' i ve kuvveti küşüt otunuñ

gibidür, belki ekşerdür teymün ya' nî sa' ter-i firengî otına cârr olduğundan ötüri.
V'allâhu ta' âla a' lem.

Kitab-1 Rabi'

Bu kitâbda ekşer tabî' atları bârid ve yâbis olan veyâ zâtlarında sümüm olan veyâ anlara teba' iyyet ile zikrleri ehemmm olan ve ba' zı nâdir olan otlaruñ beyânındadır.

Bâb Der-beyân-ı Nîlüfer

Ki aña dañi “göl sūseni” dirler. Bosnaqça “leknu” ve “eşnulik” dirler. Nîlüferuñ üç nev' i vardır. Nev' -i evveluñ yaprakları büyük ve kalın ve degirmi ve düz ve üst tarafı yeşil ve alt tarafı meneviş rengine mâyildür ve şu yüzünde тұrur ve şapları yanında münşakķ olur. Şapları degirmi ve şuyuñ derinliğine göre uzundur. Çiçegi beyâz ve dilber, zanbaķ gibi kıatmer ve otuz ve dañi zîyâde yapraklar ile memlû olup her bir yaprağı hayyu'l-'alem-i kebîrûñ yaprağı şeklindedür. Bu çiçegüñ ortasında şems gibi berrâķ bir şarı göbegi vardır, velâkin râyihası yoķdur. Çiçegüñ yaprakları dökülduķdan soñra haşhâş başı gibi baş kıalup içinde degirmi ve darudan büyük toħm hâşıl olur. Köki beyâz ve üzrinde siyâh lekeler ve iki zirâ' kıadar ve gâh dañi zîyâde uzun ve kıol kıadar kıalın olur. Bu nev' nîlüfer ekşeriyyâ göllerde ve havzlarda ve sâ'ir miyâh-ı râkidede bulunur. Nev' -i şânî nev' -i evvele müşâbihdür illâ ki köki zîyâde beyâz ve haşîndür. Çiçegi şarı ve berrâķdur ve fi'l-cümle şarı güle müşâbihdür. Nev' -i şâlişe nîlüfer-i şağîr dirler. Yaprakları nîlüfer-i kebîrûñ yaprakları gibidür, velâkin zeker lahanasınuñ yaprağından büyükdür. Çiçegi beyâz ve küçük ve yumuşak gevrekdür ve kebbere gibi küçük dügmeleri olup içinde haşhâş toħmı gibi küçük toħm hâşıl [olur.]

Ṭabī' atı: Nīlūfer köki ve toḥmı bārid ve yābisdür. Ammā çiçeği bārid ve raṭbdur.

Menāfi'-i dāḥilesi: Kökini veyāḥud toḥmını sirke veyā sirkencebīn veyā kızu kılağı şu-yı muḳaṭṭarı veyā kırmızı bāde ile ḳaynadup içmek ishāli ve ḳarın sürmesini ifrāṭ üzere olanlara nāfi'dür. Kökini şuda ḳaynadup içmek [296b] insānun şehvetini keser. Toḥmı daḥi böyledür. Lākin böyle devāyı ṭaleb iden nādirdür. 'Avratlaruñ dem-ş müfriṭini, bil şovuklığından aḳan aḳ ruṭūbeti ḳaṭ' ve teskīn için şarı nīlūfer kökini ve toḥmını saḥḳ idüp her birinden birer dirhem, kehribāyı nişf dirhem alup ve ḳarışdurup sirke ile veyā ekşi kırmızı bāde ile bir ḳaç gün mütevāliyeten şabāḥ ile sıcaḳlayın içeler, ol 'illetler münḳaṭı' olalar. Nīlūfer çiçeği bārid ve raṭb olmaḡla uyuhuyı getürmek için ve daḥi ḥummā-yı ḥārrelerde isti'māl olur. Çiçeğinden daḥi şu taḳṭir olunur. Bu muḳaṭṭarı içmek nevmi getürür ve ḥarāret-i ḡayr-ı ṭab'ıyyeyi izāle ider ve cemī'-i ḥummā-yı ḥārrelere bir nāfi' devādur. Ḥuşuşā ḥummā-yı dıḳḳ için ve daḥi zātü'l-cenb-i ḥārreye ve ḳurı öksürüğe, 'aṭş-ı 'azīme ve ciger ve ṭalaḳ iḥtirāḳına nāfi'dür. Bu cümle emrāza marīzūñ ḥāletine göre işbu nīlūfer şu-yı muḳaṭṭarını içürmek cā'izdür. Ve daḥi nīlūfer-i kebīr çiçeğini sükker ile terbiye idüp şu-yı muḳaṭṭarı gibi 'ilel-i ḥārreye ḥuşuşā şafrādan ḥāşıl olan 'illetlere bā-ḥuşuş baş ağrısına nāfi'dür. Nevmi getürür ve iḥtilāmı men' ider.

Menāfi'-i ḥāricesi: Nīlūfer kökini veyā toḥmını şuda ḳaynadup bedene sürmek lekelerini izāle ider. Zift ile ḳarışdurup başa sürmek ve yaḡlamak saç dökülmesin men' ider. Kökini tāze iken dögüp yara üzerine ḳoymaḳ ḳanı teskīn ider. Nīlūfer kökini ḳurudup ve saḥḳ idüp ḡubārını ayakḳabı başdıḡı yaraya ekmek anı tebriye ider. Kezālik başdaki ḳoñaḡa ekseler ḳurudup oñaldurur. Kebīr ve şaḡir nīlūfer köklerini gül şuyında ışladup ol şu ile saçı ḡasl itmek saçları uzadur, 'avratlara ve kızlara gerek. Nīlūfer çiçeğiuñ 'uşāresini veyāḥud şu-yı muḳaṭṭarını zeker ve ḥāyelere sürmek kişiuñ menīsini maḥv idüp erligini giderür. Bālāda 'ilel-i bāride-i bāṭneden ne kim zıkr olunursa ḥāricen daḥi nīlūfer isti'māl olunur. Meşela ḥarāretten olan baş ağrısına ve ḥarāretten ḥāşıl olan ciger ḳalb ve

talak emrâzına ve her dürlü kabarcık ve kurûh-ı hârreye ‘uşâresine veyâhud şu-yı muqattarına bezler batdurup ılıcaqlayın ol ‘illetler üzerine vaz‘ eyleseyer, bez yirine kenevir çöpini ıslatsalar ve ol ‘illetler üzerine [297a] vaz‘ [cümlesini tenkiye idüp tebriye ider.]

Menâfi‘-i dühn-i nîlüfer: Ve daği nîlüfer çiçeginden yağ istihrâc olunur bu vech üzere. Bir vâsi‘ şîşeye yüz dirhem nîlüfer çiçegi üzerine bir vaqıyye zeyt yağını döküp ve ağzın kapayup kırk gün kadar güneşe bırağasın, maţlûb hâşıl olur. Beyâz nîlüfer çiçeginden istihrâc olunan yağ bârid veyâ raţbdur. Şaqaq tamarına yâhud burun altına sürseler yâhud bez ile başa bağlasalar râhat ve uyuhı getirür. Şarı nîlüfer çiçeginden istihrâc olunan yağ şiddet-i hârâretten za‘îf olan kalb için nâfi‘dür. Hâricde kalb üzerine bağlayalar.

Menâfi‘-i zîmâd-ı nîlüfer: Ve daği zîkr olunan kalb ‘illetine nîlüfer çiçeginden zî-kıymet bir zîmâd veyâ merhem istihrâc olunur. Şan‘atı budur: şarı nîlüfer çiçeginün yağından otuz dirhem, şarı nîlüfer çiçegi kurusınıñ gubârından iki buçuk dirhem, kırmızı şandal, kırmızı mercân, kuzı kulağı otı tohmı her birinden şülüş dirhem, incü, peygamber ağacı, geyik yüreginün kemügi her birinden südüs dirhem, kâfûr beş arpa dâne ağrısı bu cümleyi sahq itduqdan soñra kifâyet miqdârı beyâz nîlüfer şu-yı muqattarında bir kaç def‘a gâsl olunmuş şem‘-i ‘asel alup ve toprak tañçeresinde yavaş kor üzerinde eridüp eczâ-yı mezkûre içine kıtasın ve bir hoşca kıarışdurup zîmâd idesin. Bu zîmâddan hâricde yürek üstine süresin, cümle evcâ‘ına ve za‘fına nâfi‘dür. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Göl Kestanesi

Ba‘zı lisânca buña “dikenlü cevz” ve “sivri cevz” ve “havz kestanesi” ve Bosnaqça “kutvilçe” dirler. Qal‘a hundaqlarında ve göllerde ve havzlarda ve sâ‘ir miyâh-ı râkidde olur. Büyük ve yaşşı ve degirmi ve kalın ve siñirli ve zâhrında lekelü ve etrâfı bir miqdâr kertüklü yapraqları vardur. Şapları uzun ve kalın ve haşin ve yaprağına kıarib yirde daği kalın ve yaprağı dibinde yine incerek ve ipege

müşâbihdür. Köki uzundur ve üzerinde ince kıllar olup hayvân kıyruğuna beñzer. Mîvesi kestane kâdardur ve siyâhdur. Ve eṭrâfında üç dikenini vardur üç boynuz gibi. Kapağı berkdür. İçi beyâz ve kestane mezâkıındadır. Bu eelden aña “şu kestanesi” ve “göl kestanesi” dimişler. Fuḫarâ bunları kestane yirine ekl iderler. Huşûsâ kaḫṭ zamânında bunları [297b] kûrudup ve ögüdüp etmek yoğururlar. Ma'lûm ola ki Diyoskorides ḫakîm fulunce? ḫasek ya'nî demür dikenini iki nev'dür. Biri baḫrî ve biri berrîdür. Baḫrîden murâd işbu zıkr olunan göl kestanesidür. Ḥattâ ba'zî diyârda mîvesine “demür bozan” dirler. Ammâ ḫasek-i berrî ya'nî demür diken-i berrî karada, ḫarâb mezâristânda ve şular ve deñiz kenârında olur. Uzun ve ince degirmi fidanları olup yir yüzünde yayılmışlardır. Yaprakları mercimek yapraklarına müşâbihdür illâ ki bir şapda 'adedleri ziyâde ve kendüleri küçükdür. Mîvesi düğme gibidür ve eṭrâfında beş katı ve perk dikenleri vardur. Köki ince ve bir miḫdâr perkdür. Kitâb-ı şâlişde zıkr olunan ḫasek-i firengî bunuñ ğayrıdur, kekik envâ'ındandır. Ve Firenkçe aña “teymün” dirler. Ve şol otdur ki anuñ üzerine eftimun şarılı nitekim küşût-i yabânide aña işâret vardur.

Ṭabî' atı: Ḥasek-i baḫrî ya'nî göl kestanesi bârid ve raṭbdur. Ḥasek-i berrî ya'nî demür dikenini bârid ve yâbisdür. İkisiniñ daḫi tebrîd ve teşḫin ve tekşif itmek kuvvetleri vardur.

Menâfi'-i dâhilesi: Göl kestanesiniñ ve demür dikeniniñ mîveleriniñ içlerini aḫ bâde ile ve sirkencebîn ile içmek meşâne taşını sürer ve yılan ve sâ'ir sümûma mâni'dür ve kuvvetini alır. Diyoskorides ḫakîm eydür ki evâ'ilde Taratya kavmi ki Bizantiyum ya'nî Koşantiniyye ve Edirne ve Gelibolı ve İslambol boğazı semtlerinde sâkin imişler idi. Atlarını ve bârgirlerini göl kestanesiniñ otiyla beslerler idi.

Menâfi'-i ḫâricesi: Göl kestanesiniñ yapraklarını şişler üzerine vaz' itmek şişleri indürür ve ağrısın teskîn ider. Yapraklarını bal şuyı ile kaynadup ṭabîḫasıyla ğarğara itmek boğaz ve ağızuñ envâ' kurumasin ve ḫaparcıklarını tenḫiye ve tebriye ider. Kezâlik diş etini paḫ ider. V'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Eldis

Ya'ni "kova" otı ve "haşır otı" ve "fâfir otı", Bosnaçça "şaş" ve "siti" dirler. Kova otı göllerde ve şulu handaqlarda ve havzlarda ve bataklıkda biter. Bir kütükden çok ve degirmi ve düz ve sivri sâklar hüruc idüp içi beyâz öziyle memlûdur. Ve yaprakları yokdur, hemân köklerine qarîb gılâf gibi bir kaç [298a] nesneleri sâkı ihâta itmişdür. Sâzda gibi sâklarun a'lâlarına qarîb şalkım gibi bir yirde müctemî' kırmızı ve süpürge otunun tohmına müşâbih tohmı olup kökleri çokdur ve şaçaklıdur. Velâkin katı ve yire perk yapmışdur. Zikri sebkat iden kova otunun iki dürlüsü vardır. Biri büyük ve biri küçükdür. Velâkin cemî'-i evşâfları berâber olmağla birinün evşâfı zikr ile iktifâ olunmuşdur. Ve daği bir nev' haşır otı vardır ki ol daği ba'zı şularda bulunur. Bunun kökünden çok ve uzun eñsüz ve sivri yaprakları vardır. Bunların ortasında degirmi ve düz sâkları hüruc idüp nihâyetlerinde güzel ve kıoyı ercuvânî çiçekli ikillileri olur. Bu çiçeklerin her birinün üçer yaprağı vardır. Kökleri çok ve ince ve şaçaklıdur.

Menâfi'-i dâhilesi: Kova otunun tohmını kavurup ba' dehu şu ve sirke ile içmek ishâli ve dem-i hayz-ı müfriği keser, ammâ beveli idrâr ider. Ve eger çok tenâvül olursa başa nâhoş gelir.

Menâfi'-i hâricesi: Kökine qarîb olan gılâflar örümcek şokdığına nâfi' dır. Merhem gibi şokdığı mağal üzerine vaz' ideler. Kova otunun beyâz özini tar delüklü yara içine fetil gibi idhâl itseler yarayı bol ider. Ve sâ'ir menâfi'-i hâricesi haşır pamuk yapmak ve şayd-ı mâhî için sebet örmek ve emşâli herkese ma'lûmdur.

Bâb: Ve daği bir nev' fâfir otı vardır ki aña daği "kulağa kaçan" dirler. Bosnaçça "paliçça" dirler. Bu daği havzlarda ve göllerde ve bataklarda olur. Yaprakları iresâ yaprakları gibidür illâ ki andan eçval ve eñsüz ve sivridür. Sâkı degirmi ve düz içi töludur. Nihâyetine qarîb bir qarış kadar uzun ve ibhâm kadar ve daği ziyâde kalın ve degirmi ve siyâha mâyil kaşve renginde bir nesne vardır

ki kemâle geldükde yûn gibi uçar dökülür. Köki bütünce ve bir qarâr üzere kalın ve boğumludur ve çok gözleri olup ol gözlerden yeñi yapraklar sürer.

Ṭabî' atı: Bürüdetde ve harâretde miyânedür, tenkıyesi vâfirdür.

Menâfi' -i hâricesi: Ğâyet ile hazer iderler ki dökülüp uçan yûni kulağ içine girmeye, zîrâ kulağın sağır olmasına ba' iş olur. Yûn-i mezkûrı eski kaz veya hınzîr yağıyla qarışdurup yağı itmek yaraları ihtirâkdan ve teşennüden hıfz ider. Yapraklarını fuçılarda isti' mâl itdükleri hod ma' lümdür. [298b]

Bâb Der-beyân-ı Hûhu'l-Mâ

Ya'nî “şu şeftâlûsi” ve “sögütcuğ otı” dañi dirler. Bosnaqça “virsine” dirler. Bunuñ dört küşelü ve kırmızıya mâyl ve iki zîrâ' kadar uzun sâkları olup boğumlarından biribirine muqâbil söğüt yapraklarına müşabih ikişer yaprak zühür ider. Velâkin bunlar söğüt yaprağından ince yeşildür. Bunlaruñ ortasından ince dilcıklar çıqup üzerinde olan yapraklar ol birlerinden çok küçükdür. Kökleri çoğdur ve yir içinde derin degildür. Dalları nihâyetinde başaqlu ve mor renginde çiçekleri vardur. Diyoskorides hakîm dañi bir nev' hûhu'l-mâi tañrîr ve beyân itmişdür bunlaruñ sâkları dañi kırmızıya mâyildür, velâkin ancağ bir zîrâ' kadar olur. Yaprakları dañi söğüt yaprağına müşabihdür, velâkin çiçekleri altun şarusı rengindedür. Hûhu'l-mâ yaş ve nemnâk yirde ve batağda biter.

Ṭabî' atı: Bârid ve yâbisdür. Mezâkı serddür. Qabzı ve 'ufuşatı vardur. Zâhiren ve bâtinen qanı teskîn için nâfi' dür.

Menâfi' -i dâhilesi: Hûhu'l-mâ yapraklarını dögüp ve şıqup 'uşâresin içmek qan tükürmegi def' ider ve qan ile olan ishâli keser. Kezâlik yapraklarını sirke veya eşki bâde ile qaynadup içmek dañi 'amel-i mezkûrı ider. Ve dañi 'uşâre-i mezbûreyi veya tabîha-i mezkûreyi ihtikân ile isti' mâl itseler envâ' qarın sürmesin teskîn ider.

Menâfi' -i hâricesi: Hûhu'l-mâ otını dögüp ferc üzerine vaz' itmek veyâhud 'uşâresin i penbe ile bez içine şarup ferce idhâl itmek ifrâğ üzere ağan hayzı teskîn

ider. Otını burun içine veyâhud yara üstine koymak burnuñ ve yaranuñ kanını teskîn ider. Otını yakduklarında bir keskin düttün hâşıl olur. Bu düttünden yılanlar firâr ider. Otını oçada yakup dütsi itseler oçada hîç sinek kalmaz. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Tuḥlub

Ki aña “göl mercimegi” ve “deñiz mercimegi” ve Bosnaçça “rajavoçarzuķı” dirler. Bu ancaķ şuyuñ bir yoşuñıdır ki köksüz şu üzerinde dâ'imâ yeşil тұrur. Қазлар ve ördekler ğâyet andan hazz iderler. Bu mercimek ğayrı şu nebâtâtun mebde'i ve toḥmıdır, zîrâ bunlar seyl sebebiyle mâ-ı rākidden mâ-ı cārîye naql olunduķda kenârlarına [299a] gelüp yapışdığı vaķtde gitduķça yaşşı olur. Ve aşığa kıl gibi ince kök şalup temellenür. Ba' de'z-zamân andan şu nebâti hâşıl olur ki şu teresine fi'l-cümle müşâbihdür.

Ṭabî' atı: Göl mercimegi derece-i şanide bârid ve raḥbdur.

Menâfi'-i dâhilesi: Bir kişinüñ iç ḥarâretii olsa meşelâ ḥummâ-yı vebâ'iyede ve ğayrıda gibi, işbu mercimek şu-yı muķaṭṭarını günde iki üç def' a üçer ve dörder fincân kadar içüreler, ḥarâretii def' ider.

Menâfi'-i ḥâricesi: Mezkûr şu-yı muķaṭṭar ciger ḥarâretiine ğâyet nâfi' dür. İçinde kenevir çöpini yâ bezler ışladup ılıcaķlayın şağ yanı üstine uralar. Deñiz mercimegi her dürlü ḥarâretlü ' illetlere meşelâ kıızıl ile ve ḥarâretiü a' zâ ağrısına ve emşâline nâfi' dür. Hâşılı it üzümü beyân olunacaķ menâfi' bu mercimekte daḥi mevcüddur. V'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Mercân Yoşuñı

Deñizde қайалар üstinde biter. Ya'nî şol қайalarda ki dâ'imâ deñiz dalğasından ışlanur ve deñiz midyelerinde ve böceklerinde bulunur. Ve ba' zılar dirler ki mercân dallarında bulunur ve bu sebebden aña “mercân yoşuñı” dirler. Bu yoşuñ tâze iken bir ince ve raķîķ ota beñzer, ammâ қuruduķdan şoñra ağaç

yoşuñına müşâbih olur. Mezâkı tuzludur. Ecedi ve muhtârı kırmızıya mâyil olandır.

Menâfi‘i: Ot-1 mezbûr şogulcan için gâyet nâfi‘dür, nitekim tecribât-ı ‘adide aña şahiddür, zîrâ bunuñ cümle şogulcanı bilâ–zahmet aşâğıdan sürer ve kendüm daħi gördüm ki ğubâr–1 mezbûrı içürdukları bir şabîden yetmiş kadar şogulcan çıkmışdur. Dört yaşından aşâğa olan şabiye bu ğubârdan nısf dirhem kadar ve dört yaşından yukaru olana bütün dirhem içüreler. Ve bu yoşuñ eski olmaya ve evvelâ saħk itdüklerinde ince ğubâr itmeyüp irice ğubâr ideler tâ ki mi‘dede çokça mekş idüp ziyâde ‘amel ide. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Deñiz Yoşuñı

Pilinus ħakîmüñ taħrîr ve beyân itdiği üzere bu yoşul mercân yoşuñunuñ ğayrıdur. Bunuñ yaprakları şallûta yaprakları gibidür, biribirine qarışmış ve kıvrılmışlardır. Ve esfelinden bir kökden ħurûc idüp şapı ve sâķı yokdur. Hemân deñizdeki kayalara veyâħud derya [299b] ħayvânātuñ ħabuķlarına yapışmışdur.

Menâfi‘i: Bâlâda bâb-1 sâbıķda zîkr olunan mercân yoşuñunuñ şogulcan için nâfi‘ olduğundan Diyosķorides ve Câlinûs ve ğayrı müteķaddimînuñ ħaberleri yoğıdı, zîrâ mercân yoşuñından ve işbu bâbda zîkr olunan deñiz yoşuñından ancak taħrîr ve beyân itmişlerdür ki ikisi daħi bârid ve yâbisdür. Ķabz ider ve şıķar ve ħarâretie ve ħarâretlü şişlere ve niķrîs–i ħârr ve sâ’ir tebrîde muhtâc olan ‘illetlere nâfi‘dür. V’allâhu ta‘alâ a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Bezrü’l-Mâ

Ya‘nî “şu toħmı” ve “toħm oti” ve “bezrü’n-nebât” daħi dirler. Ammâ Yunaniyân lisânınca “boţamucetun” dirler. Mâ-1 râkidede ve şulu ħandaķlarda olur. Uzun ve degirmi ve boğumlu sâķları olup siñirli otunuñ yapraklarına müşâbih yaprakları çokdur. Bunlaruñ ekşerisi şuyuñ içinde olup ancak birer

miqdār şuyūñ hāricinde alur. Māh-1 temmūzda başalu ve ercuvānī rengine iekleri zuhūr ider büyük siirli otında gibi. Ba‘dehu bu iekler d k lduda k c k degirmi dügmecikler alup iinde etin tomı hāşıl olur.

abī‘atı: Bārid ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Bezr ‘n- nebāt otını urudup ve sirke ile şuda aynadup imek arın sürmesin ve an ile olan ishāli keser.

Menāfi‘-i hāricesi: Otını sirke ve zeyt yaında ab idüp ılıcalayın yaı itmek nirīsın hāretetini teskīn ve arısın giderür. Yapraklarını hāretli ve  r miş ve dā‘im aan ‘illetler üzerine vaz‘ itmek hāretin def‘ ve amasın teskīn ve tecfif ve ‘illeti tebriye ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Sehmiyye

Ki aa dai “temren otı” dirler oa ve temrene müşābih olduundan  [t ]ri. Bunuñ iki nev‘i vardır. Biri büyük ve biri k c kd r. Ve ikisi dai şularda ve g llerde ve batalarda olur. Ammā k c k temren otunuñ büyük ve alt arafından ikişer ve yuaru arafından birer sivri uları olup  c k şel   c temrene müşābih yaprakları vardır. Şapları  c k şel  ve iki zirā‘ adar ve gāh şuyūñ derinliına göre dai uzun ve gāh dai ışsa olur. Sāı dai yapraklarınıñ şaplarından olmayup torı ve güzel ve düz ve ii  zl d r ova otı gibi; araf-ı a‘lāsında dalları da olup üzerlerinde [300a]  c yapraklı beyāz iekler zuhūr ider. iekler ñ şapları biribirine meyl idüp aralarında degirmi ve siyāha māyil kırmızı dügmeler peydā olur fındı adar; bunlaruñ iinde ince tomı hāşıl olur. Kökleri odur ve beyāz ve şaalıdur lisān-ı hāml-i barī ya‘nī şu siirli otında gibi. Ammā k c k temren otı kebīrine müşābihdür illā ki her nesnesi andan k c d r ve yaprakları ol adar sivri degildir.

abī‘atı ve menāfi‘i: Bu iki nev‘ sehmiyye ya‘nī temren otı bārid ve rabdur lisān-ı hāml-i barī gibi ve cümle menāfi‘ dai lisān-ı hāml-i barīn ñ menāfi‘i gibidür, aa mürāca‘at oluna. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kāmeriyye Otu

Bunuñ şaġiri ve kebiri vardur. Yüksek taġlarda şāfi kaynaqlardan akan şularuñ kenārlarında olur. Kebiri ancak İtalya taġlarında bulunur. Şaġiri sâ'ir taġlarda daġi bulunur, faķaķ bir ince ve gevşek ve degirmi sâķı vardur. Ancak yapraķ olup iki canibinden yedişer veyā toķuzar şaķaķa münķasımdur ve her – şaķaķı nışf-ı ķamere müşābihdür. Sâķuñ taraf-ı a' lāsında degirmi ve küçük ve kırmızıya māyil mütezāhim toġmı olur. Köki siyāha māyil ve bir miķdār şaķaķlıdur. Bu ot ancak māh-ı temmūzda bulunur. Ba' zılar dirler ki ķameriyye ot-ı kebiri māh-ı temmūz içinde ķameruñ nūrı mütezāyid olduķça nemā idüp ķameruñ bedr gicesinde kemāle gelür ve ol dem zā'il ve maġv olur. Bulmasınuñ tarıķı ol gicede yapraķları berrāķ olmaġla ol kaynaķlaruñ dereciķlarınıñ kenārlarında bulunur. Kimyāvīyeruñ bu ot ġuşuşında çok kelāmları vardur ve ġubāri ķamer ' ilmine ya' nī gümüş ' ilmine girer dirler ve tesmiyesi daġi bundan ötürüdür. Ba' zılar yapraķları nışf-ı ķamer gibi olduġından ötüri ķameriyye otı tesmiye olunmuşdur diyü dimişler.

Ṭabī' atı: Kāmeriyye otı bārid ve yābisdür.

Menāfi' -i dāġilesi: Kāmeriyye otını ķurudup ve saġķ idüp ġubārından bir dirhemini kırmızı ekşi bāde ile veyāġud ġavez kök-i maṭbūġıyla içmek ġāricen ve dāġilen fitķı olan kimesnelere ve ġuşūşā ķasıķ yarığı olan şābīlere nāfi' dür. Bu mişillü kimseler devā-yı mezkūreyi kırķ ġün mütevāliyen isti' māl idüp çok ġareket itmeyeler. Daġi devā-yı mezkūre ķan tükürmegi ve ishāli ve yel şovuķlıġından gerek ricāl ve gerek [300b] nisāda ġayr-ı iġtiyār akan nefesi ķat' itmek için nāfi' dür.

Menāfi' -i ġāricesi: Kāmeriyye otı yaralar ve açıķ ' illetler için ġāyet nāfi' otdur. Tāze iken dōġup üzerine ķoyalar veyāġud ķurusın saġķ idüp ġubārını ol ' illetlere ekeler.

Ve daḥi: Bir nev‘ ameriyye otı vardır ki aña daḥi “na‘l oparan” ve “kilid aan” dirler, zira bārgirler ırlarda ra‘y iderlerken bu ota rāst gelüp üzerine çok badıqları vaqtde na‘lları opup dūşerler. Nitekim bu otı vech-i ‘acib üzere tafsil idenler bunu te‘yid iderler. Ve olları bi‘l-külliyeye merdud degildir, zira Pilinus ḥakim onuncı kitābının on sekizinci bābında yazar ki obanlar taqlarda şarı ışrak uşunun şarı ışrak Bosnaça “jona” yuvasını bulup içine çivi adıqları vaqtde uş-ı mezbur işbu na‘l oparan otını bulup ve getürüp ol çiviye tutdđđı birle çivi ıup yuvası açılır. Ve Terebiyus ḥakim daḥi bu avle muvāfi yazup taḥi eylemişdir. Mezbur na‘l oparan otı yüksek taqlarda bulunup yapraqları enderūsārūn-ı şağir otının yapraqlarına müşābihdir. Uzun şaplar üzerinde iki arafından nerdübān gibi dizilmişdir. araf-ı a‘lāsı yaşsı ve esfeli sivri ve oban tağarcığının yapraqları gibi bork şekline müşābihdir. Sāqları küşelü ve siñirlüdür ve yan budaqları çokdur. Çiçekleri oyı kırmızıdır. Bunun çok ğilāfları vardır ki iç arafına ıvrılmışdır ve her birinin dört beş degirmi şaaqları vardır ve kenār-ı ḥāricinde beyāz ve amer hilālinün boynuzları gibi boynuzlı toḥmı vardır. Ve bu sebebden kimyāviler bu otı ameriyye otunun envā‘ından ‘add idüp anuñla gümüş yapması mümkün oldđđını zu‘m iderler. Köki ince ve dört parmak adar uzun ve çatal ve şaaqlıdır. Bu ot enderūsārūn otına çok eczāda müşābih olmağla enderūsārūn-ı cebelī tesmiye olunması evlā görünür. Bunun ğilāflarını saḥ idüp ğubārını içmek mi‘deye ḥoş ve nāfi‘dür, zira mezāında merāret [301a] ve ‘ufūşat vardır.

Bāb Der-beyān-ı İşkolofendriyun

Ya‘nī “bezek otı.” Bosnaça “ıtra” dirler; ḥaşin taqlarda, aya yarıqlarında biter. Ne sāı ve ne çiçeği ne toḥmı olur, hemān uzun yapraqları olup bir arafı yeşil ve bir arafı şarıya māyıldür. Ve iki cānibinden kertükleri çok olup kertüklerün arasında olan ı‘aların her birisi nışf-ı amere müşābihdir ve

nev^ç an besfāyec otunuñ yapraklarına beñzer illā ki andan haşin ve şarı tarafı altun gibi yalabur. Ve çok ince ve za^ç if ve siyāhrağ kökleri vardır.

Ṭabī^ç atı: Bārid ve yābisdür ve cümle eczāsı ekşi ve serddür. Velākin yine bir miqdār rikḳat ve leṭāfeti vardır.

Menāfi^ç -i dāhilesi: İskolofendriyun yapraklarını sirkede kaynadup kırk gün mütevāliyen şabāḥ birer miqdār bu sirkeden içmek perkilmiş ve şişmiş ṭalağı yumuşadur ve küçük ider. Ve yapraklarını daḥi dögüp ve sirke veyā bāde ile qarışdurup ḥāricen şol yanda ṭalağ üzerine koysalar evlā ve aqvā olur. Bundan ötüri ba^ç zı diyārda aña “ṭalağ otı” “vasile zenaçe” dirler. Yapraklarını bāde ile kaynadup içmek kasiğ yelini ṭağıdur ve şarılığa ve inçkırmağı def^ç ve meşāne ṭaşın kesr ider. Ve daḥi cemī^ç emrāz-ı sevdāviyyeye ve efreng^ç illetlerine ve dört günde bir ṭutan sıtmaya nāfi^ç dür. Yapraklarınıñ zahrında bulunan şarı tozdan üç denk miqdār, bir buçuğ denk saḥḳ olunmuş aḳ kehribāy ile qarışdurup siñirli yaprağı şu-yı muḳatṭarıyla şurb itmek yel şovuklığına ḡāyet nāfi^ç dür.

Menāfi^ç -i ḥāricesi: Diyoskorides ḥakīm ve ḡayrılarını dimişler ki işbu iskolofendriyun otını yalnız veyāḥud ḳatır ṭalağıyla berāber mücāma^ç at vaḳtinde ^çavrat üzerinde getürseler ḥamli men^ç ider. Velākin bu otı gice vaḳtinde ay çıkmadın ayuñ evāḥirinde yirinden çıkarmāğ gerek. V'allāhu a^ç lem.

Ve daḥi: Bir nev^ç ṭalağ otı vardır ki aña şūmtin dirler. Bunuñ daḥi sāḳı [301b] ve çiçeği ve toḥmı olmaz, hemān iskolofendriyun otunuñ gibi uzun şaplu yaprakları olup iki tarafından ḡāyet çok kertükleri vardır, velākin andan eṭval ve kertükli ve daḥi derindür. Besfāyec otına pek müşābihdür illā ki andan serd ve haşin ve tüylüdür. Kökleri ince ve çok ve siyāhrağdur, mesḳūcāyinüñ kökleri gibi bir ot. Ekşeriyyā şulağ yirlerde olur.

Ṭabī^ç atı: İskolofendriyun otı gibi bārid ve yābisdür.

Menāfi^ç: Bu ot yaralara ḡāyet nāfi^ç dür, zīrā yaradan ḥarāretii ve āteşi men^ç ider. Dögüp sirke ile içmek veyā sirkede kaynadup içmek ṭalağ şişine ḡāyet eyüdür ve anı küçük ider. V'allāhu ta^ç āla a^ç lem.

Bāb Der-beyān-ı Engerek Köki

Buña daħi “çıyancık otı” dirler ve “yılan köki” daħi dirler. Bosnaqça “ğuyni kırیره” dirler. Ba‘zı ‘attār bunuñ kökini kızıl behmen yirine bey‘ iderler, velākin şedīd degildür. Bu ot yüksek tağlarda çok olur. Yaprakları henüz yirden bitdikları vaqtdē sivri ve dilcık gibi kırmızı reng ile muhteliğdür. Ba‘dehu uzun ve yaşı olurlar iştav otunuñ yaprakları gibi, velākin kıvrırcık ve bir tarafı siyāha māyil yeşil, taraf-ı aħeri mā‘ıye māyil yeşildür. Bunlar ekşeriyyā kökine qarīb bir yirdē müctemī‘ lerdür, zīrā kökinden çıkan nāzık ve bir zīrā‘ kadar uzun sākılar üzerinde olan yapraklar az ve küçük dilcıklar gibidür. Sākıların nihāyetinde ercūvanī ve küçük ve mütezāħim çiçekleriyle donanmış dilber başakları vardır. Bunlarda kızı kulağınun toħmı gibi toħm hāşıl olur. Köki küşelü ve küçük parmak kadar kalın ve yılan gibi bükülmüş, zahīri siyāha ve dāħili kırmızı ve mezākı bir miqdār ekşi ve serddür.

Tabī‘ atı: Engerek köki bārid ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Engerek kökinün hāşşası sıtma ve vebā ‘ufūnetini men‘ ve def‘ itmekdür. Bir kimseyi yılan veyā çıyan veyā ğayrı ağılu cānavar şokmuş veyā ışırmış olsa veyā tā‘ün işābet itmiş olsa derhāl kökinün tozından bir dirhemini sāde aq bāde ile sıcaklayın içüp sıcak döşege yata, elbette [302a] zehri deri ile çıkar. Ve eger kökini şuda kaynadup şuyın içerse yine nef‘-i mezkūr hāşıl olur. Ve eger zıkr olunan maṭbūħa nışf dirhem veyāħud üç denk hāliš tiryāk katup içse a‘lā ve aqvā olur. Engerek kökini saħk idüp ğubārını gülbeşeker ile yimek kan tükürmegi ve ishāli ve sā‘ir ‘illet–i sā‘ileyi kaṭ‘ ider, ğayz-ı müfriṭi daħi keser. Ve ğubār-ı mezbūrı ayva ‘uşāresiyle içseler kezālik ‘ilel-i mezkūre için eyüdü. Ve daħi ğubārı-ı mezbūrı bu otun şu-yı muqaṭṭarıyla içmek düşmekden ve zarbdan cevfdē uyuşmuş kanı tağıdur ve iç yaraları tebriye ider. Engerek kö[k]inün ğubārından nışf dirhemini ol kadar saħk olunmuş kehribār ile yumuşak pişmiş yumurtada yimek ve bir kaç gün mütevāliyen böyle isti‘māl itmek hāmile ‘avratları vaqṭinden evvel veledi düşürmekden hıfz ider. Bir kimsenün şafrāsı

taşup ol sebebden mi‘desi bulanup çok kuşşa engerek kökinüñ ğubārından yumurta ağıyla qarışdurup ve sıcak kiremid üstinde pişirüp yese ol ‘illetden ħalās olur.

Menāfi‘-i ħāricesi: Engerek kökini sirkede veyā ekşi kırmızı bāde[de] kaynadup bile ve kāsıġa sıcaklayın urmaġ raġmüñ her dürlü sürmesin kaṭ‘ ider ve ħamli vaġtinden evvel düşürmekden ħıfz ider. Ğubārını yaraya ekseler kanını teskīn idüp yarayı tīz oñaldurur. Kökinden ve otından taġtīr olunan şuyla ‘akreb ve örümcek şoġdıġı yaraları ġasl itseler ba‘dehu ğubārını içine ekseler zehrini def‘ ider. Engerek kökini, ‘ūdu’l-ġahrı ve yanmış şāb her birinden berāber alup dögüp ve bal ile noġud ġadar ħablar düzüp delüklü dişlere birer ħab koymaġ nāzilesin cezb ve iġrāc idüp aġrısın teskīn ider. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Mühr-i Süleymān

Ve “ġātem-i Süleymān” daġı dirler. Bosnaġça “ġukuriġ” dirler. Ba‘zılar ħariġ-i esvede ġukuriġ dimişlerdür, velākin şahīġ degildür. Belki aña “ġerni ġuriben” ve ħġernaġiha veġa” dirler. [302b] Eger ki mühr-i süleymān ba‘zı tarlalarda bulunursa [da] lākin ekşeriyyā taġlarda olur bir degirmi ve düz ve bir zirā‘ ġadar uzun ve a‘lāsı ekşeriyyā ġorūs ġuyruġı gibi yire dönmiş sākı vardır. İki cānibinde dilber yeşil ve yalabıġ ve serd defne yapraġına müşābih yapraġları vardır illā ki andan daġı yaşı ve yalabıġdır ve her sākda onar ve on ikişer olur. Mezāġlarında ħufuşat vardır ayvada veyā enārda gibi. Yapraġları arasında yeşil ile muġtelit beyāz küçük şoġancıġları şeklinde ikişer üçer ve ġāġ ziyāde çiçekler zuhūr idüp bunlar dökülduġdan sonra yirlerinde degirmi ve noġud ġadar büyük dügmeler ħāşıl olur. Evvelā yeşil ve encāmında siyāh olurlar. Köki yir yüzine ġarīb münteşir ve beyāz ve yumuşaġ ve uzun ve dügmelü parmaġ ġadar ve daġı ziyāde ġalın olup rāyiġası keskin olur.

Ṭabī‘atı: Mühr-i Süleymānuñ tabī‘atı muġtelitdür. Bir miġdār ħufuşatı ve cüz’ī merāreti ve daġı keskinliği vardır.

Menāfi‘-i dāhilesi: Mühr-i Süleymān kökünü yemek ‘avratlarıñ ihtiyārsız rahmlerinden seyelān iden menīyi ya‘nī bil şovuqluqlarını def‘ ider ve daħi şehveti artırur. Ve yimesi laţif olsun diyü bādem gibi şeker ile kaplayurlar. Ba‘zılar dirler ki siyāh dügmelerinden on iki veya on altı dānesin yemek aşāğıdan ve yukarıdan ‘amel itdürür. Yaprakların yeşil iken bādede kaynadup içmek veyāħud kurusun saħk idüp ğubārından her bar nışf dirhemini isti‘māl itmek aşāğıdan balğamı bi‘l-küllīyye sürer.

Menāfi‘-i ħāricesi: ‘Avratlar mühr-i Süleymān kökiyle yüzlerinde ve bedenüñ sâ‘ir yirlerinde olan lekeleri ve şişleri izāle iderler. Ve Diyoķorides ħakīm daħi böylece yazmışdur. Ve daħi kökinden şu taķtīr idüp anuñla yüzlerin ğasl iderler. Tāze yaprakların ağızda çignemek aksımaķ peydā ider ve başdan nāzileyi çeker indürür. Mühr-i Süleymān kökünü döğüp deri altında uyuşmuş kan bulunan siyāh leke üzerine yaķı itseler az zamānda kanı [303a] tağıdup ol lekeyi izāle ider. Kezālik kökinden taķtīr olunan şuda bez ışlayup sıcaķlayın ol leke üzerine vaz‘ itseler anı izāle ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Basalü‘r-Rehec

Ya‘nī “toz şoğanı” ve “toz otı.” Ekşer-i diyārda buña “ķaz otı”, Bosnaķça “torsaķovaç” ve “torsaķut” dirler. Bu ot ekşerīyyā ħayvān gezdığı yirlerde meşelā yollarda ve zūķāķ ve ķaldırımında ve mezāristānda ve ğayrı tozlu ve ķardırlarda olur. Ķazlar bu otdan ħazż iderler. Ve bu ot iki dürlüdür. Biri kebīr ve biri şağīrdür. Kebīri her sene bir uzun ve beyāz kökden zühūr idüp pek uzun ve ince ve yir yüzinde münteşir ve boğumlu çok aşmaları vardur ve yan aşmaları daħi çokdur. Ve ğāh ol ķadar uzun olur ki anuñla demet bağlayup her boğumda birbirine muķābil ikişer küçük ve uzunca ve düz ve ķavī yeşil yaprakları olup ve diblerinde birer ğāyet küçük ve beyāza māyil ercuvānī çiçekleri olur. Bunlardan pek küçük ve ķuzı ķulağı otında gibi üç küşelü toħmı ħāşıl olur. Ve ammā şağīri kebīrine her ħuşuşda müşābihdür illā ki andan küçük ve incedür. Toħmı ķatı çok

olduğundan Firenkler aña “milğarane” ya‘nî “hezâr dâne” dirler. Bunuñ aşmaları daħi yir üzerinde bir birine ol kadar qarışur ki adamuñ ayağları ilişüp üzerinden düşer.

Ṭabî‘ atı: Bârid ve yâbisdür. Düşürücidür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Basalü’r–rehec ya‘nî kız otını kırmızı ekşi bâdede kaynadup veyâhud sirkede kaynadup içmek veyâhud tohumını saħk idüp ğubârını otinuñ şu-yı muqatтарыyla içmek ishâli, öksürügi, kan tükürmegi ve ‘avratlaruñ hayz-ı müfriṭini kaṭ‘ ider. Mi‘denüñ ve sâ’ir a‘zâ-yı dâhilenüñ harâret–i şafrâviyyelerini def‘ ider. Cürüh ve evcâ‘ ve ‘ilel-i bâṭıneye a‘lâ devâdur. Otinuñ şu-yı muqatтарыyla tohumından bir dirhemini içmek her dürlü zehri sürer. Ve kezâlik meşâne taşını ve kumını sürüp zahmet ile tebevül idene nâfi‘dür. Otinuñ ‘uşâresini sıtmadan bir sâ‘ at evvel sıcaklayın içmek sıtmayı [303b] def‘ ider. Kız otinuñ şu-yı muqatтары genc ve kıoca kimselerüñ qarınlarında olan şoğulcanı def‘ için nâfi‘dür.

Menâfi‘-i hâricesi: Kız otını döğüp ‘uşâresine bezler ısladup ferce idhâl itseler hayzı teskîn ider. ‘Uşâresin kulağa iktâr itseler içinden akan cerâhâtı keser. Mâdde bağlanmış delüklü ‘illete iktâr olursa anı daħi tebriye ider. Basalü’r–rehec ‘uşâresi ve şu-yı muqatтары cem‘–i harâreti-i zâhire ve bâṭıneyi def‘ için ğâyet nâfi‘ devâdur ve içmekle veyâ üzerine sürmekle kızıl ve harâretlü yaralar huşuşâ erkek ve dişilerüñ ‘avret-i ğalızalarınıñ harâretlü yara ve şişlerini envâ‘–ı fesâddan men‘ ve hıfz ider. ‘Uşâre-i mezbûre veyâhud şu-yı muqatтарını buruna çekmek kanını teskîn ider. Anuñla mazmaza itmek diş etinuñ çürümesine eyüdüdür. Yapraklarını döğüp yara üstine koysalar her dürlü harâretiini def‘ idüp yarayı tebriye ider. İstifrâğ ve yürek sürmesin ve ishâli kaṭ‘ itmek için bir mücerreb devâdur. İki kabza kız otından alup bir bucuğ vaqıyye şarâb sirkesinden kaynadalar ba‘dehu süzüp ve iki kat bezler içinde ıslayup sıcaklayın mi‘de ve göbek ve bil üzerine koyalar cümlesi münkaṭı‘ olalar.

Ve daħi: Bir ot vardur ki Diyoskorides ħakîm aña “hezâr dâne–i mü’enneş” dimişdür, bir uzun sâkı vardur üzerinde çok boğumlar olup içinden dâyiren–mâ–

dār çām ağacınıñ yaprakları olur ve zātü'l-cenb ya' nī kovuş otına müşâbihdür. Kökinüñ tedâvîde medhali yoğdur velâkin otınıñ tabî'atı bârid ve yâbis ve düşürücü olmağla zıkr olunan iki nev' kaz otınıñ nâfi' oldukları illetlere bu ot dağhi nâfi' dür. V'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Zebnü'l-Hayl

Ya' nī “at kıyruğı”, nâs beyninde “kovuş otı” dirler. Ba'zı diyârda “göğercin kıaftanı” ve “kedi yelpâzesi” dirler. Bosnağça “perselişka” dirler. Bunuñ iki nev'i vardır. Biri kebîr ve biri şağîrdür. Kebîri evâyil-i faşl-ı rebî' de zühûr itdükde cevz ağacınıñ [304a] kızaları gibi gevrek ve içi boş başak çıkup ba' dehu uzun degirmi ve mücevvef ve ba' de müsâvî üzere boğumlu sâkı hâşıl olur. Ol boğumlardan dâyre-mâ-dâr ince uzun, hâşîn ve çâm ağacınıñ yapraklarına müşâbih yaprakları hürûc idüp her bir şerefesi tekerlege beñzer. Bu ot yukarıya çıkduğça yanında bulunan şecer veyâ nebâta veyâ ğayrıya tayanur. Çiçegi ve tohmı yoğdur. Köki perk ve ağaçludur. Miyâh-ı râkide ve sulak ve nemnâk çukurlarda ve handaklarda olur. Ammâ kovuş ot-ı şağîrünüñ ince ve serd ve siñirli ve hâşîn ve boğumlu sâkı olup boğumlarında zebnü'l-hayl-i kebirünüñ yapraklarından uzun ve hâşîn ve serd yaprakları olur ki her bir yaprağınıñ bir kaç boğumları olur. Bu ot tüfenkçiler ve doğramacılar ve sâ'ir ağaç yapılarını işleyenlerde ağaca perdâh virmek için müsta'meldür. Ekşeriyâ zebûn ve kıumlu çayırlarda ve ba'zı nemnâk ve kıumlu tarlalarda ve ormanlarda olur. Ve dağhi iki nev' kovuş otı vardır ki yaprakları evvelki nev' lerünüñ yapraklarına huşûnetde ve serdlikde ve incelikde müşâbihdür. Velâkin şerefe şerefe olmayup dâ'ire üzere müctemi' degildür, belki kökinden zühûr itdükden şoñra birbirinden budağlanur. Cümlesinüñ kıuvvet ve te'şîri birdür.

Tabî'atı: Bârid ve yâbisdür. Işırmaksızın düşürücüdür. Anuñ için yaraları bitürmek için ğâyet eyüdü.

Menāfi‘ -i dāhilesi: Zēnbü’l-ḥayl otını şuda veyāḥud bādede ḳaynadup maṭbūḥın içmek veyāḥud şu-yı muḳaṭṭarını veyā otını dögüp ‘uşāresini içmek her dürlü yürek sürmesin ve ishāli ve ḥadden ziyāde işleyen her nesneyi meşelā ḥayz-ı muḳaṭṭarı, selīsü’l-bevli ve emşāli ḳaṭ‘ ider. Ḥuşūşā cerāḥātlı bögrek ve meşāneyi oñaldurur ve meşāne yelinüñ aḡrısın teskīn ider ve meşāne ṭaşına daḥi nāfi‘dür. Ve daḥil cevfdede olan yaralara ve ḳırıḳlara eyüdüdür. Şadrında balḡamı çok olup pek aḡır öksürüḡi olan kimesne ḳovuş otını kökiyle şuda ḳaynadup maṭbūḥın sıcaḳlayın içe.

Menāfi‘ -i ḥāricesi: Ḳovuş otını dögüp ‘uşāresin buruna çekmek ḳanı teskīn ider. Ḳovuş otını dögüp şuyıyla berāber yara üstine [304b] şarmak ḳanını teskīn ider ve eyyām-ı ḳalilde yarayı bitürür ve tebriye ider siñirlere dek münthehi ise de; ḳurusın saḥḳ idüp ḡubārını yaraya ekmek daḥi böyledür. Ḳovuş otınıñ şu-yı muḳaṭṭarında bezler ışladup kızıl yel ve ḳızamık ve çiçeḡi üzerine urmaḳ ol ‘illeti izāle ider. –Maḳ‘ada ursalar ishālden dübür ḥarāretin ve āteşin def‘ ider ve ḥāye şişin daḥi giderür.

Bāb Der-beyān-ı Yir Aşması

Buña ḡāliben “yir yeşili” ve daḥi “Mışır menekşesi” dirler. Bosnaḳça “surışka lupçe” dirler ve “barunyac” daḥi dirler, ya‘nī “istiḳan otı” dimekdür. Ḳalın ṭopraḳda olur. İnce uzun ve düḡmelü aşması vardur, yir üzerinde yayılır gider. Yaprakları defne yapraklarına müşābihdür illā ki anlardan küçük ve ziyāde yeşil ve perk ve koyıdur ve her yanda ikişer biribirine muḳābildür. Uzun şaplar üzerinde menekşe renginden beş yapraklı dilber çiçekleri olur velākin rāyiḥaları yokdur. Kökleri ince ve çok ve istifdür. Bu ot yaz ve ḳış yaşıldur. Ve bu eelden eyyām-ı şitāda ḳızlar bu ot ile başlarun donadurlar. Ve evā’ilde bundan istiḳan düzüp genc iken vefat iden erkek ve ḳızların başlarına ṭaḳup defn ideler.

Ṭabī‘ atı: Bārid ve yābisdür ve düşürücidür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Bu otı kurudup ve saḥḥ idüp ğubārını ekşi bāde veyā sirke ile içmek yürek sürmesin ve ishāli ve ḳan tükürmegi def‘ ve ḳat‘ ider. Mıṣır menekşesinüñ tāze yapraḳlarını sirke ile dögüp içmek ṣaġır yılanun ṣoḳduġına nāfi‘dür.

Menāfi‘-i ḥāricesi: Mıṣır menekşesinüñ yapraḳlarını dögüp ve süd ve gül yağıyla ṣāf düzüp ba‘dehu beze ṣarup rahme idḥāl itseler rahm ağrısın def‘ ider. Otını çigneyüp ağızda tutmaḳ diṣ ağrısın teskīn ider. Ve ağulu canavarlaruñ ıṣırdıḳları yaralar üstine ḳoysalar yaraları tebriye ider. İfrāṭ üzere ḥayzı aḳan ‘avrat Mıṣır menekşesinüñ tāze otını fercine ḳoyup iki butlarına bağlayup getüre, nāfi‘dür ve bu vech üzere ḥāmileyi nā-kemāl veledi vaz‘ itmekden ḥıfz ider. Burun ḳanı çok aḳan kimse bu otuñ tāzesini dögüp depesine ve boġazı [305a] ṭolayında bağlaya, burun ḳanını teskīn ider. V‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Yabān Aṣması

Bosnaḳça “pavit” dirler. Bunuñ iki nev‘i vardur. Evvelkisi kökinden uzun ve gevşek ve kırmızıya māyil aşma sürüp aña ḳarīb olan çalıya ve ağaça ve ġayrı nesneye yapışup çıkar. Bir şap üzerinde bir kaç yaşşı ve uzunca ve bir veyā iki yirde kertüklü yapraḳları vardur. Bunuñ daḥi menekşe renginde dört yarpaḳlı çiçekleri olup toḥmı daḥi ḥāşıl olur. Köki yire ḳarīb ḳalıncadur. Esfeli saçaḳlıdur bögrek şeklinde. Ve gerek ṭabī‘atda zıkr olunan yir aşmasına bi‘l-külliyeye muġāyirdür, zīrā mezkūr bārid ve yābisdür, bu ise bir mertebe ḥārr ve keskindür ki bedenüñ bir yirine yaḳı olunsa cildi ḳabardurur. Toḥmı ve köki kezālik ḥārr ve keskindür. Bunuñ yiri bunda degil idi, velākin aşma nev‘inden olmaġla bu maḳāmda zıkrı münāsib görüldi. İkincisi meşhūr olan yabān aşmasıdır. Ekşeriyyā ḥandaḳlarda ve dīvār ve çitler ve ağaçlar diplerinde evvelki gibi yapışup yuḳaruya çıkar. Şekli evvelkisine muvāfiḳdur illā yapraḳları ol ḳadar kertüklü degildir. Ve çiçekleri beyāz ve ḥoş rāyihası vardur. Çiçeginden ṣoñra boz renginde tüyler

zuhūr idüp zamāndan şoñra rüzgārdan tağılır ve yirinde mütezāhim ve üç kūşelü toħmı kalur. Lisān üzerinde atı ħarīf ve keskindür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Yabān aşmalarınıñ toħmını saħķ idüp ğubārından bir dengini semüz et şuyıyla veyāħud bal şuyıyla içmek ruṭubet-i balgamiyyeyi ve şafrāyı aşāğıdan sürer.

Menāfi‘-i ħāricesi: Yapraklarını döğüp yaķı itseler cildi abardurur ve alaķ ve bozulmuş tırnaķları parmaķlardan ıkarur. V‘allāhu a‘ lem.

Bāb Der-beyān-ı Necmü’n-Nebāt

Ki yir yüzinde yayılan otdur. Ve bunuñ envā‘ı çoķdur. Velākin bunda iki nev‘ murāddur. Biri “izħir” ya‘nī “ayrıķ otı”dur ki Bosnaça “piruve terave” ve “pirüvina” dirler. Bunuñ uzun ve ince ve boğumlu ve yir yüzinde yayılmış ve serd aşmaları vardur. Yaprakları uzun ve eñsüz ve sivri ve serddür. Ħayvānāt andan ğāyet ħazṣ ider. Sāķı ince ve uzun olup [305b] nihāyetinde aık ve tağılmış başaķları vardur. İçinde küçük toħmı ħāşıl olur. Köki beyāz ve boğumludur. Serd ve atı ve bir ince ṭulen münteşirdür. Firengistānda köklerini ıkarup ğasl idüp ħayvānāta ve bārgīrlere ‘alaf yirine virürler. Ve biri daħi zeyldür?. Ba‘zı diyārda buña “yabān darusı” dirler. Bosnaça “nepisa rusa” ya‘nī “āsumān-ehre” dirler. Ol daħi ayrıķ otı gibi bir otdur illā ki sāķları daħi ince ve yaprakları daħi eñsüzdür. Sāķı nışf zīrā‘ adar ve daħi uzun olup nihāyetinde atallar başaķları vardur. İçinde darudan çoķ küçük zāhiri boz reŒlū ve bātını beyāz toħmı ħāşıl olup mezāķı pirincüñ gibidür. Neme vilāyetinde bunu tarlalarda eküp andan aş bişürürler.

Ṭabī‘ atları: Kökleri vāfir? bārid ve yābisdür ve bir miķdār ħarīfdur. Ammā otı derece-i ũlāda bārid ve yubūset ve ruṭubetde mu‘tedildür. Zeyl otunun toħmı daħi böyledür.

Menāfi‘-i dāħilesi: Ayrıķ otunuñ köklerini şuda aynadup içmek bevlüñ sancısını def‘ ider ve bevl yolunu kūşād ve meşāne aşını keser ve arında

şoğulcanı helāk ider. Huşūşā turmentile kökini berāber ṭabḥ itdikde maṭbūḥ-ı mezbūr daḥi ḥummā-yı vebā'iyede çiçeği döküldüğü vaḳtde maṭ'ūna içürmek nāfi' dūr.

Hāricen: Köklerini dögüp yaralar üzerine bağlasalar yaraları oñaldurur.

Ve daḥi: Bir ot vardır ki aña ba'zı diyārda “şağır buğday” ve “şıçan buğdayı” ve “şıçan arpası” ve “yabān çavdarı” dirler. Bosnaçça “divlul” dirler. Yaprakları arpa yapraklarına beñzer illā ki anlardan kışşa ve eñsüzdür. Sākaları çoğdur ve bir karış kadar ve gāh daḥi uzun ve boğumlu ve ince olup delüce otınuñ başakları gibi başakları vardır. Tarlalarda ve çayırlarda ve yollarda ve mezāristānda bulunur.

Ṭabī' atı: Bārid ve yābisdür.

Menāfi' i: Şağır buğday sirke veyā ekşi bāde ile içmek envā' yürek sürmesin ve ḥayz-ı müfriṭi ve ḥadden ziyāde olan bevli ve yel şovuklığını kaṭ' ider. Kuruşın saḥḳ idüp ğubārını perk pişmiş yumurta [306a] ile ekl olunsa yine emrāz-ı mezküre nāfi' dūr. Ba'zılar dimişlerdür ki şağır buğday, kırmızı çuğa veyā şof içüne koyup boynunda bir kimse getürse kanı teskīn ider. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Yara Otu

Bunuñ dört nev'ī vardır. Her diyārda başka adı vardır ve Nemçe vilayetinde aña “a'zā otı” dirler, a'zā-yı mecrūḥaya isti'māl olundığından ötüri. Firenkler ve Rumiler aña “sideritis” ya'nī “demür otı” dirler, demür āleti ile ḥāşıl olan yaralar añunla mu'ālece olundığından ötüri. Bosnaçça “jeleznuh” dirler. Diyoskorides ḥakīm bu otlaruñ beyānında dir ki evvelkisinüñ sākaları dört kūşelü ve bir zirā' kadar gāh daḥi uzun olup üzerinde esfelinden a'lāşına dek nerdübān gibi birbirine muḳābil uzunca ve ferāsiyūn yaprağı gibi tüylü ve meşe yaprağı gibi eṭrāfi kertüklü yaprakları vardır. Çiçekleri yaprakları arasında ferāsiyūn otında gibi degirmi dügmeler mişālinde sākılara muṭṭaşıl olup içinde siyāh toḥmı

hâşıl olur. Bu ot taşlu yirlerde bulunur. İkincisinin sâkları iki zirâ^ç kadar olup ince yan dalları vardır. Yaprakları uzun şaplar üzerinde kirdârû otunuñ yapraklarına fi'l-cümle müşâbih iki taraftan tolu ve kertüklüdür. Tohmı degirmi ve dikenlü ve dügmeler içinde hâşıl olur. Bu dügmeler pazınuñ? dügmelerinden ziyâde degirmi ve perkdür. Üçüncüsü aşlanmamış toprakda ve bağlarda olur. Yaprakları ve kökinden çok zuhûr idüp ve çörek otunuñ yapraklarına fi'l-cümle müşâbih olup yir yüzinde döşenmişlerdür. Sâkları bir qarış kadar uzun ve düz ve nâzik ve beyâza mâyil kırmızıdır. Sâklarda olan yapraklar kökinden çıkan yapraklardan küçükdür. Çiçekleri küçük ve siyâha mâyil kırmızı ve acıdır. Dördüncüsü bir dilber otdur. Bir zirâ^ç kadar uzun ve dal budaqludur. Yaprakları fi'l-cümle ciger tâzeleyen otunuñ yapraklarına müşâbih ve ferâsiyûn yaprakları gibi beyâza mâyildür ve etrâfları kertüklüdür [306b] ve mezâkları nâhoş degildür. Bunuñ çiçekleri yaprakları arasında sâkına muttaşıldur nev^ç-i evvelde gibi.

Tabî'atları ve Menâfi'leri: Zıkr olunan cümle yara otları bârid ve yâbisdür. Düşürmek ve tenkıye itmek kuvvetleri vardır. Cümlesi ancak yaralara mahşûşdur. Tâze yaprakların döğüp yara üstine kıoyular yarayı tiz oñaldurur ve harâretlü şişleri ve yumruları indürür. Ve üçüncü nev^ç yara otı ol mertebe kuvvetlüdür ki tâze yara üstine vaz^ç olunduğı birle kıanı teskîn ider.

Ve daħi: Bir nev^ç yara otı vardır ki aña “altun ‘uşâresi” ve “mecûsî yara otı” dirler. Bosnaqça “napuyok” ve “besuķı” dirler. Bunuñ yaprakları zeytûn yapraklarına müşâbihdür illâ ki etval ve a^çrazdur. Huşûsâ kökine qarîb olanlar ve etrâflarında ince kertükleri vardır. Sâķı ağaçlu ve siyâha mâyil kırmızı ve iki zirâ^ç kadar uzun olup nihâyetlerinde altun şarusı renginde çiçekleri ile donanmış başakları olur ki zamân ile anları rûzgâr götürir. Ba^çzı otcılar bir ğayrı mecûsî yara otını beyân iderler ki zıkr olunanlar yapraklarında ve sâķında gerçi müşâbihdür, velâkin çiçeklerinde bir dürlü müşâbehet yokdur. Bu ot muħaķķaķ mecûsî yara otı mıdur degil midür diyü faşl itmegi üzerime iltizam itmem. Ol kıadar bilirüm ki beyân itdiğim altun ‘uşâresi otında mecûsî yara otında olan cümle hâşşalar ve menâfi^ç mevcûdedür ve ikisi bir olduğı me'mül iderüm.

Ṭabī' atı: Bārid ve yābisdür.

Menāfi' -i dāhilesi: Ba' zı hükemā bu otı medh idüp dir ki bu otı aq bādede kaynadup içse bevlı gāyet idrār ve meşāne taşını kesr idüp sürer. Ve ammā kırmızı bāde ile yāhud şu ile kaynadup içseler her dürlü yürek sürmesin kaç' ider ve cemī' fesādāt-ı bātineleri tebriye ider.

Menāfi' -i hāricesi: Mecūsī yara otı her dürlü yara ve qurūha nāfi' dür. Tāzesin dögüp üzerine vaz' itdüklerinde evvelā tāze et bitürür ba' dehu bitışdürür ve tebriye ider. Otını qurudup ve sahq idüp gubārını [307a] eski ve tāze yaralara ve māddele delüklü ' illetlere ekseler ol yaraları tenkıye idüp tiz oñaldurur. Ot-ı mezbūruñ maṭbūhıyla veyā şu-yı muqaṭṭarıyla mazmaza ve gārgara itmek ağız ve boğaz cerāhāt ve fesādātına nāfi' dür. Ot-ı mezbūruñ gubārını sirke ile ısladup yine tecfif olunsa eski ' illetler için a' lā ve qavī olur. V'allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Ṭavşan Ayağı

Buña dahi "kedi yoncası" dirler. Bosnaqça "zaiçbe noğa" dirler. Ekin arasında ve tarlalarda ve çayırarda çok olur. Bir ince degirmi v tüylü sākı olup yonca yaprakları gibi yaprakları vardur illā ki anlardan küçükdür. Dalları nihāyetlerinde uzunca ve tüylü ve yumuşak dügmeleri olup kemāle geldüklerinde içinde küçük ve degirmi daru şeklinde tohmı bulunur. Köki küçük ve ağaçludur.

Ṭabī' atı: Ṭavşan ayağı bārid ve yābisdür. Düşürmek kuvveti vardur.

Menāfi' -i dāhilesi: Ṭavşan ayağınuñ yapraklarını ve tüylü dügmelerini veyā tohmını sahq idüp gubārını ekşi kırmızı bāde ile veyā enār ' uşāresiyle içmek yürek sürmesin ve ishāli ve qan tükürmegi kaç' itmek için nāfi' dür. Velākin ' ille-i mezkūre ile berāber sıtma bulunduqda ancak şu ile kaynadup içeler. Ṭavşan ayağı otını ve ebem gümece berāber alup ve kaynadup şuyın içmek zahmet ile tebevül idenlere nāfi' dür.

Menâfi‘-i hâricesi: Bir kimsenüñ ‘avret-i ğalîze yiri şişmiş olsa tavşan ayağı otını üzerine koyca, şişi mündefi‘ ola. Tavşan ayağınınüñ düğmelerini yakup külünü kanı akan başūra ve yaraya ekseler kanlarını teskîn ider. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Leblâb-ı Şağîr

Ekşeriyyâ buña “çadır çiçegi” dirler. Bosnaqça “ibzunçek” ve ba‘zılar “esvelaçek” dirler. Bâğlarda, bâğçelerde ve çayırlar yanında ve ğayrı yirlerde çok bulunur. Yaprakları şarmaşık yapraklarınınüñ şeklinde küçük ve nâzik ve oğ temrene müşâbihdür. İnce ve uzun degirmi aşmaları [307b] vardır, anuñla her ota yapışur, aña şarılır ve çok olan yirde sâyir otları altına alup başur. Ve izâlesi güçdür, zîrâ anuñ ince ve beyâz köki yir içine ğâyet derin yire girer. Üsti kesilse de yeñiden sürer. Çiçekleri arcuvâni rengine ma‘il beyâz ve içi boş, şekl-i maħrûṭ üzere çadıra veyâ çaña müşâbihdür. Bunlar döküldukdan sonra degirmi düğmeler içinde siyâh toħm hâşıl olur.

Ṭabî‘ atı: Çadır çiçegi otı bir miqdâr hârr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Yapraklarınınüñ ‘uşâresi müshildür ‘amel itdürür. Toħmından on iki veyâ on altı dânesin dögüp bâdede veyâ kerefs şu-yı muqatṭarında qarışdurup içmek bevl ve meşâne yeline eyüdür. Kezâlik çiçeginden taḳṭîr olunan şuyı şabâh ve aħşam içmek mezkûr yele nâfi‘dür.

Menâfi‘-i hâricesi: Yapraklarınınüñ ‘uşâresini şarâb sirkesiyle ve arpa unıyla merhem gibi olunca kaynadup ‘ırku’n-nisâya ursalar ağrısın teskîn ider. ‘Uşâre-i mezkûreyi sirke ve tuz ile qarışdurup bedene sürmek huşûnetin ve uyuzın giderür. ‘Uşâresin sirke ve gül yağıyla qarışdurup ba‘dehu içine bezler ışladup alına ve şakaqlara bağlasalar baş ağrısına ğâyet nâfi‘dür ağrısın def‘ ider. Çiçeklerinden taḳṭîr olunan şu kıızıl harâretlü gözlere ğâyet nâfi‘dür. Gözlere iḳṭâr ideler veyâ ol şuda bezler ışladup gözler üstine bağlayalar. Bir kimse meşâne ve bevl yelinden ve meşâne taşından zahmet çekse çadır çiçeginüñ otından miqdâr-ı vâfir cem‘ idüp ve şuda kaynadup ol şuda sıcaklayın göbegine varınca otura. Bu

otunñ ‘uşâresin aķ ħardal otunuñ ‘uşâresiyle ħarıřdurup bedende ve yüzde olan lekelerle sürseler anları izâle idüp yirlerin aşl reng üzere ħaplar. Bir kimsenünñ çok yürümekden yarası olsa ot-ı mezbûruñ çiçeğini döğüp ve şıķup ‘uşâresini ol yaraya süre, ol yarayı tîz ħurudup tebriye ider. V’allâhu ta‘âla a‘lem. [308a]

Ve daĥi: Bir ot vardır ki aña “alaĥına” dirler. Kökinden beş altı ve her biri bir ħarıř ħadar uzun sâķları zuhûr idüp ve yan dalcıķlarıyla bir birine girmiş ve yapraķları çok bir otdur. Yaprakları zıkr olunan çadır çiçeğiniñ yapraķlarına müşâbihdür illâ ki anlardan küçük ve degirmi ve uzun şapları üzerinde küçük ve beyâz yıldız vardır. Çiçekleri vardır. Kökleri beyâz ve ince ve nâzikedür. Tarlalarda ekin arasında ve aşlanmış toprakda bulunur.

Menâfi‘ i: Bu otı şuda ħaynadup maĥbûĥını içmek ħan ile olan ishâli keser. Tâzesini döğüp yaķı itmek alinuñ ve gözlerünñ ħarâretiini def‘ ider ve gözden aķan ħanı keser. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Hezâr-Dâ’ ve şad-renc

“Yüz dürlü dâ’a devâ olan ot” dimekdür. Firenkler buña “ġuloriya” daĥi dirler, ya‘nî “aķça otı” dimekdür yapraķları aķça gibi degirmi olduġundan ötüri. Ve ba‘zılar daĥi “küçük yılan” dirler sâ‘ir otlaruñ altına řaķlanmış yılan gibi řoķuldıġından ötüri. Bosnaķça “isrebernik” dirler. Bunuñ kökinden altı yedi aşma zuhûr idüp yir yüzinde eĥrâfa yayılır ve boġumlarından yine köklenüp gider. Ařmalarınıñ iki cânibinden kökinden nihâyetlerine dek biribirine muķâbil ikişer degirmi ve semüz ve ħalın ve siñirli yapraķları vardır. Mâh-ı mayııda küçük ve altun şarusı rengine yılduzvârî çiçekleri zuhûr ider. Bu ot bütün sene yeşil şurur. Nemnâk çayırarda ve otlu bâġçe ve řaġlarda bulunur.

Ĥabî‘ atı: Bârid ve yâbisdür ve düşürücidür. Bir nev‘ nâfi‘ yara otudur.

Menâfi‘ -i dâĥilesi: Bâdede ħaynadup içmek veyâĥud ġubârını bâde ile yâ bir münâsib şuyla siñirli otı veyâ ħuzı ħulaġı şuyıyla içmek ishâli olanlara nâfi‘ dür. Yürek sürmesin ve ħan tükürmegi ve ħayzuñ dem-i müfriĥini ħaĥ‘ ider.

İç yaralarına ve kurūhına huşūşā öykende ya‘nī aķ cigerde olanlara ğāyet nāfi‘dür. [308b] Bu eelden aķ cigeri fesāda varup --- marāzına ya‘nī vereme mübtelā olmağa başlayanlar bu otı çok isti‘ māl ideler ve daĥi iç yarıklara ğāyet nāfi‘dür.

Menāfi‘-i ĥāricesi: Ot-ı mezbūrı bādede ĳaynadup ol bāde ile yaraları ğasl ve tenķiye itdükdēn ōñra bu otuñ yapraķlarını üzerine bağlayalar yāĥud ğubārını yara içine ekeler, yarayı tīz oñaldurur, zīrā evāyilde çobanlar tecrībe itmişlerdür ki mecrūĥ olan yılan ot-ı mezbūreyi bulup anuñla yaralarını mu‘ālece ider imiş. Ba‘dehu eṭibbā bī-ĥad tecribesin itmişlerdür. V’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı ‘Alefü-l Baṭṭ

Ya‘nī “ķaz yimi” ve “ķaz otı.” Bosnaķça “ğusķu paşe” ve “sere bernik” daĥi dirler. Nemnāk çayırarda ve ūlar kenārında olur. Ķazlar bu otı pek severler. Bu ot dā’ima yir yüzinde küçük ūıçan ķulağı otı gibi münteūirdür. Yaprakları ağız otınuñ yaprakları gibi uzun ve iki tarafından münūaķķdur illā ki anlardan tüylüdür ve üst tarafı yeūil ve alt tarafı kül rengine māyil ve lemsi yumuūaķ ve mezāķında ‘ufuūat vardur. Degirmi ve ince ve nāzik aūmaları eṭrāfa yayilup toprağa doķundukları yirde ķoklenür ve uzun ūaplar üzerinde altun ūarusı rengine beū parmaķ otınuñ çiçeklerine müūābih çiçekleri olur. Ķōki ūaçaķludur. Bir ķarıū ķadar uzun zāhiri ķırmızıya māyil ve bāṭını beyāz ve rāyiĥası keskindür. Bu ot hiç bir zamān yalnız bulunmaz, zīrā dā’ima yayilup yirinden on beū yigirmi ĥāūıl olur.

Ṭabī‘atı: Bārid ve yābisdür. Düşürmek ķuvveti vardur.

Menāfi‘-i dāĥilesi: Ķaz yimini bādede yāĥud sirkede ĳaynadup içmek yürek ūurmasın ve ishāli ve her dürlü aķan ķanı ve ‘avratlaruñ raĥmlerinden aķan beyāz ruṭubeti ya‘nī yel ūovuķlğını ķaṭ‘ ider. Ot-ı mezbūrı pelīn otıyla berāber yimeķ ūoğulcanı helāk ider.

Menāfi‘-i ĥāricesi: Ba‘zılar dimişlerdür ki ķaz yimi otıyla bir kimse dübürini silse yürek sürmesin keser. Otını ūuda ṭabḫ idüp ūu-yı maṭbūĥını

sıcaqlayın ağızda tıtsalar diş ağrısın def' ider. Otını ezüp yakı itmek a'zā ve 'ırku'n-nisā ağrıların teskīn ider. Şu-yı muqattarı [309a] kızıl gözlere nāfi' dūr. İçinde bezler ısladup gözler üzerine koyalar kızıllığını giderür ve nāzilesin ve ağrısın keser. Yapraklarınıñ 'uşāresinde bezler ısladup alın üzerine bağlasalar burun kanını teskīn ider. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Pentafliyun

Ya'nī “beş parmak otı.” Bosnaqça “penolifitan” ve “petoprest” dirler. Bunuñ üç dürlüsü vardır. Biri kebīrdür ki meşhur ve isti' mālde ekşerdür. Şulaq ve nemnāk yirde olur. Bir qarış kadar uzun ve nāzik ve degirmi sākı olup üzerinde altun şarusı renginde yıldız gibi yalabık çiçekleri vardır. Ve uzun şaplarda beşer uzunca ve tamarlu ve etrafi kertüklü yaprakları vardır. Köki kırmızıya māyil ve uzun ve harik siyāh gibi şaçaklıdur. Mezākı üvez gibidür. Ve biri şağīrdür. Bunuñ şekli her huşuşda kebīre müşābihdür illā ki yaprakları küçükdür ve sā'ir eczāsı nāzīkdür. Quru yirlerde olur ve yir yüzinde yayılır. Ve biri daği pentafliyun-ı ebyāzdur. Bir qarış ve daği ziyāde uzun ve degirmi sāqları olup nihāyetlerinde beyāz ve yıldızvārī çiçekleri vardır. Yaprakları uzunca ve eñsüz ve tüylü ve kül rengine māyildür. Köki daği kırmızıya māyildür. Quru ve taşlu yirlerde bulunur.

Ṭabī'atı: Beş parmak otı bārid ve yābisdür ve düşürmek kuvveti vardır, velākin köki yapraklardan aqvādur.

Menāfi'-i dāhilesi: Kökini tāze ve nāzik iken dögüp 'uşāresin içmek aq ve kara cigerün 'illetlerine nāfi' dūr ve semme gālībdür. Kökini bādede şülüşi maḥv olunca dek kaynadup içmek şarılığın izāle ider. Kökini şuda veyā sirkede veyāhud ekşi bāde içinde kaynadup içmek kan ile gelen ishāli ve envā' kan aqmasın ve yürek sürmesin qa' ider. Yapraklarını şuda veyāhud şuyla qarışık bādede

aynadup biraz büber ile imek sıtma ditremesin men' ider. Diyosorides akm dimişdür ki dört günde bir utan sıtma in dört daldan yapraqların ve  günde bir utan sıtma in  daldan ve her gün utan in bir daldan yapraqların almak gerek.

Menfi'-i aricesi: Kökini şuda şülüşi mav olunca aynadup mabhını sıcaqlayın aızda utmaq diş arısın teskn ider. Mabh-ı mezkr ile argara itmek azn [309b] ve boazun yaralarını ve fesdını giderür. Kökini sirke ile aynadup yaı itmek ırları ve atı şişler ve uyuzı ve uşnetini izle ider. Yapraklarını 'asel ve uz ile arişdurup yaı itmek yaraları ve mdde balanmış delükler ve s'ir rmiş d'im işleyen 'illetleri tebriye ider. Bir kimsenün gzinde remedi olsa beş parmak otını bakır apda bde iine oyup ura. Gice yatmaq murd itdükde ol bdeden gözleri erafına süre, oş ola. Beş parmak otunu şu-yı muaтары a' z ditremesine nfi'dr. şık şık a' zya sürüp kendiliından uruya; şu-yı muaтарını alına sürseler yhud iinde bezler ışladup alın üzerine vaz' itseler burun anını teskn ider. Otını ayak abına ıplak aban altında oyup üzerinde gezmek 'arız olan sıtmalara nfi'dr dirler. V'allhu ta'la a' lem.

Ve daı: Bir ot vardur ki Ruma "diyapenezya", Frenke "saniola" dirler ya' n "şaa otı" ve "pre otı" dimekdür. ok yapraklar ile zhr, her bir yapraı uzun şap üzerinde olup beş ısma mnasım ve her ısmun erafı kertüklüdür. Bunlar bütün ış yeşil turup evvel bahrda yine tzelenr. Kökinden nzik ve degirmi ve bir ariş adar daı uzun sqları ıup nihyetlerinde kk ve beyz ve bir yirde müctemi' ve mtezhim iekleri olur. Bunlar döküldükdan şora yirlerinde ilek şeklinde kk ve yeşil dügmeler alup kemle geldklarında alabı gibi eşvba yapışurlar. Köki şaalu ve zhri siyhdur.

abı' atı: Brid ve ybisdr ve düşürücidür. uvveti urmentilla kökinün uvvetine arbdr.

Menfi'-i dhilesi: Saniola bir meşhr ve uvvetl yara otudur. Her dürlü yaraları tebriye ve mu'lece itmek in gereklüdür. Bu ecluden aa Firenke birr

ve şifâ otı dirler. Kökini ve yapraklarını bal şuyunda kaynadup içseler fâsid olan aķ cigeri taşhîh ider. Nefes yollarını tenķiye idüp her ne ki cevfdede yaralanmış veyâ kırılmış ise anları tebriye ider. Bâdede kaynadup içmek veyâ tâze yaprakların dögüp ‘uşâresin içmek ķan tükürmegi def’ ider. Ve erkek ve dişide her ne dürlü ķan aķmasın ķať’ ider.

Menâfi’-i ħâricesi: Otını tâze iken dögüp veyâ ħud [310a] kaynadup yaķı itmek gerek. İnsânda ve gerek ħayvânda olan şişleri indürür. Tâze yarları cebren şiķar, delüklü işleyen ‘illetleri oñaldurur. Otını ve kökini şuda kaynadup şuyı maţbûħıyla mazmaza ve ħargara itmek ağız çürüğünü ve boğaz cerâħatını giderür tebriye ider. Her dürlü yarıķlar için ķasıķda ve ħayırda, şaħırde ve kebırde sanıķola otını ve kökini ħayrı eczâlara ?da taħrîr olunduğı üzere ķatalar, zîrâ ol ķadar kuvveti vardır ki çölmekte ķať’ olunmuş et ile bu otuñ kökini berâber kaynatsalar cümle et kıť’ aları birbirine bitişürler. V’allahu a’lem.

Bâb Der-beyân-ı Turmentilla

Ba’z yirlerde aña “ķırmızı yara otı” ve “ķan köki dirler” ve daħi “yedi parmaķ otı” daħi dirler. Ba’zı diyârda “ķayın köki” dirler. Bosnaķça “naterjinik” ve “berezunik” dirler. Ekşeriyyâ taħlarda ħuşuşâ ķayın ağacı ya’nî süpürge ağacı çok olan yirlerde bulunur ki yiri bir miķdâr ķumlu ola. Beş parmaķ otına fi’l-cümle müşâbihdür illâ ki yaprakları aşħardur. Ve yedi veyâ beş kısmı münķasımdur ve eţrâfları oraķ bıçağı gibi kertüklüdür ve beş parmaķ otunuñ yaprakları gibi uzun şaplu degildür, belki hemân sâķlarınıñ tolayında sâķlarına muttaşıldur. Kökinden ħurûc iden sâķları çok ve ince ve ķırmızıya mâylil ve bir ķariş ķadar yüksekdür. Ve beş parmaķ otunuñ çiçekleri şeklinde beyâza mâylil şarı çiçekleri vardır. Pes bu ot beş parmaķ otunuñ envâ’ından ‘add oluna sezâdur. Köki ķoz ķadar büyük ve yumrı ve ‘aķdlü ve şaķaķlıdur küçük ķara büber otunuñ köki gibi.

Tabî’ atı: Derece-i şâlişede yâbisdür bilâ-ħarâreti-i zâhire.

Menāfi' -i dāhilesi: Bu bir zī-kıymet ve envā' sümüm ve tā'ün ve şoğulcan ve zāhir ve bātin yaralar ve kan ile olan ishāli ve envā' nüzül için şifalı kökdür ve her dürlü vech üzere isti'māl olunur. Meşelā tāze kökini ve otını döğüp 'uşāresin içmek veyāḥud tāzesi bulunmadığı halde kurasın saḥḥ idüp her bār ğubārından birer dirhemini münāsib şu-yı muḳaṭṭar ile veyā bāde ile içmekle veyāḥud otından ve kökinden bir ḳabzasın bādede ḳaynadup içmekle eger sıtma berāber degil ise ve illā şuda veyā kendi şu-yı muḳaṭṭarında veyā ḳuzı ḳulağı otunuñ [310b] veyā siñirli yaprağınuñ şu-yı muḳaṭṭarlarında ḳaynadup içeler, ḳā'ide-i külliyyedür ki veyāḥud ğayrı sümüm için terkīb olunan mu'ālecede her bār ṭurmentilla otını ve kökini unutmayalar, zīrā baş eczālardan biridür. Otını veyā kökini ḳurudup saḥḥ idüp sāde şuyla veyāḥud siñirli yaprağınuñ şu-yı muḳaṭṭarıyla içmek bevl ve meşāne yelini tağıdur. Ğubār-ı mezbūreyi yumurṭa ağıyla ḳarışdurup ve sıcak kiremid veyā tuğla üzerinde bişürüp yimek istifrāğ ve yürek sürmesin def' ider. Ve daḫi her dürlü nevāzil için ğubār-ı mezkūreden alup saḥḥ olunuş cevz-i bevvānuñ şülüşi ve bir yumurṭanuñ şarusı ve kifāyet ḳadar yulaf unıyla demür tavada lalanḳaç gibi yavaş āteşde bişürüp günde birini yiye, 'ilel-i mezkūreye nāfi'dür. Ḳan tükürmegi def' için ğubār-ı mezkūri gülbeşeker ve gül-i ermenī ile ḳarışdurup yiyeler. Ğubār-ı mebūrı yumuşak bişmiş yumurṭa ile bir ḳaç gün mütvāliyen yimek ḥāmileyi veledi düşürmekden ḥıfz ider ve eger bu mu'āleceye saḥḥ olunmuş ḳırmız ḳatsa aḳvī olur.

Menāfi' -i ḥāricesi: Ṭurmentilla daḫi bir nāfi' yara otıdır, zīrā envā' eski yaraları ve işleyen 'illetleri ve çibanları tenḳiye ve tebriye ider. Otını ve kökini şuda veyā sirkede veyā bādede ḳaynadup maṭbūḫıyla 'illetleri ğasl idüp içine ğubārını ekeler. Ğubārını yaraya ekmek veyā buruna çekmek ḳanlarını teskīn ider. Otını ve kökini ḳaynadup şu-yı maṭbūḫında ayakların sıcaklayın ṭutmaḳ yürek sürmesin teskīn ider. Maṭbūḫ-ı mezbūr içinde bir 'avrat göbeline varınca ursa veyāḥud kök ve ot-ı maṭbūḫı biline urup yaḳı itse ḫayz-ı müfriṭini ḳaṭ' ider. 'Uşāresini veyāḥud şu-yı muḳaṭṭarını tūtiyā ile ḳarışdurup göze iḳṭār itmek göz remedine ğāyet nāfi'dür, velākin evvelā tūtiyayı bir ḳaç def'a gül şuyında

sepindürüp her bār ğasl itmek gerek. Otını ve kökini berāber dögüp yağı itmek urı ve yumrıyı ve şişleri ve deri altında uyuşmış ıanı ve emşālini ıağıdur. V'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Çilek

Bir ma' ruf yimişdür. Bosnaqça "yağuz" dirler. [311a] Sākaları yoqdur, hemān kökenden iplik gibi ince aşmaları olup yir yüzinde yayılır gider ve üzerinde küçük dügmecikler vardır. Buldukları yirde yine köklenür. Uzunca ve tüylü şaplar üzerinde üçer yaprakları vardır ki beş parmak otunuñ yaprakları gibi eṭrafı kertüklüdür. Henüz yirinden ḥurūc itdüklerinde yonca yaprakları gibi melfūddur. Taraf-ı a' lāsı yeşil, esfeli kül rengindedür. Çiçeği beyāz ve yılduzvārī ve ortasında şarı ve böğürtlen çiçeklerine fi'l-cümle müşābihdür. Çiçekleri döküldükdan soñra bir kırmızı ve içi küçük tohum ile memlū rāyihāsı laṭif ve mezākı tatlu yimiş ḥāşıl olur. Köki siyāha māyil ve tüylü ve şaçaklı ve içi beyāz ve mezākı turmentilla ve beş parmak otunuñ köki gibidür. Çilek quru ve otlı yirlerde ve bāğçelerde ve tağlarda ve ḥuşūşā bir iki sene muqaddem otı iḥrāf olunmuş yirlerde kendiliğinden biter.

Ṭabī' atı: Çilek bārid ve yābisdür.

Menāfi' -i dāhilesi: Çilek otını kaynadup içmek yürek sürmesin ve ḥayzı kaṭ' ider. Yimişini yimek [şu]suzluğu def' ider. Ṭabī' atları ḥārr ve şafrāvi olan kimselere nāfi' ve gereklüdür, ḥāşılı cevḫ-i insānda ḥarāretten ḥāşıl olan cemī' -i 'ilel için ve ḥarāreti def' için eyüdü ne vechile isti' māl olunursa olsun; şu-yı muqatṭarı daḥi böyledür. Ḥuşūşā şadri tevsī' ider ve ḥarāretlü yaraqān ya'nī şarılığın def' ider ve daḥi qanı tazelir. Uyuza ve yüzüñ kızılığına ki dem-i muḥterikden ḥāşıl ola, nāfi' dür.

Menāfi' -i ḥāricesi: Çilek otını döğüp yara üzerine qoysalar anı tebriye ider. Otını kaynadup şuyını ağızda tutmaq diş etini qavī ve dişleri perkidür ve ağız çuruğınını izāle ider ve nefesüñ bed rāyihāsın giderür. Yapraklarınıñ 'uşāresi her dürlü qurūḥı ve qaparçıklarınını tebriye ider. Ba-ḥuşūş yüzde bulunan urı tebriye ve izāle ider. Pes yüzlerinde kırmızı lekeler ve qabarçıklar bulunan kimseler bu otuñ 'uşāresiyle veyāḥud şu-yı muqatṭarıyla yüzlerin ḡasl ideler. Ve daḥi 'uşāresinde bezler ışladup [311b] ceraḥātlü bacaklar üzerine qurudukça uralar cerāḥatden

bacağların tenkıye ve tebriye ider. Ve dağı çilek yimişini tuz ile karışdurup gözler için nâfi^c şu taqtır iderler yâhud bakır kabı içinde bir هفته kadar podurumda terk iderler, bir yeşil şu hâşıl olur ki göz lekelerin izâle için nâfi^c dır. V'allâhu a^c lem.

Bâb Der-beyân-ı Gül Köki

Bosnaçça “rojoy kurin” dirler. Bu otuñ sâğları degirmi ve bir zirâ^c kadar uzun ve bütün eţrafı yapraklar ile donanmışdur. Yaprakları uzunca ve sivri ve kalın ve semüz kulağ otına ve semüz otına müşâbih ve eţrafı ince ve kertüklüdür. Sâğları nihâyetinde yeşil iklilleri vardur, südlegen otında gibi çiçekleri dökülduğdan sonra kırmızıya mâyil olur. Köki kalın buruşuğ yumrılı ve tâze iken zâhiri siyâha mâyil kırmızı ve bâtını beyâzdur. Ammâ kuruduğdan sonra içi kırmızıya mâyildır. Parmağlar arasında ezildiğı vaqtde bir laţif gül râyihası zuhûra gelür ve bu eelden aña gül köki dimişlerdür. Bu kökinüñ bir hâşşası budur ki cümle köklerden ziyâde tayanur, zirâ yirden istihrâc olduğdan sonra bir yirde hıfz olunsa ki pek kurı olmaya, bir kaç aydan sonra yire dökülse yine yeşerür, biter. Kök-i mezbür eñ yüksek tağlarda kayalar üzerinde biter, hemân beslenecek kadar toprağı olsa nemâ ider.

Tabî^c atı: Gül kökinüñ tabî^c atı muhtelitdür. Bir miqdâr raţb ve hârrdur ve cüz'î yâbis ve bâriddür.

Menâfi^c -i hâricesi: Gül köki baş ağrısı için memdüh bir devâdur gerek harâretten ve gerek burüdetden hâşıl olsun. Baş ağrısı harâretten ise kök-i mezbürü döğüp ve gül şuyıyla karışdurup alına ve şakağlara süreler veyâhud içinde bezler ısladup uralar. Ve ammâ burüdetden olduğda merzencüş otinuñ şuyı muqattarıyla karışdurup vech-i meşrüh üzere isti^c mâl ideler. Kök-i mezbürü şemm itmek dimâğa taqviye virür. V'allâhu ta^c âla a^c lem.

Bâb Der-beyân-ı Kan Yudan Otı ve Kanlu Ot

Bosnaçça “kırovavi kırın” dirler. Bunuñ iki nev‘i [312a] vardır. Birinüñ çok ve nâzik degirmi ve bir miqdâr tüylü ve siyâha kırmızı sâkları olup uzunca ve tüylü ve eṭrâfi kertüklü yaprakları vardır. Sâkları nihâyetinde kestane renginde ve arı gümece gibi delüklü başları olup açıldıkları vaktinde içinden küçük ve yeşil ve ortası şarı tüylü çiçekleri zuhûr ider. Köki bir miqdâr perk ve kırmızıya mâyildir. Kırın ve ḥaşîn yirlerde ve işlenmemiş tarlalarda ve kırlarda ve dâ’im güneşlü yirlerde bulunur. Nev‘i aḥer evvele müşâbihdür illâ ki yaprakları aşgar ve degirmi ve sâkları ekberdür.

Ṭabî‘ atı: Bu otlar düşürici olduklarından yâbis ve bāriddür. Ğâyetle kanı tutarlar güye ki kanı yudarlar ve sebep-i tesmiyeleri daḥi budur.

Menâfi‘ -i dâḥilesi: Kan yudan otları kanı cebren tutarlar her ne dürlü dem sâyil olursa olsun, ḥattâ ba‘zılar dimişlerdür ki ot-ı mezbûrı mücerred elde tutmaḡla kan teskîn olur. Hele muḥaḡakdur ki bu iki ot ‘avratlaruñ ḥayz-ı müftirîṭini sâ’ir otlardan ziyâde teskîn ider. Yapraklarını şuda veyâ sirke veyâ bâdede kaynadup içeler. Ve bundan mâ‘ada daḥi yürek sürmesin ve kan ile gelen ishâli kaṭ‘ ider.

Menâfi‘ -i ḥâricesi: Yapraklarını tâze iken döğüp yaḡı itmek yaraları ve mâddelü delüklü ‘illetleri ve sertân ‘illetini tebriye ider. Kırısın döğüp ḡubârını ‘ilel-i mezkûre içine ekseler kezâlik menâfi‘ -i mezbûre ḥâşıl olur. Ve’l-ḥâşıl bu otlar kemâlen yara otlarıdır. V’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Ḥaşḡaş

Bu herkese ma‘lûmdur. Bosnaçça “maḡzaḡradşafi”. Tarlalarda ve bâḡçede ekilür. Bunuñ dört dürlüsi vardır ve ancaḡ toḡmı ve çiçeği ile birbirinden tefrîḡ olunur. Kökleri ve otları ve sâkları ve südleriyle muṭâbıḡlardır. Biri beyâz çiçek ve beyâz toḡm virür ve birinüñ çiçeği kırmızı veyâ kül renginde veyâ köz renginde ve toḡmı siyâhdur. Ve birinüñ çiçeği beyâz ve dügmeleri ṭarafında

kırmızı noktalarıyla serpilmiş ve tohumu beyāza māyil şarıdır. Ve birinūn tohumu boz renginde ve çiçeği düğmeleri tarafında beyāz ve siyāha māyil kırmızı noktalar ile [312b] serpilmiştir. Bunların yarprakları şapsuz ve büyük ve uzun ve münşak ve kertüklü ve tüylüdür. Ve küli rengine māyil ve gevrekür. Sākaları müdevver ve parmak kadar kalın ve tüylüdür. Çiçekleri büyük ve dilberdür. Döküldüklerinden sonra tohumu fındık ve ceviz kadar büyük başlar içinde hāşıl olur. Mezākı bir miqdār tatlu ve yağlıdır.

Ṭabī‘atı: Cümle haşhāş tohumları derece-i rābi‘ada bāridür. Siyāhından beyāzı ez‘af ve isti‘māle ehven ve ensebdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Haşhāş tohumu rāhat getürür ve münīmdür. Herkesün murādınca isti‘māl olunur. Ba‘zılar tohumunu südde veyā ğayrı münāsib aş ile bişürüp rāhatları olmayup uyuhu uyumayan küçük şabīlere yidürürler. Ve daği haşhāş başlarından ma‘cūn olur ki keskin öksürüğe ve başdan aķ cigere ve gögse inen nāzileye kezālik envā‘ yürek sürmesine ve kan tükürmege ve hayz-ı müfrit def‘ine nāfi‘dür. Ṭarīki budur ki evvelā haşhāş başların şu ile nişfi mahv olunca kaynadup süzeler ba‘dehu kefi alınmış ‘asel veyā sükker ile nişf kıvāma gelince tekrār kaynadup bu ma‘cūna Firenkler “diyaķudiyum” dirler. Ve daği haşhāş şarābını yaparlar ki Firenkler “siropo papavirs” dirler. Ve zıkr olunan ‘illetlere nāfi‘dür, bā-huşuş uyuhu getürmek için isti‘māl olunur. Yatacak vaktde iki kaşık miqdār tenāvül olunur. Siyāh haşhāş tohumu beyāzından kuvvetlüdür. Saħk idüp bāde ile veyāhud kuzı kulağı şuyıyla içmek her günde yürek sürmesin ve envā‘ demi ve ‘avratların dem-i müfritini kať‘ider. Haşhāşun eñ kuvvetlü cüz‘i ‘uşāresidür ki aña afyon dirler. Şan‘atını Diyosķorides ħakīm beyān itmişdür. İsti‘māli muħātaraludur ve dāhilen isti‘māl olunmaz. Meger zarūretde meşelā dā‘im uyuhusuz ve rāhatsuz olduķda veyāhud ‘ilel-i ‘azīme-i ħarre ki ğayrı bir dürlü mu‘ālece kār itmeye ve ol vaktde daği başiret gerekdür. Ve ğayrı devā ile terkīb ve ta‘dīl oluna. Ṭabīb-i kāmīl işidür, herkesün kārı degildür, zīrā afyon terkībinde ve miqdārında diķkat olunmadan dāhilen isti‘māl olunursa iç ħarāretini söyündürür ve ħavāssı giderür ve insānı uyurken [313a] katl ider. Ve daği ma‘lūm

ola ki memâlik-i bâridede olan haşhâş memâlik-i hârrede biten haşhâş kadar kuvvetlü degildür, zîrâ Nemçe diyârında ve ğayrıda nâbit olan haşhâş bilâ-havf dâhilen isti‘ mâl olunur; afyonu dahi aña göredür. Ve ammâ Rum ilinde huşûşâ Livadya semtinde biten haşhâşdan hâşıl olan afyon cümleden kuvvetlüdür.

Menâfi‘-i hâricesi: Cümle haşhâş gerek otı gerek ‘uşâresi ve gerek şu-yı muqatтары râhatsuz olan kimselere nâfi‘dür. Merhem gibi cebhe ve şakaqlara uralar, râhat ve uyuğu getürür. Otunuñ ‘uşâresinde bez fetîlini ısladup buruna şokmak kezâlik uyuğu getürür. Ferce idhâl itmek hayzı kaţ‘ ve rahm ağrısın teskîn idüp râhat getürür. ‘Uşâre-i mezbûre harâretlü gözlerе dahi nâfi‘dür. Bişmiş yumurta şarusıyla qarışdurup gözler üzerine vaz‘ ideler. Kezâlik haşhâş başları içinde kaynadığı şu kuvvet-i mezbûrededir. Vech-i meşrûh üzere kızıl şiş ya‘nî kızıl yel üzerine koysalar âteşin alup şişini giderür. ‘Uşâre-i mezbûreyi bâdem yağıyla qarışdurup kulağa iktâr itmeler ağrısın teskîn ider. Haşhâş otından ve çiçeginden ve başlarından taqtir olunan şuda kuvvet-i mezkûre mevcûdedir. Huşûşâ yüzde bulunan kızılılık için günde iki def‘ a bu şu-yı muqatтар ile yüzlerin ğasl ideler. Ve dahi güneş yanığı için eyüdüdür. Yanmış mahallere süreler veyâhud içinde bezler ıslayup üzerine koyalar v’ allâhu a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Gelincik Otu

Bu dahi ma‘rûfdur, Bosnaqça “maqpoliski” veyâ “divimak” dirler. Tarlalarda ve aңызlarda ve kırlarda olur. Ve ba‘zı aңызlarda ol kadar çok olur ki kırmızı çuka ile kaplanmış gibi görünür. Mâh-ı mayısdan faşl-ı harîfe dek bulunur. İnce ve degirmi ve bütün tüylü sakları vardur. Yaprakları büyük hardal yaprağına müşâbihdür, velâkin andan uzun ve tüylüdür. Dalları nihâyetinde olan tomruklar iki ince ve tüylü zar ile muhâtdur. Bunlar yarıldıkları vaqtdе bir dilber ve ğâyet kırmızı güli ya‘nî çiçegi zuhûr ider. Bunuñ yaprakları [313b] tiz dökülür. Ol vaqtdе uzunca ve eţrafı siyâh tüylü dügmeleri zuhûr idüp içinden kestane rengine

mâyil ve mezâkı bir miqtar acı tohmi hâşıl olur. Köki parmak kadar kalın ve sarıya mâyl beyâz ve mezâkı acıdır.

Ṭabî'atı: Gelincik haşhâş gibi bāriddür.

Menāfi'-i dāhilesi: Beş veyâ altı gelincik dügmelerin tohmları ile şuda veyâ bādede kaynadup nişfi maḥv olunca, ba' dehu süzüp içmek uyuḥu getürür. Yāhud içinde bezler ısladup baş ṭolayında bağlamak ziyāde uyudur. Tohmını saḥk idüp bal şerbetiyle içmek kabz olan yüregi küşād idüp 'amel itdürür. Gelincik çiçeginden taḫtîr olunan şu cemî'-i ḥarâret-i bāṭineyi def' ider, ḥummā-yı ḥârrede bilâ-ḥavf ve tereddüd şürb olunur. Ziyāde şu-yı muḫaṭṭar-ı mezbûr cigeri serin ider ve ağrıların teskîn ider ve uyuḥu ve râḥat getürür. Boğazuñ ḥarâretini ve diliñ qaralığını def' ider. Şuyını içeler ve aññla ğarğara ve mażmaza ideler. Ba'zı eṭibbā gelincik çiçegini yan sancusı ya'nî zātü'l cenb marazı için ziyāde medḥ itmişlerdür. Çiçeklerin kurudup ve saḥk idüp ğubārını menekşe şu-yı muḫaṭṭarı ile marîze içürel, devā-yı mücerredür dimişler. Ğayrılar gelincik çiçeginden beş dirhemini bezden bir kîse içine koyup ve seksen dirhem ışkabuyuze ya'nî uyuz otını şu-yı muḫaṭṭarında aşı koyup nişfi gidince kaynadurlar. Bu maṭbûḥı 'ale'r-rîk marîze def'aten içirüp bu vech üzere üç gün mütevāliyen iderler ve nice kimesneyi bu mu'ālece ile zātü'l-cenb marazından taḥlîş eyledük dirler. Gelincik yapraklarını bādede veyâ sirkede kaynadup içmek veyāhud sıcaḳlayın kaşık ve ferc üzerine urmak 'avratlaruñ ḥayz-ı müfriṭlerin teskîn ider. Firengistān ahālîsi evvel bahārda tāze gelincik otını ıspanak gibi pişirüp tenāvül iderler ve ḥakîm Peraklisus daḥi yazar ki evāyilde Rumîler gelincik otını aşlarında isti'māl iderler idi.

Menāfi'-i ḥāricesi: Gelincik otınuñ yapraklarını dügmeleri ile döğüp yaḳı itmek her dürlü ḥarâreti def' ider. [314a] Şuda kaynadup maṭbûḥında bezler ısladup baş ṭolayında bağlamak nevmi getürür. Maṭbûḥ-ı mezbûr daḥi kızıl yeli ya'nî kızıl şişi giderür. İçinde bezler ısladup üzerine uralar. Bu şuyı maṭbûḥıyla bütün dili ğasl itmek yāhud anuñla ğarğara, dilüñ ḥarâretini ve qaralığını def' ider. Kenevir çöpünü şu-yı mezbûrede veyāhud şu-yı muḫaṭṭarında ışlayup zāhiren

ciger üzerine vaz^ç itseler burun kanını teskîn ider. ^çAvret-i ğalîzada olan şîşi ol şu ile ğasl veyâ bezler ile üzerine kıoyalar ol şîşi tağıdır. Şu-yı mezbûrı şakaqlar sürüp bezler ile alına baĝlasalar kuduz kimesnelerûn kuduzluĝını def^ç ider. Ve harâretten hâşıl olan göz aĝrısına nâfi^çdür. ^çİlel-i mezkûrede maţbûh-ı mezbûr şu-yı muqaţтарыyla kuvveten ve nef^ç an berâberdür. Gelincik çiçeginûn ^çuşâresini kükürd ve güverçile ile karışdurup koñaĝı def^ç ve her dürlü leke ve huşûneti izâle ider, v'allâhu a^çlem.

Bâb Der-beyân-ı Boynuzlı Gelincik

Bosnaqla “maqruzkuvatı” dirler ve “maqrugatı” daĝı dirler. Kül rengine mâyil ve tüylü ve semüz ve münşaq ve eţrafı kertüklü yapraqları vardur. Sâqları kol kadar uzun ve degirmi ve tüylüdür. Çiçekleri ĝah şarı ve ĝah kırmızı olur. Çiçekleri dökülduqdan şonra boy toĝmında uzun ve egri ĝilâflar zuhûr idüp içinden ince zar arasında küçük siyâh toĝm hâşıl olur. Köki qalın ve siyâh ve yir yüzine qarîbdür. Şarı çiçekli boynuzlu gelincik Diyoskorides hakîmûn kavli üzere yaban ve haşin deñiz semtlerinde olan yirlerde bulunur. Nemçe Firenk diyârında yabanî bitmez belki bâĝçelerde ekilür. Ve ammâ kırmızı çiçeklüsi çok yirde bulunur.

Tabî^ç atı: Hârr ve yâbis olduĝı mezâkıından zâhirdür.

Menâfi^ç-i dâhilesi: Boynuzlu gelincik otının kökünü şuda nışfı gidince kaynadup içmek ^çırqu'n-nisâ marazına nâfi^çdür ve daĝı ciger ^çilletlerine ve keşif ve kıumlu bevlden zahmet çekenlere gereklüdür. Toĝmını saĝk idüp bal şerbetiyle içmek yavaş ^çamel itdürür. [314b]

Menâfi^ç-i hâricesi: Boynuzlu gelincik otını veyâ çiçegini dögüp nâ-pâk ve fena fâsid kıurûh üzerine vaz^ç itseler anları pâk idüp çürümüş etlerini maĝv ider. Yapraklarını zeyt yaĝıyla ezüp çıbanlara sürseler üzerlerinden biten kabuĝı giderür. Merhem-i mezbûrı hayvânuñ göz kabarcıqlarına ursalar gözlerin tenkıye ve taşfiye ider, v'allâhu a^çlem.

Ve daḥi: Bir ot vardır ki ba'zılar aña “penc rumani” dirler, Firenkler “hipoḳouum” dirler. Bu ot tarlalarda ve bostānlarda ve bāḡçelerde bulunur. Yaprakları şedef yapraklarına fil-cümle müşābihdür, velākin anlardan çok büyük ve kertüklü ve bir miḳdār tüylü ve beyāza māyıldür. Ve ekşeriyā üçi bir şap üzerinde olur. Sāḳı bir ḳol ḳadar uzun ve tüylüdür ve yan dalları çokdur. Çiçekleri penc otunuñ çiçekleri gibi beyāza māyil şarıdır, velākin diplerine ḳarīb ḳoyu firfirīdür. Çiçeginüñ ortası altun şarıdır. Çiçeklerinden soñra degirmi ve ḥuṫṫlu ve tüylü ve kāseye müşābih dügmeler zuḥūr idüp üzerlerinde ḥuṫṫlu ve orta yirleri bir miḳdār mürtefi' ve sivri ḳapaḳları vardır. Bu dügmeler içinde siyāh ve tüylü toḥm ḥāşıl olur.

Ṭabī' atı: Bu ot derece-i şālişe ḳarīb bāriddür. Ḳuvvet ve te'şir ve menāfi'-i dāḥil ü ḥāricede ḥaşḥaş gibidür, aña mürāca' at oluna.

Bāb Der-beyān-ı Penc Otu

Bosnaḳça buña “pelin” dirler ve “zubnaterava” daḥi dirler. ‘Avām daḥi buña “diş otı” dirler. Ba'zı diyārda “toñuz baḳlası” ve “çingāne otı” ve “delü ot” ve “şığır köki” dirler. Bunuñ üç dürlüsü vardır. Biri meşḥūr olan penc otudur. Aşlanmamış toprakda ve yollar ve tarlalar kenārında ve mezārlarda bulunur. Yaprakları yaşşı ve uzun tamarlı ve semüz ve münşaq ve tüylü ve külī rengdür. Sāḳları daḥi semüz ve degirmi ve tüylü olup nişfindan yuḳaruya çok yan dalları vardır. Üzerlerinde beyāza māyil şarı çiçekleri olup alt yanları küçük çañlara ve çingıraḳlara müşābih dügmeler vardır. Bunlar [315a] dallaruñ nihāyetlerine dek şıra ile dizilmüşdür. İçinde ḥāşıl olan toḥm ḥaşḥaş toḥmina müşābihdür, velākin boz rengdür. Köki beyāz ve şulu ve bir ḳarış ḳadar uzun ve yan kökleri çokdur ve yire dek yapışur. Bütün otuñ keskin ve ağır rāyiḥası vardır. Ve biri aḳ penc otudur. Meşḥūr penc otına müşābihdür, velākin yaprakları ziyāde müdevver ve tüylü ve yumuşaq ve semüzdür ve ol ḳadar mütezāhim degildür. Ve çiçekleri ziyāde beyāza māyıldür ve gāh sade beyāz olurlar. Ve ol ḳadar dügmeleri daḥi

yoğdur ve evvelkilerden mülâyimdir. Ve içinde hâşıl olan tohm beyâzdir. Üçüncü nev' i cümleden büyükdür. Sâkları bir buçuğ zirâ' kadar yüksek ve tüylüdür ve yan dalları çokdur. Ve semüz ve yumuşak yaprakları vardır ki râyihaları ağırdur. Zikr olunan iki nev' de kadar münşak degildir. Çiçekleri evvelki nev' üñ çiçekleri gibi şarıdır. Anlar geçdukdan şoñra degirmi dügmeler zuhūr idüp içinden siyâha tohm hâşıl olur. Köki beyâz ve bir qarış kadar uzun ve parmak kadar kalın olur. Şimdi bu otı bāğçelerde eküp terbiye ile hâşıl iderler.

Tabî' atı: Penc otı cümle eczâsıyla gâyet bāriddür, nevmi getirür.

Menâfi' -i dâhilesi: Penc otı tohmını ve çiçegi dâhilen isti' māl olunmayalar, zirâ insândan mâ'ada dañi hayvâna muzırr ve mühlikdür ve böyle oldığı balıklarda müşâhede olunur, zirâ bu penc ile yapılan hâbları balıklar ekl itdüklerinde sersâm olup 'âkıbet helâk olurlar. Ve ağaçlarda yatan tavuqlaruñ altına penc tohmını dütsi itseler yire düşerler. Ve eger tavuqlar penc tohmını ekl itseler helâk olurlar. İmdi insân dañi birez pencden çok yese serhoş ve lâ-ya' kıll olur. Ve ben ba' zı şabî gördüm ki birez penci ekl itmekle bir mertebe kuduz ve lâ-ya' kıll olmuşdur ki babası anı cin tutmuş zann itmişdür. Yaban hıznîri penc otını yidükde tamlâ işâbet ider, velâkin hiss itdiği birle derelere varup ve engeci tutup ekl ider, ol sâ'at andan hâlâş olur. Bir kimse penc otını veyâ tohmını yidüm diyü zann itse ol sa'ât keçi südini veyâ kaynamış bal şerbetini içe [315b] veyâhud fıstık içini veyâ kabağ çekirdegi içini tatlu bâde veyâ bal şuyıyla içe. Bunlar bulunmadığı vaqtda yirine ısrığan ve tere otı ve hardal tohmalarını veyâ turub ve şoğan ve şarımşakdan kangı bulunursa bâde ile içe, zararî mündefi' ola. Nev' -i şanî ki aña aq penc otı dirler, tohmı beyâzdir. Evvelkinden ve üçünciden yavaşdur ve dâhilen isti' māl olduğda muhâtaralı degildir.

Menâfi' -i hâricesi: Penc otı çiçegi ve tohmı uyuhu getürmege yarar, velâkin başiret ile isti' māl olunmaq gerek. Otını dögüp ve 'uşâresinde bezler ışlayup harâretlü gözler üzerine vaz' itseler harâretin def' idüp nâzilesin ve ağrısın teskîn ider. 'Uşâresin veyâ tohmınıñ yağını kulağa iktâr itseler sancusın ve ağrısın teskîn ider. 'Uşâresin veyâ yağını kıllar tırâş olunan yire sürseler ayrık kıll

bitdürmeye. Tâze yapraklarını envâ' şîş üzerine vaz' itseler ol şîşleri indirür. Tâze yapraklarını daķık ile döğüp yaķı itmek a' zâ ve niķrîs ağrılarını teskîn ider. Biraz penc yağını sirke ile ķarıřdurup alınına ve řaķaķlara sürmek uyuğu getürür. Kezâlik otını ķaynadup buğusına tırmaķ veyâ řu-yı maţbūhında ayakların tıtmak nevmi getürür. Tâze yapraklarını döğüp yaķı itmek ķanı teskîn ve ' avratlaruñ hayz-ı müfriţini ķaţ' ider. Penc otunuñ kökini sirke ile ķaynadup ol sirkeyi sıcaklayın ağızda tıtmak diř ağrısına nâfi' dür, v'allāhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Bezr-i Ķaţūnâ

Ya'ni "pire toħmı" ve "pire otı" ve dağı "el-burgūřı" dirler. Bosnaķça "poşinik" ve "ıřmalıķ" dirler. Toħmı pireye müşâbih olduğından ötüri böyle tesmiye olunmuşdur. Veyâđud Diyosķorides ĥakîmüñ ķavline göre bu otuñ tâzesini oţalarda döşendiği vaķtde pireler andan firâr itdüklerinden ötüri böylece tesmiye olunmuşdur. Bu ot iki dürlüdür. Birinüñ boz renge mâyl yeşil ve uzun ve tüylü ve riclü'l-đurâb otunuñ yapraklarına fi'l-cümle müşâbih yaprakları vardur illâ ki anlardan eţvaldir ve çatalları yoķdur. Sâķları yâğud aşmaları çok olup bir ķarıř kadar uzun ve degirmi ve incedür ve yaprakları [316a] çokdur ve ekşeriyyâ yir yüzinde münteşir olurlar. Nihâyetlerinde başaķ mişâlinde uzunca dügmeler olup çiçekleri şarıdur. Kemâle geldüklerinde içinde pireye müşâbih küçük toħm ĥâřıl olur. Köki beyâz ve za'if ve řaķaķlıdur. İkinci nev'üñ aşmaları evvelkinden çokdur ve ĥâyet çok yaprakları vardur ki biribirine ķarıřmıř ve tüylü ve boz rengine mâyildür, velâkin evvelkinüñ yapraklarından eţvaldür ve dügmeleri ekşerdür, velâkin aşğardur. Toħmı evvelkinüñ toħmına müşâbihdür. Köki çatalludur ve boz ve tüylü řaķaķları vardur ve bu otlar Nemçe vilâyetinde yabânî bitmez belki bâğçelerde ekilür. Ve bir def' a bir yirde ĥâřıl olduğdan řoñra izâlesi güçdür. Bütün yaz çiçek açar. Toħmı fařl-ı ĥarîfde kemâle gelür.

Ĥabî' atı: Pire toħmı ki tedâvide isti'mâl olunan ancak oldur; derece-i şaniyede bâriddür. Ruţûbetde ve yübüsetde mu' tedildür.

Menāfi'-i dāhilesi: Pire tohumunu tavada kavurup ba' dehu ezüp bir müddet gül şuyunda mekş itdükdən sonra ol gül şuyunu süzüp içmek büzülmüş ve yaralanmış bağırsaqları taşhîh ve tebriye ider ve envā'-ı hārre ve şafrāvī yürek sürmesin ve ishālî kaç' ider. Huşūşā saqmūnyā ve sāyir müshilāt-ı hārre-i kavīyyenüñ a' māl-i zā' idesin kesr ider.

Menāfi'-i hāricesi: Pire tohumunu gül yağıyla ve sirke ile ezüp harāretlü niğrīs üzerine vaz' itmek nāfi' dür. Başa ve harāretlü şışlere bā-huşūş kızıl yeke ursalar ağırların teskīn ve āteşlerin def' ider. Tohumunu sirke ile döğüp şabīlerüñ kaşık yarıklarına ursalar anları tebriye ider. Taşra çıkan göbek üzerine vaz' itseler anı girüye i'āde ider, velākin bağlar ile bağlamak gerek. Tohumunu tuzlanmış rūğan-ı sāde ile döğüp yara üzerine vaz' itmek yarayı tenkıye ider. Pire tohumunu saħk idüp ve bir gice kadar gül şuyunda ışlayup harāretten kurumış ve yanmış dile süreler, harāretini alup dili yumuşadur. Ve devā-yı mezbūre daħi harāretten ' azīm baş ağırsı olan kimselere nāfi' dür. Bezler ile alına bağlayalar, v'allāhu ta'āla a' lem.

Bāb Der-beyān-ı 'İnebū'ş-Şa' leb

Ya'ni "dilki üzümü" ve "it üzümü" daħi dirler. Bosnaqça [316b] "basiye ğuruzdiye" dirler. Bu ot ekşeriyā dīvār ve çit dibinde ve gölgelik yirlerde ve bāğçelerde bulunur. Bir zirā' kadar uzun sākı olup yan dalları çokdur. Yaprakları koyu yeşil mülāyim ve yumuşak ve şuludur. Çiçekleri beyāzrak ve ortaları şarı ve yılduzvārī ve kemāfiṭūs otunuñ çiçeklerine fi'l-cümle müşābihdür. Çiçekleri döküldukdən sonra tesbīh dānesi kadar büyük ve degirmi mīvesi zuhūr idüp içi tohm ile töludur. Mīvesinüñ rengi muhtelifdür. Ba' zı siyāh ve ba' zı yeşil ve ba' zı şarı olur. Köki beyāz ve za' if ve şaçaklıdur. Yapraklarına ve mīvesine cüz'ī toñ işābet itse bütün ot helāk olur. Evāyilde otı sāyir sebzevāt gibi tabħ idüp ekl iderler idi.

Ṭabī‘atı: İt üzümü bārid ve düşüricidir. Ammā ruṭūbetde ve yübūsetde miyānedür.

Menāfi‘-i dāhilesi: İt üzümünün otı ṭabī‘at-ı bāridesinden öturi dāhilen isti‘ māl olunmaz, ammā şu-yı muḳaṭṭarı iki üç sene kadar ṭurup eskidukdan soñra ‘ilel-i hārreye-i bātine için dāhilen isti‘ māl itmek cā’izdür, nilüfer şuyı gibi.

Menāfi‘-i hāricesi: Tāze yapraklarını ḳaṭ‘ idüp alef üzerine vaż‘ itmek büyük hārāretlü baş ağrısın ve āteşin def‘ ve izāle ider. Ve daḫi hārāretlü ḳulaḳ ve göz ve göğüs ve mi‘de ve ciger ve bögrek ve ‘avret-i ğalīze ve meşāne ‘illetlerine nāfi‘dür. Ve kezālik niḳrīs ve hārāretlü nesnelerden hāşıl olan cümle şişlere eyüdüdür. ‘Uşāresi ve şu-yı muḳaṭṭarı daḫi ḳuvvet-i mezkūrededür. Her dürlü hārāret veyā yaḳıcı ‘illetleri tebrīd ve itfā ider. Ve daḫi ‘avratlarıñ dem-i müfriṭini teskīn ider. ‘Uşāresinde veyā şu-yı muḳaṭṭarında penbeyi ışlayup ve bezden kīseye ḳoyup ferce idḫāl ideler. Bir ḫiddetlü nāzile göze inse ‘uşāresin veyā şu-yı muḳaṭṭarını yumurṭa ağıyla ḳarışdurup bez ile göz üzerine vaż‘ ideler. Açık ve hārāretlü ve işleyen ‘illetlere ‘uşāresini üstübec ve mürde-seng ve ve gül-i ‘aselī ile veyāḫud gül yağıyla bir nāfi‘ zamād veyā merhem yapup ol ‘illetler süreler. Otını ṭuz ile dögüp [317a] yaḳı itseler ḳulaḳ cerāḫatına nāfi‘dür, v’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı el-Kākenc

Buña daḫi “cevzü’l merc” dirler ve “ḳırmızı it üzümü” ve “yahūdī vişnesi” ve “yahūdī börki” dirler. Bosnaḳça “mursiḳa vişna” dirler. Bunuñ sākıları ḳol ḳadar uzun ve yire māyıldür. Yaprakları meşhūr it üzümünün yapraklarına fi’l-cümle müşābihdür, velākin anlardan yaşşı ve ḳatıdır. Çiçekleri daḫi beyāzdir, velākin büyükdür. Bunlardan cüz’ī ḳadar büyük yeşil ve içi şişmiş ve eṭrāfi bütün ḳapanmış kīseler veyā ḳavuklar hāşıl olur. Bunlarıñ eṭrāfında sekiz ḫuṭūṭlu ḫāne vardur ve encāmı ḳırmızıya māyil olurlar. İçinde diplerine muttaşıl birer degirmi ve ḳırmızı vişne gibi ḳırmızı ve yalabık ve dilber ve mezākı acı dāne hāşıl olur ki

beyāz tohm ile memlūdur. Köki beyāz dur ve eṭrāfa yayılır. Ekşeriyā bağlarda biter, izālesi güçtür. Bütün yaz çiçek virür, velākin mīvesi mäh-ı ağustos ve eylülde kemāle gelür.

Ṭabī'atı ve Menāfi'-i dāhilesi: Kākenc yaprakları bārid ve düşüricidir it üzümü gibi, ammā kırmızı dānelerünüñ sürmek kuvvetleri vardır. ya'nī müşildür. Eṭibbā bunları ciger ve bögrek ve meşāne ' illetleri için terkīb itdükleri devālara katarlar, zīrā yemiş-i mezbūre ekl olundığı vaḳtde yāhud şu-yı muḳattarı şürb olunduḳda bir kaç gün mütevāliyen her gün üçer dörder kaşık miḳdārı şarılıḳı tenḳiye ider ve bevli idrār idüp meşāne taşını sürer ve yakıcı bevle nāfi' dūr. Ve cemī'-i ḳurūḫ-ı bāṭınayı tebriye ve tenḳiye ider. Ve daḫi yemiş-i mezbūrdan küçük ḫablar düzerler ki anlara ḫabbu'l-kākenc dirler. Bunlaruñ birini siñirli yapraḳı şu-yı muḳattarıyla veyāhud keçi südi ile ezüp içseler meşāneleri cerāḫātlü olup irin tebevül idenlere ḡāyet nāfi' dūr.

Menāfi'-i ḫāricesi: Kākenc yemişinüñ ' uşāresini veyāhud şu-yı muḳattarını tatlı bāde ile ḳarışdurup göze iḳṭār itmek remedi olan göze nāfi' dūr, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Penc-i Kebīr

Buña daḫi “kākenc-i [317b] münīm-i esved” ve “‘memü's-şā'lebü'l-kebir” ve “cevzü'l mercü'l- esved” dirler. Bosnaḳça “bumenvelilik vetşi” dirler. Bu ot taḫlarda ve Balḳanlarda yabanī biter ve ba'zı diyārda bāḡçelerde ekilür. Bir dilber ve budakları çok ve küçük şecer gibi iki zīrā' ve ḡāḫ üç zīrā' ḳadar yüksek nebātdur. Sāḳları kestane rengine māyildür. Yaprakları fi'l-cümle it üzümünüñ yapraklarına müşābih ve ḳoyı yeşildür. Mäh-ı mayııda ve ḫaziranda çinḡıraḳ gibi içi boş kırmızıya māyil çiçekleri zuḫūr idüp dökülduḳdan şoñra her biri maḫşūş şap üzerinde ve nişfina dek bir yeşil yılduzvārī zarf içinde birer yeşil dāne ḫāşıl olup ağustosda kemāle gelduḳlarında siyāḫ ve yalabıḳ ve üzüm dānesi ḳadar büyük ve iri tesbīḫ dānesine müşābih olur. İçi siyāḫa māyil ḳoyı kırmızı ruṭūbet

ve sarı tohum ile memludur. Lisân üzerinde tatlı ve mezâkı nâ-laṭîfdür. Köki gâh kol kadar kalın ve uzun ve beyâz ve şuludur ve yir içinde eṭrâfa yayılır. Bu nebât bütün sene ṭurur ve evvel bahârda tâzelenür.

Ṭabî'atı ve Menâfi'i: 'Inebü's-ṣa'lebü'l-kebir veyâ kâkenc-i münîm-i esvedüñ kuvveti kâkenc-i münîm-i ṣağîrûñ kuvvetindedür. Bir kimse zıkr olunan yemişini yise anı lâ-ya'kıl ve kuduz idüp cin müstevlî olmuş gibi olur. Veyâhud gâyet ağır uyuğu getürür ve gâh helâk ider. Ve kendüm daḥî müşâhede itmişem ki ba'zı şabîler bu yemişi ekl itdüklerinde helâk olmuşlardır.

Ve daḥî: Bir nev' kâkenc vardır ki Diyoskorides ḥakîm aña kâkenc-i münîm-i ṣağîr dimişlerdür. Ol daḥî dal ve budaklı bir otdur. Dalları ağaçludur ve güç bükilür. Ve ayva yapraklarına müşâbih çok yaprakları vardır. Çiçekleri kırmızı ve şerefe şerefe sâkharûñ ṭolayında dizilmişlerdür. Mîvesi gılâflar içinde mahfûz sarı dânelerdür. Köki uzun ve kıatı ve gâh kol kadar kalın olup kırmızı kabuğı vardır. Deñiz kenârında ve taşlı yirlerde olur.

Ve bir nev'i daḥî vardır ki aña kâkenc-i münîm-i firfirî dirler. Bunuñ yaprakları uzunca ve eñsüz ve gâyet tamarludur. Çiçekleri uzun şaplar üzerinde küçük çañ mişâlinde beyâza [318a] mâyl ercuvânî ve gâh beyâzdur. Bunlardan ekşeriyyâ siyâha firfirî yemiş dâneleri ḥâşıl olur. Ve gâh siyâh olurlar. İçinde tohumı çokdur. sâyir envâ'-ı kâkenc gibi mezbûr dâneler nişfina dek bir yeşil ve eṭrâfî tâc gibi kertüklü zarf içinde mazrûfdur. Bir büyük ve yumrulu ve beyâz köki vardır. Mâh-ı mayııda çiçeği açılıp mâh-ı ḥaziranda mîvesi ḥâşıl olur.

Ṭabî'atı ve Menâfi'i: Kâkenc münîm-i ṣağîr ve firfirîñ ṭab'ları bâriddür. Köklerinüñ bir dirhemini bâde ile içmek uyuğu getürmede ḳavîdür, velâkin afyondan yavaşıdır. Mîvesi bevli gâyetle idrâr itdürür. İstiskâ marazı için mîvesinden on ve on iki dânesin yidürürler. Bundan ziyâdesin ekl itseler sersâm ve delü iderler. Yemişini sirkede veyâ bâdede ḳaynadup maṭbûḥını ağızda dutmak diş ağrısın teskîn ider, v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Datule

Meşhūr bir otdur. Bir zirā‘ kadar ve daħi ziyāde yüksek olur. Bir alın ve degirmi ve atı sākı olup yan dalları vardur. Yaprakları küli rengine māyil yeşil ve semüz ve yumuşak ve it üzümünüñ yaprakları şeklindedür. Sāklarında ve dallarında uzun ve yeşil ve hānelü ğilāfları olup içinden uzun ve beyāz ve küllāh şeklinde çiçekleri hūrūc ider. Rāyiḫaları hoşdur. Ve ekseriyyā māh-ı temmūzda meydāna ıķup şabāḫ ile aıķ tırur. Ve ammā öylede ve güneş olduğı vaķtde kapanur. Çiçekleri döküldüğü vaķtde yirlerinde yeşil ve degirmi ve tüylü ve dikenlü ve yeşil cevz kadar büyük elmalar ḫāşıl olup içi tılablu ve siyāḫ toḫm ile memlūdur. Köki atallu ve şaaklıdur. Bu nebāt şovukda helāk olmağla her senede yeñiden toḫmından nümā itmek gerek.

Ṭabī‘atı ve Menāfi‘i: Datule derece-i rābi‘de bāriddür. Nışf dirhemini tenāvül itmek uşdurur ve insānı serḫoş gibi ider. Ve ammā iki buçuķ dirhemini tenāvül itmek insānı atlı ider. Bir kimse datuleyi çok yimiş olsa ol sa‘āt sıcak tere yağıını içüp ellerin ve ayakların sıcak şuda tıta ve istifrāğ ide. Veyāḫud aşlah tiryāk [318b] ve gül-i ermenī, tatlı bādem yağıyla içe. Ve daħi şadef otını ve unduz ḫāyesin keskin şarāb sirkesinde muaddemā ışlanmış olduğdan soñra şemm ide. Ve kezālik ḫarbaķ-ı sepīde buruna eke. Bunlarıñ cümlesinde fāyide vardur. Ol sersāmligi ve siñiri def‘ ider, v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Yebrūḫ

Buñda daħi “ebū selām” ve “an urudan” dirler. Bosnaķça “mandrağula” dirler. Vilāyetden vilāyete ve köyden köye sürten ṭabīb ve tiryāk şaticılar bir nev‘ köki insān şūretinde ya‘nī erkek veyā dişi şeklinde gezdürüp ve ḫaķķında lāf-ı güzāf sürüp dirler ki bu köküñ istiḫrācı ğāyet güçdür, ancaķ dār ağacınıñ altında

bulunur. Şalb olunan insāndan nesne yire tamlayup kök-i mezbūr andan hāşıl olur. Çıkarması için bir kara köpek lâzımdur. Kelb-i mezkūrı iki gün kadar ac tutup ba‘dehu varup ol köki açarlar. Ve bir uzun ipek bez uçıyla köki bağlayup ol bir uçuına kelbi bağlarlar ve ba‘id maħalden kelbe et gösterürler. Kelb ac olmağla ete hücūm iderken ipi çeküp ol köki çıkarur, velākin çıkarmağa giden kişi kulağlarını pamuk veyā bal mūmiyla kapamak gerek, zīrā ol kök yirinden kopdığı vaktde feryād ider imiş ve feryādını işiden kişi helāk olurmış veyā ednā mertebe şağır olurmış. Bu cümle kizb ve yalandur. Azrāsū’l kelb ya‘nī kīrdārū otınıñ tohumını almak hūşūşında envā‘ hāl-ı kelām itdükleri gibi bu mişillü kezzāb ve hīlekārlar yedlerinde bulunan yebrūh kökini ğayrı köklerden düzerler. Meşelā fāşerī ya‘nī it kabağı kökini açup ba‘zı yirini yarup ve kesüp ve ba‘zı yirini iplik ile şarup ve şıķup baş ve kulağ ve el ayak ve zeker ve ferc vesā’ir a‘zā şekillerin düzerler ve kıl ve saç olacak yirlere daru dānelerin şokarlar ba‘dehu yine toprak ile örtüp üç dört ve ekşeriyā beş hefte kadar böylece terk iderler. Andan sonra yirden çıkarup toprakdan pāk iderler ve darudan çıkan kökleri [319a] keskin bıçağ ile kazıyup ince kıl gibi iderler. kurudukdan sonra pamuk içinde şarup ve kütüya koyup aşıl yebrūh budur diyü bey‘ itmege gezdürürler. Sihri ibtāl için ve kışır ‘avrat hāmile kalmak için ‘āşık kalmak ve tenfir ve tefriķ ve emşāli için eyüdü diyü nāsa lāf sürüp kıymetlü bey‘ iderler. Bu mişillü hīye ve hud‘ ayı Rūmiyye-i kübrāda ya‘nī kıızıl elmada mu‘ālecemde bulunan bir tiryāğ satıcı ikrār idüp bir kaç böyle maşnū‘ kökler baña gösterüp ba‘zıların büyük kimselere otuz kırk altuna şatdığını söylemişdür. Ve eger ki böyle köküñ ihrācı hūşūşında bu mişillü ‘ādet ve tariķuñ bir miķdārın Yūsuf-ı Aşfer nām müverrih Tevarīh-i Esfār-ı Benī-İsrā’īl’uñ yedinci kitābınıñ yigirmi beşinci bābında zıkr itdiyse de anda beyān eylediğı kök yebrūh olmayup belki ba‘raş namında bir ğayrı kök imişdür. Fe-ammā yebrūh kökini şimden sonra tafşil üzere beyān idelim. Pes yebrūh ki cemī‘-i elsine-i sāyirde ana manrağore dirler bir otdur ki anuñ köki cesed-i insānuñ göbeginden esfeline fi’l-cümle müşābihdür, hūşūşā uyluğ ve sākılarına. Diyoskorides hākīm iki dürlüsini ya‘nī erkeğini ve dişisini beyān itmişdür. İtalya memleketinde bā-hūşūş Apoliya

nâhiyesinde Ğarġanu tağlarında çokdur. Kökinüñ kabuġı oradan gelür ve Rûm ilinde huşûsâ Livadya'da ve Mora'da dağı bulunur. Ve dağı ba'zı bāġçelerde 'ibret için ġars olunur, nitekim Rûmiyye-i kübrâda ve Firenk Anabolusı'nda ve Venedik'de şağsılar içinde dikilmiş görmişümdür. Erkeginüñ büyük ve yaşsı ve pazı yaprağlarına müşâbih ve beyâzrak ve yalabık ve tamarlu ve yir yüzinde döşenmiş yaprağları vardır. Sâğları yokdur. Hemân şaplar üzerinde bir kaç çiçekleri olup döküldüklerinden sonra yaprağlarıñ yanında büyücek ve za'ferân renginde degirmi elmaları ya'nî mîvesi olur. Keskin râyihası ve içinde toħmı vardır. Köki kol kadar kalın olur ve ortasında insânuñ iki bacağı gibi çatallıdır. [319b] Ve ammâ dişisinüñ yaprağları dağı küçük ve eñsüz ve kavî ve tamarlu ve yir yüzinde döşenmişdür ve keskin ve nâhoş koħusu vardır. Çiçeği dağı küçükdür. Mîvesi üvez kadardur. Râyihası vardır. İçinde emrüd çekirdeği gibi toħmı vardır. Köki kalın ve üç çatallı ve biri birini tolaşmışdur. Zâhiri siyâha mâyil, bātını beyâzdur ve ikisinüñ dağı kalın kapuğı vardır.

Menâfi'-i dâhilesi ve Tabî'atı: Yebrûh derece-i şâlişde bâriddür. Mîvesi kökinden cüz'î artabdur. Kökinüñ kapuğı bârid ve yâbisdür. Köki tâze yaş iken döğilüp 'uşâre olunur ve 'uşâresi kavî oluncaya dek güneşde terk olunup ba' dehu hıfz olunur ve mîvesinden dağı vech-i meşrûh üzere 'uşâre istiħrâc olunur, velâkin kökinüñ 'uşâresi kadar kuvvetlü degildir. 'Uşâre-i mezbûreden şülüş dirhem kadar bal şuyıyla içmek balġam-ı keşîfi ve kara şafrâyı aşağıdan sürer ġarbağ-ı esved gibi. Ve ammâ zıkr olunan miğdârdan ziyâde tenâvül olunsa helâk ider. Kökinüñ kapuğı tecfif olunduğda iplige dizüp havâda kurudurlar ki küflenmeye. Ba'zılar kapuğını bâde ile kaynadup uyuhusu olmayup evcâ'ı çok olana veyâhud bir yirini kesmek veyâ yakmak murâd olunan kimseye bir fincân kadar içüreler. Ve eđer bir kimesne şerbet-i mezkûreden ziyâde şürb itmiş olsa ve ġadden ziyâde uyusa ġâyet keskin şarâb sirkesin başından depesine serpeler ve saħk olunmuş büber veyâ ġardal veyâ ġariğ ve emşâlini burunına tutalar ki ġadden ziyâde uyumaya.

Menāfi'-i hāricesi: ‘Uşāre-i mezbūre göz ağrısıçün terkīb olunan mu‘ālecelere hāl̄ olunur. Tāze ve yeşil yapraklarını ezüp ve arpa unıyla karışdurup yağı itmek demden hāşıl olan göz harāretini def‘ ider. Yapraklarını envā‘ şişe ve perklige ve ura beş altı gün mütevāliyen bir hoşca ursalar anları giderür. Ve bu vech üzere daği beden-i insānda bulunan lekeleri ve nişānları izāle ider. Kökini sirke ile dögüp yağı itmek kızıl yeli def‘ ider. ‘Asel veyā zeyt yağıyla karışdurup yılan şokdığı yire sürseler nāfi‘dür. Kökini şuda kaynadup ura ursalar [320a] anı kurudur. Arpa unıyla karışdurup mafāşıl üzerine vaz‘ itmek ağrısın teskīn ider. Ve daği dirler ki fil dişini kök-i mezbūr ile altı sâ‘at kadar kaynatsalar fil dişini ol kadar yumuşadur ki her dürlü kālība başması kabildür. Yebrūh mīvesini şemm itmek uyuğu getürür. Ve bu kuvvet daği ‘uşāresinde mevcūdedir, velākin bunları hādden ziyāde isti‘ māl itmeyeler zirā muzırr ve belki mühlikdür, v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Hānıku’n-Nemir

Ya‘ni “kaplan buğayıcı” dimekdür. Dört dürlüsi vardır. Birinüñ ancak dört yaprağı vardır ki nbuḥūr-ı meryem otınun veyāḥud eşek hıyārınun yapraklarına fi’l-cümle müşābihdür illā ki anlardan küçük ve bir miqdār tüylüdür. Ve şapları daği tüylüdür. Sākları kezālik tüylü ve bir karış kadar uzundur. Köki uzun ve beyāz ve boğumlu ve aḳ mermer gibi yalabık ve ‘aḳreb kıyruğı gibi kıvrılmışdur. Yüksek ve açık ve çıplak tağlarda, gölgelik yirlerde ve kaya diplerinde olur. Ve buña ancak hānıku’n-nemir dirler. Bosnaçça “ressimur” dirler. İkincisinün yaprakları çınār ağacınun yapraklarına fi’l-cümle müşābihdür illā ki anlardan uzun ve kavī ve eṫrāfi ziyāde münşākdur. Sākı iki zirā‘ kadar yüksekdür ve a‘lāsında beyāza māyil ve sivri ve küllāh şeklinde çiçekleri vardır. Bunlardan

şoñra ğılâflar içinde mağlûf siyâh ve köşelü tohm hâşıl olur. Köki siyâh ve şaçaklıdur. Üçüncisininüñ kalın ve semüz ve huţuţlu ve iki zirâ‘ kadar ve gâh daĥı uzun sâkı olup nev‘-i şânîninüñ yapraklarından büyük ve ziyâde münşak ve alt tarafı küli rengine mâyil yaprakları vardır. Sâkı daĥı taraf-ı a‘ lāsında bir kaç çatal olup ikil-i melik çiçeklerinden büyük mâ‘ye mâyil fîrfîrî çiçekleri olur. Tohmı degirmi ğılâflar içinde hâşıl olur. Köki siyâh ve şaçaklıdur. Dördüncisininüñ yaprakları düĝün çiçeginüñ yaprakları gibidür illâ ki anlardan büyükdür ve beyâz lekeleri vardır ve tüylüdür. Sâkı degirmidür. A‘ lāsında şarı çiçekleri vardır. Köki zîkr olunan iki nev‘inüñ kökleri gibi siyâh [320b] ve şaçaklıdur. Bu üç nev‘e ĥānķu’z-zî‘b ve ĥānķu’l-kelb daĥı dirler. Bosnaķça “vucuķurayn” dirler.

Tabî‘ atı ve Hâşşa-ı Hānķu’n-Nemir: Evvelki nev‘ ĥuşuşında Diyosķorides ĥakīm yazar ki bu otuñ kökiyle ‘akreblere doķunsalar kâsel ve süst ve za‘îf olurlar. Ba‘ dehu ĥarbaĥ kökiyle doķunsalar evvelki ķuvvetlerine ‘avdet ider. Ve Pelinus ĥakīm eydür: Tecrîbe olunmuşdur ki kimseyi ‘akreb şoķduķda ĥānķu’n-nemir otını veyâ kökini bâde ile veyâ sirke ile içürseler zehrini taşra sürüp anı helâk olmaķdan ĥıfz ider. Ve ammâ ‘akreb şoķmadıĝı vaķtde ot-ı mezbûrı bir kimseye içürseler anı ķatl ider. İmdi ‘akreb şoķmaduķça bu otı kimseye virmeyeler. Ve bu ot ķuduzı ve ĥinzâri ve sâ‘ir cânavarı bâ-ĥuşuş ķaplanı helâk ider. Ve bu eelden aña ĥānķu’n-nemir dimişlerdür.

Hâşşa-ı Enva‘-ı Selâse-i Bâķiye: Girü ķalan üç nev‘i ki anlara ĥānķu’z-zî‘b ve ĥānķu’l-kelb dirler, anlar daĥı zehrli otlardur, bir vechile dāĥilen isti‘ māl olunmayalar, zirâ insānı ķatl iderler. Kökini dōĝüp ve et ile ķarışdurup taĝ içinde taĝıdurlar. Her ķanĝı ķurd veyâ dîlkü veyâ kelb bunı yise helâk olur. Ve bu eelden ĥānķu’z-zîb ve ĥānķu’l-kelb tesmiye olunmuşdur. Bir dürlü ĥayvān otlarken bu otları yimez.

Ve daĥı: Bir ot vardır ki ba‘zılar aña ĥānķu’-nemir dirler, velâkin Diyosķorides ĥakīmün ĥānķu’n-nemir ta‘ rîfine bir vechile muţābîķ degüldür, zirâ bu otuñ faķaţ bir yapraĝı ve ekşeriyyâ iki yapraĝı vardır ki ne buĥûr-ı meryem ve

ne eşek hıyārınıñ yapraqlarına müşābihdür. Ve a‘lāsında uzun şaplar üzerinde dört varaqlı māyī çiçekleri vardır. Köki daħi ‘aḳreb ḳuyruđına müşābih degildir, hemān ḥanṣī ya‘nī çeriş otunuñ köklerine müşābihdür. Pes ekşeriyā ḥükemā buña ḥānıḳu’n-nemir-i kazib ya‘nī yalancı ḥānıḳu’n-nemir dimüşlerdür, v‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı ‘Aynu’l Ğurāb

Ya‘ni “ḳarġa gözi.” Ba‘zılar buña daħi “yek dāne” dirler. Bosnaḳça “veraniya oḳu” dirler. Bu ot şıḳ [321a] ve gölgelü ve nemnāk tağlarda ve ormanlarda olur. Faḳaṭ bir sāḳı vardır ki degirmi ve bir ḳarışdan uzuncadır. Bu sāḳuñ ortasında dört büyük ve yaşşı ve iki tarafı sivri ve orta yirleri ṭamarlı ve biri birinden bir ḳarār üzere müfāriḳ yapraqları vardır. Ve yine nihāyetinde küçük ve eñsüz ve uzunca ve bir tarafı sivri yapraqları olup ortalarında üzüm dānesi ḳadar bir siyāh mīvesi vardır. İçinde kākenc yemişinde gibi çok beyāz toḥm vardır. Köki ince ve beyāza māyil siyāh ve şaçaḳlıdur. Ba‘zılar buña daħi ḥānıḳu’n-nemir dirler, velākin bunlar daħi ḥaṭādur, zīrā Diyosḳorides ḥakīmüñ ḥānıḳu’n-nemir ta‘rīfine muṭābıḳ olmadığından başḳa daħi bu otuñ zu‘m itdükları ḳadar zehri yoḳdur. Ḥattā bilürüm ve tecrube itdüm ki cinden ve cāzūlıḳdan ve siḥrden ‘aḳlları meslüb ve mecnūn olan ba‘zı kimseler bu otuñ ḳuru yemişinüñ ġubārından beher gün şabāḥ ‘ale’r-rīḳ üç dengini sıcak bāde ile içüp üç ḥefte mütevāliyen bu üslüb üzere müdāvet itmekle ol belādan ḥalāş olmışlardır.

Bāb Der-beyān-ı el-Biş

Ba‘zı diyārda buña “demür ṭası” ve “ḥazret-i Süleymān ṭası” dirler. Bosnaḳça “jelernaḳıpe” ve “ḥalumünük” dirler. hīç bir zamān bu ot ḳadar zehrli ot yoġıdı. Yaprakları uzun şaplar üzerinde olup taraf-ı esfeli beyāza māyil boz rengdür. Ve her bir yaprağı altı yaprağa münḳasım olup her bir ḳısm yine münşakḳdur. Sāḳı iki zīrāḳ ḳadar uzun ve ḥuṭūṭlu ve siyāha māyil ḳırmızı ve

gevrekür. Taraf-1 a' lāsında çiçekleri sıra ile açık turup māl rengdür. Ve her bir açık ve mücevvef çiçek mähārebede geydükleri demür taşına müşābih çiçekleri dökülduğdan sonra her bir şapda üçer ğilāflar zuhūr idüp içinden küçük ve siyāh tohm hāşıl olur. Köki degirmi ve uzunca ve sivri ve siyāh ve şaçaklu şebeke gibi biri birine girişmişdür.

Tabī' atı ve Hāşşası: Bu otdan cümle insān hattā hayvānāt dađı şaķınalar, bir vechile ne hāricen ve ne dāđilen isti' māl ideler, zīrā ğāyetle semm-i kātildür. Nitekim müşāhede olunmuşdur ki ba' zı tüccār [321b] bīş otını şalaťa ile yiyüp cümlesi helāk olmuşlardır. Ot-1 mezbūruñ zehri bir mertebe kuvvetlüdür ki hīç bir devā ile def' i mümkün degildür, meger ki ol sā' at te' şirine mübāderet itmedin ve cevfdē tađılıp ğalebe itmedin mu' ālecesine mübāşeret olunsa. Pes maķāma münāsib kendüm müşāhede itdiđum bir vaķ' a hikāyet ideyim tā ki ot-1 mezbūre rāst gelen kimseler kendilerini andan hıfz ideler. Kayāşır-1 Rūm' dan Ferdinandus nām kayşerūñ eţibbā-1 müteķaddemīn ve müte' ađđerīn terkībī ile envā' -1 sümūma dāfi' bir ğubār-1 mücerrebi var idi ki niçe kimesnelerde tecrībe olunmuşdur. Eyyāmdan bir ğün ğubār-1 mezbūrı tekrār tecrībe itmek murād olunup ķatle müsteħaķ bir mücrime sümūm-1 ķātileden semmu' l-fār ya' nī şıçan otını içürmişler. Bir müddetden sonra ol mücrim ditremege başlayup ve yüzi şişüp maşrū' olmuş gibi yire düşmege meyl itmiş idi. Derđal ğubār-1 mezbūrı yetişdürüp içduđdan sonra ol semmi istifrāđ idüp ğalāş olmuşdur. Ba' de eyyām kıral-1 mesfūruñ memleketlerini temāşā iderek Prađa nām şehre geldükde ğubār-1 mezkūrı tekrār bīş otında tecrībe itmege emr eyledi. Pes emrine imtişālen Rodonof nām tađlardan bīş otını getirüp nice eţibbā ve ğükemā müvācehelerinde bir mücrim-i āđere ot-1 mezbūruñ kökinden üç denk miķdārını ğülbeşeker ile virüp yidükden sonra sıcak otda bir buçuķ sā' at ķadar meķş idüp bir dürlü eşerini ğiss itmediđından eţibbā ğayrān olup ot-1 mezbūruñ ol vaķtde sākı ve çiçeđi olmađla kökinüñ kuvveti sākına ve çiçeđine ' ubūr ve kökinüñ te' şirinde kuşūr vardur diyü ittifāķları ile çiçeklerinden ve yapraķlarından iki denk miķdārını sađķ idüp tekrār ğülbeşeker ile ol mücrime içürduđlarından sonra iki sā' at ķadar mūrūr

idüp yine bir nesne duymamış idi, velâkin iki sâ'atdan sonra cümle vücudı za'îf kalbi ağır ve süst olduğundan şikâyet idüp etibbâ daği alınca bir şovuk [322a] der-i hafif ve nebzesinde dağğ-ı za'îf hiss itdüklerinde vücudunda münteşir olmağa başlayan semmi def için gubâr-ı mezbûrî bâde ile virüp içduktan sonra bir lahza mürûrında zann-ı gâlib devâ-yı mezbûr semme vuşul ve biri böyle mücadele itdiğinden ötüri mücrim-i mesfûruñ gözleri dönüp gâh esnemek gâh dişlerin şıkmağ ve boyun indirmeği peydâ idüp bayılmış gibi düşmeğe meyl iderken adamlar tutup yüzine şarâb sirkesi sürüp saçlarından çekduklarında kendine gelüp böreği boşanmış idi. Ba'dehu bunu yatağa yatdurduklarında şovukdan şikâyet idüp der-ı akab gâyet bed râyiḥalu nesne kuşduktan sonra bir miqdâr hıffet izhâr itmiş idi, velâkin az zamândan sonra ol bir yanına dönüp uyumağa kaşd eylemişdür. Ve eger ki anı uyuhudan men' itmişler ise de hevlile uyur gibi cânını teslim itmişdür. Pes imdi Ebû Şinâ vesâ'ir 'Arablaruñ işbu bîş otından yazdukları meşel olmadığı bu hikâyetden ma'lûm olur, zîrâ anlar şehâdet iderler ki bîş bir kuvvetlü semm-i kâtıldür. Şöyle ki def'ine degme bir devâ buluna ve bulunduğu taqdîrde daği bir kimesne ol devâ ile mu'âlece olunup ḥalâş olsa da ḥayâtda oldukça 'illetlü kalup tamladan ve emşâlinde emîn olmaz. İmdi başiret üzere olup ot-ı mezbûrdan ziyâdesiyle şakınalar ki anı bir vechile tenâvül itmeyeler ve eger bir kimesne ḥasûd ve a'dâsı yedinden veyâḥud bir taqrîb ile el-ıyâzu billâh işbu bîş otından yemiş olsa yine anı terk itmeyüp âti'-z-zikr mu'âlece ile taḥlîşine sa'y ideler. Meşelâ ol kimseye ol sâ'at iki buçuğ dirhem kadar saḥğ olunmuş şalgam toḥmını balçık şu ile içüreler, zîrâ bu mu'âlece kuşdurur. Ba'dehu inek südini aḡ bâde ile qarışdurup sıcaklayın bir içim içüreler. Andan sonra 'anber ve miskden üçer çekirdek tîn-i maḥtûm ve kebere kökinden birer dirhem alup ve saḥğ idüp keskin bâde ile içirüp anı sıcak tutalar. Ve daği ma'lûm ola ki bu semmüñ def'inde tiryâğ bir dürlü kâr itmez ve ba'zılar yazarlar ki iki veyâ iki buçuğ dirhem zümürrüd taşından saḥğ idüp gubârını [322b] bâde ile içürseler semmini keser. Ve daği ḡayrılar yazmışlardur ki bîş zehrini gidermek için a'lâ devâ fâreye müşâbih bir ḥayvândur ki bîş otunuñ

kökini kemürür ve ekl ider İtalya hudūdında Ananiya tağında bu fāreyi gördüm ve tutdum, velākin herkes anı bulamaz ve tutamaz, zīrā çok zahmete ve cidd beklemege muhtācdur. Böyle olduğda bir büyük begüñ tabīb-i hāzıķı beginden hikāyet ve tahrīr itdiğından ta‘accüb itmem. ya‘nī beg-i mesfūr bīş otınuñ zehrini ve sā‘ir sümümü def‘ için bir mu‘ālece düzmege niçe eyyām kemāl-i cidd ü sa‘y ile fāre-i mezbūreyi ki aña “bīş mūş” dirler, taleb ve talebinde ısrār idüp encāmında ele getürememişdür, velākin talebi eşnāsında görür ki bir nev‘ büyük sinek ve yaban arusu bīş otınuñ çiçegine konup beslenürler imiş. Bu sineklerden yigirmi dört ‘adedini ve tīn-i mahtūm ve habbu’l-gār ya‘nī defne yemişi ve aşlah tiryāk her birinden onar dirhem alup ve cümlesin saħķ idüp ‘asel-i muşaffā ve zeyt yağıyla ma‘cūn gibi nesne itmişdür. Ve daħi dirler ki bīş otınuñ kırbında nābit olup kökleri bīş otınuñ kökleriyle muhteliķ olan eşcār bir zamān mīve veyā toħm virmez, velākin bīş semmine tiryāk-ı ekberdür ve aña bīş muş dirler, v‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Baldıran Otu

Ve daħi “şūkerān” dirler. Bosnaķça “bulıgalave” ve daħi “aculiķa” dirler. Sāķı boğumlu, içi boş ve iki üç zīrā‘ kadar uzundur. Yaprakları kerefū[r]liyūn ya‘nī şarı ma‘dunusuñ yaprakları gibidür illā ki kıoyı yeşildür ve çok şaķaķ ile münşak ve kertüklüdür. Ve ağır ve keskin rāyiķası vardır. Yuķaru tarafında yan dalları çokdur. Nihāyetlerinde enīsūn gibi beyāz çiçeklü ikllileri olup enīsūndan beyāz toħmı hāşıl olur. Mezāķı nāhoşdur. Köki uzun ve isfināriyye kökine müşābihdür e rāyiķası fenādur. Bu ot her yirde biter, huşuşā harāb olmuş dīvār yirinde ve mezāristānda ve gölgelik yirlerde.

Tabī‘ atı ve Hāşşa-ı dāhilesi: Baldıran ğāyet bārid olduğından pek muzırr ve belki kıatil otdur dāhilen isti‘ māl olundıķı vaķtde, zīrā Atina ahālisi Soķraķ hakīmi bu otlā [323a] tesemmüm itmişlerdür. Ve ben daħi gördüm ki bir kaç kimesne baldıran otınuñ kökünü isfināriyye yirine ekl itdükde kimi helāk ve kimi

meslūbu'l-havās olmuşdur. Ve daħi tecrube olunmuşdur ki qazlar baldıran otını yidüklerinde kuduz olurlar. Ve İtalya memleketinde eşekler baldıran otını ekl itdüklerinde düşüp ol kadar pek uyurlar ki gören ölmüş kıyās ider. Pes bu taqdırde baldıran otı dāhilen isti' māl olunmaq bir vechile cāyiz degüldür. Ve eger bir kimesne haṭā veyā sehven veyā ğayr-ı tarīkle baldıran otını ekl itmiş olsa ol sā'at bir dirhem saħk olunmuş centiyāne kökini bir kadeh eski bāde ile veyā sirke ile içürelər şāyed ki ḥalāş ola.

Menāfi'-i ḥāricesi: Baldıran otını envā' ile-i ḥārreyi tebriye için ḥāricen isti' māl olunur. Meşelā kıızıl yel ve ḥarāretlü şişler ve emşāli ki ğayrı devā ile teskīni qābil degüldür. Baldıran otunuñ uşāresinde veyāḥud şu-yı muḳaṭṭarından bezle ışlayup memeler üzerine qoymaq büyümlerin men' ider ve südlerin qurudur. Baldıran yapraqlarını ezüp ḥāyeler üzerine yaqı itmek şehveti keser ve meniīyi maḥv ve iḥtilāmı men' ider. Ḥāşıl-ı kelām her nesne ki ḥarāretten ḥāşıl ola, bu ot ile ve şu-yı muḳaṭṭarı ile ve uşāresiyle men' ve def' ve aĝrısın teskīn itmek ve nevmi getürmek mümkindür , v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Ṭafsūs

Bu bir aĝaçdur ki çam aĝacına müşābihdür, velākin ol kadar yüksek degildür. Bosnaqça buña “ṭıse” dirler. Yaprakları çam aĝacınıñ yapraklarına beñzer ve dā'imā yeşil ṭurur, velākin saqızı yoqdur ve büyük mercān dānesi kadar degirmi ve kırmızı mīvesi vardır.

Ṭabī'atı ve Ḥaşşa-ı dāhilesi: Bu aĝaç zehrli olduğından Diyoskorides ḥakīm anı aĝaçlar beyānında zıkr itmeyüp zehrli otlar arasında vaz' itmişdür. Bu aĝacuñ zehrine Firenqçe “ṭoksiqa” dirler ve anuñla oqlar zehrlenürler. Çobanlar ve oduncılar bu aĝacuñ kırmızı yemişini ekl itdüklerinde ḥummā-yı ḥārreye veyāḥud ishāle uğrarlar. Arqadya ve memālik-i Franca'dan Narbuna nevāhiyesinde bu aĝaç ol mertebe zehrlidür ki [323b] bir kimse bu aĝacuñ altında uyursa veyā gölgelense otursa ḥasta olur veyāḥud helāk olur. Bā-ḥuşuş bahār vaqtinde ḥayvān mīvesin ekl

itdükde kırmızı şişüp ve çatlar. Kırmızılar mîvesin yiseler simsiyah olurlar. Bir kimesne aldanup mîvesin yemiş olsa ol sâ'at keskin ve eski bâde çok içe veyâ bir miqdâr sirke içe ve daği dirler ki bu ağaca bir büyük demür eñserini kıksalar zehri mündefi' olup zehirli zararlı olmaya.

Menâfi'-i hâricesi: Bu ağaç kırmızıya mâyl ve tamarlı ve perk ve tayanğındur. Ve Perakelsus hakîm dir ki bu ağaçdan her dürlü toğrama işi olur. Meşelâ pîş-tahta ve çekmece ve şandûka ve emşâli ve ba'zı diyârda daği andan kışık yaparlar, huşûşâ bu ağaçdan kıvî fuçî çemberleri olur ve bu eçlden aña daği “çember ağacı” dimişler. Ağacını yakup dütsi itseler fâreleri helâk ider, v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Kerenbü'l-Kelb

Ya'ni “it lahanası” ve “har-zehre”. Bunlar iki ot-ı muhtelif ise de ihtîşârları sebebiyle bu beyânda zikrleri münâsib oldu. İmdi it lahanası Şam ve Haleb ve Antakya semtlerinde bulunur. Şarmaşık envâ'ındandır. Uzun ve ince ve pek gevşek aşmaları vardır ki anuñla nesne bağlamak kâbildür. Yaprığı şarmaşık yaprağına müşâbihdür illâ ki andan yumuşak ve sivridür ve sarı ruṭûbeti ve ağır râyihası vardır. Ve uzun ve sivri ve tüylü ğilâflar içinde küçük ve siyah ve kıatı tohmı vardır. Ve ammâ har-zehre ki aña daği “gül defnesi” dirler ekşeriyyâ deñiz yalılarında bulunur. Ve gâh güller ve çalılar kenârında daği nâbitdür. Bir dilber nebâtdür. Ağaç gibi yukarı çıkar. Ve eñsüz defne yaprakları olup çiçekleri fîrîrî gülleri gibi olur. Mîvesi uzun ve huṭûṭlu ve siyâha mâyl ve boynuz şeklinde ğilâflardur. Açıldıkları vâktde içi yün ile memlûdur. Köki uzun ve ağaçludur ve mezâkı tuzludur.

Menâfi'-i it lahanası: İt lahanasınıñ yapraklarını rûgan-ı sâde ile döğüp ve hamîr gibi yoğurup kelb ve dîlküye ve kırdâ yidürseler [324a] ol sâ'at billeri bükilüp helâk olurlar.

Menāfi'-i ħar-zehre: Bu dağı zehrli bir otdur. Dāđilen isti' māl olunsa insānı ve ħayvānı ħatlı ider. Ve Diyoskorides ħakīm dir ki küçük ħayvānat ħoyun keđi gibi ħar-zehre yaprağları tırdığı şudan içseler helāk olurlar. Ve ammā bir kimseyi ağulı cānavar şoğsa veyā ışursa ve ol sād at ħar-zehre otını sirke veyā bāde ile içürseler ħalāş ola. Bu tağdırde bir zehr-i āđeri def' ider bālāda ħānıķu'n-nemir beyānında mürür itdiği vech üzere. Ve ammā eger bu insānda zehr olmadığı ħalde bu otı yise ve içse anı helāk ider, zīrā zehr bulunmaz ki anuñla mücādele ide ve aña galebe ide belki ol vağtde insānuñ vücūdına bi'z-zarūre ta'addı ider. Ve evlā olan budur ki zehri def' için bu otı virmek iķtifa itdiği vağtde şadef otınuñ yaprağlarını ħarışdurup berāber içüreler, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Enva'-ı Fuṭr

Ya'ni manđar envā'ı. Manđar bir nebātdur ki ne ot ve kökdür ve ne tođm ve ne çiçekdür. Hemān toprađuñ ve ađađlaruñ ve çürümüş odunuñ ve sāyir çürümüş eşyanuñ ruṭubet-i zā'idesinden ħāşıl bir nesnedür. 'Ömri ħalıldür, zīrā altı yedi günde tamām olur, tiz biten tiz yiter kelāmı mefhūmınca. Ve dağı manđar envā'ı ekşeriyyā gök gürlerecek ve yağmur yağacağ vağtde biter ve envā'ı çoğdur. Zīra ba'zı diyārlarda ve ba'zı şamanlı şaçağlarda biter ve yir yüzinde manđar dağı envā'ı keşiredür, velākin cümlesin iki ħısma tağsım idelim. ħısm-ı evvel şol manđardur ki ekl olunur. Ve ħısm-ı şāni şunlardur ki ekl olunmaz veyā muzırrdur. Ammā ekl olunan manđaruñ on dürlüsi ħadar vardur. Biri mayıs manđarıdır ki her yirde meşhūr ve ancağ māh-ı mayısdā bulunur. Bunlar evvel sıcağ şu ile ħaşlanup ba'dehu rūđan-ı sāde veyā zeyt yağıyla ve bahār ile ħor üzerinde veyā şişde bişürölüp ekl olunur. Şekli degirmi ve ortası sivridür. Ve esfeli arı gümece gibi delüklü ve boz rengindedür. [324b] ħalın toprağlı çayırarda ve mer'ā ve tarla eṭrāfında biter. Ve biri toñuz elması ki 'Arabca kemāh dirler. Bunuñ ne sākı ve köki vardur. Hemān yir içinde bir degirmi ve eṭrāfı egri ve buruşuğ ve ħabuđı siyāh ve içi beyāz veyā siyāha māyil bir cisimdür. Ve bunuñ bir dürlüsi dağı

vardur ki kabuğı kırmızıya m̄yil ve yalabıkdur. Ve içi koyı m̄'idür, velâkin evvelki kadar laţif ve büyük degildir. Toñuz elması faşl-ı rebi' de birden iħrâc olunur. Buldukları yirün bir 'alâmeti vardur, andan bilinüp iħrâc iderler. Ba' zı diyârda maħşûş zağarlar vardur ki koğusundan bulup ol yiri eşüp anda bulunduğına işâret iderler. Bu mantarı sıcak kül altında bişürüp tuz, büber ve zeyt yağıyla ekl iderler. Bir hoşça aşdur. Ve ba' zılar anı bişmedin tuz ile ekl ider. Ve biri sultân mantarıdır. Üsti kestane rengine ve esfeli şarıya m̄yildir. Evvelâ bunların kabuğlarını şoyup ba' dehu kıyup revđan-ı sâde ve bahâr ile bişürürler. Ve biri karanfil mantarıdır ki sâkları kışşa ve a' lâsı bir miqdâr kırmızıya m̄yil ve esfeli huţuţludur. Ve karanfile beñzer hoş râyiğası vardur. Bunları kor üzerinde revđan-ı sâde ve büber ve tuz ile bişürüp ve üzerine limün şıķup ekl iderler. Ve biri büberciķ mantarıdır ki bübere müşâbih keskin mezâķı vardur. Bunları daği sâbıķları gibi kor üzerinde bişürüp yirler. Ve biri mer' â mantarıdır ki ekşeriyyâ hayvân otlayan yirlerde m̄ah-ı haziranda yağmurdan soñra biterler. Degirmi ve yaşşı, üsti şarıya m̄yil beyâz ve esfeli siyâha m̄yil kırmızıdır. Ve biri çil mantarı ve tavuķ mantarı daği dirler. Nemnâk tağlarda ve ormanlarda biter. Bunları evvelâ sıcak şu ile haşlayup ba' dehu revđan-ı sâde ve bahâr ile tağlı iderler. Ve bu çil mantarının bir dürlüsi daği vardur ki ol daği nemnâk ormanda çürümüş ağaçların yanında biter. Boz reng yoşun rengine ve gâyet şulu ve tağ' ı b̄arid ve hazmı güçdür. Ve biri etmek mantarı ve südlice mantarı daği dirler. Bunlar daği tağlarda ve ormanlarda biterler. Kestane rengine m̄yil ve mer' â mantarı kadar büyük ve südlüdür. Sâ' irler gibi tağlı olunur. Ve daği bişmedin etmek gibi çig ekl iderler. [325a] Ve biri belluţ mantarı ki aña daği tavşan kulacığı dirler. M̄ah-ı ağustosda mişe ağacının köki yanında bulunur. Büyük ve boz ve kırmızı rengine bişmiş buzağu pençesine müşâbihdür. Bu daği sâ' ir mantarlar gibi tağlı olunur. Ve biri daği kızıl mantardur. İħrâķ olunmuş şevârlık (?) ve çalılık yirlerinde biter. Mer' â mantarına beñzer velâkin andan beyâzrağdur. Bu daği m̄ah-ı ağustosda zuhûr ider. Ve ammâ ekli câiz olmayan mantarın daği envâ' ı çokdur. Hemân ba' zıların beyân idelim. Cümleden biri sinek mantarıdır. Bir kırmızı ve beyâz lekelü zehrli

manşardur. Me'kūlatdan bir nesneye halş olunup sinekler andan yidükde helāk olurlar ve kezālik ğayrı hayvānāt. Ve biri daħi çıra ağaçlarınıñ altında biter. Büyük ve şarı manşardur. Şığırlar buña ziyāde müştākđur, velākin andan ğasta olurlar. Ve biri daħi cūvān tavıdır ki aña daħi tozaklık dirler. Çayırarda ve otlu şahrālarda beyāz tıp gibi biter. Ve ğāh insān kellesi kadar büyük olur. Ve içi şığır tezegi gibi nesne ile töludur. Kıruğuğdan soñra çatlayup içinden şarıya māyil duman çıkar. Ve bir nev' daħi ağaçlarda ve kütüklerde biter. Ve biri daħi ğarıkūn manşarıdır ki maħşūş bir nev' ağaçda biter. Bütūñ tafşīli bālāda kitāb-ı evvelde eşcār arasında mūrūr itmişdür. Ve biri daħi 'atşārlarda bulunan köpek manşarıdır. Köpek çok olan yirlerde ya'nī ulu tağlarda yir altında olur. Ve bu manşar ancak köpeğiñ menīsinden ğāşıl olur ve anı kimse bulamazdı eger ki köpek kendi işāret itmese, zīrā avcılar ve köylü adamlar müşāhede itmişlerdür ki evkāt-ı maħşūşada köpekler gelüp manşar-ı mezbūr bulunduğı maħalde ön ayaklarıyla yiri eşerler. Ba' dehu bu manşar ol maħalden iħrāc olunur. Degirmi ve siyāha māyil ve zāhiri düz degildür. Ve içi beyāzđur ve ağır rāyihası vardır ğuşūşā tāze olduğı vağtde. Ve bu koħuya köpekler gidüp yiri eşerler ve ğāh olur ki bu manşar köpeğiñ ğāyesi şeklinde bulunur. Avcılar ve kıruylar (?) bu manşarı getürüp 'atşārlara şatarlar. Ve biri daħi süngerdür ki ol daħi manşar envā'ından 'add olunur. Deñizde ve deñiz yalılarında olan kıyalar üzerinde biter.

Tabī'atları ve Ğaşşa-ı dāħileleri: [325b] Diyokorides ğakīm dördünci kitabınıñ yetmiş birinci bābında dir ki cümle envā'-ı manşar ya ekl içündür veyā kıatl ider. Güye dimek ister ki tedāvīde nādir isti'māl olunurlar ğıdāları olmadığından ötürü; belki vücūdı şışırürler ve tebrīd iderler ve balğam-ı keşīfi irāş ider. İmdi isti'mālleri muħātaralıdır. Bu eelden manşar yimeñ. İştihāları çok olanlar başīret üzere olalar ki anlar ile vücūdların telef itmeyeler. Ğāşılı eñ eyü manşar gereği gibi tabħ olunmaduğça ve üzerine bahārāt şaçılmaduğça ekl itmek ğaşardur. Belki ba'zı vağtde bir mertebe zararlıdır ki insān andan meflūc ve helāk olur. Kıaldı ki İtalya'da ve sā'ir memālik-i ğārrede nābit olan manşar memālik-i bāridede olanlardan yimek için eslemdür. Ğarın kökünü manşar ile tabħ

itmek veyā büryān itmek mazarrını def' ider ve yimesi hoş olur. İtalya memleketinde mantarı şarımşak ve büber ile terbiye idüp ekl iderler. Aḥlaṭ veyā emrūd ḳurusıyla mantarı ṭabh idüp yimek zararlı olmaz. Ve eger ki bir kimesne zehrli veyā terbiye olunmamış mantar yimiş olsa ve andan boğulmak istese veyāḥud ḳarın burusın duysa derḥal istifrāğ ide. Meşelā aṭa şoğanı sirkessin içe veyāḥud bulunmadığı taḳdīrde turub toḥmını saḥḳ idüp ılıcaḳ şu ile ve sirke ile içse ve istifrāğ itdükden şoñra esfentīn ya' nī pelin otını sirkencebīn veyā bāde ile ḳaynadup içe veyā ḥardal ve sūnbül-i ḥaṭāyī kökiyle veyā selīm otıyla saḥḳ idüp ḡubārını sirkencebīn ile içe. Ve ḡāriḳūn ḡubārından bir dirhem miḳdārını sirkencebīn veyā bāde ile içse nāfi' dūr.

Menāfi' -i ḥāricesi: Mürver mantarını gül şuyunda ıṣladup ḥarāretlü şiş üzerine vaz' itmek ḥarāretini alup şişi indirür. Ḳurı civān ṭopı dumanı māddele, delüklü ' illetlere nāfi' dūr, zīrā anları ḳurudup oñalmaḡa tevcīh ider. Cerrāḥlar ve berberler faşd itdikleri ve ḳanda kesduḳları ṭamar üzerine bu mantardan bir parça bağlarlar, ṭamarda ḳanı ṭutar. Sinek mantarını süd ile [326a] ḳaynadup bir ṭabakada sineklere bıraḡalar. Andan içen sinekler cümle helāk olurlar, velākin sâ'ir ḥayvāndan ve uşaklardan ḥıfz ideler ki andan tenāvül itmeyeler. Sâ'ir ağaç mantarları meşelā ḳayın ağacında ve ḳoz ağacında vesâ'ir ağaçlar üzerinde bulunan ḳurı mantarlardan ḳav yapılır. Bu vechile evvelā mantarı gül şuyunda bir hoşça ḳaynaduḡdan şoñra çıkarup ve ḳurudup yumuşak olınca dögeler. Ba' dehu tekrār gügerçile şuyunda ḳaynadalar, çıkarup tecfif ideler, a' lā ḳav olur, āteşi tiz ṭutar. Köpek mantarından müteḳaddimūn bir nesne yazmamışlardur, velākin bu mantar ḥuşūşā köpek ḥāyesi şeklinde olan zekere taḳviyet virüp şehveti taḥrīk ider. ḡubārından iki buçuḳ dirhemine üç denk dāru'l-fülfül ḡubārını ḳarışdurup şürb olunduḡda ve şerbet-i mezbūr daḡi ' avratlaruñ südlerin arturur. Köpek mantarını yaḳup ferce dütsi itseler raḥmiñ yuḳaru ḳalkmasın men' ider. ' Avratlar daḡi köpek mantarıyla oyunların icra idüp ' aşık ḳalmaḳ için bu mantarı içürürler. Ve daḡi köpek mantarını sirke veyā bāde ile içmek zehri men' ve kesr ider. Ḥuşūşā ağulu cānavardan ' āriż olduḡda ve ammā süngerin daḡi tecfif ve nevāzil

kaṭ' itmek kuvveti vardır. Pes süngeri pek kuru iken cerāhatı ağan yaralar ve çibanlar üzerine vaż' oluna ki ruṭubetini cezb ide. Bir 'avratuñ raḥmi yuḡaruya kaḡsa ve bir maḡalden āḡere veyā bir cānibden āḡere ḡareket itse süngeri keskin şarāb sirkesinde şişirüp sıcaklayın ferai üzerine vaż' ide. İtleri ve büyük şıçanları helāk itmek murād itdıḡuñ vaḡtde süngeri parça parça kaṭ' idüp ve revḡan-ı sāde içinde büryān idüp bir kaç kıṭ' asın kelbe yidüre veyāḡud büyük şıçanlar bulunduḡı maḡalde vaż' eyleye. Bundan ekl itdükleri vaḡtde qarınlarında sünger hażm olunmayup belki şişüp ve tamarları sedd idüp helāk ider, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Sürencān

[326b] Evāyilde aña belbūs-ı vaḡşī ya' nī yabānī şoḡan dirlendi. Bosnaçça “uḡun” dirlir. Bu şol kökdür ki 'aṭṭārlar eşābi'-i hermüs yirine isti' māl idüp ve 'illet-i niḡrīs için andan ḡablar düzüp zarar-ı 'ażim birle şāḡib-i niḡrise virürler ve ḡastayı ifsād iderler, zirā bu sürencānuñ dāḡilen isti' māli zararlı ve zehrlidür. Biçilmiş çayırlarda bā-ḡuşuş taḡlarda bulunanlarda faşl-ı ḡarīf ve evāḡirinde zuhūr idüp biter yapraqsuz çiçeklerin açar ve şitādan ḡaber virür. Köki bir degirmi şoḡandır. Çiçeklerinüñ ba'zıları süd gibi beyāz dur ve ba'zı kırmızıya māyil beyāz dur. Ve ekşeriyā altışar yapraqları vardır. Ve ortaları şarıdır zanbaqlarda gibi. Za'ferān çiçeginüñ şeklinde illā ki anuñ rengi ve rāyihası ve mezāḡı anda yoḡdur. Faşl-ı ḡarīfde çiçegi var iken mezāḡı tatludur. Ve ammā faşl-ı rebī' de ḡalāveti gidüp acı olur. Ol vaḡtde yapraqları zuhūra gelür. Peyḡamber çiçeginüñ veyā aḡ zanbaḡuñ yapraqları gibi. Bunlaruñ arasından uzun mīvesi libās-ı şitāvīsinde ya' nī eski ve şolmuş sāḡları içinde melfūfe olduḡı ḡalde ḡurūc ider. Açıldıḡı vaḡtde içinde ikişer veyā üçer uzunca ve beyāz ḡāye şeklinde nesne görinür. İçleri müdevver toḡm ile memlū olup māḡ-ı temmūzda kemāle geldiḡda turup toḡmı gibi açık kestane renginde olur. İşbu vech-i 'acīb üzere faşl-ı rebī' de yapraqları nemā ider. Faşl-ı şayfda mīvesi ya' nī toḡmı ḡāşıl olur. Faşl-ı ḡarīfde faḡaṭ çiçekleri meydana gelür. Ve faşl-ı şitāda şoḡanı ya' nī köki kemāle gelür.

Ƙuvveti ve haşşâşî: Diyoskorides hâkîm dimişdür ki bir kimse sûrencân kökini ya' nî şoğanını ekl itse helâk olur, zîrâ zehrli mantar gibi kâtıldür. Ve ancak bu otı bu kadar tafşîl üzere beyân itmemişdür ki bunuñ ne otını ve ne kökini cehlen ve sehven bülbüs-ı vahşî veyâ eşâbi' -i hermüs yirine isti' mâl ideler, zîrâ bunlar başka başka nebâtdur ve ammâ evâyilde cümlesini bir kıyâs [327a] idenler bu köküñ faşl-ı harîfde tatlu olmasına aldanup tabî' atına hılâfen hüküm itmişlerdür. Bu ot ve kökinüñ semmini def' için bâlâda mantarlaruñ semmini def' için zıkr olunan devâlar münâsibdür, v'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Eşâbi' -i Hermüs

Bâb-ı sâbıkda mürûr itmişdür ki ' atfârlar zehrli olan sûrencân kökini eşâbi' -i hermüs yirine isti' mâl idüp devâlarını ifsâd iderler. İmdi fi'l- haқиқа eşâbi' -i hermüs ne güne ot oldığı bu bâbda ma' lûm olsa gerekdür. ' İlm-i tıbda ve ğayrı fûnunda mâhir ve Nemçe kıralı tarafından âsitâne-i ' aliyyede ilçilik tarîkıyla bir müddet muķîm olan Evkeriyüs Busbek nâm begzâde itmâm-ı hizmetden sonra târîh-i hicretinñ toқuz yüz yetmiş senesinde İstanbul'dan Nemçe ' avdetinde eşâbi' -i hermüs-ı haқиķî birle envâ' -ı nebâtat-ı nefise-i sâ'ire getirüp baña hibe eylemişdür. Ve bu kök eşâbi' -i hermüs olduğına inandığıma iki sebep vardır. Evvelkisi budur ki İstanbul'da ve etrafında aña eşâbi' -i hermüs-ı haқиķî didükleridür. İkincisi budur ki köki çatal olup biri birinden müfâfiķ ve her insân parmağına müşâbih ve uclarında insân tırnağına muţâbıķ olmağla Yunan lisânınca "hermude kaţilus" ya' nî "hermüs parmağı" tesmiye olunmuşdur. Hermüs hükemayı kebâ'ir-i müteқaddimînüñ biridür. Ve kezâlik Ebû Sinâ dağı anı eşâbi' -i hermüs tesmiye itmişdür ve şahih olan budur. İmdi ma' lûm ola ki bu eşâbi' -i hermüs otınıñ yaprakları iki çarın kadar uzun olup hanşî ya' nî çeriş otınıñ yaprağına müşâbihdür illâ ki andan eñsüz ve yeşildür. Kökine çarib olan yapraklar yukarıda olan yapraklardan kışşadur. Ve aşl-ı vâhidden dört kök hurûc idüp biri birinden müfâriķ olurlar. Ve bâlâda zıkr olunduğı üzere insân

parmaıklarına müşâbihdür. Ve rengi kırmızıya mâyl beyâz ve tırnaqları beyâzdur. Ve bu ot bitdiği yerde yir yüzine qarîb kıl gibi ince kökleri vardır. Ğayrı yirinde hiç yokdur. Otuñ ortasından bir sâķ hurûc idüp [327b] üzerinde evvelkilerden kışşa bir kaç yaprakları vardır. Çiçegini görmedüm, hemân bir uzunca ve emrûd şeklinde ve sûrencân toħmligina müşâbih yeşil tamarucaķ var idi ve mücerred bu müşâbeheden ol ħatâ-ı ‘azîm ve mazarr neş’et itmişdür ki bütün memâlik-i Rum ve Firenk’de sûrencânı eşâbi’-i hermüs yirinde isti‘mâl itmişler, ħâalbuki sûrencân semm-i mühlikdür. Bu taķdîrde sûrencân devâsın ve ħabların virdükleri niķrîs şâhibleri ol sâ‘at bi’l-külliyeye meflûc oldukları ‘acîb degildür.

Menâfi’-i eşâbi’-i hermüs: Ağınața nâm ħakîm eşâbi’-i hermüs kuvvetini tecribe idüp dir ki eşâbi’-i hermüs kökini saħķ idüp ğubârını içmek veyâħud kökini kaynadup şuyını içmek müşhil-i kavîdür. Ħuşûşâ niķrîs şâhibleri için, velâkin bu devâ mi‘deye şıķlet virür, v’allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Zehirsüz Sûrencân

Ba‘zılar buña daħi süsen-i berrî didüklerine Diyosķorides ħakîm şehâdet ider. Bu ot yapraklarıyla ve sâķıyla zanbaķa müşâbihdür, velâkin andan küçük ve eñsüzdür. Çiçekleri Diyosķorides kavli üzere beyâzdur. Ve Pelinus ħakîm taħrîri üzere mâyîdür. Bu çiçeklerüñ mezâķı acıdur, toħmı yumuşaķdur. Köki uzun ve parmaķ kadar kalın olur ve râyiĥası hoşdur ve mezâķında ‘ufuşatı vardır. Tağlarda mişe ağaçlarınıñ altında ve gölgelik yirlerde olur. Ba‘zılar zehrsüz sûrencân ile nâs mâbeyninde meşĥûr olan peyġamber çiçegini murâd iderler. Zu‘m-i fâsidleri ‘adem-i diķķatlerinden gelür. Peyġamber çiçegi bu ta‘rîfe külliyyen muġâyirdür, zîrâ peyġamber çiçeginüñ yaprakları zanbaķ yapraklarından küçük ve eñsüz degildür, belki a‘razdur. Şeklleri daħi muţâbiķ degildür. Sâķlarında daħi bir dürlü müşâbehet yokdur, zîrâ peyġamber çiçeginüñ sâķı iplik gibi incedür. Köklerinde daħi emr öyledür, zîrâ peyġamber çiçeginüñ kökleri ince ve za‘îf ve beyâz ve yir yüzinde qarîb eţrâfa yayılıp uzun ve parmaķ

ķadar ķalın degildir. Bu cümleden Őnra hıć bir yirde bulmadum ki zehrsüz sūrencānuñ çiķeginde rāyiĥa-ı laťif vardur diyü taĥrİR olunmiŐ Ola. Hālbuki peyġamber çiķeginüñ ġāyet laťif rāyiĥası vardur ve bu ĥālet-i mu‘tebere zehrsüz sūrencān çiķeginde [328a] mevcūd olsa idi Diyosķorides ve Pelinus ve Calinus nām ĥükema bir vechile andan sūkūt itmezleridi. ĤuŐuŐā Calinus ĥakīm ki nebātuñ rāyiĥasından ve mezākından, taĥāyi‘ ve ķuvāların ta‘yİN ve taĥrİR ‘adeti idi. İŐbu zehrsüz sūrencānı zıkr olunan ta‘rİf ve vaŐf üzere İtalya ĥudūdında Ananbe taġlarında ćok bulmiŐumdur ki her vechile Diyosķorides ĥakīmüñ taĥrİRiyle muťabıķ idi.

Menāfi‘: Bu otuñ kōki diŐ aġrısın teskİN ider. Őuda ķaynadup maťbūĥıyla mazmaza ideler. Yapraklarını dōġup veyā bādede ķaynadup yaķı itsele henüz irin toplanmiŐ ćıbanları ve sā‘ir ŐiŐleri ve yumruları taġıdır, v‘allāhu a‘lem

Bāb Der-beyān-ı ĤaŐiŐetü’z-zücāc

Ya‘ni “Őırća otı” veyā “cām otı.” Ve ba‘zı diyārda aña ^”dīvār otı” dirler ekŐeriyyā dīvār dibinde nābit olduġından ötüri. Ve daĥi “ćil otı” dirler, zİRā ćil taVuġı bu otı yimekten ġāyet ĥazġ ider. Bosnaķća “daneynuc” dirler. Bu otuñ nāzik ve ķırmızıya māyil sākı vardur. Yaprakları merķuryalis ya‘nİ yaban feslegeni yapraklarına müŐābihdür illā ki eťrāfi kertüklü degildir ve tüylü ve ĥaŐındır. anuñla cāmlara ve ŐiŐelere cilā virürler. ćiķekleri ġāyet küçük ve ķoyı ercuvanİdür. Toĥmı siyāh ve pek küçük olup küçük ve tüylü ve ĥaŐİN ġilāflar içindedür ki ķalabıķ gibi eŐvāba yapıŐa ķalur. Kōki ķırmızıya māyil ve Őaćaklıdur.

Ĥabİ‘atı: ĤaŐiŐetü’z-zücāc bārid ve raťbdur. Tenķıye ve dūŐürmek ķuvveti vardur.

Menāfi‘-i dāĥilesi: Bu otı ķaynadup içmek öksürüġ-i medİdi teskİN ider. Őu-yı muķaťтары daĥi bu ķuvvettedür ve bu eelden eskiler bu otı dōġup Őıġırlara öksürükden virürler idi.

Menâfi'-i hâricesi: Bu otı döğüp veyâhud ezüp yağı itmek kızıl yeli ve yanığı ve her dürlü harâretlü çibanları ve kabarcıkları tebriye ider. Otını döğüp ‘uşâresini üstübec ile qarışdırusalar ‘ilel-i mezkûreye bir nâfi‘ merhem olup envâ‘-ı ‘ilel-i âkileyi ve temrügeyi ve emşâlini daği tebriye ider; üzerine yağlayalar, ‘uşâre-i mezbûreyi tekenüñ iç yağıyla qarışdıup merhem gibi niķrîs üzerine vaz‘ itseler ağrısın teskîn ider. ‘Uşâre-i mezbûreyi [328b] ‘asel ile qarışdırup anuñla ğargara itseler boğazda bezleriñ harâretlü şişlerin giderür. ‘Uşâre-i mezkûreyi gül yağıyla qarışdırup kulaqlara iķtâr itmek ağrısın def‘ ider. Yaraları tîz tebriye itmek için mücerreb devâ budur. Haşîsetü’z-zücâc otınıñ yapraklarını kurudup ve saħk idüp ğubârını bir kaç gün mütevâliyen yara içine ekeler, yarayı bitişdürüp harâretten ve fesâddan hıfz ider. Ve daği bu otuñ tenķiye itmek kuvveti olmağla meşâne taşına mübtelâ olup bir hoşça tebevül idemeyen kimselere virmek nâfi‘dür. Bu taķdîrde meşâne taşını süren devâlardan aña zamm olunsa aķvâ olur. Meşelâ ma‘danos ve turup ve ğarn ve tere otı ve emşâlini mezbûr ot ile kaynadup sıcaklayın kâsık üzerine bağlayalar. Bâde ile tabħ olunsa ziyâde kuvvetlü olup meşâne taşını ve bevli ziyâde sürer, v’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Mişak Otu

Meşhûr bir otdur. ‘Avâm buña “şıçan kulağı” dirler. Bunuñ adları çokdur. Ba‘zı diyârda aña “tavuķ ışırgı” ve “tavuķ otı” ve “kuş otı” dirler tavuķlar ve kuşlar bu otı ziyâde sevduķlarından ötüri ve anlara nâfi‘dür. Ve bu eelden kanarya kuşlarınıñ kafeslerine aşı koyarlar. Ve daği “tavuķ bağırsağı” dirler bağırsağ gibi birbirine qarışmış olduğundan ötüri. Bosnaķça “ķujseteravce” ve “mişakine” ve “ķoķotice” dirler. Ve bir yumuşak ve şulu otdur ve ince kıl gibi kökleri vardır. Yaprakları anağâlis otınıñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki andan yumuşakdır. Ve şarıya mâyil yeşildür ve sâķlarınıñ iki canibinde küçük ve beyâz çiçekleri olup yaprakları haşîsetü’z-zücâc çiçekleriniñ yapraklarına bir mertebe muţâbıķdur ki

hiç farkları yoktur. Gâyet küçük ve sarı tohumu vardır ki küçük ve ince gılâflar içindedür. Bu ot her bāğçede ve bāğlarda ve semüz tarlalarda bulunur.

Ṭabī' atı: Bārid ve raṭbdur, velâkin düşürmek kuvveti yoktur.

Menāfi' -i dāhilesi: Yapraklarını laḥmuñ şu-yı maṭbūhında kaynadup yimek hastalıklardan zebūn ve arıklanmış kimselere bir nāfi' gıdâdur. Şu-yı muḳaṭṭarını büyük ḥarâretlerde küçük ma'şūmlara [329a] içürelere, ḥarâretlerin def' idüp serinlik getürür.

Menāfi' -i ḥāricesi: Bu ot ve 'uşâresi ve şu-yı muḳaṭṭarı her dürlü ḥarâretlü yaralar ve 'illetler için isti'cām oluna. Ol yaralar ve 'illetleri şu-yı muḳaṭṭarıyla gısl ideler veyâ 'uşâresin sürelere veyâḥud otını üzerine vaz' ideler, ḥarâretini alur giderür, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Ḥayyü'l-'Ālem

Nās beyninde “kulaḳ otı”yla meşhûrdur. Ve ba'zılar buña “yıldırım otı” dirler. Güye ki bu ot ḳanḡı ev üzerinde bulunursa ol eve yıldırım işâbet itmeye ve bu eelden Bosnaḳça aña “çovaḳuça” dinilmiştir. ya'nî şâ'ikâdan ev muḥāfızı dimekdür. Bu ot yaz ve ḳış yeşil olup ne şovuk ve ne sıcak ve ne yaşlıḳ ve ne ḳuruluḳ anı ifsād ider. Ve Diyosḳorides ḥakīmüñ ḳavli üzere üç nev'i vardır. Ammā evvelkisi ḥayyü'l-'ālem gibidür. Buña daḡı Firenḳçe “barbayuvis” dirler. ya'nî “liḡye-i müşteri” dimekdür ve Bosnaḳça daḡı buña “neterisek” dirler. Dīvārlarda ve şaçaḳlarda biter ve her bir kütük kendi yapraklarıyla ayrudur. Yaprakları semüz ve ḳalın ve şulu ve sivri ve biri birine muttaşıl ve mütezāhim ve ḳatmer yılduza müşābihdür. Aşaki dāyiresi yire māyildür. Māh-ı temmūzda yapraklarıñ ortasından siyāha māyil ḳırmızı ve tüylü ve bir ḳarış ḳadar uzun sākḳlar ḡurūc idüp üzerlerinde biri birinüñ yanında ḳoyı ḳırmızı çiçekleri olur. Faşl-ı ḡarīfde bunlar tohum virmeksüzün zāyil olup yaprakları bütün ḳış yeşil turlar. Ammā nev'-i şānī ḥayyü'l-'ālem-i şaḡirdür, ya'nî “küçük kulaḳ otı” ve ba'zılar “ḳaya ḳoruḡı” dirler. Bosnaḳça “ḳuḡnı mujek” dirler. Bu daḡı dīvārlarda

ve eski şaçaklarda ve ba'zı kumlu ve kuru tarlalarda ve mer'âalarda biter. Ve hayyü'l-âlem-i kebîr gibi her dâyim tâze ve yeşil turur. Sâkları çoktur ve semüz ve kalın ve şulu yapraklarıyla donanmışdır. Ve her biri buğday dânesi şeklindedür, velâkin daği uzundur. Sâklarınıñ nihâyetlerinde yeşile mâyl sarı çiçekleri vardır. Ve ba'zılarında çiçekleri beyâz olur. [329b]

Tabî'atları: Büyük, küçük kulağ otı derece-i şâlişede bâriddür. Yübüseti pek azdur.

Menâfi'-i dâhilesi: Harâretten hâşıl olan yürek sürmesinde kulağ otından şu-yı muqathtarından üç dört kaşık miqdârın içüreler. Ammâ gayrıda içürmeyeler. Kulağ otınıñ 'uşâresin bâde ile qarışdurup içmek şogulcanı sürer.

Menâfi'-i hâriceleri: Zıkr olunan iki nev' kulağ otları kızıl yele, göz harâretine, yanığa, harâretlü nikrise ve etrâfa yayılan 'illetlere nâfi'dür. Yapraklarını yalnız veyâ arpa unıyla qarışdurup 'ilel-i mezkûre üzerine vaz' ideler, harâretlerin ve ağrıların def' ider. 'Uşâreleri ve şu-yı muqathtarları daği cemî'-i beden-i insânda bulunan ol mişillü harâretleri def' ider. İçinde bezler ışlayup üzerine uralar. Kulağ otı 'uşâresini ve it üzümünüñ şu-yı muqathtarını berâber alup içinde kulağ otınıñ dügmelerini ve kaz yağını merhem gibi olunca kaynadup süreler. Cemî' harâretlü şişlere ve 'illetlere zımâd-ı nâfi'dür. Bir kimsenüñ bel şovukluğı olup gayr-ı ihtiyârî menisi aksa küçük kulağ otını ayak kabına çıplak ayak altına döşeyüp üzerinde yürüye gide, ol 'illetden hâlâş ola. Tohmı yire zer' itmedin kulağ otınıñ 'uşâresiyle ışlayup ba' dehu zer' olursa tırtıl aña zarar itmeye.

Ve ammâ: Kulağ otınıñ nev'-i şâlişi hayyü'l-âlem-i aşgardur. Aña "kedi şalkımı" ve "dīvâr büberi" dirler. Bâlâda zıkr olunmuşdur ki büyük ve küçük kulağ otı bâriddür ve ammâ işbu nev'-i şâlişüñ tabî'atı hârr ve harîfdür. ışırur ve kabardurur. Kayalar ve bâğçe dīvârlar üzerinde biter. Bunuñ şekli küçük kulağ otına fi'l-cümle müşâbihdür, velâkin sâkları çok küçük ve incedür. Ve çok ve pek küçük mütezâhim yapraçıklar ile cemî'-i cevâhibde donanmışdır. Bunuñ daği sarı ve yılduzvârî küçük çiçekleri vardır. Bu ot ışırur ve cildi kabardurur ve deşer.

‘Uşâresini revġan-ı sâde ile ġarıřdurup şişe ve ura sürseler anları řaġıdup giderür, v’allahu a‘ lem.

Ve daġı: Bir nev‘ ġulaġ otı vardır ki aña ġayyü’l-‘âlem-i şecerî dirler ağaç gibi yukarıya nâbit olduğundan ötüri. Sâķı yirden yukarıya yeşildür ve yan dalları ve yapraġı yokdur. [330a] Sâķınuñ a‘lâsında yapraġları büyük ġulaġ otınuñ yapraġları gibi bölük bölük müctemi‘ ve mütezâġimdür, velâkin bunuñ yapraġları eşrâfdan ve orta yirinde tüylü ve ortası daġı ġalın ve çizilidür. Köki çatal ve siyâha mâyildür. Baġr-i Yunan’da Kefelonya, Vazante ve Fursire cezirelerinde bulunur. Ķuvveti büyük ġulaġ otınuñ ġuvveti gibidür.

Ve bundan ġayrı daġı ġulaġ otınuñ envâ‘ından ‘add olunur bir ot vardır ki aña Latince “şepena” dirler. Küçük ġulaġ otına mişâbihdür. Bir ince köki var. Bu otı yirinden çıkarup kökinden iplik ile oçada başı ařaġa aşa ġoysalar ġurumaz belki nemâ ider ve sâķınuñ ucları yukarıya döner. Yapraklarını bâde ile içseler meşâne yeline ve ġuřûnetine nâfi‘dür. Bâ-ġuřûş ġuř ġonmaz kökinüñ şu-yı mařbûġıyla şürb olunduġda ziyâde ġuvvetlü olur, v’allahu ta‘âla a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Āzânü’l Ķâzî

Buña “göbek otı” dirler yapraġları insân göbeline müşâbih olduğundan ötüri ve daġı “zühre göbegi” dirler. Firenkler aña “ġoparġula” dirler, ya‘nî “ġapaġlık otı” dimekdür, zîrâ çölmek ġapaġına daġı müşâbihdür. Diyosġorides ġakîmüñ taġrîri üzere iki dürlüdür. Biri büyük göbek otıdır ki aña Latince “kimbaliyun” daġı dirler, ya‘nî “tömbelek otı” dimekdür. Bu otıñ çok ve degirmi ve içi boş ve çanaġ gibi veyâ tömbelek gibi veyâġud göbek gibi üsti çuġurlu yapraġları vardır. Sâġları ince ve müdevver olup eşrâfı fîrfîri çîçekler ile donanmışlardır. Köki zeytûn dânesi şeklinedür. Ve üzerinde ġıl gibi ince kökleri vardır. Eski ve ġarâb olmuş dîvârlar üzerinde bulunur. Ve biri daġı küçük göbek otıdır. Bunuñ daġı çok ve semüz ve yaşşı ve lisân şeklinde ve kökinüñ şolanında büyük ġulaġ otında gibi müctemi‘ ve mütezâġim yapraġları vardır. Faġař bir ince sâķı vardır ki

yapraklarının orta yirinden hüruc idüp rummānu'l enhāruñ gibi küçük çiçekleri ve tohumu vardır. Köki ince ve uzundur ve ince kıl kökleri çoktur. Bu ot kayalarda biter.

Ṭabī'at ve Menāfi'i: Calinus hākīm dir ki göbek otunun muhteliṭ ṭab'ı vardır, ya'nī raṭb ve bir miqdār bāriddür ve cüz'ī 'ufuṣatı ve bir miqdār merāreti vardır. Tebrīd ider ve girüye def' ve tenkıye ve neṣr ider. A'zā dönüşmesine [330b] ve harāretlü ūşler ve kızıl yele ve harāretlü mi'deye nāfi'dür. Yapraklarını döğüp bir kaç nevbet ol' illetler uralar. Yapraklarını kökiyle berāber çigneyüp yimek bevlı idrār ider ve meṣāne taşını pāre pāre ider. Göbek otını ve kökünü 'asel ile terbiye idüp tenāvül itmek istiskāyı sürüp giderür. Ammā küçük göbek otunun kuvveti ve te'şiri kulağ otunun gibidür, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Fıtık Otu

Ya'ni “kasiğ yarığı otı.” Ve buña daḥi “göbek otı” dirler, zīrā bu ot kasiğ ve göbek yarıklarının mu'ālecesinde isti'māl olunur ve bu eelden taşıkçılar bu otı bāğçelerde ekerler. Latince buña “perfuliyata” dirler, ya'nī yaprakdan geçme dimekdür, zīrā bu otun sākları ve yan dalları yapraklarının içinden geçmiştir. Bosnaçça aña “pupikuve terave” dirler. Buğdayd ve filice? añuzlarında ve ba'zı bāğçelerde daḥi olur. Bir degirmi ve ince ve düz ve kırmızıya māyil sākı olup yan dalları çok olmağla bir küçük şecere müşābihdür. Gerek sākı ve gerek yan dalları çiçeklerinin şaplarına varınca siñirlü ve üsti çukurlu olan yapraklardan geçmişlerdür. Güye ki yaprakların içinden çekilmişlerdür. Yaprakları pek degirmi olmayup taraf-ı a'lāsı sivridür. Ve gırağ yaprağına fi'l-cümle müşābihdür, velākin andan nāzik ve düzdür. Her bir yan dalının nihāyetinde yeşile māyil sarı çiçeklü iklīli vardır ki südllegen otunun iklīllerine fi'l-cümle müşābihdür. Tohumı siyāha māyil boz rengindedür. Köki za'if ve beyāzdur ve ince kıl kökleri vardır.

Ṭabī'atı: Kasiğ otunun mezākı bir miqdār acı ve düşürici olmağla hār ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Kāsık otı iç yaraları ve yarıkları için isti‘ māl olunur. Toħmını bāde ile veyā sirkencebīn ile kıynadup içeler veyāħud saħķ idüp ğubārını içeler.

Menāfi‘-i ħāricesi: Bir şabīnūñ ğöbeĝi taşra çıkısa kıasık otını toħmıyla döĝüp ğöbeĝi üzerine baĝlayalar, ol sâ‘at [331a] ĝirüye çekile. Kıasık otunuñ yeşil yapraĝlarını döĝüp yaķı itmek şaĝirūñ ve kebīrūñ kıasık yarıĝını oñaldurur, v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Büyük Kıalabık

Bosnaķça “luben velıkı” ve “repuħ” ve daħi “lıķı ķıcık” dirler. Bu otuñ pek yaşşı ve uzun ve țaraf-ı a‘lāsı kıoyı yeşil ve esfeli ĝülü renglü yapraĝları vardır. Sāķı deĝirmi ve fırfırıye māyil ve ħuťuťlu olup çok yan dalları vardır. Üzerlerinde fındık kadar ve daħi büyük düĝmeler ħāşıl olup ĝāyet çok ķengelleri vardır ki anlar ile eşvāba yapışurlar. Bu düĝmeler ki evvelā yeşil olup ba‘dehu mora māyil aķık fırfırı ķiçekler aķar. Toħmı uzun ve boz rengdür. Kōki kıalın ve uzun ve zāhiri siyāħ ve bātını beyāzdir ve mezāķı acıdır. Ĥarāb yirlerde ve kıalın toprakda olur. Envā‘ı çokdur. Cümlesi bir țabī‘ atdadur.

Ťabī‘ atı: Büyük kıalabık düşürür ve tecff ve maħv ider.

Menāfi‘-i dāhilesi: Büyük kıalabık kōkinden bir dirhemi ķam fıstıkı ile döĝüp içmek kıan ve irin tükürenlere bir devā-yı nefisedür. Kemāle ĝelmiş toħmını döĝüp ğubārını içürseler meşāne taşını sürer.

Menāfi‘-i ħāricesi: Büyük kıalabık otunuñ yapraĝlarını yaz ĝunlerinde tāze iken eski ‘illetler üzerine vaz‘ itmek nāfi‘dür. Mezbūr yapraĝları çıkık yā kıırık a‘zā üzerine vaz‘ itmek ħoş ve nāfi‘dür. Yapraĝlarını döĝüp ve țuz ile kıarışdurup yaķı itmek yılan ve kıuduz it şoķdıĝına ve țaladıĝına vesā’ir aĝulu ħayvān ve ħaşerāt ışırdıĝına ĝāyet nāfi‘dür. Kōki daħi bu kıuvvettedür. Kōkini döĝüp ve revĝan-ı sāde ile kıarışdurup merhem ĝibi ur üzerine kıoyısalır anı maħv ve izāle ider. Yapraĝlarını döĝüp ve yumurța aĝıyla kıarışdurup yanık üzerine vaz‘ itseler

tiz oñala ve eger yapraqlarını asık otınıñ yapraqları ile beräber dögüp asık yarığı üzerine baqlasalar a‘lä ve aqvā olur, v‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Küçük alabık

Ba‘zı diyārda “kirpi alabığı” dirler ve ^’şerbīn” dirler ve “dilenci biti” ve “civān biti” dağı dirler. Bosnaça “luben [331b] mali” ve dağı “mali ıcik” dirler. Bunuñ sākı degirmi ve külī rengine māyil yeşildür. Ve yan dalları çodur. Yaprakları fi‘l-cümle sermec yapraklarına beñzer. Mülāyim ve yumuşaq ve gülī rengine māyil ve kertüklü ve mezākı bāğçe teresine müşābihdür. Mivesi olan dügmeler zeytūn dānesi şeklinde tūlānī ve degirmi ve kirpi gibi dikenlüdür ve eşvāba yapışur. Köki ırmızı ve şaaklıdur. Eski mezārlarda ve itler yanında ve şulak ve alın mer‘ālarda ve naaslardaki obanlar oyunlarını üzerinden imrār iderler. Bunuñ dügmeleri ile ba‘zı ehl-i řabāyi‘ ve oca arılarıñ tecribeleri vardır. Faşl-ı řarīfde mezbūr dügmeler aıldıkları vaqtde her dügme içinde ikişer arpa dānesi bulunursa bir eyü ve maşşūl-dür seneye delālet ider. Ve ammā eger iki sivri yulaf dānesi bulunursa ahta delāletdür dirler.

abī‘ atı: Küçük alabık hār ve yābisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Küçük alabık kökünü dögüp ve ğubārına saħ olunmuş rāvend-i inī arışdurup bāde ile veyāħud sirkencebīn ile içmek daħil cevfdē behaq ve baraşa bā‘iş olan cemī‘ ‘ilel ve emrāzı giderür; bayılmağı def‘ için bir mücerreb devā budur. Bir kimse bayılup bilā-‘ aql ve lā-nuş yatsa küçük alabık ‘uşāresin ol sā‘at dudaklarına süreler veyāħud bir midārın ağızına aıdup içüreler, derħal kendine gele, mücerrebdür.

Menāfi‘-i hāricesi: Küçük alabık dügmelerini henüz kemāle gelmedin cem‘ idüp ve dögüp toprak abında bir müddet hıfz itdükden üzerine ılıca şu döküp başa yaı itseler şaı a‘lä şarıya boyar. Ba‘zılar şu yirine bādeyi isti‘ māl iderler. Küçük alabık otını dögüp yaı itmek şişleri şağıdur, v‘allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Kattîs

Ki aña “keçi yoncası” dirler. Buruğ çalısuñnıñ qaddi qadar bir otdur. Nitekim Calinus hakîm dañi böyle beyân itmişdür. Her şapda üçer yapraqları vardur. Sâ’ir yonca envâ’ı gibi, lâkin bunuñ her bir yaprağınun ortası yukaruya kalkmışdur. Yaprakları parmaklar arasında ezildiğı [332a] vaqtde şadef otınun gibi râyiha peydâ olur ve ağızda çignendiğı vaqtde tâze nohud gibi mezâkı olur. Ve altun şarusı renginde çiçekleri olup andan egri ve bükülmüş ğilâflar hâşıl olur ki içinde tohm turur.

Tabî’atı: Keçi yoncasınun yapraqları yeşil iken bāriddür ve ammâ kurudukları vaqtde harâret-i mu’tedileleri vardur ebem gümecinun yapraqları gibi.

Menâfi’-i dâhilesi: Keçi yoncasını bâde ile veyâ sirkencebîn ile kaynadup içmek bevli idrâr ve çok süd getirür. Gerek murz’ia hatunlara ve gerek civâna ve her dürlü hayvânâtı semürdürür. Kovan arusu dañi çiçeginden hazz ider.

Menâfi’-i hâricesi: Keçi yoncasınun yapraqlarını ve tohmını döğüp yağı itmeler her dürlü şışı indirür, v’allahu ta’âla a’lem.

Bâb Der-beyân-ı Yılduz Otu ve Yılduz Çiçegi

Buña dañi “dünbel otı” dirler. Bunuñ üç dört ve gâh beş toğrı ve katı ve ağaçlu ve şarıya mâyil siyâh sâqları olup nihâyetlerinde yalabık ve yılduzvârî çiçekleri vardur ve sebep-i tesmiyesi dañi budur. Çiçeklerinun şekli papadya çiçeginun gibidür. Ortaları sarı ve eţrafı gövez renginde uzunca ve eñsüz yalabık yapraqlarıyla bir dâyirede ihâta olunmuşdur. Sâqlarında olan yapraqlar zeytün yapraqlarınun şeklinde olup küçük ve hâşîn ve siyâha mâyil yeşildür ve mezâqları bir miqdâr acıdur. Yukaruya gitdikça dañi küçük olurlar. Köki şaçaklıdur ve biraz karanfil râyihası vardur. Faşl-ı harîfün ibtidâsında çiçegi açılır. Bunlardan soñra

gevşek bir tohum hâşıl olur ki rüzgar esdikçe uçar gider. Yabanî tağlar ve vādilerde ve biçilmiş tağ çayırlarında biter.

Ṭabī'atı: Yılduz otı gül gibi bārid velākin çok degildir. Maḥv ve tecfif kuvveti vardır, nitekim merāretten fehm olunur.

Menāfi'-i dāhilesi: Çiçeklerini şuda kaynadup içmek boğaz cerāhatına ya' nī ḥunāka ve küçük şabīlerūn hasteligine ya' nī ümm-i şıbyana nāfi' dūr.

Menāfi'-i ḥāricesi: Yılduz otını döğüp mi' de üzerine koysalar mi' denūn ḥarāret-i 'arızāsını def' ider. Gözüñ ḥarāretlü şişine ve şu kara çıktığına ve ḥāyelerūn ḥarāretlü şişine nāfi' dūr. Döğüp merhem gibi üzerine koyalar. [332b] Ve daḥi dirler ki bu otı hemān zeker ve ḥāye üzerine aşı koymağla ağrıların teskīn ider.

Ve daḥi: Bir ot vardır ki aña daḥi yılduz otı dirler. Bununı altun şarusı renginde çiçekleri vardır ki şeklinde papadya çiçegine müşābihdür. Ve altında dāyiren-mā-dār uzun ve eñsüz sivri küli rengine māyil yeşil yaprakları olup yılduz gibi görünür. Ve sākılarında daḥi uzunca ve tüylü ve ḥaşın yaprakları vardır. Bu ot daḥi mezḳūr yılduz otı ile kuvvetde berāberdür, v'allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Riclū'l-Esed

Ya' ni "arşlan ayağı" dirler. Ve ba' zılar buña daḥi "yılduzlu ot" dirler. Firenkler buña "elḥimille" dirler. 'Arabī olmak gerek. Bu otuñ degirmi ve yaşı ve eṭrāfi bir miḳdār kertüklü ve sekiz veyā toḳuz zāviyelerde münşak ve açık arşlan ayağına müşābih yāḥud yıldıza müşābih yaprakları vardır. Bu yapraklarıñ uzun ve tüylü şapları hemān kökine qarīb yirde ḥurūc ider. Ve kökinde daḥi ince ve degirmi ve tüylü ve bir buçuḳ qarış kadar uzun sākılar çıkup nihāyetlerine varınca küçük yaprakları vardır. Māh-ı temmūzda yeşil tarafları içinde ḥaşḥaş tohumı gibi küçük ve sarı tohum hâşıl olur. Köki parmak kadar kalın ve şaçaklı ve ağaçlu; zāhiri kırmızıya māyil siyāh ve bātını sarı ve mezākı bir miḳdār acı ve serddür. Otlı yirlerde ve tarla kenārında ve tağ çayırlarında bulunur.

Ṭabī‘atı: Arslan ayağı bārid ve yābisdür. Mezākı serd ve düşürücidür, velākin bir miqdār acı olmağla bürüdetinden yübüseti ziyādedür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Arslan ayağı hāliš yara otlarınıñ biridür, zīrā yaraları zamm ve tebriye itdiğından başka daħi daħi ‘illetlerüñ harāretini def‘ ider. Ol ‘illetler gerek açık ve gerek kapanık ve gerek zāhirde ve gerek bātında olsunlar. Ve daħi çok insānda her dürlü yarıkları tebriye ider. Ve daħi şar‘ için mücerreb devādur. Bir kaç gün mütevāliyeten bu otuñ ‘uşāresini şabāh ‘ale’r-rīk sıcağlayın içseler.

Menāfi‘-i hāricesi: Arslan ayağınuñotu ve köki yaralar için isti‘ māl olunur hem [333a] içürmekle ve hem ğubārını eküp otından ve kökinden maşnū‘ merhem zımād sürmekle. Saniķola otı ya‘ nī şifā otı gibi ‘avratlar bu otuñ şu-yı maṭbūhıyla ferclerin ğasl itseler bekār gibi olalar ve eger içinde bezler ışlayup memeler üzerine ķoysalar memeleri büyük olmayalar.

Bāb Der-beyān-ı Āzānu’d-Dübb

Ve “bevāşir-i lāle” daħi dirler. Nās beyninde “şıĝır ķuyruĝı” ile meşhūrdur. Bosnaķça “depuyezme” dirler. Bunuñ envā‘ı çokdur. Eşher olan ikidür. Biri beyāz ve biri siyāhdur. Ve beyāzı daħi iki dürlüdür. Biri mü’enneş ve biri müzekkerdür. Mü’enneşinüñ çok ve büyük ve yaşşı ve anduz yaprağlarına müşābih yaprağları vardur, velākin anlardan mülāyim ve yumuşağ ve beyāz küli rengine māyil yeşil ve pek tüylüdür. Faķaṭ bir ķalın ve tüylü sākı olup bütün eṭrāfi yaprağlar ile donanmışdur. Bu yaprağlar yuķaruya gitdikķa biri birinden küçük ve eñsüz olur. Bu yaprağlardan yuķaruya nihāyetine dek sākıñ ṭolayında altun şarusı rengine küçük güller gibi ve rāyiħaları hoş çiçekleri zuhūr idüp dökülduğlarından şoñra yirlerinde degirmi ve tüylü dügmeler ķalup içleri küçük toħm ile memlūdur. Ve bu uzun sāk çiçekler ile yanan mūma beñzer ve bu eclden Latin lisānınca buña “ķandela rekeya” ve “ķandela lareye” dirler, “ķıral ķerāĝı” ve “ķerāĝ otı” dimekdür. Ve ğayrı lisānda daħi “yanık otı” ve “kök yanığı” ve “čan

oti” daħi dirler. Köki uzun ve ağaçlu ve parmak kadar kalın ve siyâhrağ ve mezâkı serddür. Müzekkeri daħi zıkr olunan mü’enneşe müşâbihdür illâ ki bunuñ yaprakları daħi eñsüz ve sâkı daħi incedür. Ve ammâ siyâh şıgır kıyruğı daħi beyâza müşâbihdür illâ ki yaprakları siyâha mâyil yeşildür ve daħi yaşşıdır.

Ve daħi: İki nev’ yabanî şıgır kıyruğı vardur ki yaprakları ciger tâzeleyen otınuñ yapraklarına müşâbih olup altun şarusı renginde çiçekler vardur. Bunlaruñ kıddleri büyükdür ve biri birine müşâbihdür illâ ki biri birinden uzundur.

Ve daħi: Diyoskorides ħakîm bir nev’ şıgır kıyruğın zıkr itmişdür ki kalın [333b] ve semüz ve pek tüylü yaprakları vardur. O ilde bunuñ tüyinden fitîl yapup kıdîllerine isti’ mâl iderler idi. Şıgır kıyruğı her yirde olur. İşlenmemiş kıumlu toprakda ve tararlarda ve yollarda ve çitler diblerinde biter.

Tabî’ atı: Cümle şıgır kıyruklarınıñ yaprakları ve çiçekleri yâbisdür ħarâreti ħiss olunmaqsızın ve ammâ kökinüñ mezâkında serdlik olmağla kıbiz ve düşürücidür.

Menâfi’-i dâħilesi: Şıgır kıyruğınıñ kökini ekşi bâde veyâ sirke ile kıyadup içmek yürek sürmesin kıç’ ider. Ve ammâ bu marâz ile berâber sıtma varsa ancak şuda kıyadup içeler. Ve kezâlık çiçeginüñ şu-yı mukıatlarında daħi bu fâyide vardur. Bir kıç gün beher gün dörder beşer kışık içeler ve bu vech üzere isti’ mâl olunduğda kırın burusın ve ağrısın def’ ider. Zıkr olunan matbûħ veyâ şu-yı mukıat kıırık ve yarık olan kimselere nâfi’ dür. Veyâħud zarbdan ve düşmekden dâħil-i cevfdde nesnelere yarılmış veyâ kırılmış olanlara daħi yarar. Ve kezâlık ciger emrâzına ve zâtü’l cenbe ve öksürüğe ve cemî’ emrâz u evcâ’ ħârre-i dâħileye nâfi’ dür. Ve daħi şişmiş ve demi ağan bevâşır için bir mücerreb devâ budur ki tokıuz günde tamâm olup ‘ illetden bir nesne kıalmaya. Şan’ atı budur: şıgır kıyruğınıñ kökini alup tenkıye ve ħasl eyleye ba’ dehu şobanuñ üstünde yavaş kıorda ki yanmaya ve kıuvveti zâyil olmaya ba’ dehu saħkı idüp ince ħubâr ide. Bu ħubârdan ve buğday otından ikişer buçuğ dirhem ve bir dâne yumurta şarusın alup aşlah revğan-ı zeyt ile yoğurup şabâħ aç kıarnına yiye ve bu üslûb üzere tokıuz gün mütevâliyen ide. Bi-iznillâhi ta’ âla ol ‘ illetden ħalâş ola. Menküsnâm tabîb yazar

ki nice kimesneyi dört günde bir tutan sıtma-ı medîdden mücerred büyük şığır kıyruğunuñ ‘uşâresiyle taḥlîş eylemişdür. Sıtmanuñ berdi gelmezden bir sâ‘at evvel [334a] ‘uşâre-i mezbûreden sıcaḳlayın bir içim içürmekle ve bunuñ meşelini ḥakîm ve ṭabîb Nova Vilanus tecrîbe idüp dir ki kendini ve ğayrılarını dört günde bir tutan sıtmadan ‘ilâc eylemişdür, velâkin bu ot sâkıını sürmedin kökünü döcüp ‘uşâresinden iki bucuḳ dirhemini münâsib şı ile veyâ bâde ile içürür imiş. ya‘nî dört güne dek her bâr sıtma tutduğı sâ‘atde.

Menâfi‘-i ḥâricesi: Şığır kıyruğı otını veyâḥud çiçeklerini şuda ḳaynadup isti‘mâl itmek gözleruñ ve maḳ‘aduñ ve ‘avret-i ğalîzenüñ ve niḳrîsüñ cem‘-i ilel-i ḥârreleriçün aşlaḳ ve enfa‘ devâdur. Bezler ile sıcaḳlayın gözler ve niḳrîs üzerine vaz‘ ideler veyâ buğusına oturalar. Şığır kıyruğunuñ şı-yı muḳatṭarını yaşaran gözlere iḳṭâr itmek nâzilesini keser. Yüzüñ kızılığını bir ḳaç gün ol şı-yı muḳatṭar ile ğasl itmeler kızılığını giderür. Ve daḫi kızıl yele ve ḥarâretlü şişe ve envâ‘ ‘illet-i muḫterîḳaya nâfi‘dür. İki ḳat bezler ol şı-yı muḳatṭarda ısladup üzerine ura ve daḫi her dürlü ḥarâretlü ve dâyim işler ve ışırcı cerâḫatları ve uyuzları ve ḳoñağı ve keli oñaldurur. Büyük şığır kıyruğunuñ çiçeginden bâde ile taḳṭîr olunan şıyı bezler ile niḳrîs-i ḥârre üzerine ursalar fi‘l-ḥâl ağrısın def‘ ider. Ve daḫi şığır kıyruğı otınıñ çiçeginden bu vechile yağ istiḫrâc olunur. Çiçeklerini bir şişeye ṭoldurup ve ağzını muḫkem ḳapayup güneşe bırağa. Ol çiçekler erüyüp yağ kesilür. Yağ-ı mezkûr niḳrîs için ğâyet nâfi‘dür. Fırça ile saçâ sürseler saçı şarıya boyar ve uzadur. Bir ete mîḫ degse şöyle kim aḳsamağa muḫtâc olsa, ol mîḫi ḳıḳardıḳdan soñra büyük şığır kıyruğunuñ otını iki taş arasında ezüp ṭabanına şara, ‘acâyib göre. Yaprâḳlarınıñ veyâ çiçekleriniñ ‘uşâresini sigillere sürseler zâyil olalar. Diyosḳorides ḥakîm dir ki bir kimse incîri bütün sene çürümekden ḥıfz itmek murâd itse, incîri büyük şığır kıyruğunuñ otı arasında [334b] sebet ṭolınca ṭabaḳa ṭabaḳa döşeye, bütün sene ṭurup çürümeyeler v‘allâhu a‘lem.

Ve daḫi: Bir nev‘ şığır kıyruğı vardur ki Pelinus ḥakîm aña “güve otı” dimişdür. Bu sebebden ki güveleri celb ider. Ve eger bu otı yire bıraḳsalar güveler

aña cem‘ olurlar. Diyoskorides ve Calinus bu otı zıkr itmemişlerdür. Qaldı ki şıgır kıuyruğına müşābih oldığından ötüri şıgır kıuyruğı envā‘ından ‘add eyledük. Yaprakları ol kadar beyāz ve tüylü degildür. Belki yeşil ve bütün eţrāfi kertüklüdür ve çok budaqları vardır. Nihāyetlerine varınca şarı çiçekleriyle donanmışdur ki rāyiĥaları ve şeklleri büyük şıgır kıuyruđunuñ çiçeklerine müşābihdür. Bunlar dökülduqları vaqtde yirlerine ketān toĥmınıñ dügmelerine müşābih dügmeler kalup içinde toĥmı ĥāşıl olur. Ba‘zı diyāruñ kıızları bu dügmeleri yalduzlayup istiĥanlarında isti‘ māl iderler. Ve andan ötüri bu ota “altun düğmesi otı” dirler. Bāğlarda ve yollar kenārında biter ve gāĥ ırmaqlar ve çayırlar kenārında bulunur. Kıuvveti ve te‘şirinde şıgır kıuyruğı otı gibidür v‘allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ĥabeş Otu

Firenkler “atıyupis” dirler. Yaprakları şıgır kıuyruđunuñ yapraklarına müşābih olup ġāyet ĥaşin ve tüylü ve köki qaribinde biri birine mütezāhimdür. Sākı dört köşeli ve kalın ve büyük kalabık gibi ĥaşındür. Tarāf-ı a‘lāsında yan dalları çokdur ve küçük ve beyāz çiçekleri olup küçük ġilāflar içinde burçak kadar büyük bir çift toĥm ĥāşıl olur. Köki şaçaklı derin yir içindedür. Mezākı yağludur. Kıurudığı vaqtde siyāĥ ve boynuz gibi perk olur.

Menāfi‘-i dāĥilesi: Kökini şuda kıaynadup içmek irin tükürenlere eyüdür. Ve daĥi ‘ırķu’n-nisāya ve zātü’l cenbe ve boğaz ĥuşūnetine nāfi‘dür.

Menāfi‘-i ĥāricesi: Siĥr-bāzlar ve cāzūlar bu ota ol kadar ĥāşşa nisbet itmişlerdür ki bu otı bir ırmağa veyā çaya ilkā itseler şuyını kıuruda ve bir kilidüñ yanına kıutsalar kilid ve kıapu açıla, v‘allāhu ta‘āla a‘lem. [335a]

Bāb Der-beyān-ı Diş Otu ve Diş Köki

Yaprakları beş parmak otunuñ yapraklarına fi‘l-cümle müşābihdür. Her biri bir uzun şap üzerinde olup beş uzun ve kertüklü şaçakla münkasımdur. Köki ‘acib

vech üzere niçe beyāz ‘ukde ve yumrılardan müctemi‘ ve mütezzımındur. Ol yumrılar biri birinden ayrıldığı vaktde her biri rengde ve şeklde insān dışine müşābihdür ve bu sebebden “dış köki” tesmiye olunmuşdur.

Menāfi‘i: Dış köki otı kısıq yarığı için ‘acāyib devādur. Saḥḥ idüp ğubārından iki buçuq dirhemini ğavez köki maṭbūḥıyla şabāḥ ‘ale’r-rīk içüp kırk gün mütevāliyen müdāvemet olunduğda ve daḥi otını dögüp ve kısıq yarığı üstüne koyup bağlar ile muḥkem bağlayalar. Devā-yı mezbūre daḥi cemī‘ yara-ı bāṭıne ve ḥadden ziyāde sāyile olan ‘illetler için nāfi‘dür, v’allāhu a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Kāfandar veyāḥud Kāfdar

Buña daḥi “çatalca dil” dirler. Bosnaqça “ cinquve terave” dirler. Diyoskorides ḥakīm katında “hepiyuğluşun” dirler. Bunuñ yaprakları şıçan dikeninüñ yaprakları gibidür, velākin anlardan çok büyük ve - kuvveti ve siñirlüdür. Ve her bar ikişer yaprak biri birine muqābil olup ortalarından bir küçük paracık zuhūr ider ki bir küçük dilcige müşābihdür. Bunuñ dibinden bir degirmi evvelā yeşil ba‘dehu kırmızı olur. Şıçan dikeninde gibi yemiş ḥāşıl olur. Bu otuñ sākıları degirmi ve yeşil ve ḥuṭūṭlu ve gevşekdür mühr-i Süleyman otinuñ sākıları gibi. Köki daḥi şıçan dikeninüñ kökine fi’-cümle beñzer. Tağlarda ḥuşūşā nemnāk yirlerde bulunur.

Menāfi‘-i dāḥilen: Müte’ahırün bu otuñ çok ziyāde ḥāşşasını tecribe itmişler. Müteqadimminden otını veyāḥud kökini saḥḥ idüp ğubārını sirkencebīn veyā bāde ile içmek raḥımleri kākūp bayılan ‘avratlar için devā-yı ‘azīmdür. Ve daḥi şabīlerüñ kısıq yarıklarına ğāyet nāfi‘dür. Kökinüñ tozundan üç dengini ve ekşer bir dirhemini ğavez kökinüñ şu-yı maṭbūḥıyla şabāḥ ‘ale’r-rīk içüreler ve bu vech üzere nice eyyām müdāvemet ideler, velākin ibtidā günlerde [335b] bağırsaqları güye incek gibi görünüp kısıqları ziyāde ḥareket itmekle kısıqların bağlar ile muḥkem bağlamak gerek.

Menāfi'-i hāricen: Otını veyā kökünü boğazda düşen dılcığı 'ilāc için isti' māl olunur. Otını veyāhud kökünü şuda kaynadup maṭbūhıyla gārgara ideler, v'allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Lisānu'l Mecūsī

Buña daḥi “defne-i iskenderiyye” dirler. Bu otuñ yaprakları şıçan dikeninüñ yapraklarına fi'l-cümle müşābihdür, velākin büyük ve huṭūṭlu ve şapsuz olup sākılara muttasıldur. Yapraklarıyla sākılarınıñ beyninde uzun şaplar üzerinde kırmızı ve degirmi ve noḥud kadar büyük yemişi olur. Sākıları bir qarış kadar ve daḥi uzun ve degirmi ve gevşekdür ve çok yan dalları vardır. Köki beyāz ve kalın ve diş köki gibi yumrulu ve şıçan dikeninüñ köki gibi şaçaklı velākin andan büyük ve yumuşak ve hoş koḥuludur. Yüksek taḡlarda bulunur. Ba'zılar zu' m iderler ki lisānu'l mecūsī ve çatalca dil otı birdür, velākin ḥaṭā iderler, zīrā mābeynlerinde fark-ı zāhir vardır. . Min vücūh azher budur ki lisānu'l mecūsī otınıñ mīvesi uzun şap üzerinde yapraklarıñ yanında ḥāşıl olur. Ammā çatalca dil otınıñ mīvesi yapraklarıñ üstünde olur. Yapraklarında ve köklerinde daḥi fark vardır ve bu sebebden Diyoskorides ḥakīm bunları başka başka bābda zīkr eylemişdür.

Menāfi'-i dāhilesi: Defne-i İskenderiyye ya'nī lisānu'l mecūsī otınıñ kökünü saḥḡ idüp ğubārından üç dört beş dirhemine varınca sirkencebīn veyā bāde ile vaz'-ı ḥamlde şarplanan ' avrata içürseler velādetini teshīl ide. Ve bu devā daḥi kāsık yelini sürer ve ḥayzı idrār ider ve daḥi tābi'i sürer ve daḥi boğaz içinde düşen dılcık için otını şuda kaynadup şu-yı maṭbūhını üzerinden içeler.

Menāfi'-i hāricesi: Otınıñ ve kökinüñ ğubārı eşilen yaraları ve çıbanları kurudup oñaldurur. Ḥuşūşā boğazda dılcık tolayında olanları içine ğubārını ekeler, v'allāhu ta' āla a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Şarı Şalkım

Firenkçe “anaçiriş” dirler. Bunuñ iki nev‘i vardır. Biri büyük [336a] ve biri küçükdür. Büyük şarı şalkım bir ağaçdur ki Firengistân’da Kamnepiya ve Apoliya nâhiyesinde çokdur. Ve bir uzunca ağaçdur. Uzunca ve sivri ve yumuşak yaprakları vardır. Her bār üçü bir şapdadur yonca yaprakları gibi. Altun şarusı renginde uzun şalkımlı çiçekleri olup döküldüklerinden sonra yirlerinde termus gılâflarına müşâbih gılâflar hâşıl olur. İçinde bögrülce şeklinde bakla kadar doru tohmı vardır. Bütün ağacunu keskin ve bed râyihası vardır. Ammâ küçük şarı şalkım Firengistân’da ve Rumeli’nde ve gayrı yirlerde daği bulunur. Mâh-ı mayısta ve haziranda çiçeği açılır. Bunuñ daği kebîrinün gibi altun şarusı renginde çiçekleri olur, velâkin şalkımları daği uzundur. Çiçeklerinden sonra katır kuyruğı otından gibi gılâflar hâşıl olup içinde fig tohmı kadar uzunca ve siyâha mâyil tohm vardır. Qarular bunuñ mîvesin sehven veyâ haţâ’en ekl itdikleri vaktde bir mertebe kuşarlar ki encâmı kan tükürürler. Bunuñ ağacı gâyet perk ve çetin ve Özi semtinde siyâhdur Firenk ağacı gibi ki aña daği peygamber ağacı dirler ve gâyet çetin olduğundan keskin bıçaqlarunu kılağısı andan döner ve bozular. Ve bu ağaçdan ba‘zı diyârda yay yaparlar ve daği yağ için herk yaparlar.

Tabî‘ atı: Şarı şalkım hârrdur. Issıdur ve hall ve neşr ider.

Menâfi‘-i dâhilesi: Yapraklarını saħk idüp üç denk veyâ bir dirhemini tatlu bâde veyâ bal şuyıyla içmek hamli sürer ve bevli idrâr ider ve niķrîsi tecfif ve şudâ‘ı teskîn ider. Tohmını saħk idüp tenâvül itmek kuşdurur.

Menâfi‘-i hâricesi: Şarı şalkımuñ tâze yaprakların dögüp şiş üzerine koysalar şişi indirür. Şarı şalkımuñ yapraklarını teshîl için vaz‘-ı haml iden ‘avratlar üzerine aşı koyalar, velâkin yine tîz indürmek gerek, v’allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Reteme ve Retime

Türkçe “kattır kıyruğı” dirler. İnsan boyunca bir ağaçdur. Kabağı şarı ve içi siyâhrağdur. Ağacı perkdür. Bundan dağı yay yaparlar. Kütüğinden çok ve ince ve toğrı ve uzun ve yeşil ve yumuşak ve kabeş gibi gevşek ve içi beyâz özlü ve boğumsuz ve budaqsuz ve a’lâsı dikenlü çubuklar hürüc ider. [336b] Bu çubuklar ile aşmalai bağlarlar ve ğayrı bağlara dağı yararlar. Yaprakları uzunca ve ketân yapraklarına fi’l-cümle müşâbihdür illâ ki anlardan kalın olur. Bu nebâtuñ cümlesi acıdur ve altun şarusı renginde çok çiçekleri vardır. Bunlardan degirmi ve uzunca ğilâflar hâşıl olup içinde fig toğmına müşâbih ve zâhiri siyâh ve bâtını şarı toğm olur. Güneşi çok bulunan yirlerde ve depelerde olur. Firengistân’uñ ba’zı yirinde ğâyet çok bulunur. Mâh-ı mayıs ve haziranda çiçegi açılır. Ol vakitte ba’zı kırlar ve bayırlar kattır kıyruğı çiçeginden şap şarı olur. Pelinus hâkim yazar ki kovan arusu bu çiçeklerden hazz ider ve bu sebebden ba’zılar bu çiçekleri kovan tolayında vaz’ iderler ve bu çalınıñ çubuklarını ketân gibi şı içinde ışlayup dökerler. Muţâflar bundan urğan örerler ve dağı andan kalın bezler olur.

Menâfi’-i dâhilesi: Toğmından iki denk miğdârını saħk idüp şabâh ‘ale’r-rîk bal şuyıyla içmek harbak gibi müşhil olur. Bu sebebden zamânımızda niķris için müsta’meldür, zîrâ niķrise bâ’iş olan ruţûbet-i keşîfeyi aşğıdan sürer. Ve bu toğm dağı bevli idrâr ider ve bögrek ve meşâne taşını kesr ider. Çubuklarını yapraklarıyla berâber bir kaç gün sirke içinde ışlayup ba’dehu dögseler bir ruţûbet ya’nî ‘uşâre hâşıl olur ki andan on dirhemden on beş dirheme dek içürseler ‘ırķu’n-nisâya ğâyet nâfi’dür.

Menâfi’-i hâricesi: Kattır kıyruğı toğmını urı ve her dürlü şişleri giderür. Sirke ile döğüp yakı ideler. Çubuklarını eski revğan-ı sâde ile döğüp diz üzerine bağlasalar diz ağrısın def’ ider.

Ve dağı kattır kıyruğı nev’inden ‘add olunur bir ot vardır ki aña “neme” dirler. Firenķçe “isteratium” dirler. Bunuñ dağı uzunca ve ince ve toğrı ve gevşek çubukları olup yaprakları yokdur. Bu çubuklarıyla dağı aşmaları bağlarlar. Şarı şebboy çiçegine müşâbih altun şarusı renginde çiçekleri olup içinden küçük

ve tüylü [337a] ve uzunca ğılâflar zühür ider ki içinde mercimek şeklinde tohm hâşıl olur. Bu ot İspanya'da ve Afrika'da katı çokdur. Anda sefineler için bağlar yaparlar ve ba'zı diyârda fuķarâ andan çarık örerler ve dağı sıcak şuda ışlayup ba' dehu dögüp kenevir ve ketân gibi egirirler.

Menâfi'i: Diyoskorides ve Calinus demişler ki neme otunuñ tohmından ve çiçeginden beş altı çekirdek miķdârını bal şuyıyla içmek istifrâğ ider ĥarbaķ gibi, velâkin kôrķusuz. Ve ammâ tohmı yalnız şürb olunduķda aşağıdan sürer. Çubuķlarını şuda ışlayup ba' dehu dögüp ve şıkup 'uşâresinden bir ķadeĥ ķadar řabâĥ 'ale'r-rîķ içmek 'ırķu'n-nisâ ve ĥunâķ marazlarına nâfi' dür. Ba'zılar anı tuzlu şuda ışlayup 'ırķu'n-nisâ için iĥtikânda isti' mâl iderler, v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Ketân Otu

Buña Firenkçe “usiris” dirler. Bosnaķça “lansiveti mariye” dirler. Bunuñ ğayrı lisânda adları çokdur. Meşelâ “ĥazret-i meryem ketânı” ve “yaban ketânı” ve “ķurbaĝa ketânı” ve “göbek otı” ve “bevl otı” dirler. Bu ot küçük südliĝen otına ol ķadar müşâbihdür ki biri birinden fark itmek güçdür. Farkları ancak budur ki bu otuñ südi olmaz. Sâķları toĝru ve siyâha mâyil ve nâzik ve gevşek ve bir zirâ' ķadar uzundur. Yaprakları uzunca ve ketân yapraklarına müşâbihdür velâkin anlardan küçük ve eñsüz ve ibtidâdan siyâha mâyil yeşil ba' dehu kırmızıya mâyil olup bütün sâķuñ eşrafında biri birine istif ve mütezâĥim olduķları ĥalde sâķun nihâyetine dek donanmışlardır. Çiçekleri iklîlü'l-melik çiçeklerinüñ şeklinde ve şarı rengindedür ve râyihaları yoķdur. Bunlardan degirmi dügmeler hâşıl olup içinde centiyâne otunuñ tohmına müşâbih yaşşı ve siyâh tohm bulunur. Kôki uzunca ve siyâha mâyildür. Bu ot işlenmemiş tarlalarda ve dîvâr üstünde ve bâĝçelerde ve çitler ardında bulunur. Bütün yaz faşl-ı ĥarîfe dek çiçekleri açılır.

Tabî' atı: Mezâķı [337b] olmağla ĥarr ve yâbisdür.

Menāfi‘-i dāhilesi: Ketān otını şuda kaynadup içmek cigerüñ ve talağüñ envā‘ süddelerin küşad ider ve bevli cebren idrār ider. Ve bu sebebden aña daħi “bevl oti” dirler ve daħi müshil olduğundan ötüri şarılığa ve istiskāya mübtelā olanlara içürmek münāsibdür.

Menāfi‘-i hāricesi: Ketān otınıñ şu-yı muqattarı ve ‘uşāresi envā‘ cerāhatı ve serāfān ve sār ‘ilel-i ākileyi ve mādde bağlanmış delüklü ‘illetleri tenkıye ve pāk ider. İçinde bezler ışlayup ol ‘illetler üzerine uralar veyāhud añınla ğasıl ideler. Ve kezālik ‘uşāre-i mezbūre yüzde ve bedenüñ sār yirinde bulunan lekeleri ve sisleri giderir. ‘Uşāresin süreler nisā ta‘ifesine gereklüdür, v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Māzeryūn

Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri māzeryūn-ı haķıķi ki Diyoskorides haķim aña “kamaletaba” demişdür. Bir küçük şecerdür. Nemnāk ve qarañu ormanda olur. Bir qarış kadar ve daħi uzun dal ve budaqlı bir otdur ve yaprakları zeytūn ağacınıñ yaprağına müşābihdür illā ki anlardan incedür ve mezāqları acı ve lisān üzerinde yakıcı ve ışırıcıdur ve boğazı ve mi‘de yolını ifsād ider.

Ṭabī‘atı ve menāfi‘i : Māzeryūn-ı haķıķi ki Firenkler aña “kamelebba” dirler ve āti‘z -zıkr māzeryūn-ı kāzib ki Firenkler aña “ṭapemeleta” dirler. Hey‘etde ve kuvvetde biri birine qarībdür ve ba‘zılar ikisine daħi bir ad koyup muṭlaq māzeryūn dirler, velākin māzeryūn-ı haķıķi daħi keskin ve ziyāde muḥātaraludur ve bu sebebden yavuz laqab ile muqalleb olmuşlardır, zīrā birine “sariķu‘l-ḥayāt” ve birine “cā‘ilü’s-şeyyibāt” demişler. İki bir ma‘nāya olup ḳātilü‘l-insān dimekdür. ‘Arablar ve ‘aṭṭārlar daħi ikisinüñ arasında fark itmeyüp ikisine daħi muṭlaq māzeryūn dirler. Ḥalbuki fi‘l-haķıķat māzeryūn işbu zıkr itdiğimiz otdur.

Ve ammā māzeryūn-ı kāzib ki Firenkler aña ṭapemeleta dirler, anuñ çok ve eñsüz ve bir zīrā kadar ve daħi uzun çubukları vardır ve küçük ve eñsüz ve

semüz ve zeytün yaprağına müşābih yaprakları ile donanmışlardır. [338a] ağızda çignendiği vaktde zamğa müşābih bir ruṭbet-i keşife virür. Çiçegi beyāz veya ercuvānī olur ve börk gibi degirmi mīvesi olup evvelā yeşil bā’ dehu kırmızı olur. Yüksek tağlarda bulunur.

Ṭabī’ atı ve menāfi’ -i dāhilesi: Zıkr olunan iki māzeryūn otlarınıñ dāhilen isti’ mālleri havflu ve muḥātaraludur müşhil-i şedīd ve mühlik olduklarından ötüri. İmdi diyār-be-diyār devrān iden meddāhīn ve eṭibba ğayrı ḥāzīkīndan şakınalar ki anlar bilā-mülāhaza ve lā-farḳ bu mişillü müşhil isti’ māl ve ‘ālemūñ diplerin ifşād ile vaṭan-ı ḳadīmlerine irsāl iderler. Bu taḳdīrde zıkr olunan otları tevekkülen devā ittihāz idüp bilā-zarūre ve ḥācet ziyāde mess itmeduḳça dāhilen başiretsiz isti’ māl itmeyeler. Eṭibbā-yı müteḳaddimūn māzeryūn-ı kāzībūñ mīvesinūñ yigirmi toḥm dānesiyle istiskāyı ‘ilāc iderler imiş. Nitekim Diyosḳorides ḥakīm daḫi buña şāhiddür ya’nw bundan murād mīvesinūñ iç çekirdekleridür. Bunları evvelā sükker ile bādem içi gibi ḳaplayalar ki boğazı yakmayalar. Velāḳin ḥāmile ‘avratlara ve mi’ deleri za’ wf olanlar bu mu’āleceden şakınup isti’ māl itmeyeler.

Menāfi’ -i ḥāricesi: Yapraklarını saḫḳ ve ğubārını ‘asel ile merhem idüp isti’ māl olursa eski ‘illetleri ve ceraḥātleri tenḳıye ve tebriye ider, v’ allāhu a’ lem.

Bāb Der-beyān-ı Ḥabbu’s-selāṭīn

‘Avamuñ “‘abdu’s-selāṭīn” didükleri ğalaṭdur. Bunuñ toḥmına “kene toḥmı” dirler ḫayvānātda bulunan keneye müşābih olduğundan ötüri. Bosnaḳça “isḳuḳetisvelepiki” dirler. Ve ba’zı liisānca buña “şecerü’l-‘acāyīb” dirler. Memālik-i bāridede terbiye ile bāğçelerde ḥāşıl olur. Nebātāt-ı za/wfedendür, toña ve ḳırağuya hiç ṭayanamaz. Māh-ı nisanuñ evāsıṭında ekilür. Yirden ḫurūc itdükde her bir toḥmı evvelā iki degirmi ve ğuruş ḳadar büyük yaprak virür. Ba’dehu degirmi ve yaşşı yapraklar zuhūr idüp aralarından bir degirmi ve içi boş ve ḳamışlu ve nāzik ve ādem ḳaddinden yüksek ve kırmızıya māyil beyāz ve yeşil ve üzerine daḳwḳ düşmiş gibi kirlü ve büyük ve siyāha māyil yeşil yapraklar ile

donanmış sâkı hürûc ider. Her bir yaprak bir düz degirmi ve uzun şap üzerinde olup yedi veyâ sekiz [338b] ve gâh toköz şikâka münkasımdur. Ve her şakqun eţrafı kertüklüdür. Yağmur yağdığı vaqtde yaprakları yukarıya dönüp yağmuru aĥz iderler. Şöyle ki iki üç güne dek içinde şu bulunur. Sâkuñ yukarı tarafında yan dalları olup her birinüñ nihâyetinde şalkımları ve bir qarış uzun ve tüylü başak zuhûra gelür ve iki dürlü renglü çiçek açar. Biri kırmızı ve biri şarı. Evvelkisi aşâğıdadur ve şarıdur. Açılmazdan evvel sivri dügmelerdür. Ba' dehu çiçegi açılıp şoldığı vaqtde mîve ve toĥm virmeksüzün dökülürler. İkincisi za' ferân gibi kırmızı ve yukarıda olur. Bunlar döküldüğü vaqtde yirlerinde üç köşelü ve uzunca ve beyâza mâyil yeşil ve ince dikenler ile donanmış gibi tüylü dügmeler ĥaşıl olur. Bunlar kemâle geldüklerinde çatlayup içinden boz reng ve yalabık ve ĥayvânda bulunan büyük keneye beñzer toĥm düşer. Bu toĥmuñ içi beyâz ve yağludur. Ve evâyilde Kıptiler bundan yağ çıkarup mümlarına ve kandillerine yaqarlar imiş. Köki uzun ve çatalludur ve bir qarış kadar uzun olup yir içinde derin degildir.

Tabî' atı: Ĥabbu's-selâtin ikinci derecede ve nihâyet üçüncü derecesine dek ĥarr ve yâbisdür. Ve ekşeriyyâ toĥmı isti' mâl olunur ve gâh yaprakları daĥi müsta' meldür.

Menâfi' -i dâĥilesi: Kene toĥmından ya' nî ĥabbu's-selâtinden otuz dânesin kabuĥını soyup dögüp içmek şafrâyı ve balĥam-ı keşifeyi ve ruĥbet-i fasideyi aşâğıdan sürer ve kuşdurur, velâkin bu müşhil muĥâtaraludur zîrâ mi' deyi ve bütün qarını taĥrîk ider ve daĥi ma' lüm ola ki bu şerbetiñ ' addine i' tibâr yoĥdur, belki i' tibâr her yirde ĥaşıl olan toĥmınuñ kuvvettidür. Aña göre ziyâde ve eksik ideler, zîrâ ba' zı diyârda kuvveti çoĥdur ve ba' zı diyârda azdur. Ve ekşeriyyâ tab' ı bârid olan otlar diyâr-ı bâride de kuvveti ziyâde ve diyâr-ı ĥârrede eksük olur. Ve ĥarr olan nebâtat diyâr-ı bâride de eksük ve ĥârrede ziyâde olur. Nitekim baldıran otı Niçe diyârında ĥâyet zehrlidür ve Rumelinde ba' zı insân ve ĥayvân anı tenâvül idüp [339a] bir dürlü zarar görmez, velâkin bu daĥi ' ale'l ıtlâĥ degildir, zîrâ topraĥıñ daĥi medĥali vardur. İmdi evlâ olan tecrîbe itmemekdür.

Menāfi'-i hāricesi: Kene tohumunuñ yağı ziyāde hārr ve raķıku't-tab' dur. Ve bu sebebden bedenüñ bed rengi ve temregüyi ve şāir leke ve huşūneti için nāfi' dūr. Yağını süreler veyāhud tohumını dögüp üzerine yakı ideler. Yapraklarını dögüp harāretlü şişmiş gözler ve memeler üzerine vaz' itmek şişlerini ve ağrılarını ve harāretlerini giderür. Yapraklarını sirke ile dögüp yakı itmek kıızıl yeli söyündürür, v'allāhu ta'āla a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Şibrem

Butū' ātdandur, zīrā betū' diyü şol ota dirler ki yapraklarında ve sākında süd ola. Bunuñ nev'i katı çoğdur. Ba'zıları zıkr olunmuşdur ve ba'zıları gelse gerekdür. Ve cümleden biri işbu şibrem otudur ki aña küçük "habbu's-selāfīn" dirler. Ve Bosnaqça "işkoçtesmali" dirler. Bu otuñ faqat bir sākı vardır ki meneviş rengine māyil ve bir zīrā' kadar uzun ve parmak kadar qalın ve içi boş olup uzun semüz ve bādem yapraklarına müşābih yapraklarıyla donanmışdur illā ki bādem yapraklarından daħi eñsüz ve yumuşaq ve mülāyim ve bir tarafından beyāza māyil ortasından bir siñiri vardır. Taraf-ı a'lāsında çok yan dalları olup üzerlerinde küçük ve şarmaşık yapraklarına fi'l-cümle müşābih ve taraf-ı esfelleri oyulmuş yaprakları vardır. Ol yapraklarıñ arasında mīvesi olan yeşil dügmeler hāşıl olup her biri üç gılāfdan müctemi'dür. Ve her birinde kenevir tohumına müşābih birer tohum dānesi vardır. Bu dügmeler qurudukları vaqtden güneşden çatlayup tohum içinden şıçrar. Tohumıñ içi beyāz ve yağlu ve tatludur, velākin encāmında lihye-i hāzūn köki gibi lisānı yaqar; köki küçük ve ağaçludur ve tedāvīde meħali yoğdur. Bütün nebātuñ bir keşif südi vardır. Qumlu ve işlenmemiş topraqda ve bāğçelerde olur.

Tabī' atı: Şibrem derece-i şālīşede [339b] hārr ve derece-i ūlāda rağbdur.

Menāfi'-i dāhilesi: Şibrem tohumundan on veyā on iki dānesin dögüp ve bāde veyā sirkencebīn ile içmek iki tarafından ya'nī aşāğıdan ve yuqarudan aħlātı ve şafrāyı ve ruṭubet-i fāsīdeyi sürer. Otınuñ 'uşāresi ya'nī südi daħi bu 'amel

ider, velâkin tohumundan zararlı ve muhâtaraludur. Yapraklarını tavuk veyâ et şuyı maḥbûhı içinde kaynadup içmek daḥi iki taraftan sürer tohumı gibi.

Menâfi'-i ḥâricesi: Şibrem 'uşâresi ya'nî südi ḥâricen ziyâde isti'mâl olunur. Meşelâ sigili ve lahm-ı zâyideyi ve temregüyi ve emşâlini yakmak ve izâle itmek için şibrem südini zeyt yağıyla karışdurup kıll olmasun diyü murâd olunan yir sürseler kıllı giderür, velâkin yüze sürduklarında gözlerin ḥıfz ideler ki içine girmeye, v'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Butû'ât-ı Sâ'ire

Ya'ni südligen otlarunuñ sâ'ire-i envâ'-ı baḳiyeleri. Gerçi bunuñ envâ'ı çoḳdur velâkin meşhûr olanlarını beyân idelim. Bunlar altı dürlüdür ve her birine butû'a ve südligen dirler. Firenkçe "niḫimalum" ve "ezula" dirler. Ve Bosnaçça "ḳulurateç" ve "meliçane nerave" dirler. Ve ba'zı lisânca "ḳurd südi" dirler. Evvelkisine butû'-ı müşemmiş" ya'nî "güne döner südligen" dirler. Ve daḥi "büyük it südi" dirler. Firenkçe "heliyusḳobiyus" dirler. Eski bina ve dīvâr yanında ve ḥarâbâtta bulunur. Yaprakları fi'l-cümle semüz otı yapraklarına müşâbihdür, velâkin anlardan degirmi ve incedür. Kökinden üç dört sâḳ çıkup bir ḳarış ḳadar uzun ve degirmi ve nâzik ve semüz ve ḳırmızıya mâyl ve süd ile pek tatlıdur. Çiçeḡi şarıdur. Geçduḡdan soñra ḳışnış ḳadar müdevver dügmeler ḥâşıl olup içinde küçük ve keskin ve yakıcı tohum bulunur. Köki beyâzdur ve bir miḳdâr şaçaklıdur. İkincisi "butû'-ı servi" ya'nî "selvili südligen"dür. Bir ḳarış ḳadar yüksek olup sâḳı degirmi ve ağaçlu ve ḳırmızıya mâyl ve keskin ve dal ve budaḳları çoḳdur ve uzun ve eñsüz ve serv ağacınıñ yapraklarına müşâbih yapraklarıyla bezenmişdür. Nihâyetinde [340a] ḳırmızıya mâyi şarı iklîlî çiçekleri ve küçük tohumı vardur. Köki çatal ve beyâzraḳdur. Bütün nebât süd ile memlûdur. Ekşeriyâ ḳumlu şahrâlarda ve nemnâk çayırlarda bulunur. Üçüncüsü "butû'-ı müzekker" ya'nî "erkek südligen" ve "zeytûnî südligen" ve "butû'-ı kebîr" ya'nî "büyük südligen" daḥi dirler. Sâḳı ḳırmızı ve bir zirâ' ḳadar yüksek

ve daħi keskin yaprakları zeytün ağacınıñ yapraklarına müşâbihdür, velâkin anlardan daħi uzun ve eñsüzdür. Sâķuñ a' lāsında çok yan dalları olup üzerlerinde yaşşı mücevvef ve küçük teknelere müşâbih dügmeleri vardur ki içinde küçük toħm hâşıl olur. Köki kalın ve ağaçludur ve bütün nebât süd ile memlûdur. Tağlu ve ħaşın yirlerde biter. Bu cümleden keskindür dirler. Dördüncüsü “butü' -1 âsî” ya' nî “mersin südligeni”dür. Yaprakları mersin ağacınıñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan büyük ve kıatı ve sivri ve dikenlidir. Sâķıları nışf zirâ' kadar ve ziyâde uzun olur. Mîvesini yıldan yıla virür ki mezâķı keskin ve ışırcı bir cevzdür ve bu sebebden Rum lisânınca “ħarrites” dirler ve otına “butü' -1 cevzi” ya' nî “südligen-i cevzi” dirler. Beşincisi “butü' -1 ketânî” ya' nî “südligen-i ketânî” dirler. Bunuñ bir kıarış kadar uzun ve kırmızıya mâyil dört beş sâķları var ki anı uzunca ve eñsüz ve ketân yapraklarına müşâbih yapraklar ihâta itmişlerdür. Çiçekleri beyâzdur. Toħmı mercimege müşâbih olup degirmi dügmeleri içinde hâşıl olur. Sâķlarında ve yapraklarında beyâz süd vardur. Bu südligen İtalya memleketinde Hetruriye nâhiyesinde ğâyet çok bulunur, ħuşûşâ Arcantariyo tağlarınıñ eteklerinde. Altıcısı “butü' a-1 şecerî”dür ve buña daħi “butü' -1 ekber” dirler büyüklükden ötüri. Sâķı kırmızıraķdur. Dal budakları çokdur ve eķrâfa yayılıp küçük ağaca müşâbih olur ve süd ile memlûdur. Bunuñ yaprakları nev' an mersin yapraklarına beñzer, velâkin anlardan nâzikedür ve nev' an zeytün yapraklarına müşâbihdür velâkin anlardan küçük ve şarıya mâyildir. Toħmı nev' i şâlişüñ toħmı gibidür. Bu südligen-i ekberî Firenk Anabolisi nâhiyelerinde ħuşûşâ Terakina [340b] şehriniñ eķrâfında çok bulunur.

Ṭabî' atları: Cümle südligen envâ' ı derece-i nihâyetinde ya' nî derece-i râbi' ada ħârr ve ğâyet yâbisdür. Cildi kıabardur ve ekl ider ve yaķar.

Menâfi' -i dâhileleri: Südligen dahilen nâdir isti' mâl olunur, zirâ bütün cevfi tahrik idüp ğâyetle müşhil ve kışdurıcıdur ve belki mühlikdür. Ṭabî' atları kıuvvet üzere olan kıravîlere virilse olur, velâkin yine başiret üzere virile. Meşelâ kökleriniñ zahîr kıabuķlarını yigirmi dört sâ' at kadar süd veyâħud sirke içinde ışlandıķdan şoñra yine tecfif ve saħķ idüp ğubârından bir buçuķ denk veyâ iki

denk bal şerbetinde veyâ bâdede karışdırup içürel. Cemî' ruṭûbet-i fâsideyi ve balgâmı ve şafrâyı sürer. Yaprakları daḥi bu kuvvettedür, ba' dehu toḥm ve ammâ südleri cümleden aqvâdur, ziyâde başîret gerekdür.

Menâfi'-i ḥâriceleri: Südliġen otlarınıñ isti' mâl-i ḥâricleri şibrem gibidür. Meşelâ kıl ve sigil ve temregüyi gidermek için, zîrâ ġâyetle âkil ve munaḳkadur. Ve daḥi südini ve saḥḳ olunmuş kökini ve yapraklarını baş keli için isti' mâl iderler. Her birinden zîmâd yapup süreler mücerreb devâdur.

Ve daḥi: Südliġen envâ'ından bir ot vardur ki aña Firenḳçe "piṭivüze" dirler. Ve ġayrı lisânda " şeyṭan südi" dirler. Ve eġer ki Diyosḳorides ḥakîm bu otı başḳa bâbda zîkr itmişdür, velâkin kendi daḥi bu otuñ butü'ât envâ'ından olduġına zâhib olmaġla münferiden bir bâbda zîkr olunmaġa ḥacet degildir. Ba' zılar buña butü'-ı kebîr dirler. Bir zîrâ' ḳadar ve ġâh ziyâde uzun olur. Yaprakları çok ve küçük ve sivri ve ġâyet mütezâḥimdür ve küçük ve firfirî çiçekleri vardur ve mercimek gibi yaşı toḥmı olur. Köki beyâz ve ḳalın ve uzundur ve ruṭûbeti süddür. Bu köki memâlik-i İtalya'dan Apoliya'da olan Garġanu taġlarından getirürler. Türbuṭ kökinüñ yirine şatarlar, velâkin ḥaṭâdur. bâlâda butü'âtdan her ne ki zîkr olundıysa işbu şeyṭan südliġeninde daḥi mu' teberdür.

Ve daḥi: Bir ot vardur ki südliġen envâ'ından 'add olunup aña "küçük it südliġeni" dirler. Ba' zılar aña "degirmi südliġen" dirler ve Firenḳçe [341a] aña "peplum" dirler. Bir ḳarış ḳadar yüksek olur. Sâḳları degirmi ve şadef yapraklarına müşâbih yaprakları vardur illâ ki andan yaşıdır. Yaprakları altında degirmi beyâz ve ḥaşḥâş toḥmından küçük toḥm vardur. Bu otuñ kuvveti ve te'sîri sâ'ir butü'atüñ gibidür, v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Fâşirâ

Buña "el-kermütü'l beyzâ" ve "hezar çeşân" dirler. Türkçe "beyâz it ḳabaġı" dirler. Bosnaḳça "puvsed bili" ve "debela niḳve" dirler. Sâ'ir lisânca

“şalgam-ı rûmî” ve “çit şalgamı” ve “cedvâr-ı yabanî” ve “şeytan üzümü” dirler. Aşmaları tîz yukarıya çıkup teller ile çitlere ve çalılara ve dīvârlara ve ağaçlara ve her yapıdığı şeylere şarılır gider. Yaprakları üzüm aşmasınıñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan küçük ve nâzik ve tüylü ve köşelüdür. Çiçekleri küçük ve beyâzrak olup anlardan degirmi dâneler hâşıl olur. Evvelâ yeşil ba‘ dehu kemâle geldüklerinde kırmızı olurlar. Bunlarıñ içinde degirmi ve bir miqdâr sivri tohm hâşıl olur. Ve pek büyük ve uzun ve kalın ve çatallu köki vardır. Zâhiri küli rengine mâyil ve bâtını beyâzdur ve keşif ve balgamlu ruṭubeti vardır. Mezâkı acı ve bir miqdâr harif ve serd ve nâhoşdur. Râyihası keskin ve ağırdur. Bütün yaz tâ güz faşlına dek çiçegini açar.

Ṭabî‘atı: Tâze ikllileri bir miqdâr acıdur ve harifdür. Bir miqdâr kuvvet-i kâbızası birle ve ammâ köki vâfir hârr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Ba‘ zı meddâh kâzibler fâşirâ kökini insân şüretine koyup hâlṭiyyât iderler. Nitekim bâb-ı yebrûhda zıkr olunmuşdur. Ve ğayrılar daḥi bundan müshil yapup ishâl ile âhîrete irsâl iderler. Evvel bahârda tâze süren fidanlarını cem‘ idüp ve kuş konmaz fidanları gibi terbiye idüp yimek karnı yumuşadup bilâ-zarar ishâl iderler. Ve bevli daḥi idrâr iderler. Evvel bahârda kökini dögüp ‘uşâresin bal şerbetiyle içmek balgam-ı keşifeyi sürer. Şar‘ ve sersâm baş ve tamlâ ve sâ‘ir baş emrâzı ile mübtelâ olanlar beher sene bir kaç def‘a it kabağı kökinden bir dirhem miqdârını ba‘ zı meşrûbât ile içeler. Bir kimseyi yılan şokmuş olsa [341b] vech-i meşrûh üzere fâşirâ kökini isti‘ mâl ide. Hâmile ‘avratlar bu kökden ictinâb ideler zîrâ veledlerini katl ider. Otuz gün mütevâliyeten beher gün fâşirâ kökinden birer miqdâr isti‘ mâl itseler, talağ şişini indürüp küçük kılar, velâkin kök-i mezbûrı incir ile dögüp zahiren daḥi talağ üzerine yakı ideler. Fârişâ kökinden ‘asel ile bir ince hafif ma‘cûn yapup tenâvül itmek şadrları tolup öksürükden helâk olmağ istemeyenler için nâfi‘dür. Ve daḥi cevflerinde kırığı ve ezığı ve yarığı olanlar nâfi‘dür. Ve daḥi rahmleri yukarıya kalkmağdan bayılmış gibi düşen ‘avratlar için it kabağı köki ğâyet nâfi‘dür. Hattâ bir ‘avrat gördüm ki nice sene bu maraza mübtelâ olup her bâr beşer onar

gün ‘ale’t-tevālī bu marazdan şık şık düşüp cānsuz gibi yatar idi. ‘Avrat-ı mezbūrenūñ tedāvīsinde on dirhem fārişā kökünü aq bādede kaynadup heftede bir kerre aḥşam yatacaq vaqtda bu matbūḥdan içirüp bir zamān bu minvāl üzere müdāvemet itdikden şoñra ol maraz-ı medīdden ḥalāş olup bir daḥi ‘avdet itmemişdür.

Menāfi’-i ḥāricesi: Fāşirā yaprakları yemişi ve köki keskin ve ḥarīf olmaqla envā‘ uyuz ve nāpāk yarālara gereklüdür. Anları ol murdārlıqdan ve çürüklükten tenḳıye ve pāk ider. Fāşirā kökünü revḡan-ı zeyt ile dögüp ve terbiye idüp yaqı itmek her dürlü çıbanı kırar ve açar. Ḥuşūşā parmaklar tırnaklarınıñ qurūḥını ve kezālik beden-i insānda olan ḥuşūneti ve lekeleri ve temregüyi ve emşālini giderür. Fāşirā kökünü dögüp yaqı itmek yaradan kemük kırığını ve demür parçalarını çeküp iḥrāc ider. Fāşirā kökünden bulamaç yapup ve bezden kīse ile ‘avratuñ fercine idḥāl itseler qarnında helāk olmuş veledi ve tābi’ i çeküp iḥrāc ider, ‘acāyib ve mücerredür. Ba‘ zılar fāşirā kökünden şovuqlanmış a‘ zā-yı meflūce için bir nāfi‘ zımad yaparlar. Revḡan-ı zeyt ve ḥinzīr veyā qaz yağını qarışdururlar.

Bāb Der-beyān-ı [342a] Fāşerşin

Ki aña “el-kemetü’s-sevdā” dirler. Türkçe “siyāh it qabağı”, Bosnaqça “pused çerni” ve “çirnadepela niqve” dirler. Bunuñ yaprakları şarmaşık yaprağına müşābihdür, velākin andan eñzūzdür. Bunuñ daḥi kerme-i beyzā gibi uzun aşmaları olup telleri ile civārında olan ağaca ve çitlere ve emşāline yapışup şarılır. Yemişi üzüm şalkımı gibi müctemi‘ olup noḥud dānesi qadar büyük ve evvelā yeşil ba‘ dehu kemāle geldükde kırmızı olur. Ve şuyı daḥi kırmızıdır. Köki büyükdür. Zāhiri siyāh ve bāḥını çimşīr ağacı gibidür; şarıdır ve keşīf ruḥbet ile memlūdur. İtalya’da taḡlarda ve çalılar arasında çok bulunur ve bu ta‘ rīf Diyoskorides ḥakīmūñ ta‘ rīfine muvafıqdır illā ki ḥakīm-i mesfūr yemişi siyāh olmaq üzere beyān itmmişdür. Qaldı ki buña i‘ tibar yoqdur, zīrā nice nebātatda bu

mişillü ihtilâf-ı reng vâkı' olur. Nitekim it üzümünde yemişi gâh siyâh gâh sarı ve ba'zı vâkı'de daği kırmızı bulunur. Ve bunuñ gibi ihtilâf üzüm ve kirâs ve tut ve incir ve erik ve elma ve sâ'ir mîvelerüñ ekşerinde daği bulunur. Hattâ bir vilâyetde ve bir maħalde vâkı' olur. Bu taqđırde emâkin-i muhtelifde toprak ve havâ muhtelif iken nice vâkı' olmasun. İmdi 'acîb degildür ki İtalya'da bunuñ yemişi kırmızı ve Rumili(nde siyâh bulunmuşdur. Halbuki Rumili İtalya'dan çok sıcak ve kurudur.

Menâfi'-i dâhilesi: İtalya'da işbu siyâh it kabađınıñ tâze sürmiş fidanların cem' ve tabh idüp ve helyün ya'nî kuş konmaz fidanlarını gibi tuz ve sirke ve zeyt yağıyla terbiye idüp ekl iderler. Nâhoş ve zararlı ta'am degildür. Belki menâfi' çokdur, zîrâ hayzı ve bevli idrâr ve bögreği tenkıye ider. Talağ şişini indirür ve daği sersâm baş ve şar' marazı ve şovuklanmış a'zâ-yı mefluce için nâfi'dür. Fâşerşin kökinüñ kuvveti ve te'siri bâlâda bâb-ı sâbıkda zıkr olunan fâşirâ kökinüñ gibidür, velâkin andan bir miqdâr za'îfdür.

Menâfi'-i hâricesi: Siyâh it kabađınıñ yapraklarını bâde ile dögüp şıđırüñ boynında uyuz ve huşunete sürseler anları giderür. Ve bu vechile insânüñ çıkık a'zâ üzerine vaz' itseler nâfi' olur v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı [342b] Belsamina

Ya'ni "belesân otı" ve "belesân elması" ve daği Firençe "mumur dipka" dirler. Bu bir otdur ki diyâr-ı âherden gelüp bâğçelerde terbiye ile hâşıl olur. Uzun ve nâzik aşmaları vardır. Bitdükden sonra yanında dallu budağlı kurı çalı veyâhud ağaç dalların dikerler ki aşmaları uzandukça tellerile yapışup aña şarıla. Yaprakları fâşirâ yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan küçük ve ziyâde münşakdur. Çiçekleri beyâza mâyil şarıdur yaban hıyârında gibi. Ve ba'zılarında mîve hâşıl olur ve ba'zılarında mîve hâşıl olmaz hıyârlarda gibi. Mîvesi degirmi ve şapı tarafı incerek ve taraf-ı a'lâsı sivridür. Şekli beyzaya qarîbdür. Ve sağı-ı zâhirinde hıyârda gibi tüylü yumrılar peydâ olur bi-'aynihi miştu'r-râ'î

yapraklarında peydâ olduğu gibi. Bu mîve ibtidâdan yeşildür, ba' dehu mâh-ı ağustosda ve eylülde kemâle geldüklerinde kırmızı olup kavun mişâli yarıdır. O vaktde içinde bulunan kavun gibi kırmızı tohumu görünür. Köki ince ve za' ifdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Yapraklarını kurudup ba' dehu saħk idüp ğubârından bir kaşık kadar siñirli yaprağınıñ şu-yı muqattarıyla içmek yaralı bağırsaqları oñaldurur ve daħi göbek ve bağırsağ burusına eyüdü.

Menâfi'-i ħaricesi: Yapraklarını tâze yaralar üzerine vaz' itseler yaraları bitişdürür ve tebriye ider. Mîvesinden bir yağ istiħrâc olunur. Bu vechile mîvesini bir büyük şişe içine koyup üzerine koruk yağını döke ve şişenüñ ağızını muħkem kapayup bir kaç gün güneşe bırağa. Encâmında gübre ile veyâ toprak ile örtüp çürüyince dek tura. Ba' dehu çıkarup yağını süze. Bu yağ her dürlü yarayı tebriye ider ve ağırsın def' idüp teşennücden ğayrı fesâdâtdan ħıfz ider. Yağ-ı mezbûrı şabîlerüñ kaşık yarıklarına şıkça şıkça sürseler anı daħi tebriye ider. Ve bu ot veyâħud yağ-ı mezkûr yaraları tebriye ħuşuşında ol kadar nâfi' ve nefisdür ki bir beyâz ve bir siyâh atun kulaqlarını kesüp beyâz atun kulaqlarını siyâh ata ve siyâh atun kulaqlarını beyâz ata diküp bu yağı sürseler bu yağıñ kuvvetiyle kulaqlar bitişüp oñalır diyü sürduqları laf şıħhat bulsa ba' id degildür ve ammâ mîvesini vech-i meşrûh üzere tatlu bâdem yağında veyâħud ketân tohumu yağında [343a] terbiye itseler veyâħud mücerred nice eyyâm güneşde tutsalar raħm ve şadr şişlerine ve bevâşır zaħmetine nâfi' olur ve her dürlü yanık 'illetlerini tebriye ider. Ol yağı 'ilel-i mezkûreye sürseler veyâ bezler ile üzerine koyalar ve daħi bu mîveden mecrûh ve ezilmiş siñirler için bir yağ çıkarmak murâd olunduğda zıkr olunan yağlaruñ yirlerine eyyüha(l-fâriķun yağını veyâħud termenti yağını bu mîve üzerine koyup üslüb-ı sâbık üzere yağını çıkaralar.

Ve daħi: Bir ot vardur ki aña daħi Firenk lisânında "belsamina" ya'nî "belesân otı" dirler. Evvelkine şekilde muğâyirdür. Bunuñ ğâyet kalın ve bir bucuğ zirâ' kadar yüksek ve semüz ve şulu ve siyâha kırmızıya mâyil yeşil sâķı vardur ve içinden kalın dallar ħurüc idüp söğüt yapraklarına müşâbih ve eţrafı kertüklü yapraklar ile donanmışlardur. Büyük ve fırfırî ve kıvrıķlı çiçekleri olup bunlardan

bālāda zıkr olunan mīveye fi'l-cümle müşābih degirmi ve uzunca ve tüylü mīve hāşıl olur. Bu mīve evvelā yeşil ba' dehu kemāle gelmege başladuğda şarıya māyil olur. Ve tamāmen kemāle geldükde kendiden çatlar. Toħmı mercimek toħmına beñzer. Bunuñ çok ve kalın ve katı kökleri vardır. Bu otı daħi sâ'ir nebâtat-ı ecnebiyye gibi bāğçelerde terbiye ile hāşıl iderler. Kıuvvet ve te'siri bālāda mezkūr belsaminanuñ kıuvvetine ve te'sirine muṭābıkdır dirler, velākin kendüm tecribe itmedüm v'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Fuşāğ

Bir dikenlü şarmaşıkdır. Bunuñ pek uzun ve serd ve huṭūṭlu ve dikenlü aşmaları olup telleriyle civārında bulunan ağaca aşağıdan yukarı nihāyetine varınca yapışup şarılır. Yaprakları leblāb yapraklarına müşābihdür illā ki anlardan küçükdür ve köşeli olmayup tüylü ve hāşin ve serd ve sivridür. Māh-ı mayısa beyāz ve rāyihaları laṭif çiçekleri olur. Bunlardan şalkım gibi müctemi' kırmızı yemiş hāşıl olur ki encāmında siyāha māyil olurlar. Bu yemişüñ her birinde zāhiri siyāh ve gāyet çetin ikişer çekirdek ammā büyük olanlarda üçer, küçük olanlarda faṭa birer çekirdek bulunur. Aşmalaruñ nihāyetlerinde bulunan şalkımlı sâ'irlerinden büyükdür. Köki perk ve kalın olur. [343b] Bu ot serd ve hāşin yirlerde bulunur. Ba'zı hükema-yı müte'ahḥirūun zu'm iderler ki Hind'den gelüp şarşaparile ya'nī şaparına didükleri kök ki yeñi dünyadan gelen peygamber ağacı gibi Firenk zaḥmetine isti'māl olunur. Ğayrı nesne degül illā zıkr olunan dikenlü şarmaşıguñ kökidür. Ve ammā Ğayrılar bu sözü redd idüp dirler ki şaparına başka bir kökdür, anuñ otı dikenlü şarmaşığa müşābihdür. Ve bundan sehv ve ḥaṭā neş'et itmişdür ki şaparına işbu dikenlü şarmaşığ köki olduğı zann olunmuşdur. Ve şaparına otınuñ Hind'den hey'etinden geregi gibi ḥaber ve ma'lūmātım olmadığından ötüri bunlaruñ nizā'larına fayşāl virmege iktidārum yoğdur.

Menāfi'-i dāhilesi: Fuşāğ yapraklarını semmden evvel ve şoñra içmek zehri men' ve def' itmek için nāfi' dūr. Ve daħi dirler ki bu mīvenūñ ve yapraklarınıñ ğubārını henüz toĝan şabiye içürseler ħayātda olduĝça aña semm kār itmeye. Böyle olduĝda semmi def' için terkīb olunan mu' ālacātda bunları isti' māl itmek münāsibdūr. Ve mīvesinūñ 'uşāresi daħi semmi def' için nāfi' dūr.

Ĥāricen: Dikenlü şarmaşıĝuñ yapraklarından istiķan yapup başa taķmak baş aĝrısın def' ider v'allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Ĥımel

Ya'ni "azıĝ otı." Bosnaĝça aña "mela" ve "melevine" dirler. Bunuñ iki dürlüsi vardur. Biri bostānī ve biri yabanīdūr. Bostānīsi zaħmet ve meşakķat ile ekilür. Evvelā yapraqsuz degirmi siyāha māyil kırmızı fidanlar zuhūr idüp adam boyınca olduķlarında ħaşin ve pek küçük dikenler ile muħāť olur. Yaprakları daħi ħaşin ve tüylü ve üç dört şikāķa münķasım ve böĝürtlen yapraklarına fi'l-cümle müşābihdūr. Her bir kütüĝüñ yanında bir uzun şırıĝ dikilür ki aña şarı lup yukaruya çıkar gider. Aşmalarında beyāza māyil şarı ve biri birine mütezāħim ve üzüm çiçegine fi'l-cümle müşābih çiçekleri vardur velākin anlardan daħi büyük ve ziyāde kemāl üzeredūr. Bunlardan şoñra yirlerine pek pek ķovuş ve ķatmer ve şişmiş ve ħaffif ve şalkım gibi müctemi' kīseler ħāşıl [344a] olup ol kīselerüñ dolabları arasında siyāha māyil kırmızı ve degirmi toħm bulunur. Māh-ı aĝustosda veyā eylülüñ evāyilinde bu şalkımlar cem' olunur. Cümle küffar memālikinde bu otı ziyāde raĝbet ile eküp şalkımlarından pive didükleri arpa şuyını ķaynadurlar, müsķirātdandur. Ammā yabanī azıĝ otı çitler ve çalılar ve dīvārlar diplerinde biter. Bostānīsine bi'l-cümle müşābih ve muťābıķdur.

Ĥabī' atı: Azıĝ otı ĝāyet acı ve rāyiķası keskin olmaĝla derece-i şānīde ħārr ve yābisdūr. Ve kezālik köki daħi ħārr ve yābisdūr.

Menāfi'-i dāhilesi: Azıĝ otunuñ tāze süren fidanlarını evvel bahārda cem' idüp ve ķaynamış şı ile ħaşlayup tuz ve sirke ve zeyt yaĝı ve bir miķdār būber ile

şalağa gibi yimek ciger süddeleri için nâfi‘ olduğundan başka bir hoş ta‘âmdur. Azıg otunuñ ‘uşâresin içmek müşhil-i kavîdür. Ve ammâ ‘uşâre-i mezbûre tabh olunduğdan şoñra şürb olınsa ol kadar ishâl itmez, velâkin a‘zâ-yı bâḡıne süddeleri için gâyet nâfi‘ olur. Ve şafrâyı sürer ve demi taşfiye ider ve bevli idrâr ider. Azıg otunuñ köki her dürlü süddeleri küşâd ider, huşûşâ ciger ve talağ süddelerin.

Menâfi‘-i hâricesi: Azıg otunuñ ‘uşâresini kulağa iktâr itseler envâ‘ fesâddan ve çürüklükden hıfz ider. İçinde olan bed râyihasın giderür. Azıg otunuñ şalkımlarını kaynadup buğusına oturmak perklenmiş ve kapanmış rahmi yumuşadur ve küşâd ider. Ve daḡi zaḡmet ile tebevül idenlere ve tebevül iderken meşâne taşını hiss idenlere nâfi‘dür. Etmekçiler bu otuñ şalkımlarıyla etmek mâyesini düzerler etmegi gâyet ile kabardurur şişirür, v’allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Hañtal

Ya‘ni “ebû cehl karpuzı.” Bunuñ degirmi ve tüylü aşmaları olup yir yüzinde yayılır. Yaprakları daḡi tüylü ve ^küli rengine mâyil ve eṡrafı kertüklü ve karpuz yapraklarına fi‘l-cümle müşâbihdür. Çiçekleri yaz günlerinde zuhûr idüp beyâza mâyil şarıdur ve büyük degildir. Mîvesini faşl-ı ḡarîfüñ âḡirinde [344b] virür ki küçük top gibi müdevverdür. Evvelâ yeşil ba‘dehu limon rengine olur. İçü süñger gibi kovuşdur ve çok çekirdegi vardur ve mezâkı gâyet acıdur. Ancak diyâr-ı ḡârda terbiye ile bâğçelerde ekilür, velâkin bir hoşca nemâ itmez ve karpuzı geregi gibi kemâle gelmez.

ṡabî‘ atı: Hañtal ya‘nî ebû cehl karpuzı derece-i şâlişede ḡâr ve yâbisdür.

Menâfi‘-i dâhilesi: Ebû cehl karpuzı huşûşâ içi cebr ile ve ḡadden ziyâde müşhildür ve mi‘deye muzırrdur. Vilâyetleri deverân iden ṡabîbler ve meddâḡlar ebû cehl karpuzını bâde içinde ışlayup şerbettür diyü ḡastalara içürürler ve nicelerin yire gönderürler. Ve bu şan‘atı yahûdilerün çoḡı bilür. Lâyıḡ olurdu ki

bu mişillü kimseler böyle şan'atdan men' olunalar veyâhud ibtidâ kendileri içmege cebr olunalar, ba' dehu ma' rifetlerin ğayrılara öğredeler. Ve eger ki ebū cehl karpuzı kavî ve muzır müşhil ise de yine nihâyet-i zarûretde cânına korğan tabîb-i 'arif evvelâ anı ıslah idüp hastelig-i medideden derin ve ba' id maħalde yapışmış balġam-ı keşîfi yirinden kopardup sürmek iktiza itdükde vire, meşelâ eski baş ağrısında ve zîku'n- nefesde ve istiskâda ve niķrisde ve 'ırķu'n-nisâda ve her dürlü siñir ' illetlerinde ebū cehl karpuzı içinden üç çekirdek ve dârçin ve zencebîl ve maştakî her birinden beşer arpa ağrısın alup eczâyı saħķ itdükden soñra ħablar düzüp vireler. Tabî' atı kuvvetde olanlara göre böyledür. Ziyâde itmekden şakınalar. Tabî' atı za' ife oldukça aña göre miķdâr-ı mezkûrdan eksik ideler.

Ĥâricen: Ebū cehl karpuzını sirke ile ezüp uyuza ve koñğa sürseler anı giderür.

Menâfi' -i Dehen-i Ĥanţal: Şan' atı budur ki bir bütün ebū cehl karpuzını alup bir delükden içini çıkaralar ve zeyt yağıyla taldurup ol delügi kapayalar ba' dehu karpuzı sıcak küle gömüp bişüreler. Andan soñra çıkarup bezden şıķalar. Bu yağdan şaça sürseler şacı siyâha boyar ve dökülmekden ve tîz ağarmaķdan ħıfz ider. Yağ-ı mezbûrı sıcaklayın kulaġa iķtâr itseler gürüldüsin def' ider. [345a] Ve eger sıcaklayın göbek içine sürseler şoġulcanı helâk ider v'allâhu a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Yaban Ĥıyârı ve Eşek Ĥıyârı

Bostânîsinden faķaţ mîvesi kökiyle fark olunur, zîrâ bunuñ mîvesi küçük ve köki büyükdür. Bunuñ aşmaları uzaķ yire ve eţrâfa yayılır. Bunlar tüylü ve bir miķdâr dikenlü parmaķ kadar kalındur. Yaprakları Ĥıyâr-ı bostânîsinüñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki andan Ĥaşîn ve tüylüdür ve bir tarafı beyâza mâyil ve ġâyet tamarlu olup şapları kalın ve uzun ve Ĥaşîn ve tüylüdür. Bütün yaz beyâza mâyil şarı ve yılduzvârî Ĥıyâr-ı bostânîsinüñ çiçeklerinden küçük çiçek açar. Bu çiçeklerüñ ardında uzunca ve degirmi ve tüylü dügmeler bulunup

çiçekler döküldükleri vaktde ol düğmeler şapları ile nemāya başlayup kara mīşe belūından büyük olur. Māh-ı ağustosda geregi gibi kemāle geldüklerinden ziyāde tüylü ve dikenlü ve beyāza māyil yeşil ve içi ruṭūbet ile memlū ve siyāha māyil kırmızı çekirdekleri olup şaplarından çekmek murād olursa veyāḥud mücerred doḡunsa ol ḥıyārcık piştav gibi patlayup çekirdekleri saçma gibi taşra şıçrarlar. Köki beyāz ve kol kadar kalın ve şaçaklıdur. Ruṭūbet ile memlūdur. Bu eşek ḥıyāri kumlu toprakda ve münhedim dīvār taşları arasında bulunur; diyār-ı bāridde yabanī bitmez. Hemān toḡmından bāğçelerde dikmekle ḥāşıl olur. Bir maḥalde bir kerre bitdükden sonra her sene dökülen toḡmından bitüp encāmı izālesi güç olur.

Ṭabī' atı: Eşek ḥıyāri gāyet acı olup bundan gayrı mezākı ḥiss olunmamaḡla ḥārr ve yābid olması iḡtizā ider.

Menāfi'-i dāḥilesi: Diyoskorides ḥakīm dir ki eşek ḥıyāri kökinüñ 'uşāresinden eñ çok üç çekirdegini içmek şafrāyı, ruṭūbet-i keşīfeyi aşağıdan sürer ve zararlı degildir. Bu taḡdīrde istisḡāya mübtelā olanlara gereklüdür.

Menāfi'-i ḥāricesi: Yapraklarının 'uşāresini kulaḡa iḡtār itseler sem' i ḡavī ider. Kökini döküp çatlamış arpa ile ḥalt idüp yaḡı itseler nevāzil-i bārideden ḥāşıl olan her dürlü şişleri taḡıdur. Kökini sirkede ḡaynadup niḡrīs üzerine ursalar niḡrīsı def' ider. [345b] Eşek ḥıyāri kökini sirkede ḡaynadup aḡızsa tutmaḡ diş aḡrısını giderür. Kökini şuda ḡaynadup şu-yı maṭbūḡıyla iḡtiḡān itmek 'ırḡu'n-nisā için nāfi' dūr. Kökini ḡurudup ve saḡḡ idüp ḡubārını 'asel ile sürmek yüzde ve bedenüñ sā'ir maḥalde olan lekeleri ve emşālını giderür. Baş aḡrısına ḡuşūşā balḡamdan ve aḡlaṭ-ı bārideden ḥāşıl olduḡda bir mücerreb devā budur. Eşek ḥıyāri kökini efsentin ya' nī pelin otını berāber alup ve zeyt yaḡıyla berāber şuda merhem gibi olunca ḡaynadup sicaḡlayın alnına uralar nāzilesin alup aḡrısın teskīn ider.

Menāfi'-i 'Uşāre-i Eşek Ḥıyāri: Ve daḡi Firenklerüñ alatariyum didikleri eşek ḥıyāri mīvesinüñ 'uşāresini iki ve ekşeriyā üç çekirdek miḡdārını isti' māl itmek şafrāyı ve ruṭūbet-i keşīfeyi aşağıdan ve yukarudan geregi gibi sürer ve 'avratlaruñ ḡayzını getürür. Süd ile ḡarışdurup buruna çekmek şarılıḡı giderür ve

yine vech-i mezkûr üzere isti‘ māl itmek baş ağrısının def‘ ider. Bir kimsenüñ boğaz ağrısı ya‘nî ħināk marazı olsa ‘uşâre-i mezbûreyi ‘asel ve eski zeyt yağıyla qarışdurup boğazuñ zâhirine süreler, boğaz içindeki şişi tağıdup maħv ider. Ve daħi dirler ki üzüm aşmasınıñ kökine ‘uşâre-i mezbûreyi sürseler ol aşmada ħâşıl olan üzümü kuşlar ayduğ yimeyeler. Ve daħi ‘uşâre-i mezbûreden bâlâda zıkr olunan üç çekirdek miqdârından ziyâde isti‘ māl olunmaya ve illâ ziyâde isti‘ māl olunursa zarar virür. İstiskâ marazına bir nâfi‘ ve mirâren tecrîbe olunmuş bir devâ budur. Eyyâm-ı bâĥûrdan yâĥud muţlak şems esed burcında iken eşek ħıyârı mîvesinde olan ruţûbeti şıķup bir çîni ħap içinde güneşe bıraġa ħuruya, ba‘ dehu üzerinde bulunan ruţûbeti yavaş üstinden aķıda ki dipde ħalan geregi gibi ħuruya. Bu ħurı ‘uşâreden bir dirhemini alasin; ħaşal ki muķl-i yâbis ve Firenķçe aña ibdeliyun dirler, bundan daħi bir dirhem, maşţakî nışf dirhem, ħaya tuzı ya‘nî Eflaķ tuzı göbegi ki ħayanuñ içinde billûr gibi ve dört köşelü olur andan daħi iki şülüş dirhem. Bu eczâyı saĥķ itdükdün soñra bir miqdâr gül şuyıyla yoġurup ma‘ cûn gibi ide. İsti‘ mâli murâd olunduķda bundan alup ve küçük baķla ħadar bir ħab yapup marîz gice yatacaķ [346a] vaķtde aña yidüre. ‘Acâyib göresin, ne ħadar ruţûbât sürse gerekdür v’ allâhu ta‘ âla a‘ lem.

Bâb Der-beyân-ı Müferriĥü’l-Ķalb

Ve “bezrü’l-ķalb” ve “kâkenc” daħi dirler. Bu ot nebâtat-ı ecnebiyyedendür. Şimdi her yirde bulunur. Bunuñ daħi uzun ve köşelü aşmaları olup sâ’ir leblâb gibi teller ile civârında olan ağaçlara yapışup şarılır ve bu sebebden ba‘zı bâġçelerde köşkler etrâfında eküp pencerelere ve şaçaklara bindürürler. Yaprakları aşğıda yaşşı ve yukaru tarafı uzunca ve etrâfi düġün çiçeği gibi münşakdur. Çiçekleri beyâza mâyil şarıdır. Bunlardan üç köşelü şişmiş ġilâflar veyâ kîseler ħâşıl olup içinde degirmi ve siyâh ve noĥuddan çok küçük toĥmı bulunur. Bu toĥmıñ ortasında ġüye insân ħalbi başılmış ve zârb olunmuş gibi görinür. Bu toĥm veyâĥud bu otuñ mîvesi ħalbe nâfi‘ ve ħuvvet

virici olduğına tab‘an işâretdür. Nitekim lisân-ı şerv-i yabanînüñ tohmı yılan başına müşâbih olup yılan zehrini def‘ için ğâyet nâfi‘dür. Bezrû’l-ķalb otı şovuğa ve kırağıya tayanmaz ve anuñ için diyâr-ı bâride nâdir kemâle gelür. Meger ki sıcak yaz olup güz faşlı mülâyim ola v‘allâhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Arslan Tıabanı

Firenkçe “leyuntupenalum” dirler. Bu ot bir karış kadar ve dağı ziyâde yüksek olup a‘lâsında dal budaķları olur. Çiçekleri şakâyıķu’n-nu‘mân çiçegi şeklinde olup küçük ve koyı kırmızı olur. Bunlardan şoñra uzunca ğılâflar zuhûr idüp içinde noğud kadar büyük tohm ħâşıl olur. Yaprakları ol kadar yaşşı ve münşak lahana yaprakları gibidür. Köki siyâh ve şalgam gibi veyâğud buğûr-ı meryem köki gibidür, velâkin düz olup çok yumruları vardur. Bu ot tarlalarda ekin arasında biter.

Menâfi‘-i dâhilesi: Arslan tıabanı kökini bâdede veyâ sirkencebîn veyâğud sirkede kaynadup içmek yılan şoķdığına nâfi‘dür ve ol sâ‘at ağrısın def‘ ider. Ve dağı ‘ırķu’n-nisâ ‘illetine ihtikânda isti‘mâl olunur v‘allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Yalancı Ketân

Diyosķorides ħakîm kitab-ı [346b] râbi‘üñ on ikinci bâbında aña “mibağrum” demişdür. Ba‘zılar buña “simsim-i berrî” demişlerdür, velâkin evvelkisi eşâğdur, zîrâ otı ve sâķı ve dügmeleriyle ketâna müşâbihdür ve ketân arasında biter. Yaprakları uzunca ve a‘lâsı sivri ve şapı yoķdur. Hemân ol maĥalde yaşşı çatallu ve sâķa muttaşıldur. Tohmı beyâza mâyil şarıdur ve mezâķı tatlu ve ķanarya ve ispinos ve saz bülbülü ķuşlarınıñ sevduķları ta‘âmdur.

Menâfi‘: Yalancı ketânüñ yağı yumuşadur ve mülâyim ider ketân yağı gibi. Ve şacı yalabıķ ve mülâyim ider. ħâşılı ketân yağı bulunmadığı ĥalde çok yirde

işbu yalancı ketân yağını isti' māl olunsa olur. Eskiler bunuñ yağını mūma ve meş' alelere yaqarlar idi v' allāhu a' lem.

Bāb Der-beyān-ı Amaradülşis

Ya' ni “acı tatlu” dimekdür. Bosnaqça dañi “silatqoğozko” dirler, zīrā bu otuñ aşmasınıñ kabuğı ağızda tutsalar evvelā pek acıdur ba' dehu çignedikça tatlu olur. Şarmaşık envā' indan uzun ve dal budaqlu aşmaları vardır. Anlar ile civārında olan ağaçlara çıkar gider. Ekseriyyā şu kenārlarında ve nemnāk ormanlarda bulunur. Zamān ile aşması ağaçlu ve siyāha māyil boz renglü olur. Köki şaçaklı ve tüylüdür. Eski aşmalarından çıkan yeñi fidanlar dāyimā yeşil tırurlar. Yaprakları siyāha māyil yeşil ve it üzümü yaprağına fi'l-cümle müşābihdür. Ve ba' zılarınıñ ikişer kulağı vardır. Fidanlarınıñ nihāyetlerinde firfirī çiçekleri zuhūr ider. Her bār onar ve on ikişer müctemi' bir şap üzerinde olur. Ve her çiçeginüñ beş ' aded girüye kıvrılmış yaprakları olup ortalarında altun şarusı renginde teller vardır. Çiçekleri döküldükdan soñra uzunca yemiş dāneleri zuhūra gelir. Bunlar evvelā yeşil ba' dehu kemāle geldüklerinde dilber kırmızı olurlar ve ruṭubetle memlūdur it üzümü yemişi gibi. Ve mezāqları nāhoşdur.

Ṭabī' atı: Acı tatlu otı derece-i şālişede ḥārr ve yābisdür.

Menāfi' -i dāñilesi: Bu otuñ eski ve ağaçlu olmuş aşmalarını noḥud kadar kıt'alara kesüp bir vaqıyyesin bir yeñi çölmege koyalar ve üzerine iki vaqıyye beyāz bāde döküp ve çölmegi muḥkem kapayup ve tınlayup қаpağında bir küçük delük bırağalar, ba' dehu қor üzerinde қoyup bir şülüşi gidince yavaş қaynadalar bu maṭbūḥdan şabāḥ [347a] ve dōşekden қalkmadın iki üç fincān қadar içüp yine bir sā' at қadar dōşekde istirāḥat itseler şarılıq-ı medīdi sūhūletle ishāl ider ve dañi bevl yoluyla sürer. Ve bu devā dañi şarılığı olmayan kimseler için nāfi' dūr, zīrā şol çürük sıtmaları def' ider ki şarılıq anlardan ḥāşıl olur.

Menāfi' -i ḥāricesi: Yemişinüñ 'uşāresini yüzde ve bedenüñ sā'irinde olan lekeler ve sislere surseler anları izāle ider v' allāhu ta' āla a' lem.

Bâb Der-beyân-ı Sinâ-i mekkî

Gerçi bunuñ yaprakları ‘Arabistân’dan İskenderiyye üzerinden ve ğayrı yirlerden bu semtlere gelür, velâkin ‘Arabistân’a maḥşûş degildür, belki İtalya ve Franca’dan daḥi gelür. Hattâ Nice vilâyetinde ba‘zı bâğçelere terbiye ile ḥâşıl olur. Bunuñ yaprakları ekseriyyâ sekizi bir şap üzerinde her cânibinde dörder kalın ve semüz ve râyihaları bakla râyihasına müşâbih yaprakları bulunur. Sâkları bir zîrâ‘ kadar yüksek olup yumuşak ve gevşek yan dalcıkları vardır. Çiçekleri altun şarusı renginde olup üzerinde koyu kırmızı tamarları vardır. Bunlardan egri ve bükülmüş ve nişf kamere müşâbih ğilâflar ḥâşıl olup içinde olan toḥm siyâha mâyil boz renglü ve üzüm çekirdeğine ol kadar müşâbihdür ki biri birinden tefrîkı güçtür illâ ki bu çekirdekler a‘razdur. Ve mezbûr ğilâflar dallara qarîb ince şaplar üzerinde olmağla kemâle geldüklerinde rüzgârdan dökülürler. Kökleri za‘îf ve nâzîkdür. Diyâr-ı bârideye güç kemâle gelür, zîrâ kırağıya hiç tayanamaz kabağ ve kavun gibi. Mâh-ı mayısta ekilür ve eger andan evvel zer‘ olunursa gicelerde şovuğdan ve kırağıdân nesne ile örtmek gerek ve illâ helâk olur. Nitekim kendüm müşâhede itdüm.

Ṭabî‘atı: Sinâ-i mekkî derece-i şâniyede ḥârr ve derece-i ûlâda yâbisdür. Ancak müshilât için ihtiyâr olunan, evvelâ ğilâfları toḥmıyla ba‘dehu yaprakları.

Menâfi‘-i dâhilesi: Zârarsuz muḥâtarasuz olup nef‘i ve te‘şîri çok olan devâ-yı müshile arasında sinâ-i mekkîniñ daḥi yiri vardır ve ziyâde memdûḥ ve müsta‘meldür, zîrâ sinâ-i mekkî maṭbûḥını içmek balğamı ve ruṭûbet-i fâsideyi ve şafrâ-yı muḥterikayı [347b] ve sevdâyı sürer ve demi taşfiye ider. Bilâ-tereddüd herkese virile, her ne yaşda olursa olsun, zîrâ tecribe olunmuşdur. Ve İktavaryus nâm ṭabîb-i ḥâzîk ihtîşâr üzere dimişdür ki sinâ-i mekkî min-ğayri zârarin mâ müshildür. Ve ammâ ba‘zı kimesnede ḥuşûsâ nisâ tayifesinde ba‘zı evkâtta qarın burusun îrâş itdiğı sinâ-i mekkîye nisbet olunmaya, belki cevfi insâna yapışmış balğam-ı keşîfüñ kabâhatidür, zîrâ sinâ-i mekkî ol balğama yapışup te‘şîr itmege

başladuğda ol balğam kabarıp ve şişüp bağırsaqlara zūr virür, velâkin bunuñ daği def i için zencebîl ve rāziyâne ve emşâli ile işlâh olunur. Hâşılı sinâ-i mekkî pîr ve civân ve erkek ve dişiye hattâ hâmile ‘avratlara virmek cā’izdür. Sinâ-i mekkî şuda işlatmak, tabh olunmağdan evlâ ve aqvâdür, zîrâ işlandığı vağtde kuvvetden bir nesne zâyil olmaz. Ve ammâ tabh olunduğda kuvvetinden bir miğdârı buğâr ile tayerân ider. İşlatmak tarîki budur ki şaplarından vesâ’ir müzahrefâtından tahtîr olunmuş şâde sinâ-i mekkî yaprağlarından on dirhemini alup pāk ğasl ide. Ba‘dehu zencebîl veyâğud dârçîn bir dirhem bunları ğurde kaç’ ide. Lisân-ı sevr çiçeklerin ile iki buçuk dirhem beyâz tørtü bir buçuk dirhem eflak tuzı iki şülüş dirhem bu eczâyı bir kalaylı kaba koyup üzerine yüz dirhem kaynamış şu veyâğud keçi südini dōke ve üzerine kağasını kağayup buğday unından ve yumurta ağından ğamîr ile muğkem şıvayup kağaya ki içinden buğârı çıkmaya. Ba‘dehu kağı sıcak yaşduğ içine koyup tōlaba kağayup bir gice böyle birağa. Bu tağdîrde ne buğârı çıkar ne kuvveti zâyil olur, belki cümle kuvveti şuya çıkar. İrtesi ğün şuyını bezden süze ve bundan bir kağdeğ kağadar alup şabâğ aç kağarına ısağlayın içe ve kağağdan çıkmayup beş sâ‘at kağadar nesne yimeye içmeye. A‘lâ ve yavağ ve mülâyim şerbetdür. Ammâ mağbūğ şan‘atı budur ki vech-i meşrūğ üzere tahtîr olunmuş sinâ-i mekkî yaprağı on dirhem, ğurde kaç’ olunmuş bir zencebîl köki, oni ki dâne kağarafil, enîsün ve rāziyâne toğmı birinden iki buçuk dirhem bu eczâyı bir şırlı çölmege koyup üzerine [348a] iki yüz altmış dirhem şu dōküp za‘îf âteşde şülüşi ğidince yavağca kağadalar. Ba‘dehu bezden bir küçük çölmek içinde süzüp ve içine murâdıncâ sükker kağatup marîze şabâğ ‘ale’r-rîğ bir içim sağağlayın içüre ve dōrt beş sâ‘at kağadar bir nesne yidürmeyeler. Ve eger bir miğdâr sağğ olunmuş rāvend-i çînî kağatsalar kağavî olur. Yarpağlarını sağğ idüp ğubârından bir dirhemini tavuğ şuyıyla içseler ol daği sūhūlet ile ishâl ider. Nice kimesneyi Firenk marağından sinâ-i mekkî ile ‘ilâc eyledüm. Bu vechile sinâ-i mekkî yaprağlarını ğarîğünı ve rāvendi peyğamber ağacınıñ şu-yı mağbūğında bālâda zıkr olunan tarîğ üzere işladup bundan her ğün kırğ ğüne varınca marîze içirdüm. Hiç derlemedin ol marağdan ğalâğ oldu. Sinâ-i mekkî yaprağlarını

papadya ile berāber gül şuyunda kaynadup başa yakmak beyne ve sem'e ve gözlere nāfi'dür ve eski hummā-yı sevdāviyyeye eyüdü v'allāhu a'lem.

Bāb Der-beyān-ı Koyun Mercimegi

Perakelsus hakīm eydür: Eski zamānda işbu koyun mercimegi ile koyunları semürdüler idi. Ve sebab-i tesmiyesi daği budur. İnsan kıddinden yüksek bir ağaçdur. Ağacı ve dalları ile katır kıyruğuna ya'nī retme ağacına müşābihdür. Yaprakları sinâ-i mekkī yapraklarına fi'l-cümle müşābihdür illā ki anlardan nāzıkdür ve her bār birbirine muqābil altı çift bir şap üzerinde ve bir yaprak şapıñ toruğında olur. Bunuñ daği sinâ-i mekkīnün gibi şarı çiçekleri olup anlardan büyük parmak kalınlığında ve uzunluğında ve a'lāsı sivri gılāflar hāşıl olurlar. Bunlar ibtidādan koyu kırmızıya māyil yeşil ba'dehu kemāle geldüklerinde beyāzrak ve şişmişdür. Şöyle kim elde şıkıldukları vaqtdē āvāz ile çınlayup açılırlar. Bunlaruñ içinde bulunan tohm küçük çetin ve degirmi ve mercimege müşābih ve mezākı acıdur. Ba'zı müte'ahhirün sinâ-i mekkī için koyun mercimegidür diyü zehab olmuşlar velākin haṭādur, zīrā koyun mercimegi bir ağaçdur ki bir kaç sene şābitdür ve mezākı acıdur. Sinâ-i mekkī ise bir otdur ki 'ömri ancak üç dört ay kadar olup beher senede tohmından hāşıl olur ve mezākında merāret yokdur. [348b] Ve bundan başka daği koyun mercimeginün gılāfları şişmiş ve içinde bulunan tohm degirmi ve mercimek gibidür. Sinâ-i mekkīnün gılāfları ise şişmemiş belki qar gibi bükülmüş ve tohmı üzüm çekirdegi gibidür. İmdi farkları zāhir ve koyun mercimegi sinâ-i mekkī olmadığı bāhirdür.

Ṭabī'atı ve menāfi'i: Ba'zı hükemā zāhib olmuşlardur ki sinâ-i mekkī ve koyun mercimeginün hāşşaları birdür, velākin haṭādur ve bālāda zıkr olunan sehvdē veyāḥud ba'zılarınıñ sinâ-i mekkī ile koyun mercimegini bir şanduklarından neşe't itmişdür; şahih olan budur ki koyun mercimeginün ağacı ve dal budakları retmeye müşābih olmağla retme gibi gerek aşağıdan ve gerek yukarıdan sürer istifrāğ ve kuşdurmak tarikiyle. Bu taḳdirde haşşaten daği

beynlerinde fark vardır, zîrâ Aḳtuvariyyus ḥakîmüñ taḳrîri üzere sinâ-i mekkî bir yavaş ve hafif müşhildür. İstifrâğ ve kuşdurması hiç yokdur v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Saḳmunya

Ya'ni "maḥmude." Bunuñ içinde ve gevşek ve üç zirâ' kadar uzun aşmaları olup yaprakları leblâb veyâhud çadır çiçeginüñ yapraklarına müşâbihdür illâ ki anlardan yumuşak ve üç köşelüdür ve oḳ temrene beñzer. Çiçekleri beyâz ve degirmi ve mücevvef ve esfeli zîḳ ve a'lâsı 'arâz ve çadır çiçegine fi'l-cümle müşâbihdür ve ağır râyiḥası vardır. Köki uzun ve ḳol kadar ḳalın ve beyâz ve ruḫûbet ile memlûdur ve bunuñ daḫi ağır ḳoḫusu vardır. Ruḫûbet-i mezkûre kökünden 'aşr olunup ba'dehu tecfif ve ḫıfz olunur. Ve meşhûr olan saḳmunya budur ki tüccâr anı Mısr ve Şâm iḳlîmlerinden İskenderiyye ve Yafa ve ğayrı iskeleler üzerinden bu semtlere getirürler. Ve siyâhraḳdur. 'Aṭṭârlar bunu aldıkları vaḳtde ağız yaşlığıyla yoḳlayup aḡarırsa ḫâlişdür diyü bilürler, velâkin Diyosḳorides ḥakîm dir ki mücerred aḡarmağıla ḫâliş olduğına ḫükm olunmaz, zirâ ihtimâldir ki südligen otunuñ südiyle maḫlûṭ olduğundan aḡarur. İmdi daḫi ğayrı 'alâmetlerine taḳayyüd itmek gerek. Meşelâ vezni hafif ve zâtı şâfi ve levni şıḡır tutḳalı gibi ve serd olmayup sünger gibi ḳovuş ola ve dili yaḳmaya ve illâ 'alâmetdür ki südligen 'uşâresiyle maḫlûṭdur, ḳaldı ki beynimizde [349a] müsta'mel olan saḳmunya maḫlûṭ olduğu bundan ma'lûmdur ki on veyâ on iki buḡday aḡrı kadar şerbet verilse bütün cevfi taḫrîk idüp ḡâyetle ishâl ider. Ḥâlbuki Diyosḳorides ḥakîm 'alâmet-i mezkûre ile beyân itdiği saḳmunya-yı ḫâlişden bir dirhemini tecrîbe eylemişdür bâlâda beyân olunan hey'et ve şeklde. Firenk Anabolisi'nde 'aṭṭârlaruñ birinde bir saḳmunya gördüm ki bi-'aynihi Diyosḳorides ḥakîmüñ ta'rîfine muṭâbıḳdur.

Menâfi'-i dâḫilesi: Saḳmunya bir ḳavî müşhildür, cevfi tenḳıye ider, balḡamdan ve şafrâdan ve sevdâdan ve ruḫûbet-i fâsideden niçe müşhil olan ma'cûn ve sefûf ve ḫablar için yaş eczâlaruñ biridür. Ammâ yalnız daḫilen

isti‘ mâli muhâtaraludur ve gücdür, velâkin etibbâ ve ‘atţârlar anı ıslâh idüp eyü ayva ve hamîr ile bişürürler ve aña diyağridum dirler. Ve anuñla sâ’ir müşilâta takviyet virülür. Tedâviden tefrît ve imtinâ‘ idüp yine tenkıye-i beden için mu‘âlece isteyen nâzik kimesnelere altı yedi belki on arpa ağırı diyağridum gülbeşeker ile vireler. Ba‘zılar anı yufkaya şarup virürler ve ğayrılar anı dârçin ve karanfil ve zencebîl ve sükker ile terbiye idüp şekerleme yaparlar. Hâşılı her ne vechile isti‘ mâl kâbiliyyetine getürürlerse olur v’allâhu ta‘âla a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Yir emrûdî

Ba‘zılar daği buña “yir incîri” ve “yir bādemi” dirler. Firenk lisânınca “apiyus” dirler. Diyoskorides ve Peraklisus dimişler ki apiyus lafzı Yunanîdür, emrûd ma‘nasınadır. İmdi buña ancak yir emrûdî dirler. Yir incîri veyâ bādemi veyâ cevzi dinilmez, zîrâ bunlar başka nebâtuñ adlarıdır. Yir emrûdî ancak bilâd-ı hârrede bulunur. Meşelâ Kıbrıs ve Girid ve Apoliya’da bulunur. Façağ bir köki vardır ki emrûd şeklinedür ve sebep-i tesmiyesi budur. Kök-i mezbûrîñ siyâh kabuğı vardır, velâkin içi beyâz ve şuludur.

Menâfi‘ -i dâhilesi: Kök-i mezbûruñ taraf-ı a‘lâsını isti‘ mâl itmek şafrâyı ve ruṭbet-i balğamiyyeyi yuḡarudan ḡuşdurmağ ve istifrâğ ile sürer ve ammâ [349b] kök-i mezbûruñ taraf-ı esfelinden tenâvül itmek aḡlağ-ı mezkûreyi aḡağıdan ishâl ile sürer. Ve ammâ bütün kök-i mezbûr iki taraḡdan ya‘nî yuḡ arudan ve aḡağıdan sürer. Ve kezâlik ‘uşâresi daği iki taraḡdan sürer. ‘Uşâresinüñ istiḡrâcı bu vechile olur. Evvelâ kök-i mezbûrî döğüp ve bir legen şü içine ḡoyup ḡarışduralar. Ba‘dehu bir tüy ile şuyun üzerine ḡıḡan ‘uşâreyi alup ḡurudalar. ‘Uşâre-i mezbûreyi istiskâya mübtelâ olanlara virmek nâfi‘dür v’allâhu a‘lem.

Ma‘lûm ola ki: İşbu zıkr olunan yir emrûdından başka bir kök vardır ki aña Diyoskorides ḡakîm “ipsevdu apiyum” dimişdür, ya‘nî “yalancı emrûd” dimekdür. Sâ’irler aña “yir incîri” ve “yir bādemi” ve “yir cevzi” dirler. Bosnağça

“oraşk” dirler. Her yirde bulunur. Tarla sürüldeğda toprakda iplik üzerinde dizilmiş gibi biri birinden büyük üçer dörder bulunur. İnce ve bir zîrâ^ç kadar uzun sâkları ya^çnî aşmaları olup yir yüzinde yayılır ve fig yaprağına fi’l-cümle müşâbih yaprakları vardır. Çiçekleri gül renginde ve böğrölce çiçeklerininü şeklindedür. Bunlardan soñra ğılâflar zuhûr idüp içinde küçük tohm hâşıl olur. Kökleri uzundur ve üzerlerinde biri birinden ayrı ve incire müşâbih üçer dörder yumrılar hâşıl olur. Bundan ba^çzılar aldanup buña apiyum ya^çnî yir emrûdı dimişlerdür. Hâlbuki ne şeklen ve ne hâşşaten muvâfaqatları vardır, zîrâ yir incirinden ne kadar çok ekl olunsa ne ishâl ider ve ne kuşdurur yir emrûdınıñ hilâfınca v’allahu a^çlem.

Bâb Der-beyân-ı Cedvâr-ı Ebi Sînâ

Ki aña daği “cedvâr-ı haķîķi” dirler. Latince ve Yunan lisânınca “antițure” dirler. Ba^çzılarıñ rivâyetleri üzere bîş otınıñ civârında biter. Cedvâr-ı mezbûrı Liğuriye ve Lombardiya memleketlerinde olan tağlardan gelür. Sıtmayı def için bir meşhûr otdur. Bir degirmi ve serd ve iki çarış ve gâh bir zîrâ^ç kadar uzun sâķı olup üzerinde şerefe şerefe bir yirde müctemi^ç ince ve münşak yaprakları vardır. Sâķıñ taraf-ı a^çlâsında çok mâyi ve bîş [350a] otınıñ çiçeklerine müşâbih çiçekleri vardır illâ ki anlardan küçükdür. İki serd degirmi ve uzunca ve zeytûn dânesi şeklinde zâhiri siyâh ve bâķını beyâz kökleri vardır sünbül-i kühîde gibi. Bu köki Ebû Sînâ vesâ’ir ‘Arablarıñ ta^çrîf eyledükleri cedvâr-ı haķîķi oldığını cezm iderüm, zîrâ Ebû Sînâ maşrûhan yazar ki bu cedvâr bîş otınıñ yanında bitüp zerâvend-i müdevvere fi’l-cümle müşâbihdür. Kaldı ki meşhûr olan cedvâr aşl ve haķîķi cedvâr degildür, zîrâ eger zîkr itdiğumuz cedvâr-ı Ebû Sînâ cedvâr-ı haķîķi olmazsa elbette bîş-i miş-ı bûhâ didikleri nesne olmaķ iķtiza ider. Nitekim Ebû Sînâ yazar ki bîş-i miş-ı bûhâ bîş otınıñ yanında bitüp bîş otınıñ semmini def ve kesr ider. Bu taķdîrde kıyâs iderüm ki bîş-i miş-ı bûhâ ve cedvâr-ı Ebî Sînâ şey’-i vâhiddür.

Menāfi‘i: Cedvār-1 Ebī Sīnā cümle sümüm üzerine müstevlidür. Hıuşūşā bīş otınıñ semmine ve daħi cemī‘ ağulu cānavarlaruñ bā-hıuşūş yılanuñ şoğdığına nāfi‘dür ve sümüm–1 vebāiyeyi daħi men‘ ve def‘ ider. Ve daħi qarın burusın ve kalb ditremesin veyā balgāmı def‘ ider. Ve hıuşūşā şoğulcan için nāfi‘dür. Kökini saħk idüp ğubārını süd ile şabīlere içürelər v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ğaracibule

Lafz Frengīdür. Ba‘zı lisānca “bārgīr aruğı” dirler. Bosnaqça “konsaqa seruşe” dirler. Nemnāk çayırılarda ve vādilerde biter. Dört köşelü ve bir buçuk qarış kadar uzun sākı vardır. Yaprakları fi‘l-cümle zūfā ya‘nī çevire otınıñ yaprağına müşābihdür illā ki andan yaşşı ve yumuşak ve bir miqđār kertüklüdür ve her bār ikişer birbirine muqābildür. Yapraklaruñ arasında küçük ve ercuvānī renginde çiçekleri zühūr ider. Köki şaçaklı ve beyāz ve incedür.

Tabī‘atı ve menāfi‘-i dāhilesi: Bu nebātuñ cümlesi ğāyet acı olmağla ħārr ve yābisdür. Ve nev‘an müşhil-i kavīdür, zīrā tāze veyā kuru yapraklarından on dānesin ekl itseler şafrāyı ve balgāmı aşāđıdan sürerler. Ve müşhil olmasın bārgīrlerde müşāhede itmişlerdür, [350b] zīrā bārgīrler mer‘āda otlarken bu oti yeseler ishāle mübtelā olurlar ve eger iħmāl olunup mu‘ālecelerine taqayyüd olunmazsa gündən güne zebūn ve arıq olurlar. Ve köylüler daħi müşhil yirine bu otuñ yapraklarını yufkaya şarup ekl iderler ve anuñla cevflerini tenkıye iderler, fuqarā devāsıdur.

Menāfi‘-i ħāricesi: Yapraklarını tāze iken ezüp yaraya urmaq veyā kuru yaprakların döğüp ğubārını yaraya ekmek yarayı oñaldurur. Yapraklarınıñ ‘uşāresi lekeleri ve hıuşūneti izāle ider ve cildi düz ve mülāyim ider ve şu-yı muqatтары daħi böyledür. Yüze ve bedene süreler ve anuñla ğasl ideler. Bu otuñ şu-yı maḡbūħıyla iħtikān itseler ‘ırqu’n-nisāya ve qarın burusına nāfi‘dür ve şoğulcanı helāk ider v‘allāhu a‘lem.

Bâb Der-beyân-ı Harbağ-ı Esved

Ya'ni "karaca ot." Bosnaqça buña "çerni kırın ve dağı kıhaveqe çerna" dirler. Ve ammâ "kukurik" didikleri ğalaıdır. Mühr-i Süleymânda vechi beyân olunmuşdur. Bunuñ iki dürlüsi vardır. Yaprakları ve çiçekleri ve kökleriyle birbirinden fark olunur. Evvelki harbağ-ı siyâhuñ bir şapında ekseriyyâ tokuz yaprağı vardır. Her biri uzun ve eñsüz ve eırafı kertüklü ve siyâha mâyil yeşil ve lemsi bir miqdâr haşındır. Şapı dağı uzun ve oluğ gibi bir tarafı oyulmuşdur. Bu otuñ kalın ve degirmi sâkı olup sâde gül gibi beyâza veyâ şarıya mâyil yeşil yapraklı çiçekleri vardır. Çiçekleruñ ortasında beş dolaplı ve sivri ğilâflar zuhûr idüp içinde uzunca ve siyâh tohm hâşıl olur. Köki şaçaklı ve siyâh ve birbirine karışmışdur. Râyihası keskin ve murûra? fi'l-cümle müşâbihdür. Mezâkı acı ve harifdür. İkinci harbağ-ı siyâhuñ yaprakları serd ve kavî ve arslan tabanı otuñ yapraklarına fi'l-cümle beñzer ve her bâr yedişer bir uzun ve degirmi şap üzerinde olurlar ve eırafları dağı kertüklüdür. Sâkı degirmi ve düz ve kavî ve bir zirâ' kadar uzundur. Çiçekleri degirmi ve düz şaplar üzerinde sâde gül şeklinde ve ercuvânî rengindedür. Ortalarında birbirine istif ve mütezâhim sekiz ğilâflar zuhûr idüp içinde uzunca tohm hâşıl olur. Kökleri ğâyet çokdur ve evvelkiden kalın ve siyâha ve birbirine girişmişdür. Mezâkı acı ve harif ve nâhoşdur. [351a] Râyihası dağı kerihdür. Evvelki harbağ-i siyâh tağlarda ve ormanlarda ve tağ eteklerinde olur. Bir yire maşşüş degildür. Ammâ ikinci nev' harbağ-ı siyâh ve ba'zı yire maşşüşdur. Meşelâ hiç evvelkisinde İştâbir nâm şehruñ civârında olan tağlarda çok bulunur. Ve aşıl harbağ-ı siyâh oldur , 'aıtarlar ekseriyyâ ol mağalden getürürler.

Tabî' atı: Harbağ-ı siyâh derece-i râbi' de hârr ve yâbisdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Harbağ-ı siyâh ya'ni karaca otuñ köki gölgede tecfif olunup iç özi tırd olunduğı hâlde tedâvide isti'mâl olunur. Karaca otuñ köki envâ'-ı ahlâı ve ruıubeti bâ-ıuşuş şaırayı ve balğamı temelden sürer. 'Alel-ıuşuş şar'a mübtelâ olanlara virile. Ve kezâlik mâlıhülyâ ya'ni kara sevdaya ve nıkrışe

ve siñir büzülmesine ve sikneye ve dört günde bir kerre tutan sıtmaya ve istiskāya mübtelā olanlara vireler. Evvelā kök-i mezbūrı şuda veyāhud münāsib şu-yı muqattarda bir gice kadar ışlayup ba‘dehu süzüp şabāh ‘ale’r-rıķ sıcaklayın bir veyā bir buçuķ fincān kadar içürel veyāhud kökinüñ ğubārından bir dirhemini şu ile veyā bāde ile içürel, velākin bir dirheminden ziyāde birden virmeyeler ki fāyide yirine zarar getürmeyeler. Üzüm aşması yanında ħarbaķ-ı siyāh ya‘nī ķaraca otını dikseler ol aşmada ħāşıl olan üzüm ve ol üzümüñ ħamrı nev‘an müşhil olur.

Menāfi‘-i ħāricesi: Ķaraca otınıñ kökünden şāf yapup ferce idġāl itseler cebren ħayzı girü getürür, velākin bu ‘ilacı başiret birle ideler. Kökinüñ ğubārını eski ‘illetlere ve māddele delüklere ekseler anları tenķiye ider. Ķaraca otınıñ kökini döġüp ve sirke ile ķarıřdurup envā‘ uyuz, temregi, tuzlu balġam, şaraça ve emşāli üzerine merhem gibi münāvebeten vaz‘ itseler anları öldürür ve oñaldurur. Ve bu vech üzere daġı ķürümüř etleri bitürmek ve izāle itmek için yarar. Ħarbaķ-ı siyāh köki daġı kehleyi öldürür. Ķulaķ perķlġına bir mücerreb devā budur. Ħarbaķ-ı siyāh kökinüñ ğubārından bir arpa dānesi vezni ķadar alup ‘illetlü ķulaķ içine ķoyalar ve üzerine bir miķdār acı bādem yaġından iķtār idüp ķulaġı penbe ile ķapayalar. Bu minvāl üzere bir ķaç ġün şabāh ile ideler, velākin evvelā müşhil ile içi tenķiye olunmaķ gerek. ‘Asker tā‘ifesi daġı ħarbaķ-ı siyāh kökini [351b] tā‘ün şişlerinde nef‘-i keşir birle isti‘māl iderler, ya‘nī yumrıcaķ olan maġalden bir ķarıř ķadar ařaġısından kerpedan ile deriyi yuķaruya çeküp kerpedan altında bir kızġun demür tel ile deri içinde bir delük yaķarlar ba‘dehu ķaraca otınıñ köklerinden birini tere yaġıyla baġlayup ve ol delüġe řoķup biraġurlar. Ķaraca otınıñ köki bütün vebā zehrini ol delükden çeküp iġrāc ider. Eger yumrıcaķ ķoltuķ altında olursa bu ‘ameli bāzūda iderler. Ve eger ķasıķda olursa bu ‘ameli butda iderler ve mücerrebdür dirler v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Ħarbaķ-ı Ebyāz

Ki aña daħi “ħarbaħ-ı sepıd” dirler. Bosnaħça “ ħihaveħa bila” ve ħemerıħa” dirler. Bunuñ sākı bir zırā´ ħadar yũksek ve degirmi ve iħi boş ve zāhiri bir ħaħ ħabuħ ile muħātdur ki sākı ħurudıėı vaħtde ol ħabuħlar şoyulurlar. Yaprakları siñirli yapraklarına müřābihdũr illā ki ol ħadar uzun degildũr ve siyāha māyil ħırmızı siñirleri vardır. Yapraklarıñ arasında ve sākũñ ħaraf-ı a´ lāsında biri birine mütezāħim beyāza māyil şarı ve yılduzvārı ħiħekler zuhũr idũp bunlardan řoñra kũçük zarflar iħinde toħmı ħāřıl olur. Kōki parmaħdan ħalın, zāhiri siyāha māyil toprak rengine ve iħi beyāzdur ve eħrafında ħoħ beyāz yan kōkleri vardır. Mezākı ħarif ve yaħııııdır ve ağızda ħignendiėı vaħtde ‘ũdu’l-ħahr ? gibi mezākı cezb ider. Ekřeriyā şovuk ve yabanı ve ħıplaħ tağlarda olur.

ħabıf atı: Ĥarbaħ-ı ebyāz derece-i řālisede ħār ve yābisdũr.

Menāfi’ -i dāħilesi: Ĥarbaħ-ı ebyāz iki ħarafdan sũrer ya’ nı ishāl ve istifrāė ile ħuřũřā istifrāė ile envā´-ı ruħbāticebren iħrāc ider ve ħadd-i zātında bir ħavı devādur ki te’şirini tenķiř ider nesne aña zamm olunmaduħça dāħilen isti’ māli cā’iz degildũr ve bu sebebden Calinus ħakım kitāblarında kōk-i mezbũrı dāħilen virdiğini ħiħ bir maħalde yazmaz. Belki zāhiren uyuz ve temregi ve tuzlu balėam ve zāhir-ı bedende bulunan sā’ir nāpāk ‘illetleri def iħũn vech-i isti’ mālini ta’lim ider. Ve eger dāħilen isti’ māli iħtizā iderse yine başiret ve mũlāħaza birle ve ancaħ bũyũk emrāzda meřelā şar´, sersām baş, ħuduzluħ, istiskā, ‘ırķu’ n-nisā, ikne, behaħ ve baraş ve emřālinde isti’ māl oluna. Ve bu vech üzere terbiye ve işlah olunmaħ gerekdũr: [352a] Evvelā kōk-i mezbũrı yigirmi dōrt sā´at ħadar sirkencebın veyā bāde iħinde işlayup ba´dehu yine ħurudalar ve saħķ idũp ħubārından nişf dirhem ħadar řabāħ´ ale’r-rıħ bāde veyā sirkencebın ile sıcaħlayın iħũreler. Ve daħi kōk-i mezbũrı bir gũn bir gice ħadar anũ şu-yı maħbũħında tũrdũdan řoñra ve şudan bir kũçük ħadeħ ħadar iħũreler. Ve eger bir miħdār saħķ olunmış dārċin ħatsalar evla olur, velākin bu gerek pırlere ve řābilere ve ‘avrat ve nāzik kimesnelere virilmeye. Ba´zılar ħarbaħ-ı ebyāz kōkini bu vech üzere isti’ māl iderler: Evvelā bir turubda bir delũk delũp ħarbaħ-ı ebyāz kōkinden bir parċasın ol delũk iħine ħoyarlar ve delũgi bıraħmayup bir gũn bir gice bōyle terk

iderler ba' dehu köki çıkarup turubı ekl iderler. Ol turub, kökün kuvvetini cezb etmekle sürüp 'amel itdürür.

Menâfi'-i hâricesi: Harbağ-ı ebyâz kökinün ğubârını buruna çekmek ögsürdür ve dimâğı tenkıye ider. Harbağ-ı ebyâz kökini sirke ile kaynadup maṭbūhını ağızda tutmak diş ağrısın def' ider. Harbağ-ı ebyâz köki daḥi çıbanları ve uyuzı ve eski 'illetleri tenkıye için isti' māl olunur. 'Avratlar harbağ-ı ebyâz kökini ferclerine idḥâl itserler hayzların getürür. Kökinün ğubârını buğday unıyla qarışdurup şıçanlara vaz' itserler andan ekl iden cümle helâk olur. Kökini süd ile kaynadup bir çanağda sineklere vaz' itserler, ne kadar sinek andan yeie cümlesi helâk olur. Kök-i mezbûrı gül şuyıyla kaynadup anuñla saçlar ışlansa veyâ ğasl olunsa kehle ve sirke helâk olur. Ve eger ğubârından zımâd yapup saçâ sürseler kezâlik kehle ve sirkeyi helâk ider. Gügercinleri el ile tutmak murâd itdığuñ vaḳtde harbağ-ı ebyâz kökini buğday ile berâber şuda buğday çatlayınca dek kaynadup buğdayı gügercin geldiği yire saçâ, andan yidükleri vaḳtde sersâm olup el ile tütulur. Ğayrı kuşlara ördek ve tavuğ ve emsâline virseler daḥi böyledür v'allâhu a'lem.

Ve daḥi: Bir ot vardur ki aña "dü-varağ" dirler, ya'ni "iki yaprağlı" dirler ve Firenkçe "ufris" dirler. Bunuñ yaprağları harbağ-ı ebyâz yaprağlarına müşâbih oldığından ötüri bu bâbda zıkr olunması münâsib oldı. Bu otuñ faḳat iki yaprağı vardur. Yapraklarıñ ortasından bir sâğ hurûc idüp [352b] üzerinde nihâyetine varınca küçük şarıya mâyil yeşil çiçekleri vardur. Köki ince ve saçâğlıdur ve hoş râyihası vardur. Bu otuñ 'uşâresi saçları siyâha boyar ve bundan başka daḥi bu ot yaraları ve çıbanları ve kasığ yarığını tebriye ider v'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Simsim-i Şaĝir

Ya'ni "küçük susam otı." Bunuñ sâğları bir qarış kadar yüksek olup yaprağları riclü'l-ğurâb otunuñ yaprağlarına müşâbihdür illâ ki anlardan küçük ve

haşin ve tüylüdür. Sâıklarının nihâyetlerinde dügmelü çiçekleri olur ki ercuvânî rengine qarîb ve ortaları beyâzrak olur. Tohumu susam tohumunun şeklindedür ve firfirîdür ve mezâkı acıdur. Köki incerek ve siyâha mâyildür. Bu ot haşin ve serd topraklarda olur.

Menâfi'-i dâhilen: Ot-1 mezbûrun tohumunu sahk idüp gubârından altı yedi dirhem kadar bal şerbetiyle içmek şafrâyı ve ruübât-1 balgamiyyeyi sürer.

Menâfi'-i hâricen: Tohum-1 mezbûrı şu ile ezüp yağı itmek yumruları ve şişleri tağıdur v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Limuniyun ve Behmen

'Attârlarda iki kök bulunur ki anlara "kızıl behmen" ve "ağ behmen" dirler, velâkin 'Arabların ta'rîf ve taḥrîr eyledükleri behmen ḥaḳîkî degildir. Muḳaddimâ bilâd-ı Ermeniyye'den getirürler idi, velâkin şimdi getirmezler. El-âân 'attârlarda bulunan behmenleri İtalya memleketinde Venedik deñizine qarîb nehr-i Tınav saḳi itdiğı çayırlarda ve şahrâlardan getirürler. Eşah olan budur ki ikisi daḳi limuniyun otunun nev'leridür, zîrâ anların kızıl behmen didikleri otun yaprakları pazı yapraklarından daḳi uzun ve eñsüzdür ve on parmak ve daḳi ziyâde kökinden ḥurûc ider. Ve faḳat bir nâzik ve toḡrı sâkı olup taraf-ı a'lâsı süpürge gibi dal budaklı ve kırmızı tohum ile memlû olur. Köki uzun ve kırmızıya mâyildür ve mezâkı düşürücüdür. Bu ot nemnâk çayırlarda be baḫaḳlıklarda olur. Bu ta'rîf ise ancak Diyoskorides ḥakîmün taḥrîr eylediğı limuniyun otunun ta'rîfine muḫâbiḳdur ve limuniyun otından ḡayrı bir [353a] ot yoḳdur ki bu ta'rîfe muvâfiḳ gele. Ve ammâ 'Arabların ittifaḳan ta'rîf eyledikleri behmen-i ḥaḳîkinün kökleri küçük isfinârya kökine müşâbih ve egri ve birbirine girişmiş ve kırmızıdur ve ḥoş râyihası vardur ve mezâkı cezbîdür. Bundan ma'lûmdur ki 'attârlarda olan kızıl behmen köki bu ta'rîfe hiç bir vechile muḫâbiḳ degildir. Ve kezâlik ağ behmen didükleri otun yaprakları daḳi bâlâda mezkûr limuniyun otunun yaprakları gibidür illa ki anlardan eḫval ve eñsüzdür ve daḳi çok yaprakları

kökünden hüruc ider ve bir kaç sâkları vardır ve dal budaklı olup nihâyetlerinde dügmelü beyâz çiçekleri vardır. Köki beyâz ve çatallu ve egri olur. Bu daği behmen-i ebyâz-ı hâkîki olmayup limuniyun otunuñ bir nev' idür.

Menâfi'i: Limuniyun otunuñ tohumını saħk idüp ğubârından iki bucuğ dirhemini bâde veyâhud sirkencebîn ile içmek yürek sürmesine ve ishâle, kan tükürmege ve 'avratlarıñ ifrâţ üzere ağan hayzına nafi' dür, anları keser. Ot-ı mezbûruñ köki daği bu kuvvet üzeredür v'allâhu a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Emrûdcuğ Otu

Ve daği "kış yeşili" dirler. Bosnaçça "kuruşçık" dirler. Firenkçe "pirula" dirler. Bu ot bütün kış yeşil turur. Nemnâk ve karañulu tağlarda ve ormanlarda biter. Yaprakları kavî ve degirmi ve emrûd yapraklarına müşâbihdür ve bu sebebden aña "emrûdcuğ" demişlerdür. Ve her bir kökinden beş altı ve gâh daği ziyâde yapraklar zühür ider. Ortalarından nâzik ve degirmi ve bir qarış kadar uzun sâklar çıkup üzerlerinde qar gibi beyâz ve hoş râyihalu ve peygamber çiçegine müşâbih ve beş yapraklı ve yılduzvâri çiçekleri vardır. Köki uzunca ve beyâzdur.

Tabî' atı: Emrûdcuğ otı bârid ve yâbis ve düşüricidür. Tâze yaraları tebriye itmek huşûşında medhi çokdur ve bu sebebden cerrâhlar ve berberler aña çok i' tibâr iderler.

Menâfi'-i dâhilesi: Bu otı şuda veyâ sirkencebîn veyâ bâdede veyâhud münâsib şu-yı muqattarda kaynadup içmek iç yara ve berelerine ve yarıklarına nâfi' dür. Ba'zılar yara otlarından bir kaçını buña zamm iderler ki devâ-yı aqvâ ola. Emrûdcuğ otunuñ şu-yı muqattarı [353b] iç yaralar için isti'mâl olunmaq eshel ve elezzdür.

Menâfi'-i hâricesi: Emrûdcuğ otını tâze iken ezüp yağı itmek her dürlü 'illetleri tebriye ider. Ve ot-ı mezbûrı kurudup saħk idüp ğubârını mâddelü ve delüklü yaraya vesâ'ir dâyim açar cerâhâtlara ekseler anları kurudup tebriye ider. Emrûdcuğ otını ve kökini berâber dögüp ve saniçola ve riclü'l-esed otlarınıñ

‘uṣārelerini ve revġan-ı zeyti kıatup zımād olınca berāber kıaynaduġdan Őoıra uęe taķsım idüp her birine başka reng vireler. Birine zencār ve zerāvend ġubārını kıatup yeşile boyalar. Bu zımād ile çürümüş etleri temelden yidürüp izāle ideler. Ve birine üstübeç ve ‘ayn-ı seratāni ya‘nī engeç gözlerüñ ġubārını kıatup beyāza boyalar. Bu zımād ile her dürlü işler ‘illetleri kıurudup ve tenķiye idüp tebriye ideler. Ve birine ġül-i ermenī ve iki kıardeŐ kıanı tamlasın kıatup kıırmızıya boyalar. Bu zımādı ġarāretlü ‘illetlere süreler. ġarāretten ġıfz ve fesāddan men‘ ider v‘allāhu ta‘āla a‘lem.

Bāb Der-beyān-ı Māye Otı

Ba‘zı lisānca “yatak Şamanı” dirler. Bosnaķça “siriştuve tereva” ve Firenķe “ġaliyun” dirler. İkiyi daġı “süd māyesi” ma‘nasınadır, zīrā Diyosķorides ġakīm eydür ki bu ot süd içine vaz‘ olunduġı vaķtde pānir ġibi kesilir. Kıurı tarlada ve yollarda ve çayırlarda olur. İnce ve degirmi ve nāzik sākıları olup yapışkan otında ġibi uzunca ve eñsüz ve kıoyı yeşil yapracıķları vardır ki sākıları tılayında dāyirede müctemi‘ aŐaġıdan nihāyetlerine dek Şerefe Şerefe dizilmiŐdür. Çok Şarı ve birbirine istif ve mütezāġim çiçekleri vardır. Rāyiġaları ġüb ve keskindür. Köki Şaçaklıdur.

Ṭabī‘ atı: Māye otı yābisdür ve bir miķdār ġarīfdür.

Menāfi‘-i dāġilesi: Māye otınuñ kökünü tatlü bāde ile veyā bal Şerbetiyle kıaynadup içmek Şehveti taġrık ider.

Menāfi‘-i ġaricesi: Māye otınuñ çiçeklerini döġüp yaķı itmek yara yanıġın iġfā ider ve havāsın alır ve āteŐ yanıġın tebriye ider. Çiçeklerin veyā otını ezüp burun delüklerine idġāl itseler burun kıanını tıtar vesā’ir maġalleriñ kıanını teskīn ider. [354a] Māye otını Şuda kıaynadup Şuyında yorulmiŐ ayaklar tıtsalar yorġunluġı çeker. Ba‘zılar bu otdan ve beyāz Şem-i ‘aselden ve ġül yaġından zımād yapup yorġun a‘zāya sürerler. ‘Avratlar māye otını Şuda kıaynadup ol Şuyla

küçük şabîleri ğasl iderler. Küçük ve haşin kırık uyuzdan bir mücerreb devâdur dirler v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Dehkem Otu

Ya'ni “kocuman otı” ve buña daği “tîz kırğıl otı” dirler. Firenkçe “senekibu” dirler. Bosnaçça “perementi kırıyen” dirler. Bir kırış kadar yüksek bir otudur. Her yirde sebzevât bâğçelerinde, eski dîvârlar üzerinde taş yığımlarda ve şaçaklar üstünde biter ve gâh bütün sene yeşil tırur. Yaprakları uzun ve bütün etrâfı beyâz bâğçe hırdalınıñ yaprakları gibi kertüklü ve siyâha mâyil yeşildür. Sâkı degirmi ve içi boş ve şulu ve bir miqdâr siyâha mâyil kırmızıdur ve yan budakları çokdur. Nihâyetlerinde şarı dügmeli çiçekleri olup tîz kırılı ve tüylü tohm olur ve uçar gider ve yine yeñiden tâzelenür. Şöyle kim bu gün kıpartılan ertesi gün yine tâzelenür. Hıuşşâ evvel bahâr ibtidâsında ve böylece bütün yaz ta kışa varınca. Köki beyâzrak ve ğâyetle şaçaklıdur.

Tabî' atı: Dehkem otı muhteliñü't-tab' dur. Bâriddür ve mağv idicidür i'tidâl üzere.

Menâfi'-i dâhilesi: Otını şu ile kıynadup şu-yı maıtbühını şîre veyâ bal şuyıyla içseler şafrâvî mi' de ağrısın def' ider.

Menâfi'-i hâricesi: Dehkem otını günlük ğubarıyla kırışdurup harâretlü açk' illetlere ursalar anları oñaldurur. Tâze otından merhem yapup yağı itmek her dürlü harâretlü ağrıları teskîn ider ve şişleri tağıdur gerek memelerde ve gerek mafâşılta ve gerek 'avret-i ğalîzede ve her ne mağalde harâretlü şiş peydâ olursa olsun. Ba'zılar 'ilel-i mezkûre için bu otı sirke ile döğüp isti' mâl iderler. Ve bu otuñ şu-yı muqatları cemî' harâretlü 'illetlere nâfi' dür.

Ve daği: Bir ot vardur ki aña “büyük dehkem otı” dirler. Bunuñ daği öyle büyük kertüklü yaprakları vardur. Evvelkisinde sâkları sürmeyüp hemân yaprakları bir yüzinde yayılmış tırurlar. Siñirli yaprakları gibi sene-i şânide henüz uzun ve siyâha mâyil kırmızı sâkları yan dallarıyla zühür idüp nihâyetlerinde çok

şarı ve yılduzvārī çiçekleri [354b] vardır ki papadya çiçeğinin şeklidir. Bunlar kemâle geldüklerinde tüylü tohum olup ol birinin gibi uçar gider. Köki kıssa ve pek şaçaklıdır. İşlenmemiş toprakda ve dīvār üstünde ve kıru tarla kenârlarında biter. Bu otuñ kuvveti ve te'siri zikr olunan dehkem otuñ gibidir. Ba'zı cerrâhlar ve berberler bu otu yaralar ve eski illetler için isti' mâl iderler v'allâhu ta'âla a'lem.

Bâb Der-beyân-ı Entireyinun

Ya'nî “tana burnı” ve “buzağı burnı” dimekdir. Ve ba'zılar “tana başı” ve “it başı” ve “kedi gözi” dirler. Bosnaçça “ıgla dik” dirler. Diyoskoriden hakîm aña “anarinun” demişdir. Bu otuñ tohumı hâşıl olduğu dügmeler, buzağı başına müşâbih olduğundan ötürü böylece tesmiye olunmuşdur. Göz ve ağız ve burun yirleri vardır. Bu otuñ dört dürlüsü vardır. Nev'-i evvel cümleden büyükdür. Orta sâkı kalın ve kavî, yan dalları çok olmağla bir küçük şecere müşâbihdir. Yaprakları uzunca ve kalın ve bir miqdâr hâşındır ve e'trafı hiç kertüklü degildir. Dallarının nihâyetlerinde firfirî veyâ ercuvânî rengde kapanuğ çiçekleri vardır. Bunlar döküldükdan sonra tana başına müşâbih ve bakla kadar büyük dügmeler zühür idüp içinde küçük tohum hâşıl olur. Çok kökleri vardır ki uzun ve parmak kadar kalın olur. Nev'-i şanı yaprakları ve çiçekleri ve dügmeleri ile nev'-i evvele beñzer illâ ki yaprakları dañi eñsüzdür. Çiçekleri beyâza mâyil şarıdır. Nev'-i şâliş ve râbi' zikr olunan iki nev' den her huşuşda küçük ve çiçekleri açık firfirî rengdedür. Bu iki nev' kırlarda yabanî biter; evvelkiler bağçelerde ekilür.

Menâfi'i: Diyoskorides hakîm bu otuñ tedâvide bir dürlü fayidesin yazmamışdur velâkin Calinus hakîm şehâdet ider ki bu ot bâlâda zikr olunan yılduz otuñ kuvvetindedür illâ ki bir miqdâr za'ifdir. Bundan başka Diyoskorides dir ki bu otu bir kimse berâber getürse cinn ve câzûluk ve sihrden eyüdü. Bunu kendüm bir büyük kimsenün sarâyında bir kelbde müşâhede itdüm ki ol kelb-i ecinni geldükça gâyetle ürlüyor iken sekiz gün kadar âvâzı münka'tı

olmağla ol ol sarāya sū-i kaşid ider kimesneler kelbe sihr itmişler diyü işbu țana burnı otını yatağına koydukları birle kelb yine ke'l-evvel ürlemege başladı. Ve Diyoskorides hakīm eydür ki bir kimesne bu otı zanbağ yağıyla [355a] şaksı içinde beslerler velākin nādir kemāle gelür, zīrā şovuğa ve kırağıya hīç ıayanmaz. Bu otuñ façağ bir haşin ve tüylü ve bir zīrā^ç kadar uzun sākı vardır. Yaprakları uzun ve yaşşı ve datüle yapraklarına fi'l-cümle müşābihdür illā ki bunlar haşin ve tüylü ve kenārları bir miqdār bükülmişdür. Çiçekleri açık zarflar içinde zuhūr idüp yılduzvārī ve muhtelifü'l-elvāndur, zīrā ba^çzıları beyāz ve ba^çzıları fīrīrī ve ba^çzıları koyı kırmızı olur. Çiçekleri dökülükdan şonra faşl-ı harīfe qarīb uzun ve beyāza māyil yeşil ve düz ve dilber elması hāşıl olur. İçinde küçük sarı veyāhud beyāz tohum bulunur ki ba^çzılar aña “hindi burnı” dirler. Köki kışsa ve şaçaklıdur.

Tabī' atı ve menāfi' -i dāhilesi: İtalya memleketinde havā sıcak olmağla bu nebātı çok eküp hāşıl iderler ve Nemçe diyārından ziyāde kemāle gelürler. Ol diyāruñ ahālisi mīvesini bu vechile tabh ve terbiye idüp ekl iderler. Evvelā mīvesini şu içinde kaynadup ba^çdehu çıkarup kabuğünü şoyarlar. Andan şonra uzunına kesüp ve üzerine un eküp revğan-ı sāde veyāhud zeyt yağında büryān idüp tabakalara çıkardukdan şonra üzerine tuz ve büber eküp tenāvül iderler ve ba^çzılar üzerine limon şıkarlar. Bir nāhoş ta^çām degildür, velākin kavlı-i Ebī Sinā üzere mi^çdeye ^çazā virmedüklerinden başka çoğça ekl olunduğlarında ruṭubet-i faside-i şafrāviyyeyi peydā iderler, rīhi çoğ getürüp sersāmlık ve baş ağrısın ve vücūd ağırlığın īrāş ider ve kabz getürür. Hāşılı zararı çoğ olmağla buña “mala insāna” ya^çnī “marazlı elma” demişlerdür. Firenkler zann iderler ki zīkr olunan ta^çām şehveti kavī ider, velākin gālīben bu zu^çmaları mezbūr mīvenüñ çoğ rīh getürmesinden neş'et eylemişdür.

Nef' -i hārici: Mīve-i mezbüreyi uzunına kesüp kıt^çalarını alına bağlasalar harāretlü baş ağrısını teskīn ider. Ve kezālik bedenüñ sā'ir maḥalinde olan ^çilel-i hārre üzerine [355b] vaz^ç itseler harāretini alup ağrısın teskīn ider v'allāhu ta^çāla a^çlem.

Bâb Der-beyân-ı Epsatis

Ya'ni "mâyi boya otı." Bunuñ iki dürlüsi vardır. Biri bostânî ve biri yabanî. Bostânîsin çuğacılar ve boyacılar isti' māl iderler. Evvelâ yaprakları yir yüzinde yayılır siñirli otınuñ yaprakları gibi illâ ki anlardan eñsüz ve qalın ve semüz ve siyâha mâyil yeşildür. Ammâ sâkıında olan yapraklar eçval ve taraf-ı a' lāsı sivridür ve esfeli yaşşı ve sâkı ihâta itmişdür. Sâkı iki zirâ' kadar gâh dağı uzun olur. Nihâyetinde nâzik ve küçük ve şarı ve birbirine istif çiçekleri vardır. Bunlardan uzunca ve yaşşı ve dilçıklara müşâbih gılâflar hâşıl olup içinde tohum olur. Köki beyâzdur ve za'if olup ince kökleri azdur. Bütün nebâtı et degirmende döğüp ve cem' idüp bevâliklar yaparlar ba' dehu güneşde tecfif idüp mâyi boya için isti' māl iderler. Bundan çok tiâret olunur. Ammâ yabanîsi bostânîsine müşâbihdür illâ ki bunuñ yaprakları eçval ve sâkı nâzik ve küçük ve siyâha mâyildür ve gılâfları dağı eñsüzdür ve bundan boya olmaz.

Tabî' atı: Mâyi boya otı acı ve düşüricidir bu sebebden pek yâbisdür, velâkin bostânîsi yabanîsi kadar harîf degildir. Bu taqdirde yabanîsi eçarr ve ebyesdür.

Menâfi'-i dâhilesi: Bostânî mâyi boya otını sirke veyâ bâde veyâ sirkencebîn ile qaynadup maṭbūhını talaq zahmetine mübtelâ olan kimseye içüreler nâfi' dür, velâkin bişmiş otları dağı zâhiren talaq üzerine bağlayalar.

Menâfi'-i hâricesi: Bu otuñ yapraklarını döğüp yağı itmek her dürlü şişleri tağıdur, tâze ve eski yaraları tebriye ider ve çürümiş ve dâyim aqar ve işler ve eçrâfa yayılan cerâhâtları ve ' ilel-i âkileyi oñaldurur ve her dürlü dimâ-ı sâyileyi teskîn ider. Quru otınuñ gubârı dağı bu kuvvettedür, v'allâhu ta'âla a' lemü bi-ḥaḳîqati'l-hâl.

Sonuç

Önemi günümüze kadar gelmiş ve halen daha devam etmekte olan *Materia Medica* ve Osmanlı Türkçesine çevrilmiş ve *Kitabu'n – Nebat* olarak tesmiye edilmiş hali ile metnimizin gerek dil hususiyetleri olsun gerekse kültür tarihimize ve tıp tarihine olan katkıları göz önüne alındığı zaman ne kadar kıymetli olduğu anlaşılacaktır.

Birçok açıdan baktığımızda metnimiz, yazarının yaşantısını sürdürdüğü yer olan Belgrad ve havalisinde konuşulagelen Osmanlı Türkçesi'nin Bosna ağzına ait özellikler göstermektedir. Bu nedenle çeşitli yerlerde normal yazılışa aykırı haller ve bu ağza ait kullanımlar sıklıkla kendisini göstermektedir. Aykırı yazılışların tam nedenlerini bilmemekle beraber genel kullanım olarak hüküm vermemizin nedeni metinde aynı kullanımın mütemadi bir şekilde yer almasıdır.

Sonuç olarak eserimizin önemi, kaleme alındığı zamandan günümüze kadar azalmadan süregelmiştir. Birçok tıpcı meydana getirdiği eserini bu esere bina etmiştir. Aynı zamanda Türk Dili çalışmaları açısından da oldukça ehemmiyetli olan metnimizi günümüz alfabetine aktarmakla ve tezimizin son kısmına eklemiş olduğumuz bitki terimleri sözlüğü gerek tıp gerekse dil alanında alışmalar yapan araştırmacılar için yararlı bir kaynak oluşturacaktır ümidindeyiz.

Bitki Terimleri Sözlüğü

A

‘Abdu’s-selâṭīn: bk. Ḥabbu’s-selâṭīn

Acı tatlu: bk. Amaradülşis

Ağaç kirdârūsı: bk. Besfâtec

Ağaç yoşuñı: bk. Üşne

Ağrimunya(285a): Ağır otı, egrelti otı, kocacık otı, egri kıyrucağ, ğāfeş-i

Yūnānī, (Bşnk. istarçik, ribeçek)

Ağır otı Yunānī: bk. Ğāfeş-i Ḥakīm Mesvus

Ağır otı: bk. Ağrimunya

Āhū otı: bk. Ğazāl-i meşhūr

Ağ behmen: bk. Limuniyun

Ağ ciğer otı: bk. Öyken otı

Ağ çörek otı: bk. İklilü’l-melik-i berri

Ağ diken: bk. Şevket-i beyzā

Ak ferāsiyūn: bk. Ferāsiyūn

Ağhuvān(266a): Göbel, raḥm otı. (Bşnk. rimbaba, ferrogona)

Ağ kestere(274a): Zehretü’r-rebi‘, evvel bahār çiçeği, tamlı otı, miftāḥu’l-cinān

Ağ penc otı: bk. Penc otı

‘Ağreb kıyruğı: bk. Zēnbu’l-‘ağreb

Ağ taş kıran: bk. Kāsir-i ebyaz

Ağuraciya(286b): Göz otı, nūr-ı dīde otı, (Bşnk. isveytlik)

‘Alefü-l battı(308b):Kaz yimi, kaz otı.(Bşnk. ğuşku paşe, sere bernik)

Alsebiyun: bk. Lisān- şevr-i berri

Altun çiçeği(287b): Altun çiçeği, (Bşnk. izlatuni çivit)

Altun çiçeği: bk. Hind kıranfili

Amaradülşis(346b): Acı tatlu (Bşnk. silatkoğozko)

Ammānīs: bk. Çadır Uşağı

Aristolohiyye-i müdevvere: bk. Zerāvend-i tavil

Arslan ayağı: bk. Riclü’l-esed

Arslan tabanı(346a): Arslan tabanı, (Fr. leyuntupenalum)

‘Aşā’r-rā’ ī: bk. Dipsaḡos

Aşl’l-melik: bk. Üştür-ġāz

Āsumān-çehre: bk. Necmü’n-Nebāt

At na‘nesi: bk. Nā‘nā

At tabanı: bk. Zufu’l-ḡayl

At kıuyruġı: bk. Z̄enbū’l-ḡayl

Āvīş-i Giridī: bk. Sa‘ter-i firengī

‘Ayn-ı kilāb-ı şaġir: bk. ‘Aynü’l-kilāb

‘Ayn-ı kilāb-ı evsaṡ: bk. ‘Aynü’l-kilāb

‘Ayn-ı kilāb-ı kebīr: bk. ‘Aynü’l-kilāb

‘**Aynu’l ġurāb(320b):** Kargā gözi, yek dāne, ḡānıku’n-nemir (Bşnk. veraniya oġu)

‘**Aynü’l-baḡar(266b):** Gāv-i çeşm, şıġır gözi. (Bşnk. volvac)

‘**Aynü’l-kilāb(279a):** İt gözi, ‘ayn-ı kilāb-ı kebīr, ‘ayn-ı kilāb-ı evsaṡ, ‘ayn-ı kilāb-ı şaġir (Bşnk. izalateni napuyaq, paşı oġu)

Ayrık otı: bk. Necmü’n-Nebāt

Ayu pāçası: bk. İsfündiliyūn

Ayu pençesi(221b): Ayı pençesi

Ayu tabanı: bk. İsfündiliyūn

Ayu kıulaġı: bk. Āzānu’d-dubb

Ayu kıuşaġı: bk. Yir yoşuñı

A‘zā otı: bk. Yara otı

Āzānu’d-dubb(281b): Ayu kıulaġı

Āzānu’d-Dübb(333a): Bevāşir-i lāle, şıġır kıuyruġı, yanık otı, kök yanığı, çan otı (Bşnk. depuyezme, Lat. kıandela rekeya, kıandela lareye “kııral çerāġı” “çerāġ otı”)

Āzānu’l kıāzı(330a): Göbek otı, zühre göbegi (Fr. kıoparkula “kıapa kılık otı”, Lat. kimbaliyun “tömbelek otı”)

Azıġ otı: bk. Hıımel

Azrāsü'l-kelb(müzekker, mü'ennes) (292b): Serahs, biṭārīs, kirdārū (Bşnk. kaparad)

B

Bābūnec(264b): Papadya. (Bşnk. aqmen)

Bādnecbūye(258a): Oğul otı.

Bahār: bk. Hezār-dāne ve Hezār-dāne-i bahār

Bahrī kedi na' nesi: bk. Peleng-i müşk

Bakletü'l-gazāl-i beyzā: bk. Ğazāl-i meşhūr

Bakletü-l ğazāl(231a): Girid otı, en-necm. (Bşnk. terodave cerna)

Baldıran otı(322b): Şükerān (Bşnk. bulıgalave, aculıka)

Balıq otı: bk. Merzencūş

Bārgır aruğı: bk. Ğaracibule

Bāristāriyūn (erkegi ve dişisi) (288b): Ra'yu'l-ḥamām, ekmüberān, demür otı (Bşnk. verbena)

Basalü'r-rehec(303a): Toz şoğanı, toz otı, qaz otı, kebır basalü'r-rehec, şağır basalü'r-rehec, (Bşnk. torsağovaç, torsağut, Fr. milğarane “hezār dāne”)

Bataq şarımsağı: bk. İşkürdiyön

Bataq süseni: bk. Süsen otı

Bāz-āverd: bk. Şevket-i beyzā

Beg maḥmūzı: bk. Semfaṭ-ı melik

Behmen: bk. Limuniyun

Belbūs-ı vaḥşī: bk. Sürencān

Belesān elması: bk. Belsamina

Belesān otı: bk. Belsamina

Belesānī na' ne: bk. En-Nemmām

Bellūṭ manṭarı: bk. Enva' -ı fuṭr

Bellūṭu'l-arz-ı şāğır: bk. Kemādriyūs

Bellūtu'l-arz-ı kebīr(254a): Kemādrīyūs-ı kebīr.

Belsamina(342b): Belesān otı, belesān elması, (Fr. mumur dipka)

Benqus(245b): Büber otıdır

Besfātec(294a): Besfāyec, tatlı kirdārū, yabānī meyān köki, ağaç kirdārūsı,
(Bşnk. osladıç, eslataka kaprad)

Besfāyec: bk. Besfātec

Beş parmak otı: bk. Pentafliyun

Bevāşīr-i lāle: bk. Āzānu'd-Dübb

Bevl otı: bk. Ketān otı

Beyāz ğavez: bk. Semfaṭ-ı şaġīr

Beyāz it kabaġı: bk. Fāşīrā

Bezek otı: bk. İşkolofendriyun

Bezr-i kaṭūnā(315b): Pire toḡmı, pire otı, el-burgūsī. (Bşnk. poşinik, ıḡmalık)

Bezrū'l-mā(299b):Şu toḡmı, toḡm otı, bezrū'n-nebāt, (Yun. boṭamucetun)

Bezrū'l-kaḡalb: bk. Müferriḡū'l-kaḡalb

Bezrū'n-nebāt: bk. Bezrū'l-mā

Biberiyye-i berrī: bk. Ca' de

Birincāsf ve Birincāse(261a):Ḥabaḡu'r-rā'ī. (Bşnk. çernobil)

Birtānik: bk. Vironike

Bīş-ı mīş-ı būḡā: bk. Cedvār-ı Ebi Sīnā

Bit otı: bk. el-Barş

Biṭārīs: bk. Azrāsū'l-keḡlb

Boġlaşayn: bk. Lisān-ı şevr

Bostānī 'Urūḡu's- şabbāġīn: bk. 'Urūḡu's- şabbāġīn

Bostānī el-Ḥabbū's-sevdā: bk. el-Ḥabbū's-sevdā

Boyacılar köki: bk. 'Urūḡu's- şabbāġīn

Boynuzlı gelincik(314a): Boynuzlı gelincik. (Bşnk. maḡruzḡuvatı, maḡruġatı)

Buḡūru'l-ekrād: bk. Harbaṭ

Butū' a-ı şecerī: bk. Butū' āt-ı Sā'ire

Butū^ç āt-1 Sā'ire(339b): Butū^ç a, südligen, kırd südi, butū^ç -1 müşemmiş, güne döner südligen, büyük it südi, butū^ç -1 servi, selvili südligen, butū^ç -1 müzekker, erkek südligen, zeytūnī südligen, butū^ç -1 kebīr, büyük südligen, butū^ç -1 āsī, mersin südligeni, butū^ç -1 cevzī, südligen-i cevzī, butū^ç -1 ketānī, südligen-i ketānī, butū^ç a-1 şecerī, butū^ç -1 ekber. (Fr. niñimalum, ezula, heliyusķobiyus. Bşnk. kılurateç, meliçane nerave, Rum. Ğarrites)

Butū^ç -1 āsī: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 cevzī: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 ekber: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 kebīr: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 ketānī: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 müzekker: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 müşemmiş: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Butū^ç -1 servi: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Buzağı burnı: bk. Entireyinun

Büber otıdur: bk. Benķus

Bübercık mantarı: bk. Enva^ç -1 fuş

Büyük şalkım otı: bk. Kırbağa otı

Büyük at şabanı: bk. Deve şabanı

Büyük ıřırđan otı: bk. Iřırđan otı

Büyük it südi: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Büyük sehmiyye: bk. Sehmiyye

Büyük südligen: bk. Butū^ç āt-1 Sā'ire

Büyük Kıalabık(331a): Büyük kıalabık (Bşnk. luben velıkı, repuğ, lıķı çicik)

Büzāk otı: bk. el-Ėarş

C

Ca' de(259b): Ca' de-i kühî (cebelî), ca' de-i berrî, şahrâ ca' desi, semâdîn-i berrî, biberiyye-i berrî.

Ca' de-i berrî: bk. Ca' de

Ca' de-i kühî: bk. Ca' de

Câm otı: bk. Haşîşetü'z-zücâc

Cedvâr-ı Ebi Sînâ(349b): Cedvâr-ı haķîķî, bîş-i mîş-ı bühâ (Lat. antiþure Yun. Antiþure)

Cedvâr-ı haķîķî: bk. Cedvâr-ı Ebi Sînâ

Cedvâr-ı yabanî: bk. Fâşirâ

Centiyâne (215a): < centiyus centiyane-i kebîre, (Bşnk. ğurçek)

Centiyâne-i şaĝire (216a): Centiyâne-i şaĝire, haç köki, Bşnk. prostereleni komerin)

Cevzü'l merc: bk. el-Kâkenc

Cevzü'l mercü'l- esved: bk. Penc-i kebîr

Cezer ve şekâķul ve zevko yâhud devķo(250a): Cezer-i berrî. (Fr. devķo. Bunuñ kökine şekâķul dirler. Bşnk. dayvorac, olşenik, çapîĝinirido “laķlaķ yuvası”)

Cezer-i berrî: bk. Cezer ve şekâķul ve zevko yâhud devķo

Ciger otı: bk. Kebidiyye-i şerife

Ciger otı-ı sengî: bk. Kebidiyye-i meşhûr

Ciger tâzeleyen: bk. Elfakihe

Civân bitî: bk. Küçük ķalabıķ

Civân otı: bk. Żurma

Cüvân tavı: bk. Enva' -ı fuṭr

Ç

Çadır çiçeĝi: bk. Leblâb-ı şaĝîr

Çadır Uşağı(246a): Bir zımâddur ki çāvşîr otunuñ envâ‘ınıñ birinden cem‘ olunur. Ammânîs. (Fr. Amonyakus)

Çan otı: bk. Āzānu’d-Dübb

Çapa dikenî: bk. Zēnbü-s şa‘leb

Çatalca dil: bk. Qafandar

Çayır yoncası: bk. Tarafil

Çemen otı: bk. İklîlü’l-melik-i berrî

Çevire: bk. Zūfā otı

Çıban otı: bk. İşkabinure

Çıyancıq otı: bk. Engerek köki

Çil mantarı: bk. Enva‘-ı fuṭr

Çil otı: bk. Haşîšetü’z-zücâc

Çilek(310b): Çilek. (Bşnk. yağıza)

Çingâne otı: bk. Penc otı

Çit şarmaşığı: bk. Kaprifolyun

Çit şalgamı: bk. Fāşirā

Çoban ‘aşası: bk. Dipsaḳos

Çoban öksesi: bk. Mizmāru’r-Rā‘î ve İbretü’r-Rā‘î

Çoban tarağı: bk. Dipsaḳos

Çörek otı: bk. el-Ḥabbü’s-sevdā

D

Datule(318a): Datule

Defne-i iskenderiyye: bk. Lisānu’l mecūsî

Dehkem otı(354a):Çocuman otı, tîz kırğıl otı, (Fr. senekibu, Bşnk. perementi kuryen)

Delü ot: bk. Penc otı

Demür bozan: bk. Göl kestanesi

Demür dikenî: bk. Göl kestanesi

Demür otı: bk. Bâriştâriyûn

Demür taşı: bk. el-Bîş

Deñiz dârûsı: bk. Kûlb

Deñiz mercimegi: bk. Tuḥlub

Deñiz yoşuñı(299a): Deñiz yoşuñı

Dere otı: bk. Merḫuryalis

Devâ-i melik: bk. Üznu'l-‘abd

Devâullah: bk. Semfaṭ-ı şağîr

Deve dikenî: bk. Şevket-i beyzâ

Deve Ṭabanı(260b): Vebâ köki, zufru'l-ḥayl-ı kebîr, büyük at ṭabanı, zufru'l-ḥayl-ı ekber (Bşnk. veliki podbil)

Diken-i mübârek: bk. Şevk-i mübârek

Dikenlü cevz: bk. Göl kestanesi

Dilenci biti: bk. Küçük kalabık

Dilki ḥâyesi: bk. Huşyetü'-ş-şâ'leb

Dilki üzümü: bk. 'İnebü'ş- şâ'leb

Dipsaḳos (218b):Ṭaraḳlık, oban 'aşası, çoban ṭarağı, miştu'r-râ'î, 'aşâ'r-râ'î
(Yun. Dipsaḳus, Fr. laberum veneris “zehir ṭadağı” (Bşnk. çeşlaḳa.)

Diş budak otı: bk. Ğazâl-i meşḥûr

Diş köki: bk. Diş otı

Diş otı: bk. Elfakihe

Diş otı: bk. Penc otı

Diş otı(335a): Diş köki

Diş otı-ı cebelî: bk. Ferâsiyûn-ı Şaḫrâvî

Dîvâr otı: bk. Ḥaşışetü'z-zücâc

Dîv-üspüst(241b):Şaḳızlı yonca,

Dünbel otı: bk. Yılduz otı

E

Ebbeha'l-gāriḳūn(270a): Hebīriḳūn, herbü-ş-şeytān, Hāzret-i Yaḥyā otı (Bşnk. izunçek çeroni, Lat. perforate “menḳūb”)

Ebū cehl ḳarpuzı: bk. Hāntal

Ebū celsā(276b): Şencār, ḥassu'l-ḥımār, encūsā, lisān-ı şevr-i aḥmer, ḳırmızı şıḡır dili, onuḳlaya (Bşnk. volvi yazıḳ çeroni)

Ebū selām: bk. Yebrūḥ

Egrelti otı: bk. Aḡrimunya

Egri ḳuyrucaḳ: bk. Aḡrimunya

Ehlāl-i ḳastı(234a): Marşıma. (Bşnk. ḳaluper)

Ekin na'nesi: bk. Peleng-i müşk

Ekmūberān: bk. Bārişfāriyūn

Eksiris(284b): Habaḳu'l-buḳ, taḫta biti otı, (Bşnk. estebiçum terave)

Ekşi Yonca(242a): Ekşi özü olduğundan bu şekilde isimlendirilmiştir.

el-Barş(295a): Bit otı, büzāk otı, şıçan büberi (Bşnk. mişi pepre)

el-Biş(321a): Demür taşı, ḥazret-i Süleymān taşı.(Bşnk. jelernaḳıpe, ḥalumünük)

El-burgūşı: bk. Bezr-i ḳaḫūnā

Eldis(297b): Ḳova otı, ḥaşır otı, fāfir otı, (Bşnk. şaş, siti)

Elfakihe(231b): Sālbiyye otı,ciger tāzeleyen, diş otı

el-Kākenc(317a): Cevzü'l merc, ḳırmızı it üzümü, yahūdī vişnesi, yahūdī börki. (Bşnk. mursıḳa vişna)

El-kermetü'l beyzā: bk. Fāşirā

El-kermetü's-sevdā: bk. Fāşerşin

el-Habbü's-sevdā(252b): Şūnız, çörek otı, bostānī el-Habbü's-sevdā, yabānī el-Habbü's-sevdā, ḳaramıḳ (Bşnk. aḳmin cebrini^). (yalancı çörek otı, ḳaranfili, Bşnk. ḳuḳul)

Emir-i 'aşıḳān(287b): Maḥmūr çiçeḡi, ḳaḫıfe çiçeḡi, sevgülü ot,

Emmūs(249b): Nān-ḥāh

Emrūdcuḡ otı(353a): Kış yeşili, (Bşnk.  uruş ı a, Fr. pirula)

Encīde: bk. Ferāsiyūn

Encūsā: bk. Ebū celsā

Enderāsiyūn: bk. Harba 

Engec otı: bk. Zēnbu'l-‘a reb

Engerek köki(301b):  ıyancık otı, yılan köki, (Bşnk.  uyuni  urire)

Enginar (220a): Enginar

En-necm: bk. Fūdenc-i berrī, ba let -l  azāl

En-nemmām(233b): Sīsēnber, nemmām-ı bostānī,  ıvırcık na‘ ne belesānī na‘ ne, nemmām-ı mā‘ī, Şu na‘ nesī.

Entireyinun(354b):  ana burnı, buza ı burnı,  ana başı, it başı, kedi  ozi. (Bşnk. ı la dık, Yun. Anarinun)

Enva‘ -ı Fu r(324a):  o uz elması (‘ Arab. kemāh) sul ān ma arı,  aranfil ma arı, b bercık ma arı, mer‘ ā ma arı,  il ma arı,  avuk ma arı, etmek ma arı, südlice ma arı, bell t ma arı,  avŐan  ulacı ı,  ızıl ma ar, sinek ma arı, c vān çavı, toza lık,  ārı k n ma arı, köpek ma arı, sünger.

Epsatis(355b): Māyi boya otı.

Erkek s dli en: bk. But ‘ āt-ı Sā‘ire

EŐābi‘ -i hermüs(327a): EŐābi‘ -i hermüs-ı  a ı ı. (Yun. hermude  a ilus ‘hermüs parmağı’)

EŐābi‘ -i hermüs-ı  a ı ı: bk. EŐābi‘ -i hermüs

Esfent n (225a): Pelin otı, esfent n-i  ırımī, esfent n-i ba rī

Esfent n-i ba rī: bk. Esfent n

Esfent n-i  ırımī: bk. Esfent n

EŞek  ıyāri: bk. Yaban  ıyāri

EŞek  ula ı: bk. Semfa 

Etmek ma arı: bk. Enva‘ -ı fu r

Evvel bahār çiçegi: bk. A  kestere

F

Fāfir otı: bk. Eldis

Fāşerşīn(342a): El-kermetü's-sevdā, siyāh it kabağı (Bşnk. pused çerni, çirnadepela niķve)

Fāşirā(341a): El-kermetü'l beyzā, hezar çeşān, beyāz it kabağı, şalgam-ı rümī, çit şalgamı, cedvār-ı yabanī, şeytan üzümü, (Bşnk. puvsed bili, debela niķve)

Fāunyā(267b): ˆ Üdu'ş-şalīb, kemhā (Bşnk. bujur, pebvunka)

Ferāsiyūn(257a): Encīde, ak ferāsiyūn, kara ferāsiyūn. (Bşnk. yabuçing)

Ferāsiyūn-ı Şahrāvī(258a): Ferāsiyūn-ı tayyib ve ferāsiyūn-ı berrī ve sālibe-i cebelī, diş otı-ı cebelī (Bşnk. aķlas)

Ferāsiyūn-ı berrī: bk. Ferāsiyūn-ı Şahrāvī

Ferāsiyūn-ı tayyib: bk. Ferāsiyūn-ı Şahrāvī

Ferfiyūn(247b): Ferfiyūn

Feysūm (feysūm-ı müzekker, feysūm-ı mü'enneş) **(226b):** Koyun otı. (Bşnk. bervetenķa)

Fıtık otı(330b): Kasiķ yarığı otı, göbek otı. (Lat. perfuliyata “yaprağdan geçme”, Bşnk. pupiķuve terave)

Firengī eskiron: bk. Rummānu'l-enhār

Firengī ışırđan otı: bk. Işırđan otı

Frenk incīri: bk. Hind incīri

Fuşāğ(343a): Fuşāğ

Fūdenc(229a): Fūdenc-i Giridī, fūdenc-i meşhūr, fūdenc-i yabānī (Bşnk. dobromesli)

Fūdenc-i Berrī(230a): En-necm. podena

Fūdenc-i Giridī: bk. Fūdenc

Fūdenc-i meşhūr: bk. Fūdenc

Fūdenc-i yabānī: bk. Fūdenc

G

Ġāfeş: bk. Ġāfeş-i Ĥakīm Ebū Sīnā

Ġāfeş-i Ĥakīm Ebū Sīnā(285b): Ġāfeş

Ġāfeş-i Ĥakīm Mesvus(286a): Ağır otı Yunānī, yabancı ciger otı

Ġāfeş-i Yūnānī: bk. Ağrimunya

Ġaracibule(350a): Bārgīr aruġı. (Bşnk. konsağa seruşe)

Ġarıķūn mañtarı: bk. Enva‘ -ı fuṭr

Ġavez: bk. Semfaṭ

Gāv-i çeşm: bk. ‘Aynü’l-baķar

Gāv-zebān: bk. Lisān-ı şevr

Gāv-zevān: bk. Lisān-ı şevr

Ġazāl-i meşhūr(231b): Baķletü’l-ġazāl-i beyzā, āhū otı, diş budaķ otı (Bşnk. torodavabila)

Gelincik otı(313a): Gelincik otı. (Bşnk. maķpolişki, divimaķ)

Geyik dili: bk. Lisānu’l-ġazāl

Girid otı: bk. Baķletü’l-ġazāl

Göbek otı: bk. Āzānū’l-ķāzī

Göbek otı: bk. Fıṭıķ otı

Göbek otı: bk. Ketān otı

Göbel: bk. Aķhuvān

Gögercin ķaftanı: bk. Zēnbü’l-ķayl

Gögercin başı: bk. Şāh-tere otı

Göl şarımsaġı: bk. İşkürdiyön

Göl keşanesi(297a): Dikenlü cevz, sivri cevz, ġavz keşanesi, şu keşanesi, demür dikenı, demür bozan, (Bşnk. ķutvilçe, Fr. Teymün)

Göl mercimeġi: bk. Ṭuḥlub

Göl sūseni: bk. Nīlüfer

Göz otı: bk. Aķuracıya

Gül defnesi: bk. Kerenbü'l-kelb

Gül köki(311b): Gül köki. (Bşnk. rojoy qurın)

Gün dârûsı: bk. Qulb

Güne döner südligen: bk. Butû'ât-ı Sâ'ire

Güneş çiçegi(248a): Semfıt, yalancı benkus.

Güve otı: bk. Zurma

H

Ḥabaqu'l-buq: bk. Eksiris

Ḥabaqu'r-râ'î: bk. Birincâsf ve Birincâse

Ḥabaqu's-şüyüh(237b): (Fr. Marom)

Ḥabbu's-selâfîn(338a): 'Abdu's-selâfîn, kene tohmı, şecerü'l-'acâyib. (Bşnk. iskuçetisvelepiki)

Ḥabeş otı(334b):Ḥabeş otı, (Fr. atıyupis)

Ḥanâzîr otı: bk. Toñuz köki

Ḥanıku'n-nemir: bk. 'Aynu'l gurâb

Ḥanıku'n-nemir(320a): Qaplan buqayıcı, ḥânku'z-zî'b, ḥanıku'l-kelb (Bşnk. ressimur, vucuqurayn)

Ḥanṭal(344a): Ebū cehl qarpuzı.

Harbat(248b): Enderâsiyün, buḥûru'l-ekrâd. (Bşnk. Devesil)

Ḥarbaq-ı ebyaz(351b):Ḥarbaq-ı sepîd, (Bşnk. qihaveqa bila, çemerika)

Ḥarbaq-ı esved(350b): Qaraca ot. (Bşnk. çerni qurın, qihaveqe çerna)

Ḥarbaq-ı sepîd: bk. Ḥarbaq-ı ebyaz

Ḥarmel(239b): Şadef-i yabânî

Ḥar-zehre: bk. Kerenbü'l-kelb

Ḥassu'l-ḥımâr: bk. Ebū celsâ

Ḥâşeki küpesi: bk. Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr

Ḥaşîr otı: bk. Eldis

Ḥaṣīšetü'z-zücâc(328a):Şırça otı, cām otı, dīvār otı, çil otı. (Bşnk. daneynuc)

Ḥaşhâş(312a):Ḥaşhâş (Bşnk. maḳzağradşafi)

Ḥâtem-i Süleymân: bk. Mühr-i Süleymân

Havuc-ı berrî: bk. Sîsâlyūs

Havuc-ı kühî: bk. Sîsâlyūs

Ḥavz kestanesi: bk. Göl kestanesi

Ḥayyü'l-Ālem(329a):Ḳulaḳ otı, yıldırım otı, ḥayyü'l-Ālem-i şağîr, küçük ḳulaḳ otı, ḳaya ḳoruğı. (Bşnk. çovaḳuça “şâ'ıkadan ev muḥâfızı”, neterisek, ḳuçnı mujeḳ, Fr. barbayuvis “liḥye-i müşteri”)

Ḥayyü'l-Ālem-i şağîr: bk. Ḥayyü'l-Ālem

Ḥâzret-i meryem ketânı: bk. Ketân otı

Ḥâzret-i Süleymân taşı: bk. el-Bîş

Ḥâzret-i Yahyâ otı: bk. Ebbiha'l-gâriḳûn

Hebîriḳûn: bk. Ebbiha'l-gâriḳûn

Herbü-ş-şeytân: bk. Ebbiha'l-gâriḳûn

Hezar çeşân: bk. Fâşirâ

Hezâr-Dâ' ve Şad-renc(308a): Küçük yılan (Fr. ğuloriya < aḳça otı<, Bşnk. isrebernik)

Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr(266b): Bahâr, hezâr-dâne-i kebîr, hezâr-dâne-i evsaṭ, hezâr-dâne-i şağîr, ḥünkâr küpesi, ḥâşeki küpesi (Bşnk. matçenik)

Hezâr-dâne-i şağîr: bk. Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr

Hezâr-dâne-i evsaṭ: bk. Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr

Hezâr-dâne-i kebîr: bk. Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr

Ḥımel(343b): azıḡ otı, (Bşnk. mela, melevine)

Hind incîri (223b): Frenk incîri

Hind ḳaranfili(288b): Ḳaṭife çiçeği, altun çiçeği

Ḥuşyetü'-ş-şalib(263a): Dilki ḥâyesı

Ḥūḥu'l-mâ(298b): Şu şeftâlûsi, söğütcuḳ otı, (Bşnk. virsine)

Ḥünkâr küpesi: bk. Hezâr-dâne ve Hezâr-dâne-i bahâr

I

İşırğan otı(289b): Firengī işırğan otı, büyük işırğan otı, küçük işırğan otı, yabānī işırğan, yavuz işırğan

İpar: bk. Sa‘ter-i firengī

İşkilyus(248b): İşkilyus (Fr. Ferule) (Yun. Nartasec)

İ

İklil-i Cebel(249b): İklil-i Cebel

İklilü’l-melik(240b): Taş yoncası, oryana, şāray yoncası, iklilü’l-melik-i ğayr-i haķīki, şaru yoncası (Bşnk. kumuniçe, deteline kalemnesġa)

İklilü’l-melik-i ğayr-i haķīki: bk. İklilü’l-melik

İklilü’l-melik-i berrī(240a): Yabānī taş yoncası, çemen otı, aķ çörek otı. (Bşnk. işepençbeçe)

‘İnemü’ş-şalebü’l-kebīr: bk. Penc-i kebīr

‘İnebü’ş-şaleb(316a): Dilki üzümü, it üzümü. (Bşnk. basiye ġuruzdiye)

İnek otı(288a): Süd otı. (Bşnk. veratic)

İzħir: bk. Necmü’n-Nebāt

İsfündiliyün(251a): Ayu tabanı, ayu pāçası (Bşnk. nedudye şapa)

İstiķan otı: bk. Yir Aşması

İşkabinure(282a): Uyuz otı, çıban otı, (Bşnk. kırasnavnik, kavyas)

İşkolofendriyun(301a): Bezek otı (Bşnk. çıtraķ)

İşkürdiyön(255b): Bataķ şarımsaġı, göl şarımsaġı. (Bşnk. pelaniski çenik)

İt başı: bk. Entireyinun

İt dili: bk. Lisānu’l-kelb

İt gözi: bk. ‘Aynü’l-kilāb

İt lahanası: bk. Kerenbü'l-kelb

İt üzümü: bk. 'İnebü's- şa' leb

K

Ḳabarcık otı(279b): Müşteri yalıncığı, (Fr. iflamuke yuvis "lüheymü'l-müşteri"

Bşnk. perpest qarşink)

Ḳafandar(335a):Ḳafdar, çatalca dil, (Bşnk. cinḳuve terave, Yun. Hepiyuḡluşun)

Ḳafdar: bk. Ḳafandar

Kākenc: bk. Müferriḡü'l-ḳalb

Kākenc-i münīm-i esved: bk. Penc-i kebīr

Kalye na'nesi: bk. Peleng-i müşk

Ḳameriyye otı(300a):Şaḡīr ḳameriyye otı, kebīr ḳameriyye otı

Ḳan köki: bk. Ṭurmentilla

Ḳan ḳurudan: bk. Yebrūḡ

Ḳan yudan otı(311b):Ḳanlı ot (Bşnk. ḳırovavi ḳurın)

Ḳanlı ot: bk. Ḳan yudan otı

Ḳaṅṅaryūn-ı şaḡīr (214a): Merāretü'l-arz; yir odı, (Bşnk. zemlenizüc.)

Ḳaṅṅaryūn-ı kebīr (213b): Rapontiḳom, rapontiḳom-ı ḡaḳīḳiye, kentaryon <Lat.

Kentum aurum < Kentum aurum: yüz altun otı.

Ḳaprifolyun(283a): Keçi yapraḡı, orman şarmaşıḡı, çit şarmaşıḡı, perklimenus, (Bşnk. pelutnik)

Karabaş: bk. Ostoḡodos

Ḳaraca başaḳ: bk. Semfaṭ-ı şaḡīr

Ḳaraca ot: bk. Ḥarbaḳ-ı esved

Ḳara ferāsiyūn: bk. Ferāsiyūn

Ḳara kök: bk. Semfaṭ

Ḳarḡa gözi: bk. 'Aynu'l ḡurāb

Ḳarağubaç: bk Kemāliyyūn-ı şağir-i ebyaž

Ḳaramıķ: bk. el-Ḥabbū's-sevdā

Ḳaranfil mantarı: bk. Enva^ç -ı fuṭr

Ḳaranfil otı: bk. Nārpest

Ḳarı dikenı: bk Şevk-i meryem

Ḳasıķ yarığı otı: bk. Fıtıķ otı

Ḳasiflun(284a): Mor sūsen, mor kılıççılar otı, kılıççılar otı, (Bşnk. devetero lodini)

Ḳāseir-i aḥmer(274b): Kırmızı taş kıran. (Bşnk. tuzubenek, lumi ḵamerçeruni)

Ḳāsir-i ebyaž(274b): Aķ taş kıran. (Bşnk. lumi ḵamen beli)

Ḳāsir-i firengī: bk. Sīsālyūs

Ḳāsir-i firengī(275a): Ḳāsir-i firengī (Bşnk. lumi ḵamen velaşāķi)

Ḳāsni(246b): Ḳāsni

Ḳaşan otu: bk Z̄enbū-s şa^ç leb

Ḳatır kıyruğı: bk. Reteme

Ḳātiletü'l- ḥayye(269b): Yılan kıran otı. (Bşnk. ğovinmur)

Ṭatlu kirdārū: bk. Besfātec

Ḳaṭife çiçeği: bk. Emīr-i ^ç āşıķān

Ḳaṭife çiçeği: bk. Hind ḵaranfili

Ḳaṭṭis(331b): Keçi yoncası

Ḳaya toḥmı: bk. Ḳulb

Ḳaya ḵoruğı: bk. Ḥayyü'l-^ç Ālem

Ḳayın köki: bk. Ṭurmentilla

Ḳaz ayağı: bk. Müferriḥü'l-ḵalb

Ḳaz otı: bk. Basalü'r-rehec

Ḳaz otı: bk. ^ç Alefü-l baṭṭ

Ḳaz yimi: bk. ^ç Alefü-l baṭṭ

Kebīdiyye-i meşhūr(242b): Ciger otı-ı sengī, temregü otı (Bşnk. bakernik, lepşay kamensiki)

Kebīdiyye-i şerife(242a): Şerif ciger otı, tarafil-i kebīr, ciger otı (Bşnk. yaternik norogolisti < yaternik norogolisti: üç varaqlu ciger otı>)

Kebīr basalü'r-rehec: bk. Basalü'r-rehec

Kebīr Z̄enbü'l-ḥayl: bk. Z̄enbü'l-ḥayl

Kebīr kameriyye otı: bk. Kameriyye otı

Keçi Şadefi(240a): Şadef-i yabānī envā^c indandur.

Keçi yaprağı: bk. Kaprifolyun

Keçi yoncası: bk. Kaṭṭīs

Kedi gözi: bk. Entireyinun

Kedi na^cnesi: bk. Peleng-i müşk

Kedi otı bahri: bk. Peleng-i müşk

Kedi otı ḥaḳīkī: bk. Peleng-i müşk

Kedi Otı(235a): Kedi otı (Bşnk. ḳocernik <ḳocernik: macbe tirave<).

Kedi yelpāzesi: bk. Z̄enbü'l-ḥayl

Kedi yoncası: bk. Tavşan ayağı

Kekik otı: bk. Sa^cter-i meşhūr

Kekik otı-ı Giridī: bk. Sa^cter-i firengī

Kemādrīyūs(254b): Bellūṭu'l-arz-ı şāğir, ḳışşacıḳ maḥmūd (Bşnk. ojanḳa)

kemādrīyūs-ı kebīr: bk. Bellūṭu'l-arz-ı kebīr

Kemāfiṭūs veyā Ḥemāfiṭūs(271b): Küçük şanavber (Bşnk. eyvavo, iştodileye tumebleye, Yun. Kemafīṭus)

Kemāliyyūn-ı şāğir-i ebyaḳ (217b): Şeyṭān ḳalburı, ḳarağubaç (Bşnk. pupave bibelā , Fr. Ḳarlina < Karlo)

Kemāliyyūn-ı kebīr-i esved (218a): Kemāliyyūn-ı kebīr-i esved (Bşnk. pupaveçerna)

Kemḥā: bk. Fāunyā

Kenafaliyun(272b): Yaşdıḳ otı (Lat. Tumentum)

Kene tohumu: bk. Ḥabbu's-selātīn

Kenger (kenger-i kühī, kenger-i baḥrī) (222b): Yel kıovan dikenı, tekerlek dikenı
(Bşnk. müjķavıra, maķķa, maķyavıra, oķoluķap)

Kentaryon: bk. Ḳantāryūn-ı kebīr

Kereferliyūn-ı berri(252b): (ma^ç denūs, bāb-ı şānīde)(sonra bakacaz)

Kerenbū'l-kelb(323b): İt laḥanası, ḥar-zehre, gül defnesi

Kestere(273a): Kestere (Bşnk. beķoviķe bila, Fr. Veroniķa)

Ketān ipegi: bk. Kūşūt

Ketān otı(337a):Ḥazret-i meryem ketānı, yaban ketānı, ķurbaĝa ketānı, ĝöbek
otı, bevl otı. (Fr. usiris, Bşnk. lansiveti mariye)

Ketān ıraĝı: bk Zēnbū-s şa^çleb

Kezbüre baldırı ķara(292a):Ḳınāu'l-ca^çde, zühre şaķı (Bşnk. jenesķı velas)

Ķılıķçılar otı: bk. Ḳasiflun

Ḳınāu'l-ca^çde: bk. Kezbüre baldırı ķara

Kīrdārū: bk. Azrāsū'l-kelb

Ķırmızı şıĝır dili: bk. Ebū celsā

Ķırmızı it: bk. el-Kākenc

Ķırmızı na^çne: bk. Nā^çnā

Ķırmızı taş kıran: bk. Kāseir-i aḥmer

Ķırmızı yara otı: bk. Ṭurmentilla

Ķışşacıķ maḥmūd: bk. Kemādriyūs

Ķış yeşili: bk. Emrūdcuķ otı

Ķıvırcıķ na^çne: bk. En-Nemmām

Ķız otı: bk. Merķuryalis

Ķızıl behmen: bk. Limuniyun

Ķızıl boya: bk. ^çUrūķu's- şabbāĝīn

Ķızıl mantar: bk. Enva^ç-ı fuṭr

Ķirpi ķalabıĝı: bk. Kūçük ķalabıķ

Ķocacıķ otı: bk. Aĝrimunya

Ꞑocuman otı: bk. Dehkem otı

Ꞑova otı: bk. Eldis

Ꞑovuş otı: bk. Z̄enbū'l-ḥayl

Ꞑoyun mercimegi(348a):Ꞑoyun mercimegi

Koyun otı : bk. Feysūm

Kök yanığı: bk. Āzānu'd-Dübb

Kök-i mübārek: bk. Nārpest

Köle kulağı: bk. Üznu'l-ʿabd

Köpek mantarı: bk. Envaʿ-ı fuṭr

Ꞑulağ otı: bk. Ḥayyü'l-ʿĀlem

Ꞑulağlı sālbiyye: bk. Elfakihe

Ꞑulb(269a): Serçe toḥmı, gün dārūsı, qaya toḥmı, deñiz dārūsı, Ꞑulb-ı kebīr, Ꞑulb-ı şağīr (Bşnk. verabiye simen)

Ꞑulb-ı şağīr: bk. Ꞑulb

Ꞑulb-ı kebīr: bk. Ꞑulb

Ꞑurbağa ketānı: bk. Ketān otı

Ꞑurbağa otı(261b): Büyük şalkım otı. (Bşnk. ğuruznova)

Ꞑurd südi: bk. Butūʿāt-ı Sāʿire

Ꞑurt elması: bk. Zerāvend-i ṭavīl

Ꞑuş otı: bk. Mişaq otı

Küçük şalkım otı: bk. Ṭübā otı

Küçük şanavber: bk. Kemāfiṭūs veyā Ḥemāfiṭūs

Küçük ışırğan otı: bk. Işırğan otı

Küçük ḥabbu's-selāṭīn: bk. Şibrem

Küçük sehmiyye: bk. Sehmiyye

Küçük susam otı: bk. Simsim-i Şağīr

Küçük qalabıq(331a): Kirpi qalabığı, şerbīn, dilenci biti, civān biti. (Bşnk. luben mali, mali çicik)

Küçük Ꞑulağ otı: bk. Ḥayyü'l-ʿĀlem

Küçük yılan: bk. Hezâr-Dâ' ve Şad-renc

Küşkütâ: bk. Küşüt

Küşüt(295b): Küşütâ, küşkütâ, ketân ipegi, (Bşnk. kuçutiçe)

Küşütâ: bk. Küşüt

L

Lağlak yuvası: bk. Cezer ve şekâkul ve zevko yâhud devço

Leblâb-ı şağır(307a): Çadır çiçegi. (Bşnk. ibzunçek, esvelaçek)

Leylek ğağası: bk. Mizmâru'r-Râ'î ve İbretü'r-Râ'î

Limuniyun(352b): Behmen, kızıl behmen, aq behmen

Lisân- şevr-i berri(277b): Yabânî şıgır dili, alsebiyun (Bşnk. volvi yazık palaninuski, Yun. egyun “yılan”)

Lisân-ı şevr(275b):Şıgır dili, gâv-zebân, gâv-zevân, boğlaşayn (Bşnk. volvi yazık)

Lisân-ı şevr-i aḥmer: bk. Ebū celsā

Lisānu'l mecūsi(335b): Defne-i iskenderiyye

Lisānu'l-ğazāl(259a): Geyik dili, mesķūçâyî. (Bşnk. yelenı yazık)

Lisānu'l-kelb(278a): İt dili. (Bşnk. pası yazık)

M

Ma' denūs: bk. Kereferliyün-ı berri

Mâzeryün(337b): Mâzeryün-ı ḥaķîķî (Yun. Kamaletaba)

Mâzeryün-ı ḥaķîķî: bk. Mâzeryün

Maḥmude: bk. Saḥmunya

Maḥmūr çiçegi: bk. Emîr-i 'âşıkân

Marşıma: bk. Ehlâl-i ḳastî

Masiliya sîsâlyūs: bk. Sîsâlyūs

Māye otı(353b): Yatağ şamanı, (Bşnk. siriştuve tereva, Fr. galiyun

Māyi boya otı: bk. Epsatis

Melek köki: bk. Sünbül-i haṭā'ī

Merāretü'l-arz: bk. Qaṭaryūn-ı şağır

Mercān yoşuñı(299a): Mercān yoşuñı

Mer'ā mañarı: bk. Enva' -ı fuṭr

Mersin südligeni: bk. Butū' āt-ı Sā'ire

Merḳuryalis(278b): 'Uṭāridiyye, yabānī feslegen, oğul otı, kız otı, dere otı,
(Bşnk. palaninusḳi)

Meryem dikenini: bk. Şevk-i meryem

Merzencūş(237a): Balıḳ otı, (Arb. ḥabaḳu'l-fil. ,Bşnk. maburanḳa)

Mesḳūçāyī: bk. Lisānu'l-ğazāl

Meşhūr çayır yoncası: bk. Ṭarafıl

Mışır menekşesi: bk. Yir Aşması

Miftāhu'l-cinān: bk. Aḳ kestere

Mişaḳ otı(328b): Şıçan ḳulağı, ṭavuḳ ışıṛığı, ṭavuḳ otı, ḳuş otı, ṭavuḳ bağırsağı
(Bşnk. ḳuşseteravce, mişaḳine, ḳoḳotice)

Miştu'r-rā'ī: bk. Dipsaḳos

Mizmāru'r-Rā'ī ve İbretü'r-Rā'ī(262a): Çoban öksesi, leylek ḡaḡası. (Bşnk. çayı
nuşek, çayı aḳlun, çobanasḳa aḡla)

Mor ḡavez: bk. Semfaṭ-ı evsaṭ

Mor süsen: bk. Ḳasiflun

Mor ḳılıççılar otı: bk. Ḳasiflun

Müferriḥü'l-Ḳalb(290b): Bezrü'l-ḳalb, kākenc

Müferriḥü'l-ḳalb(290b): Ḳaz ayağı (Bşnk. serçenik)

Müḥr-i Süleymān(302a): Ḥātem-i Süleymān. (Bşnk. ḳuḳuriḳ, çerni ḳuriben,
ḥçernaḳiha veḳa)

Müşteri yalıñcağı: bk. Ḳabarcıḳ otı

N

Nā' nā (232b): Na' ne, na' ne-i kebīr, kırmızı na' ne, na' ne-i berrī, at na' nesi.

Na' ne: bk. Nā' nā

Na' ne-i berrī: bk. Nā' nā

Na' ne-i kebīr: bk. Nā' nā

Na' ne-i kūhī: bk. Peleng-i müşk

Na' ne-i sengī: bk. Peleng-i müşk

Nān-ḥāh: bk. Emmūs

Nārpest(283b): Kök-i mübārek, kıranfil otı, (Bşnk. belağuşunik)

Necm-i berrī: bk. Peleng-i müşk

Necmü'n-nebāt(305a): İzhir, ayrık otı, yabān darısı, āsumān-çehre. (Bşnk. pıruve terave, pırvına, nepişka rusa)

Nemmām-ı bostānī: bk. En-Nemmām

Nemmām-ı mā'ī: bk. En-Nemmām

Nilüfer(296a): Göl süseni, nilüfer-i şağır, (Bşnk. leknu, eşnulik)

Nilüfer-i şağır: bk. Nilüfer

Nür-ı dīde otı: bk. Aķuracıya

O

Oğul otı: bk. Bādnecbūye

Oğul otı: bk. Merķuryalis

Onuķlaya: bk. Ebū celsā

Orman şarmaşığı: bk. Kıprifolyun

Oryana: bk. İklilü'l-melik

Ostohodos(228b): Karabaş. sünbül-i bostānī-i müennes, (Arb.ğasaliye)

Ö

Öküz kıran: bk. Z̄enbū-s şa' leb

Öküz tutan otu: bk. Z̄enbū-s şa' leb

Öyken otı(243a): Aḳ ciger otı. (Bşnk. peliçenciḳ <peleç: aḳ ciğer<)

P

Pādişah köki: bk. Üştür-ğāz

Papadya: bk. Bābūnec

Peleng-i müşk(234a): Kalye na' nesi, kedi na' nesi, ekin na' nesi, necm-i berri, podne-i yabānī, kedi otı ḥaḳīkī, na' ne-i kūhī, na' ne-i sengī, ṭağistān kedi na' nesi, baḥrī kedi na' nesi, kedi otı baḥrī (Fr. Ḳalementum)

Pelin otı: bk. Esfentīn

Penc otı(314b): Diş otı, toñuz baḳlası, çingāne otı, delü ot, şıḡır köki, aḳ penc otı. (Bşnk. pelin, zubnaterava)

Penc-i kebīr(317a): Kākenc-i münīm-i esved, ' memü's-şā' lebü'l-kebīr, cevzü'l mercü'l- esved. (Bşnk. bumenvelilik vetşi)

Pentafliyun(309a): Beş parmaḳ otı, pentafliyun-ı ebyāz, pentafliyun-ı kebīr, pentafliyun-ı şaḡīr. (Bşnk. penolifitan, petoprest)

Pentafliyun-ı şaḡīr: bk. Pentafliyun

Pentafliyun-ı ebyāz: bk. Pentafliyun

Pentafliyun-ı kebīr: bk. Pentafliyun

Perklimenus: bk. Ḳaprifolyun

Peyḡamber ağacı: bk. Şarı şalkım

Peyḡamber çiçeḡi(256b): Peyḡamber çiçeḡi

Pire otı: bk. Bezr-i ḳaṭūnā

Pire toḡmı: bk. Bezr-i ḳaṭūnā

Podena: bk. Fūdenc-i berri

Podne-i yabānī: bk. Peleng-i müşk

R

Raberberum: bk. revānd-çini

Raberberum: bk. revānd-çini

Ra'yu'l-ḥamām: bk. Bārištāriyūn

Raḥm otı: bk. Aḫḫuvān

Rapontıkom: bk. Kaṅtāryūn-ı kebīr

Rapontıkom-ı ḥaḫikīye: bk. Kaṅtāryūn-ı kebīr

Reteme(336a): Retime, katır kuyruğı

Retime: bk. Reteme

Revānd-çini (212a): Fr. raberberum (<Lat. Radesberber < rades berber: berber köki, revād-ı çini.

Reyhān-ı berri(278b): Yabān feslegen. (Bşnk. divi busilik)

Riclü'l-esed(332b): arslan ayağı, yıldızlı ot (Fr. elhimille)

Rummānu'l-enhār(271a): Rummānu'l-enhār-ı kebīr, firengi eskiron, rummānu'l-enhār-ı şağır (Fr. Endemrosamon)

Rummānu'l-enhār-ı şağır: bk. Rummānu'l-enhār

Rummānu'l-enhār-ı kebīr: bk. Rummānu'l-enhār

S

Saban kıran: bk. Zēnbü-s şa'leb

Şabr otı (223b): Şabr otı

Şadef otı(238a): Meşhur bir otdur ve iki türlü vardır.

Şadef-i yabānī: bk. Keçi Şadefi

Şadef-i yabānī: bk. Hārmel

Şağır ışırğan: bk. Ulı ışırğan otı

Şağır basalü'r–rehec: bk. Basalü'r–rehec

Şağır Z̄enbü'l-ḥayl: bk. Z̄enbü'l-ḥayl

Şağır ḳameriyye otı: bk. ḳameriyye otı

Şaḥrā ca' desi: bk. Ca' de

Sa' ter-i feres-i şağır : bk. Sa' terü-l feres

Sa' ter-i feres-i kebīr: bk. Sa' terü-l feres

Sa' ter-i firengī (Giridī) (235a): İpar, āvīŝ-i Giridī, kekik otı-ı Giridī (Bşnk. ṭaymeyan)

Sa' ter-i meŝhūr(235b): Kekik otı,

Sa' terü-l feres(236b): Kekik otınıñ envā' indandur. sa' ter-i feres-i kebīr, Sa' ter-i feres-i şağır (Bşnk. māterinā duşa, çeviriḳa)

Şaḳızlı yonca: bk. Dīv-üspüst

Sālbiyye otı: bk. Elfakihe

Sālbiyye-i ŝağīre: bk. Elfakihe

Sālbiyye-i kebīre, sālbiyye-i ŝağīre ,<ḳulaḳlu sālbiyye: diş otı>

Sālbiyye-i kebīre: bk. Elfakihe

Sālibe-i cebelī: bk. Ferāsiyün-ı Şaḥrāvī

Saḳmunya(348b): Maḥmude

Şāray yoncası: bk. İklilü'l-melik

Şarı ŝaḳım(335b): Peygamber ağacı. (Fr. anaçiriş)

Şarımŝaḳ otı(256a): Tuz otı (Bşnk. çeŝneḳuh terave)

Şaru yoncası : bk. İklilü'l-melik

Sehmiyye(299b): Temren otı, büyük sehmiyye, küçük sehmiyye.

Sekbīnec(247a): Sekbīnec

Selvili südligen: bk. Butū' āt-ı Sā'ire

Semādīn-i berrī: bk. Ca' de

Semfaṭ(280a): Semfaṭ-ı kebīr, ğavez, eṣek kulağı, qara kk, yağlı kk , (Bşnk. isvalnik velki, çerni ğoz)

Semfaṭ-ı Şağır(281a): Beyāz ğavez, qaraca başak, devāullah, (Bşnk. isvalnik mali, bili ğavez, çerno ğılavoğ)

Semfaṭ-ı evsaṭ(281a): Mor ğavez, (Bşnk. isrodeni isvalnik, modri ğavez)

Semfaṭ-ı kebīr: bk. Semfaṭ

Semfaṭ-ı melik(282a): Zeyn-i bostān, beg mađmūzı, (Bşnk. isvalnik kıralosđı)

Semfiṭ: bk. Gneş çiçeği

Serağs: bk. Azrās'ı-kelb

Serçe toğmı: bk. Kulb

Serđān otı: bk. Zenbu'l-‘ ağreb

Sevgl ot: bk. Emīr-i ‘ ařıđān

Şıçan bberi: bk. el-Barş

Şıçan kulağı: bk. Mişak otı

Şığır dili: bk. Lisān-ı Şevr

Şığır gzi: bk. ‘ Ayn'ı-bağar

Şığır kki: bk. Penc otı

Şığır kuyruğı: bk. Āzānu'd-Dbb

Şırça otı: bk. Haşışet'z-zcāc

Sigil otı: bk. Zenbu'l-‘ ağreb

Simsim-i Şağır(352b): Kçk susam otı.

Simsim-i berrı: bk. Yalancı ketān

Sinā-i mekkı(347a): Sinā-i mekkı

Sinek mağtarı: bk. Enva‘ -ı fuṭr

Sısālys(245a): Havuc-ı berrı ve khı, kāsir-i firengı (Bşnk. velaşağı lemumi kamen) Masiliya sısālysu, sısālys-ı Habeşı, sısālys-ı Rumı, sısālys-ı Yunanı.

Sısālys-ı Habeşı: bk. Sısālys

Sısālys-ı Rumı: bk. Sısālys

Sısālys-ı Yunanı: bk. Sısālys.

Sīsenber: bk. En-Nemmām

Sivri cevz: bk. Göl kestanesi

Sivri yonca: bk. Tarafil

Siyāh it kabağı: bk. Fāşerşin

Sögütcuğ otı: bk. Hūhu'l-mā

Şu kestanesi: bk. Göl kestanesi

Sulţān mañarı: bk. Enva^c -ı fuṭr

Şu na^c nesi: bk. En-Nemmām

Şu şeftālūsi: bk. Hūhu'l-mā

Şu toħmı: bk. BeZRü'l-mā

Süd otı: bk. İnek otı

Südlıce diken: bk Şevk-i meryem

Südlıce mañarı: bk. Enva^c -ı fuṭr

Südlıgen-i cevzı: bk. Butū^c āt-ı Sā'ire

Südlıgen-i ketānı: bk. Butū^c āt-ı Sā'ire

Sünbül-i bostānı-i müennes: bk. Ostohodos

Sünbül-i haṭā'i(251b): Melek köki, sünbül-i haṭā'i-i kebır, sünbül-i haṭā'i-i şağır

(Bşnk. ancelıka)

Sünbül-i haṭā'i-i şağır: bk. Sünbül-i haṭā'i

Sünbül-i haṭā'i-i kebır: bk. Sünbül-i haṭā'i

Sünger: bk. Enva^c -ı fuṭr

Süsen-i berrı: bk. Zehirsüz sürencān

Sürencān(326a): Belbūs-ı vaħşı, yabānı şoğan (Bşnk. uğun)

Süsen otı(284b): Batağ süseni.

Ş

Şāh-tere otı(291b): Yir dütüni, gögerçin başı (Bşnk. polaska ratağa)

Şalgam-ı rümı: bk. Fāşırā

Şecerü'l-acāyīb: bk. Ḥabbu's-selāṭīn

Şencār: bk. Ebū celsā

Şerbīn: bk. Küçük alabık

Şerif ciger otı: bk. Kebidiyye-i şerife

Şevket-i beyzā (219a): A diken, deve dikenı. bāz-āverd (Bşnk. aranbili)

Şevk-i meryem (221a): Meryem dikenı, sūdlice diken, arı dikenı (Bşnk. ustarvic)

Şevk-i mübārek (220b): Diken-i mübārek (Bşnk. belaausunitaran)

Şeytān boı: bk. Uşaq

Şeytān alburı: bk. Kemāliyyūn-ı şair-i ebyaz

Şeytān üzümi: bk. Fāşirā

Şibrem(339a): Küçük abbu's-selāṭīn (Bşnk. isotesmali)

Şūkerān: bk. Baldıran otı

Şūnız: bk. el-Ḥabbū's-sevdā

T

Tahta biti otı: bk. Eksiris

Tekerlek dikenı: bk. Kenger

Temregü otı: bk. Kebidiyye-i meşhūr

Temren otı: bk. Sehmiyye

Tilki Kuyruu: bk Zēnbü-s şa' leb

Tız kırıl otı: bk. Dehkem otı

Tom otı: bk. Bezrū'l-mā

Toz şoanı: bk. Basalü'r-rehec

Toz otı: bk. Basalü'r-rehec

Tozalık: bk. Enva' -ı fur

aistān kedi na' nesi: bk. Peleng-i müşk

afsūs(323a): afsūs (Bşnk. ıse)

Ṭamla otı: bk. Aq kestere

Ṭana başı: bk. Entireyinun

Ṭana burnı: bk. Entireyinun

Ṭarafıl: bk. Dīv-üspüst

Ṭarafıl(241a): Çayır yoncası, meşhūr çayır yoncası, sivri yonca (Lat. tiri folyum
< tiri folyum: üç varak> ,Bşnk. deteline)

Ṭarafıl-i kebīr: bk. Kebidiyye-i şerife

Ṭaraqlık: bk. Dipsağos

Ṭaş yoncası: bk. İklīlü'l-melik

Ṭavşan ayağı(307a): Kedi yoncası. (Bşnk. zaiçbe noğa)

Ṭavşan kulacığı: bk. Enva^ç -ı fuṭr

Ṭavuk bağırsağı: bk. Mişak otı

Ṭavuk ışırganı: bk. Mişak otı

Ṭavuk mantarı: bk. Enva^ç -ı fuṭr

Ṭavuk otı: bk. Mişak otı

Ṭoñuz baklası: bk. Penc otı

Ṭoñuz elması: bk. Enva^ç -ı fuṭr

Ṭoñuz köki(290b): Ḥanāzīr otı (Bşnk. işvinsiği qorin)

Ṭübā otı(262a): Küçük şalkım otı. (Bşnk. ustujrençiko)

Ṭuḥlub(298b): Göl mercimegi, deñiz mercimegi, (Bşnk. rajavoğarzuğı)

Ṭurmentilla(310a): Kırmızı yara otı, kan köki, yedi parmak otı, qayın köki (Bşnk.
naterjinik, berezunik)

Ṭuz otı: bk. Şarımsak otı

U

Ulı ışırgan otı(291a): Şağır ışırgan, (Bşnk. mirtova qoporiva, Yun. galyopşis)

‘Urūku’s- şabbāğīn(253B): Kıızıl boya, boyacılar köki, bostānī ‘Urūku’s-
şabbāğīn, yabānī ‘Urūku’s- şabbāğīn, (Bşnk. puruça)

Uşak(247b): Uşak, uşak-ı menten (bed kokuşulu uşak), Şeytân boķı, Uşak-ı tayyib (hoş rāyihālu uşak).

Uşak-ı menten (bed kokuşulu uşak): bk. Uşak

Uşak-ı tayyib (hoş rāyihālu uşak): bk. Uşak

‘Uṭāridiyye: bk. Merķuryalis

Uyuz otı: bk. İşkabinure

Ü

‘Üdu’ş-şalīb: bk. Fāunyā

Üznu’l-‘abd (269b): Köle kulağı, devā-i melik. (Bşnk. ankunapuyak)

Üşne(243b): Yoşuñ, ağaç yoşuñı. (Bşnk. maḥdironķi) yer yoşuñı. (Bşnk. maḥzemplensikı) (Fr. meşkus)

Üştür-gāz(250b): Aşl’l-melik, pādişah köki

Üzerlik tohumu: bk. Ḥarmel

V

Vebā köki: bk. Deve Tabanı

Vird-i meryem(256a): Ḥazreti Meryem güli. (Bşnk. doje isvite meyrem, liḥnis ḳurunariye “ḳandil ve istifān^ otı”)

Vironike(227a): Birṭānik

Y

Yaşdıķ otı: bk. Kenafaliyun

Yağlı kök: bk. Semfaṭ

Yabān aşması(305a): Yabān aşması (Bşnk. Pavit)

Yabān darusı: bk. Necmü'n-Nebāt

Yabān feslegen: bk. Reyhān-ı berri

Yaban ketānı: bk. Ketān otı

Yaban hıyārı(345a): Eşek hıyārı

Yabancı ciger otı: bk. Ğafes-i Hākīm Mesvus

Yabānī şıgır dili: bk. Lisān- şevr-i berri

Yabānī şoğan: bk. Sūrencān

Yabānī el-Ħabbü's-sevdā: bk. el-Ħabbü's-sevdā

Yabānī 'Urūku's- şabbāğın: bk. 'Urūku's- şabbāğın

Yabānī feslegen: bk. Merķuryalis

Yabānī ışırğan: bk. Işırğan otı

Yabānī meyān köki: bk. Besfātec

Yabānī taş yoncası: bk. İklilü'l-melik-i berri

Yahūdī börki: bk. el-Kākenc

Yahūdī vişnesi: bk. el-Kākenc

Yalancı benķus: bk. Güneş çiçeği

Yalancı ketān(346a): Simsim-i berri, (Yun. mibağrum)

Yanıķ otı: bk. Āzānu'd-Dübb

Yapışkan otı(253b): Yapışkan otı

Yara otı(306a): A' zā otı. (Fr. sideritis <demür otı, Bşnk. jeleznuh)

Yataķ şamanı: bk. Māye otı

Yavşan otı: bk. Żurma

Yavuz ışırğan: bk. Işırğan otı

Yebrūh (erkegi, diŝisi) **(318b):** Ebū selām, ķan ķurudan. (Bşnk. mandrağula)

Yedi parmaķ otı: bk. Turmentilla

Yek dāne: bk. 'Aynu'l ğurāb

Yel ķovan dikenini: bk. Kenger

Yer yoşuñı: bk. Üşne

Yılan köki: bk. Engerek köki

Yılan kıran otı: bk. Kâtiletü'l- hayye

Yıldırım otı: bk. Hayyü'l-^ç Ālem

Yılduz çiçeği: bk. Yılduz otı

Yılduz otı(332a): Yılduz çiçeği, dünbel otı

Yılduzlu ot: bk. Riclü'l-esed

Yir aşması(304b): Yir yeşili, Mısır menekşesi, istiğan otı. (Bşnk. surişka lupçe, barunyac)

Yir bādemi: bk. Yir emrūdı

Yir dütüni: bk. Şāh-tere otı

Yir emrūdı(349a): Yir incīri, yir bādemi. (Fr. apiyus)

Yir incīri: bk. Yir emrūdı

Yir odı: bk. Kañtaryūn-ı şağır

Yir yeşili: bk. Yir Aşması

Yoşuñ: bk. Üşne

Z

Zehirsüz Sürencān(327b): Süsen-i berri

Zehretü'r-rebi': bk. Aq kestere

Zenbu'l-^ç aqreb(294a): ' Aqreb kıyruğı, serñan otı, engeç otı, sigil otı, gün otı, zenbu'l-^ç aqreb-i kebır, zenbu'l-^ç aqreb-i şağır (Yun. heliyutrapiyun "gün otı", Lat. iskorpiyurun "aqreb kıyruğı")

Zenbu'l-^ç aqreb-i şağır: bk. Zenbu'l-^ç aqreb

Zenbu'l-^ç aqreb-i kebır: bk. Zenbu'l-^ç aqreb

Zenbü's-şa'leb (222a): Tilki kıyruğı, çapa dikenı, öküz tutan otu, saban kıran, öküz kıran, ketān tarağı, kaşan otu (Bşnk. aqladisuniye)

Zenbü'l-ğayl(303b): Kebır Zenbü'l-ğayl, şağır Zenbü'l-ğayl, at kıyruğı, kıvuş otı, gögercin kaftanı, kedi yelpāzesi, (Bşnk. perselişka)

Zerāvend-i mudahrec: bk. Zerāvend-i şavıl

Zerāvend-i tavīl (216b): Aristoloḡiyye, aristoloḡiyye-i müdevvere, zerāvend-i mudahrec, kırt elması (Bşnk. podrajac)

Zeyn-i bostān: bk. Semfaṭ-ı melik

Zeytūnī südligen: bk. Butū' āt-ı Sā'ire

Zufu'l-ḡayl(260a): At tabanı. (Bşnk. kıneskıo kıpıto, podbil)

Zühre şacı: bk. Kezbüre baldırı kıara

Zühre göbegi: bk. Āzānū'l kıāzī

Zūfā otı(228a): Çevire (Bşnk. çevire)

Żurma(287a): Yavşan otı, güve otı, civān otı, (Bşnk. etsemil)

Kaynakça

- ADIVAR, Abdülhak Adnan 1943, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul, s. 23
- BUSBECQ 1939, *Türk Mektupları*, çev. H. Cahit Yalçın, İstanbul
- DIOSCORYDES 1906, *Codex Aniciae Julianae Picturis Illustratus*, Leyde
- KOÇ Mustafa 2007, 'Pedanius Dioscorides'in Hyles Iatrikes'i, Andrea Mattiholi'nin *Materia Medica'sı ve Türkçe Çevirisi Kitabı'n – Nebât*, 1. Ulusal İslam Elyazmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, s.143
- MATTHIÖLİ, P. A. 1565, *Senensis medici, Commentarii in sex libros Pedanii Dioscorides Anazarbei, de materia medica*, Venetiis,
- REDHOUSE, James W 2006, *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul
- ŞEŞEN, Ramazan 1995–1997, "Belgrad Divanı Tercümanı Osman b. Abdülmennan ve Tercüme Faaliyetindeki Yeri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, sayı 15, s. 315-319
- YILDIRIM Faruk 2006, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I (Giriş – İnceleme)*, Ankara, s. 105-107.
- ZÜLFİKAR, Hamza 1991, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yayınları, Ankara

Tıpkı Basım

ج

ایمر دینی معناسنه در و فرجه نام د بزی سکنه یا بولی یعنی قطعه
 الشيطان د بکر شيطان کسب معناسنه بو سناجه دیا و لونی او غلوز
 درلو سبب سبب سی بودر که بو اونک کوک بروفتن سون بو انما بوس هر زمان
 آلتین قطع اولمش کجک بولغله اولده ناس زعم ایشل در که شيطان بولکنه
 منافعتدن او نوری اضانه حسد نین تاشی بر آلتدن کلوب بو کوکی قطع ایز
 ایش بوسبیدن بولنه سبب ایشل در بو اوت اکثر یا قوری جان برده و انجاد
 قطع اولمش طاعلر ده واد بلده بولور بر اقلوی او زون بکولر اولنک
 بر اقلوی کبدر لاکه آلدون روز و قسته و اطراف بر مضار کونکدر ساق
 دکوی و انکی ذریع قدر او زون در اعلا سنده طرفیل و جا بر بوجه سنه چمک
 کجی ظهور مجسمه و مزاحم کولک ارجوان سون چمکری واردر کوکی سیاهه
 مایلدر و انجه بان کولری واردر و اما اورنه کوکی بالاده ذکر اولن بفر اوز
 آشاغیدن قطع اولمش کجی کورینور یعنی شيطان کسب درجه ثابته ده
 حازر و بایسدر منافع داخل سی شيطان کسبی اوق و باسنه کجی بچون
 مجرب و واردر سر که ایله فینا دوب ایجه لرد در لیدر و بر اقلون قیادخلی
 و بومر چمکری او زونینه وضع ایله لکونکنده دخی قوت من کون واردر کجین
 ایله فینا دوب ایچک جوفه او بونمش قانی غلبیل و نثر ایدر کوکی صوره فینا دوبر
 ایچک رحم انرمسین دفع ایچون و قارنده کی صوغیلان هله ک ایتمک ایچون
 خاصه نافعدر صوی مفرین ایچک نازله باره دن و کینف بلمدن حاصل
 اولان کوکی عتله سینه او کورک صدر خشونتی و انرمولوس کجی مرهلر
 نافعدر منافع خارجه سی بو اولنه عصا کسبی و باصوی مفرین ذیاج فریب
 ایله فارشدردوب سورمک نر کولی و انواع باش و اشلر او بوزی و جرحلوی
 اولکلر ورزه و انه اعلا شانه نعل لینه عون و معنا بیلله کتاب ثانی بوند
 نام اولدی و ایچنه کجی بوز او توفقه اولنلر کوسیا اولمش در
 شمدن صکر کتاب ناله نریم ایدر کجی بچان و تعالی
 آنک دخی انعامی میر الیه

د

ک

ا

کتاب ثالث بو کتاب اکثر یا طبعلری حازر
 و مذاقلری آبی اولان اولنر و کولر بیان اولننه لک کدر کولت بو طرف
 دیار نین بولنلر و کولک دیا بعینه دن کلسونلر و کولنر باغجه لوده و کولک
 صحرالرده و طاعلر دن بولنسونلر بکیر که بعضی اولطبعیت مذکوره او زده دکا
 ایکن مناسبت و مشابهه شکل سببیه الحاق اولنه نیکم جلدیم نهم او نوز
باب اول دویان رواندجینی فن کجی سزای بوم دیر لر بو
 بر کولر که ابتدایا بر مغرب خصوصاً آسیا هله دیار ندر بولنشد که اول
 و نند اهل البسی فی حیاه و فی رب و سکنلری بر آلتشد و لسا انری سرد و بوخون
 بر زور اولغله آلدن بریزد بمشل در و بولاجلدن دخی بو کولک دخی سزای بوم
 دیشلر سزای سزای کولر بر کولک دیکر لر مقلط مراد سدن دال سینی
 خذ و و آخرت و و ایله بچی نسبت ایچون منم ایشل در و بعد بو کولک هندیه
 و بچون و انجاننده چین یعنی چین ملکتنده بعضی بو کولک و بر مضاری چون
 و طبرانی صاری و کیلل اولان طاعلر ده بولنشد در سندی اکثر یا اولنلر
 ملکتنده نقل اولنوب منتشر اولغله رواندجینی و یا صینی دیرلو شکل بونک
 ساقی نادر بر قریشدن بو کولک اولور بر اقلوی ایکی قریش قندا او زون اضلاری
 آنسوز و طرف اعلا لری یضی و دکری و یوق بلودر ابتدایان بشلد اما کماله
 کلر قلیتم صاری اولور لر بر اقلرک اور تا غندن ساقی چوقوب اعلا کله مورد
 سکنشده دن بولک مورد جی کلری واردر و غایب کسکین دکولک ایکی اوج قریش
 قدر او زون و کجی قول کندر کولک کسک کجی زیاده فالین در ظاهر قیمنیه
 مائل سیا و و باطنی قیزی لمر ایله غنل مط صاری و قوی صاری بطونتی واردر
 بو کولک بر دن اخلای اینه کلوی برله فصله فصله کسب بر قاج تخته او زون ل
 بنزیف ایدر لر و کولر کوه بر قاج کوه چو بر لر دیر اقطع اولنلر بفرله آسه قویسلر
 بطونتی آقوب بیانه کیدن دی بر قاج کون وجه سابق او زده تخته او زونلر قروونک
 سکن ایکلره در نوب و کولک ده آسه قویوب ایکی ایدی و بنزیف ایدر لر لبع
 تماماً قروونک بچانر بوم ایدر لره و سزای فصل شتانه آنسوز فصل بر بوم

ب

بیرا قمری و ساقی سورمدین انراج اولموق کونک اولوقته طوطی کمالده در و اما
 برافقیری و ساقی سورد قدن صکره انراج اولنسه رطوبتی از اولوب و اولور و حتی
 قوتسوز اولور ذرا اولوقته طوطی قوتی بر اولرینه و ساقه و چکنرینه کندر
نجه اول دیارک اها لیبی بوکوی تان اکن برتعلقه سی بود یارک حسابیه
 انجی برخر و شنه بیع ایدر لر و بوستلردن مشت سی کدوب المسه اها لیبی
 بوکوی جمع انجری ذرا انجری و اولومعالجه به استعمال اتن لرهان بخور برینه
 اصناملرینه یقار لر **نجه** اولام معلوم اوله که بعضی جله کار لر رواندک
 اصلیندن بر اولومعالجه ایدوب اوزرینه قینا کیش صرد و کوب و دوت لرش کون
 صوابینده قند ایدر لر بعلق قوتی چشم بر اولدی صودن چقا روب و تجنیف
 ایدوب خالص لر و ندر برینه بیع ایدر لر و اول صادی قوتلو صوفی کوشتن
 و یارباش انش اوزرینک شمع عمل کوی اولنجیه دلک طنج ایدر لر بعلق چون سونا
 قدرسته لر و نغوب و تماماً تجنیف ایدوب کباره بیع ایدر لر اینه لر و ندر
 آنقور اولنقدن اسکور و ندر لوما و لما یوب بکی و تان و تیل و مذاقی پالت
 و رایحه می خوش ظاهری قورنیه مائل سیاه و باطنی قورنیه مائل صنادید
 و چون قورنیه کلسری اولور اختیار اولموق کونک خصوصاً که اغزده چکنرینه
 و قنده زعفران صاردوسی کون ویره اولور صافه کون اوزره اولور اصلای
 و خالص لر و ندر در حیله لور اوزرینک مذاقی سرد و ندر کوی مختلفه و د و ندر
طبعی لر و ندر کجمله غنا صردن مختلفه مزاجی و ایدر خصوصاً نادر و ندر ایدر
 ذرا نادر اولنجی درجه ده حاز و یا ایدر کشار و ندر ایدوب سورور ایدر
 مراد قاصله اولوب تجنیف و قبض ایدر طبیعت ناریه سی بوفا و روده یوزر
 و ترابیه سی اسفلند و دینده او نور و اولور جلدن لر و ندر کونک قطر صوبورده
 و غیره مایعات اصلاندر ندر اولور اخری ناریه سی ترابیه کندن ندر اولور
شامخ **طبعی** لر و ندر چینی بر اولور اولام دوادر هر دو اولور اشحنه
 و هر وقت استعمال اولنق کتبه و قورجه به صیلر و حامله به بلا خوف
 ایچور ملک نما ندر و ندر اولور ناریه زیاد اولور کونک کبار مقدار سبل پستاند کون

ج

د

و یا

و یا ملکه آبر و غنی یعنی بن مکه و یا ذرا چین اولون سنه و ندر چینی ابله
 نجه و جوه اوزرینک ندر اولون و لکن استعمالده اکثر اولور و جبه در
 وجه اول بود که راوندن اوج دوت دوشمی بالکنر و یا خود اجزای
 ندر اولر ماکورده ندر بر نیک برده حیلله اولوب و خرد و قطع ایدوب ایدوب
 ایدر برین بعلق بر اولر بزا عینه بغلوب بر ایدوب بر ایدوب ایدوب ایدوب
 اولر ساعت قدر ایدر و طور قدن صکره صیاح ایدوب کوشن ایدوب
 اولر بری صیفه سین و اولر سویدی ایدر ندر یا خود ایدوب برین بووجه ابله
 کج سویدی برینه میناه مقطرح دن ماد اول و هندی با و اولور کوشن اولر
 و یا خود مطبوخلر ندر اصلا د و یوب بعلق ایدوب و صیوق استعمال
 ایدر اولور هر قوتی طریقی ابله اولور سه اولون و انضای باطنه بر نفیس
 و ملایم و دوا در معده فی و حکری و طلالی شفته و قوی ایدر ایدر
 کشار ایدر و قیضه و غایضه اولور جمع لر ندر ندر ایدر مثلا صاردیل و هندی
 باشیلان اسلسقا اسکی متده لر و امتالی و حتی خضرای محترقه ندر ایدر فی
 اکلیده سوزد و کونک بصر و طوبت کشفه فی سوربر و دی تصفییه ایدر
 وجه نانی بود که لر و ندر کوب و نجه اکلده کجوب مناسب صوفی
 مقطر ابله و یا خود مطبوخ ابله و یا خود ایش صوبله ایدر کون اولر
 و جاهده قدر اولر ایدوب نصف دریم و برده هم و نهایت بر بجه دریم دن زیاد
 المیه لر و بووجه اوزره زیاد قوت و برده کونک معده و یا حاکم ده
 جزاحت اولر ندر حوق ایدر ندر هر کون نصف دوه لر نجه حقی اولر ندر
 لر و ندر اوج دوه لر ندر کس یا هر اوزرینه اکوب ندر اولر ابله وجه نانی
 بود که لر و ندر ایشده ندر ایدوب نیکر انواع سورملر ندر ایدر بودر خصوصاً
 نان ابله کلان اسپهاله بومشالو عله مبتلا اولور کونک هر کون برده هم
 بشمشن لر و ندر ندر کجوب بود و چون کیم سوزنر اسپهاله ندر ندر اولر
 د و تعلیم ابله کیم که خلاصه لر ندر ایدر کونک فی معالجه ایدوب
 خلاص اولر ندر ندر ندر ایدر کونک دوه لر و ندر چینی برده هم صکره هیلله قوتی

ا

و جمع

د

ج

د

وارد که با باد به چنگل شکند در بونگ کاله کلر قله نه نوبل و غم اولوبست
 اولون برینک کی او چار کینر لوی قصه و پاک صحافون بر آشلنا مشن طیراقه و دوار
 اوستنه و قوی تار لکنار لرینه بز بو آونک قوتی و تاثیر ذی اولنا دهکم
 اوستن کبدر بعض جراحلو بر بر لوی باره لرواسکی عملت ایچون اسمعان
 ایدر زو الله **تختا اعلم** باب **در بیان تریخ نون من طایفه**
 بورنی و یوزاغی بورنی دیمکن رو بعضیلر طایفه باشی و آیت باشی و کوی کوزنی
 دیر لر بو سناجه اغله دینی دیر لر دیوسقور بدین حکم کتا آناز پون دیمشدر
 بو آونک تخمی حاصل اولدیغی دو کله لر بو زانغو باشنه مشابه اولدیغین اولور
 بو یجه نسبه اولمشدر دوز و اغز و برون زری و اودر بو آونک دوزت دور لوسی
 وارد در نوع اول جملدن بو کدر اوزنه ساق فالیه و قوی و یان دالیزی جوق
 اولغله بر کوجک نجه مشابه در بر اقلری اوز و غده و فالین و بر مقدار خشی در
 و اطراف هر کجکله کلرد الیرینه نیا سیرنه فریبری و یا از جوانی رنگنه قیاق
 چچکری وارد در بو تکر و کلر قدن صکله طایفه باشنه مشابه و بقله قیاق
 دو کله لر ظهور ایدوب ایچنه کوجک تخم حاصل اولور جوق کولری وارد کور و
 و برین قدر ظن اولور نوع تاق بر اقلری و چچکری و دو کله لری ابله نوع اولد کوز
 الکه بر اقلری دخی کسوز دیر و چچکری بیاضه یا صان بند نوع تالک و دایم ذکر
 اولنان ایکی نوعده هر خصومه کوجک و چچکری ایچن فریبری رنگنه در بو آونک
 نوع قیلرله بیانی بز اولکیر یا غده لره اکیلو و منافعی دیوسقور بدین حکم بو
 اوتنه تداوید بر دوزلو قایده سین یا زما مشدر و کچن جالیوس حکم شهادت ایدر
 بو اوت بالاده ذکر اولنان بدوز اوتنه قوتنه در الکه بر مقدر ارضه قیاق پوتنه
 بشقه دیوسقور بدین ذکره بو اوق بر کسه بر ابر کور سه جن و جاز و ن و جود
 ایدر بورنی کیم بر یولا کسه تافه سر اینده بر کله مشاهده ایدم که اولکیر حتی
 کلر قبه غایبه اولور ایدر ایکی سکر کون قدر اوانی منقطع اولغله اول سر به سوز
 قصد ایدر کسنه لر کله بحر ایشدر دیو ایشو طایفه بورنی اوتنی یا غنه قوی قلی
 بزله کلب سته کال اول اولکله باشلری و دیوسقور بدین حکم ایدر بیکنه بو اوقی

ایضا

ا

ب

صفتی ایچنه بسلر و لکن در کاله کلور زبر اصوفه و قراغوبه هر طایفاناز
 بو اولک ففط بر خشی و نوبلو و بر ذراع قدر اوزون ساقی اوزره
 بر اقلری اوزون و بعضی و اقوله بر اقلری سینه فی الجمله مشابه در
 الکه بونل خشی و نوبلو و کادری بر مقدر بو کله در چچکری
 آچن نظر اچنه ظهور ایدوب یل و زواری و مختلف الوان ایدر
 بعضیلری بیاض و بعضیلری فریبری و بعضیلری قوی فریبری اولور
 چچکری دو کله قدن صکله فصل خریفه قریب اوزون و بیاضه یا
 بش و دوز و دلیر لالی سی حاصل اولور ایچنه کوجک صاری و ایدر
 بیاض تخم بونلور که بعضیلر اگاهند بوری دیر لر کور کفته و صاف ایدر
طبعی و منافعی داخله سی ایتالیا مملکتنه هر اسبوق اولغله بو
 نیاق جوق اکوب حاصل ایدر لر و نجه دیارندن زیاده کاله کلور لر
 اول دیار کله اهل لیس میوس سی بو جمله طبع و تر سینه ایدوب سب اکل
 ایدر لر اولامیوس سی صوابنه قیقادوب بعده چچقادوب شیوخنی
 صیاد لر ایدن صکن اوزونه کسوب و اوزرینه اول کوب روغن
 سیده و یا خود زیت یا غنه بر ان ایدوب طریقه لر چچار قدن صکله
 اوزرینه طوز و بو بر اکوب تناول ایدر لر و بعضیلر اوزرینه بعوت
 صیقلر لر بر ناخوش طعام دکدر و کچن قول ای سیم اوزر معده به
 غذا و بر من کلرندن بشقه چوقه اکل اولند قوتنه و رطوبت فاسده
 صغرا و یه بی ایدر لر دخی جوق کوزوب سر ساملق و باش آغز سین
 و وجو و آغز لغین ابراث ایدر لر و قبض کوزر حاصلی ضرری جوق اولغله
 بو کاله لا ایشا نایمن مرضی الماد بشدر لر قور کلر ظن ایدر لر که ذکر
 اولنان طعام شهوق قوی ایدر و کچن غالب بو زغملری من بو رمیونک
 جوق دخی کوزر مسندن نشات ایشدر **نفع خارجی** میوع من بو یه
 اوزونه کسوب قطع لر سنی آشه بغله لر حرار منو باش آغز لیس
 نسکین ایدر و کذلک بدنک سایر مملکت اولان عمل حاق اولور بر سینه

مرد	مرد	مرد	مرد
مرد	مرد	مرد	مرد
مرد	مرد	مرد	مرد
مرد	مرد	مرد	مرد

ج

ایچ بان لریچون استعمال اولغی اهل و الز در منافع خارجیه سی امرودجق
 اوتی تان ایکن ازوب یا قی ایتمک هر دور نوعلتوری تبریه ایدر اوت
 مزبوری قورودوب و سینی ایدوب ضبارینی مازده لی دلوکوباره به وسایزداپاق
 جراحتله اگسه زاتوری قورودوب تبریه ایدر امرودجق اوتی وکوتی برابر
 دوکوب و سانیقوله و زجل الیه سید اولتربیکه عصاره لرینی و زوغن زینی
 قاتوب ضمد اولغیه برابرقیسا قدن صکله اوچه تقسیم ایدوب هر برینه
 بشقه رنگ و بره لر برینه زنجار و زرا و نغبارینی قاتوب بشل بو یار
 بو ضمد ایله جور و منشر ایلری تملدن بید و زوب ازاله ایدر لو برینه
 اوستوی و عین سرطان لقی ایچ کوزلرک غبارینی قاتوب بیاضنه بو یار بو ضمد
 ایله هر دور لوشلرعلتوری قورودوب و تقیه ایدوب تبریه ایدر لو برینه
 کل ارمینی و ایکی قراداش قانی طله سبن قاتوب قهریه بو یار بو ضمد ایله
 علتون سور لرحر ارنک حفظ و فساد دن منع ایدر و والله نفسانی اعلم
باب در بیان مایه اونی بعضی لسانیه یا ق
 صافی دیرلر بو سنانجه سپر شستنی خرافه و قریکجه غلیون دیرلر ایچینی نخی سود
 مایه سی معنا سینه در زبرا دیوسفور بیدس حکیم ایدر که بو اوت سود ایچینه
 وضع اولدنی یعنی و فته پایبرکی کسبیلور قوری نادلاده و بولرده و جایز لورده
 اولور ایچنه و دکرفی و انازک ساقلری اولوب یا بشقان اوتنه کی اوزوم
 و اکسوز و قوی بشل بر اچقلری وار ددک ساقلری طولا بنده دایره دیمچیم
 آشنا غنیلک نهانلرینه دک شرفه شرفه دیزلشن بر جوق صاری و بر برینه
 استغفومت احم چچکلری وار در رایجه لوی خوب و کسکین در کوی چچاقلور
طبعی مایه اونی با بسدر و بر مقدار و ضربت منافع داخله سی ریایه اوتله
 کوننی طنلو باده ایله و یا بال شربشله قینا دوب ایچک شهوری خریک ایدر منافع
خارجیه سی مایه اوتله چچکلرینی دوکوب باقی اتمک باره ییغین اطفاء ایدر
 و هو اسبن آلور و آتس یا یغین تبریه ایدر چچکلرین و یا اوتی ازوب برون
 ردوکلرینه ایدخال ایتسه لور برون قانی طوتار و ساینمخالرک قانی فسکیه ایدر

د

م

ا

مایه اوتی صوده قینا دوب صوبنده یورلمش آباقر طوشسه لور و غولغی
 چکر بعضیلر بو اومن و بیاض شمع عسلدن و کل باغدن صمد ایدر بو غول
 اعضابه سور لر غور تلر مایه اوتی صوده قینا دوب اول صوبله کوچک مسیک
 غسل ایدر لور کوچک و خشن قوری اوزدن بر مجزب دوادر دیرلر و اگه قتا
اعلم **باب** در بیان دهکم اونی یعنی فوجومان اونی بو
 دخی نیز قیرغل اونی دیرلر قریکجه سنه کیو دیرلر بو سنانجه بر مننی قورین دیرلر
 بر قیش قدر بو کسک بزا و ندر هر برده سبزو ات باغجه لر نه اسکین بوزلر اوت
 طاش بیغلرده و صفا قدر اوستنده بر و کاه تون سنه بشل طور بر اقلری اوزونه
 و تون اطراف بیاض باغجه خردلک بر اقلری کی کرکلو و سباهه مایل بشلدر
 ساق دکرمی و بی پوش و صولو و بر مقدار سباهه مایل فرمز برده و یا بو داق
 چوقدر نهانلرینه صاری دوکله لویچکلری اولوب نیز قیرلو و نوبلور تخم اولور و اولور
 کیدر و سینه بکین تانه لور شوبله کم بوکون قیرن ان ایرنه سی کون سینه تان لور
 خصوصاً اول بهار ایدر اسنده و بویله بون با ز قیسه و ارغجه کوگی یا مرق
 و غایتله چچاقلور **طبعی** دهکم اونی مختلط الطبعدر بارددر و محو ایدر چچدر
 اعتدال اوزره **منافع داخله سی** اوتی صوبله قینا دوب صوی مطبوخی شین
 و یا بل صوبله ایچسه لر صفراوی معدنه اغز بسین دفع ایدر **منافع خارجیه سی**
 دهکم اوتی کونک غبارله فارشدن روب حرارتلو و ایچن علتله اوسه لر اونی
 اولکلدر در تانه اوسدن مرهم باوب باقی اتمک هر دور لور حراد تلور ایزلری سب
 ایدر و شیشلری طایفه در کک مملرده و کک مقاصله و کک عودت غلبه ده
 و هر نه عمله حرارتلوشش بید اولور سده اولور سده اوسون بعضیلر علل من کوره ایچون بو
 اونی سرکه ایله دوکوب استعمال ایدر لور بو اوتله صوی مقطری جمیع حراد تلور علتان
 نافعدر و دخی راوت وار ددک اکتا بیوک دهکم اونی دیرلر بو تله دخی اوله بیوک
 کونکلو بهر اقلری وار ددک اکتا بیوک سده ساقلری سور میوب همان بهر اقلری بر یوزنه
 بالمش طوز لر سکولی بهر اقلری گچ سینه تانیه ده هونوز اوزون و سباهه مایل
 قهری ساقلری بان دالایله ظهور ایدوب نهانلرینه چوق صاری و بلد و زواری چچکلری

ب

ج

اوزر نده بنابنده و ارنجه كوچك و صاره مابل بشل چچكلى واردر كوچك ارنجه
 و صافلور در خوش رايجه سى واردر بو اونك عصاره سى صاچلى سياهه
 بو اوزر بو اونك بشقه دغى بو اوت باره لوى و چا نلوى و قاسق يار دغى تيريه ايدر
 و انكه اعلمه **باب** در بيان سسم صفر يعنى كوچك
 سوسام اوقى بو اونك ساقلى برغيش قدر بو كوك اوبوب برافلى رجل
 الغراب اونك برافلى بنه مشابه در الاكه ائلردن كوچك و خشين و نوبلور
 ساقلى بنك نهايتلورنه دو كه لو چچكلى اولور كه ارجو اوقى رنكه قري
 و اور تدرى بيامرق اولور تخم سوسام تخمك شكنانه در و زمين
 و مذاق اچيدر كوچك ارنجه رك و سياهه مابلدر بو اوت خشين و سرد
 طراقره اولور **منافع داخله** اوت مزبورك تخم سق ايدوب غبارنه
 آلتى برى در هم قدر بال شربيله بچام صفرانى و رطوبت بلورى بود
منافع خارجي تخم مزبورى صوابله ازوب باقى اينك بومر بلى و شيشلى
 طاغيدره و الله تعالى اعلمه **باب** در بيان پهنون
 و پهنون عطار لورده ايجى كوك بوشور كه ائلره قزل بهمن و اق بهمن در لور
 و كوك عطر برك تعريف و تخم بر ايلد كلى بهمن حقيقى دكلر معتد ما بود
 ارمينه دن كوردر ايدى و لكن شميدى كور من لور الاكر عطار لورده بولك
 بهمندى ايناليا ملكته و بند بلك ذكر بنه قريه نهر طهار و سق اينديغى
 چارلور و صحران دن كور من لور اصح اولان بودر كه ايكسلى دغى لهونوت
 اونك نوبلور در ذرا ائلرك قزل بهمن ديد كلى اونك برافلى با دغى
 برافلى ندى دغى اوزون و ائسوزدر و اون برافى و دغى ذباده كوكن
 خروج ايدر و فقط بر نازك و طوغرى ساقى اولوب طرف اعادى
 سهور كه كى دال بود افلو و قزمزى تخم ايله مملو اولور كوچك اوزون
 و قزمز به مابلدر و مذاق دو شو ريجيدر بو اوت نمنك چار لورده
 و بطرفلورده اولور بو تعريف ايسه ائخو دو سقور بدمر حكيم تخم
 ايدر بخم لهونوت اونك تعريفه مطابقدر و لهونوت اونك تعريفه

د 90

د

ا

اوت بو قور كه بو تعريفه موافق كله و اما عر برك ائقا فافريف
 ايلد كلى بهمن حقيقى كوكلى كوچك اسفنا ريه كوكنه مشابه
 و كوى و بر برينه كيرشمش و قزمز بدمر خوش رايجه سى واردر و مذاق
 بو نك معلومدر كه عطار لورده اولان قزل بهمن كوچك بو تعريفه هيج
 مطابق دكلر و كوك آف بهمن ديد كلى اونك برافلى دغى بالاره مزكوز
 لهونوت اونك برافلى كيندر الاكه ائلردن اطول و ائسوزدر و دغى چوق
 برافلى كوكنن خروج ايدر و بر قاق ساقلى واردر و دال بود افلو اولوب
 نهايتلورنه دو كه لو بهمن چچكلى واردر كوچك بياض و چنانكو واكوى اولور
 بودغى بهمن ابيض حقيقى اولما بوب لهونوت اونك بر نوبلور
 لهونوت اونك تخم سق ايدوب غبار ندى ارك تخم در همى باه و باخورد
 ستر كنجبين ايله اچك بورك سور مسنه و امهاله فان كوكور كوك و عور نرك
 افراط اوزره آغان حوضه نافعدر ائلرى كسر اوت مزبورك كوچك دغى بو قور
 اوزره در و انكه اعلمه **باب** در بيان امرود دغى اوقى
 و دغى قيش شلى در لور بو ساقله قوشيقه در لور قنجه پير لوكه در لور
 بو قور قيش بيشل طور نمنك و قراظوطا غلرده و او بر مابلورده بزر
 قولى و دوكومر و امرود برافلى بنه مشابه در و بو سبب دن اكله امرود دغى اوقى
 ديشلور در و هر بر كوكنن بيش ائق و كاه دغى زياده برافلى ظهور ايدر
 اوزره لور نك نازك و دوكومر و بر قيش قن در اوزون ساقله جوقه اوزره
 قايكى بياض و خوش رايجه لو پهنون چچككه مشابه و بيش برافلو و بلورده
 چچكگر واردر كوچك اوزر غنه و بياض در طبيعى امرود چوق اوقى باه و باخورد
 و دو شو ريجيدر ناه باه لرى تيريه اينك خصو صندنه مدغم چوق در بو
 سبب دن جز اخلر و بر لور اكله چوق اعتبار ايدر لور **منافع داخله** سى بو قور
 صوده و با ستر كنجبين و با باه ده و با خود مناسب صوى مضطربه قينار و
 اچك ايج باه و بر لرينه و بار فلر بنه نافعدر بعضى باران اولور ندى
 بر قاقى بو كاهتم ايدر لور كه دو اقوى اوله امرود دغى اونك صوى مضطربه

ب

ج

طاعون مشهوره دفع کثیر بر له استعمال این در بعضی بومرین اولان محلان بر
 قوش قدر آشاغینسته که بدان ابله درق بو قار و بله چکوب که بدان آشنه بر قوش
 در موزل ابله درق اینده برد لولد بقار لر بعضه فرجه اونک کوکلر ندر برقی تو
 باغلیوب و اول دلوکه صوقوب بر اغزلر فرجه اونک کوکی ستون و باز هر پی اول
 دلوکلر چکوب اضر ایدر اگر بومرین قولنق آشنه اولور سه بو عملی با زوده
 ایدر و اگر فاسق اولور سه بو عملی یون ایدر لر و عجز بد در لر و الله تعالی
باب در بیان خریق ایض که آکا دخی خریق سید
 در لر بوستاقیه قیما و قه بیله و جریقه در لر بوستاقی بر ذراع قدر بو کسک
 و در کوی و ایچی بو ش و ظاهری بر قیاق بیوق ابله محاط در که ساقی نور و دوق و قند اول
 قیوقلر صولور لر بر اقلری سکلی بر اقلرینه مشابه در الاکه اولقدر او زود
 دکلر و ستیاهه مایل فرمزی سکلی و اردر بر اقلر آراسته و ساقه فایز
 اعاد سینه بری برینه منزلم بیاضه مایل صاری و بلد و زوادی چچکلر ظهور
 ایدر و بونلر در صکره کوچک ظفر ایچدن ختی حاصل اولور کوکی بر مقودن قایلن
 ظاهری سیاهه مایل طهران بر کنده و ایچی بیاضدر و اطرافه جوق بیاض بان
 کوکلری و اردر منافی خریق و باغچیدر و آغز ده چکن بغی و قنده عود الفرمکی
 بناقی جذب ایدر اکثر یا صوق و بیانی و جبهه ق طاعن دره اولور **طبیعی** خریق
 ایض در ججه نالنه دره حاز و یاسدر **منافع خارجه** سی خریق ایض ایکی
 طرفه سورر یعنی امهال و استفرغ ابله خصوصاً استفرغ ابله انواع دطوبانی
 خیر اضر ایدر و حق زانده بر قوی و در در که نایبری تنقیص ایدر دنسته اکاضم
 اوندیجه داخدا استعمالی جائز دکلر و بو سیدن جالیوس حکیم کتابلر ده کولک
 مزبوری داخدا و بر د یعنی هیچ بر جمله بازماند لکه ظاهر او بوز و نمزوی و طولزو
 بلغر و ظاهر بنده بونان ساینر ناپاک علتلی دفع ایچون وجد استعمالی نعلیم
 ایدر و اگر داخدا استعمالی قضا ایدر سه بنه بصیرت و ساد حظه بر له و شیخ
 بولک امراضه مشاد صرع سرسام باش قدوزلق استسقا عرفا الهه سکنه بن
 جویخن و امثالده استعمال اولنه و بو وجه او زره تربینه و اصلاح اولنق کولک

د

د

بیبی

ا

اولا کولک من بوری ایدر و درت ساعت قدر سر کینین و یا باده ایچن اصدابوب
 بعد بنده قور و در لر و شیخ ابدوب غبار ندرن نصف در هم قدر صیاح علی الزین
 باده و یا سر کینین ابله سیجظان ایچوره لر و دخی کولک من بوری بر کون بر کجه قدر
 ابله صوی مطبوخدره طوز در قون صکر و وصولدر بر کولک فرج قدر ایچوره لر و اگر بر
 بمقدار شیخ او نمش در اسپن فانسسه لر اولی اولور و کج بو کولک بر لر و صبیح عورت
 و نازک کسده لر و برلیه بعضی خریق ایض کوکلی بو وجه او زره استعمال ایدر
 اولور لر و زویه بر دلوکلر دلوب خریق ایض کوکلر بر باجه سین اول دلوکلر ایچن
 فیر لر و کولک بر اقیوب بر کون بر کجه بو بله نرک ایدر لر و کولک ایچقار و ب زو و ایچ
 ایدر لر اول تر و ب کولک فونتی چند یا چکلر سور ب عمل ایدر و بر **منافع خارجه** خریق
 ایض کوکلر غبارینی بو ننه چکن اکثر در و دماغی شقیبه ایدر خریق ایض
 کوکلی سر که ابله قینا دوب مطبوخی آغز ده طونق دیش آغز بسین دفع ایدر
 خریق ایض کوکلی دخی جیالری و او بوری و اسکی علتلی شقیبه ایچون استعمال
 اولور و عورت لر خریق ایض کوکلی فرج بنده ادخال ایچنه لر جفسدر کونور
 کوکلر غبارینی بقدا ی اونیه فارشده ب صجانه وضع ایچنه لر ایدر کل
 ایدر جمله هلاک اولور کوکلی سود ابله قینا دوب بر چاقه سیکلر وضع
 ایچنه نقد سر سیک آندان بسه جمله سحر هلاک اولور کولک من بوری کولک صوبه
 قینا دوب آنکه صاحب اصدائسه و با غسل اولنسته کمله و سبرک هلاک اولور
 و اگر غبار ندرن ضاد یا بوب صاجه سور سه لر کن لک کعله و سبرکدی هلاک
 ایدر کوکلی چیشلی ال ابله طونق مراد ایندیغک و شنن خریق ایض کوکلی بقدا ی
 ابله بر ارضوده بقدا ی چساره نجه دک قینا دوب بقدا ی کوکلی جین کلد بغی بر
 صاجه ندرن بد کلری و قنده سرسام اولوب ال ابله طویلو غیری قوشلر اوردک
 و طواق و اعشالینه و بر لسه دخی بو بله در نوا نه اعلمه و دخی بر اوت و اردر که
 اکاد و ورق در لر یعنی ایکی بر اقلور در لر و فر کجه او فرین در لر بوستاقی بر اقلری
 خریق ایض بر اقلرینه مشابه اولر بقندن اونوزی بو باده فرکی اوننن مناسب
 اولدی بو اولنه فقط ایکی بزای و اردر بر اقلرک اور نه سننن بی و فرج ایچوب

ب

ج

زیرا با دیگر لر می ده او نلا دکن بو اونی یسه لرا سهاله مبتلا اولور لروا کور
احمال اولونوب معالجه لرینه نقیض اولماز یسه کونده کونه زبون و آرقین اولور
و کویولور دخی مسهل برینه بو اوتک بهر اقلرینی بوقفه به ماروب اکل اینر
و آنکله جوقلرینی تنقیه اینر لر فغزاد واسیدر **منافع خارجیه سی** بهر اقلرینی
تانه ایکن ازوب یاده به اودمق و یا قوری بهر اقلرین دو کوب شبا دینی یاده به
اکک یاره فی اوکلر و بر بهر اقلرینک عصانه سی لکه لری و خشونتی ازاله اینر
وجلدی دوز و سلا بم اینر و صوی مقلطری دخی **بویله** در پوزه و بین سوله
و آنکله غسل اینر لروا اوتک صوی مطبوخینه اختصار اینسه لر عاقباتشابه
وقان در بر سسته نافه در و موعظمان هاله لک اینر و الله اعلم **باب**
در بیان حرین اسود یعنی فرجه اوت بوستناقیه بو کله جوقی فورین و دخی
قبعا قوه جز تا در برلر و انا قورین دین کوری غلظدر معده سلیمان و صهی
بیان اولنشدن بو تکه ایکی دور لوسی و از در بهر اقلری و چچکلری و کولکلی
بری بریندن فرق اولنور اوکی خریق سیاهک بر صابنه اکثر با حقوق بهراغی
و اینر در هر بری اوزون و اکسوز و اطرافی کو تکلو و سیاهه مایل بشل و لسی
بر مضر رخشین در صابن ادخی اوزون و اونی کی بر طرف اولشدن بو اوتک قالین
و دکومی ساقی اولوب ساده کل کی بیاضه و با صاریه مایل بشل بهر اقلر چچکلری
و از در بهر چچکلرک اورنه سسته بشل دو لابلو و سیوری غلا غلظتور ایدوب لیکنه
اوزونجه و سیاهه نخ حاصل اولور کوی صفا قلو و سیاهه و بر برینه فار شمشدر
دایحه سی کسکین و مومر و مرف ایجله مشابه در منافی آبی و مزید را ایکی خریق
سیاهه بهر اقلری سرد و قوی و ارسالن طبانی اوتنک بهر اقلرینه قی لجه بکر
و هر بار بن بشر براوزون و دکومی صاب اوزرین اولور لر و اطرافلری دخی کولکلی
ساقی دکومی و دوز و قوی و جز ذراع قدر اوزون در چچکلری دکومی و دوز صاب
اوزرینه ساده کل شکلدن و ارجوانی مرکنده در اورنه لرینه بر برینه استغ
و منرا حم سکی غلا غلظتور ایدوب ایکنده اوزونجه نخ حاصل اولور کولکلی ثابت
جوقلری و اولکندن قالین و سیاهه و بر برینه کور شمشدر منافی آبی و مزید را ایکی

د

لجده سی

250

ا

لجده سی دخی کوبه در اوکی خریق سیاهه طا غلظده و او رمانلرده و طایغ ایکنده
اولور بر بره مخصوص دکلدن اما ایکی نوع خریق سیاهه و بعض بره مخصوص
مشادج اوکله سندن ایشنا بز نام شهر لکه جوازنده اولان طا غلظده جوقی بولنور
و اصل خریق سیاهه اولدر عطار لر اکثر یا اول محلل کوسر لر **طبیعی خریق**
سیاهه درجه زابعده حاز و یا بسدر **منافع داخله سی** خریق سیاهه یعنی
فرجه اوتک کوکی کولکله ده تخفیف اولوب باج اوزی طرد اولدو بوجاله نلرینه
استعمال اولنور فرجه اوتک کوکی انواع اخلاط و رطوباتی با خصوص صفرائیه یعنی
تلذذ سوسر علی الخصوص صرعه مبتلا اولنور و بریله و لکک مایقویا یعنی
قره سودابه و نفریضه و سکر بوزلسته و سکنه به و دورت کوبه بر کج طوانه
سمه به و استسقا بجهت ادر اولنور و بر لرا اولکولده مزبور صوده و باخود
مناسب صوی مقلطره بر کجه قدر اصالوب بعد سوزونه صباح علی الریق
چچکلر بر و برین فحاج قدر لجه لر و باخود کوکک غبار نندن بر در یعنی
صوبله و یاده ابله لجه لر و لکن بر در همدن زاده بردن و برینه لکه فایده
برینه ضرر کورمه لرا اوزوم آصه سی باننده خریق سیاهه یعنی فرجه اوتک دکلی
اول آصه ده حاصل اولان اوزوم و اول اوزومک خری نوعا سهل اولور **منافع خارجیه**
فرجه اوتنک کوکله ضاف باوب فرجه ایدخال اینسه لر جبراحضی کور و کوزر
و لکن بو علاجی بصبرت برله اید لکه کوکک غبار رینی اسکی علقنه و مازده لی دولکن
اکسه لر آتلی تنقیه اید فرجه اوتنک کوکلی دو کوب و سرکه ابله فار شدر
انواع اویوز نر کو طوز لوبلغم صراجه و امنالی اوزرینه مرهم کی مناوبه وضع ایشله
آتلی اولدر لر و اوکلدر لر و بوجه اوزره دخی جور و مش آتلی بد ورمک
و ازاله اینکنا چون برار خریق سیاهه کوکی دخی کله بی اولدر لر فولاغی بر کلفت
بر خرب د و اوبودر خریق سیاهه کوککله غبار ننه بر آره دانه سی و زنی قدر اوب
علتو فولاغی ایکنه قوبه لر و اوزرینه بر مشد ارجی بادم یا غندن افطار اید
فولاغی جنبه ابله قبا به لر بو منوال اوزون براق کون صباح ابله اینر لرا و لکن
اولا مسهل ابله ایکی تنقیه اولمنق کولک عسکری طا نغده سی دخی خریق سیاهه

ب

ج

طرف استقلاله تناول ايتك اخاه ط مذکور في اشاعتين استمال ابله سور
 والنايون كولت مزبور ابي طرفه يعني بوقارودن و اشاعتين سور
 و كذلك عصاه سي دخی ابي طرفه سور عصاه سنه استخر ابي
 بوجمله اولور اولوك مزبوری ذوكوب و براكن صولجته قوبوب
 قارشد و رله بعنه برنوی ابله صولك اوزرینه جفاه عصاه بی
 اولوب قوروده لر عصاه مزبوره بی استسقا به مبله اولنله و بزمك
 نافعده و الله اعلم **معلوم اوله كه** اشسود ك اولنان بر امر و دن دن
 بشقه بروك و اردر كه اكا بوسقور بدس چك ایشون و آپوش دیشدن
 یعنی نیل بی بر امر و دی دیکدر سا بر لرا اكا بر انجیری و بر بادی و بر
 جوزی دیلو بوستناچه اوزاشك دیر لر برده بولنور نارلا سور لوقه
 طرافه اهلك اوزرینه دیر لش كی بری برنده بیوك اوچر دوزدر بولنور
 ایچده و بر ذراع قدر اوزون ساقلری یعنی اصفه لری اولوب بر بوزنده بابلو
 و فیک بر اغنه فی الجمله مشابه بر اقلری و اردر چچكلری كلر بكنه
 و بوكله چچكلرینك شكلده در بولنور دن صك غله فلر ظهور ایدوب
 ایچنه كوچك تخم حاصل اولور كوكلی اوزوندر و اوزر لاند بری برنده
 ایز و انجیر مشابه اوچر دوزدر بر بومر و لر حاصل اولور بوند بعضیلر
 اذناوب بوگا آپوش یعنی بر امر و دی دیشل در حال بوکه نه شكلا و نه
 خاصه موافقتلری و اردر زبرا بر انجیر ندن نقد بر چوق اکل اولنله امهال
 ایدر و نه قوسد و بر بر امر و دینك خله فیه **والله اعلم باب**
 در بیان جد و ارای مسینا که ادا خم جد و لر حقیق دیر لرا نتیجه و یونان
 لسانجه آنتیغون دیر لر بعضیلر و ایلدی اوزره بیش اوتنك جوارن
 بر جد و از مزبوری لیغوریه و لومبار دینه ملککننده اولان طافلورده
 کلور سعی دفع ایچون بر مشهور اوند بر دکر و سرد و ایک قریش و کاه
 بر ذراع قدر اوزون ساق اولوب اوزر نه شرقه شرقه بر برده چخم
 ایچنه و منشی بر اقلری و اردر ساقن طرف اعلا سنده چوق مای بیش

ب

اونك

ا

اونك چچكلرینه مشابه چچكلری و اردر الاکه ایلردن كوچكدر ابي
 سرد و دكری و اوزونجه و زیتون دانه سی شكله ظاهری سیاه و باطنی
 بیاض كوكلی و اردر سنبل کوهی ده کبی بوکوی اوسسینا و سا زعر برنك نریف
 ایدر اقلری جد و لر حقیق اولد یعنی جزم ایدر دم زبرا اوسسینا صغیرتار اکر
 بوجده و ایش اونك بائنه بتوب زراوند سن و نه فی الجمله
 مشابه در قالد بکه مشهور اولان جد و لر اصل و تحقیق جد و لر دکلدر
 زبرا اکر زکرا بند یعنی جد و ارای سسینا جد و لر حقیق اولنر سالدنه
 بیش موش بوخا دیکلری سننه اولن افضا ایدر نیکم اوسسینا بزار که
 بیش موش بوخا بیش اونك بائنه بتوب بیش اونك سنینی دفع و کم
 ایدر بو نقد برده قیاس ایدر دیکه بیش موش بوخا جد و ارای سسینا
 واحد در **منافع** جد و ارای سسینا جمله سموم اوزرینه مستولیدر
 خصوصاً بیش اونك سننه و دخی جمیع اعلو جوارن لره با خصوص
 بیارک صود بقیته نافعدر و سموم و بائنه بی دخی منع و دفع ایدر
 و دخی قارن بر وسین و قلب در مسین و بائنه دفع ایدر و خصوصاً
 صوغلیان ایچون نافعدر کونی یعنی ایدوب غبارخی سود ابله صبیله
 ایچونه **والله تعالی اعلم باب** در بیان غریب
 لفظ فر یکدر بعض لسانجه بار کیر ادخی دیر لر بوستناچه فوشقه سر و شه
 دیر لر نمانک چایر زده و واد برده بز دورت کوشه لو و بر یعنی فریش فر
 اوزون ساقی و اردر بر اقلری فی الجمله زوقا یعنی چوبه اونك بر اغنه
 مشابه در الاکه آندن یعنی بو مشاف و بر مقدار کونکلور و هر بار یکسر
 بر برینه مقابله بر بر اقلر آراسندن کوچک و ارجوان بر کنده چچكلری
 ظهور ایدر کوک حماقلو و بیاض و ایچده در طبیعتی **و منافع داخله**
 بو بیانك جمله سی غایت ایمی اولغله حاز و یا بسدر و نوعاً مسهل فویدر
 زرا نانه و با قور و بر اقلر ندن اون دانه سنیه اکل اینسه لر صقران و بلقی
 اشاعتین سور لر و مسهل اولسین بار کیر لره مشاهد ایشلور

ب

ج

و بونکده بشقه دخی قویون مرچکنک غله فلری ششمش و اچینه بونکده تخم دکوی
 و مرچک کیدر سناه مکی تک غله فلری ایسه ششمامش بلکه قریبی بوکلش
 و تخمی اوزوم چو دکوی کیدر امدی فرقلری ظاهر و قویون مرچکی سناه مکی اولدی
 باهر ذریطیعی و منافعی بعض حکما ذاهب اولمشور دک سناه مکی و قویون مرچکنک
 خاصه لری بر در و لکن خطا در و بالاده ذکر اولنان سموده و یا خود بعضی دک
 سناه مکی ایله قویون مرچکنی بر صانظرندن نشأت ایشمدر صحیح اولان بودر
 قویون مرچکنک آغابی و دال بودا فلری رتمه به مشابه اولمده رتمه کی کرک
 آشاغیدن و کرک بو فارودن سوررا استغراغ و فوسدور مین طریقیله بو فقهیده
 خاصه دخی بیسنر نه فری وارد در زیر اقیوا ر بوس حکیمک نفر بری اوزر سناهی
 بر یوانش و خفیف مسهلدر استغراغ و فوسدور مین بو فقهیده و الله تعالی اعلم
 باب در بیان سفونیا حیوانی محموده بونکده ایضه و کوند
 و اوج ذمراغ قدر اوزون اضمه لری اولوب بر اقلری لباد و یا خود چاده
 بیچکنک بر اقلرینه مشابه در آله آنردن بو مشاق و اوج گوشه لور در
 و اوج نمز نه بکوز بیچکلری بیاض و دکوی و حیوان و اسغلی ضیق و اعلاوی
 عمریض و جادن بیچکنک فی الجمله مشابه در و آنقر راجحه سی وارد در کوک اوزون
 و قول قدر قایل و بیاض و مرطوبت ایله مملو در و بونکده دخی آنقر قویوسی
 وارد در مرطوبت من کون کوندن عصر اولوب بعض خفیف و حفظ اولنور
 و مشهور اولان سفونیا بودر که بخار آن شعر و شام اقلیلرندن اسکندرینه
 و یافته و غیره اسکله لر اوزر نند بوسنن کوزر لو سناهر قدر عطار لر
 بوی آد فلری و فقهه آغن باشغنیله یوقا بوب آغا در سه خالص در بو
 بیوز لر و لکن دیوسفور بوس حکیم در که حیرت آغا و مغیله خالص اولدیغنه
 حکم اولماز ذری احتیالی که سود لکن او شنگ سود بله مخلوط اولدیغنه آغا
 ابدی دخی غیره علامه مشرینه نقیته ایتمک کرک مشاه و زنی خفیف و ذانی
 صافی و لوف صغیر طوقالی کی سرد اولما بوب سو کوکی قوش اوله و دخی
 بقیه و الا ایضا و مند که سود لکن عصا سهیله مخلوطدر فالدی که بینر نه مسهل

اولان

د

ا

اولان سفونیا مخلوط اولدیغی بونکده معلومدر که اون و یا اون ایکی بغدادی
 آنقری قدر شربت و بر لسه بتون جوی غمراش ایدوب غایتله اسهال
 ایدر حال بوکه دیوسفور بوس حکیم علامه مات مزکون ایله بیان ایددیغی
 سفونیا خالصت بر در مین غویز ایشمدر بالاده بیان اولنان هیبت
 و شکله فرنک انا بولیسند عطار لورک بر نه بر سفونیا کوک در مکده بعینه
 دیوسفور بوس حکیمک نفر بیغه مطابقدر منافع داخله سی سفونیا
 بر قوی مسهلدر جوی تنقیه ایدر بلغم در و صفر ادر و سودان و مرطوبت
 فاسده در نجه مسهل اولان معجون و سفوف و حبله ایچون باش اجز لورک
 بریدر اما بالک داخله استغالی مخاطره لی و کوچدر و لکن اطباء و عطار لر
 آنقر اصلاح ایدوب آبا و خیر ایله بشور لر و آنقر دیاغز بدم و دیر لر
 و آنقره سائر مسهلانه نفوت و بر یور ندادن نفرت و امتناع
 ایدوب بنه تنقیه ایدر ایچون معالجه استین نازک کسند لور آنقر
 یددی بلکه اون آره آنقری دیاغز بدم کلشکر ایله و بر بعضی آنقر
 بو فقهه به صاروب و بر لر و غیره لری آن دایچر و قر نعل و زنجبیل
 و سکی ایله تزیه ایدوب شکولمه بیار لر حاصل هر نه وجهله استعمال
 قابلیتته کوزر لر سه اولور و آنقره تعالی اعلم باب
 در بیان بر امرودی بعضی دخی بوکا بر آنقری و بر باد می در لر قر نعل
 لسانجه آپوسن در لر دیوسفور بوس و بز آنکسوش دیمشکر که آپوسن
 لفظ بونایدر امرود مخناسنه در ایددی بوکا ایچن بر امرودی دیر
 بر آنقری و یا باد می و یا جوزی دینلن ذری بونلر بشقه نباتک آدر بوس
 بیز امرودی ایچن بلا دحازه ده بولنور مثلا قریس و کوبن و ایلویه بولنور
 فقط بر کوک وارد در که امرود شکله در و سبب شمشیه سی بودر
 کوک مزبور لک سیاه قوی و وارد در و لکن ایچن سیاه و صولودر منافع
 داخله سی کوک مزبور لک طرف اعلا سفی استعمال ایتک صغری و مرطوبت
 بلغمه لی بو فارودن فوسدور مین و استغراغ ایله سورر و اما کوک مزبور لک

ب

ج

وسودای سوز و دمی نصفه اید بیا ترزد هر کسه و بزله هر ته باشد
 اولورسه اولسون زراغی به اولغندسرا و افتوار بوس نام طیب
 خاذق احتصار اوزره دیمش رکه سنا، مکی من غیر ضرر ماسهلر و اما
 بعض کسنده خصوصاً انشاء طایفه سنده بعض اوقات قارن برسین
 ایرات اید یعنی سنا، مکی به نسبت اولئیه بلکه خوف انسانه بافتش بلغم
 کینک قباحت در آسنا، مکی اول بلغمه یا شوب تا اثر اینکه باشد فن اول
 بلغم قیابوب و شیشوب باغرساقه زور و برر و کور بونک دمی یعنی چون
 زنجبیل و رازبانه و امثال ایلد اصلاح اولور حاصلی سنا، مکی بیوجان
 وارک و دیشی به حتی حامله غورتلن و بر ملک جائز در سنا، مکی صوره
 اصلاح تمی طبع اولغندسرا اولور و افوی در زرا اصلاح تدبیر وقت قوتندک بر
 نسته زایل اولماز و اما خنج اولندقه قوتندک بر مقصداری بخار ایلد طبراک
 ایدر اصلاح تمی طریق بودر که صابرندک و ساژ من خرفاندک نظیر اولغندس
 سنا، مکی بر اقلر نیند اود در مکی آلوب باله غسل اید بعد زنجبیل
 و یا خود دار چین بردرم بونلری خردده قطع اید لسان کور بچکارین اکی
 جین دهم بیاض طولور بر جین درهم افلاق طوزی اکی ننگ درهم بو آجربانی
 بر فایده بلوقا به قیوب اوزرینه بوز درهم قیابوش صو و با خود کچی سودجی
 دوکده و اوزرینه قیابوش بغدادی اوتندک و بومرطه آفتندک خیر ایلد حکم
 صوابوب قیابیه که اچند بخاری جقه به بعد قابی سچنی بصدوق اچینه
 قیوب طولابه قیابوب بر کجه بوبله براغه بونقد برده نه بخاری جقار و نه
 قوتی زایل اولور بلکه جمله قوتی صویه جقار ایزنه سی کون صوبی بزده سوز
 و بوندک بر فح قدس آلوب صباغ آج قارننه اسجقلر اچینه و قوتاندک
 جقار بوش بش ساعت قدر نسنه بمیه و اچینه آعال و بواش و مدم بر نسته
 اما مطبوخ صنعتی بودر وجه مشروح اوزره نظیر اولغندس سنا، مکی بهراغی
 اودن در هر خردده قطع اولغندس بر زنجبیل کورک اودن اکی دانه فریقل آلسون
 قوتی زبانه جینی هر بر نده اکی جینی درهم بو آجربانی بر صبری چولکه قیوب اوزرینه

د

کلی قوز

ا

اچیز اولغندس درهم صود و کوب ضعیف آشنه نئی کیر خند بو اچند قیاده لر
 بعد بزده بر کوجک چولک اچینه سوزوب و اچینه مراد بخند سکر فاقوب
 مر بصد صباغ علی الزین بر اچیم سچقلر اچین و دورت بش ساعت قدر
 بر نسته بد و مر مبه لر و اگر بر مقدار سچنی اولغندس را و ند چینی فانه را قوی اود
 بر افلری سینی ایدوب غبارندن بر در مینی طاوق صوبله اچینه لر اولدی
 سمولت ایلد اسهال ایدر بخند کسنده فی فنک مرضندک سنا، مکی ایلد علاج
 ایدم بو وجهله سنا، مکی بر افلری غار بقوی و را بیدی به غیر آغا جندک
 صوی مطبوخند بالاده ذکر اولنان طریق اوزره اصلاح دوب بوندک هر کون
 قوق کونه وارغه مر بصد اچوردم هیچ در ایدن اول مرضند خده ص اولدی
 سنا، مکی بر افلری با یاد به ایلد برابر کول صوبنده قیابوب باشد با قوت
 بینه و سمعه و کوزله ناعدر و آسکی خای سودا و نه به ایدر و الله اعلم
باب در بیان قیوبون مر جکی بر آکسوش حکیم ایدر اسی
 زمانه اشو قیوبون مر جکی ایلد قیونلری سمر در لر ایدی و سبب نسبه سی
 دمی بودر آشنه قندندن بو کسک بر آغا جندس را غایبی و دالری ایلد قاتر قیوروغند
 یعنی زنده آغا جندس منشا به در بر افلری سنا، مکی بر افلری نه فی الحاله
 مشا به در اذکله آلودن نازکدر و هر بار بر برینه مقابل آتی حفت بر صاب
 اوزرینه و بر ابراق صابله طوروغند اولور بونک دمی سنا، مکی کچی صاری
 بچکلری اولوب آلودنک بونک بر مین قایلغند و اوزر و ناعند و اعلا سی
 سیوری غدا قله حاصل اولور لر بونلر ایدند قوی فر مزه ما بیلشله
 کاله کلدر کورنه بیاضرق و ششششش رشو بیلد کم الدن صقلر قلری وقتند
 او از ایلد چنادر بوب آچیلور لر بونلرک اچینه بولنان تخم کوبله جین
 و در کور و مر جکه مشا به و مذاقی آجیدس بعض متا خرون سنا، مکی کچی
 قیوبون مر جکی در دبو ذهاب اولمشلر و کخطا در زرا قیوبون مر جکی بر آغا جندک
 بر قاج سینه نایدس و مذاقی آجیدس سنا، مکی اینه بر اوندک عری اچینی
 اوج دورت ای قدر اولوب بهر سنده ده تخندک حاصل اولور و مغانده را قیوبون

ب

کلی

ج

مرا بلك اون ابجني باندن انجا ميآشودم درميشدر بعضيلر بوکاسم برى
 ديمشدر روکي اولکيسي اخم در زيرا اوف وساقى و دوکله لر بله کتانه
 منشا به در و کتانه آراستند برهرا قلري اوز ونجه واعلا سي سبوري وصا
 يوقدر همان اول محله بعضي وجناللو وساقه متصلدر بخي بياضه مايل
 صادر در و مذاق طنلو و قناريد و اسپينوس و سار بلبل فوشلر يک سوزوگر
 طعاميدر **منافع** بلاجي کتانه باغي بومشادر و مايلدر کتانه باغي کي
 وصايجي بلاجي و ملايم ايدر حاصل کتانه باغي بولند يقي حاله چوقدر بو
 بلاجي کتانه باغي استعمال اولسه اولور اسکلر بولک باغي مومه و مشعلره
 بقادر لر ايدى **والله اعلم** **باب** در بيان آماه دلفن يقي
 آبي طنلو ديمکدر بوستانجه دغي سلا نشو غوز قرد بر لر زيرا بواونک آصه سنک فو غوز
 آنزده طوقسه لر اوله ک آجيدر بعضه چيگر قجه طنلو اولور صار مشق اواغدننه
 اوزون و دال بودا فلو آصه لري و اردر اتر ايله جوارنده اولان آغاجلر چقار
 کيدر اکر باصور کتانه لر نه و نساک اورمانلر ده بولور زمان ايله آصه سي آغاجلو
 و سباهه مايل بوزر نکلو اولور کوي صحافلو و نوبو در اسکي آصه لر نه چقار
 بئي فنايلر دايماديشل طور راز برهرا قلري سباهه مايل نيشل و ايت اوزوم برهرا قلري
 في جمله مشابه در بعضيلر نيک ايكيشر قولايي و اردر قدر نيک نفايشلر نه زيرى
 چيکلري ظهور ايدر هر بار اوز و اوز ايكيشر مجمع بر صاب اوزر نه اولور و هر
 چيکتنه نيش عدد کبر و به فبوزلش برهرا قلري اولوب اور نه لر نه آتون صار کي
 رنگنده نلر و اردر چيکلري دوکلر قدرن صکر اوز ونجه يمش دانه لري ظهور کلو
 بولر اولايشل بعد کاله کلر فلر نه د لبر فرمزي اولور لر و برطوبتله ملور ايت
 اوزوم يمشي کي و مذاق قلري ناخشدر **طبيعي** آبي طنلو اوف درجه نالده ده
 حاز و بايسدر **منافع** داخله سي بواونک اسکي و آغاجلو اولش آصه لر يني خود قدر
 قطعله لر کسوب بر وقته سبن بر يکي چولکه فوبه لر اوزر نه ابي وقته بياض
 باره دوکوب و چولکي حکم قبا يوب و طيبليوب قبا غندنه بر کوچک دلوک براغه لر
 بکده قور اوزر نه فوبوب بر تلثي کي بجه بواوش قينا ده لر بو مطبوخه صا

80

د

دولت

ا

دوشکون فالقاردين ابي اوج فغان قدر ايجوب بنه بوساعت قدر دوشکوه
 استراحت ايتسه لر صا بلق مد يدي سهولتله اسهال ايدر و دغي بول بوليله سور
 و بود و ادغي صا بلق اوليان کسه لر ايجون نافعدر زيرا شول چور و ک ستمه لري
 دفع ايدر که صا بلق آنز دن حاصل اولور **منافع** **خاصه** سي بيشنک عصا سني
 بوزده و بديک سايز نه اولان لکه لر و سبيلع سور نه لر آنوي ازاله
 ايدى **والله اعلم** **باب** در بيان سنا ميکي گرچه بولک
 برهرا قلري عربستانه اسکنر نه اوزر ندرن و غوري بر لردن بوسنده
 کلور و لکن عربستانه مخصوص دکدر چکه ايتاليا و فرانجه درن دغي کلور
 حتى نجه ولا جتنه بعضه باغجه لر ده تربيه ايله حاصل اولور بولنه برهرا قلري
 اکر يا سگري بر صاب اوزر نه هر جانيه دور در قالر و سوز و رايجه لري
 بقله رايجه سنه مشابه برهرا قلر بولور ساقلري بر زراع قدر بوکسنا اولوب
 بومشاق و گوشک باه دلجقري و اردر چيکلري آتون صا روس رنگده
 اولوب اوزر نه فوي فرمزي طر لري و اردر بولر دن اکر و بوکلش و ضف
 فرم مشابه غلا فلر حاصل اولوب ايجنه اولان نغم سباهه مايل بوز
 رنگلو و اوزوم چکر دکنه اولقدر مشابه در که برى بر ندرن نغز بوز
 لاکه بوچکر دکتر اعرضدر و مز بورغلا فلر دلقر فریب ايجنه صا بلر اوزر نه
 اولخله کاله کلر فلر نه و وز کاردن دوکيلور لر کوکري ضعيف
 و نازکدر ديار بار ده ده کوچ کاله کلور زيرا فراغوبه هيچ طبيا نماز قبا ف
 و فاقون کي ماه مابسه اكيلور و اکر آتمند اول زرع اولور سه کچر نه
 صوقدن و فراغودن نسته ايله اورنگ کک و الا هلاک اولور نيکي کتدم مشاعه
 ايتدم **طبيعي** سنا ميکي درجه ثانيه ده حاق و درجه اوليه بايسدر
 آنچ مسهلد ايجون احتيازا و ناه اوله غله قلري تخيله بعد برهرا قلري در **منافع**
 داخله سي ضرر سوز و مخاطر سوز اولوب نفعي و تاثيري چوف اولان اوت
 مسعله آراستند سنا ميکيک دغي برى و اردر و زياده مد و ح و مستعمله
 زيرا سنا ميکي مطبوخه ايجله بلقي و رطوبات فاسده في و صغراي مخترفه في

ب

ج

اشك خباری كوئی مرکه ده قینادوب آغزده طومق دیش آغزینی کیده در کوئی
 صوده قینادوب صوی مطبوخیله احتقان اینک عرق النسا ایچون نافعدر کوئی
 نورودوب و سخی ایدوب غبارینی غسل ایله سورملک بوزده و بدنگ سائز
 محله اولان لکه لری و امثالینی کیده در باش آغزینسه خصوصاً بلغمه و اخلاط
 بارده دن حاصل اولدقده برعجزب دو باودر اشك خباری کوئی و افستین یعنی بلن
 اونی برابر اولوب وزیت باغیله برابر صوده مرهم کی اولغجه قینادوب سچقلر اینه
 اوره لرنالسه کیه اولوب آغزین تسکین ایدر **منافع عصارة اشك خباری** و دخی فیکله
 الاثر بوم و دین کوری اشك خباری میوه سنک عصارة سنی یکی و اکثر اوج چکودک
 مقدارینی استعمال اینک صفرافی و رطوبات کشفه فی اشک عینده و بو قارودن
 کوئی کی سوررو عور نلرک جضنی کومرر **سود** ایله قارشیدروب بورونه چکک
 صارد بلنی کیده رر و پسته وجه مذکور اوزر استعمال اینک باش آغزین دفع
 ایدر برکسه نک بوغاز آغزینی یعنی حنق مرخی اولسه عصارة مزبورینی غسل
 واسکی نیت باغیله قارشیدروب بوغازنک ظاهرینه سورر لوبوغاز ایچنده کیشنی
 طابعیدوب محو ایدر و دخی در لکه اوزوم آصه سنک کونکده عصارة من توره فی
 سوررینه لراول آصه ده حاصل اولان اوزوم فوشلر ایزینه لرو دخی عصارة
 مزبوره دن بالادده اولان اوج چکودک مقدار نین زیاده استعمال اولنیه
 و الا زیاده استعمال اولور سه ضرر و برر استسقام صنه بر نافع و مراد
 جیره اولمنش بر و ابوردر ایام باخوردن باخوردن مطلق شمس اسن بورچنده اکر
 اشك خباری میوه سنده اولان رطوبتی صیغوب بورچینی قاب ایچنده کوشنه بر
 فورویه بعده اوزرنده بولنان رطوبتی بواش او سنندن آقیده که دینه فاد
 کوئی کی فورویه بو قوری عصارة دن بر دهمینی آله سبب خشک که مثل یابس و تکیج
 اکل این لیون در لر بونک دخی بر دهم مصطکی نصف در هم قیناطوز یعنی افاد
 طوزی کوئی که قیناک ایچنده بلور کویج دورت کوشه لراولور آند دخی اکی نلک
 در هم بو آجرافی سخی ایست کن صکن بر مقصد ارکله صوبیله بوغروب مجنون کی ایه استعمال
 مراد اولدقده بونده اولوب و کوچک بقله قدر ررجب باوب مررض کچه تا جی

دخی

ا

وقته آکایدور و عجایب کوره سین نغدر رطوبات سورسه کورده هوا که تقاعده
 باب **در بیان مفرج القلب و زمر القلب و ککج دخی در لوبو**
 اوت نباتات اجنبیه دندر شمعی هر برده بولور بونک دخی اوزون و کوشه
 آصه لری اولوب سائز لبله کتک تلر بله جوارنده اولان **آغا جلوه** با پشتوب
 صارد بوسر و بوسیدن بعض باغجه لره کوشکلر اطرافنده کوب بچره لر
 و صفا قلوه بند در لر بر افلری **آشاعین** بخی و بو قار و طرفی اوزونجه و ککج
 دو کون چچکی کی منشغدر **چچکلری** بیاضه مایل صارد در بونردن اوج
 کوشه لو و شمش غلاف و باکسه لر حاصل اولوب ایچنده دکومرر و سیاه
 و بخوردن جوق کوچک غم بولور بو تخلف اورنه سنده کوبه اسان قلبی
 باهلش و ضرب اولمنش کی کورینور بو تخم و باخورد بو اولنک میوه سی قلبه
 نافع و قوت و بریحی اولدغینه طبعاً اشارتدر **نکیم** اسان نور بیانک
 تخم بیلان باشنه مشابه اولوب بیلان زهرین **دفع** ایچون غایت نافعده
 بزراقلب اوقی صوغه و فراغویه طیانز و آنت ایچون **د** بار بار ده
 نادر کاله کلور مکر که **سجی** باز اولوب کوز فصل مایوم اوله **والله اعلم**
 باب **در بیان ارسالن طباق فرجه لوتوتی تا لور برده**
 بو اوت بر فریش قدر و دخی زیاده بو کسک اولوب اعلا سنده رال بوداف
 اولور **چچکلری** شقایق النعمان چچکی شکلده اولوب کوچک و قوی فریزی
 اولور بولردن صکن اوزونجه غلاف ظهور ایدوب ایچنده خود قدر بولک
 تخم حاصل اولور **بهر افلری** ال قدر بخی و منشق لمنه **بهر افلری** کیدر کوک
 سیاه و شلم کی و باخورد بخورد مریم کوک کیدر و لکن دوز اولوب جوق
 بومرور لری **وارد** در بو اوت نار لارده **اگر** آسانسته **بزمنافع داخله می**
 ارسالن طباقی کوئی باده ده و با سر کچین و باخورد مرکه ده قینادوب
 ایچک بیلان **صوفد** یغنه نافعدر و اول ساعت آغزینی دفع ایدر
 و دخی عرق النسا علته احتقانه استعمال اولور **والله تعالی اعلم**
 باب **در بیان بله تخم کفان دوسغور یا نه می کیم کایه**

ب

ج

و بر رکه کوچک طوب کجی مدور در اول ایشان بعد ایمن رکنه اولور
 ایچ سوئک کجی فوشد و جوق چکر دک و اردر و مذاقی غایت آجید
 آنجی دیار حانه ده بیانی بزدان بارده در تریه ایله باغچه لوده کیلور
 و کجی بر شوخه نما ایتمز و قار بوزی کوکی کجی کماله کلن **طبیعی** خنطل یعنی
 ابو جهل قار بوزی درجه نالنده حاز و یابردر **منافع داخله سی**
 ابو جهل قار بوزی خصوصاً ایچ جبر ایله وحدن زیاده مستطیل بر و معده
 مضردر و لایتلی دورن ایمن طیبیلر و مذاحلر ابو جهل قار بوزی
 باده ایچده اصلا بوب شربدر دو حسته لر ایچور لر و بجه لر بر
 کونر لر و بوضعی بود لر کجی بیلور لاین اولور دیکه بونملو
 کسه لر بوبله صنعتن منع اولنده و باخود ایمن ایکند بلی ایچکه جبر
 اولنده لر بعد معرفت لرین غیر لر اوکده لر و اوکده ابو جهل قار بوزی قوی
 و مضر مهمل ایسه ده بینه نهایت ضرورنده جاننه فور قان طیب عارف
 اولان اصلا ایوب خسته لک مدیده دن در برین و بعدی جمله یا پیشش
 بلغ شکی برندن قو باوب سور مک اقتضایند که ویزه متاد اسک باش
 آغز بینه و ضیق النفسه و استسقا ده و تقریضه و عرق الشاده و هر دو رو
 سکر عتقلنده ابو جهل قار بوزی ایچندن اوج چکر دک و دار چین و زنجیل
 و مصطکی هر برندن بفرار به آغز بسین آوب اجزای سخی ایند کدن
 سکر جلد و وزوب و بره لر طبیعی قوتده اولنلر کون بوبله در زیاده ایچکده
 صاقنه لر طبیعت ضعیفه اولدجه اگ کون مقدار من کور دن آسک ایله لر
 خارجاً ابو جهل قار بوزی سرکه ایله ازوب او بوز و فو کافه سور بولن
 کیده در **منافع دهن خنطل** صنعتی بودر بر بون ابو جهل قار بوزی آوب
 بر لوکدن ایچنی جقاره لر و زیت باغیله طول و دروب اولدوکی قیایه ایسه
 قار بوزی سخی کوله کوموب بشور لر ایندر سکر چقاروب بزدن صفه لر
 بو یاعدن صابجه سور سه لر صابجه سیاهه بو یارود و کلده و نیز آثار مقدر
 جفط ایچن باغ مزبوری سیجقلان قولانغه افطار اینسه لور کولدین دفع لید

د

ا

و اگر سیجقلان کوبک ایچده سور سه لر صونخلای هله لک ایدر و الله اعلم
باب در بیان بیان خیاری و اشک خیاری بستانند
 فقط مبع سی و کوبله فرق اولور زبر ابونک مبع سی کوبن و کوبی بکر
 بونک آهده لری اوزاق بر و اطرافه بایلو بر بونلر بوب و بر مقدار دیکلور و برقی
 قدر فالین در بر افلی خیاری بستانینک بر افلی سینه مشابه در الا که اندن
 خشین و نوبلور در بر طرفی بیاضه مایل و غایت طر لو اولوب صابلی فالین
 و اوزون و خشین و نوبلور بون باز بیاضه مایل صاری و بیلور و زو کشیار
 بستانینک بیچکلور دن کوجن بیچک آچار بو بیچکلور آردن اوز و عده و دکوی
 و نوبلور و کله لر بونلر بیچکلور و کلن قوری و قنده اولدو که لر صابلی ایله
 نمایه باشلوب قیه میشه بلوطدن بونک اولور ماه آغستوسه کوی کوی کماله
 کلن قورنده زیاده نوبلور و دیکلو و بیاضه مایل بشل و ایچر طوبت ایله ملو
 و سنباهه مایل قرمز چکر دکوری اولوب صابلی دن چکله مراد اولنسه
 و باخود حمزد و قنسه اول خیاریچن پیشو کجی باطوب چکر دکوری صابجه کجی
 طشر صحران لر کوی بیاض و قول قدر فالین و صجافو و طوبت ایله ملودر
 بو اشک خیاری قوملو طهر افده و منضم دیوار طاشلری آراسنده بونور
 دیار بارده بیتنر همان نمندن باغچه لوده دیککله حاصل اولور بر عکله
 بزکون بکن کون حکره هر سنه دو کبلر نمندن بوب انجالی لزالده
 کوج اولور **طبیعی** اشک خیاری غایت آجی اولوب بونم غیری مذاقی سن
 اولنا مغله حاز و یابردر اولسی افطار ایچر **منافع داخله سی** دیوسفور برین
 حکیم در کله اشک خیاری کونکله عصان سندن الک جوق اوج چکر کوی ایچده
 صقرایط بر طوبات کینه فی آشنایند سورر و ضرر لود کلر بونقده برده
 استسقا به مینا اولنلر کولور در **منافع خارجه سی** بر افلی بونک عصان
 قولانغه افطار اینسه سمعی قوی ایچر کونک دو کوب چلمنن آریه ایله خللا
 ایوب یا قی اینسه لر نوازل بارده دن حاصل اولان هر دو رویشینر
 طاغیدر کوی سرکه ده هینا دوب نقریس اوزرینه اوردسه لر قوی دفع لید

ب

ج

بوات سرد و خشک بر زرد بولور بعض حکمای متأخرون زعم ابد لکه
 هند در کلوب خرمه پاره یعنی صبارینه دین کلری کولک که بنی دینادت
 کل پیغمبر آغاجی کوی فرنگ زخم زنده استعمال اولور غیر نسیه دکل
 الا ذکر اولنان دیکلوصار مشفق کوی کیدر و اما غیر بلر بوسوزی مره
 ایوب دیر لکه صبارینه بشقه بر کون کرانک اوقی دیکلوصار مشفه
 مشابه در و بوندن سمو و خطا نشات اینشدیر که صبارینه اشبو دیکلو
 صار مشق کوی اولدیغی ظریف اولمشدر و صبارینه اونتنک هینشدن کوی
 خبر و معلومیت اولدیغندن او توری بولورک تر اعلزینه فصال و بر مکه
 اقتدارم بوقدر **منافع داخله سی** فشاغ پیراقلری ستمده اول و صکره
 لیک زهری متع و دفع اینک ایچون نافعدر و دخی دیر لکه بوسون نیک
 و پیراقلریک غبار بنی هموز طوعان صبی به ایچور سه لر حیوانه اولدیجه
 اگاسم کار اتمیه بولک اولد فده سنی دفع ایچون ترکیب اولنان معالجاته
 بولری استعمال اینک مناسبدر و میوه سندن عصاره سی دخی سنی دفع
 ایچون نافعدر **خارجا** دیکلوصار مشفق پیراقلریک استعمال با یوب
 باشه طلق باش اعر بینه دفع ایدر **و الله اعلم بان**
 در بیان حمل یعنی آزیغ اوقی بولسا نجه اگامک و مگوبینه دیر لکه بولک
 ایکی دور لوسی وارد در بری بستانی و بری بیایدن ر بستانیسی زجه
 و مشقت ابله اکیلو ماولا پیراقلریک دگری و سباهه مایل فریزی فدانلر
 ظهور ایدر آدم بو یجه اولد قلرینه خشک و بک کوچک دیکلر ابله محال
 اولور پیراقلری دخی خشک و نوبلو و اوج دورن شقا فیه منقشر
 و بوکرتن پیراقلرینه فی الجمله مشابه در هر بر کویک باندن برا و زون
 صریح دیکیلور که اگاسار یوب بوقار و یه جفا رکیدر اومه لرتان بیاضه
 مایل صاری و بری برینه مزاجم و اوزوم چچکند فی الجمله مشابه چچکلری
 وارد در و لکن ایلردن دخی بیوک و زیاده کمال اوزره در بولور دن صکره برینه
 بله قووش و قاتر و ششمنش و خفیف وصالقم کوی محتمم کسه لر حاصل

نور

ا

اولوب اول کسه لک دولابری آرا سندن سباهه مایل فریزی و دگری
 تخم بولور اما آغستوسه و یا المولک اولبندن بوسالقلر جمع اولور
 جمله کفار مالکنده بواوقی زیاده رغبت ابله اکوب صالحلر ندن
 بیغ دین کلری آر په صویجی قنادور لر مسکونندر اما بیانی آزیغ اوقی
 چنلر و جالبیلر و دیوار لر دبیلر نه بز بستانسته باجمله مشابه و مطابقت
 طبیعی آزیغ اوقی غایت آبی و رایجه سی کسکیر اولغله درجه نانیسه ده
 حاز و یا صدر و کذلک کوی دخی حاز و یا صدر **داخله سی** آزیغ
 اونتنک ناز سوزنک فدل لری اول بهارده جمع ایدر و بقیه مشق صو
 ابله خشلا یوب طوز و سرکه و زیت باغی و بر مقدار بور ابله صلحه
 کچیک جکر سته لری ایچون نافع اولدیغندن بشقه بر خوش طعمدر
 آزیغ اونتنک عصاره سین ایچک مهصل قویدر و اما عصاره من پوز
 طبع اولند فدن صکره شرب اولنسه اولقد ر اسهال اتمز و لکن اعضای
 باطنه سندن لری ایچون غایت نافع اولور و صفر اوقی سور و دخی تعقیبه
 ایدر و بولی ادر ایدر آزیغ اونتنک کوی هر دور لوسه لری کشاده ایدر
 خصوصاً جکر و طلا و سندن لری **منافع خارجیه سی** آزیغ اونتنک عصاره سی
 قول غه افطار اینسه لر انواع فساددن و جور فلقدن حفظ ایدر و ایچنده
 اولان بد رایجه سین کیدر آزیغ اونتنک صالحلری قنادوب بوغوسنه
 او تومق بر کلتمش و قیامتش رحمی بو مشادر و کشاده ایدر و دخی زجت
 ابله تبول ایدر لره و تبول ایدر کون مئانه طاشنی حسن ایدر نوره نافعدر
 اتمکیر بولور اونتنک صالحلر ابله اتمک مایه سنی دوز لر اتمک غایت ابله
 قنار دور و ر و شمشور ره و الله نفسا اعلم **باب**
 در بیان خنظل یعنی اوجصل فار بوزی بولک دگری و نوبلو اصد لری اولوب
 پیر بوزنده بیلور پیراقلری دخی نوبلو کوی رنگنه مایل و اطراف کویکلو
 و فار بوز پیراقلرینه فی الجمله مشابه در چچکلری باز کونلر نه ظهور
 ایدر و بیاضه مایل صبارینه و بیوک دکلر سنی و فصلی تر قیله نوبله

ب

ج

بسیار مینا یعنی بلسان اونی و بلسان الناسی و دخی فرنگه مؤموز د بقیه د برلر بو
 براونم که دیار آخردن کلوب باغچه لوده تربیه ایله حاصل اولور اوزون و درون
 آصه لری وارد بر بند کدن صکره مانند دالو بوداقو قوری چالی و یاخود آغاج
 دالون دیکور که آصه لری اوزانمجه تلریله یا پشتوب انکا صار بله برافلری
 فاشرا برافلرینه مشابه در الکه آتلردن کوچک و زیاده منشقد بر چچکلری
 بیاضه مایل صارد بید بیان خیابنم کی و بعضی ندمه میوه حاصل اولور و بعضی
 میوه حاصل اولماز خیار لوده کی میوه سی دگر می و صا و طرفی ایتجه دک و طرف
 اعاصی میوه بر شکل بیضه یه فرسیدر و سطح ظاهر نه خیار ده کی تو بلو بوداقو
 پیدا اولور بینه مشط الزامی برافلرینه پیدا اولدیغی کی بو میوه ایداردن بشلر
 بعد ماه آغستوسدن و اوایل ایلوله کماله کلر فلرینه فرمزی اولوب قاون مثالی
 یاز بلور اولوقده ایتجه بولنان قان کی فرمزی غنی کورنور کوی ایتجه وضعیفه
منافع داخله سی برافلری قورودوب بعده سخن ایدوب عبارندن بر فاشق قور
 سکولی بر اغنک صوی مقطر ایله ایچک بان لی باغرساقلری اوکلور و سردخی کولک
 و باغراق بو وسنه بودر **منافع خارجه سی** برافلری تان لرا اوزر سینه
 وضع ایتسه لریان لری جشد و مر و نریجه ایدر میوه سندن بر یاغ استخام اولور
 بو وجعه میوه سنی بر یوک شیشنه ایتجه قوبوب اوزر سینه قورق باغنی دوکه
 و شیشنه نک آغزی بیچک قبا بوب بر قاج کون کون نشه براغه انجامنده کوبه ایله
 و باطریق ایله اورنوب حور و نیجه دک طوره بعده جفا ربوب باغنی سونه بو یاغ
 هر دور لویان فی تربیه ایدر و آغزی سین دفع ایدوب ششجده و غیره فساد نده
 حفظ ایدر یاغ مزبور صبر ک فاسق بار فلرینه صقیه صقیه سورینه لرای دخی
 تربیه ایدر و بو اوت و یاخود یاغ من کور بان لری تربیه خصوصتده اولقد رافع
 و نفیسلد که ریاض و بر سیاه آنک قولقلری کسوب بیاض آنک قولقلری سیاه
 آنه و سیاه آنک قولقلری بیاض آنه دیکوب بو یاغی سورسلر بو باغک قوتیله
 قولقلر بنیشوب اوکلور دبو سور دقلری لاف صحت بولسه بیدر کله
 و اما میوه سینی وجه مشروح اوزره طنلو بادم یاغنده و یاخود کتان غنی یاغنده

تربیه

د

ا

تربیه ایتسه لرو یاخود مجز د بیجه اهام کوننده طوقسه لری بریم و صدر شمشولیه
 و بو اصر زحمتنه نافع اولور و هر دور لوباق علیتله بی تربیه ایدر اول باغی
 عمل مز کون به سون لرو یا بزل ایله اوزر سینه قوبه لری دخی بو میوه دن مجروح
 و از لشی سکولر ایچون بر یاغ چچقار منی مراد اولنده فنه ذکر اولنان باغلرک
 بر لریته ایلها الفار خون باغنی و یاخود ترمنی باغنی بو میوه اوزر سینه قوبوب
 اسلوب سابق اوزره باغنی چچقان لره **ودخی** بر اوت واردر که اکان دخی فزک
 اسانتنه بلسا مینا یعنی بلسان اونی د برلر اولکبسته شیکله مضار در بونک
 غایت قایلن و بر یخنی ذراع قدر بوکسک و سموز و صولوب و سیاه فرمزه مایلین
 ساقی و از در و ایتچندن قایلن دالور خروج ایدوب سکوت برافلرینه مشابه
 و اطریق کونکلو برافلریله دونامشدر در بونک و فرقه لری و فورقو چچکلری
 اولوب بونلردن بالاده ذکر اولنان میوه یه فی الجمله مشابه ذکر می و اوزونچ
 و نوبو میوه حاصل اولور بو میوه اولادیشل بعده کماله کلکه باشلر فده صاریه
 مایل اولور و تمام کماله کلر که کندن بدن چشما دخی مرچک تخمه بگز بونک چو
 و قایلن و فنی کولکری واردر بو اونی دخی سائز نباتات اجنبیه کی باغچه لده
 تربیه ایله حاصل ایدر لرفوت و قانبری بالاده صد کور بلسا مینا نک فوشنه
 و تاثیرینه مطابقت در برلر و ککنم تجربیه ایدم و الله اعلم **باب**
 در بیان فشاغ بر دک بکلو صارد مشفدر بونک بک اوزون و سرد و خطوطلو و دکلو
 آصه لری اولوب تلریله جوارنده بولنان آغاجه آشاغیدن بونارو
 نهابتنه و ایتجه یا پشتوب صارد بلور برافلری لبابوب برافلرینه مشابه ده
 الاکه آتلردن کوچک و کوشه لوا اولوبوب قوبلو و خشنبر و سرد
 و سیورین زماه مابسه بیاض و رایجه لری لطیف چچکلری اولور بونلردن
 صالح کجی مجتمع فرمزی بمش حاصل اولور که انجامنده سیاهه مایل اولور
 بویشک هر برنده ظاهری سیاه و غایت جتین ابکشر چکر دک اما بسولک
 اولنلرده اوچر و کوچک اولنلرده فقط بر چکر دک بولنور آصه لولک
 نهابتنه بولنان صالحو سائز لردن بوکدر کونک و قایلن اولور

ب

ج

وجه مشروح اوزنه فاشرا کوکین استعمال ابدہ حاملہ عورتو بو کوکین
 اجتناب ابدہ لی زیرا ولد لوین قتل ایدر اوزن کوکین منوالیہ بہر کوک
 فاشرا کوکین برتہ استعمال ایشہ لوطاہ ق شیشنی ایندروب کوکین
 قباہ و لکن کوک مزبوی اینجرا ابلہ دو کوک ظاہراً دخی طلاع ق اوزرینہ
 باقی این لرفاشرا کوکین عمل ابلہ بر ایتجہ و خفیف مجوز باہوب
 تناول ایتک صدر لری معلولوب اوکسور کین ہارک اولی استندر
 ایچون نافعدہ و دخی جو فلر نہ فیرینی و ازینہ و بارینہ اوللن نافعدہ
 ودخی رحلری بوفارو بہ قالمضان بالمش کی دوشن عوز تلر ایچون
 ایت قباغی کوک غایت نافعدہ دخی بر عورت کوک دمکہ بچہ سنہ بو
 مرضہ مبتلا اولوب ہر بارینش اوزن کوک علی التوالی بومرضدن صیوق
 صیوق دوشوب جاشوسون کی بنار اینی عورت مزبور نہ لدا ویسنہ
 اوزن درہم فاشرا کوکین آق بادہ دہ قینا دوہ ہفتہ دہ بر کوک اخشام تابنی
 وقتہ بو مطبوحدن ایچوروب بر زمان بر منوال اوزن مہاومت
 ایتکین صکر اول مرض مدیندن خارص اولوب بردخی عورت ایتامش
 منافع خارجه سی فاشرا ہر افلری بمشی و کوک کسکین و خریف اولمغلا
 انواع اویوز و ناپاک بادہ کیر کلور در تلری اول مردار لعدن و چور کفدن
 تنقیہ و پاک ایدر فاشرا کوکین روغن زیت ابلہ دو کوک و ترسیہ ایدر
 باقی ایتک ہر دو ر لوجبان فیرار و آجاز خصوصاً ہر مقلطر نشارینک
 قوحت و کک لک بدن انسانہ اولان جنسوتی و لک لری و نمر و کوک
 و امانالی کیدہ ر فاشرا کوکین دو کوک باقی ایتک بادہ دن کوک فیر بغض
 و دہور پارچہ لری چکوب اخراج ایدر فاشرا کوکین بولاماج باہوب
 و بردن کیسہ ابلہ عود لک فرجنہ ادخال ایشہ لرفارنہ ہارک اولش
 ولدی و تابعی چکوب اخراج ایدر عجایب و مجربدر بعضی لرفاشرا کوکین
 صوفلمش باعضائی مفلوجہ ایچون بر نافع صناد بیار لروغن زیت
 و خنزیر و یا قاز یاغنی فارشد و بر لرباب

د

فانزین

ا

فاشر بشین کہ انکا الکرمہ السودا بر لر زنگہ سیاہ ایت قباغی بو سنایہ پوند
 جزی و جزنا د ہلا یقوع در لرو بوتک ہر افلری صار مشق ہر ایشہ مشاہدہ در
 ولکن آندن آکسوز در بوتک دخی کرمہ ہضائی اوزون آصہ لری اولوب تلری
 ابلہ جو ایدر اولان آغاجہ و چنلر و امانالہ باہوب صار بلور بمشی اوزوم
 صالحی کی جمع اولوب بخود دانہ سی قدر ہوک و اولان شل بعد کالہ کین کین
 فرمزی اولور و صوی دخی فرمزیدر کوکین ہو کدر ظاہری سیاہ و باطنی چنبر
 آغاضی کیدر صار بیدر و کثیف رطوبت ابلہ مملودر ایتا لباہ طاغلوہ و جا لیلر
 آراسندہ جوق بولنور و بو تعریف دیوسفور بدس حکیمک تعریفہ موافقدہ
 انکا کہ حکیم مسفور یعنی سیاہ اولن اوزنہ بیان ایتشدہ قالدیکہ بوکا اعتبار
 بوفدر زرا بچہ بنا تانہ بو مثل و اختارہ ف رنگ واقع اولور نیکم ایت اوزومہ
 بمشی گاہ سیاہ و گاہ صاری و بعض وقتہ دخی فرمزی بولنور و بو کین اختارہ
 اوزوم و کراس و توت و انجیر و اریک و لانا و ساہز میو لک اکثر نہ دخی بولنور
 حتی بولایتن و بر حملن واقع اولور بو تقدیرہ اماکن مختلفہ دہ طہراق و ہوا
 مختلف ایک بچہ واقع اولسون ایتدی عجب دکدر کہ ایتا لباہہ بو کین بمشی
 فرمزی و زوم ایلندہ سیاہ بولنشد رحال بوکہ روم الی ایتا لباہہ دن جوز
 سیچق و قورودر منافع داخلہ سی ایتا لباہہ ایشو سیاہ ایت قباغینک
 نان سورمش فدائین جمع و طبع ایدوب و ہلیون یعنی فوش قوماز فدائین
 کی طوز و سرکہ و زیت باغیلہ ترسیہ ایدوب اکل ایدر لر ناخوش و ضرر لوطعام
 دکدر بلکہ منافع جو قورودر ایشنی و بولی ادرا ایدر و بو کوک تنقیہ ایدر
 طلاع ق شیشنی ایندروب و مرسام باش و صرع مرضی و صوفلمش اعضائی مفلوجہ
 ایچون نافعدہ فاشرشین کوکینک قوت و تاثیر بالادہ باب سابقہ ذکر اولنات
 فاشرا کوکینک کیدر ولکن آندن ہر مقدار اضعفدر منافع خارجه سی سیاہ
 ایت قباغینک ہر افلری بادہ ابلہ دو کوک صفرک بویندہ اوبوزہ و خشونتہ
 سورسہ لر آلری کیدہ در و بوجہلہ انسانک جفیف اعضائی اوزرینہ
 وضع ایشہ لر نافع اولور و اللہ تعالی اعلم باب

ب

ج

شهرتلك اطرافند چوق بولور طبيعتلى جمله سوداكن انواعى دهجاء
 نماينده يعنى درجه رابعه ده حاز و غايت يابسد رجلي قبار دورر
 واكل ايدرد يقار منافع داخله لرى سوداكن باخاؤ نادرا استعمال
 اولنه زيرا بتون جوفى خضر يك ايموب غايتله مسهل و قوصد و بيجيد و بلكه
 مهلكدر طبيعتلى قوت اوزره اولان قرو پلره و برلسه اولور و كوينه
 بصيرت اوزره و بريله مئاو كوكلرينك ظاهر بقولرين كيرى دورر شعت
 قدر سود و يا خود سر كه ايجنده اصلا ند قدرن هكن پنه نجيف و سنى ايدو
 غبار نمدن بر عيوق دنك و يا ايكي بال شربنده و يا باده ده قارشدر و ب
 ايجوره لر جميع مرطوبات فاسده في و بلغي و صفرا في سورر بر اقلرى دغى بو
 قونده در بقده غنى و اما سود لرى جمله دن اقوى در زياده بصيرت كركدر منافع
 خارجه لرى سوداكن اولنرينك استعمال خارجلرى شيرم كيدر مئاو قولى
 و سبكي و قمر و كوني كيدر ملك ايجون زيرا غايتله اكل و منفه در و دغى سود بى
 و سنى اداغش كوكنى و بر اقلرين باش كلى ايجون استعمال ايدر بر هر برنده
 ضداد بابوب سورر لر حيز ذوا در و دغى سوداكن انواغندن براوت
 واردركه اكار نيجه بطيؤن در بر لر و غيرى لسانده شيطان سودى
 دير لر و اركه دو سقور يدس حكيم بو اوفى بشقه باده ذكر اينمشد روكن
 كندى دغى بو اوتك بتوعات انواغندن اولد بفته ذاهب اولغله مشرفا
 بر بابه ذكر اولنغه حاجت دكلدر بعضيلر بو كايونع كيدر بر لر بر ذراع قدر
 و كاه زياده اوزون اولور بر اقلرى چوق و كوچك و سبورى و غايت
 مئز احمد و كوچك و فريفيرى چيكلرى واردر و مچمك كى بصى غنى اولور
 كوكن بياض و قالم و اوزونى و مرطوبى سود در بو كوكن ماللك ايتاليان دن
 ابويه ده اولان عتر مئاو طاعلر نمدن كتور لر تربط كوكنك برينه صا در
 وكن خطا در بالاده يونعانندن هر نه كه ذكر اولند يسه اشبو شيطان
 سونكته دغى معتبر در و دغى براوت واردركه سوداكن انواغندن عدا اولور
 اكا كوچك ايت سوداكنى در بر لر بعضيلر اكا ذكرى سوداكن در بر لر و قو نيجه

د

لا

340
اد

اكا بولورم در بر لر بر قريش قدر بو كسك اولور ساقلرى دكوى و صمدف
 بر اقلرينه مشابه بر اقلرى واردركه الكه ائنه بعضى در بر اقلرى ائنه
 ذكرى و بياض و خشخاش تخم دن كوچك غنى واردركه بو اوتك قوت و بايزى
 سايز يتوزانك كيدر ره و ائنه نقشا اعلم باب در بياه
 فائز ابوكا الكرمه البصا و هرا رختشان در بر لر نيجه بياض ايت فباغى در بر لر
 بوسند بيلي و ذباؤ يقوت در بر لر سايز لسايجه شلم دومي و حيت شلغى
 و جان و اربابى و شيطان اوزومى در بر لر ائمه لرى بزوفار و بچيغوب
 تگريله جملن و جليلين و ديوار لر و اتاجلن و هر پيشد بغي شيلن صا بلور
 كيدر بر اقلرى اوزوم ائمه سنك بر اقلرينه مشابه در الا كره ائردن
 كوچك و نازك و نوبلو و كوشه لودر بچيكلرى كوچك و بياض و اولوب
 ائردن دكوى دانه لر حاصل اولور اولان شل بعده كاله كلر قنده قومى
 اولور لر بوتلك ايجنده ذكرى و بر مقدار سبورى تخم حاصل اولور و بلكه بونك
 و اوزون و قالم و چشالو كوكن واردر ظاهرى كولى ركنه مابل و باغش
 بياض در و كئيف و بلغلو مرطوبى واردر مذاق اچى و بر مقدار خريف
 و سرد و ناخوشدر رايجه سى كسكه و آخر در بتون يان نايكوز فصلنه دك بچيكنى
 ايجاد طبيعى فانه اكليلرى بر مقدار ايجاد و خريفدر بر مقدار قوت قابضه سى
 برله و اما كوكن و اوقاز و يابسد منافع داخله سى بعضى مئام كاذب
 فاشر كوكنى انسان صوبه تيه قوبوب خلطيات ايدن لر شكم باب ببر و حده ذكر
 اولنمشد در و غير بلر دغى بو تده مسهل بابوب اسهال ائله آخر نه ارسال
 ايدر لر اول بهار ده تافه سورن قنا تلر بى جمع اينوب و فوش قوماز قنا تلر بى
 كى تربيه ابروب بك فرف بومشا دوب جلاو مر اسهال ايدر لر و بول دغى
 ادر اؤر اول بهار ده كوكنى دو كوب عصاره سين بال شربيله ايجمك
 بلغم كئيق سورر صريح و سر سام باش و حمله و سايز باش امراضى ائله
 مبتلا اولنلر بمر سسته ده بر قاج دفعه ايت فباغى كوكنك در بر لر
 مقدار بى بعضى مشروبات ائله ايجدر بر كسه في بيلان و شوش اولسه

ب

ج

حاز و درجه اولیده بر بیدر **منافع داخله سی** شبرم نمندن اون
 ویا اون یکی زانده سین دو کوب و باده و یا سر کجین ابله لچک ایک
 طرفتدن یعنی آشاعیدن و بو قارودن اخاد طی و صفرانی و رطوبات
 فاسده فی سوسر او نیش عصاره سی یعنی سودی دخی بو عمل ایدر
 وکن نمندن ضرر لو و مخاطره لودر بر اقلین طاق و یا آت صوی مطبوخی
 لچنه قینا دو ب لچک دخی ایک طرفدن سوسر دخی کی **منافع خارجه**
 شبرم عصاره سی یعنی سودی خارجه زباده استعمال اونور مشا
 سیکلی و لم زانیدی و مرقو کوف و امتانی باق و ازاله ایتک ایچون
 شبرم سودی زیت یا غیله قارشدر روب فیل اولسون دو مزا اون
 یه سوسره لر قیل کیده در وکن یوز سورد قریه کوز لر بر حفظ
 ایه لکه لچنه کرمیه **والله اعلم باب** در بیان
 بیوعات سائیه یعنی سود لکن اون نیش سائز انواع با قیه لری کجه
 بونک انواخی جو قدر و کنز انشرا و لغزینی بیان ایه لم بو تله آتی دور دون
 و هر برینه بیوع و سود لکن دیر لری کجه بیعیما لوم و ازوله دیر لری و پوسنا قجه
 قو لرایح و سیکین ترا و دیر لری و بعضی لسانجه نورد سودی
 دیر لری او کبسته بیوع شمش یعنی کونه دون سود لکن دیر لری و دخی
 یوک ایت سودی دیر لری کجه هلیو نشقو پوسن دیر لری اسکینا و دیر لری
 یانده و خرابانده بولنور بر اقلی فی الجمله سوز اوف بر اقلینه مشا به
 وکن آلودن دگریمی و لچنه در کونکدن اوج دورت ساق چقبوب بوزین
 قدر اوزون و دگریمی و نازک و سمون و فریزی به مایل و سود ابله لچک
 بیچک صاریدر کجه تمدن صیکه کشندیش قدر سوز و کده لر حاصل اولوب
 لچنه کوجک و کسکین و یا قچی تخم بولنور کوی بیاض و بر طرفان چاقول
 ایچنسی بیوع سروی یعنی سلولی سود لکن در بر قریش قدر بو کسکین اولوب
 حاقی در بر انا جلول و فریزی به مایل و کسکین و ذال بود اقلی چوقده و اوزون
 و کسوز و سوز و انا جلول بر اقلینه مشا به بر اقل ابله بزن بشدر بر اقلینه

د

نور

۱

فریز به مایل صاری اکلیل چیکلی و کوجک غنی و اردر کوی چنال و بیاض
 بون نبات سود ابله مملودر انگریزا قو ملو صحرانورده و نمانک جا زورده بولنور
 او چنسی بیوع سن کز یعنی ارکات سود لکن و زبوت سود لکن و بیوع کبر
 یعنی بیوک سود لکن دخی دیر لری ساق فریزی و بر ذراع قدر و دخی کسکین
 بر اقلی زینون آنا جلول بر اقلینه مشا به در وکن آلودن دخی اوزون
 و کسوز در ساقه اعاد سنده جوقه بن دالری اولوب اوز لر نه یعنی
 و جوقه و کوجک کینه لر مشا به در و کده لری وارد کجه لچنه کوجک تخم
 حاصل اولور کوی فالین و انا جلول در و بون نبات سود ابله مملودر انا جلول
 برنده بیز بوجله در کسکین در دیر لری و در و چنسی بیوع لاشی دخی مری
 سود لکنیدر بر اقلی هر سینه آنا جلول بر اقلینه مشا به در لکه آلودن
 بیوک و دخی و سبوری و دیکنا و در ساقی نصف ذراع قدر و پندانه
 اوزون اولور بیوع سنی بدن ببله و بربره مذاق کسکین و صبر چچ
 جو در و بو سبیدن دم لسانجه خرچست دیر لری و اونته بیوع جو ذی
 یعنی سود لکن جو ذی دیر لری چنسی بیوع کتاف یعنی سود لکن کتاف
 بولت بر قریش قدر اوزون و فریزی به مایل دورت نیش ساقی و اردن
 اوز و ججه و کسوز و کتاف بر اقلینه مشا به بر اقل انا جلول
 بیاض و دخی هر کجه مشا به اولوب دگریمی و کده لر لچنه حاصل
 اولور ساق قنده و بر اقلینه بیاض سود و اردر بو سود لکن انا لیا
 مکنده هترو لریک ناخیه سنده غایت جوقه بولنور خصوصاً انجینا و
 طاق قریشانه انکارده انجینسی بیوع شبرمی و بو کادخی بیوع کبر دیر لری
 بیوک کتاف اونوری ساق فریزی دیر لری دال بود اقلی جوقه
 و اطرافه با بیلوب کوجک انا ججه مشا به اولور و سود ابله مملودر بولت
 بر اقلی نوعا مرسین بر اقلینه کز وکن آلودن نازک و بیوع زینون
 بر اقلینه مشا به در وکن آلودن کوجک و صاری به مایل بیوع نالنه
 تخم کسکین بو سود لکن کوی قریش انا بویسی ناچه لر نه خصوصاً بر کتاف

بو کسکین

ب

ج

آجی اولمطه حازو با بدست بر منافع داخله سی کتان او تنی صوده قینا دوب
 ایجا حیکو ک و طباغه غلغله انواع سینه لرون کنشاده ایبر و بولی جبرگ ادرار
 ایبر و بو سیدین انکا دخی بول اوق د بریز و دخی مسهل اولدینا اوتو
 صار یقینه واستسقا به مبتله اولنلر ایچور ملک مناسبت بر منافع
خارجی سی کتان اولنک صوی مقطری و عصاره سی انواع جراحی
 و سرطان و سارعلل اکلدی و مازم بطنش دلو کلو غلغله یقینه
 و پالت ایبر ایچنده بوزلر اصلا بوب اول غلغله اوتو زینه اوزون و یاقون
 آنجی غلغله ایله لرونکد لک عصاره من بوزده و بد نلک ساروز برده
 بولنار لکه لری و سیلری کیده مرر عصاره سینه جنونه لوشا طافه
 کولکوره و الله تعالی اعلم **باب** **درباره ساروز**
 بوزلش ایچ دوروسی و ادر بری ماز بون حقیق که دو سفور بری حکیم
 انکا کمالیا دیمشدر بر کوجک شیر در نیشک و قیا کوا و در مانیه اولور بر قرض
 قدر و دخی اوزون و ذالی بودا قلو بر ادر بر و بر اقلری زینون اعلی جله بوز
 مشابه ذر ایله که اکلردن ایچده در و صلا قون آجی و لسان لاله زنده باقی
 و اصیر عینون و بوغازی و معدن بولنر افسا و ایبر لوی طبعی و منافع ماز بوز
 حقیق که فر بنکو انکا کمالیا دبر لروانی الذکر ماز بون کاذب که فر بنکو
 انکا طبعی دبر لر هیئت و قوتیه بری ش برینه فر بسدر و بعضیلر ایچینه
 دخی بر آد قونوب مطلق ماز بون دبر لر و کبر ماز بون حقیق دخی کسکین
 قوزیاده مظاهر لودر و بو سیدین باوز لقب ایله مقبل اولمشلر دبر لر
 برینه ساروز لویله و برینه جاعل الزیبات دیشلر ایچینه بر معنایه
 اولوب قائل الا انسان دیکدر هر بلز و عطا لرون دخی ایچینه لک از سینه فرق
 ایچوب ایچینه دخی مطلق ماز بون دبر لر حال بوکده فی الحقیقه ماز بوز
 اشبون کوا بیت یغز اولدینر و اما ماز بون کاذب که فر بنکو انکا طبعی
 دبر لر لک حقیق و ایچسون و بر ذراع قدر و دخی اوزون جنون قاری ولدر
 و کوجک و اکتوز و صوموز و بون بر اشنده مشا به بر اقلری ایله دونانمش

ب

ا

اغزده چیکند یغی و قنده ضمه مشا به بر دطوبت کینه و بر بر چیک
 و ارجوانف اولور و بو برقا کی دکر موسی اوب اولیش یوه قوزی
 اولور بو کسک طاخلر ده بولور طبعی و منافع داخله سی ذکر اولن انکی ماز بوز
 اولنرینک داخله استعمالی خوف و مخامره لودر مسهل شدن بد و مهلا
 اولدقونین او توری آمدی دیار بد بار ذور اینمنا حیون و اطبای غیری
 خاز قیندن صافنه لرونکد انلر بلا ملاحظه و لا فرق بومثلو مسهل استعمال
 و علیلک دیلبرین ایضا دایله وطن قد بملرینه ارسال ایبر لر بو قند برده ذکر و
 اولری نوکاز ووا انخاز ایبر بل مزور و حاجت زیاده مس ایتمه یقینه داخله
 بصیرتسون استعمال ایتمه لوی اطبای منقذ مون ماز بون کاذب که موسی سینه
 یکریم ختم دانه سیله استسقا علاج ایبر لوی ایش نیکم دو سفور بری حکیم
 دخی بوکد شاهد در یغی بونک مراد موسی سینه ایچ چکر دکور بر بوزی
 اولاسکی ایله بادم ایچنی کی قباوه لکه بوغازی باقیه لرونکد حامله عورتوه
 و معدن لوی ضعیف اولنر لومعالمه دن صافنوب استعمال ایتمه لوی **منافع**
خارجی سی بر اقلری سخن و غضب بری عسل ایله حریم ایدوب استعمال
 اسکی غلغله و جراحی لری زنده و بر بکه ایبر و الله اعلم **باب**
 در بیان خبت الشده طین عوامک عبدالشاه طین دبر لوی غلغله بونک
 ختله کله غنی دبر لر حیواناته بولنن کینه به مشا به اولدینده او تونق
 بو سینه ایچده اشقو چکن و ایچ دبر لر بعضی لسا ایچده بوکد ایچر عجبیه بر لر
 ممالک باورده ده زینه ایله با ایچده لیده حاصل اولور نباتات صغیره دبر لر
 طوکه و فراغوه هم طبا نماز غایه جسانک او اسطنه اکیلور بر ذراع خروج
 ایندکه هر بر ختم اولا ایچ دکرین و غروش قدر بولک بر اقله و بر بر بده دومی
 و بعضی بر اقلر ظهور ایدوب ادر از ندرن بر دومی و ایچ و قاشل و نازک
 و آدم قدر ندرن بو کسک و قوزم به مایل باض ویشل و اوز زینه دخی دو غمش
 کی کبر لوی بولک و سا هه مایل نیشل بر اقلر ایله دونانمش **منافع**
 ایبر هر بر اقل بر روز و دومی و اوزون صلاب ایبر بر لوی دلوب

ب

ج

بوچوق قرايله آصمه لری باغلا و غیره باغلا دخی بر اولر بر اولر اوزونجه
 و گمان بر اولرینه فی الجمله مشابه در الکا کله آید و غیره قایلر او لور بو نیاتک
 جمله سی ایچیدر و انوش حساب اوسی بر کنده جوق ایچکلری واردر
 بونلردن دکیمی و او زوجه غلام فلر حاصل اولوب ایچنده فیکت نخنده
 مشابه و ظاهری سیاه و باطنی صادی تخم اولور کوشم جوق بولسان
 بازلری بو بودیه لوده اولور فر کیمستایله بعضی برنده طلیت جوق بولوس
 تمامه ما بین بو حیزرانه ایچکی آجیلوس اول و فنده اعطه و قدرلر و با بر لور
 قار قورونخی ایچکلر حساب صادی اولور بلنوس حکیم بزاد که قولند
 آدوسی ایچکلردن حظه ایزد و بوستیدن بعضی لور بو ایچکلری قوان
 طولاننده وضع ایبر لور و بو جانلنک چوقلری کتان کین صواب ایچده
 اصلا یوب در کوز و مطلقا قور بونان اولر غارت اولور و دخی آیدن قایلر
 بر اولور و منافع داخله ایچکلر ایکی دنک مقولر ایچکی ایچوب
 صباح علی الزین بال صوبیله ایچن حریق کی مسهل اولور بوستیدن زینا نوده
 نغزین ایچوان مستهلر ذرا نغزینده باعث اولان بر طویات کشفه فی
 آشاغیدن سومر و بو تخم دخی بولی اذ لور ایبر و بو کولک و مشابه طنجی
 کمر ایچکلری بر اولر یله برابر بر قاج کورن سرکه ایچده اصلا یوب
 بجه دو کسه لور بر طویت یعنی عصانه حاصل اولور که آیدن اون در دهه
 لور بش در دهه دلت ایچور سه لر عرف النساء به غایت خافدر منافع خارجه
 قار قورونخی و دخی و هر دو و یوشینلری کیده در سر که ایله دو کوب
 باقی ایچ کلر بو ایچکی مر و غن ساده ایله دو کوب دیز اوزر بنده
 باغلیسه لور دیز آغزینده دفع ایبر راه دخی قار قورونخی بو غن بنده
 عدا اولور بو اوت و اردر که آقا نخ دیر لور نیکه ایسترا نیوم دیر لور بونک
 دخی اوزون و ایچنه و طوغزی و کوشک ایچکلری اولوب بر اولر
 بونلر بو ایچکلر ایله دخی آصمه لری بغلا لور صا وی شستوی ایچکلر
 مشابه انوش صا وی سر کنده ایچکلری اولوب ایچندن کوشک و نوبو

د

دورون

ا

و او زوجه غلام فلر اولور ایبر که ایچنه فر جملک شکلده نخه حاصل اولور
 بو اوت اسپا سیه ده و افر باده فنی چوقدر آید سفینه لور ایچون باغلا
 چا زلر و بعضی بار دده فقرا آیدن چا زلر و در لور و دخی سحیحی صوده
 اصلا یوب بجه دو کوب کنور و کتاز کی ایبر لور منافی دیر بو سفور بید
 و جالیستور دیشدر در کنج اونیش نخندن و ایچکلرک بش آئی چکولک
 سفلا زخی بال صوبیله ایچن استغراغ ایبر حریق کچی و کور قوروسوز
 و اما غنی با کوز شرب اولور غده آشاغیدن سومر بر چوقلری صوره
 اصلا یوب بجه دو کوب و صغوب عصانه مسکن بر قاج رقد صیاح
 علی الزین ایچکل عرف النساء و خناق مر صلبینه ناعدر بعضی لور
 طولر صوبیله اصلا یوب عرف النساء ایچون ایچکلر ایستعمال ایبر لور
 و ایچنه ایچکلر اعلمه با ایچکلر در بیان کتان اوق
 بو کاف نیکه اوسبرش دیر بوستایله لور سیوه فی کما یکه دیر لور بونک
 غیری النساء ادر لری چوقدر مشابه حضرت مریم کتاف و بیان کتاف
 و قور بجه کتاف و کولینا و قور بول اوق دیر لور بو اوت کوجن سولک
 اوتنه اولقدر مشابه در که بری بر نین فرق ایچکلر کوجدر فر قوری
 ایچکلر بودر که بو اوتک سودی اولماز سا قوری طوغزی و سیاهه
 مایل و نازک و کوشک و بر ذراع قدر اوزوندر بر اولر لور اوزونجه
 و کتان ایچکلر بنده مشابه در و کور اکتورون کولک و اکتور و ایند ادن
 سیاهه مایل بشل بجه فر مزیه مایل اولوب بنور ساقک اطرافنه بر
 برنده اسنکف و صراحم اولد قوری حاله ساقک نهایشنه دک دو نمانشدر
 ایچکلری اکلیل الملک ایچکلر بنک شکلده و صاری رکنه در و رایجه زی
 بو قدر بو بونلردن دکیمی دو کله در حاصل اولوب ایچنه جنطیانه اونلک
 نخنده مشابه بعضی و مسیا تخم بولور کورک اوزونجه و مسباهه جانلر
 بو اوت اسلغا مش نار لار لوده دیوار و بوستنده و ایچنه و دو و ایچکلر
 آردنده بولور بو نوز یا ز فضل خریفه دلت ایچکلر آجیلور سیحی باقی

ب

ح

باغ ساقاری کویه آینه چن کی کور جنوب فاسقوری زیاده حرکت بشکله
 فاسقوری باغله الله حکم باغلی کولت منافع خارجا اونتی و با کونتی
 بوغازده روشن دینجینی علاج ایچون استعمال اولنور اوتتی و با خود کونتی
 صوره قینان و ب مطبوخیله غر غره ایدره لره والله اعلم **باب**
 در بیان لسان الجوسی بوکا دخی دفته اسکندر نه در لر بو اولتک پراقلری
 صیغی دیکتک پراقلریندقی جمله مشابه در و کز سیولت و خطوطلو و
 صلیسون اولوب ساقلره متصلدر پراقلریله ساقلریلک بیننده اوزون
 صابر اوزرنده قریزی و دکری و خود قدر نیولک یعنی اولور ساقلری برزیش
 قدر ودخی اوزون و دکری و کوشکدر و جوق بان دالری وارد کونکی یا تر
 وقایل و دیش کونکی بومر یو و صیجان دیکتک کونکی صیغافلو و کز
 آنک نیولک و بومشاق و خوش فوخلور در بوکست طاقله بولنور
 بعضیلر دغ ایدر لکه لسان الجوسی و چتاچه دبل اوق بر در و کز خطا
 ایدر لر زرا مایلر نده فرقی ظاهر وارد من وجوه اظهر بودر که لسان الجوسی
 اوتنک میوه صی اوزون صاپ اوزرنده پراقلرتک باند حاصل اولور اما چتاچه
 دبل اوتنک میوه صی پراقلرتک اوستنده اولور پراقلرنده و کولکرمندن
 دخی فرق وارد ب و بوسه بیدن دیوسه بوسه حکیم بولری نیشقه بشقه باند
 ذکر ایشند منافع داخل سی دفته اسکندر نه یعنی لسان الجوسی اوتنک کون
 صیغی ایدر و نیشبار نیک اوج دورت یعنی در هینه وارنجه کز کبیره و یا باده
 ایلد وضع حمد و صر بلتان عورتله ایچر سه لر اولادتی تشکیل ایدره و بودوا
 دخی قاسق لبی سورر و حیضی ادرا ایدر و دخی ناهمی سورر وادی بوغده
 ایچنده روشن دینجینی ایچون اوتتی صوره قینان و ب صوی مطبوخی اوزرنده
 ایچده لومناغ خارج سی اوتنک و کولک غباری اشپن باده لری و چا لاری
 قور و صاب اوکلدر و رر خصوصاً بوغازده و دینجیق طولا بنده اولناری ایچنه
 صیغی ایدر و والله اعلم **باب**
 صاری مالم فرقیله اظهریش در لر بولتک ایکی نوعی وارد بری بولک

د

ا

و بری کوچکدر بولک صاری صلغم بر آغا جدر کیکه فر نکستانه قینانید و اولیا
 نواجبه سنده چو قدر و بر ایچوه نجه اناجدر اوزونجه و سببوری و بونتی
 پراقلری وارد هر بار اوجی بر صابه در بو نجه پراقلری کی اوتنک صاری
 رکنده اوزون صالحه ایچکری اولوب دؤ کولقلر ندر صیغی بر لرنه و نون
 غاده قرینه مشابه غاده قله حاصل اولور ایچنه بو کولجه شکله بقله قدر
 دوری تخم وارد بر بون اناجلیف کسکین و بد رایجه سی وارد اما کولک صای
 صالم فر نکستانه و دره ایلنده و غیر بر لره دخی بولنور ماه مایس و خزر نده
 ایچکی ایلور بولتک دخی کیر نیک کی اوتنک صاری و سببوری ایچکری اولور
 و کز ایچکری دخی اوزون بر ایچکری ندر صیغی قاتر قور و غی اوتنک کی غاده قله
 حاصل اولوب ایچنه فیکتک نخی قدر اوزونجه و سبباده مایل تخم وارد بر و بر
 بولتک میوه سین سهو بو با خطا اکل ایدن کوری و فته بر مرتبه قور لکه ایفای
 فان نون بر لر بولتک آغای غایت بک و جین و اوزی سنده سبباده فریک
 آغای کی که انا دخی بیچر آغای دیزلر و غایت جینه اولد بفتن کیر ایچکری
 قیلد حسی ایدن دوز و بوز یور و بو اناجلیف بعضی باده بای باده و دخی باغ
 ایچون هرک بیار لر طبعی صاری صلغم حاز در اسکندر و وصل و نشر ایدر
منافع داخل سی پراقلری صیغی ایدر و ب اوج نیک و یا بر دهری طلوباده
 و یا بل صومیلد ایچک حلی سورر و بولی ادرا ایدر و نقیسی تخیف و صراحی
 فسکین ایدر تخمی صیغی ایدر و تناول ایتک قور صدر رر **منافع خارج کیماری**
 صلغک تانه پراقلرن دؤ کوب شیش اوزرنده قور یسه لر شیشی ایدر و در صاری
 صلغک پراقلرنی شهل ایچون وضع حمل ایدر عور نلر اوزرنده اصد قور یار
 و کز بنده نیز ایدر ملک کولک و اوله اعلم **باب**
 رنکده و زینجه زکجه قاتر قور و غی دیزلر انسان بو نجه بر آغا جدر قور و غی
 جنادی و ایچ سبباده رر آغای بر کدر بونتک دخی بای بیار لر کونکدر
 جوق ایچنه و طوغری و اوزون و نیش و بومشاق و قاضی کز کولک و ایچ
 بیاض اوزلور و بونغسون و ایچ صیغی و اعلاه صیغی دیکلور صیغی قور و غی ایدر

ب

ح

سبب طویله طبقه طبقه دوشنبه بتون سنه طور و ب چور و منید ل
 و الله اعلم **و دخی** برنوع صفر فوری و غمی و او در که بلیوس حکیم آکا
 کوفی دیشد بر بوسیدن که کوفی جلب ایدر و آفر بو اوقی بر
 برا قسه ل کوفی ل کاف جمع اولور ل و بو سفور بیدس و جالیوس بو اوقی ذکر
 ایتماشلور در قالدیکه صفر فوری و غمه مشابه اولد یغندن او نور صفر
 فوری نوعی انواعند عدل ایدر **بهر افلری** اولقدس بیاض و متولور دکلسر
 بلکه بشل و بتون اطرافی کونکلور در و جوف **بهر افلری** وارد در نصاب تلور
 و اریغ صاری چچکلر ایله دونامشدر که بر آجه لری و شکلاتری بولت
 صفر فوری و غنه چچکلر مشابه در بو تلور و کلر فوری و غنه بر لینه
 کتان تختک دوکمه لینه مشابه دوکمه ل فالتوب اجمت و غمی حاصل
 اولور بعضی بر بارک فیر لری بود که لری بالدوز لیوب استیفانوز
 استعمال ایدر لرو و آندن بو توری بو اوتنه آنتون دوکمه غمی اونی در لور
 باغلا ده و بو تلور کتار نده بر و کاه بر مضلر و جالی کتار نده بولنور قوت و تاثیر
 صفر فوری و غمی **و الله اعلم** **باب** **بهر افلری**
 در بیان حبش اوقی فرنگه آرتیوچن در لور **بهر افلری** صفر فوری و غنه
بهر افلری مشابه اولوب غایت خشب و توبلو و کوفی قوتله بری بر سده
 متر احمد ریتاق دورت کوشده لوقالین و بولت قالدیکه حبش بر در
 طریق اعلا سنه بان دالوری جو قدرین و کوجک و بیاض چچکلری اولوب
 کوجک غلا فلر اجمتد بور چاق قدرین بولت بر جفت غمی حاصل اولور ک
 صحا فلور و در برین بر اجمتد در مذاقی باغلا در فوری و دخی و غنه سیاه
 و بوینوزکی برن اولور **منافع داخله** کوفی صوره قبتاد و منب اجمت
 بزین بو کوشنله بودر و دخی عرف التنا به و ذالت لینه و بو قاذخشیوننه
 نافعدر **منافع خارجه** سیس بازو و جازو لور بو اوتنه اولقدس بر خاصه
 نسبت اجمتد لور که بو اوقی بر ازمغه و یا جابه الفا ایشله لر صوبی
 فوری و بر کبیل لشم بانسه طونسه لری کلید و قهو اچیله و الله اعلم

بهر

ا

باب در بیان دیش اوقی و دیش کوفی **بهر افلری** بش بری
 اوشک **بهر افلری** فی الجمله مشابه در هر بری براوزون صاب اوزینه
 اولوب بش اوزون و کونکلور شفافه منفسد لور کوفی عجب وجه اوز
 بجه بیاض عمده و بومر بلردن مجتم و منضد اول بومر بر بری برند
 اولد یغی و فنده هر بری رنگه و شکله انسان دیشنه مشابه در
 و بوسیدن دیش کوفی نسبه اولمشدر **منافی** دیش کوفی اوقی قاسق
 یاریغی ایچون عجایب دوا در سخن ایوب عیار ندن یکی دهمنی غوز
 کوفی مطبوخیله صباح علی الزین ایچوب قرق کون متوالیامد و متولور
 و دخی اوشی دو کوب و قاسق یاریغی اوستنه فویوب باغلا ایله محکم باغلا
 دوا میز بومر دخی جمیع باره باطنه و خدن دن زیاده سائله اولان غلدر
 ایچون نافعدر **و الله اعلم** **باب** **بهر افلری** در بیان فقدر
 و یاخود فقدر بوکا دخی چتاجه دبل در لور بو سناجه چچکلور شرافه در لور
 دو سفور بیدس حکیم چختد هپو غلور صون در لور بولت **بهر افلری**
 چچکلر دیکنتک **بهر افلری** کبدر و لکن آتور دن جوق بولت و سرد
 و فنی و سکی لور در هر بار اکنش بر اف بری بر سینه مقابل اولوب اوش
 لور دیشد بر کوجک **بهر اجمت** ظهور ایدر که بر کوجک دیککه مشابه
 بولتک دیشدک بر دکومی اولد بشل بعد فر می اولور چچکلر دیکنتک کبی بش
 حاصل اولور بو اولتک سافلری دکومی و نیش و خطو طلو و کوشدر بر بر سلیمان
 اوشک **بهر افلری** کبی کوفی دخی چچکلر دیکنتک کوننه فی الجمله کوشدر
 خصو صا بمنانک بر لور و بولنور **منافی داخله** مشا غرون بو اوتک جوق زیاده
 خواصنی خضر پرا بتمشدر متغز میندن اوتخ و یاخود کونخ سخی ایدر بقاریق
 سر کبیل و یا باده ایله اجمت رحاری فالقوب بابیلان غوز لور ایچون دوا
 عظیبه در و دخی مهبیلک قاسق **بهر افلری** غایت نافعدر کونک غوز ندن
 اوج دکنی و اکثر بر دهمنی غوز کونک صوی مطبوخیله صباح علی الزین
 ایچون لور و بوجه اوزره بجه ایام مداومت ایدر لور کبیل کونلور ده

ب

و سموز و بک نوبو بر افقاری و ارد در اولده بونک نونیدن فتهیل
 با یوب فند بلکنه استعمال ایدر لر ایدی صغر قوروغی هر برده
 اولور اشلنا مشن قوملو طهر افده و نازلار لده و بولزده و چشلر دیلر نه
 بزطبعی جمله صغیر قور قور بلنک بر افقاری و چچکلری باسد
 حرار فحش او انفسزین و اما کوکنک مندا فته سرد لک اولمغله
 قابض و دشور یجیدر **زیناغ داخلی** صغر قوروغی و غنک کوکنی اکنی باده
 و یا سرکه ایله قینا دوب ایچک بورت سور مسین قطع ایدر و اما
 بو مرض ایله برابر سته و اربسه ایتیق صوده قینا دوب ایچک لر و کد لک
 چچکلک صوی مقطر نه دخی بو فایده و اردر بر قاج کون بهر کون دوزده
 بز قاشق ایچک لر و بو وجه اوزن استعمال اولنده فایده بروسین
 و آخر بسین دفع ایدر ذکر اولنان مطبوخ و یا صوی مقطر فیرق
 و یا بزوق اولان کسه لره نافعدر و یا خود ضربدن و دوشمکن داخل
 جوفه نسته لر ی یا دلش و یا فیلش اولنن دخی بر او کونک
 بک امر اخشته و ذات ایچنه و او کسور که و جمع امراض و اوجاع خانه داخله
 نافعدر و دخی شمشش و دخی آقان بو امر ایچون بز مجرب دو ابو در که
 طقوز کونده تمام اولوب اول علتدن بر نسته قالمیه صنعتی بودر صغر
 قوروغنک کوکنی آوب تنقیه و غسل ایلیه بعد صوبه نلک اوستن
 پوش قورده کد با نمید و قوتی ذایله اولیده بعد صحت این و یا ایچنه
 عبار ایله بو عتبار دن و بغدای اولندن اکیشر بجز در هم و بر دانسه
 بو مرطه صادر و سین آوب اصالح و غنک زیت ایله بو غروب خمیر
 ایله و بر طهر اوق طخیم سنده رغیف کج بشور و ب صبح آج فارینه
 بیه و بو اسلوب اوزره طقوز کون متوالیه ایله بازن آله نغالی
 اول علتدن خالص اوله متکونن نام طیب بز ار که نتیجه کسته یث
 دورت کونن بر طونان ستمه مدیده دن مجر د ببولک صغر قوروغنک
 عصانه سبیله تخلیص ایشدر ستمه نلک بری کلر دن بر ساعت اول

ج
 ل

عصانه

عصانه مزبور دن سبیلن بر ایچم ایچور مکلده و بونک منقلی حکیم
 و طبیب لؤف و لائوسن خبر به ایدوب بر که کند بیتی و غیر بلر بیتی دورت
 کونن بر طونان ستمه دن علاج ایشدر و اکن بواوت ساقنی سورمدن
 کوکنی دوب عصانه سندن ایچی بیتی در هنی مناسب صواب و با باده
 ایله ایچور بر ایش بیتی دورت کونن دلت هر بار ستمه طون بیتی ساعتده
منافع خارجی صغر قوروغی اوتنی و یا خود چچکلری صوده قینا دوب
 استعمال ایتک کوز لک و مقعدک و عورت غلیظه نلک و تقر بستانه جمع
 علاجان لر ایچون اصلح و نافع و ادر بزور ایله سبیلن کوز لک و تقر بستانه
 اوزرینه وضع ایله لر و یا بو غوسنه او نوزره لر صغر قوروغنک صوی
 مقطر بیتی بالشران کوز لره افطار ایتک نازلده کیم بوز لک قزلغنی
 بر قاج کون اول صوی مقطر ایله غسل ایتسه لر قزلغنی کیده بر و دخی قزل
 بله و حرارتلو شمشه و انواع علت محرقه به نافعدر اکت قات بزور
 اول صوی مقطر ده اصلح دوب اوزرینه ادر و دخی هر د و در لور کوز
 و دائم اسلر و اصبر بیتی هر احتیوی و او بوز لری و قو کاغنی و کلن او کوز
 ببولک صغر قوروغنک چچکلدن باده ایله تقطیر اولنان صوی بزور
 ایله تقر بسین حار اوزرینه اور سده لر فی الحال آخر بسین دفع ایدر و دخی
 صغر قوروغنی او نلک چچکلدن بو وجهله باغ استخراج اولور چچکلری
 بر شیشه ایله به طولی بزوق و آخر بیتی محکم قبا یوب کوشده براغه اول چچکلر
 باغ کسبیلور باغ من کوز تقر بس ایچون غایت نافعدر فیرجه ایله صاجه
 سور سده لر صاجه صابه بو یا سر و او زادر بر آت میچ دکه
 شویله کم آفسانغه محتاج اوله اول بیتی جیقاسر دقدن صکن بیوک
 صغر قوروغنک اوتنی ایچی طاش ارا سنده ازوب طبانه صانه عت
 کونن بر افقاری و یا چچکلر نلک عصانه سنی سیکلز سور سده لر زابل
 اوله لر بو سقور بر سن حکیم د بر که بر که ایچیری بنون بستمه بو رو تکده
 حفظ ایتک هر ایشنه ایچیری بیوک صغر قوروغنک اوتنی ارا سنده

ا
 ب

ج

ودخی دیر لکه بو اونی همان ذکو و حابه اوزرینه آسه قومغله آغریزین
 نسکین ایدر و دخی تراوت واردر که انجا دخی بیلدوز اونی دیر لر بونک
 آتون صاروسی رنگنه چچکلری واردر که شکلن با پادیه چچکلده مشابه ده
 و آنتنه داؤاماد اوزون و آکسوز و سوزی و کولر رنگنه مایل بشل بر افلی
 اولوب بیلدوز کجی کور نور و ساقلرنده دخی اوزوغه و توبلو و خشینه بر افلی
 و اذدر بو اوت دخی مدن کور بیلدوز اونی امله قونده بر ایدر دیر لکه و الله اعلم
باب در بیان رحل الاسد یعنی آرسادنه آباغی دیر
 و بعضی بیلدوز کجی بیلدوز اونی و بعضی اطراف بر مقدار کورنگ و سوز و با
 اولوق کول بو اوتک دومی و بعضی اطراف بر مقدار کورنگ و سوز و با
 حلقوز زاویه کوره منشق و آجق ارسادنه آباغنه با خود بیلدوز مشابه
 بر افلی واردر بو بر افلی اوزون و توبلو صاهلی همان کونکه قریب
 برده صوح ایدر و کونک دخی ایجه و کرمی و توبلو و برین قریب قدر اوزون
 ساقلر جنوب نمایلرینه وارنجه کوجک بر افلی واردر ماه مابنده کج
 کوجک و بشله مایل صاری بیلدوز و اری چچکل آچار ماه قونده بشلر افلی
 ایچن چخشیشاش بخی کجی کوجک و صاری بخی حاصل اولور کوی بریق قدر قابله
 و صافلو و آجاجلو ظاهری فرمی مایل سیاه و باطنی صاری و معذافی
 بر مقدار آبی و سرد در اولو بر لوره و تار لاک نارند و طالع بچا بر لرنه
 بولور طبیعتی آرسادنه آباغی باز دو یا بسد رمنانی سرد و درون بولور
 و کجی بر مقدار آبی اولغله برودندن بیوستی زیاده در منافع و احوال
 آرسادنه آباغی خالص باه لوتلرینک بریدر زبرایه لری ختم و تبریه
 ابتدا بختن بشقه دخی عشارک حرارتی دفع اهد اول عشارک این
 و کول قنایق و کولک ظاهرده و کولک باطنی اولسونلر و دخی جوف افسانه
 هر دو لوب بار بقلری تبریه ایدر و دخی صرح ایچون مجرب دود بر فاج
 کون متوالیه بو اوتنه عصان سن صیاح علی الرین سببنا اینجسدر منافع
 خارجیه سی آرسادنه آباغنه اونی و کوی باه لرا ایچون استعمال اولور

د

تو دخی

۶۵

ا

هم ایچو رنگله هم غبار بخی اکوب اوئندن و کونکدنه مصنوع مرهم و صناد
 سور مکلده سانیقوله اونی یعنی شفا اونی کجی عورتلر بو اولغله صوی
 مطبوخیله فرجلرین غسل اینسه لر بکجی اوله لر و اکولچین بزلرا صابون
 مه لر اوزرینه قوبسرمه لری بیولت اولیه لره **باب**
 در بیان اذان الذب و بوسیدان بر لرتاس بیننده صفر قوبروغنی ایله
 مشهور در بوستنا چقد دبو بزمده دیر لر بونک انواعی چوقدر اشتر
 اولان ابکیدر بری بیاض و بری سیاهدر و بیاضی دخی ایکی دور لوز
 بری مؤشک و بری مذکور در مؤشک جوف و بیولت و بعضی و آرنده
 بهر افلینه مشابه بر افلی واردر و کجی آلدن ملام و بو مشاف
 و بیاض کوی رنگنه مایل بشل و پش توبلور فقط بر فالین و توبلو ساق
 اولوب بون اطراف بر افلیله دونا نشه بر بو بر افلی بوقار و به کنده
 بری برندن کوجک و آکسوز اولور بو بر افلی درن بوقار و به نه ایننه دک
 ساقل طولاینده آتون صاروسی رنگنه کوجک کلر کجی و راجه لری خوش
 ایچکلری ظهور ایدر و دو کول قونده صکن بر لرنه دومی و توبلو و کول
 فالوب ایچلی کوجک ختم امله ملودر و بو اوزون ساق ایچکلر یله بنان
 مومده بکوز بو ایچلر لاین لساغنه بو کافنه لاک کبیا و قنده لاک زید دیر لسنه
 چراغی و چراغ اونی دیکدر و دخی لسانه دخی باقی اونی و کولک باغی
 و جن اونی دخی دیر لور کوی اوزون و آجاجلو و بریق قدر قابله و سیاهرق
 و معذافی سرد در مذکور دخی ذکرا و انسان مؤشقه مشابه در لاکه بونک
 بر افلی دخی آکسوز و ساقی دخی ایچده در و انما سیاه صفر قوبروغنی دخی
 بیاضنه مشابه در لاکه بر افلی سیاهه مایل بشلر بر و دخی بعضی در
 و دخی ایکی نوع بیانی صفر قوبروغنی واردر که بر افلی جکرتانه لیر اوتنک
 بهر افلینه مشابه اولوب آتون صاروسی رنگنه چچکلری واردر
 بونلر قدر لوی چوکدر و بری برینه مشابه در لاکه بری برینه اوزون
 و دخی دبو سفوریدن حکیم بر نوع صفر قوبروغنی ذکرا اینخشدر که فالین

ب

ج

مایل بود حق مالی چچک در بلر بونک ساقی دکری و کولی برکنه مایل بشلد
 و بان دالری جو قدر بر آقلری فی الجمله مرجع بر افلر بنده بجز سر
 ملا هم و یو مشاف و کولی برکنه مایل و کونکلو و مذاقی باغچه تره سینه
 مشابه در میوه سی اولان دوکله لزینون دایمی شکسته طولانی و دکوی
 و کبری کچی دیکتلو در و انوابه باجنور کونک فریزی و صفا قلد در آسکی تره
 و چتر باندنه وصولاف و قابل مرعازده و نفا سله ده که جو بالتر قوی بولری
 اوزریندب امر ایدر لر بولنه دوکله لری ابله بعضی اهل طباع و قوچ قورک
 خبر به لری و ایدر در فصل خریفه مزبور دوکله لر آجلر قلدی وقتنه هر دوکله
 اچندن اچکشر آره دانه سی بولنور سله برابو و محصولدار سینه به دلالت
 ایدر و آتا اکر ایکی مسبوری یولاف دانه سی بولنور سه نقطه دلالت
 در لر طبیعی کوچک فله بوق حاز و بایسدر **منافع داخله سی** کوچک فله بوق
 کونک دوکوب و غبارینه سی اولمش راوند چینی فارشدن روب باده ابله
 و باخود در کچین ابله اچک داخل جوفه یعنی برضه باعث اولان جمیع
 علل و امراض کیده مر با بلفق دفع اجود بر مجرب دوا بود بر
 کسه بابیلوب بلا عقل و لانتقو یا فسه کوچک فله بوق عصانه سین اول
 ساعت دو دافترینه سوسه لر و باخود بر مفدا برین اغزینه آقیدوب
 اجود لر در حال کینه کله مجرب در **منافع خارجه سی** کوچک فله بوق
 دوکله لرین هنوز کاله کلد بر جمع ایدوب و دوکوب طهارت فایده
 بر منن حفظ ایدر کدن اوزرینه ایلچیز صود و کوب باشه باقی ایشلر
 صابج اعاده صاریه بو بار بعضی صوریته باده فی استعمال ایدلو
 کوچک فله بوق اونخی دوکوب باقی اینم شیشلری طاعنبره و الله اعلم
باب در بیان فطیس که آکا کچی بوخه سی در لر بوق
 چالسنک قزی قدر بر اوند رنگیم چالینوس حکیم دغمی بولده بیان ایشله
 هر صابج اوچر بر افلری وارد در سارز بوخه انواعی کچی لکن بونک هر بر
 بر اغشیلغ اوزرینه سی بوقاریه قالمشدر بر افلری بر مقل آراسته از لایحه

د

وقته

ا

وقته صدف او تنک کچی **راجه** بیدا اولور و اغزده چکند بی وقتنه تان
 خود کچی مزاقی اولور و آتون صاوسی رنگن چچکری اولوب آیدر
 اوی و بوککش غلا فلر حاصل اولور که اینم نخعی طور **طبیعی** کچی بوخه سینه
 بر افلری نیشل اچک **بارد** در و اغنا فور و دقلری وقتنه حرارت معتدل
 وارد در اجم کوجینک بر افلری کچی **منافع داخله سی** کچی بوخه سینی باده ابله
 و با بر کچین ابله فینا دو ب اچک بولی ادر ایدر و جوف سود کوزد
 کول مر ضعه خانو نلن و کول حیوانه و هر دور لوجوانانی سرد در قوان
 آروسی دخی چچکندن حظ ایدر **منافع خارجه سی** کچی بوخه سینه بر افلری
 و تخنی دوکوب باقی ایشله هر دور لوشیشی اینم و رره و الله تعالی
باب در بیان بلدوز اونی و بلدوز چچکی بوکادی
 ذنبل اونی در لر بونک اوج دورت کیش طوغری و فی و اغاچلو و صابج
 مایل سینه ساقلری اولوب نه بایسدره بلا بق و بلدوز اوری چچکری
 وارد در و سبب سینه سی دخی بودر بوچچک کشلری با باده چچک
 کیدر اوزرینه لری صاری و اطراف **کوز** برکنه اوز و غچه و کسون
 بلا بق بر افلر ابله برد اینم ده احاطه اولمشدر ساقلر نه اولان بر افلر زینون
 بر افلری سینه شکندن اولوب کوچک و خشین و سیاهه مایل بشلد و من افلری بر غله
 آجیدر بوقاریه کینه دخی کوچک اولور لر کچی چچا فلدو در بر آن فرغلر ایشله
 وارد در فصل خریفه ایند سینه چچکی آچیلور بولنور دن صکر کوشک بر ختم
 حاصل اولور که روز کار اسد فله اوچار کیدر بیانی طاعنر و ایدر نه اچک
 طاعن چا پر لرنه **طبیعی** بلدوز اونی کل کچی بار در و لکی جوق دکدر ریحو
 و جیف فوق و اودر رنگیم مرارندین فتم اولنور **منافع داخله سی** چچکری
 صوده فینا دو ب اچک بوغاز هر احنه یعنی حنایقه و کوچک صیلرک حسنه
 یعنی **ام صبیانه** نافع در **منافع خارجه سی** بلدوز اونی دوکوب معده لوز
 فوسله لر معده تک حرارت عارضه سینی دفع ایدر کوزرک حرارتلوشیشنه و صوفه
 چقد یعنی و حایه لرک حرارتلوشیشنه نافع در دوکوب مرهم کچی اوزرینه فو زل

ب

ج

وهر از نلو شمشیر و قزلبله و هر از نلو معده به تا فصد بر افلزی د و کوب
 بر قاج نوب اول غلوه اوره بر افلزی کوبله برابر جکیوب ملت بوی دراز
 ابد و منانه طاشنی باوه بار ابلد کوبلت او تنی و کونج عمل
 ابلد تریه ایدوب تناول ایتک استسقاؤ سوسوب کیده در انا کون
 کوبلت او تنک قوت و نایبری فولاف او تنک کیده و الله تعالی اعلم
باب در بیان فتق اونی یعنی قاسق بار یعنی اونی
 و یو کادخی کوبلت اونی در لر زرا بو اوت قاسق و کوبلت بار فلزی ملت
 معالجه سسند استعمال اولور و بو اولورن طاشخیلر بو اونی باغچه لرینه
 اکر لایحه بو کادخی لایحه در لر یعنی بر افلزی کجه دیکدر زیر ابواوتنه
 ساطری و یان دالری بر افلزی ملت اچندن کچشدن بو سناغده کجا
 بو نوقه راقه در لر بعد ای و قلیله اکر لرینه و بعضی باغچه لر ده دخی
 اولور بر د کومی و ایجه و دور و قز مزیه مایل ساق اولوب
 یان دالری جوق اولمغله بر کوجلت شجره مشابه در کولت ساقی
 و کولت یان دالری بیچکلر یانک صابونینه و ایجه سکر لو و اوستی
 جفور لو اولان بر افلزی ملت کچشدن کوبله کجه بر افلزی اچشدن
 چکلشدر بر افلزی ملت د کومی اولما بو طرف اعلا سی سبور بر
 و غلام بر اغنه فی الحله مشابه در و کون آدن نازلت و دور در هر
 بر یان دایسنگ نهابیننه بشله مایل صاری اچکلر اکلیل و ادر کجه
 سود لیک او تنک اکلرینه فی الحله مشابه در شجره سیاهه مایل
 بو زرنکده در کوبک ضعیف و بیاضدر و ایجه قبل کولری و ادر **طبیعی**
 قاسق او تنک مذاقی بر مقد اونی و دوشور بیجی اولمغله حار و یاسی
 منافع داخله سی قاسق اونی ایچ باره لری و بار فلزی لچون استعمال
 اولور نخی باوه ابلد و یامر کچین ابلد قیسا دوب اچله لر و یا خود سمن
 ایدوب غبارخی اچله لر منافع خارجیه سی بر صیدن کویکی طشره
 حقه قاسق اونی نخیله د و کوب کویکی اوزرینه بغلیه لر اول ساعت

کوب

د

330

ا

کوب وید چکیلده قاسق او تنک بشل بر افلزی د و کوب باقی ایتک صغیرک
 و کبرک قاسق بار یعنی او غلدر ورره و الله تعالی اعلم **باب**
 در بیان بولک فله بن بو سناغده لوبن و لوبن و سربوخ و دخی و لوبن چیت
 در لر بو اوتنه بولک بلی بعضی او زون و طرف اعلا سی قوی بشل و اسفل کوی
 بر کلو بر افلزی و ادر ساق د کومی و فر فریه مایل و شطو طلو اولوب
 جوق یان دالری و ادر اوزر لرینه خندف فدر و دخی بولک د و کجه لر
 حاصل اولوب غایت جوق چکلری و ادر کجه ابلد انوا به با بنشور لر
 بو د و کجه لر اولادیشل اولوب بعد مور مایل اچون فر می بیچکلر اچار نخی
 اوزون و بو زرنکدر کوبک فالین و اوزون و ظاهری سیاهه و باطنی باضه
 و مذاقی اچیدر غراب بر لده و فالین طهر افده اولور اونی جوق بر جمله سی
 بر طبعین در **طبیعی** بولک فله بن دوشور بر و تخفیف و محو ایدر منافع داخلیه
 بولک فله بن کونکدن بر در می جام فستق ابلد د و کوب اچملت
 فان و ابرین نو کور نوره بر د و ای نقیسه در کاله کلش نخی د و کوب
 غبارخی اچور رسه لر منانه طاشنی سولر منافع خارجیه سی بولک فله بن
 او تنک بر افلزی باز کون لرینه نازه اکر اسکی غلدر اوزرینه وضع ایتک
 نافصد بر مزبور بر افلزی جیق و یا قیوق اعضا اوزرینه وضع ایتک
 خوش و نافصد بر افلزی د و کوب و طوز ابلد فارشدر و ب باقی ایتک
 بیلان و قد و زایت صوفدینه و طله دینغه و سباز اغول و حیوان و حشرات
 صبر دینغه غایت نافصد بر کوی دخی بو قوتنه در کونج د و کوب و روض
 ساده ابلد فارشدر و ب مرهم کوی اور اوزرینه نوبسه لر آف محو و ازاله
 ایدر بر افلزی د و کوب و بو مرطه اغلله فارشدر و ب باقی اوزرینه و بنا
 ایتسه لر نیز او کوله و اکر بر افلزی قاسق او تنک بر افلزی ابلد برابر
 د و کوب قاسق بار یعنی اوزرینه بغلسه لر اعلا و اونی اولور و الله اعلم
باب در بیان کوجلت فله بن بعضی د باره کوی فله بن
 در لر و شرین در لر و د لوبن و حیوان بی دخی در لر بو سناغده لوبن

ب

ج

طبعی بولک و کوچک قولاق اونی درجه نالسه ده بار در بیوسنی بک
 آزدس منافع داخله لری حرارتدن حاصل اولان بولک سورمه سنده قولاق اونی
 صوی مفرندن اوج دورت فاشق مقدارین اجموره لرا اما غیر بده اجمور حید لری
 قولاق اونی عصاره سین باده ابله فارشد سر و با اجمک صوغلی فی سورمه منافع
 خارجه لری ذکر اولان اکی نوع قولاق اولوی قول بله کوز حرارتنه بانغنه
 حرارتلوقرینه اطرافه با بیله نعلنه نافعدس یا بر اقلری یا لکریا
 آرهد اونیله فارشد روب علل مذکوره اوزرینه وضع ایدله حرارتلوقرینه
 دفع ایدر عصاره لری و صوی مفرندن لری دخی جمع بدن انسانده بولان اوله شلوق
 حرارتلوقرینه دفع ایدر لینه زلزله بوب اوزرینه اونه لوقولاق اونی عصاره
 وایت اوز و منک صوی مفرندن برابر اولوب ایچنه قولاق اونیته دوکله لری
 وفاز باغنی حرمتی ایچنه قینا دوب سورمه لری جمع هر اهرتوشسته و عسلون
 ضما نافعدر بر گسه نکه میل صوغلی اولوب بشیر اختیار منبسی آقسه
 کوچک قولاق اونی آباق فایجه چله فی آباق اکنده دوشوب اوزرینه
 بوسوب کینه اول علقدن خلاص اوله غنی نزمع ایدرین قولاق اونیته عصاره
 اصدا بوب بعده زرع اولسه طریطیل اکا ضرر ایتسه اما قولاق اونیته
 نوع نالیقی عالم اصفدر اکا کدی صالحی و دیوارا بوبری در لری بالاده ذکر
 اولنشد که بولک و کوچک قولاق اونی بارد در اما اشبو نوع نالسه طبعی
 حانه و ضریفه در اهرز و قبارد و سر قبار و باغجه دیوار لری اوزرینه سیز
 بولک شکل کوچک قولاق اونیته فی ایچله مشابه در و لکن ساقلری چوق
 کوچک و ایچنه در و چوق و بک کوچک و مزاجم بر اچقل ابله جمع جوانیده
 دونا نمشد بولک دخی صاری و بلر و زواری کوچک و چچکری وارد بواوت
 استدر و جلدی قباد در و و ذر عصاره سنی روغن ساده ابله کارنده
 نشیشه و اوز سورمه لر اقلری طاعن دوب کینه دره والله اعلم و دخی
 بر نوع قولاق اونی وارد در که اکا فی العالم شجری در لری اناج کی یوقا ویرایت
 اولد بغش ن اونوری ساقی بردن یوقا ویریه بشلورویان دالری و بر اخی یوقا

د

ساقی

ا

ساقی اعلا سنده بر اقلری بولک قولاق اونیته بر اقلری بولک بولک
 مجتم و مزاجمدر و لکن بولک بر اقلری اطرافدن واورنه بر نه بولو واورنه سی
 دخی قالدن و چیز بلو در کوک چنال و سباهه مایلدر بحر بو تانه کفا لونی و زانسته
 و قور بون جزیر لر نه بولک قولاق اونیته قون کبدر و بوند
 غیری دخی قولاق اونیته اوزرینه عذ اولور بر اوت وارد در که انا لایغنه
 نیا در لری کوچک قولاق اونیته مشابه در بر ایچنه کوک وار بواوت برندن
 چقاروب کوکدن ابله اوله ده باشی آشنا غه اینه قوبسه لر غوهر و مساز
 بلکه نما ایدر و ساقی اوجلری یوقا ویریه دوز بر اقلری باده ابله اچسلر
 منانه بلنه و خشو نینه نافعدر اخصوص فوش فوناز کوکنده صوی مطبوخه
 شرب اولننده زیاده قولاق اولور و الله تعالی اعلم باب
 در بیان اذان القاضی بولک اونی در لری بر اقلری انسان کوکنه مشابه اوله غنی
 اونیته دخی زهره کوک در لری و قنکار انا قور قوله در لری یعنی قنکار اوق
 دیکدر زیر اوجملک فایغنه دخی مشابه در دیوسفور بدس حکیمت غیری اوزر
 اکی زور لور بر بولک کوک اونیته دکه انا لایغنه کینا بولت دخی در لری
 نیک اونیته دیکدر بولک اونیته جوق و دوزخی و لینی بوش و چنای کی و بانیکلک
 کج و یاخو دکولک کج اوستی جوق دلو بر اقلری وارد در ساقلری ایچنه و مدور
 اولوب اطراف فریزی چچکری ایدر دونا نمشد در کوک زینون دانه سی شکلنده در
 و اوزرینه قیل کی ایچنه کوکلری وارد در اسکی و غراب اولمش دیوار لر اوزرینه بولور
 وری دخی کوچک کوک اونیته دخی جوق و سمنوز و بعضی و اسان شکلنده
 و کوکنک طولاینه بولک قولاق اونیته کج مجتم و مزاجم بر اقلری وارد در فقط
 ایچنه ساقی و ایدر که بر اقلری اونه برندن خروج ایدر دمان لاهارک
 کج کوچک چچکری و غنی وارد در کوک ایچنه و اوزرینه و ایچنه قیل کوکلری بولور
 بواوت قیاردنه بر طبعی و منافعی جالیوس حکیم در که کوک اونیته
 مختلط طبعی وارد در یعنی رطب و بر مقدار بارد در و جزف عصوصی و بر مقدار
 مرزوق وارد در تریس ایدر و کیر و به دفع و تنقیه و نشر ایدر اعضا و شمشینه

ب

ج

عسل ایله قارشدر ووب آنکله غزغ اینه لرو غاز ده بز لرت حرارت لو
 شیشلرین کیده در عصاره مذکور بی کل باغیله قارشدر ووب قولشله
 اقطار ایتک اغز بسین دفع ایدر یاره لری نیز تریه ایتک ایچون مجرب
 دو ابودر حشیشه الزجاج او تنگه بر اقلری قورودوب و سخی ایدوب
 غباری بر فاج کون متوالیه یان ایچنه اکه لری یان جشدر ووب حرارت
 و فسادن حفظ ایدر و دخی بو اوتک تنقیه ایتک قوت اولغله منانه
 طاشنه متابه اولوب بر شوخچه تبول ایدر مین کسه لرح و بر مکن نافع
 بو نقد برده منانه طاشنی سورن دو اردن اکا صم اولنده اقوی اولوب
 منانه معدنوس و زوب و خزن و نوز اونی و امثالنی مزبور اوتیل فیکده
 سبجین قاسق اوزرینه باغیله لری ایدر طبع اولنده زیاده قوتلو
 اولوب منانه طاشنی و بوی زیاده سورره و الله اعلم **باب**
 در بیان میشق اونی مشهور بر اوتدر عوام بوکا صیغ قولاغی در لر بوتک
 اولدی بو قدر بعض دیارده اگا طاوق ایصبرنی و طاوق اونی و قوش اونی
 در لوطا و قلو و قوشلر اوونی زیاده سود قلرین اوتوری و انکر نافع
 و بو اجدن قناریه قوشلرینک ففسلرینه اصد قور لر دخی طاوق باغری صانی
 در لر باغری صق کچی بر برینه قارشمن اولدیندن اوتوری بو سناقه قوشلر
 و میشقینه و قوشجه در لر و بر و میشق و صولو اوتدر و ایچنه قیلر کچی کوکلری
 و ادر بر اقلری انا غالیس اولنده بر اقلرینه مشابه در اکه اکرن بو مشاق
 و صاریه مایل بشلرد و ساقلرینه اکی جانته کوچک و بیاض چچکلر اولوب
 بر اقلری حشیشه الزجاج چچکلرینک بر اقلرینه بر مرثیه مطابقت کسه
 هیچ ققلری بو قدر غایت کوچک و صاری غنی و ادر که کوچک و ایچنه غنی
 ایچنه در بو اوت هر باغیله ده و باغلرده و سموز نار لارده بولور **طبعی**
 بارد و بر لیدر و لکن دو شور مکن قوت بو قدر **منافع داخله** بر اقلرین
 لحنک صوی مطبوحنه قینا دوب بک خسته لکن زبون و ادر قلغش
 کد لکن با بر نافع غذا در صوی مقطرینی بولک حرارت لره کوچک معصوم

بو

د

ا

ایچون حرارت لورین دفع ایدوب سریشق کتورر **منافع خارجه سی**
 بو اوت و عصاره سی و صوی مقطری هر دور لو حرارت لور ایدر و عسل
 ایچون استعمال اولنده اول یاره لری و عسلری صوی مقطر بله غسل
 ایدر لرو با عصاره سین سور لرو یا خود اوتنی اوزرینه وضع ایدر
 حرارتی اولر کیده دره و الله تعالی اعلم **باب**
 حنی العالم ناس بیننده قولان او نیله مشهور در و بعضیلر بوکا بلدرم
 اونی در لر لری کوبه که بو اوت فنیق اوزرین بولور سه اول اونه بلدرم
 اصابت ایتمه و بو اجدن بو سناقه اگا صیغ قوشه دینلندر یعنی
 صاعقه دن او محاطی دیکدر بو اوت یاز و قیش بشل اولوب نه صوف
 و نه سبجین و نه باشلق و نه قور اقلر افساد ایدر و دو سفور بدس
 حکمک قوی اوزر اوج قوی واردر اما اولکیسی حنی العالم کبیر در بوکا
 دخی قوشکه با ز با بولورن در لر یعنی حلیه مشزی دیکدر و بو سناقه
 دخی بوکا نه بر سکن در لر دوار لره و صفا لره بز و هر بر کونک
 کندی بر اقلر بله ایدر بر اقلری سموز و فالین وصولو و سیوز
 و بری برینه متصل و منزاحم و فامر بلوزه مشابه در آشاک دایره
 بر مایله در مایه نوزده بر اقلرک ادر نه سندن سباده مایل فرزی
 و بویلو و بر فریش قدر اوزون ساقلر خروج ایدوب اوز لرین بری رینک
 باشنه قوی فرزی چچکلری اولور فصل خربزه بولور غم و بر مکسوزین
 زایل اولوب بر اقلری بیون قیش بشل طور لر اما قوش نانی حنی العالم
 صغیر در یعنی کوچک قولان اونی و بعضیلر قیا قور دخی در لر بو سناقه
 قوشنی موزق در لر دخی دوار لره و اسکی صفا لره و بعض قوش
 و قورنی نار لارده و مر عالره بز و حنی العالم کبیر کچی هر دایم ناز و بشل
 طور ساقلری جو قدر و سموز و فالین وصولو بر اقلر ایله دونامندر هر
 بعدای دانه سی شکلده در و لکن دخی اوز و ندر ساقلرینک نایزده
 بشله مایل صاری چچکلری واردر و بعضیلر چچکلری بیاض لور

ب

ج

اوزرنده اولکچلدن قصه بر قاج بر افلری و اوزدر چچکنی کور مردم هانت
 براوز و بجه و امرو د شکند و سوزنجان نخلکته مشابه بشل طهر و جق
 و ادا بدی و جرد بومشایمندن اول خطا عظیم و مفر نشاءت ایشدن که
 بیون مالک دوم و افرنگه سورنجان اصابع هر مثن برینه استعمال ایشلر
 حال بوکه سورنجان ستم مملکدر بو تقد برده سورنجان دو اسین و جبرین
 و برد کلری نفرین صاحب لری اول ساعت با نکلته مفلوج اولد کلری عجب
 دکدر منافع اصابع هر مثن اغیاطه نام حکیم اصابع هر مثن فونقی خربز ایدر
 دبرکه اصابع هر مثن کوکبی سینی ایدر و ب غنادینی ایچک و یا خود کوکبی فینا دو ب
 صوبنی ایچک مسهل قویدر خصوصاً نفرین صاحب لری ایچون و لکن بود و واسعه
 ثقلت و برزه و الله تعالی اعلم **باب** در بیا زهر سوزنجان
 بعضیلر بوکا دخی سوسن بزی دبر کلرینه دپوسقوریدر حکیم شهادت
 ایدر بو اوت بزاقلر بله و ساق ابله ذبقه مشابه بدر و لکن آندن کوچک
 و کسوزدر چچکلری دپوسقوریدر سوزنی اوزره بیا صدر و پلینوس حکیم
 غزری اوزره مایدر بو چچکلرک مذاقی ایدر سنجی بو مشاقلر کوک
 اوزون و برین قدر قابل اولور و ایدر سی خوشد سرو مذاقده عفو صتی
 واردر و طاعلر ده میشه اغا جریته آئنده و کولکه لک بر لره اولور
 بعضیلر زهر سوز سورنجان ابله ناسل مایبنده مشهور اولان ببعبر چچکن
 مراد ایدر لور زخم فاسد لری عدم دقتلر نین کلور ببعبر چچکنی بو غیر کلیاً
 مغایر در زرا ببعبر چچکنه بر افلری زینق بر افلر ندر کوچک و کسوز دکدر
 بلکه اعر صدر شکلری دخی مطابق دکدر ساقلر ندر دخی بر دور و مشابهت بو
 زرا ببعبر چچکنه ساقی ایلک کبی ایچکدر کوک کور ندر دخی امر اوله در زرا
 ببعبر چچکنک کوکلری ایچده و ضعیف و بیاض و بر بوزینه قریب اطرافه یابیلور
 اوزون و برین قدر قابل دکدر بو جمله دن صکره هر برده بولد مکه زهر بو
 سورنجان چچکنه بر ایدر لطیف واردر دپو ضرر اولمش اوله حال بوکه ببعبر
 چچکنه ثابت لطیف راجحه سی واردر بو حالت معبره زهر سوز سورنجان چچکن

د

50

22

1

موجوده اولسه ایدی دپوسقوریدر و پلینوس و جالبینوس نام حکما بر وجهله
 آندن سکوت ایشلر ایدی خصوصاً جالبینوس حکیم که بنا ناکه راجحه سوزن و مثن
 طبایع و فوالبین تعیین و خربز ایدر ایدر ایشبو زهر سوز سورنجان
 ذکا اولان شریف و اوصاف اوزره ایشا لیا حد و ندره آنا نیه طاعلر ندره
 جوق بولمشیدر که هر وجهله دپوسقوریدر حکیمک خربزینه مطابق ایدر
منافع بو اوتن کوکبی دیش ایزر پین نسکین ایدر هر جوده فینا دو ب طبعیله
 مضنه ایدر لور بزاقلر برکه و یاباده ده فینا دو ب باقی اینسه لره نوز
 ایزر طو تماش جابلری و سائز شیشلری و بوزور لری طاعلر و والله اعلم
باب در بیان حشیشة الزنجار یعنی صیرجه اونی و با
 جام اونی و بعضی زیاده اگا دپوز اونی در لور اکز یا دپوزر دیننه نابت
 اولد یغندن او نوری و دخی جل اونی در لور زرا جل طافونی بو اونی بچکدر
 غایت حظه ایدر بو ساقیه دان ای نوج دیور بو اوتن نازک و نرم بر مایل ساقی واردر بر افلری
 نرموزر یا لیس یعنی بیان فصلکی بر افلرینه مشابه در الکه اطراف کو نکلو دکدر و توبو
 و خشین در آنکه جامله و شیشه لور جاده و بر لور چچکلری غایت کوچک
 و قوی ارجو ایدر سخی سیاه و یک کوچک اولوب کوچک و توبو و حشیش غار غار
 ایچنده در که فله نوق کبی اویا به ایشنه فالور کوکب قمرز به مایل و صفا فلور
طبیعی حشیشة الزنجار باردور طبعی بنقیه و دوشور مکن قوت و ادره
منافع داخله سی بو اونی فینا دو ب ایچک او کسورک مدیدی نسکین ایدر
 صوعی مضطری دخی بو قوت ندره در و بواجلن اسکیلر بو اونی دو کوب خرنه
 او کسور کدن و بر لور ایدی **منافع خارجه سی** بو اونی دو کوب و یا خود ازوب
 باقی ایچک قزل بی و یا نیخی و هر دور لور حرار تلوج بانی و قبار جملری تریه
 ایدر اونی دو کوب عصان سی اوستونج ابله فارشد و رسه لور طلل مذکور به
 بر نافع هر هم اولوب انواع علل اکلر بی و نرمو که بی و امثالنی دخی تریه ایدر
 اوزرینه یا غلیظه لور عصان هن بوردن نکه نک ایچ باغیله فارشد و بریم
 کبی نفرین اوزرینه وضع اینسه لور ایزر پین نسکین ایدر عصان هن بوردن

50

ب

ج

اوله انکا بوس وحشی یعنی بیانی صوفان دبر لردی بوسنا فیه او فون
 دبر لرد بوشول کو کدر که عطار لرد اصابع هر منش برینه استعمال ایندوب
 و علت نفریس ایچون آنز جلود و زوب ضرر عظیم برله صاحب تقریبه
 وزیر لرد و خسته بی افساد ایند لرد زبرا بوسور بخالت داخله استعالی
 ضرر لرد و زهر لرد بر پیش چابر لرد با خصوص طاعن لرد بولنا لرد
 فصل خریف او خرنه ظهور ایدوب پرا هنوز چچکلرین آچار و شادان
 خبر و برر گوگی بر دکمی صوغا ندر چچکلرینک بعضیلری سودگی
 بیاضدر و بعضی قرمزیه مایل بیاضدر و اکثر یا آلتیش پراقری واردس
 و اورته لری صاریدن زینفرده کی زعفران چچکلرین شکلده الکه آنه
 رنگی و ریجه سی و مذاق آنه بو قدر فصل شتاده صوغانی کماله کلور
 ظاهر نه سببایه قیوخی اولوب ایچو بیاضدر و بومشاق و سود لود
 فصل خریفه چچکی و اراکین مذاقی طنلوردر و اما فصل ربیعه حلا و ف
 کیدوب آبی اولور اول وقتیه پراقری ظهوره کلور پیغیر چچکلرینک
 و باقی زینفکه پراقری کی بوتلرک آراسندن اوزون میوه سی ایاس
 شتایه و یسنده یعنی اسکی و صولش ساققری ایچنده ملفوفه اولد یعنی حاله
 خروج ایدر ایدر یعنی وقتیه ایچنده ایکنر و با اوچر اوزونجه و بیاض حایه
 شکلده نسنه کورینور ایچلری مدقور تخم امله مملو اولوب ماه نموز ده
 کماله کار فده زوب نخکی کی آچن کستانه رکنده اولور استیو وجه عجیب
 اوزره فصل ربیعه پراقری نما ایدر فصل صیفده میوه سی یعنی نخکی حاصل
 اولور فصل خریفه فقط چچکلری میداند کلور و فصل شتاده صوغانی
 یعنی کوی کماله کلور قوی و خاصه سی دیو سفورینس حکیم دیشدر که
 برکده سور بجان کوکی یعنی صوغانی اکل اشه هلاک اولور زبر زهر ل
 منزکی فاندرد و لینی با و ف بودر تفصیل اوزره بیان ایشدر که بوتک
 تباوتی ونه کوکی حصه و یا سهوا بلیوس وحشی و یا اصابع هر منش برینه
 استعمال ایدر لرد زبرا بولوشقه بشقه نماندر و اما اوله جمله سنی برقیاس

د

ایچ

۶۶

ا

ایدنر بو کوکلر فصل خریفه طنلو اولسنده الدانوب طبیعتنه
 خلافا حکم ایشدر در بو اوت و کوکلر ستمی دفع ایچون بالاده
 منظر لرتک ستمی دفع ایچون ذکر اولنان دو ال مناسیدر و الله اعلم
 باب در بیان اصابع هر منش باب سابقه مرور
 ایشدر که عطار لرد زهر لرد اولان سور بخان کوکی اصابع هر منش برینه
 استعمال ایدوب دوا لردی افساد ایدر لرد ابدی فی الحقیقه اصابع هر منس
 ندکونه اوت اولد یعنی بو باید معلوم اولسه که کدر علم طبیه و غیره
 فنونه ماهر ونجه قرالی طرفندن آستانه علیته ده الجلیک طریقیله
 برمدت مقیم اولان او کور بوش بو نسینک نام بکارده انام حذمتدن
 صکر تاریخ هر نکه طقوز بو زینش سنه سنده استامبولدن چه عودته
 اصابع هر منس حقیق برله انواع نباتات نفیسه سازه کتوروب بکنا
 عبه ایشدر و بو کوکلر اصابع هر منس اولد یعنی اینانده ایچو سبب
 واردر او کیسی بودر که استناسولده و اطرافنده انکا اصابع هر منس حقیق
 دیکلر ایدر ایچنسی بودر که کوکلر چتال اولوب بری برندن مقار و هر
 انسان بر مغنه مشابه و اوچلر نه انسان طرفنه مطابق اولمقله یونان
 لایحه هر نمود قیلونین یعنی هر منش بر منغ شمید اولمشدر هر منش دیو
 حکای کبار منقد مینلش بریدر و کذلک اوسسینادغی آن اصابع هر منس
 نسیمه ایشدر و صحیح اولان بودر امدی معلوم اوله که بو اصابع
 هر منس اوتنه پراقری ایکی فریش قدر و دغی اوزون اولوب ستمی یعنی
 چریش اوتنه پراقرینه مشابه در الکه آندر انکسوز و بیلدر و کونسه
 قریب اولان پراقری بو قاروده اولان پراقردرن قصه در و اصل و سانه
 دورت کولک خروج ایدوب بری برننه مقارق اولور لرد بالاده ذکر اولد یعنی
 اوزره انسان بر مغلرینه مشابه در و رنگی قرمزیه مایل بیاض و طرقلری
 بیاضدر و بو اوت ستم یعنی برده بر بوزینه قریب قیل کی ایچه کلری و ده
 غیری برنده هر بو قدر اولنه اورنده سندن بر ساق خروج ایدوب

ب

ج

دو سقور بدس حکیم دور زنجی کتابک بتمش برنجی باینده دیر که جملده
 انواع منظر باکل ایچوندر و یا قائله در کویه دیمک استرکه ندا و بده نادر
 استعمال اولور لغاری اولمد یغندن او توری بلکه وجودی شیشو
 و تبرید ایدر لر و بلم کینغ ابراز ایدر امدی استعمالدی محاطه لودر بواجده
 منظر بلکه اشتیاری جوق اولنلر بصیرت اوزر اوله لکه اتلر ایله وجود لرین
 تلف ایتمیه لر حاصلک ایومنظر کرک کی طبع اولمدنجه و اوزرینه بهارات
 حاصلدنجه اکل اینک حطر در بلکه بعضی وقتده بر مرینه ضرر لودر که انسان
 آتمز مفلوج و هادک اولور قالدیکه ایثایده و سایر ممالک حازه ده
 ثابت اولان منظر ممالک بارده اولنلردن بک ایچون اسلم در خرق کونکی
 منظر ایله طبع اینک و یا بریان اینک منظرین دفع ایدر و بیسی خوش
 اولور ایثایده ملکتمده منظری صامساق و بو بر ایله سربیه ایدوب
 اکل ایدر احوط و یا امرود قور و سبیلده منظری طبع ایدوب بک مزبلو
 اولماز و اگر بکسده زهر لک و یا تریبه اولما مشر منظرین اولسه
 و آندک بو غلغی استه سه و یا خود قلمزین بروسین دو بیه در حال
 استفرغ ایدم منقده اطه صوقاق سرکه سین ایچمه و یا خود بولغدی
 تقد برده ترو ب تخنی سخی ایدوب ایچین صوالده و سرکه ایله ایچمه
 و استفرغ ایتمک کدن صکن استستین یعنی بلور لوتی سر کجبین و یا باده
 ایله قینا دوب ایچمه و یا خردل و سنبل خطانی کویکله و یا سلیم اولتله
 سخی ایدوب غبارینی سر کجبین ایله ایچمه و غاریقون غباریدن سر
 در هم مقدا ریغی سر کجبین و یا باده ایله ایچمه نافعدهر **منافع خارجی**
 مؤوز منظرین کل صوبنده اصله دوب غزل تلوشیش اوزرینه وضع
 اینک حرارتی اوب شیشی ایدر سر قوری جوان طوی دو ماف
 ماده لک دلوکلو غلغی نافعدهر زبرا اتلری قورودوب اوکلفه بویه
 ایدر جز اسطر بر بر لر فصد اینک کلری و فصد کس قوی طر اوزرینه
 بو منظر دن بر ارحه با غلر طره قالی طوار سبک منظرین سود ایله

د

قینا دوب

ا

قینا دوب بر طبقه ده سبکله براغه لر آندن ایچن سبکله جمله هله
 اولور و لکن سایر حیواندن و اوشا قلدن حفظ ایله لکه آندن ننا اولتیر
 سایر اشخاص منظر لری مشاهه فاین آغا چنده و قوز آغا چنده و سایر اظلمیر
 اوزرنده بولنلر قوزی منظر لردن قان یا پیلور بو وجهله اولان منظر
 کول صوبنده بر خوشه قینا دقدن صکن جفا ربوب و قورودوب بومساق
 اولیجه دو که لر بعد نکرار کور کچله صوبنده قینا ده لر و جفا ربوب نجفیف
 ایله لر آغا قان اولور کاشنی نیز طونار کیک منظریندن منقده موب
 بر نشنه باز مامش لردن و لکن بو منظر خصوصاً کیک حابده سی شکلده
 اولان ذکن تقویت و ربوب شیوی غریک ایدر غبارندن ایچن جوق
 در همده اوج دنک دار فلفل غبارینی فارسند ربوب شرب اولد قده
 و شربت مز بور دخی عور نلرک سود لرین آرنورر کیک منظرین باغوب
 فرجه دوشی اینسه لر در حک بو قارو فالغسی منع ایدر عور نلردخی
 کیک منظر ایله او بولورین اجرا ایدوب عاشق فلق ایچون بو منظر یا ایچور لر
 و دخی کیک منظرین سر که و یا باده ایچک زهری منع و کسر ایدر
 خصوصاً اشولوجا نوزدن عارض اولد قده و آتاسونک ک دخی نجفیف
 و نوزل قطع اینک قوتی وارد بر بس سونکوی بک قوری ایچن جراحی
 آقان یاده لر و جبانلر اوزرینه وضع اولنه که دطوب سخی جذب ایدر بر
 عور نلر دخی بو قارو به فالغسه و محلدن آخرم و یا بر جانندن آخر
 حرکت اینسه سونکوی کسکین شراب سرکه سنده شیشو ربوب سبکله
 فرعی اوزرینه وضع ایله ایتمی و بولک جمالتی هلاک اینک مراد
 اینک بصلک وقتده سونکوی پارچه پارچه قطع ایدوب و روغن ساده
 ایچنده بریان ایدوب بر فاج قطعه سین کلبه بیدون و یا خود بولک
 صهارنلر بولند یعنی محله وضع ایله بو بدن اکل اینک کلری وقتده فالغینه
 سونکوی هضم اولنا یوب بلکه شیشو ربوب و طر لری سخی ایدوب هلاک
 ایدر والله تعالی اعلم **باب** در بیایه سونقون

ب

ج

فاین طبرانی جا برزده و مرغی و نار لای اطرافش بزر و بری طوکوزانی که
 غریبه گاه و بیضه البلد در بر بونک نه ساق و کوک و اردر همان بر چینه
 برد کرمی و اطراف اوی و بوزوشن و قیوخی سیاه و ابی بیاض و سیاه
 مایل بر جسد بر و بونک بر دور لوسی دخی و اردر که قیوخی قرمزیه مایل و بده بقدر
 و ابی قوی مایل بر و کنگ اولی قدر لطیف و بیوک دکلر طوکوزانی فصل
 بر بیده بردن اخراج اول نور بولند قاری بزرک بر عله منی و اردر آند بیلو
 اخراج ایدر لور بعض دیارده مخصوص زغیر و اردر که قو خوستندن بولوب اول
 بری آشوب آند بولند بینه اشارت ایدر بر بونک قیوخی کول آند
 بشوروب طوز و بوزویت باغیله اکل ایدر لور بر خوشه آند و بعضی
 آن بشند بر طوز ابله اکل ایدر و بری سلطان منظر بر اوستی گستانه
 دکنه و اسفلی صاریه مایل اول بونک قیوخی صوبوب بعد قیو
 برض ساده و بهار ابله بشور لور و بری فرغ منظر بر که ساقاری قصه
 و اعاده سی بر مقدار قرمزیه مایل و اسفلی خطوط لور و فرغله بزر خوش بری
 و اردر بونک قور اوزر نه دوغن ساده و بوز و طوز ابله بشوروب و اوژده
 اینون صیغوب اکل ایدر لور و بری بر بونک منظر ایدر که بوبه مشابه کسکین
 مزایق و اردر بونک دخی ساقاری کبی قور اوزر نه بشوروب بر لور و
 مرغ منظر ایدر که اکر یا حیوان اولیان بر زده ماه جزین نه بهوردن صنگ
 بزلر دگر و بعضی اوستی صاریه مایل بیاض و اسفلی سیاه مایل قرمزیه
 و بری جل منطری و طاق منطری دخی در لور نساک طاعن دره و اور مایل دره
 بزر بونک اول سیح صاریه حشاله بوب بعد دوغن ساده و بهار ابله طبع
 ایدر بوز و جل منطری بزر دور لوسی دخی و اردر که اولدغی غناک اوپان
 جو روش آغاجلرک باندیه بوزونک یوضن رنگنه و غایت صولو و طبع
 بارد و هضی کوجدر و بری اتمک منطری و سوز لجه منظر دخی در لور بونک دخی
 طاعن دره و اور مایل دره بزلر گستانه رنگنه مایل و مرغی منطری قدر بونک
 و سوز لور ساینر کبج طبع اول نور و دخی بشند بر اتمک کبی جینک اکل ایدر

دوری

د

ا

و بری بلوط منطری که اتمک دخی طاق و نشان قولا جفی در لور ماه آغش بوبه
 میشه آغاجلرک کوی باندیه بولور بیوک و بوز و قوروشن رنگنه و شمش
 بوز آغوش بونک و دیشنه مشابه در بونک دخی سوز منظر کبج طبع اول نور و بری دخی
 قور منظر در احران اولمش شوارک و جابلرک بر لور نه بر مرغی منظر نه بزر
 و لکن آند بیاض قدر بونک دخی ماه آغش سده ظهور را بید و انما اکل جاز اولیا
 منظرک دخی انواعی جو قدر همان بعضی بر بیان ایدر لم جلد دن بری سبینه
 منظر ایدر بر قرمزیه و بیاض لکه لوزهر لور منظر در ماکو آند بر شسته خط
 اول نور سنکر آند بد که هارک اولور لور و کز لک غیر حیوانات و بری دخی
 چرا آغاجلرک آند بونک و صاری منظر در صغر لور بوگا زباده
 مشتاقدر و لکن آند خسته اولور لور و بری دخی جوان طوبیدر که اتمک
 دخی نوز اقلق در لور جا بر زده و اول نور صحران زده بیاض طوب کبج بزر و گاه انسان
 کله سی قد بیوک اولور و ابی صغر بزر کبی خسته ابله طور در قور و دقن
 صکر چینه بوب ایندن صاریه مایل دو مانر حقا و بر بونک دخی آغاجلر
 و کو توکلدره بزر و بری دخی غار یقون منظر ایدر که مخصوص بونک آغاجلر
 بزر بونک تفصیل بالاده کتاب اولده انصار آراستنده مرور اینمشدر و بری
 دخی عطار زرده بولانر کینک منظر ایدر کینک جوی اولان بر زده یعنی اولو
 طاعن دره بر آنتنه اولور و بونک منظر کینک کینک منبسنندن حاصل اولور و آنی
 کسه بولانر دی اکر کینک کنده اشارت اینمشه زبوا و جیلر و کویلو آدمیلر
 مشاهده اینمشدر در که اوقات مخصوصه ده کینک کلوب منظر مزبور بولند یعنی
 محله اولک یا قاز ابله بری اشتر بعد بونک اول محله اخراج اول نور
 دگر و سیاه مایل و ظاهری دوز دکلر و ابی بیاض در و انر ریجده سی و اردر
 خصوصان اولدغی و فتره و بو قو خوبه کینک کینک و بری اشتر لور گاه اولور
 بونک کینک حایه سی شکلنه بونور و جیلر و قور و یلر بونک منطری کینک و عطار
 صنادور و بری دخی سو کدر که اولدغی منظر انواعند عطا اول نور بزر
 و دگر یا یلر نه اولان قیالر اوزر نه بستر طبیعتاری و خواص و جمله لری

ب

ج

برگه بو آغاجك آلتنه او بورسه ويا كوكله نسه او نرسه حسته اولور و باخود
 هلاك اولور با خصوص بهاري وقتنه حيو ان ميم سمن اكل ايندك قازني
 شيشوب و چنلور قوتلر سمن سمن نسه لر سيم سياه اولور لر برگنه آلدنوب
 ميم سمن اولسه اول ساعت كسكن واسكي باده خوق اجه و با بر مغدار
 سرگه اجه و دغي در لر كه بو آغاجه برسوك دمور اكسرتي قافسه لر زهر ي نغ
 اولوب زهر ي ضرر لي اوليه **منافع خارجي** بو آغاج فر مز يه مائل و طريف
 و برك و طبيا نون در و برك اكلسوس حكيم در كه بو آغاج در هر دور و طولوزي
 اين لي اولور مثلا جش خته و چكجه و صندوقه و امثال و بعض ديار ده دغي
 آدن قاشق بيار لر خصوص بو آغاج در قوي فوجي جهر لي اولور و بوجده
 اكا دغي جهر آغاجي دمنلر آغاجي با قوب دوستي اينه قان لري هلاك ايدس
 والله تعالى اعلم **كباب** در بيان كرنب الكلب يعني استخدي
 و خز زهر بو نكر ايكي اون مختلف ايسه ده احتيا رزي سسييله بو بايد
 ذكوري مناسب اولدي امدني اين لحنه سي شام و حلب و انطا كيه
 سنلر نه بولور صا ر مشق انواعند ندر اوزون و اينجه و بك كوشك
 اصه لري وارد ر كه اكله شسته بعلق قابدر براجي صا ر مشق براجنه
 مشابه در الاكلدن بو مشاق و سيور ريس و صا ر ي رطوبتي و اغدر
 رايجه سي وارد ر و اوزون و سيوري و نوبو علا فلر اينجده كو بلك
 و سياه وقتي نغي وارد ر و اما خر زهر كه اكا دغي كل دفته سي در لر
 اكر تا دكي بالبلر نه بولور و كاه كو نر و چا يلر كسار نه دغي نابتدس
 بر د لر نابتدس آغاج كچي بو قار و جبقا ر و اكسوز دفته براج لري
 اولوب چيچك لري فر فري كلر كچي اولور ميم سي اوزون و حطو طلو
 و سياهه مائل و بونوز شكلنه غلا فردر اجد قلري وقتنه
 ايجي پوك ايله جلودر كوگ اوزون و آغاج لودر و منافق طوز لودر
منافع اين لحنه سي اين لحنه سنك براج لري روغن ساده ايسله
 دو كوتوب و خي ر كچي بو غروب كلبه و دكويه و فوزه بيد و رسه لر

د

اد

ا

اول ساعت بيلري بو كيلوب هلا اولور لر **منافع خر زهر** بودغي
 زهر لي برا و ندر داخل استعمال اولنه انسان ي و حيواني قتل اينه
 و ديو سقور بيس حكيم در كه كو چك حيوانات قوبون و كچي كچي خن زهر
 بيزا قلري ضرر ديفي صودك ايجسه لر هلاك اولور لر و اما برگه ي
 آغولو جانور صوفسه و يا اصبر سه و اول ساعت خر زهر او نتي
 سر كه و با باده ايله ايجور سه لر خلاص اوله بو نقي برده بر زهر آخري
 دفع ايدس بالا ده خانق النمر بيانه من و ر ايدس يعني وجه اوزنه و اما اكر بو
 انسانه زهر اولدس يعني حاله بو اوقتي نسه و اينجسه ان هلاك ايسه بيزا
 زهر بولما زكه اكله خله دله ايد و اكا غلبه ايد بلكه اولو قنده انسانك
 وجود يته بالضر و ن نعد ي ايدر و اولي اولان بودر كه زهر ي دفع ايجوه
 بو اوقتي و بر مكن اقتضا ايند يعني قنده صدف او نك براج لري قار شد ر و ب
 برابر ايجور لر و والله تعالى اعلم **باب** در بيان انواع فطر
 يعني منظر انواع منظر بر نيا ندر كه نه اوت و كوكس و نده نم و سبه چيچكس
 همان طهر اغانه و آغاج لرش و چور و مش اود و نك و سا ير چور و مش ايشايك
 رطوبت زايه سندن حاصل بر نشنه در عمر ع قليلدر زيرا التي بد ي كونه
 تمام اولور بيز يقي بيز ييزو كاه ميم مومنه و دغي منظر انواعي اكر تا يا
 كوك كو بر ايه جك و بيموس با نه جق و قنده بزو انواعي چوقدر زيرا بعضي
 بر لوده و بعضي طاشا رده و بعضي آغاج لوده و بعضي زلره و بعضي چوروش
 آغاجه و بعضي صانلوجا قلد رده بزو و بيزو نده بن منظر دغي انواع
 كشيده در و لكن جمله سمن ايجي قسمه تقسيم ايدم لم قسم اول شول منظر در كه
 اكل اولنور و قسم ثاني شوندر كه اكل اولنار و با مضر در اكل اولنار
 منظر ك اوزون سي قدر و ادر در بر ي مابن منظر بيدر كه هر برده منظر ايجي
 ماه مايسه بولنور بو نر اولو اسيچق صوا بله خشاه نوب بعد روغن ساده
 و با زيت با غلبه و بهار ايله قور اوزر نه و يا شيشه بشور يلوب اكل اولنور
 شكلي دكومي و اور نه سيوري واسفل آري كو چي كچي دوكو و بو ذر كچي

ب

ج

باده ابله اچورسه لوستنی کسر ودخی غریبوز بازمشردر که بیش زهرینی کس درملک
 ایچون اعداد و افاره به مشایبر بر جویانند که بیش اوتنگ کوکنی کوزر و اکل ایدر
 آتالیسه حد و ذنبه آتالیسه طاعنه بوفادین کوردم و طوئدم و کن هر کس آن
 بولیز و طوئته مز زرا جوق زحنه وجد و بکلکه محتاجدر بویله اولدق بر
 بولک بکلک طیب خازوق بکلک حکایت و خیر بر ایند یفندن نعت ایتیم یعنی
 بک مسفور بیش اوتنه زهرینی و سایر سمومی دفع ایچون بر معالجه دوزمکد بجه
 انام کمال جد و سعی ایله فانه مز بوسه بی که اگا بیش موش دیر لطلب و طلبت در
 اهرا ایدر بویله اغاسته آله کتورم همدرد و لکن طلبی انناسنده کورر که بر نوب بول
 سینک و بیان آروسی بیش اوتنه چکنکه قنوب نسلنور بر اینش بوسینکلردن
 بکوی دورت عددینتی و طوبه منوم و حب الفار یعنی دفته یعنی و اصراع تیان
 هر بر نمن اوز در هم آوب و جمله سین یعنی ایدر بویله عسل مصق و ذیت باغیله ایچون
 کچی نسنه اینمشدر بویچون ایله بیش اوتنه زهری و سایر سموم دفعند بجه
 مصلحت بچی ایشمشدر ودخی دیر لکه بیش اوتنه قرینه نابت اولوب کولری
 بیش اوتنه کولر ایله محلط اولان انبار بر زمان مین و با تخم و بر مز و کن بیش
 ستنه نریق اکبردر و اگا بیش موش بوحا دیر لکه والله اعلم **باب**
 در بیان بالدران اونی ودخی شوکوزان دیر لکه بوسنا بجه بولیفاده و ودخی
 اجو و بقیه دیر لکه ساقی بوغلو و ایچی بوش و ایچی اوج ذراع قددر اوز و سندر
 پراقری کت فولیون یعنی صاری معد و نوسله پراقری کیدر الا که قوی
 یشد و وجوق شفاق ایله منشوق و کونکودر و آغر و کسکین رایجه سواره
 بوقار و طریفده یان دالری جوقدر نه باینلر نه اینسونه کچی بیاض چچکلکو
 اکلیقری اولوب اینسوندن بیاض غمی حاصل اولور مذاقی ناخوشدر کوی اوزنه
 و اسفنا ریه کونکه مشابه در و رایجه سی فنادر بو اوت هر برده بر خصلوما
 فراب اولمش دیوار برنده و مزاد سنانه و کونکه لک بر لوده **طبیعی و خاصه**
داخله بالدران غایت بارد اولد یفندن بک معز بلکه قسائر اوتدر
 داخله استعمال اولد یغی و قنیه ذرا آیتنه اها ایسی سفر اطحکیم بو اوتله

د

نیم

ا

تسیم ایشلور و بر دخی کوردمکه بر قاج کسنه بالدران اوتنگ
 کوکنی اسفنا ریه برینه اکل ایدر که کچی هله ک و کچی مسلوب الحواس
 اولمشدر ودخی بجه او انمشدر که فازلر بالدران اونی بد کلر نه فدوز
 اولور ل و ایتالیا ملکته اشکل بالدران اونی اکل ایدر کت دره
 دوشوب اولقدر بک ا و بوسر لکه کورن اولمش قیاس ایدر برین بوقنیه
 بالدران اونی داخله استعمال اولنق بر وجهله جایز دکله و اگر بر کسنه
 خطا و یاسه و یاغیری طریقله بالدران اونی اکل اینمش اولسه اول
 ساعت بر در هم یعنی اولمش خطبانه کوکنی بر قنح اسکی باده ایلله
 دیار که ایله ایچوره نر سنا بد که خلاص ایلله **منافع خارجیه سی** بالدران
 اونی انواع علل حانه در نیرید ایچون خایجا استعمال اولنور مثله قزل
 یل و حراز تویشلر و امثالی که غیری دوا ایلله نسکین قابل دکله
بالدران اوتنگ عصاره سنده و یا خود صوی مفضله نه بز لاصلا بوسملر
 اوز سینه قویق بوسمه لورن منع ایدر و سود لورن فودور بالدران پراقری
 اذوب حایر لور اوز سینه باقی ایتک شوونی کس ایدر و مینی شو و احتیاجی
 منع ایدر حاصل کلام هر نسنه که حار تر دن حاصل اولد بو اوت ایلله و صوی
 مفضله و عصاره سینه منع و دفع و آغر بوسین شکین ایتک و بوی کورمک
 ممکنه و والله تعالی اعلم **باب** در بیان طفسوس بوسر
 آخاجر که جام آخاجنه مشابه در و ککن اولقدر بو کسک دکله بوسنا بجه
 بوکلا طیبسه دیر لکه پراقری جام آخاجنه پراقریه بکوز و دالما اینشل طو سر
 و کن ساقزی بوقدر و بویک مرجان دانه سی قدر کومی و فر مزی بیق وارد
طبیعی و خاصه داخله سی بو آخاج زهرلی اولد یفندن بوسقور بدین حکیم
 فی آخاجر باسنه ذکر اینشوب زهرلی اولنر آراسنده وضع اینمشدر بو آخاجک
 زهرینه فر چکنه طقسغه دیر لکه و آنکله اولنر زهر نور لور جو بانلر و اود و غیبیلر
 بو آخاجک فر مزی یعنی اکل ایند کلر نه همانی حانه به و یا خود اسهاله اوزنر لور
 آرقاریده و ممالک قراچده دن ناز بوننه نواحیه سنده بو آخاج اول مرئیه زهرینه که

ب

ج

بیش اونی صلطه ایله بیویب جمله سی هلاک اولمشدن اوت مزبورک
 زهری بر مرتبه قوتلودر که هیچ برد و ایله دفعی ممکن دکلدن بکن اول
 ساعت تاثیرینه مبادرت ایتمدن و جوفده طاعیلو غلبه ایتمدن
 معالجه کنه مبادرت اولنسه بیل مقامه مناسب کدیم مشا اهد
 ایندیغم بروقه حکایت ایله ایم فاکه اوت مزبور دست کلن کس لر
 کند یلر بی آنک حفظ ایله لرقیا صبر ومدن فرزندیند و نینام قیصر لک
 اطباء متقدمین و متاخرین ترکی ایله انواع سمومه دافع بر عیبار
 محترمی و ارادی که نتیجه کسه لره بجز به اولمشدن ایامدن هر کون بخل
 مزبوری تکمیل نکره ایتمک مراد اولنوب قله سحق بر مجرمه سموم م
 قائله دن سم الفار یعنی صحن اوغیا ایچون شلس بر مدتدن صکن
 اول مجرم دتن مکه با مشلیوب و یوزی شینوب مطهر و اولمشن کبی
 بر دو غمکه میل ایتمک ایله در حال عیان مزبوری ایتمشده و ایچون
 صکن اولمیشی استغفار ایوب خالص اولمشدن بعثه ایام قوال
 مسعود ملک لری تمامشا ایله دیک بر اعنه نام شهر کلدن غلبه
 مذکور تکمیل ایتمش اولمشدن بجز به ایتمکه امر ایله بیس امرینه ایتمشده
 بر دو کونف نام طاعیلدن پیش اونی کترو ب نتیجه اطباء و حکماء
 مواجهه لرنه بر مجرم آخر اوت مزبور کت کتدن اوج دنک مقبدر یعنی
 کلبشکر ایله و هر بید کت بصلکن سچق اولطه ده بر سچق ساعت قدر
 مکت ایروب بر دور لوا شچی حستین ایتمدیغندن اطباء حبران اولوب
 اوت مزبور لک اول وقتده ساق و چچکی اولغله کت کتکنا فوق ساقته
 و چچک کنه عبور و کتکناک تاثیریه قصور وارد در دیوانت قاری ایله
 چچک کتدن و بپرا قلدر دن ایکی دنک مقبدر بی صحن ایروب بکن اکلشکر
 ایله اول مجرمه ایچور دقلدر دن صکن ایکی ساعت قدر مرون ایروب
 یش براننده و ویماشن ایله و لکن ایکی ساعتک صکن جمله و کتد ضعیف
 و قلبی آغرو سست اولد یغندن شکایت ایروب اطباء حیا لندره بر صوف

ب

در

ا

در خفیف و بنده مسوده دق ضعیف حش ایتمک لرنه وجود دن
 منزه اولغله باشلیان سخی دفع ایچون غبار مزبوری باده ایله
 و بر وب ایچدفدن صکن بر لحظه مرورین ظن غالب دوا مزبور
 سته وصول و بری بوله مجادله ایتمشدن اونوروی مجرم مسفوک
 کوزلری دیوب گاه استنک و گاه دیشلرن صفق و بوبون اکر رکی
 پیدا ایروب با بلمش کبی دوشنکه میل ایدرکن آدم لوطوب بوزینه
 شراب سرکه سوروب صاحب لرنن چکد قورنه کندیته کلوب بودک
 پوشاشن ایتمک بعد بونی بناغه یا نندد فلورنه صوفدن شکایت ایتمک
 در عقب غایت بدراجه لونسنه قوصد قوصکن بر مقدار خفت اطباء ایتمش
 ایله و کتک آن زماندن صکن اول بریاشنه دنوب او بو مغه فصد ایتمش
 واکه آنی او بو خودن منع ایتمش ایسه ده سهولیه او بو کبی حاجتی تسلیم
 ایتمشده بیس امدی اوسسنا و سا بزرگ اشوبوش او سندن باز قور
 مثل اولدی یعنی بو حکایتدن معلوم اولور زبرا اکثر شهادت ایدر لکه بیس بر
 قوتلوسم قاتدر شوبله که دفعته لکه بر دو اولنسه و بولدی یعنی تقدیرده
 دخی بر کتسه اول دوا ایله معالجه بخلوس اولنسه ده حیوانت اولدیجه
 علت قلوب طبله دن و اما لکن امین اولر امدی صبرن اولر اولر
 اوت مزبور دن زباده سیله حافظه لکه آنی بر وجهله شنا اول ایتمش لرو اکر بر
 کتسه حسود و اعراضی بدننک و یا خود بر غریب ایله العیاز باقه شوبیش
 اونندن پیش اولسه بینه آنی ترک ایتمیوب آنی از کومعالجه ایله غلبه سعی
 ایله لومشله اول کتسه اول ساعت ایکی سچق درهم قدر سخی اولمش شلم غنی
 ایچق صوابله ایچور لوز بربو معالجه فوصن ورر بجه اینک صودینی آف باده ایله
 فارشد روب سچقلین بر ایچم ایچدورن لاندن صکن عتبر و مسکن او جرح کورک
 طین محوم و کتک کتدن بر درم آوب و سخی ایروب کسکین باده ایله ایچور و ب
 آن سچق طوته لره و دخی معلوم اوله که بو ستمک دفعته تریاف بر دور لوار
 ایتمش و بصیرت برار لکه ایکی و یا ایکی سچق درهم زهر نوظاشدن سخی ایروب بخلوب

ب

ج

و صیقل بود بر اوج نوعه خانق الذئب و خانق الكلب دهنه دیر لر
 بوستانچه و لوی قورین دیر لر طبیعت و خاصه خانق الفس او لکی
 بزغ خصوصند دیوسعود بس حکیم یزاد که بو اونک کو کیده عقرب لر
 د و قوشه لر کاسل و سست و ضعیف اولور لوبعد خن بق کو کیده
 دو قوشه لر او لکی قوتلری ینه عودت ایدد و بلینوس حکیم ایدر تجربه
 اولمشد که بر کسه فی عقرب صوقد قن خانق الفس و تخی و یا کو کستی
 باده ایله و یا سرکه ایله ایچورسه لر زهری طلمر سوروب آف صلاح
 اولمقدن حفظ ایدر و اما عقرب صوقد یعنی وقتن اوت من بودی بر
 کسه یه ایچورسه لر آتی قتل ایدر امدنی عقرب صوقد قنچه بو اونی کسه بر
 ورمیه لر و بو اوت قورده و خنزیری و سان جانوری با خصوص قیلدن
 هلاک ایدر و بو اجلدن انکا خانق الفس در بنامه انواع نه نه
بابه کیر و قلدن اوج نوعی که آنلر خانق الذئب و خانق الكلب دیر لر
 آنلر دخی زهر لر اولور در بروجهله دخله اسمتعم اولتمیه لر زیرا
 انسانی قتل ایدر لر کو کئی دکوب وات ایله قار شد و رب طالع ایچند
 طاغیدر لر صرقتی قورده و یا دکو و باکلب بونی بسه صلاح اولور
 و بو اجلدن خانق الذئب و خانق الكلب سسمیه اولمشد بر قورده
 اوتورکن بو اولوری بزم **در** حراوت وارد که بعضی لر انکا خانق الفس
 دیر لر و لکن دیوسعود بس حکیم خانق الفس تقرینه بروجهله مطابق
 دکلدن زیرا بو اونک فقط بر برانگی و اکثر یا یکی برانگی وارد که نه ایچون
 مریم و نه اشک خیار دینک میرا قورینه مشابه در واعلاکندن او و و و
 او و زین دورت و رقلمانی چچکلری وارد در کوکی دخی عقرب قور و غنه
 مشابه دکلدن همان خستی یعنی چریش اوننک کو کلدنیه مشابه در بر
 اکثر حکماء بو کا خانق الفس کا ذب یعنی یلانچی خانق الفس در بمتله واقه علم
بابه در بیان عین الغراب حتی فرغه کوزی بعضیاد
 بو کا دخی کت دانه دیر لر بو ستانچه و زرنیه او قور دیر لر بو اوت صیق

و کوکله نو

320

ا

و کوکله نو و غناک طاغله ده و او بر مانلد ده اولور فقط بر ساقی وارد در که
 دکری و بر قورشدن او و زونجه در بو ساقک او رنه کندن دورت بیوک
 و بیضی و یکی طرفی سیوری و او رنه بر لری لر لری و بری برندن بر قور او و زده
 مغارق بر افلوری وارد در و بینه نه بابتندن کوچک و اکشوز و او زونجه
 و بر طرفی سیوری بر افلوری اولوب او رنه لر نه او زور دانه سی قدر بر
 سیاه میوسه وارد در ایچند کا کچ بمتشد کچی جوق بیاض تخم وارد در
 کو کتا پنجه و بیاضه مایل سیاه و صیقل بود بر بعضی لر بو کا دخی خانق الفس
 دیر لر و لکن بونلر دخی خطا در زیرا دیوسعود بس حکیم خانق الفس
 تقرینه مطابق اولمقدن بمتشد دخی بو اونک نحو زعم اید کلر و قدر
 بو قدر حتی بیلورم و تجربه ایدمکه جندن جان اولمقدن و محردن عقلمن
 مسلوب و بختون اولان بعض کسه لر بو اونک قوری بمتشد غبار نلر
 بر کون صیاح علی الریق اوج دکئی سبوق باده ایله ایچوب اوج خفته
 متوالیه بو اولوب او زده مناوت ایتمکله اول بلا دن خلاص اولمشد
بابه در بیان البیش بعض دیارده بو کا دوسو حطایه
 و حضرت سلیمان طامی دیر لر بو ستانچه ذل ان اقیه و سالونونک در لر
 بزمان بو اوت قدر زهر لیا و فت بو غیدی بر افلور کا و زون صابلو او زرن
 اولوب طرف اسفلی بیاضه مایل بو زرنکه و هر بر برانگی اتی برانجه منقسم
 اولوب هر بر قسمیه منقسمه سابقا یکی ذراع قدر او زون و خط طول و
 مایل قورمزی و کور کدر طرف اعلا کندن چچکلری صیر ایله ایچور لوب مانی
 سر کدر و هر برانچی و خوف چچک مجازیه ده کیکلری و مواظمت مشابه
 چچکلری دو کلدن صکر هر صاپده او چر غلا قور لوب ایرو ب ایچند
 کو چکل و سیاه تخم حال اولور کوکی دکری و او زونجه و سیوری و سیاه
 و صیقل بود و شبکل کچی بری برینه کیر بمتشد **طبعی** خاصه سی بو اوتدن
 جمله انسان حتی حیوانات دخی صاقنه لر و بروجهله نه خارکا و نه دنگلا
 استعمال ایدن زیرا غایب له تخم قالدنر بتمک مشاهده اولمشد که بعضی نجاد

ب

ج

و اما در نیشنگ پراقلری دخی کوجک و اکسوز و قوی و طری و بر یوزدن
 دو شمشیر و کسکین و ناخوش قوخی و ارد در چچکی دخی کوجک در میوه
 او وز قدر بر و ریحیه می و ارد در و لجنیک امر و چکر کی گیتی نخی و ارد کوجک
 و اوج چتا لوی و بری بری طویله شمشیر ظاهر سیاهه مایل و باطنی بیا خدر
 و ایگسینک دخی قایلن قیوخی و ارد در **منافع داخله می و طبیعته می** بیروح در
 ثالثه ده بارد در میوه می کوکدن جزی او طبعه می کوکدن قیوخی یاد و با بر
 کوکی تان یا شایکد و کیلو بوجصل و لوی و عصانه می قوی و لجنیه دل
 کوشده نزل اولوب بعد حفظ اولوب و میوه کندن دخی وجه شریح اول
 عصانه استخراج اولوب و لکن کوکدن عصانه می قدر قویله کلد عصانه
 من بود دن ثلث در هم قدر بار صوبله ایچک بلغم کثیف و قرص صفرای
 آسناغیدن سودر خریق اسود کبی و اما ذکر اولنان مقدار دن زیاد
 تناول اولنسه اهلان ایدر کوکدن قیوخی تجفیضا و لذت اوله دخی
 هواده قوروده لکه کفلمیه بعضیله قیوخی باده ایله قینا و دیار و چو
 اولیوب اوجای چوق اولنه و با خود بری کسکین و یا با قق مراد اولنان
 مکه به بر فغان قدر ایچو ل و اگر بر کسکین شرب مذکور دن زیاد
 ایشرا و لسه و حد دن زیاد و او بوسه غایت کسکین شراب سرکه کن
 د پکته سریه لرو سق و ایشرا بوبر و با خردال و یا خریق و امثالنی بر دننه
 صلوته لکه حد دن زیاد و او بومیه **منافع خارجه می** عصانه مزبور کوز
 آغیر سچون ترکیب اولنان معالجه لره خلط اولنون تان و نیشل پراقلری
 ازوب و آردیه اونیله فارشده روپ یا قی ایتک رمد دن حال اولان
 کوز هر دخی دفع ایدر پراقلری انواع شیشه و برکله و او ویش آلتی
 کوز متوالیه بر خوشچه اوسه لرانلری کیدر سر و بوجیه او زده نخی
 انسان لره بولنان لکه لری و نشاندی ازاله ایدر کوکین سرکه لیله دخی
 باقی ایتک قران لید دفع ایدر غسل و یا زیت یا عیله فارشده روپ سیلان
 صوق لری بر سورسه لران فعدر کوکین صوده قینا دخی او و اوک لره

آنی

۹

ا

آنی قور و در آردیه اونیله فارشده روپ مفاصل او زرنیه وضع ایتک
 آغری بن لکسکین ایدر و دخی دیر لکه فیل دیشنی کوز مزبور ایله آلتی ساعت
 قدر قینا سسته لری فیل دیشنی و لفسد بر میوشاد مرکب هر دو و قابله باصمی
 قابل بر بیروح میوه می غم ایتک او بوخو کتی هر دو بوقوت دخی عصانه کندن
 موجود ددر و لکن بونلری حد دن زیاد استعمال ایتمیه لره بر امضه لکه
 مهلت ددر و الله تعالی علم **کاه باب** در بیان خانق التمس
 یعنی قیلان بوقی می کند بونک دورت دور لوی و ایدر بر نیک انجی دورت
 پراخی و ایدر که بخی می اوتنک و یا خود اشک خیار نیک پراقلری به
 فی الجمله مشابه در لاکه آنلردن کوجک و بر مقدار نوبلدر و صلا پلری
 دخی نوبلدر در ساقلری کدن نوبلدر و بر قیش قدر او زنده کوکی او زده
 و بیاض و بوغلو و آق مر کبی بلا بوق و عقرب قور و می کبی قور و لشد
 بوکسک و آجق و جیدل ق طاعنره کوز لکه لک بر لره و قیا دیلونه اولور
 و بوکسک انجی خانق التمس دیر بر بر سنا چیه مرتی مود دیر لره ایچکینیک
 پراقلری چنار آغاجنک پراقلری به فی الجمله مشابه در لاکه آنلردن اولور
 و قوی و اطرافی زیاد و منشقدر ساقی ایکی ذراع قدر بوکسکدر و اعلا کندن
 بیاضه مایل و سیوری و کلاه شکلدن بیچکلری و ایدر نوبلدر دن صکره
 غلا فلرا ایچند مغلوب سیاه و کوشته لوخس حال اولور کوکی سیاه
 و صفا قوردر و ایچکینیک قایلن و سمون و خصلو طاو و ایکی ذراع قدر و کاه
 دخی او زدن ساق اولوب نوع ثانیک پراقلری نهدن بونک و زیاد منشق
 و آلت طرفی کوکی برکنه مایل پراقلری و ایدر در ساقی دخی قریبا اعلا کندن
 بر قاج چتال اولوب اکیل الملکان بیچکلری دن بونک مافی به مایل فرقی
 بیچکلری اولور نخی دومی غلا فلرا ایچند حال اولور کوکی سیاه و صفا فلدر
 دیر و ایچکینیک پراقلری دویکون بیچکینک پراقلری کیده لاکه آنلردن
 بونکدر و بیاض لکه لری و ایدر نوبلدر ساقی دومی در اعلا کندن
 صاری بیچکلری و ایدر کوکی ذکر اولنان ایکی نوعن کوکلری کبی شمشیه

ب

۴۴۴

ج

وکل از منی طبلو بادم یا غیله ایچه و دخی صد فاونخو قد و ذخایه بین
 کسکین شراب سرکه سندن مقدمات اصله نمش اولد قدیمکن شمع آید
 و کندن لخن برقی سپیدن برونه چکه بونلرک جمله سندن فایزه وارد اول
 سر ساملکی و سگری دفع ایدره والله تعالی اعلم **باب**
 در بیان بیروغ بوکا دخی اولسلام و قان قرویدان دیر لوقوس قیما ندر انقوله
 دیر اول لایندک و لایته و کوبیدن کوبه سوترن طبیب و تویاق صابون
 برنوع کولکه انسان صورتی بعضی اولک و یادیشی شکلنده کزد و برنوب
 و خفته لاف کدانی سوزوب دیر لکه بو کولکنا سینه ای غایت کوجده
 انجق دارا غنک آستند اولون صلیب اولان انسانان بدن نشسته بر
 طلیوب کولک مرئوس آندن حاصل اولون چقا آسی ایچین بر قرم کولک
 لادمه کلب مذکور ای کول قدهراج طلوب بعد و اروب اولر
 کولک آچار لرو بر اوزون ایلک بر اوله کوی بخلوب اوله بر اوچینه
 کلیم بقدار و بعید محال کلبه ات کوستر کلب آج اولمغله اته
 هجوم ایبدکن ایچکوب اولر کوی چقا سر و لکن چقا رفه کیدت
 کشتی فولقلر بی پامق و یا بار موصله قیامق کربک ذیر اولر کولک برنوب
 قویدر بی وقتد فریاد ایبر امیش و فریاد بی ایستیدن کشتی صلاک اولر
 و یا ادنی مرتبه صاغرا اولوش بو جمله کتب و بده ندر اضرا کلب یعنی
 کس دارو اولان تخنی الموق خصوص سندن انواع خلط کلیم ایبدکن کوی
 بو مثل و کتب و حیلله کار لردن لردن بولان بیروغ کولک غیر کولک لردن
 دوزلر منشا و فاشر یعنی ایت قیامق کولک ایچوب بعضی برینی یاروب
 و کسوب و بعضی برینی ایلک ایله صاروب و صیقوب باش و قولاقت
 وال و آباق و ذکر و فرج و سایر اعضا شکل برین دوزلر و قیل و صلاج
 اولمق برله دارو دان لرن صوقار لردن یله طبلوق ایله اولنوب
 اوج دورت و اکتی یا شیه هفته قدر بو یله ترک ایدر لردن سکن
 بریدن چقا روب طبلوق کولک ایدر لردن دارو ردن چقا کولک

کسکین

ا

کسکین بچاق ایله قازوب ایچه قیل کچی ایدر لردن قورود قدن سکنه پامق
 ایچنه صاروب و قوطیه قویوب اصل بیروغ بودر بو بیع ایله کزد اولر
 سحر ایطال ایچون و قصر عورت حامله قلوب ایچون و عاق قلوب و تنغیر
 و تفریق و امثال ایچون ایودر دیو ناسه لاف سوزوب قیما تویبع ایدر لردن
 بو مثل و حیلله و خدعه بی روئیه کیرین یعنی قزلا لاله ده معالجه مد
 بولان بر تر یا قصابی قرار اروب بر قاج بویله مصنع کولک بچقا
 کوستروب بعضی لردن بولک کسه لره اولون قورق لونه صاندن یعنی
 سولک دروا کولکه بویله کولک اخراجی خصوصه بو مثل و عادت
 و طریق بر معنادن بن یوسف اصغر نام مورخ نواریخ اسفاردی
 اسرا نیلک بویچ کسانک بویچینی باندن دکو ایند یسه ده آند بیا
 ایله یعنی کولک بیروغ اولموب بلکه بخرش نامندن برغیری کولک ایچنه
 فاما بیروغ کولک شمد نصکون تفصیل وزن بیان ایدر لم برنوب
 جمیع السنه سارنه ده انا ما ندر اغوره دیر لردن بر اوندک آنک کولک
 جسد انسانان کوبکدن اسفله فی الجمله مشابه در خصوص اولوق
 و ساقلرینه دیوسقون بر حکیم ایچی دور لوش یعنی اولکنی و شبستی
 بیان اتمش درایتا یا حمل کندن با خصوص اولیا ناحیه سندن غرقان
 طاق لردن چوقه کولک قیونخا واردن کلون و روم ایلندر خصوصاً
 لواد به ده و مورده دخی بولون و دخی بعضی ایچنه لردن عبرت ایچون
 غرس اولونون تکیم روئیه کبر ایدر و فرتک انا بولیتد و بولکده مصفین
 ایچنده دیکلشن کوی شمد ادر کلک بولک و بعضی و یازی بر اقلرینه
 مشابه و یا ضرر و دیلوق و طر لور برنوب نه دوشمنش بر اقلری
 واردن ساقلری بو قدر صمان صابرا و زرنه بر قاج چچکلری اولوب
 دکله قلدن سکنه بر اقلرک با سندن بوجک و زعفران سکنه
 دکو حمله لوی یعنی میوم سی اولور کسکین دجه سی ایچنده تخن و ادر
 کوی قول قدر قالین اولون و اوردنه سندن انسانان ایچا یعنی چقا لردن

ب

ج

منیم اسود و عنینا لثعلب الکبیر و جود المرح الاسود در لوبو ساجد
 بون لولک و ششی در لوبو اوت طلا غلر ده و بلقا نلر ده بیانی بسا
 و بعض دیار ده باغچه لرد ده اکیلور بر و لبر و بودا قلری چوق و کوچک
 طر کبی ایچی ذراع و کاه اوج ذراع قدر بو کصان نیاندر ساقلری کستانه
 دکنکه مایکدر پیرا قلری فی الجمله ایت او زوی نک پیرا قلرینه مشابه توینلدر
 ماه مایس و خزیران چغیر و کبی ایچی بو ش قوزیه مایل چچ کلری خلوسر
 ایدوب دو کلد قدر صکن هر بری مخصوص صاب او زون و نصفه دت
 بریشیل بلد قدر اذی طرف ایچند بریشیلر ده حاصل اولوب آخوشور
 کماله کلد قلر نه سیاه و بدو و اوزم دانه قدر بولک و ایری سنج
 دانه سنه مشایه اولوب ایچی سیاهه مایل قوی قوزی رطوبت و صادی
 تخم ایله مملودر لسان او زون طنلو و مذاق نا لطیف ککوکی کاه قول
 قالین او زون و بیاض وصولور در ویرا ایچند اطلانه یا بیور بونیا
 بتون سنه طهر و اوقل بهار ده تان نمون **طبیعی** **منی** **غنی** **عنب الثعلب**
 الکبیر و با کایچ منیم اسودک قوی کایچ منیم اصفرک قوتلدر در بر
 ذکر اولسان میشتی بیسه آفی لبعقل و قدر ایدوب چن مستوی اولون
 کبی اولون و یا خود غایت غرا و بو خوکور هر کاه هلاک لیدر و کیم دخی
 مشایه اتمشیم که بعض صیدلر بو میشتی اکل ایتدکنر نه هلاک اولون
ورخی بر نوح کایچ واردر که دیوسقودیدن حکیم انا کایچ منیم اصفر
 دیمشله بر اولدنجی اولوب اولور بر اولدر لدری آغا جلودر کوچ بوکیلور
 و ایوب پیرا قلرینه مشایه چوق پیرا قلری واردر چچ کلری قوزی و شرفه
 شرفه ساقلرک ملو لایند در بیلندر در مینوح غلاقلر ایچنده محفوظ
 صاری دانه لردر کوک او زون و قوی و کاه قول قدر قالین اولوب قوزی
 قیوش واردر دگر کنارین و طکشوی لرده اولور **بر نوح** **منی** واردر که
 انا کایچ منیم قوزی دیر لربونک پیرا قلری و زویجه و اکسون و غایت
 طر لوبو چچ کلری او زون صابلر او زون کوچک طاکثانله بیاضه

مایل

ا

مایل ارجوان و کاه بیاضدر بولدرن اکثر یا سیاهه قوزی میشتی
 دانه لری حاصل اولور و کاه سیاه اولور لایچند نخجی چوقدر سا
 انزاع کایچن کبی مز بودانه لریضفته دت بریشیل و اطراقی شاج کبی
 کر نکلو نظر ایچند مظهر و قدر بر بولک و بومرولو و بیاض کوکی واردر
 ماه مایس چچ کلر آجیلوب ماه خزیران مینوع می حاصل اولور **طبیعی**
و منی کایچ منیم اصفر و قوزی رنگ طهر لری باردر بوکلر بیلک بر
 در میشتی باره ایله ایچک او بو خوکور مدد قوبدر و لکن آق بوندن یواشدر
 مینوع می بولی غایتله ادر ایدر استسقا مرضی ایچون مینوسکنر او زون
 ایکی دانسین یورور لر بولدرن زیاده کین اکل ایشه لر سترم و دلو ایدر
 میشتی سرکه ده و یا با ده ده قینا دوب مطبوخی آغزدر دخی کیشی آغز
 شکین ایدر و الله تعالی اعلم **باب** **در بیان دانه منیم**
 بر او تهر بر ذراع قدر و دخی زیاده بوکسک اولور بر قالین و کوی و قوی
 ساق اولوب یا ن دالری واردر پیرا قلری کوی رنگه مایل بیل و سمون
 و بومشاق و ایت او زونک پیرا قلری شکلدر در ساقلری نه و دالدرن
 او زون و بیل و خانه لوغلا قلری اولوب ایچند ن او زون و بیاض و کلاه
 شکلدر چچ کلر خروج ایدر رایجه لری خوشلدر و اکثر یا ماه نمون ده
 میدان چقبوب صباح ایله آجق طهر و اما اوله ده و کونشی اولدیغی
 وقتک قپا اولور چچ کلری دو کلد یعنی وقتدر بولدرن بیل و کوی و بویلو
 و دیکنلو و بیل چوز قدر بولک المله لرحاصل اولوب ایچی طولانلو سیاه
 تخم ایله مملودر کوکی چتا لور و صیقا قلور بونیا صونوقان هلاک اولغله
 هر سنه ده بکیدن نمونند نما ایتمک کرک **طبیعی** **منی** **دانه** **دچه**
 رایجه ده باردر در نصفه میشتی تنا و لایتمک قوسد و هر و انسانی سر خوش
 کبی ایدر و اما ایچی بچند در میشتی تنا و لایتمک انسانی قتل ایدر برکه
 دانه لری چوق میشتی اولسه اول ساعت میچتد یعنی ایچوب البرین
 و ایقلرین میچتد صوده طوته و استقلر ایدر و یا خود اصلاح تربیافت

ب

ج

با نسیه غر و زویه در بر لب اوت اکثر یا دیوار و جت دیند و کولکه لک
 بر لوده و باغچه لوده بولود بر ذراع قدر او زون ساق او لوب سیان
 دالری جو قدر پیرا قلری قوی نیش لایم و بومشاق وصولود در چپکری
 بیاضرق و او در تری صا و ولدون واری و کما فی طول سواتنک چپکری
 فی جمله مشابه در چپکری دو کله قدن صکنه تسبیح دانه سی قدر بیوت
 و در کرمی میوه سی ظهیرا بدویا بی تخم ایله طولود در هیچ کتک رنگی مختلفدر
 بعضی سیاه و بعضی نیشل و بعضی ساری اولود کوی میان وضعیف و بجا فاقه
 پیرا قلرینه و میوه سینه جزئی طولک اصابت ایتسه بتون اوت هلاک
 اولود و ایله باوونی ساین سینه وان کبی طبع ایروب اکل ایدر ل ایدی
طبعی ایت او زوی باردود و شوش مجیدر اما طولی تده و بیوسته
 میانه در منافع **داخله** سی ایت او زومناک اونی طبیعت بارده سندن
 او نوری داخله استعمال اولونا اما صوی مقطر ایکی اوج سینه قدر
 صلور و پ اسکید قدن صکنه علاج انا باطنه ایچون داخله استعمال ایتک
 جان در نیل و فر صوی کبی **منافع خارجه** سی نان پیرا قانی قطع ایروب افن
 او زویه وضع ایتک بیوک حرارتی باش آغز پیر و آفتشین دفع و ازاله
 ایدر و در حرارتی طولی و کوز و کوس و معدن و چک و بوکرک و عورت غلیظه
 و مثانه علتله نیه نافعدر و کنگ لک نقرسین و حرارتی نوسته لردن حاصل اولون
 جمله نیشله ایدر عصا سی و صوی مقطر دخی قوت مذکورده در
 هر دو حرارت و باقی علتلی نیر و اظفا ایدر و دخی عورتلر لک
 دم مفرطی لستکین ایدر عصا سنده و یا صوی مقطر نیه پنیه فی اصلاح
 و بزدن کبسه یه قویب فرجه اذ حال ایدر لرحه نلق ناز له کوز
 ایتسه عصا سین و یا صوی مقطر نیه یوم طه آغیله فارشدروب
 بز ایله کوز او زینه وضع ایدر لرحه و حرارتی و اشلین علتلر
 عصا سی اوستیج و صره سنک و کل عمل ایله و یا خرد کل یا غیله
 بیا نفع ضاد و یا حریم یا یوب اول علتلر سود لراوشنی طول ایله در کوز

د

باقی

ا

باقی ایتسه لر قولاق جراحیسته نافعدر و الله اعلم **باب**
 در بیان الکاکنج بوکا دخی جوذا لرح دیرلر و قومی ایت او زوی
 و هودی و لیشنه سی و موهودی بودی دیرلر بوستانچه مور سینه و نیشا
 دیرلر بونک ساقلری قول قدر او زون و بره مایلدیر پیرا قلری مشهور
 ایت او زومناک پیرا قلرینه فی جمله مشابه در و لکن آلمدن بیضی
 وقتی در چپکری دخی بیاضدر و لکن بیوکدر بولردن جو قدر بیوک
 نیشل و ایچی نیشتمش و اطراف فی بتون قیامتش کبسه لرو باقا اولد حال اولون
 اولون بولردن اصل افنده سکن خطوط او خانه و او در و انجاشی قومی یه
 مایله اولودر ایچنده دیلر نیه متصل بر در کرمی و قومی و نیشنه کبی
 قومی و یله یق و لبر و مذاقی آجی دانه حال اولون که بیاض تخم ایله
 مملودر کوی بیاضدر و اطرافه یا بیاید اکثر یا باغارده بترا ناله
 کوجکدر بتون یاز چپک و یرد و لکن موسی ما آغستوس و ایلود
 کاله کون **طبعی و منافع داخله** سی کاکنج پیرا قلری بارد و دوش مجیدر
 ایت او زوی کبی اما قومی دانه لرنک سودرک قوتلی و او در بعضی
 مسهلدر اطباتی بولری چکر و بوکرک و مثانه علتله سینه ایچون ترکیب
 ایتد کوزی و الوه قنار لردن برایشن مزبور کلا اولدنی و قدن یا خود
 صوی مقطر شرب اولند قدن بر قاج کون متوالی اهر کون او جرد و نیش
 فاشق مقدار صالیغی تنقیده ایدر و بولی در ایدر ایدر مثانه طاعتی
 سورهر و باقی بوله نافعدر و جمیع قروح باطنه بی نیه و تنقیده ایدر
 و دخی پیش مزبور دن کوجان حبلر و ذر لکه آنلر حب الکاکنج بولردن
 برینی سنگری پیرا صوی مقطر یله و یا خود کبی سودی ایله ارفیب
 ایچسه لر مثانه لری جراحیستد او لوب ایرین بتول ایدلر غایت نافعدر
منافع خارجه سی کاکنج بمشنگ عصا سی و یا خود صوی مقطر سی
 طتا و باره ایله قادر شدروب کوزن اقطا دایمک رهت اولان کوزن نافعدر
 والله تعالی اعلم **باب** در بیان بیخ کبیر بوکا دخی کاکنج

ب

ح

ایچه و یا خود قستق ایچنی و یا قیق چکردکی ایچنی طنبو باده و یا بال مال
صوبیله ایچه بونلر بولمندی و قتلک برینه اصرغان و نغ اوقی و خردل
تخلری و یا بزوب و صوغان و صر مساقون قنقی بونلر سده باده ایله ایچه
صنری مندیغ اوله نوع نانی که انکا آق بیخ اوقی در برلو تخمی بیاض در او کون
و او چنجدن یواشدر و داخاک استعمل اولقدن محاصلی دکلمه **بازایچه**
بیخ اوقی چچکی و تخمی او بوخی کوزمه برادر و لکن بصیرت ایله استعمال اولمیشی
کوک اوقی و کوب و عصا سندن بر لاصلا یوب حرا و تلو کوز لرا و نوزوب
ایتنسه لحرار تخمی ایدوب نازلکین و آخرین تشکین ایدوب عصا سندن
و یا تشکک یا غنی قولانله افطار ایتنسه لر سنجین و آخرین تشکین ایدوب
عصا و سندن و یا غنی قیللر تراش اولانلر سوره لرا اوقی قیللر سوره
نان بر اقلری ای نوع شیش او زرنیه وضع ایتنسه لرا و کیشتری ایدوب
نان بر اقلری دقیق ایله دو کوب یا قیتمک اعضا و تقریب آخرین تشکین
تشکین ایدوب بیخ یا غنی سرکه ایله قاشدر و آب آنه و شققون سندن
او بوخونلر کدک اوقی قینا دوپ بوخونلر طویق و یا صومطوب حشر
آیا قلیز طویق نوزی کتور نان بر اقلری دو کوب یا قیتمک قانی تشکین
و حور تلرک حبض مضطبی قطع ایدوب بیخ اوتنک کوکی سرکه ایله قینا دوپ
اول سرکه قیچقکین آنغزده طویق دیش آنغزینسه نافصده و الله اعلم
باب در بیان برز قطلونا یعنی پیرم تخمی و پیرم اوقی و دستخ
ایرغوقی دریل بوستانا قچه پوشینک و آنجه لبق در برلو تخمی پیرم به مشایه
اولد یغندن او نوزی بویله تشمیه او نیشدر و یا خود دیوسقون دیوسقون
قولته کون بر اوتنک نان سنی او طله لوده دوشندی و قدیم پیرم لوانلر هزار
ایتد کلونلر او نوزی بویله تشمیه او نیشدر بو اوتنک یکی دیورور برینک
بونلر تشمیه مایلیشلر او زون و نوبلو و رحل الغراب و تشک بر اقلری نه اولجه
مشابه پیرا قلیق اولدر لاکه آنلردن اولدر و چتا لری یوقدر مایا قلیق یا
خود اصمه لری چوقا و لوب بر قوشقور و زون و کوی و ایچه در بر اقلری

چوقدر

د

چوقدر و اکثر یا بر یوزندن مفتش اولدر نهایتن بره باشق مشالده او زونجه
دو کمد لری اولوب چچکی صا دیبر کماله کلد قلیزله ایچنده پیرم به مشایه
کویک تخم حاصل اولون کوکی بیاض و ضعیف و صیقلو در ایچنی نوزان اصمه
اولکیدن چوقدر و غایت چوق بر اقلری واردر که بر برینه قارغش و نوبلو
و بونلر تشمیه مانبلدر و لکن اولکینک بر اقلر دن اولدر و دو کمد لری کوز
و لکن اصغر بر تخمی اولکینک تشمیه مشابه در کوکی چتا لودر و بونلر و نوبلو
صیقلو قلیز واردر و نوبلو و نوزجه و لایتنسک یا فی نوز بلکه باغچه لوده اکیاود
و بر نوز بر بریده حاصل اولد قدنسک انزاله سی کوجدر بونلر یا ز چچک
آچار تخمی فصل حر بیله کاله کلور **طبعی** پیرم تخمی که ندادوبن استعمل اولان
ایچنی اولدر درجه ثانیه ده بارد در بطونیک و بیکون معدن لدر **مناخ**
داخله سی پیرم تخمی تاوق ده قاوروب بعد از اوزوب بر مدت کل صونلر مکث
ایتد کد نصکون اول کل صونلر سوزد یا ایچان بونلر شش و باره نمش یا غر سا قلیز
نصیح و تبریه ایدوب انواع حار و صفر وی بونلر سوزکین واسه لای قطع ایدوب
خصوصا سقمونیا و سباز مسهلات حار قویترنک اعمال نالک سندن کسرا ایدوب
مناخ فایده سی پیرم تخمی کل باغیله و سرکه ایله اوزوب حرار تلو تقریب
او زرنیه وضع ایتمک نافعلتر باشه و حرار تلو نیشدن با خصوم قزل ایله
اور سندن لر آخرین تشکین و آنشلرین دفع ایدوب تخمی سرکه ایله دو کوب
صیقلو قاسق یا قلیز نه اودسه لر آنلری پیرم ایدوب شش چقان کوکی
او زرنیه وضع ایتنسه لرا قی کوریه اعاده ایدوب لکن باغلا ایله بغلق
کدک تخمی طویق دیش روغن ساده ایله دو کوب یا زرنیه و منج تلرک
یا زرنیه تقیه ایدوب پیرم تخمی صغی ایدوب و بر کچه قدر کل صونلر اصلا یوب
حرار تلو قهر کوش و یا نمش دیله سور لحرار تخمی اوب دیلی بومشا در
ود و ای مزبور دخی حرار تلو عظیم باش آنغز سی اولان که لرم نافدر
بز لایله آنه بغلیه لره و الله تعالی اعلم **باب** در بیان
عشب الشلب یعنی دکلی او زون و ایت او زون تخمی در برلو بوستانا قچه

ل

ب

د

ج

منافع خارجه بونیون کلبجان اونی ویا چپکینی دو کوب ناپاک
 وفتا و فاسد قروح اوزرینه وضع ایسته لراقلری پاک اید بچو روش
 انکری محو ایدر پیراقلری زیت یاغله ازوب چنانله سورسلر
 اوزر لر نون یقینی کیدر سرهم مزبوی حیوانک کون قیارجقلرینه
 اودسه لر کون لرین شفقه و تصفیه ایدر و الله اعلم **دخی بر اوت**
 واددر که بعضی لراقلرینج دوماق دیر لر فرنگلر هیسوقوم دیر لر تو
 اوت تار لارده و بوستانلرده ویاغچه لرده بونون پیراقلری صند
 پیراقلریته فی الجمله مشابه در و لکن آنلردن چوق بیوک و کونکلر
 و بر مقدار بقیلو و بیاضه مایلدر و اکثر یا اوجی بر صاب اوزرین اولون
 سناق بقول قدر اوزون و تویلو در ویان دالدری چوقدر چپکلی
 یخ اوتنک چپکلی کبی بیاضه مایل صاردیر و لکن دیبلدینه فزیب
 قوی فریبر چپک اوتته سی آتون صاردیر چپکینک صکره
 دکیمی و خطوطلو و تویلو و کاسه به مشابه دو که لر لهر ایدر و ب
 اوزر لر نون حطوطلو و اودنه بر لر بر مقدار رفیع و موری قیاقدر
 واددر بود و که لرایچندک سیاه و تویلو تخم حاصل اولون **طبیعی**
 بو اوت درجه نالنه قریب بار در قوت و تانی و منافع داخل
 و خارجه دخی شفا کیدر اکثر حاجت اولنه **ما** **ایست**
 در بیان یخ اونی بو سنا قچه بو کتا پلین در لر و دونه تار و اونی در
 عوام دخی بو کتا دیش اونی در لر بعضی دیارده طول کز بقله سی و چت کانه
 اونی و دلو اوت و صغر کوی دیر لر بونک اوج دوزلوسی واددر بری شهب
 اولان یخ اوتیدر اشدنما مشط لر قن و بولکر و تار لرا کمانه و جز
 بولغون پیراقلری یقی و اوزون طهری و سمون و منشق و تویلو کون لرنگر
 و ساقلری دخی سمون و دکیمی و تویلو و لوب نضمتدن یوقا و ب چوق
 یان دالدری واددر اوزر لر نون بیاضه مایل صا **چپکلی** اوب
 آلت یا ناری کوچک چاکلر و چغفر قنر مشابه دو که لرواددر بونون

دالره

ب

ا

دالره نهایتلرینه دلا صیرن ایله دیزلش در ایچندک حال اوزر تخم حقیق
 تحتنه مشابه در و لکن بو ذرینکدر کونک بیاض و صولور و بر قریب اوزر
 و بان کونکلی چوقدر و بر بونک یا پشور بونون اوتنک کسکین و غر ایچمه
 واددر و بری اونی چوق اوتیدر مشهور یخ اوتنه مشابه در و لکن پیراقلر زیاد
 مد و سر و تویلو و بونشا قوسموز در اولقدر متراحم دکندر و چپکلی زیاد
 بیاضنه مایلدر و کاه ساده بیاض اولور اولقدر و که لری دخی بو قدر
 و اوتنک کونک ملا ییدر و ایچنده حال اولان تخم بیاضدر اونی لونی جمله دن
 بیوکدر ساقلر بر یخ ذراع قدر بو کسک و تویلو در ویان دالدری چوقدر
 و سمون و یومشاق پیراقلری واددر که لرایچه لرا آخر در و د کوا و لسان اونی
 نوعه قدر منشق دکندر و چپکلی اونی بونک چپکلی کبی صا سیدر
 ایلک قدر صکره دکیمی و که لر لهر ایدر و یا ایچندک سیاه تخم حاصل
 اولور کونک بیاض و بر قریش قدر اوزون و بر قریش قدر قایلن اولون اشدنک
 بو اونی باغچه لرده اکوب تریبه ایله حال ایدر لر **طبیعی** یخ اونی جمله
 ایچر کبله ثابت بار در نونی کونکر **منافع داخله** **ب** یخ اونی تخمینی
 و چپکی داخله استعمال اولفیه لر زبیرا انسانانند معاد دخی حیوانه
 مضر و مهلک در و بویله اولدیجی باقلرده شصده اولون دیز لر نون
 یخ ایله یا بیلان خیلری بالقلر اکل ایدر کلون سرمام اولوب عاقبت
 هلاک اولور و انا حله ده تیان طا و قلنک آلتیه یخ تخمینی دوشمی
 ایسته لرین دوشلر و اکوطا و قلنک یخ تخمینی اکل ایسته لر صلواک اولور لر
 ایددی انسان دخی بر یچدن چوق ایسه سرخوش و لایعقل اولور و ب
 بعضی صبی کورد مکه بر زنجی اکل ایتکله بر مرتبه قدوز لایعقل اولمدر که
 یا باسی آنی جن طومش طن اینتدر بیان خنزیری یخ اونی بیدر که طمله
 اصابت ایدر و لکن حسن ایددی بر له در لر و اروب و انکی طویلو اکل
 ایدر اول ساعت آنند خلاصرا اولور که یخ اونی و یا تخمینی بیدر
 دیوظن ایسته اول ساعت کچی سودینی و یا قیناش بال شس یخی ایچمه

ب

ج

تیزد و کله اول وقتد او زونجه و اطراف سیاہ تویلو و کله لریلو و ایدو
 ایچند کستانه رکنه مایل و صفاق بر معنای آتجی تخم حاصل اولور کوی برین
 قدر قایلین و صار به مایل یا من و مذاق ایدر **طبیعی کلنجک** خشکاش
 کیی یارد در **منافع داخله** پیش و یا آلتی کلنجک دو کله لرین تخمندی ایلله
 صوده و یا یارده قیناد و ب نصق محو اونجه بعد سوزوب ایچک
 او یوخو کتورر یا خود ایچند بزلرا اصلاد و ب باش هولایند بعلق نیاده
 او یور تخمندی سمق ایدوب بال شبتیلله ایچک قبض اولان یورکی کشاد
 ایدوب عمل ایدر هر کلنجک چیکندن تقطیر اولشان صوم جمع حرارت
 باطنه دفع ایدر همای حاره ده بلا خوف و تردد شرب اولورن **ذیبا**
 صوی مقطر بزبور کوی سرین ایدر و آخریلین لشکین ایدر او یوخو
 و راحت کتورر بوغازک حرارتی و دلیک قن لغین دفع ایدر **صوتی**
 ایچه لرو آنکله غرضه و مضضه ایدر لر بعضا طبایه کلنجک چیکندی بان
 سنجوی یعنی ذات الحبه مرضی ایچون زیاده مدح ایشلدر **چیکلورین**
 قورود و بحق ایدوب عبارتی منکشفه صوی مقطر یی ایلله مرضیه
 ایچور لرد و ای تجربه دردمش لر غیر یلر کلنجک چیکندن بش در صحتی
 بزدر کبسه ایچنه قویوب و سکسان درجم اسقا بوز یعنی او یوزوتی
 صوی مقطر نده اصفه قویوب نصقی کدیجه قینادر لر بو مطبوخو صیاح
 علی الرنوع مرضیه دفعه ایچوروب بو وجه او زره اوج کون متوالیا ایدر
 ونجه کسه زو معالجه ایلله ذات الحبه مرضندن تخلیص ایلدک دیر
 کلنجک پراقلدیجی باده ده و یا سرکه ده قیناد و یا ایچک و یا خوی سچقلین
 قاسق و فرج او زرنیه او قن عمورتلرک حیض غرطلین لشکین ایدر
 قریکستان اها ایسی اول باده نان کلنجک او تنی اسپنالا کی پیشور
 تن اول ایدر لر حکیم پراکلسوسد خیزلرکه او ایلده رومیلر کلنجک
 او تنی ایشلند استعمل ایدر لور ایدی **منافع خارجه** کلنجک او تنک
 پراقلدیجی و کله لریله دو کوب یا قی ایتمک هر دو حرارتی دفع ایدر

ب

صوده

ا

صوده قیناد و ب مطبوخند بزلرا اصلاد و ب باش هولایند بعلق نوس
 کتورر مطبوخ مزبور خیزلر بلجی قزلکیشی کیده در ایچند بزلر
 اصلاد یوب او زرنیه اور لر بو صوی مطبوخ ایلله بتون دبل غسل ایتمک
 یا خود آنکله غرضه دلیک حرارتی و قن لغتی دفع ایدر **صوتی**
 صوی مزبور ده و یا خود صوی مقطر نده اصلاد یوب ظاهر ایچک او زرنیه
 وضع ایشه لریون قانخی لشکین ایدر عورت غلیظه ده اولان کیشی
 اول صوابله غسل و یا بزرا ایلله او زرنیه قویسه لرو کیشی طایند صوی
 مزبور سفتلره سوزوب بزرا ایلله آنته بغلسه لردون کسه لرت
 قنوز لغتی دفع ایدر و حرارتند حاصل اولان کوز آخر نینه نافع در
 علل مذکور ده مطبوخ مزبور صوی مقطر بله قوت و نضا برابر کلنجک
 چیککنک عصا کوی کوردر و کوی صله ایلله فارشدروب فوگاشغ دفع
 و هرمد لور لکه و خشونتی ازاله ایدر و **واقعه اعلم** **باب**
 در بیان بو بنوذی کلنجک بوستانچه ما قنوز لغتی دیر لرو ما ق
 روغاتی دخی دیر لور کوی رکنه مایل و قویلو و مومند و منشق و اطراف
 کونکلو پراقلر و واردر ساقلری قولقدما و زون و دکوی و تویلو در
 چیکلوری کاه صاری و کاه قورمزی اولور چیکلوری و کله قن صحره
 بوی تخمده او زون و اکوی غلا و فلر ظهور ایدر ایچندک ایچم زار ادر استه
 کوجرک و سیاہ تخم حاصل اولور کوی قایلین و سیاہ ویر بوزینه قریبدر
 صاری چیکلوری بو بنوذی کلنجک دیوسقون یس حکیمک قولی او زره بیان
 و خشین و دکوز ستملند اولان بزلر ده بولمونی نجه و فونک دیارزه بیان
 بنمن بلکه با نجه لرده آکیا و اما قورمزی چیکلوری چوقیس ده بولمونی
طبیعی حار و با لیس اولدی بو بنوذی قندک ظاهر در **منافع داخله** بو بنوذی
 کلنجک او تنک کوی صوده نصق کدیجه قیناد و ب ایچک عرق النساء
 مرضیه نافعدر و دخی چیکر علتلینه و کیش و قویمل بولدن زحمت
 چکنلره ککلو در تخمندی سمق ایدوب بال شبتیلله ایچک یوش عمل ایدر

ب

صوده

ج

بر پیشه بر بولنگ پیرا قلهی صابون و بولک و او درون و منشف و کربن کلور
 و بویلو و کولی بر کله مایل و کور کمر سا قاری مدد و بیرون قدر قابل است
 و بویلو در چپ کلری بولک و در لب درم و کله کلرین صکر کخی فستق
 و جوز قدر بولک با شکر ایچند حاصل اولور منافی بر مقدار طمان و باغلو
 طبیعتی جمله خشخاش تخم کوری درجه دابعه ده بارد در سبیا هندن بیانی
 اضعف و استعماله اهون و انسد در منافع **داخله سی** خشخاش تخم رحمت
 کتیر و منمد هر کسک مراد ایچند استعمال اولور بعضی بیل تخم سوره
 و باغیری مناسب اشرا بله بشور و بر رحلتی و لمیوب و اویخو و بویمان
 کوچک سیلور بدو هر لر و در خشخاش با شکر نون همچون اولور که کسکین
 او کسور که و با شکر آو چکر و کور کسه این نازله بر و کذک انواع بولک
 سوره سده و قان بولک و مکله و حیض مفرط دفعه تا فاعله هر طریقی بود بر کله
 اولو خشخاش با شکر نون صوابه نفی و محو و نجه قینا د و ب سوزن لر بعد
 کفی آفتش عل و با سکر ایله نصف قولمه کلخه تکرار قینا د و ب بوم همچونه
 فرنگی در با فود بولور و در خشخاش شرا بی بیار که فرنگ کلر سوزد بو
 یا با و بریش در بر و کور اولشان علتله تا فاعله بر اخصو اویخو کتیر ملت
 ایچون استعمال اولور یتاجق و قند ایکی فاشق مقدار کتنا اولور سبیا
 خشخاش تخم بیاضند قدر بولور و سخی ایدوب باده ابله و با خورد قوزی
 قولوخی سوبیل ایچان هر کور بولک سوزن و انواع دخی و عور بولور نش
 دم مفرطی قطع ایدر خشخاش نون ان قولو بولور عصاره سیده که انکا آقون
 در بر صنعتی دیوسقون بوس حکم بیان ایند در استعمال مخاطره بود
 و داخله استعمال اولغان مکر ضرر و نفع مثلاً دایم اویخو سوزن و بر حست سوز
 اولور قور و با خورد علال عظیمه حان که غیری برده بر بمعالجه کار انجیه اولور
 و قند دخی بصیرت کور کور و غیره و اوله ترکیب و تعدیل اولور طبعی کابل
 ایند هر کسک کادوی کله زیا آهنون ترکیبند و مقدار نون دقت اولور
 داخله استعمال اولور سله ایچ حرارتی سبونه هر حوالی کیده در اولسانی اولور کین

ب

فتل

ا

فتل ایدر و دخی معلوم اوله که مالک بان دوه اولور خشخاش مالک
 حاق ده بن خشخاش قدر قولور کله در زرا نجه د بازن و غیره نایت
 اولان خشخاش بلا خوف داخله استعمال اولور آقون دخی انکا کور در
 و آثار و مرادند خصوصاً لوادیه سمند بن خشخاش شدن حال اولان
 آقون جمله دن قولور در **منافع خارجه سی** جمله خشخاش کرک اوقی کرک
 عصاره سی و کرک صوی مقطری رحمتون اولان کله تا نافع بر کیم کیم
 جمعه و شفق اولور لر رحمت و اویخو کتیر اولور و نون عصاره کتیر بر فیل
 اصل او بیر و نر صوفی کذک اویخو کتیر قوره اذ خال ایتک حیضی
 قطع و رحم آنر سبیل نسکین ایدر رحمت کتیر عصاره مزبور حرارتی
 کتیر دخی تا فاعله بر شمش بومرطه صابون کتیر فاشق و کتیر اوزر و نفع
 ایدر که ان خشخاش با شکر ایچند قینا دخی صوفوت مزبور ده در وجه
 مشر ح اوزر و کتیر کیش یعنی قول بل و ذر نیه لوتیسه لوتیسه اکتیر کیشی
 کیدر عصاره مزبور بی بادم یا غله قان شند بر فو لاهه افطار ایتل
 آنر بن نسکین ایدر خشخاش اولور و کتیر کتیر و با شکر نون نفس طبر
 اولشان صوده قوت مذکور موجوده در خصوصاً بوزده بونان قولور
 ایچون کوشه ایکی فاعله بوسوی مقطر ایله بون لر بر غسل ایدر لر و دخی کوش
 یا نخی ایچون ایدر باغش محله سوره لر و با خورد ایچند بز لر اصل ایدر
 اوزر نیه قویه لر **والله اعلم** **باب** در بیان کتیر اوق
 بودی مغز و فدر بوس نایجه ما و بولسقی و یا دیوسق دیرل تار لاسرده
 و اکتیر لده و قیر لده اولور و بعضاً کتیر لده او فاعله چوق اولور که قدر می
 چوقه ایله قیلر شمش کتیر کتیر بون ماه مای بدن فضل حریمه د ک بون س
 ایچنه و کتیر و بون قولو سا قلهی و دالتری وار در پیرا قلهی بولک
 خردل بول غنه مشابه در و کتیر آندن اولور و بویلو در دالتری نایچند
 اولان طوطی قلهی ایچنه و بویلو زار ایله محاطله بر بولس بار لدر قلهی
 و قند بر دلس و غایت خرمزی کل یعنی کتیر کتیر ایدر بونان پیرا قلهی

ب

ج

جراحت و بجا قلند او زرينه قورود چقه او ده لجراحتند بجا قلند تنقبه
 و تيزه ايدر و دخی چيلک يميشی صلواتايله قارشد و ب کوز لوانچون تاغ
 صوت قطير ايدر لر باخورد باخورد اينچنده برهفته قدر بود و برهن ترک
 ايدر لر برينيل صوحال اولور که کوز لکه لرین انا له ايچون نافعده و الله اعلم
باب در بيان کول کوکی بوشنا چقه رو زوی قورین در لر
 بوا و تان ساقلری دکومی و بری و آغ قدر او زون و بون اطراقی بپراقلرايله
 د و نامشده پراقلری او زونچله و سيوری و قالین و سمون تولا ق لوتنه
 و سمون و تنه مشابه و اطراقی چقه و کورنگلور در ساقلری نه پيشنيل
 اکليلایری وارد در سود لکن او تن کچی چچکلری و ولد قدر صکر قورینه
 مایل اولور کوکی قالین بوروشق بورول و تان ايکن ظاهری سیاه
 مایل قوریزی و باطنی بياضند اما قور قدر صکر ايچي قورینه مایلدر
 پرمقار اراکند اذ بلدی و قدر بر لطيف کلر ايجه سی ظهرون کلور و بو
 اجلدن انا کل کوکی ديشلور و بو کوکنک بر خاصه سی بودر که چله کولورن
 ذرا ده حليانور ذرا بردن استخراچ اولور قدر صکر بر هر چه حفظ اولور
 پک قورزی اوليه بر فاج آيدن صکر بره دکله يته يشا هر بر کوز نيز
 ان بو کسک طاعنره قيا اولور و زون پتر صمان بسطنه جک قدر طيرنجی
 اولسه نما ايدر **طبیعی** کل کوکنک طبیعی مختلطه در بر مقدار رطوب
 و حار در جزئی یا بس و بار در **در منافع خارجی** کل کوکی باشا اثر لسی
 ايچون مدوح بود و ادر کولک حرا تندن و کولک هر و زدن حاصل اولسون
 باشا اثر لسی حرارتندن ايسه کولک مزبور دی و کوب و کل صويله قارشدن
 آننه و شفته سوده لر و باخورد اينچنده بزور اصله بوب او لر و لئا
 هر و زدن اولور قدر مزخوس و تانک صوی مقطره بيه قارشدن بوب و
 مشروچ او زره استعمال ايدر لر کولک مزبور ی شم ايتله د ماغده تقوی
 والله نفا اعلم **باب** در بيان قان بودان اوقت
 و قانک اوقت بوشنا چقه قراوی قورین دبرلو بونک ايکی نومی

د

وارد

ا

وارد بر بونک چوق و نازک و دکومی و بر مقدار قوبلو و سياهه
 قورزی ساقلری اولوب او زونچله و توبلو و اطراقی کورنگلور پراقلری وارد
 ساقلری نه پيشنيل کستانه سرنگنده و آوی کوچکی دلو کلو باشا لری
 اولوب آجلد قلری و قندک اينچندن کورنگلور و بيشل و او در بيه صکر توبلو
 چچکلری ظهرون ايدر کوکی بر مقدار بون و قورینه مایلدر قورزی و خستین
 بر لورده و اشلائمش تا دلا لورده و قير لورده و دائم کوشنلو بر لورده بولسون
 نوع آخر اوله مشابه در لاکه پراقلری اصغر و دکومی و ساقلری
 اکبر **در طبیعی** بوا و تلر و شوی بجا اولور قدر نیک یا بس و بار در و غایتله
 قانی نازک کوبه که قانی بودار لر و سبب تسمیه لری دخی بودر **منافع**
داخلی قان بودان اولری قانی جبر صلتا لر هر نه در هر دم ساقلری
 اولسون حتی بعضی لر ديشلور که اوت مزبور ی مجر دله و موقعله قان تان
 اولور هله محققدر که بوا یکی اوت غور تلرک حین فطرطی ساین و تلر دن
 زیاد و نسکین ايدر پراقلری صوره و یا سرکه و یا باد ده د قناد و ب ايجه لر
 و بوندن ما عدا اخی بونک سوسین و قان ايله کلان اسهالی قطع ايدر
منافع خارجی بپراقلری تاغ ايکن دکوب یا قانی تان باره لوی و ماده لو
 د لور و علنلری و سرطان علنتی تهن ايدر قور کوسین دکوب غبار بی علل
 مذکور ايچنه اگسه لر کتلان منافع مزبور حاصل اولور و الحاصل باوتون
 کالایار اولور بر **والله اعلم** **باب** در بيان خشناش
 بو صکر کته معلومدر بوست ناچقه ماق ناغرا دخی تا د لورده و باغچه ده
 اکبون بونک دهرت دهر لوی وارد و اینچن چچکلری ايله بری برندن
 تفريق اولور کولری و اولری و ساقلری و سوس لریه مطا بقدر در بری
 بیاض چچک و بیاض تخم و بر بونک چچکی قورزی و یا کلرنگدر و یا
 کوز رنگدر و تخم سياهه و بر بونک چچکی بیاض و دکمه لری طر قند
 قورزی نقطه لر ايله سر پلش و تخم بیاضه مایل صا ر ايدر و بر بونک تخم
 بونرنگنده و چچکی دکمه لری طر قند بیاض و سياهه مایل قور نقطه لر ايله

ب

30

40

ج

و با سکر لبر انگشت صوی مقطر لند قینا دوب ایجه لوقاعه کلیه درک و یا و با
 خود غیری سموم ایچون ترکیب اولان معالجاته صریح و متداوله اوتخی و کونخی
 او نغیه لر ذریا باش اجزا لرین بریدر اوتخی و یا کونخی قزو دوب و سخی ایروب
 ساد و صویله و یا خود سکر لبر آغناک صوی مقطر لیه ایچان بولور و شاه لینی
 طاعنله خنباری مزبور یومرله آغنله قارشدروب و سخی کر میده و یا
 طوغله او زدن بشوروب یکن استغفرخ و بوزک سو سیرین دفع ایبره و سخی
 هر دو لوقا ذل ایچون عینا مذکور دن اوب سخی اولمشن خود یوانک
 لینی و بر یومرله ناک صا روسی و کفایت قدر بولور اوتیله دور تا و ده
 لا نایغ کیمی بواش آتشدن بشوروب کوندر برینی بیه عکس مذکور بیه
 نافعه قان نوز کونکی دفع ایچون عینا مذکور کی کلبش کور کل اونی ایله
 قان شدروب بیه لر غباری مزبور یومرله قان طبعی بولور بله بله قان کون
 متوالیکه حاصله بولور و دوشور مکدن حفظ ایبره و اگر بومعالجه بیه
 سخی اولمشن قان من قانسه اوقوی اولور **منافع خارجی** صور متداوله
 بر نایغ بار او تیدر ذریا انواع اسکی یان لوی و اشلمین عکس لوی و چیلان لوی
 شفتیه و تنبیه ایبره اوتخی و کونخی صوده و یا سکر که دو و یا باده ده قیشاده
 مطبوخ خیله عکس لوی غسل ایروب ایچنه غیا و پی اکه لر غباری یان بیه
 اکملک و یا برونر جکک قان لوی نشکین ایبره اوتخی و کونخی قینا دوب صوی
 مطبوخندن آیا قلو بر کیمه چیلان طویق بوزک سو سیرین نشکین ایبره اوتخی
 مزبور ایچین بر عورت کونکینه و آرنجه او رسه و یا خود کون و اوتن بولور
 پیلنه او روپ یا قی ایتسه حیض غرضی قطع ایبره عصاره کونخی و یا خود
 صوی مقطر لینی قوتیا ایله قارشدروب کون اقطار ایتک کون بر مدینه
 قنایت نافعه و کون لولا قوتیای بر قاج دفعه کل صونینک سبوندر و ب
 هر بار غسل ایتک کون اوتخی و کونخی بر آبره و کوب یا قی ایتک لور و بومری
 و شیش لوی و دریا آتشدن او بوشن قان و امثالین طاعنله غیر والله اعلم
 در میان چیلان بر معروف عیشده بوشن قان بولور

ب

در

310

ا

در لوستاقو یوقدر عصان کونکدن ابلک کیمی ایچنه آصه لری اولوب
 بر بوزنده یا بیلون کیدر و او زرنه کوجن دو که چقلوی داد بر بولور قلو
 برده ینه کونکون او زرنجه و قویلو صا پلر او زرنه اوچر پرا قلو و ادرک
 بش بر موق اوتنک پرا قلو کیمی اطراف کونکلو در صنف برندن خروچ ایتکون
 بونجه پرا قلو کیمی ملغوفدر صر و علاه سی لیشل و اسفلی کولی رنگنه در
 چچکی بیاض و بلور و آری و اورتنه سده صدک و بکیر نلن چچکلر بیه
 الجمله مشابه در چچکلوی دکلد قدر نضکوم بر قمری و ایچ کونکیم ایله
 ملور و ایجه سی لطیف و مذاق طویقیشی حاصل اولور کونکی سیاهه مایل
 و نوبلو و صچاقلو و ایچ بیاض و مذاق طویقیشی حاصل اولور کونکی سیاهه مایل
 کیدر چیلک قوئی و اوتنور لوده و یا نغیه لوده و طاعنله در خصوص
 برایکی سنه مقدم اوقی احراف اولان بر لوده کد بیلغدن بر **طبیعی**
 چیلک بارد و یا بیدر **منافع داخلی** چیلک اوتخی قینا دوب ایچک
 بوزک سو سیرین و حیضی قطع ایبره عیشی یکن سوز لوی دفع ایبره
 طبیعت لوی حازه و صفر و تیر اولان کسه لر نایغ و کونکلو در حاصل جوز
 انسان حرارتدن حاصل اولور جمیع غلال ایچون حرارتی دفع ایچون بودر
 نه و مهله استعمال اولور سه او سون صوی مقطر لینی بولور در خصوص
 صدک توسع ایبره و حرارت کور قان یعنی صا بلغی دفع ایبره و سخی قان
 تان لر او بون و بوزک قزلغنه که دم محترقدن حاصل اوله نافعه
منافع خارجی چیلک اوتخی و کوب یان او زرنه قویله لونی تیرین
 ایبره اوتخی قینا دوب صویق اعزده طویقیشی لونی قوی و دیش لری
 بر کیدر و اعز جور و غنی ازاله ایبره و نضک بد رایجه سیرین کیدر در
 پرا قلو بیدر عصاره صی صر و لور قوی و قیا و صقلوی نب بر ایبره یا
 خصوص بوزده بولور نالی تیرین و ازاله ایبره بولور لونی قمری
 لکه لرو قیا و جقل بولور کسه لر بواتنک عصاره کیمه و یا خود
 صوی مقطر لینه بولور لورین غسل ایبره لور و سخی عصان سن بولور اصله

ب

خ

و جو غاژان باه لری و هسا دینگی کیده و کوکئی سر کیده ابله قینا د و بیاق و اینان
 و قی شیشلم و او نویدی و خوشی اذاله ابر برین قان برین عمل و طوق ابله قان
 یا قی اتمک باه لری و ماد و بخلش ز لولکر و ساینچو و کش و دلم اشلیس علفری
 تیریه ایله بر کس ننگ کوزین رتک او لسه برین لری و اینی باقر قان باه
 ایجنه قویوب طور کیجه باقم مراد ابله کله اولان ابله دن کون لری صاف
 خوش و له برین قان و ننگ صوی و مقطر ای اعضا د ترسه نا فعدر صیق صیق
 اخصایه سور و سب کده یا بعلت دات قور و بر صوی مقطر برین ابله سور سله برین
 ایجنه بر لری اصله و سب الی اوز رتبه وضع ایکنه برین قان قانیکین ابله
 ایاق قلیبه چیلدق طیان التسله قویوب اوز رتبه کزیمک عارض اولان سله
 نا فعدر دیر لری و ابله کلا اعلی و دخی بر اوت و ادر که روجه دیا برین
 و فرقی کده ساینقوله دیر لری برین شفا اوتی و بر اوتی دیکر جوق برین قان
 ابله طهر صبر برین قان و چون صلیبه اوز رتبه اولوی برین صیقه منقسم
 و صر قسک اطراف کون کون در هونل برین قانیش برین طوری اولان ابله
 ینده تا برین کون کون نازک و کون برین قان برین قان و در سنا قان
 چیت صیقه نهایه صیقه برین کونک و میا صبر برین قان و صیقه و صیقه
 برین قان و کله قند کون برین قان چیلدق کله کونک و کله کونک
 کماله کله قان قان کونک یا لیسور لری کونک و صیقه قان و صیقه کله
 طبعی بارد و یا بسله و در شوی برین قان و کونک کونک قوت سله
 برین صیقه و صیقه و صیقه سله سله برین قان و قوت برین اوتیک هر دین
 یا ر لری برین قان و صیقه اتمک کونک برین قان اتمک فرنگی برین قان و
 دیر لری کونک و برین قان برین قان صیقه قینا د و برین قان اتمک اولان ابله
 نصیح ایله برین قان برین قان صیقه ایله صیقه که جوق برین قان و یا قلیش
 ایسته کتوری برین قان برین قان قینا د و سنا اتمک و یا نازک برین قان و کونک
 عصانه برین قان کونک کونک برین قان و کونک و کونک صیقه دیر لری
 اتمک برین قان برین قان اتمک اتمک اتمک اتمک و یا نازک و یا نازک

قینا د

ب

ک

قینا د و سب یا قی اتمک کونک انسانه و کونک حیوانه اولان کونک
 تان یا ر لری جیبر صیقا د لولکوا شلین علفری او کله دیر اوتی و کونک
 صیقه د قینا د و سب صوی مطبوخ حیلله مضمضه و غرغره اینک اغز جوق برین قان
 برین قان کیده برین قان ایله هر دین لری یا ر قان کونک قاسقده و غیر برین قان
 و کیده ساینقوله و کونک برین قان اجزا لری عوز دیر و کله دیر اوتی و
 قانیه لری برین قان و لقا دیر قوتی و ادر که جوق کله قلیش اتمک اتمک
 کونک برین قان اتمک لری لری اتمک قطع اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
باب در بیان طهر متشلا بعضی ابله اتمک قوتی یا ر
 اوتی و قان کونک دیر لری و دخی برین قان و دخی برین قان و بعضی ابله
 قان کونک برین قان اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 خصوصاً قان اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 بر مقدار قوتی اوله برین قان و اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 و دیری و اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 سنا قانیه متصل دیر کونک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 و بر قانیه قدر برین قان اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 چیکلری و ادر برین قان اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 قون قدر برین قان و عقده لری و صیقه قان و کونک اتمک اتمک
طبیعی درجه نازده یا بسله در بلا حرارت طاهره **منافع** اتمک
 ذی قیمت و انواع سوس و طاهره و صیقه اتمک اتمک اتمک اتمک
 اولان اسهال و انواع لوزان اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 اولان متشلا تان کونک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 حالده قروین صیقه اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 و یا با د اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک

ب

۴۴

ج

منافع خارجه اوت مزبورى با دوده قيناروب اول ياد ايله
 يان لرى غسل و تنقيه ايند كدرنگون بواوتك پيراقلىرى اوزر پيشه
 بقايه لرى يا خود غنابى يان ايجنه آكه لريان فى تيزا و كلدور زيرا
 او ايلدن جوبانلر بخر به ايشلدن كه مجروح اولان بيلان اوتور بوز
 بولوب انكله يان لرى معالجه ايدرا عشر بعد اطباء بجه بخر پيس
 ايشلدن و الله اعلم **باب** در بيان علف البطل
 يعنى قازيسى و قاز اوتى بونستما چي عسقو يا منه واسره ترمينك
 دخمه درلر نمناك جاين لوده و وصولك زهر اولور قاز لوبواوتى يك
 سهر لرى بواوت دائما بوز زهر كو جان مچن قولانغى اوتى بونستدر
 پيراقلىرى اغز اوتنك پيراقلىرى اودون و ايك طرفك مشفدر لاكم
 انلردن توبلور و اوست طرف ليشل و انت طرفى كولى رنكته مايل
 و لسو بومشاق و مذاقده عفوست و ادر در كوي و ايجنه و نازك
 اصمه لرى اطرافه بايلوب طيار اغه دو قند قلبرى بيزه كوكلتور
 و اودون صابرا و زهر اوتون صابروى رنكدر ليش باق اوتنك
 چيكلدنه مشنا به چيكلرى اولور كوي صيحا قلور بقرقش قدر اوزون
 ظاصرى قوشيه مايل و باطنى بياض و رنجه سى كسكيدنر بواوت
 صبح بر زمان يا لنگر بولقان زيرا آما بايلوب برون اوتون بونى
 حاصل اولور **طبيعى** ياره و با بسدر و دوشور من قوتى و ادر **منافع**
داخله قاز بسنى ياره و ده با خود سر كه ده قيتا دوي ايجان بوزك
 صوبر سين و اسهالى و صرد و ر لوان قان قاننى و خور بولون و حمار نوما قان
 بياض رطوبتى يعنى بيل صوفلغنى قطع ايدر اوت مزبورى بلان اوتيله
 برابر بيل صوغلغان صلاوك ايدر **منافع خارجه** بعضلر ديشلدن كه قاز
 بسى اوتيله بر كه در بسنى سلسله بوزك سودك سون كسراوتنى صود و طبع
 ايدو بسوى مطبوخى سبب قلىن اغن ده طونسته لود ريش اغز سين دفع ايدر
 اوتنى ازوب باقى ايتك اعضا و عرقا لثماء اغز بونى شكين ايدر بسوى قلىرى

قزل

۸

ك

قزل كوزلر نافعدر ايجانبه نزلنا صلا بولون كوزلر اوتور بيه قويه لوقلا غنى
 كيدن اوز و نازله سين و ايجين كسر پيراقلىرى كسرا و عصاره نزلوا صلا
 اوزون بزه يعالجه لوبون قانغى لشكين ايدر و الله اعلم **باب**
 در بيان نيشتا اقبولون يعنى ليش برى اوتى بونستما چي بونى ليشنا و بوز
 برست ديزان بونيله اوج دوز لوسى و اوزر برى كسرا و اسهالى
 اكرت در صولان و نيشتا بوزده اولور بونى ليشنا و نازلا و كوس
 اولوب باوزر نه اوتون صلا و كسرا بوزده و بوزده چيكلدور و اوز
 بيايلوبه ليشنا و اوزون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 و اوزون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 شكلى بونى كسرا و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 قوزى بوزده اولور و بوزون بوز بايلوبه و بوزى و بوزى بونستما قلىون ايجن
 بوزى بوزى و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 چيكلدور و ادر پيراقلىرى اوزون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 كوزى بوزى و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 ياره و با بسدر و دوشور من قوتى و ادر و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
داخله كوزى نازك ايجن و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 عاتلوسينه نافعدر و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 ايجان صلا بولون ازاله ايدر كوزى صود و با بسدر و دوشور اوج لوبون و اوج لوبون
 قيتا دوي ايجان قان ايلوبه كوزله اسهالى و انواع قان اقمه سين و بوزك سين
 قطع ايدر پيراقلىرى صود و با خود صولابه قان و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 بوزى ايله ايجان ستمه و قن ستمه ايدر دوشور و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 كوزى بوزى و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 ستمه ايجون اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
منافع خارجه كوزى صود و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون
 ايجون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون و اوج لوبون

ب

ج

و ارد مر آنکه صلواته یا پیشتر آنکا صا دیوب و جوق او از بریده ساین
 او تلوای التینه آلب بصاد و از آنکه کویچر زیر آنک اینجه و بیاض
 کوی برای چینه غایت زهرین بر کوی و اوستی کلسه ده بکبیدن
 سهر چیکلر یا در جوا فرکت مایل بیاض و ایچی پوش شکل مخروط
 اوزن چادرم و یا چاکه مشابه در یونلرد و کلد فدان صکن ده کوی
 دو کله لرا اینجند سیاه تخم حاصل اولون **طبیعی** چادر چیکلر اونی
 بر مقدار حار و یا بدمر **منافع** **فلسفی** پیرا قلی بلنک عصاره کسپل
 عمل آید و در تخندن اون یکی ویا اولون التی دانه سین دو کوب با ده ده
 و یا کوی صوی مقطر نر قارند و ب ایچک بول و مقانه بلنه لوبور
 کدلر چیکلر قسطیرا و لسان صلی صلیح و اخشام ایچک بولور
 نافعدر **منافع** **خارجی** پیرا قلی بلنک عصاره صنی شرب سرکه سیاه
 و آریه اوله مرهم کوی و اینجه قینا و ب عرق الشابه اور ساین لوبور
 لشکین آیدر عصاره مذکور کوی سرکه و صولن ایله قارنده زهرین
 سومک خشنون و او یوزن یکد مر عصاره صین سرکه و کل یا غیله
 قارنده مر و ب بعد ایچینه بز لرا اصلایوب التی و شفقله بغلسه لو
 باش اغریبینه غایت نافعدر اغریبین و نفع آیدر چیکلر ندر قویطر
 اولنان صوقن لخر اولون کوز لر غایت نافعدر کوز لر اقطار آیدر
 و یا اول صوده بز لرا اصلایوب کوز لرا و سینه بغلیه لر برکت مشانه
 و بول بلندن و مشانه طلا شندن رحمت حکمه چادر چیکلر اونتدن
 مقدار وافر جمع آیدوب و صوده قینا دیوب اول صوده و جقلر کویچکه
 و اینجه اولون بو اونک عصاره صین اق خرد لاوننک عصاره سیله
 قارنده مر و ب بز لر و یوزن ده اولن لکه لر سوده لرا لمری ازاله
 آیدوب بر لرین اصل مرنگ اوزده قبلور برکت نل جوق بود و کلد بان
 اولسه اوت مز بودک چیکلر ده کوب و صیفوب عصاره صنی اول یاره
 سوز اول یاره فی بین قرو و ب نیمی به آیدر و الله تعالی اعلم

ب

دخی

ا

دخی بر اوت و ارد مر آنکا الاطینا دیر لر کوی کدن بش التی و صهر بری
 بر سر قش قدر اوزون سا قلم ظهور آیدوب و بان دالحق بله بر برینه
 کیر شمش و پیرا قلی جوق پیرا و ندر پیرا قلی ذکا و ننان چادر چیکلر
 پیرا قلی نینه مشابه در لاکه آلدردن کویچک و دو کمد و اوزون صا پیر
 اوزن کویچک و بیاض بلدن و ارد چیکلر کوی و ارد کویچک بیاض و اینجه
 و ناز کدن زار لار لوده اکن ارا سندن و لشفش طایر آقد بولور **منافع**
 بو اونی صوده قینا دیوب خطی نایچک قان ایله اولکراسه لای کسیر
 تاز کسینی دو کوب باقی ایچک آنک و کوز لر کوز لر ندر ندر ندر
 آقان قان کسین و الله اعلم **باب** **سین** در بیان هنر آداء
 و صدر سچ یوزد و مر لودا و دوا اولان اوت دیکدر فرنگلر بوکا غلار و سکا
 دخی در لر یعنی آنچه اونی دیکدر پیرا قلی نایچه کوی کوی و لید بغداد
 اول قوی و بعضی کدی دخی کویچک نیلان دیر لور ساین اولنک التینه
 صقل شمش نیلان کوی صوقلد خندن او **منافع** **فلسفی** کوی کدن التی بقا اصه
 ظهور آیدوب بر یوزن اطرافه یا بیلور و بولغولونک یتنه کوی کدنوب
 کیدر اصه لرتیک ایچک جانی کدن کوی کدن نینا بیلرینه دن بر برینه مقابل
 ایچکد کوی و صومون و قالین و سکر لری پیرا قلی و ارد در ماه نایچک کویچک
 و التون صا روی رکتک بلدن و آری چیکلر کوی ظهور آیدر بر اوت یوزن
 سینه یا شل طودر نینا کچا بر لوده و اولو نایچه و طاعلر ده بولور
طبیعی باد و یا بسدر و سوز چیدر بر نوع نافع یاره و ندر **منافع** **فلسفی**
 باد ده قینا و ب ایچک و یا خور غبار تی باد ایله یا بر مناسب صوابله
 سکر لایوت و یا قوزی قولاغی صوبیله ایچک اسه لای اولنلرم نافعدر پیر
 سوز سین و قان کوی کوی و حیض کدم معرطی قطع آیدر ایچک یاره لرینه
 و قرو حنه خصوصاً او یکدن یعنی اق چکرده اولنن غایت نافعدر بو
 اجلدن اق چکرده فساد و آروپ سیل مرضه یعنی ورمه مبتلا و غنه
 باشلیا تلر بو اونی جوق استعمه آیدر لرد دخی ایچک یاره قلع غایت نافع

ب

بوشنا چیکلر نایچک کوی کدن

ج

و مذاق لوی ناخوش د کله بر یونک دخی چپ کلوی پرا فلور آکسند ساقه
متصله بر نوع اوله کچی **طبیعتی و منفعلی** ذکر اولت ان جمله نان
اولری بارد و یا بسدر دشورمان و تنقیه ایتمک قوی لوی و در و صیقله
انجق یان لری محضه بر تان پیر اولری دو کوب یاره اوسته قویسه لری
یاره نی پیر اولر و هر و حر از نه نشین لری و بر و لری ایند و هر و او چینی
نوع یان اوق اول مرتبه قوتلور در که تان یاره اوسته وضع اولدیغی
بر له قانی نسکین **ایدر نه** و **دخی** بر نوع یان اوق و اولدی که اگا اوق
عصا سی و عجوی یان اوق دیر بر بو سقاچه ناپویق و نسویق دیر لری
بونک پیر اولری ذیتون پیر اولری نه مشابه دمالا که اولور و اعراض دیر
خصوصا کونکه قریب اولت ان و اطراف لری نه ایجه کونکلوی وارد بر ساقه
اغاجلو و سیاهه مابل قریزی و یکی ذریع قدر اوزون اولوب نه پیلان
آتون صا روی رنگن چپ کلور ابله د و نانشین باشقلری اولور که زمان
ایله آلمی لوز کار کنی هر بعضی و تجلیل بر غیر مجوسی یان اوقی بیان
ایدر لری که ذکر اولت ان پیر اولری و ساقله کوجه مشابه در و لری
چپ کلورین بر دور و مشابهت یوق قدر بر اوت محقق مجوسی یان لوی در
د کلید بر یو فصل ایکی و زرمیه الترام ایتم اولقند بر بیونمکه بیان
ایدیغی آتون عصا سی و تنک مجوسی یان اوقند اولان جمله خاقدر
و منافع موجود در و ایکسی بر اولدیغی ماملو ابله دم **طبیعی** بارد
و یا بسدر **منافع داخلی** بعض حکما بو اوقی بلخ ایروب در که بر
اوقی اوق باده ده قینا دوب ایجه بولی غایت ادرار و مثانه طاکشی
کسر ایروب سور هر و اما قریزی باده ایله یا خود صوابه قینا د و یا ایجه
صرد بر لویورک سور کین قطع ایدر و جمیع فسادات باطنه لری
نیر ایدر **منافع خارجی** مجوسی یان اوقی صرد بر لویان و قروه
نافعه تان استی دو کوب اوزدینه وضع ایتمکلرین اولر تان آن بوز
بعد بنشد و هر و نیر ایدر اوقی قروه دوب و سحق ایروب غبارینی

ب

اسکی

ک

اسکی و تان یان لری و نمازه لود لود کلور علقین اگسه لرا اول یان لری
تنقیه ایروب تین اولر و هر اوت مزبورک مطبوخ خرابله و یا صوی
مقطری ابله منضه و غیر غیر ایتمک اغن و بوغان خراحت و فسادینه
نافعه اوت مزبورک غبارینی سرکه ایله اصله ایروب ینه تخفیف
اولتسه اسکی علقین ایچون ابله و اوقی اولور و الله علم **باب**
در بیان طماوشان ایغی بو کادی کدی بو یجه سید مر بر بو سقاچه
زایچه نغادیر لری اگین آکسند و نار لار لده و چا بر لده چوق اولور
بر ایجه و در کچی و تو یلو ساق اولوب بو یجه پیر اولری کچی پیر اولری
و اولدی که اللورن کوجکدر دال لری نه پیلان اوز و یجه و نوبلور
و یومشاق دو کسه لری اولوب کماله کله قله نه ایجه کوجک و در کچی
ایغی بار د و یا بسدر و در و شق هرک قوتی وارد در **منافع داخلی** طماوشان
ایغی لری پیر اولری و لری یلو در کسه لری و یا سختی سحق ایروب غبارینی
کاشی قریزی باده ایله و یا اناز عصا سیله ایچک یورک سورین و سهال
وقان تو کوز مکی قطع ایتم ایچون نافعه لری و لکن علال مذکور ابله بر لری
سینه بولدی قله ایچق صوابه قینا دوب ایچک طماوشان ایغی اوقی
و ایچ کویچی بر ایروب و قینا دوب صوبن ایچک نغمت ایله تمول ایچون
نافعه لری **منافع خارجی** سرکه نل عقررت غلبه لری شیشمش
اولتسه طماوشان ایغی اوقی اوزدینه قویه شیشمش منافع اوله طماوشان
ایغی لری دو کسه لری یی یا قوب کولی قانی آقان با صوره و یان به اگسه لری
قان بری نسکین ایدر و الله علم **باب** در بیان
لبلا ب صغیر آتق یا بو کادی چا در چپکی دیر لری بو سقاچه ایچون
و بعضی لری اسولا چک دیر لری با غلده و یا یجه لده و چیلن با نشد
و غیر ی بر لده چوق بولورن پیر اولری صا دشق پیر اولری ککلور
کوجک و نازک و اوقی نه مش به در ایجه و اوزون و در کچی ابله لری

ب

ج

نهایتند اجن و طالعش باشقوری و در اینجین کوجک تخم حاصل
 اولون کوجکی بیاض و یوغلو در سر و قنی و بر اینجه ملو لاگ منتشر در
 فرنگستان کوجک زنی چقا ووب غسل ایدر ووب حیواناته و بار کس لره
 علف برینه و برور لره و بری نخیشل در بعضی یارده بوکایان دادوسی
 در لره بوستنا چقه بنیستقه روسای یعنی آسان چهی در لره اولون خراپرون
 اوئی کجی راوتدرا لاکه ساقوری دخا چجه و میر قلری دخا کسوز در ساق
 نصف ذراع قدر دخا و زون اولوب نهاییستند چتا لره باشقوری و در
 اینجه دارودن چوق کوجک ظاهر بوذر نکلو و باطنی بیاض تخم حاصل
 اولوب مذاقی بر چنگ کبدر نیجه و یلا ییتند بونی تار لره اکوب آند
 بشور لره **طبیعتی** کوجکری و اقبار و دوابسدرو بر مقدار خرقیدر
 اما اوئی درجه اولره بار و دیوست و رطوبتک معتدل لره قیل اولون
 دخا بولدر **مناخ** **دخا** آبروق اولون کوجکری بی صوده قینا ووب
 ایجان بولان سخنی دفع ایدر و بول بونی کشاده و مشاخر طاشخی
 کسر و قارن صوغلی فی صلاک ایدر خصوصاً طومر منبته کوجکی بر آکس
 طبع ایتد که مطبوخ مزبور دخا خای و یا قینه ده چچکی دو کلد یغ
 و قتلک مطعونه اچور ملک ناغ **در خار** کوجکری دو کوب یار لره
 او زینه بغلسه لره یار لری اولون **دخا** بر اوت واد در که
 اثنا بعضی یارده صاغریغدی و صیچن بغدادی و صیچن آریه می و بیات
 چا واری در لره بوستنا چقه دیولوله لره بر اقلری او به بهما قلمبه
 بکنه لاکه اندون قصه و کسوز در ساقوری چوق قدر و بر قرض قدر
 وکاه دخا و زون و یوغلو و اینجه اولوب دو جبه او تنک باشقوری کیمی
 باشقوری واد در تار لره و چای لره و یولتده و مترا کستانه بو زون
طبیعتی یارده و یا بسدر **مناخ** صاغریغدی سرکه و یا آکشی یارده
 ایله ایجان انواع بوردک سوسرین و صیغره طری و حددن زیاده اولون بولی
 و بیل صوغلی قطع ایدر **دخا** سحوق ایدر و غبادی برک نیشتر بر لره

ب

ایله

ک

20

ایله اکلا اولنسه اینده امرض مذکوره نافعدر بعضی کدر بمشوردر که
 صاغریغدی قومی چوقه و یا صوغریغینه قویوب بو ییتند بر کم
 کتوزینه قانی نسکین ایدر و الله اعلم **باب**
 در بیان یار اوق بو نیک دورت نوری واد در سر یارده و شبقه آدی
 واز در و نیجه و لاییتند اثنا اعتصا اوئی در لره اعتصا و مجروحده بستم
 اولون یغدن او قوری فرنگلور و رومیلر آکا سیدر پیش یعنی در وقت
 در لره در مورا لئی ایله حاصل اولان یار لره نکله معالجه اولون یغدن اوئی
 بوستنا چقه لره لره در لره دیوستون بدین حکیم بو اولون تنک بیانند در که
 اولون کبشک ساقوری دورت کوشه لره بر ذراع قدر وکاه دخا و زون
 اولوب او زین اسفلندن اعلا کسندک نوبان کجی برینه مقابل
 او زینجه و فراسیون بر اخی کجی نوبلو و میشه بر اخی کجی اصل فی کونکلو
 بر اقلری واد در چچک کجی بر اقلری آکسدر فراسیون اولون کجی کجی
 دو کسدر لره مشاخر ساقولک متصل اولوب اینجه سیاه تخم حال اولون
 بو اوت طاشقور لره و بو قور لکین ییتند ساقوری ایکی ذراع قدر اولون
 اینجه یان دالتوری واد در بر اقلری او زون صابلو او زون کس یارده
 او تنک بر اقلری نه فی الجمله مشابه ایکی طوقن طوبو و کونکلو در نخسی
 دو کسور و دیکلو و وکله لره اینجه حال اولون بود وکله لره یاز بیتک
 دو کسدر لرندن زیاده دو کسور و کسدر او چچبسی استلغاش طلمبر قلر
 و یا غلره اولون بر اقلری کونکدر چوق ظاهر ایدر و وجود او تنک
 بر اقلری نه فی الجمله مشابه اولوب بر یوزنه دو ستمشور در ساقور
 قرض قدر او زون و دوز و نازک و بیاضه مایل قرضی در ساقورده و او
 بر اقلر کونکدر چقان بر اقلردن کوجکدر چچکوری کوجک و سیاه
 مایل قرضی و ایدر در و بر چچبسی بر لره و تدر بر ذراع قدر او زون
 و دال بود قانو در بر اقلری فی الجمله چکر تان لره او تنک بر اقلری نه
 مشابه و فراسیون بر اقلری کجی بیاضه مایلدر و اطر اقلری کونکلو در

ب

ج

صاف من قاشی لشکین ایدر وایام قلبانه ایاغ فی یقیر بر و یقین شین المین بر
 سکرله دل مشتی ایسه ده قور و کین یقین ایدر بید خبار بنی یاغ چه
 اکملن منی بولده در قوروش و شلف صوی ققطر نوح بر لور اصلاره و قیل
 یل و خزامی و خچیک اوز نرنه اوز من اول حلقی انزاله ایدر معقاع او کین
 اسهالدن در حمرار شین و استین در دفع ایدر و طبعین شین منی منی کین از
 نایب بر منی **در بیان بر اصمه بی بوکا غا ایلیمیشله چینی صر**
 منکشدن منی در لوروشنا قچه سور سقه لور بچه ندرین و اوز نیل و خچیر لور
 یعنی ایستغان اوز منی کین در قالین طلور اقلن اولور ایچنه اوز نون و اولور
 وارد نر بر اوز نون یا ایلیون کین بر اولور کینده بر اولور نینه مشابه در اولور
 آلمدن کور خلیت و زیاغ بلبلقل و بر لور و قور در صر ایلیمیش بری نینه مقابله
 اوز نون صلا لور اوز نون منکشدن کین بر اولور لور خچیک لور اولور و کین
 مزاجه لور بوقدر کور کین ایچنه و حوق و استغفر بوقوت یاز و قوروش یا بشده
 و بواجلدن ایاغ شنتاده هیز لور بوقوت الله یا شلورین دونا در لور و اولور بوقوت
 استغان بوز و بیکچ ایزک و قات ایدن اوز کین و قور لورک یا منلرینه طاقوب
 دفن ایدر لور کین ایچنه ایدر و یا بسدر رود و شین یقین **تاقوب و طاقوب**
 بواوقی شود و ب و شوق ایدر و غیا ایدر کین یاده و یا ایله که الله ایچلت
 بوزک سوز سین و اسهالی و قان بوقور کین وضع و قطع ایدر صر منکشدن سنیات
 نازن بر اولور نین سر که الله و کوب ایچلت صاعر سبلان صوق بینه نافع
منافع خارجه منی صر منکشدن نیک بر اولور نین د و کوب و سوز و کلر ایچله
 شاف دوز و بید بعد بن صاعر ب رحمة خال استسه لور حرم ایزرین و دفع
 ایدر و نون کین و یا خن ده طوموق دیش ایزرین نیک کین ایدر و نون و یا نون لور
 ایزر و قلری بار لور استنه قویسه لور یان لور یقین ایدر لور لور اوز نون صیغی
 آقان عبیرت مصر منکشدن نازن اونی فوجیه قریب ایکی بولر نینه بغلیون
 کتون نافع در بوز و بوجه اوزن حاصله فی اکمال اولدی وضع ایتکدن حفظ
 ایدر برون قانی حوق آقان کسه بواونان ناز کین د و کوب د بکته و بوقازی

طولانین

ب

ک

طولانینک بغلیه برون قاشی لشکین ایدر و الله اعلم **باب**
 در بیان بیان اصمه سی بوسه نایچه پابوت در لور بونک کی نونی واری
 او کینسی کور کندن اوز نون و کوشنک و قور نین به مایل اصمه سور و نایچه
 اولان چالی به و آغاچه وغیری نسنه به یا بشنوب چقار بر صاپ اوز
 بر قاج بصی و اوز نین و بر و یا ایکی برده کور کین بر اولور و اوز نون کین
 منکشدن سر کند ده دوزت بر اولور خچیک لور اولور نین منی حاصل اولور کور کین
 نون قریب قانچنه در استغالی صیغی اولور در بو کور کین منکشدن و کور کین بوعندن کور
 اولتان بر اصمه سنه بالکلیه مغا بر در لور کور کین یاده و یا بسدر بر اولور
 بر مر نینه حاز و کسکین در کور کین بد نیک بر مر نینه یا قی اولنسه جلد قیلور در بر
 نین کور کین کذلک حاز و کسکین در بونک بری بونک کور کین و کین ایچنه
 اولخله بومقامده نوری مناسب کور کین ایچنی منی منی و اولور کین
 اکش یا خند قلد ده و د بوز و چنلر و آغا جلد دیس لور او کین منی یا بشنوب
 بوز اوز بر چقان منکشدن او کینسته صوا فقدر لور ایزر و قلری اولقندر کور کین کور کین
 و خچیک لور بیان و خوش لور منی و اوز نون خچیک کین صکر بوز نیکده نوبیلر
 ظهور ایدر و ب زمانه منکشدن روز کاردن طاقوب لور و نون منی نایچه
 کوشنه لور نون قالور لسان اوز نون منی خریف و کسکین **منافع مالک**
 بیان اصمه لور نین نین صوق ایدر و غیا نونک بر کین صود انت صوبله
 و یا خود نای صوبله ایچن رطوبت بلغیه و صغری اشاعیدن سور **منافع**
خارجه منی بر اولور نین د و کوب یا قانسه لور کین قیاده مهر و ایچق
 و بوز لوش طرقلری بر مقلدن چقار و نون و الله اعلم **باب**
 در بیان نین نشات که بر بونن یا بیلدن او ندر و نونک انور حوقده
 و کین بونن ایکی نون حرا در بر بری اذخر یعنی ابرق و شیدر که بوسه نایچه
 بر و نون و بوز و نینه در لور بونک اوز نون و ایچنه و بوز و نون و سید
 بوز نون یا لیش و سر اصمه لور و اوز نون بر اولور اوز نون و اکسون و سیوی
 و سرده در حیوانات اذن غایت حفظ ایدر مایق ایچنه و اوز نون اولور

ب

ج

دفع ایدر قاز او تنگ صوی مقطری کج و قوجه کسته لرن قوتلرن
 اولان صوغلیانی دفع ایچون نافعتر **مقاصح** **خارجی** قاز او تنی
 دوکوب عصان کسه بز اولاد ووب فرجه اولخال ایسه لر حیضی
 نسکین ایدر عصان کسین قوتلخته اقطار ایسه لوانجندن اقلان جراحی
 کس مادی بطنشده لوکوعکله اقطار اولشسه اتی نخی نسیه ایدرس
 بصل لر صغصان سی و صوی مقطری جمع حرارت ظاهر و باطنه دفع
 ایچون غایت نافع دوا در اولصکله ویا اوز نسیه سن مکل قزل بل جراحی
 یاز لر خصوصاً اولک و دیشلرن عورت غلبه لر سنک حرارتل یاز
 وکیشلری انواع فساد دن منع و حفظ ایدر عصان حرورن ویا خود
 صوی مقطری بیورونه حکمت قانی نسکین ایدر آنکل مضمطر ایتمک
 دیشلتنان چور و مسنه ابو در بر قانجی و کوب یاز او ستر نه توبیل
 صرد و در لور صراحی دفع ایدوب یاز فی نین ایدر استقرا و یورک سودکین
 واسه لقطع ایتمک ایچون بر هرید و ادر ایکی فیضیه قاز او تنک اکوب
 بر نخی و قینه شرب سکرک کسه لک قیناده لر فصل سوزوب وایکی قامت
 بز لر ایچنک اصله یوب جیملین معدن و کوبان و ییل اوز نسیه قوب لد
 جمله سی منقطع اوله لر **دخی** هر اوت واده که دیور مقود بدین حکیم
 آنکضار دانه مؤشفت دیشلدر بر اولوزون ساقی واردر و اوزنن چونی
 بوغملو اولوب ایچندن دیر اما د اجماع آنجاچنک نیرا قاری اولوز و ذنب
 الخلیل یعنی قوش او تنه مشا بز و کوبکند ندر اولن مدخلی یوقدر و کین
 او تنک طبیعتی بارد ویا نسی و دوشور کج اولغله ندر کوشان ایکی نوع
 قاز او تنک نافع اولق قوی علتله بو اوت دخی نافع در و اقه نکل علم
دبا در بیان ذنب الخلیل یعنی ات قوش و نخی نسیه
 قوش اوتی در بعض دیارده کوکوجن قفتان و کدی بلهان سی در لر
 بو سن اچه بر سلفیقه دیر لرونک ایکی نوعی واردر بر کس و بری
 صغیر در کسیری اول فصل لر تبصیر ظاهرا نیک کده جوز آنجاچنک

ب

دخی

ب

قوت لر کج کورک و ایچوش ماشق چغوب بعد اولوزون و دسکی
 و جوف و بعد متاوی اوزن بوغملو ساقی حال اولور اولوزون لر
 د ایز اما ذرا ایجه اولوزون خزشین و جام آنجاچنک بر اولوزون نسیه
 خروج ایدر عصان بر نسیه کج کورک کوز نواوت بو قار و چغوب قینه یا نسیه
 بو لوزون نخی و نایبانه ویا غیره بطایا یوزن کج و نخی بو قدر کوی کوی
 و آنجاچنک لوزن صیبا مار کده و صولاق و غسلاک چغوب لوده و خند قلدن لور
 اما قوش اوت صغیر ک ایجه و سرد و سکرکی خزشین بوغملو ساقی اولوب
 بوغملو نخی ذنب الخلیل کسین نیرا قوتلندن اولوزون خزشین و سرد جیرا قوتی
 اولوز کس بر بر آنکل بر قاج بوغملو لور بو اوت تو فیکه یاز و ذنب لور
 و سائر ایجه آنجاچنک یا لور نسیه اشکینانده آنجاچه برده و نسیه ایچون ستم
 اکسی یا زینون و قوشملو یاز لر نه و بعضی نکل و قوشملو تادل اولور و او نکل
 اولوز و لور ایکی نوع قوش اوتی واردر که بر اقلری اولک بوغملو کسین
 خفونک و سرد کک و ایجه لکن مشابه در لکن شرفه شرفه اولوب داین
 اوزنر محتمعه کلاذریک که کوزنک ظهرو یا نیک کسین بری برند بو قوت
 جمله سنک قوت و نایب بر در **طبیعی** باد ویا ایدر صغیر کسین
 آنکل ایچون یاز لوی بقومک ایچون غایت ابو در **مقاصح** ذنب الخلیل
 اوتی صوده و یاخورد باوده قینت و ب مطبوخین لجمک ویا خود
 صوی مقطری ویا اوتخده کوب عصان کج ایچان صرد و لور اولوزون سوسین
 واسه نای و عددن زیا و کسین صغیر نسیه و مشا حوض مقطری سلس
 البولی و مشا لقطع ایدر خصوصاً جراحی کورک و مشا نسیه اولک و بر
 و مشا نسیه ایچون نسکین ایدر و مشا نسیه کسین نافعتر و دافع
 جوقه اولوی نون و قرقلر ایدر صغیر نسیه بلخی قوا اولوب باشا غیر
 اولکخور کج اولوزن کسینه قوش اوتی کویله صود قینت ایدر مطبوخین
 سخیقله ایچیه **دخی** قوش اوتی کویله صود قینت ایدر مطبوخین
 حکیم قانی نسکین ایدر قوش اوتی و کوب صوبله بر ایزان او ستمه

ب

ج

اگر که مهر سلیمان بعضی تار لاله بوده بودندسه لکن اکثر باط غلبه
 اولور بر دگر می بود و وز و بر ذراع قدر او زون و اعلا سی کوز با گز
 قور و غی کبی بر د و غش ساقی و در ایکی جانبند دلبرایش و بلای
 و سر د و دغه پیرا غنه مشابه پیرا قدری و از در لاله آمدن دخی صفتی
 و یله بقدر و هر ساقه او ز و اون ای کشر اولور ماز قلزین حوضت اولور
 ای واده و با آتارده کبی پیرا قلری آرستند بشل ایله محتلط بیاض و کوجک
 صوغا چقار سفکلند ای کشر او چروکاه زیاد چچکا قلهود ایدوب بونلر
 دو کله قدر مضکن بر لرند دگر می و غنور قدر بیوک دو کله لر حاصل اولور
 اولایشل و انجا سینه سیاه اولور لر کوی بر یوزنه قرین منکشر بیان
 و بو مشاق و او زون و بر مق قدر و دخی زیاده قالین اولوب
 راجحه سی کسکین اولور **بعضی** مهر سلیمانک طبیعتی مختلفه بر مقدار
 خصوصتی و جزئی ماری و دخی کسکیت لکن واد در **منافع** داخله سی مهر
 سلیمان کو کتی عینک عور نلرک اختیاری سز حملوندن سسیلان ایدن
 منی یعنی بیل صنوق قلزینی دفع ایدر و دخی شهونی آر قور و بیمه ک
 لطیف اولسون دیو باد می کبی شکر ایله قیاد بونلر بعضی کدر لکه
 سسیاه دو کله لرند اون ایکی ویا اون آلتی دانه سیمین بیلک شکر
 و یوقار و دن عمل ایدر بر پیرا قلزین بشل ایکن باده نه قیتا د
 ایچک و یا خود قور و سیمین سخی ایدوب غبار ندن مهر بار نفع دهمین
 استه ایچک آشا غیدن بلغنی با کلمه سورر **منافع** خارجه سی
 عور نلر مهر سلیمان کو کله یون لرند و بدنک ساین بر لرند اولان
 لکه لری و شمشیری ازاله ایدر لر و دیوسقور بیدر حکیم دخی بولچه
 یاز مشدر و دخی کو کندن صوغ قلیز ایدوب انکله یوز لرین غش ایدر لر
 تان پیرا قلزین آغز ده چیکمک اکثر می پیدا ایدر و بکشدن نازله فی
 چک ایدر مهر مهر سلیمان کو کتی د کویب در حاکمند او یوشنر قار
 بونان سسیاه لکه او زرنه یا قیاسه لر از در مازد فانی طاعیده

د

اول

ل

اول لکه نازاله ایدر کک لک کو کندن نطقین اولان صورده بر صلا
 سنجق کلین اول لکه او زرنه وضع ایشه لر نازاله ایدر والله اعلم
باب در بیان بصل الریح یعنی بوز صوغانی و غنور
 اکثر دیارده بوکا قازونی بوستانچه تر سقوج و تر سقور بیدر لر
 بوایت اکثر یا حیوان کندی بر لوده مثله بوللر ده و ذوقا و قالدین
 و سز استناد و غیره یوز لو و غیره بیدر لوده اولور قازون بولور و حنظل ایدر
 و بوایت ایکی د و بر لودر بری کبی و بری صغیر بر کبی هر سینه بر
 او زون و بیاض کو کندن ظهور ایدوب پک او زون و بیاض و بر یوزن
 و بر غنور چوق آینه لری واد در و یان آینه لری دخی چوق قدر و کاه اولور
 او زون اولور که انکله دمت بقلیب مهر بوشن بری برینه مقابله ای کشر
 کوجک و او زونجه و دیوز قوی بشل پیرا قلزین اولوب و دبیلین بر غایت
 کوجک و بیاضه مایکل ایچک لر کوی اولور بولور نیک کوجک و فونزی
 قولای او تنده کوی و کوشه لور حاصل اولور و انما صغیری کبیر سینه مهر
 خصوصه مشابه در لاله آمدن کوجک و راجحه در دخی قتی جوق
 اولور یعنی کفر بکلر آکا مگر آینه یعنی صغیر و کاه و بر لوبولک آینه لری
 دخی بر او زرنه بر برینه اولور قدر قار دیشور که آه ملک آبا قلری ایلشور
 او زرنه دوشور **بعضی** بادر و یو ایدر دوشور بیدر **منافع** داخله سی
 بصل الریح قازونی قور می اکثر لوده و قیادوب و سینه خود
 سرکه ده قیادوب ایچک و یا خود کخی حنظل ایدوب بشارینی او تنک
 صوغی مفضل ایله ایچک اسهالی و کسور قان بکوزکی و عور نلرک
 بختن مفضلین قطع ایدر معده نلر و سانس اعضای داخله نلر حرارت
 صغیر ایدر لری دخی ایدر جروج و او جاع و علل باطنه به اعلا د وادر
 او تنک صوغی مفضل ایله بختن باده برده صغیر ایچک صغیر و او زرنه سورر
 و کک لک شانه صلا شنی و قوی سینه و ب زحمت ایله ببول ایدر نا فضل
 او تنک عصا و کسسته دن بر ساعت اولور سنجق کلین ایچک سخته فی

ب

ج

و چپک و زنجی و لمن صمان اسقو لو فندس بون اونک کجا و نون صابو
 ببرا قلمی اولوب ایکی طرفدن ثابت چوق کر کلری وار در و کجک آدن قول
 و کر کلری دخی در بندر و سبناج اوتنه بک مشابه در آکله آندن س
 و ضبن و نوبلدر کر کلری ایجه و جوق و سیا هر قدر سقو جائیک کولری
 کبی بر اوت اکش باصولاق بر لوده اولور **طبیعی** اسقو لو فندس بون اونی
 کبی بارد و یا بسدر **سنانی** بر اوت یار لره غایت نافعدر زین ایدر
 حرارتی و آتشی منع ایدر و کوب سرکه ایلما بجمک و یا سرکه ده قینا دوی
 ایجهن طلاق شیشه غایت ایدر و آنی کولج ایدر و والله تعالی اعلم
باب در بیان انکوک کوی بوکا دخی چیا بخنی اونی دبر لر
 و بیلان کوی دخی دبر لر بو سناجچه غویبی قود بر دبر لر بعضی عطار
 بونک کوی قزل هم برینه بیع ایدر لر و کجک شیدید کلمه بر اوت
 یوکسک ملا غلره ده جوق اولور ببرا قلمی و صغیر در دین قلمی و قند
 سیبوری و دلیق کوی قوزنی دنک ایلله ایلله مختلطه بولور اوون و ضنی
 اولور لراشتا و اونک ببرا قلمی کوی و کجک قیور جوی و بر طرفی سیاه بولور
 دیش طرف اخری مایه مایل بشده بولور کوی یا کوی کوه قریب بر لوده
 مجتعلدر زبرا کوی کندن چقان نازک و بز ذراع قدر اوون ساق لور
 اولان ببرا قلم آن و کویک دلیق کوی کبدر ساق لورک نه بندن ادر لور کوی
 و متراجم چچ کلر بله دونا غش دبر یا شقاری وار در بولور ده قوزی
 قولا غشیک کجی کجی کج حاصل اولور کوی کوشه لو و کویک برف قدر قایلین
 و بیلان کبی بوکمش ظاهری سیاهه و داخلی قورمزی و مذاقی بر مقدار
 اکشی و سرد **طبیعی** انکوک کوی بارد و یا بسدر **سنانی** داخله سی
 انکوک کوی کنگ خاصه سی سمر و با عفو نخی منع و دفع ایفکدر بر
 کس بی بیلون و یا چیان و یا غیره آغولوبانور مویش و یا اصیرش
 اولسه و یا طاعون اصابت ایش اولسه ده جا کوی کنگ نوزدن ب
 دره بی ساده آق باده ایلله سچقلین ایچوب سچق ووشکه یا نه البته

دخری

ا

دخری در ایلله چقان و انکوک کوی صوده قینا دوی صوبن ایچس
 بینه نفع مرکور حاصل اولور و اگر ذکر اولان مطبوخه نصفه کج
 و یا خود اوج دنک خالص تریاق قانوب ایچسه اعلا و اقوی اولور
 انکوک کوی کجی سچق ایدر و غبار بی کلبش کوی ایلله یک قان نو کوی کجی
 و اسپالی و سا بزلت سالیله بی قطع ایدر و حیض مفرطی دخی کس
 و غبار مزبور ایوا عصان سیله ایچسه لردنک علی مد کور ایچون بودر
 و دخی غبار مزبور بولور و ننگ صوبه مقطر بله ایجهک ووشکدن و ضربیدن
 جوفد او ووشش قانی طاعیندر و ارج یار لری تبریه ایدر انکوک
 کوی نیش غبار نندن نصف دخی غبار سچق او نیش کوی ایلله بوشاق
 پشمش بومر بله ده بملک و بر قاج کون متوالی بولور استه کج ایلله
 عوبر تلوی و قندک اول ولدی و شور مکدن حفظ ایدر بر کس ننگ صغیر کج
 اولر سبیدن معدی بولور لوب جوق و قوصه انکوک کوی کج غبار نندن
 بومر بله آغیلله قاشدر و بیق کرمیل او سندن بشور و بیسه
 اولر عندن خلاص اولور **سنانی** انکوک کوی سرکه ده و یا
 اکشی قریزی باده قینا دوی بله و قاسقه سچقلین او دمق بر حن
 هر دو بوسور سین قطع ایدر و حمل و قشندن اولر دشور مکدن حفظ
 ایدر غبار بی بلان به اکسه لرفانی نسکین ایدر یار فی بولور کوی
 کوی کندن و او نندن تقطیر اولان صوابه عقب و او بجان صوقد بی
 یار لری غسل ایشسه لربعد غبار بیچینه اکسه لری صغیر دخی ایدر
 انکوک کوی عود القهری و یا غش شای صبر بولور ببرا لوب دوی کوی
 و بال ایلله بخود قدر جیلر دوزنی دلو کوی دیشله بر رجب قویعت
 نازک کین جلیب و اخراج ایدر و اغری سین نسکین ایدر و الله اعلم
باب در بیان مهر سلیمان و خاتم سلیمان دخی
 در لر بو سناجچه قوقور بون در لر بعضی لر خرق اسودد قوقور بون
 دیشدر و رو کجی صیغ دکلر بله کجا چورنی قورنی چورنی یا قها و قده در لر

ب

ج

نسانده بغیر اختیار آقان نفسی قطع ایتمک ایچون نافع **مناجیح**
خارجیه می شریه اوقی یار لرو آجق عتلتل ایچون غایت نافع اوست
 نان ایکن دو کوب اوزرینه قویه لر و یا خود فروسین سخن ایدوب
 عبارتی اول عتلتلر اکه لر **فاهی** و **دخی** برنوع شریه اوقی وارد کره
 اگا دخی نخل توپاران و کلید آچان دیرلر زیر بار کیر لر قیر لوده رعی
 ایدر لر کن بر اوتنه راست کلوب اوزرینه چوق با صد قلی و قنده نعلتو
 قویوب دوشلر ننگیم بو اوقی وجه عجیب اوزره تفصیل ایدنلر بو
 نایید ایدر لر و قوللری بالکلیه مره و دکلدن زیر پالینوس حکیم اونیجی
 کنا ننگ اوز سکریچ ایدن نلکه چوبانلر طاعلده صا قفیر قوشنک صا قفیر
 یواسنی بولوب ایچینه چیری قاق قلی و قشله قوش حر بون اشبو
 نخل توپران اونی بولوب و کتوروب اول چوبه صلواتی بر له چیری
 چیری جعقوب یوه بی آجیور و تن بوس حکیم دخی بوقوله موافق باروب
 نصیحی ایشدره مره نخل توپران اونی بو کسک طاعلده بولون
 پیرا قلی اندر و صا دون صفیر اوتن پیرا قلی نینه مشابه دروغ
 صاپلر اوزرینه ایکی طرفدن نرد یان کچی دیرلشدر مره **مناجیح** ایضا
 سیوری و چوبان طغر چفتنک پیرا قلی کچی بولون عکله مشابه در
 ساقلی کوشته لو و سکر لودر و یان بودا قلی چوقدر **چیچک** قلی
 قوی قوشنک بونک چوق غلا قلی وارد کره ایچ طرفه قیورلشدر
 و صهر بونک و برت لیش کچی شقا قلی وارد کره کنا رخا چنده بیان
 و قس صلا ننگ بونوق لوی کچی بونوق لوی تخی وارد در و بوسبیدن کعبا و
 بو اوقی شریه اوتنک انوا اعتدن عدا ایدوب انگله کوشنک یا پیسی حکمت
 اولدنیغی زعم ایدر لر کوی ایچینه و دودت بار مسوق قدر اوزون و چنال
 و صها قلدور بو اوت اندر و صا دون اوتنه چوق اجزاده مشا با و غله
 اندر و صا دون جلی تسمیه اولنسی اولی کور بونونک غلا قلی تخی
 ایدوب عبارتی ایچک معده به خوش و نافعدر زیر امضا قلدن حرارت

ب

و عروق

300

۲۴۰

۱

و عروق وارد در **کلی** **نایب** **در بیان**
 اسقولو فندریون یعنی بزرگ اوقی بوستا چقه چنراق دیرلر خشین
 طاعلده قیا یار قلدن بتر نه ساقی ونه چچکی نه تخنی اولون صمان
 اوزون پیرا قلی اولوب بر طرفی لیشل و بر طرفی صا دبه مایلدر و ایچ
 جانبندن کیکلری چوق اولوب کیکلون آکسنده اولان قطعه لرک
 صهر برسی نصف شریه مشابه در و نونگا بسفایج اوتنک پیرا قلی نینه کچی
 الا که آدن خشین و صاری طرفی آتون کچی بلا بور و چوق ایچینه و ضعیف
 و سباهر ق کولکی وارد در **طبیعی** بارد و یا بسدر و جمله اجزای
 اکشی و سرد در و لکن نینه بر مقدار رقت و لطافتی وارد در **مناجیح**
داخلیه می اسقولو فندریون پیرا قلی سرکه ده قینا دوب فرق
 کون متوا یا صهر صیاح بر مقدار بوسر که دن ایچک پر کوشنک و کیشن
 طایخی بو مشا در و کوبک ایدر و پیرا قلی تخی و کوب و سرکه و یا
 باد ایله فار شده روب خار کجا صول باندن طلاق اوزرینه قویسه لر
 اولی و اوقی اولون و بوندن اوزری بعضی دیارده اگا طلاق اوقی
 و ایله زناچه دیرلر پیرا قلی نینه باد ایله قینا دوب ایچک فاسق
 یعنی طاعلدر و صا دلیغی و ایچقه بر بی دفع و مقانطه طاشنی کسر ایدر
 و دخی جمیع امراض سود اوتیه و افزونک عتلتلرینه و دودت کوشنک
 بر طوتان ستمه به نافعدر پیرا قلی ننگ طهر نر بولنان صا قلدن
 اوج دنگ مقدار بر بونک دنگ سخن اوتننق آق کس با ایله فایزنده بوسکر
 پیرا قلی سوی مقطر بله شریه ایتمک بل صوفلغته غایت نافع **مناجیح**
خارجیه دیوسقود بدس حکیم و غیر یلری دیمشدر که اشبو
 اسقولو فندریون اونی یا کتور و یا خود قاطر طلا غبله برابر مجامعت
 وقتند عورت اوزرین کونوسه حملی منع ایدر و لکن بو اوقی کچی
 وقتند آی چغیدر آیتک او اخرنر برندن چنراق کون و اوقه عالم
 و دخی برنوع طلاق اوقی وارد کره اگا نونمستین دیرلر بونک دخی ساقی

ب

ج

حیوانان فیه قیاسی بنیه یا بنیشتند از آنجا که نام تمام بقیه ذکر اولیادان
 مرغان بود صفتان صوفیایان ایچون نافع اولدیفندند اولور سقیر بدیر حایطون
 وغیری متقدمینک خیر لری بو عیدک دیما مرغان بود صفتان و انبو با بدن
 ذکر اولیادان ذکر بود صفتان ایچون خیر و ایوان اینستند که ایچیندی خیر یار
 و یا بنیدر قیاسی ایچون صیقل و صحراروت و حرارت و نیشلر و نیر سحر اولور
 بنیرل محتاج اولان غلتلر یا فصد نزل الله تعالی علم **باب**
 در بیان بزرگوار صفتی صومخ و تخم اوقی و بزرگالتیات و تخم لری و اما اولیادان
 لسان ایچدی بو طامو حیوان دین لر نیگاه بر کله ده اولور صفتان اولور اولور
 و دومی و بوغولونا قلری اولوب سگر لری و قیقین پس اولور بنیه سبب بر اولور
 بولورن اکثر لری صومغان ایچند اولور ایچون بر مقدار صومغان خاچندن قالور
 مانده نموده یا شقلو و اجوان رنگدن چچکلری قلمون ایچدی بولور سگر لری اولور
 کیچیک ایچدی بو چچکلر و کله قور کولور و دومی و کله چقلور قالور ایچند
 تخم حاصل اولور **طبعی** بارد و یا بنیدر **نافع** **داخله** نیز التیات اوقی و
 و سگر ایله صوده قینا و یا ایچن کلورن سحر سحر و قان ایله اولور سحر
طبعی خارجه سی اوقی سگر و ذیبت یا غند طبع ایچدی ایچیلین باقی اقلت
 نفرین حرارتی تسکین و غیره کله بر بر اولور لری و حرارت و اوقی اقلت
 غلتلر و ذر بنیه وضع ایچن حرارت بر دفع واقه سین تسکین و تخم اوقی
 ایچدی و الله اعلم **باب** در بیان سهمیه که اکا و خرمه اولور
 در لرواقه و تخم مشابه اولدیفندند اولور نیشلر لری و اولور لری
 بولور و بری کولور و ایچدی و خرمه لوده و کولورده و بیتا قلورده اولور
 اما کولورن تخم اولور تنگ بولور و آلت طرفندن اکثر و بر قار و طرفنده بر
 سقیری اولور اولوب اوج کوشه لور اوج تخم مشابه بر اولور و اولور
 صاپلوی اوج کوشه لور و ایچدی ذراچ قدر و کاه صومغان در بلغنه کوره اولور
 و کاه و خرمه اولور ساقی و خرمه اولور صاپلر بنان اولور اولور صومغان
 و کوزل و دوز و ایچدی اولور لری اوقی کی طرفه اولور کله و لری ایچدی اولور
 اولور

اوج

ب

ا

اوج بر اولور ایچدی چچکلر اولور ایچدی صاپلری بر بنیه میل ایچدی
 اولور لری و کوی و سیاهه مایل قوی قوی و دیکه لر پیدا اولور فنند قنده
 بولورن ایچند ایچدی تخم حاصل اولور کولور چوقدر و بیاض و صفا اولور
 لسان حمل چری یعنی صومغان اولور کولور کولور کولور اوقی کولور کولور
 الا که صومغان سی اذن کولور و بر اولور و لغدر سقیری دکله **طبعی**
و نافع بو ایچدی نوع سهمیه یعنی تخم اوقی یار و بر طبلر لسان حمل چری کی
 و جمله نافع دخی لسان حمل چری نیشلر نافع کیچیک لری کاه مر جعت اولور و الله اعلم
باب در بیان قمر تیر اوقی بولورن صغیری و کبیری و اولور بولور
 طالع اولور صافی قینا قلورن آقان صولورن کشار لر بن اولور کولور ایچدی بنایه
 طالع اولور بولورن صغیری سائر طالع اولور دخی بولورن فقط بر ایچدی و کوشک
 و دومی ساقی و اولور و ایچدی بر بر اولوب ایچدی حایطندن بدیشره یا طالع
 مستقیم و صغیری نصف قره مشابه در ساق طرفه اولور کله دومی و کولور
 و قمر نه مایل و مترام تخم اولور کوی سیاهه مایل و بر مقدار سقا اولور
 ایچدی ماه نموده و بولورن بعضی لری که قمر تیر اوقی کبیر ماه اولور ایچدی
 ستر ایچدی و لجه غما ایچدی قمرن کبیر کیچیک سنده کاله کلور و اولور
 بولورن طالع اولور ایچدی ده بر اولور براق اولور اولور قینا قلورن
 کشار لر بن بولورن کبیر اولور بولورن حصصون چوق کلور لری اولور
 قمر علقه یعنی کوشه کبیر بر لری و سهمیه سی اذن بولورن اولور
 بر اولور نصف قمر کله اولور بولورن اوقی سهمیه اولور بولورن
طبعی قمر تیر اوقی یار و یا بنیدر **نافع** **داخله** قمر تیر اوقی قمر و ب
 و صومغان ایچدی بر بر لری قمر تیر اوقی کبیر ابله و یا خود غوز
 کوی مطبوخله ایچدی خارجه او داخله هتقی اولور کوشه لری و خصوصاً
 فاسق یار غوز اولور صیلر نافع لری بولورن کله لری و ایچدی
 فرق کون متوالی استعمال ایچدی چوق حرکت ایچدی لر دخی و ایچدی
 مذکور قان نوز کوی و اسمهای و بیل صومغان کلورن کولور و کولور

ب

ج

باب در بیان خواص الماء یعنی صوفی و کوب و کوب و کوب
 دخیل بر لب و سساقه و برینه دیران بونک و برت کوشته او و فریزه مال و کوب
 ذریع قدر او و رون ساقلی او لوب بوغله بندن بری برینه مقابل سکوت برینه
 مشابه اکثیر بر بارق ظهور ایدر و لکن بونلر سکوت برین غندن ایخه و برین بونلر
 او و نه سندان ایخه و الحلقه جوی با او زین اولان بواقل اول برلرندن جوق
 کولر کوی جوق قدر و بر اینجند درین دکلدرد الکر نه اینتک باشلور و در سکن
 چچکلری و از هر دو یوسف و برین کیم دخی نونج خوج الماء مخمر و بیان اینده
 بونک ساقلری دخی قور میه ما بلده و لکن ایخه بر ذریع قدر او لوب بر بارقل
 دخی سکوت بر اینغه مشابه در و لکن چچکلری آلمون مکر و سکن در
 خوج الماء باش و نمناک برده و بنا قلقدن بر طبیعی ناره و یا بسدر مذق
 سرد در و قبضی و عنقی و او در زلفا صکار و باطن فانی سکن ایخه ناهغه
 منافع داخله می خوج الماء بیا اقلر می د کوب و صوفی عصا سکن ایخه
 قان تو کور می د نفع ایدر و قان ایله اولان اسهالی کسر کذلک بر بارقلری سکره
 و یا اشکی باده ایله قیناد و یا بایچک دخی عمل مذکور ایدر و دخی عصان
 من بون فی و یا بطیغه مذکور و یا حقان ایله استعمال یسه لر انواع
 قان سو کیم سکن ایدر منافع خارجه خوج الماء اوتی و کوب فرج
 او زرنیه وضع ایتمک و یا خود عصا دخی بنیه ایله بر اینجه صابون فرجه
 ادخال ایتمک افراط او زره آقان حوضی سکن ایدر اوتی برون ایخه و کوب
 بان او سخته قیوب برونک و بان ناک قانخ سکن ایدر اوتی یا قدرین
 بر کسکین و بون حاصل اولور بود و بوندن بیلا ندر فراد ایدر اوتی و طله او
 دوستی ایسه لر او طله ده صبح سکن قانزه واقعا علمه باب
 در بیان طحلب کاکا کون چچکی و د کون چچکی و بوس ساقه بر زا او قور ذی
 در لر بونچ صوبلر بر یوصکی ذر که کوس ذ صوا و زرنه و اما بشل طور بر بارقل
 او و در کلر غایت آندن حفظ ایدر بر بوجک غیر صونیا تا آنکه بونلر
 ذر بونلر سیکل سبیله ماء را کدرن ما جاری ب نعل و ندر قده کتا و لرینه

ب

کوب

ب

کوب یا بشندنی وقتند کند چیه یعنی اولور و آغده قبل کوب ایخه کون صابون
 جمله کون بعد الزمان آندن صوتیاق حال اولور که خورن کسه فی الحلقه به
 طبیعی کولر چچکی و بر خه نایبه ده میان در و طبلدر منافع خارجه بر کشتن
 ایخه حرارتی اولسه مشدده حای و بایسه ده و غیرین کبی اشوب و کیم کون
 کونده ایکی اوج دفعه او جره و بر در نجان قدر ایچوره لر حرارتی دخی ایخه
 خارجه مذکور صوی مقطر حکم خورانه غایت نافعدر ایخه کون چچکی بونلر
 اصلاحه و ب ایچقلین صاع یا فانی او سخته او در لود کون چچکی صره و بر حرارتی
 مثله قزلایله و حرارتی اعضا غرضه و امثالنه نافعدر حاصلات او و
 بیان اولنا جوق منافع بومر چچکه دخی موجوده در و الله اعلم باب
 در بیان مرجان یوصکی د کون ده قیال او سندان بون طبیعی شول قیال او ده کون
 د کون و الفه سندان اصلا بون و کون مده لر نه و بوجکلر بون بونلر
 دیر لر که مرجان و الفون بونلر و کوب سندان کاکا مرجان یوصکی د کون بونلر
 ایکی بر اینجه و برین او نه بونر اما قور و قون صکره خا کوه کون مشابه اولور
 بنذی قون لودر اسجود و مختاری قور بر مایل اولاندر منافع خارجه او قور
 صوغلیان ایخه غایت نافعدر بیکم بجریات عدیه کاکا شاد در زین بونلر
 غباری سود ایله و یا خیار کنبه ایله صبلره و برینه لر قان بونلر
 جمله صوغلیانی بلاد حمت آشا سندان سوره و کدم دخی کورده کون غباری قور
 ایخه و قوری بر صیدک یتش قدر صوغلیان چچک در و برت باشدن آشا
 اولان صبی بر غبار دن نفعه در صم قدر و درت باشدن بوقا بر و کاکا
 بون در صم ایچوره لر و بون بونلر اسکی اولیه و او کاصحی ایدر کون ایخه
 غبار ایتیموب ایریجه غبار ایدر لرتا که معده ده جوقه حکمت ایله زیاده
 عمل ایدر و الله اعلم باب در بیان د کون یوصکی بونلر
 تجیر و بیان ایدر یعنی او زره بونصل مرجان یوصکندن غیر بونلر بر بارقل
 صنوطه بیا قوری کیندر بری برینه قارتمش و قور لر شل در و اسقلدن
 کور کون خروج ایدر و صابی و ساقی بونلر صمان د کون ده کون قیال و یا خود

ب

ج

فرود وب او گوید ب اتمک ایو سر فردر معلوم اوله که دیوسقود بدین حکم قویجده
 حست یعنی دمود دیکتی ایو نوعدر بری بگری و بری بریدر و بگریدن مرادی انشی
 ذکر اولان کول کستانه کیدر حتی بعضی دیارده میومکنه دمود بوزان دیو بلاتا
 حست بری یعنی دمود بکن بری حق ده خراب منار ستانده و صولود و کول کستانه
 اولود او دوزن و لیجه و دکچی فدالوری اولوب بریوزنه یا بیلشن لردر بری بقلو
 مرچک پراقلرینه مشابه درلاکه بر صابله عدد لوی زیاده و کد و لوی کول
 میومسی دو که کیدر و اطرافه بش قوی و پرک دیکلوی وارد کول ایجه و
 و بر مقدار پر کدر کتاب ثالذ ذکر اولان حست فونکی بونک غیر کول
 و قویجده اگامون دبرلر و شولوا و تهر که آنده اوزرینه انتمون صار بوزنیم کشت
 باینه اگما اشارت وارد **طبیعی حست** بگری یعنی کول کستانه سی بارد و طرد
 حست بری یعنی دمود دیکتی بارد و با بیدر ایکیست دخی برید و نظمین و کشت
 اینک قول لری وارد **منافع و اخله سی** کول کستانه ستان و در صومر بکنده **طبیعی**
 ایجلوی آق با ده امله و بر کشتین ایله ایچک منانه طکاشی سومر و سیلان و بر
 سمومه مانع در قوتی آلود دیوسقود بدین حکم ایله اولده تراضیه قوی که
 بزانی شو یعنی قسطنطنیه و ادرنه و کلیوی (اسلامبول بوغاز) صولود
 ساکنین ایچکله ایدر آلمرین و بار کین لری کول کستانه ستان او تیلر بیلوی
 سمودر اولدیه و کستانه ایچکدن اتمک بابوب کد لری بی بسلر کول
منافع خاصه کول کستانه ستان بپراقلرینی شیشلر اوزرینه وضع اتمک
 شیشلر ایله و سر و آغریس کسکیر ایله بپراقلرینی بال صولوله قیاد و
 طبیعه سیله غرض اتمک بوغاز و آغریک انواع قویجی و قیاد جملرینی تقیه
 و تیرنه ایله و کتک دیشا تینی پاک ایله و الله اعلم **باب**
 در بیان اتمک یعنی قوا و قوی و معیاری و تقایون بوستنا فجه شاش
 و سیدی دبرلر قوا و قوی کولرده و صولوخند فکده و حوضلد و ویتا قلند
 بتر برکوت کدن جوق و دکچی بود و ذو سیودی ساقلر خروج ایله ایچی باض
 اوزلیه محلودر و بپراقلری بوقدر صهان کولکونیه فریب غلوف کبی بر فاج

منته دی

ا

منته لری ساقا حاطله ایشدر سازه کچی ساقلر اعلالرینه قویجی
 بریده و مجتمع قویجی کویجی که اونان تخمه ش به تخم اولوب کولکونیه
 و صیقا قلو در و لکن قوی و برک با بیشت دره کوی سفت ایدن قوا و
 ایدر لوی و ایدر بری بول و بری کویجکدر و لکن جمیع اوصاف لری برابر اولد
 برینک اوصاف کوی ایله اکتفا اولمشدر و دخی بر نوع حیل و قوی و ایدر
 دخی بعضی صولوده بولون بونک کول کدن جوق و اوزون و کسور و کسور
 وارد بونلرک او کسورین دکچی و ذو ساقلر خروج ایله نه باینلر کول
 و قوی اوز جوقی کوی کول کدی لری اولور بویجک کولر هر برینک اوچر بری سیغ
 وارد کولکونیه جوق و لیجه و صیقا قلو در **منافع و اخله سی** قوا اوزنک تخمی
 قوا و روپ بعد صومر که ایله ایچک سالی و دم جیجی قوی کول کستانه بولور ایدر
 و اگر جوق تولد اولسه باشه ناخوشکلر **منافع خاصه** کولکونیه کولکونیه قویا و کون
 غله قلو اوزرینک صولود یعنی نافعدر مرچک کویجی قویجی و اوزرینه وضع ایدر
 قوا اوزنک بیا صوا و زنجی لار و کولکونیه ایچک قیل کولکونیه ایچک لری با
 بولایدر سنا بر **منافع خاصه** حصب با بوق و صیدهای ایچون سب اوزرین
 و امثال هر کسه معلومدر **باب** و دخی بر نوع فانس بر اوی
 وارد که اگما دخی قول اینه قیاد در بر بوستنا فجه با لیجه دبرلر بویجی صولود
 و کولرده ویتا قلرده اولود بپراقلرینی ایله بپراقلرینی کیدر لاکه اذن اطول
 بو کسور کویجی بر ساق کوی و دوزن و لیجه طلو در نه باینه قویجی بر قویجی قدر
 اوزون و ایتام قدر و دخی زیاده قالین و دکچی و کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 منته وارد که کماله کلد که بول کوی او چارد و کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 قالین و بویجی و جوق کول لری اولوب اول کول لردن کوی بپراقلرین **طبیعی**
 برودن و حرا بر نه میان در تقیه و افرور **منافع خاصه** غایت ایله حد
 ایدر لکه دو کوی لری اوزان بویجی قوا و لیجه کویجیه زیا قول اتمک صاعرا اولسن
 باغش اولور بولر نه بویجی کوی قاز و یا خنزیر یا خیله قار شد قوی یا قی اتمک
 یاغش یا احتراقدن و شجیدن حفظ ایدر بپراقلرینی و جیجی بپراقلرینی اتمک کویجی

ب

ج

انسانك شهنوشی كسرتخیزخی بوبله درمكن بوبله دوا بی طلب بدن نادر در
 عورتلك دم مفرطی و میل صوفالغندن آقان آق طوبی قطع و نسکین اجزا
 صاری نیلوفر کوکئی و تخمی ایوب صر برندن بر دم کهرای نصف در صم
 آلوب و قاشد ریب سرکه ایله و یا کشتی قمری باده ایله بر قیاح کون متوالیه
 صباح ایله بیجقلین ایجه لول اول غلغلن منقطع اوله لونیوفر بیجکی بارد و طب
 اولغله اویوخوی کتورمک ایچون و تخمی حای خان لوده استعمال اولونور بیجکدن
 دخی صونعطس اولونور بومقطری ایچک لوق کور هر و حرارت غیر طبیعه لوزاله
 ایدر و بیج حای حای لوز بنایع دوا در حصصا حای دقا ایچون و دخی ذات
 الجنت حای بی و قورزی او کسور که عطنش عظمه و جگر و طلاق احتراقه کتور
 بوجه امرضه مرصنک حالته کون اشبو نیلوفر صوی مقطری ایچور ماک
 جائز در و دخی نیلوفر کبر بیجکئی سکن ایله تنبیه ایوب صوی مقطری کئی
 علل حای بی خصوص صغردن حال اولان علتله با خصوص باش اغریسه
 نافع بر توکی مری و اخلاقی منیع ایدر **منافع خارجه** نیلوفر کوکئی و یا
 تخمی صوره قینا د و ب بدنه سودمک لکه لوز غانزه لده رفت ایله قاشد و پاشنه
 سوسرمک و یا غلغلن صاج و دک کین منیع ایدر کوکئی تانه ایکن دکوب یان لوز برینه
 قورمق قانی نسکین ایدر نیلوفر کوکئی فرورد و ب و صق ایوب عبادی یا قنار
 با صدیقی باره به اکتک آق بی بی ایدر کذلک باشد کی قوگانه اکسه لور فرورد
 او کله هر کبر و صغیر نیلوفر کوکئی کول صونیدن اصلا د و ب اول صولیه صلی
 غسل ایتمک صاج لوی اونر در غور تیلون و قین لور کول نیلوفر بیجکدن خصصه
 و یاخورد صوی مقطری ذکر و حای لوز سره ماک کشتینک ملیسی صوی ایوب
 ادر لکن کید مری بالاده علل بارده باطنه دن نه کم دکور اولند یسه خار کاجی
 استعمال اولونور مثله حراد تنک اولان باش اغریسه و حر لیدنه حال اولان
 جگر و قلب و طلاق امرضه و صرد و هر لوق قیاح و قور و ح حای بی
 عصان کسه و یاخورد صوی مقطری نه نزلر با نمر و یا بیجقلین اول علتله
 اوز برینه وضع ایلیه لوز برینه کتور صوی اصله کسه لرو اول غلغلن اوز برینه

وضع

ا

منافع دهن نیلوفر و دخی نیلوفر بیجکدن یاغ استخراج اولونور بوجه اولون
 بر و اسس شیشه به بون در صم نیلوفر بیجکی اوز برینه هر و قیه زیت یاغنی
 دکوب و اغزین قیابوب قور کون قدر کوشنه براغه سین مطلوب حال
 اولونور یاغ نیلوفر بیجکدن استخراج اولان یاغ بارد و یا بر طبله شوق طرز
 یاخورد هر و آغینه سودسه لوز یاخورد نزیایله باشنه باغله لوز لوز
 کتور هر صاک نیلوفر بیجکدن استخراج اولان یاغ شدت حرارتدن صغیر
 اولان قلبیا بیخونه نافع خارجه قلبیا اوز برینه باغلیه **منافع خارجه نیلوفر**
 و دخی ذکر اولان قلبی علتله نیلوفر بیجکدن ذی قیمت برضاد و با هر صم
 استخراج اولونور صنعتی بودر صاری نیلوفر بیجکدن یاغندن اولونور هر صم
 نیلوفر بیجکی قور سکن عبادندن ایچون در صم قمری صندل قور مری مرجان
 قورزی قولانی اوقی تخم صر برندن نکت در صم ایچو بیجه باغی کین بوز کول
 هر برندن سدس در صم کافور شیاره دانه اغزی بیجکله بیجکله یاغندن
 کفایت مقداری یاغنی نیلوفر صوی مقطری بر قیاح دفع غسل اولمش شمع
 غسل آلوب و طبراق طبخن کندن یوش قودا اوز ندر ایدر یاغنی مذکور
 ایچنه فانه سین و بر خنجه قاشد ریب ضاه ایدر کین بوضاردن خارجه
 بودک اوسته سون سین جمله اوجاعنه وضعنه نافعله و الله اعلم
باب در بیان کول کستانه سی بعضی ساخنه بوکا دی ککلو جوز
 و سیوری جوز و حوض کستانه سی و بو سنا چده قونچرجه دبر اولغله کتور
 و کولورده و حوضلورده و سایر میاه را کده اولونور و صیتی و کوی و قانوز
 و سکرلی و طهر نوز لکه لوز اطرافنی بر مقدار کول کتور بوز اقلری وارد در صا پلری
 اوزون و قایلین خوشین و پیراغنه فریب برده دخی قایلین و پیراغنی دیننده نه
 ایچنه دنگ واپکه مشابه در کوکی اوزوندر و اوز نوز ایچنه قیلر اولوچون
 بکن برهوه کستانه قدر در صومیا صدر و امر اتقن اوج دکنی وارد راج بو نوز
 قیور کدر و ایچی یاغنی و کستانه مذاقند در نواجلدن انما صو کستانه یو کون
 کستانه سی دیشل فقر اولوری کستانه برینه اکلا ایدر لوز صومیا قحط زماندن بولور

ب

ج

بوغازی یغاقی منافع **فادیه سی** بیت اوتنک تخنی اغزد مطوسه لر جو قوت
 برطوت باشدن جذب ایدر بت وخی یا تخنی ویا کوکئی سرکه ابله قیناد ویا
 سبقتلین اغزده طومتودیش اغزین د فغ ایدر کوکئی سخی ایدوب غبارینی
 غسل ابله فادشدن ویا اغزده طومتوق اغزین وخی و قبا و صغیتی انا له ایدر
 بت وخی تخنی ویا کوکئی سخی ایدوب و زیت یا غیله مرهم یا یوب صاچه
 سورمک کهمله بی و سرکه بی هلاک ایدر بده سورمک کیستنی و خوشی
 و اویزی کید سر و تخی اجزا صند کور بی قیناد ویا اول صوابله ذکر اوله
 محلری غسل اینسه لر نفع مذکور حاصل اولور بت وخی سرکه ابله قیناد ویا
 اول سرکه بی اناب او زرنیه سرمک کهمله قاجوریه والله تعالی اعلم
باب در بیان کشتن بوکا تخنی کشتنا و کشتنا در ابر و بعض
 لسانجه کتان ایکی در ابر بوست تا فجه قورنجه در ابر و قارغش ابله بگرد
 سایر نبات او زرنیه یا پشود کوکی و میراغی بو قندرها ان او زرنه ابله کوی بر نه
 طولاشمش و قارغش در چیمک کوری یا صند نهوم سی و کوی و کده لور در ابر اینجه
 خشکاش تخنی کوی کوحک تخم حاصل اولور ابله کوی کا به بیاض و کا قورنژ اولور
 بیاضی کئی یا قوری چاژ لورده یا بیلوب اولوری او صجان اعی کوی قبله اولور
 نماون منبع ایدر اما قورنژی کوز با کتان او زرنه و دخی چلد و حاصل اولور
 و سایر نبات خصوصاً اصغرغان اوقی او زرنه بونیور و کا اوله قورنژ اولور
 کوکله سنده آدم اوقون بیلوب و کا چالیلوری بر چکن **طبعی** کشتن و فجه
 اولید حاز و نانیله ده ما بسدر و منافی بر معتدا آجیه **منافع داخله سی**
 کسوت وخی صغیتی ابله کوی سنجین ویا باد ابله قیناد ویا بجله طلا و کوی
 سده لورین آچار و عروقی و برطوبات کینه دن تنقیه ایدر و صا و بلغه فایز
 زیرا صغرافی غوطه و بول بولدن سورر خصوصاً بر قندار آهستتین خلط اولور
 و اما اقیهون اوقی اولدی کسوت انواعند نهر و کئی کسوت صغیر نسبتیه
 اولنسه مناسبه اولور ایدی زیرا ابله اصغر وارق و نازک کسوت ابله کندن
 و اکثر یا تیمون یعنی سعتر قوکی اوتنک او زرنه بونمخله انا لایجه اقیهون

س ۱۰ عدد

د

د عشار

دیشلور در بونک منافی و قوی کشتا اوتنک کیدر بلکه اکثر در تیمون یعنی
 سعتر قوکی اوتنه جاد اولور بندن اوقوری و الله تعالی اعلم **باب**

کتاب طباع بوکتابده اکثر طبیعتلری بار دو باسن اولان ویا
 فالتوزن سمور اولان ویا آنلر تبعیت ابله ذکر لری اهم اولان و بعض نبات
 اولان اولور کت بیانند **در باب** در بیان نیلوبوکه انا داشته
 کول سوخی در بر لور سنا فجه لکن و اشوبلیک در بلور نیلوبوکه اوج نوع
 اولور در نوع اولان پیراقلری بیوک و قالین و دکوی و وز و اوست طرفی بیشل
 و لست طرفی منوشنر کتکه مایلد سر و صوبوزن طومر و صا بلری یا ننه منشی
 اولور صا بلری دکوی و صوبلیک در بلفنه کورده او زرنه و چیمکی بیاض و د لبر
 زنبق کئی قاتر و اوقور و دخی زیاد بهما قلا ابله ملو او نه صهر بر پراغی تخی العالم
 کیرن پراغی شکند در بر بوچیمک او رده سنده شمس کئی براق بر صا دکوی
 اولور در و کئی رایجه سی بو قندر چیمک پیراقلری دکولقدن صکن خشکاش
 باشی کئی باش قلوبیا بچنده دکوی و د امرودن بیوک تخم حال اولور کوکی بیاض
 او زرنه سبیه لکه لر و ایکی ذراع قدر و کا دخی زیاد او زرنه و قورنژ اولور
 اولور بو نوع نیلوبوکه اکثر با کوللر ده و حوضلر ده و سایر میاه لاکه ده بونون
 نوع ثانی نوع اوله مشابیه نرا لاکه کوکی زیاد بیاض خشن در بوچیمکی صاری
 و بر اقد و فی الجمله صا کله مشابیه در نوع ثالثه نیلوبو صغیر در بر پراقلر
 نیلوبو کیرن پیراقلری کیدر و کئی ذکر کتسه سنک پراغندک بو کدر چیمکی بیاض
 و کوهلنه و بو مشاق و کویر کدر و کئی کوی کوحک و کده لری اولور یا بچنده خشکاش
 تخنی کئی کوحک تخم حاصل **طبعی** نیلوبو کوکی و تخنی بار دو یا بسدر اما چیمکی
 بار دو و بر طدر **منافع داخله سی** کوکئی ویا خور تخنی سرکه ویا سر کیمجین ویا
 نوزی قولای صوی مقطری ویا قورنژی باد ابله قیناد ویا بچیمک اسهالی
 و قارن سور سخی افراط او زرنه اولنلر ناصدر کوکئی صوبده قیناد ویا بچیمک

۱۰۰ عدد

ب

ج

مور و غنه مشابها ولدغندك اولوقى و اوچيليك اكنوسى اكل سرطان اوونى
 يعنى اكل اوونى ديشل سرطان مرصنه نافع اولدغندك اولوقى و دوشى اكل
 اوونى ديشل اكل ازاله ايمه سندن اولوقى نواوتك ايدى و هرلوى واردر برسيره
 كين و برى صغير برلما سرطان اوونى كيريك يراقلى قشلكين بير اقلونيه بجز
 و لكن اكلون بول و خشين و يياشله مائلدر و كوشن ايله برابردن و بولوك
 اوج و دورت و كاه زياده ساق قلغ خروچ ايدوب چوق بان دللى واردر برلما
 نه ايتدن اياكى و زونجه فلا عقلوا و زونجه چوق و بياض و ياخورد صاريه و چوك
 بان با نه ظهور ايدوب گريده قوشن و عقرب قور و غنه مشابه دوشى بر
 چچكلدن دن كوخلت اوليشل و خشين دو كه چقل حاصل اولوب نوحى اولونك
 كى كيايجه در بر نشسته به بران تا اولرده و بايجه لوده و ديه لوده و تفصل
 ظهور ايدوب **منافع سرطان** اولونك بر قبضه و نه صوده قشاد و
 سرلوات كشفه فاسد وى و صفراى آشاغندن سوره راونى زوروى ايله با كوشن
 ايله ايجك و دوكلش اوونى عقرب صوقد ايجك ايان او زرينه قوشن و خرفى دنع ايدوب
 سرطان اوونك دورت نوحى دوشى ايدوب سر كه و يا سر كوشن و يا با ده ايله
 ايجك دور كون برلوانا ستمه ي دنع ايدوب اوج نوحى دانه سين وجهه سين
 اورن ايجك اوج كون برلوانا ستمه ي دنع ايدوب **منافع ايجك**
 يعنى سرطان اوونك يراقلى نقره ايجك و جقيق اعضا ايجك نافع در
 او زرينه وضع ايدوب سرطان اوونى دورت او زرينه حامل اوصه قوب
 ايدوب دورت قش ايدوب يراقلى دو كوي و بز دن كبسه جق ايجك قوب و جق ايل
 اينه جيقى و حمل دوشى طشره چك سرطان اوونك يراقلى دن حصر و دنان عصمان
 سرطان مرصنه و ساين امر ايله با ايدوب نافع در اكله اكله اكله اكله
 و بز ليله او زرينه وضع ايدوب لعقرب قور و غنى يعنى سرطان اوونى قوشنه ضد
 حنى بو اونى قوشنه بو كنه شوبله فولسه لو كهر بره لو كى او زرينه كله جمله قوشن
 صلوه اولور و جقبيل برادر كه سرطان اوونك بره ايله ايدوب بولونك
 طول ايتن بر درن چكسه لر اترق عقرب اولد لو كدن چقيه عقربى بولونك
 ايجك

ب

ا

ايجك صلوه اوله سكل اوونى يعنى سرطان اوونك نوحى طلع ايله دو كوشن
 او زرينه فولسه لر سكل ازاله ايدوب **منافع سرطان** اوونى صغير كورده و بطاقله
 و ما و اكله كندا دن بولون يراقلى ذكر و لسان سرطان اوونك يراقلى كيه
 الاكه اكلون كوچك و دو كوشى در بر معلق و دو كوشى و اورون سكله مشابه نوحى
 واردر **منافع كوشن** سرطان اوونى كوچيله و زونجه و تر اوتيله صوقد و
 ايجك صوغلى فى و نمان زوروى قان دن سوره راونى زوروى طلع ايله دو كوشن
 كى با قى ايتن سكلرى ازاله ايدوب و الله عالم **دوشى** بر اوت واردر اكله
 ذنب العقارب يعنى عقرب قور و غنى در لر نوحى عقرب قور و غنه مشابه اولونك
 اوونى بر كوشك نيا تدر كو كندن بر قاج ساق جيقوب او زرينه صر بار او صر
 يراق بر بره اكله كوشك و او ناسنده برهون اولوب بينلدره و نرفه ايله
 واردر و دللى نه ايتن جوق عقن دن جقم و قوروشى و عقرب قور و غنه
 مشابه غلا فلو ظهور ايدوب ايجك نوحى حال اولونك كوچك ايل و ايجك و يياشله
طبعى منفعى اشيو اوت حاز و يا بسدر اوونى دو كوشى كوشن قوشن
 يان او زرينه فولسه لر ايله اوليان نك نوحى اوب بر ايدوب و الله اعلم
باب در بيان البرص كه اكات اوونى و نفاق اوونى و صجان
 بو برى در بر بو سنا چه ميشى پره دبر لوانا نك طوغرى و بو مشا قوشن
 مايل نيشل ساقلى اولوب يراقلى بيان اصه سندن بولونك بجز و برى
 با ائق ياش با اوج شفا قلغ منشفه چچكلرى مخصوص صابون او زرينه
 اولوب سر كى آساقى و صر و چچك ائق يراقلى در چچكلرى دوكله قوشن
 كوچك و نيشله و كه چقل كوشن غلا فلو اوب ايجك ساهه ايل كستا در كنده
 اوج كوشه لو نوحى حال اولور كوشن يياض و ما زانى كين در كوشن و نفاق اولور
طبعى ت اوونى دور نوحى درجه به قوشن حاز و يا بسدر زرينه ائق كسكين
 و دبلقان **منافع داخله** ت اوونك نك نك اوونك نك نك و كوشن
 بال سويله ايجك برلوانا كشفه فى ايله سوره و كوشن بود و ائق ايجك
 كسته اوونى بروشى ايدوب بوغاونى صقيه مال سويله چالقيه و الاغاييله

ب

ايجك

ج

منافع خارجه سی متفقدون یا منقلد هر که سرخس یعنی کبر و وونان
 قصب ایله یعنی ساز ایله بر عداوت خفیه سی و امر در وری بتدبیر برده
 اولبری ثابت اوله بر یعنی ساز اولان برده سرخس اولمان و سرخس
 ساکن اولدوق جمله ساز منمکن اولمان و یلیق بر حکیم کوی دمه دخی
 کتاینگ اولن برنجی با بنده نزار که سرخس کوئی و کوب یا قی ایتسه لر بدت
 انشانه صاپلطان ساز پارچه لرینی آندان جذب ایدمیا خرچ ایدر کذلک
 ساز کوئی دخی سرخس پارچه لرینی آندان ایدر آتش یا قینار صومواریت
 یاغنی وغیری یاغ یا قیاتی ایچون بر مجرب د اولد در کبر و کوی و کوب
 عصا صوم بر صیقه سین و اگر قوروجه اولوب عصا سی چمان سه کل صوم
 باخود ساده بیگار صوم ایله اصلادوب بعد د کوی صیقه سین بر لعا بی
 عصا چقا و عصا صوم بر نوب با نکل اطفا ایچون لافظین بر د و در وغیری
 معالجه کار ایتدیغی وقت بعد و عظیم نفع و بر دخی و ای چری اسک
 علت لایچون که کدم نجه دفعه نجه ایتسه بر سرخس کو کبد بر قبضه
 قدر اولوب اوقاق قطع ایدر سین و اولد نجه ایچون در هم قدر اصلاح اوقاق
 د کوی بعضی قالیچه قینا ده سین نومطوبضله اولد اسک عتک عتک
 ایدوب اول بان لن قوری و سسوق سرخس کو کتک غبارینی اسک سه
 صمان زمان قریک اول یار خوشن اولوب اولکغه با شلیله واقعا علم
 و دخی سرخس انواع عددن بر اوت وارد که اگا سرخس بلوطی و بطا ریس
 بلوطی و بلوط کبر داروس و بو سنا قچه د و بووی قیراد دیر لاکشیا
 قوجه و بوصلو همیشه آغا جنک دیند بتر و کامطاشان و کاه غمتان
 بر لده دخی بولقد کبر داروسه مشابه در لاکه شقا قوری دخی کو چکه
 کولاری قاشمش در خوشین و مذاقی سرد و قانصن و بر معدا حلاوت مایله
منافع سرخس بلوطی قیل کیدر مان ایچون بر د و ادرا و تی کو کله د کوی بر کوی
 قیل کیدر مان مراد اولشان بره باقی ایدر لانا اول جمله در خرچ ایدر
 طول بعد در غسول ایدوب تکرار باقی ایدر لانه **باب** در میان

بسفایح

ل

بسفایح ناسن بختند بسفایح دیر لوس سرخس انواع عددن در بوکا دخی طمان کبر د و
 و بیاق میان کوئی و آغاج کبر و لرویی و بو سنا قچه اولد و ج و لکته قیراد
 دیر لبر قالیچه قدر بر اوتد هر که قیالرده و میشه آغا ج و از نوب و کوی
 اولد بر لونا قوری سرخس بر اقلین بنه مشابه در و صاپلطان ایجا بنده در بنشقا
 و اولد و کوی بری برینه راسته مقابل کله بر اوتد ک سقا سی سرخس
 اولد بر نکل شقا قندان اولد و اولد ایت و نیشل بنه اشبه اولد اصلد
 الکتب بود بر دیمش بر بو یلر اقلونک باطنی د و اولد بقدره اما آرقه لر نخریزه
 مای صا و بر نفع و خوشین لکه لری و اد در سرخس بر اقلونک بیوک و زیاده
 کوئی درین بر کتک صمان اطرافه با ایلیور اکی و بو عمل و نجه قیل کو کوی
 طاصری قورمه مایک سیمیه و ایچی کیشله مایله مذاقی مزاجت خفیه ایله
 اما آخن د جو قچیکند دخی وقتد محله قیولا ندر بر اوتان دخی سا قاتر
 و نه چکله و ی واد در و بو قیوشن نیشل طاروسه پیرا قوری اولد باره دل و
 وقتد لیکدی سوسومکه باشله قلدن صوم لده و شر لوبوندا کو کوا غسق
 و اخر زده و ایلولک اولینده جمیع اولتی کرک **بسفایح** کو کتک مذاقی
 تخلیل یعنی طلق و سرد اولد بختن بر مقدار قوری و حاد در **منافع داخله**
بسفایح کو کوی مسهل و طوقا ایله و بلخه بازی و یا ایم کوی ایله طبع ایدوب
 طبیعت سین علی الریوا ایچون صمد و بلغم آشاغیدن سه هر که کوی قورود
 و سنی ایدوب غبارین بر دیمین بال صوم ایله ایچسه لر و بلخود کو کوی صوابینده
 سنبیره و بجد عصا سین صیقه یا ایچان ایله عمل مذکور حاصل اولد **منافع**
دخیره بسفایح کو کوی عمل ایله د کوی بیچوق اعضا اوزنیه وضع ایتک
 نافذ بر و الله و آیا قده اولان بروشیج و خوشتی کیده در بسفایح کو کوی صحی
 ایدوب غبارینی بر و نه چکسه لر بر و نه کی لحم زایلن فی ازاله لدره و اقدظا اعلم
باب در میان ذنب العقارب یعنی عقرب قوروی د بو سفایدین
 حکیم بوکا هیلد و قورویون یعنی کون اونی دیمش بر پیرا قوری سرخس ایله د و نکل
 اولد و دخی استود پورون یعنی عقرب قوروی ستمیه ایتد چکلی عقرب

ب

د

ح

منشق و کنگو براقوری و در بره او تنگ نه چپک و او تو بر تنگ کنگو کنگو
 نما و بره مده خل بر قدر صوفی مملکت کرده در بقدر دیار حار نه مخصوص در
 کزین حرارت میانه در کنگو بیوستی زیاده در **شایع دانه** می کز بر آفتی
 قیناد و بایجاد آغز صولوعه و او کسده که و طلاء قاعه سید و صا دایعنا فقه
 بولاد در ایدر و مشا نه طلائین کس ایدر و بولد کس سوسین لشکین ایدر کز
 دو کوب سرکه و یا سر کچین و یا باد مایله یک آغز حیوان صوفی فینه و فشر
 نافعه حیضی در ایدر و تا بی سوه و قان فوکو بر کنگو ایدر **شایع دانه**
 قناده الجعه او تنی کون موبیند قیناد و بایسته یا شقی و غل ایتک باش شو تنی
 کیدر و رو بکشد صاج بند و بر تان کونوب او تنی دو کوب آغز حیوان صوفی
 و یا اصیر دخی یا ان او کشته او دمیق نافعه او و از برینه وضع ایتسه لوانی
 و از اله ایدر **دخی** کزین نوعند بر اوت وارد که اگا کزین الیو کزین
 اخر و قیاصدق و دیوار صدق دیر لاسکی دیوار لوده و قو اکل و قنانه بر لوده
 و قومو قیا لوده و طاع غل رده و بیگار لوده او لود بر یوسکلا و بر فزین قنانه
 او تدرینا قوری یا خود صا پلوس کستانه رنگند اولی بدیغی بر ن تا هایت
 د کوی بر مقدار مولای و اکی طرف کز بر برینه قارشو و یا اینا نه دیر بشو و
 قویه و یا اضراس کلک و تنان پیرا قلس مایه مشابه کوی ویشل و آرقه لوان
 سیاه و پاسلو نقطه کوی نسته سیش پیرا قنانه و در بره او تنگ دخی چپک
 و نه تنی و در کوی سیاه کوی به غایت جوق سیاه قللردن مجمع صا کز
 صیقا قلو بر کنگو فصل خربقان ابتدا لوان جمع او تنی کون بوا قوت و منافع
 خصوصه ذکر اولان کزین کوی در والله اعلم **باب**
 در پیلان اضراس کلک که اگا سرس و بطا و بس دیر بر تنی کچه کیرد و و بوشا
 قنانه دیر لوان پیرا غلط مشهور در بعضی تر کنگو لوان او ق دیر لوان
 غلط در زیا اکر لوانی با لاده ذکر اولان آغز او ق و قوجه جماد قه بر کنگو
 او ق اکتی یا قو اکل بر لوده و کولکه لو و غشال و قومو طیرا قلد رده و واد
 اولور کنگو قیا لوده و طاع غل رده و طاع غل رکنده مشرک نار لوده تر

بولان

2

ن

بولان اکی و بر لوی و او در بر مدکن و بری مؤمنند اما مذکورینان آود زیاد
 آتی لیشل در او کنگدن و نه چپک و نه تنی اولور پیرا قلد او زون و طوری عام
 سا قلس او زون اکی طرف قلدن بر برینه غیر مطابله و اطراف منشق و او زون و مصر
 بری بر آسده دو قوشنک توبینه مشابه در ماه مایسن پیرا قلدن بر او کنگ
 طرف قلدن طرف لیل نجسی کوی بر سیاه هرق کین حاصل اولور کماله کلد قه و قیق و یا
 قو کوی بر دو کوی و کوی بیجا ایجه و سیاه قیل کوی کنگدن مجمع و قوشنک و قوشنک
 چاینان کوی کنگه مشابه در هرق دخی پیرا قلد مایه اکلته مشابه در طرف قلدی
 بودر که بولان و اقدری و او در و بر او قلدی دخی سوسین کز کوی کزین بر و بر مقدار
 سیاه ایله تحت لطلهر و بر مقدار قان کوی قوشنک ایدر متفهمون دیشل بر سر
 یعنی کد او تنگ تنی و لمان و کنگ بعضی اهل و قوشنک و قوشنک و قوشنک و قوشنک
 نجبه دفعه دوی چپک کوی سده یعنی خربقان کوی در دخی کوی کزین صوفی قوشنک
 او تنگ پیرا قلدی کین دارو او تنگ آلتسه دوشیوب صا ح اولور کز
 حال کلچان چپک کنگد تنی کوی او قاج تنی اولور پیرا قلد او زون و دوشنک او زون
 بعضی اهل و صان مطلق سرس پیرا قلد نه بولان کزین بر حسانه تنی در قوشنک ایدر
 آنکله انواع حاد و قوشنک اهل و **طبیعی** سرس کزین کنگد خندا قوشنک
 معتاد حاد و قوشنک و املغه حار و یا قیدر **شایع دانه** مان کیرد و
 پیرا قلدی طلیح ایدر و بیک بر کنگش قان بوشاد در دیو صوفی بر کنگ بزار که
 سرس کوی قوشنک و و بوق ایدر و بیک عبار ندم بر دخی مان صوبله ایجه لر
 قان دنگ صوغلیانی سوه و اکتا سقونیا و خربق سیاه قلد شد رسه لر بود و
 اقوی اولور وجود و اقی استه ایدر نله متما صر مساقیه کوی کزین او کوی
 سر کنجباین و یا باد ایله قیناد و ب بر قاج کون متوالیا ایجان علت نشق طلاء
 تیز نه ایدر دیشی کیرد امر کوی عبرت بد قمر رسه لوانی قصه صوفی خرممان
 ایدر و اکر حمله به بد قمر رسه لر حلق سوه بر او کیر و یا ان بره دوشنک
 علتی بر وجهله معلومه اولسه کیرد او کنگد بر بار کنگد دلی آلتسه
 قویه لر اول ساعت قاشمغه و قوشنک که با شلیوب قانعا و تجویب دوی

ب

ج

اولی اصغر خان اولی صمود و صلیح اولی شرب شربیا و لذت دار بود و هر روز با کسر
 منافع **فاجیه** بعضی در که اولی اصغر خان او تخی آفاق قایتنه طنبان
 آگشته قیوب او زرنیه منی ایتسه لراسهالی کسر بر صفا کجی طلامه بخون
 برد و او بود اسکی جفتان برین و چتر در خیتک بولتان بدو قول اولی اصغر خان
 او تخی تازن ایکن دو کوب هم کوی متوالیا طلامه او سته صان لوان زمان
 اچینه آتی اولدور بر دیو سفید بدین حکم ایبر که اولی اصغر خان او تنک بیروقت
 ساهتی تخم صاغ هرت ایسه انواع شیشلری بومرین اولدی و یاز مندی
 بومشادوب بشرا ایبر بیوتی اولی سرکه ایله دو کوب کون کجی دفعه ایلی اول
 علت او زرنیه وضع ایله لرو پاخون بریا قلوبی و تخم صمود قینا دی
 سیجتلین اول شیشلدا و زرنیه اوون لرو تخی حکم سفون بزرگه بر اغنی کون
 و طون ایله قادر شد و یوب باقی ایکن اسکی چوروش عتارده مطانی نبرینه
 و اذاله ایبر و لیکن معالوره اوله که حکیمات دیدی و باقی اولی اصغر خان او تخی
 مراد و بره والله تعالی اعلم **باب** در بیان شاهانه او تخی
 بعضی سانشجه نوکای پروتونی و کورچین باشی در بر یومستاقی انا بولسقه
 رقصه دیلر بر دلق بود اقلو او ندر ساقی و دهرت کومقه لواناز کدر بر قلند
 دخی نازک و کوچک و یوشاق قیر و کونر ننگه مایل آخون بشله رجه کلر کون
 و قمر زینه مایل فرغی و مقام و صافم کبیرر چچکندن صکن بقیه و کوی
 تخم خالص اولون کوی بر دروان و بچه قبل کولر و اولدور یوت بر ندر
 قطع اولدنی و اقلند ایچند موی آقا را فذ و مرآمه مند کوی اکمل ایچنه
 برندن و آریه نارا لوزن باشجه لوده باغله هه چتر باند کشان تار لار لوزن
 و سایر اشلمش بوشاق چلبه قور بر **طبیعی** درجه تابینه ده حار و یابسه
 مذاق آجی و کسکین در **مشایخ داخله** می شاهانه او تخی صوده قینا د و بیچک
 صفای بول بولند سهره کور و طلوق سدر کون کشا د ایبر و صا د سخی
 دفع ایبر و در نیک انواع خشنخی و ناپاک غنی کبیرر ماه مایسد تصفیة
 دم مراد اولدند قن شاهانه او تخی و لسان نور او تخی دو کوب و صمد زین صفتی

ب

و

و اکی اولقدر کجی صود تخی قادر شد و یوب بوندن صباح ایله علی الریق بر اجم
 ایجه و بر قاج کون متوالیه بوبله ایله باطنه اولان سدر لری آچار و دم
 تخم تخی و قره سودایی و سایر اخلاط سردیه بی و دعتک مرطوبات فاسد
 کشفینه فی تحلیل ایروب آشاغیدن و بول بولندن سهره و تخی لاده و کولون
 او تخی کجی سودیله قینا د و یوب طبیعت کجی ایجه لوفواید مذکور حاصل
 اولور شاهانه او تنک عصا و تخی بتون کسه حفظا ایکن حکم کدر مرستلا
 نان شاهانه او تنک عصا ح سین هیغوب بر کور و در بر ایچنه آنتل او زرنیه
 قویه لر بعد بزدن سور یوب و بر شیشه ایچنه قویوب او زرنیه زیت یاغدن
 دو که لر و آغزین محکم قیایب کوننده براغده لر **منافع خارجه** می شاهانه
 عصا می بر مقدار کسکین در آنکول کون کسکین ایبر و صافی ایبر و کون
 صو آقیدر و تونی کوی و کوسیدن بعضی لرا کجا برد و تونی و عشاره عصا
 مز بود فی صغ عربی ایله فار شده یوب کون سور سه لرو کولر ایچندن حفظ
 ایبر و الله اعلم **باب** و تخی بر نوع شاهانه او تخی و امر در که انا شاهانه کیر
 در لر بلینوس حکیم انا قو لنیغ او تخی و عشاره لرا هارده قو نیغ کلد تخی و قتل
 بردن ظهرو ایستغفندن او توری بونک تر و نازک بر افلری و ادر کوشش
 و یاخو خروس بیچیه می او تنک بر افلرینه مشابه در نازک و ضعیف و بر
 ذریغ قدر او زون ساقی و لوب نهایتند مورر کینه مایل قمری و یا بیاض
 و مشهور شاهانه چچکنه مشا بیچیکلری و ادر د تخی هر چکن کبیرر کوی
 مدور و یومر بیدر بخود مریم کوی کوی ظاهری سیاه و باطنی صا د بیدر مذاق
 آفسنتین یعنی پلین او تخی کجی آجیدر نارا لارده و چتر ملولاین و بول کندان
 اولور قوت و نایبر و منافع شاهانه مشهور کبیرر انا هر جعت اولنه والله
 اعلم **باب** در بیان کزیر بالدری قور بوکاد تخی قنا المعادن
 و بعضی سانشجه زهر صاچی بو سنا قیله زلسق و لاس در لرب نسیمه
 صاچی دیر و صقائیه کبیرر نازک و ایچنه و قوروزیه مایل سیاه و بلا توی ساقدر
 اولوب کوچک و کوی و کشتینش بر اغنه قیاجله مشابه و بیاضه مایل و اطراف

ا

ب

ج

صرعه یا روح بوقار و قالعتند و یا بر غبوی عا شدن شیت کی با نوبه
 بره و بر نوازش ظاهر و لما مغله دیر مدت تکلم مراد اولدقن اصغر ان او تنی
 باقی و یا یا جتی بار نوزی او زرنه وضع اریوب بو مدت طود دسری قزاسر
 و یا قبا در سه حال در برها و ج کون بر طونان ستمه ایچون بیولا صغر
 پیرا قلمری دو کوب و بر مقدار طود فار شده و یا یکی بله قولنا فصد لری و زنه
 نعلیه لرو لکن اول سهل بله ایجی تنقیه ایتمک لازم در اصغر ان اوتان باقی
 و قبا رتدی بی من کل صوبیله بومرله اغنی چالقیوب بسوم لرو لدم زایل اولد
باب در بیان مفرح القلب بوکا دخی قاز یا غی در بر بر یما غ
 قاز آباغنه مشابه اولد یغندن او توغ و بو سنا قچه سر چنیک در لرو
 قریب بیرون داللو بود فالویر او تدیر بو کسک و دورت کوشته لو و بو غلو کیم
 مایل قوی یشل ساقلری وار در پیرا قلمری بیولا اصغر ان اوتان پیرا قلمری
 ایچله مشابه و سیاصه مایل قوی یشل و چفته چفته بری برندن بر بعد
 مفار قلمر چیچک لری فر فیرو و یا مایله محصلط و پیرا قلمری بد قلمری بر دسری
 احاطه ایتمشدر در کوکی سیاهه مایل صا ر و اری و صیحا فالویر بر یه چسلی
 واسکی دیوار لرو لایند بر کز یا نموده آجیلون طبعی قاز ایغی درجه
 ثانیه ده حاد و نالنه ده یا بسدر مذا فاده اولان مرارت مقتضایه **مناجیح**
داخله قاز ایغی حصفان قلبی کس ایچون غایت نافع دوا در و بو بولدا
 مفرح القلب زینش و دخی سگر بوز لمسی و بلع اعضا ایچون نافع در کنجیر
 و یا مناسب صوی مغطر و یا ساده صوابله قینا دوب بر قاج کون متوالیه
 ایچله لرو یا خود قینا دوب چیچک لری اولد عتلا و اعضا او زرنه وضع ابر لرو زرا
 بر موبات کشفه فی تحلیل و نشره محو ایدر دخی صبره مرهنده نافع در و بو
 ادرار ایدر و الله تعالی علم **باب** در بیان طوکوز کوکی و خندان
 او ق دخی در بر بو سنا قچه ایتمو یسوقی قورین در بر بو اوت سا قلمر و پیرا قلمر
 ایله اصغر ان اوتنه ایچله مش به در و لکن پیرا قلمری اولد خرسین دکلمر دخی
 رایجه لری کسکین در حصصا بر متلا اوند از لد قلمری و قلمر چیچک لری سا قلمر

طریقین

290

ل

طریق قلمر و اولوب فر فیرو بر خایلی اوجوانی بر کتده ایجی بو ش بو کلمر بو جلیک
 قیو غنه مشابه و بر نوبه بو کلمر کوردن دکوی و طرف اعلای بیوری دو کله لرو
 خا صلی او لوب ایچلمری تخم ایله مجامع لرو کی بیامن نو اگری و او زرنه بومر بلو
 کوبله که او زرنه جوقی فلد قلمر با لوشه بر شد بر اوت اکثر یا کولکده واسکی
 دیوان لرو و چشلمر طول لایند **مناجیح** حلون کون کون صوشینه
 مغطر چی قزل بون سوز سه لوقن لفتی کیده بر و دخی بر صده سومر من ایودر
 دیوان اوتن او بون خشی نت بدن و لاشا ایچون بر نافع مرهم یا بنیاموس
 بو و جهله مایه مایسک اوت مز بوری کویکله ان یغیل و بان ایتد کدن
 صکلمر دو کوب عصا در سن صیفه کیم و بر طرا کیشنه ایچنه قویوب
 و آنجین محکم قبا نوب حفظ ابر سینا وقت حاجتده اذن مرهم یا بولت
 مراد اولد قور اولد عصا در دن و جمع عمل و زینت یا عتدن برابر کوب خطا
 ایدر اب یواش ایشق او زرنه قینا دوب مرهم یا پد سینا بومر جی عمل مز بون به
 و امثالته ضرور بو اوتان صوی مغطر لری با صومر لری کید مراد لرو بون
 حیرت دوا در و الله تعالی علم **باب** در بیان اولی اصغر ان
 اولی بو سنا قچه مر نوه قوی بون دیوان و بعضی لسانجه صا غرا اصغر ان دیر لرو
 بو اوت سنا قلمری و پیرا قلمری ایله اصل اصغر ان اوتنه مشابه در و کو کیم
 و بو نون بر قاج دهر لوی و اندر کیمتک چیچکی بیامن و کیمتک صا ک و کیمتک سیاصه
 مایل قوی بیدر و بو نوبه ندر شول اوت که دیوسقون دسری حکم انکا غالیون شون
 دیمشدر اکیجه بعضی لرو ای حلون اونی بو عتدن عدا ایتمش لو و لکن خطا در زرا
 بیان ایتد کلری صتا فی زاننه موافق دکلمر حکیم مز بونرک بیان ایتد فی اوتان
 پیرا قلمر و زرنه حل لایبیا مز نفعده لرو ادر کوب که او زرنه سوز کلدر
 و بو کیمتدن بوکا یونان دینجی غالیون پیشور بمشاوره بر افاله سوز دیکلمر
 بونن ساق دورت کوشته لو و قمر مز مائل مز اوزرنه پیرا قلمر ادا کندن
 قوی قمر مز به سایل بیامن چیچک لری وار در بون نیانان اغر و بیدر ایچله وار در
مناجیح زاندر حیرات عدیده ایله معلوم اولد که فزونی و چیچک لری اولان

ب

ج

منافع خارجیه می نمودن صورت قیناد و بیا قیایتمک و یا خود نیشد
 اکن دکوب یا قیایتمک حرارت نلو شیشد کت آتشین آلود و در اعلا کت زبان
 ایدر بتون بنای نوت شرابند و یا خود ماده ده قیناد و بیا آنگله غرض و خص
 ایتمک آن غرض و غنی و اطرافه یا بیلان بوغان چوینتی او کله در برینوسم
 سز و ایتمی وزن اسکیلن بود مود و تیله انواع سحر و جاز و نواجر اعلیه ن
 حشیشنه شریفه دیمشلا ایدی و حاله ابوزمانه دخی و واقعا عمل غیره واجته
 ایچون استعمال ایدر لرد و دخی بعضیلر بواوندن استقان ایوب باشن آفرین
 ایچون باشلرینه طقار و لوکن بر قاج شفقنا لوچکد کلرینک ایچینتی دوزنی
 صوفایله ارتقب آنلرینه نفاسه لرا شیب و اعلا اولور دی و راهه اعلا
باب در بیان اصغرغان اوقی بونک اوج نومی واد در او آگینه
 فریکی اصغرغان اوقی در بر بونک ایچنی ایتمیه ده و بعضی دیاده ده بهر
 دیار ده ده باغچه لوده ترمیه ایله اولور بول اصغرغان او نشان بر د کوی
 و خشین و ایچ بوش ساق اولور خشین و توبیلو و باغچی و اطرافتی کت کبی
 کر تکلو پراقلری واد در پراقلری اولور اولان چو چکاری بر مقلد اقر
 و بر مقدار لجه صا ریه مایلدر چو کلک یا شند مدفن و خشین و توبیلو
 و دیکتلور و کله لرظم بولور ایچند نخ حال اولور که ملقا قیابندان مطلقه
 صکن بویردن زیاد بقا و نوحه کف لجه کتان تخمه مشابه در هر کسره ده
 باغچه لوده ذراع اوقی کرک ایچنسی میتم بول اصغرغان او تیاره کت ایچ
 اوقی در بر بونک پراقلری اصغرغان فریکی پراغنه مشا بهر و کت اطرافه
 کر تکلو کله ساقی کوشه لوطی بوش خشین و توبیلو در نخ پراقلر اکر
 ساق اکر شند اوز و نجه صا لقم کبی اولور کولری صا ریه در اطرافه یا
 کیده ایچنی کوجک اصغرغان او تیلدر بعضیلر بوخا بیانی اصغرغان و نخ اوز
 اصغرغان در لرد ذرا بو اصغرغان جلدن کوجک ایسه ده یا قیایتمک نودن زیاد
 بقا بیوک و کوجک اصغرغان هر بره اولور خصوصاً چلدر و سکی بولور دین
 و کولکه لوق بر لوده چوق بی طبیعی اصغرغان زاندر لطافت اولور جا ایدر

د

منافع

ا

منافع داخله می اصغرغان او نکل صوی مقطری و یا خویان طوقلرینی صوره
 قیناد و ب صوی مطبوخی ایچک ذات الجنب عرضه بر خرب دوا در بزاق ایل
 جبر اکسراج ایدر و جمیع ظاهر و باطن یار لری تنغیه ایدر چو کت بی فرود
 غبارنک بر در صحنی سر کجین و با کرفس و یا معدنوس صوی مقطره لجه جطلر ایچک
 صولتیلان بولور در ایدر اصغرغان پراقلرینی قوزی رزاقی اوز و منک صول
 و با باد ایله قیناد و ب ایچک قارنی بوشا در ویر و کت دفع ایدر بولور در
 ایدر بولور کت تنغیه ایدر و شوقی تحریک ایدر و کت اصغرغان نخ خصوص
 مذکور ایچون اوقی در وجه شرح اوزن طبع ایدر ایچه لور و یا خود سخن
 ایدر و لایله ایچون ایدر لور بولور و یا خود بیون اصغرغان ک کولک سینی
 میان کوز مطبوخیله و ل ایله قیناد و ب تنا اول ایتمک سوزا و کوه غایت
 د واد رزیرا او چکن ک هولر ایچا و صد ری نوسع ایدر بولور کولک ن
 و دیکجیکه اولان قیاد چقلری طاعنلدر و بر موبک کت کتفه دن حال اولور
 علتی ایاز له ایدر منافع خارجیه اصغرغان پراقلرینی طبع ایله دکوب
 مرم کبی یا قیایتمک یار لری و قوزات طلاد یعنی بیهر ایدر کتند چو روش
 علتی آنگله و امثال اوز نرینه و صنع ایتمیه لرا لری او کله در مرم کت بولور دخی
 قتی شیشلر بولور با زمه و با در کتیشلر اوز نرینه و صنع ایتمیه لرا لری بولور
 و طاعنلدر استن مفاصلدن و استر طلاق و قولاد آردن و غیره اوسوز
 انواع ایچو فاسد و اطرافه با بیلو بچور و یان علل ایچون مجر ایدر د و ایدر
 اصغرغان کت چکی و نخ و ایدر بولور کت نان طوقلرین و قریج اوقی یعنی قاص
 زهر اوقی صر زدن برابر اوب اوقی قیه کسین بعد نان طوقلرین بولور
 بولاش قود اوز نرین بر یان ایدر بولور فالین بزدن سوزن صیفه کت بولور دهن
 بود صحنی علت مز بولور به سوزن خوش اوله با و زهر پراغنه بعضیلر اعضا
 نقر سینی و سرت کت کت اصغرغان او تیله او ر و ب آغز سنان کت سینی امیاد ایدر
 بعضیلر طبله و قلیج اصابت ایدر بی اعضا به اصغرغان اوقی سوزن بولور کت
 و بر مزدم مکر که مقدما ایچنی کولی کت تنغیه او غمش اولسه بر کت بولور دن

ب

ح

سعد لوب چون ملک الجوز **سناغ داوخته** سودا و تخم زیت با تخمه دو کوب
 مکه کوی بشیر آبا قلرا و زرنیه و یا انزلد سکن لرا و زرنیه و منبع ایسه لرا
 سیشی و آنرین دفع ایده سودا و تیک سا زینا نغی انوارا و تیک کیده
 خصوصاً صرم و یا غر ساقا غریلرینه و انفا علمه **باب**
 در بیان هند فرنگی که نام سکا قطعه چچک در برلر بره سخا آتون چچک
 بر نوعی در زبر پیرا نغی جمله آتون چچک تیک بر اخته مشابه د بونک
 دخا آتون صابون تیک چچک لرا در بر تیک او فی نغی کوی اولور طوغری
 و قوس زیه مایل و بر نغی بلکه ایچ ذراع قدر او وزن ساقی اولوب یان د لکن
 چوقدر او زبر لورن او دون و نازک و جمله اطراف کرنگاو و سودا و تیک
 پیرا قلرینه فالجمله مشابه پیرا قلری واد در الکه آلدردن بیوک و فایسته
 و قطیفه چچک تیک اوج دو دوسو اولوب مابین لری ایچ چچک لرا ل غری
 اولور بر بی بیوک و تیک چچک لری بیوک و دلب و صادی قطیفه کجا اولوب
 حساب پیرا قلردن مجتمع و کلدن فایسته مابین لری او زنه در نوله چچک لری
 کوچک لرا ایچ اوج قات صین لری واد در و کله کجا او زنه لرا کوی
 اولور و چچک تیک سر کوی صابون فر فرینه مایلدر و تیک دیر قطیفه کجا لایه
 او چچک تیک کوچک و کجه ایچیه مشابه در و کله اولقده یوک کا و لاد
 و چچک لری دخا کولت اولوب ایچ بر قات صین لری واد در بر یو اوج د و بر لور
 قطیفه چچک لری او دون و کله لردن ظهور ایده صولد قلر تیک لری
 دو کله لرا ایچن او دون و سیاه تخم حال اولور کوکلی قضا و چاللو و چالو
 اولوب دین بره کتن لرا چچک لرا کله لری موی بقدر و کتن او تیک سکن و فایسته
 سراجیه موی واد در و هذا قیاسیدر **سناغ** اوجه بو قطیفه چچک لردن کالذوقم
 بقدر و کتن او تیک سراجیه کسه و مذاقته کوه طبعی حازه یا بسا و لغل آتون
 چچک تیک و سودا و تیک خاصه کسه و مذاقته مشتمل کدر آله مر لجهت اینه
باب در بیان بار سطر ایون کا کا دخا غری الحام و کسوبران
 و در او فی دبر بر بسناغ و دنیا د بر بر بعضی لری یوغیده در بر بعضی

ب

اک

ک

ارک و دیشی و کتن آکا اعتبارا و لناد ذرا جینلرین فرق بقدر الکا کوا
 طوغری یوقا و بر چقار و دیشی بر مقدار آشاغ میل ایده و بر کندن زیاد
 پیرا قلری واد در سار هیئند و قوتن متسا ویدر و کتن متقددین لری
 بر طو تمشدر بر تیک لیسوس حکیم دخا بوکا شاهد در انک بار سطر ایون
 یعنی مرغی الحام یا خور و سودا و تیک بر ذراع قدر و کاه دخا زیاد او وزن
 و در ورت گوشه لوسا فی اولوب یان د لکن یواد در پیرا قلری مشغدر
 و میشه پیرا قلرینه فالجمله مشابه در الکه آلدردن آکسوز و کوچک
 و تون اطراف کرنگاو و بر طرف بو ذر تیک مایل و بر طرف بشیر لرا لور تیک
 نهایتلرین او دون باشقلو مانی و بیاضه مائل ارجوانی بر کنده کوچک
 چچک لری واد در کوی او دون و سیاهه مایلدر و جوق ایچیه یان کوکلی
 واد در هر زره بو ذر کوکلی بود و تار لارده و دیوار لرا اطراف شد و بر
طبعی تون تیک مذاق غایت ساجی و ملغله طبعی حازه یا بسدر
سناغ داوخته موی بو آونک عصاده سندن فرق در مایچیه بر در هر مای
 نزاق از ویایچیه مسوده و با معلقون اولان کسه در افضار و کتن
 بر صغفند و با توب در ملک کرن بو علاج نیجه کسه ده تجربه اولمشدر
 پیرا قلری و با کوی د کوب سرکه و صوابله و با سر کچین ایله و یا باد ایله
 ایچان دخا ضرر مایده خصوصاً صابیلان و یا غری نغی و حشرات صوفدی
 و صیرغی و قند و پیرا قلری دخا یان او زرنیه قوتن لری پیرا قلردن
 بر در صحتی سر کچین ایله فرق کون متوالیه صباح علی الریو ایچیه صابیلغی
 دفع ایده طو تمشدر بولی ادرار ایچون مجرب د و بودر بار سطر ایون پیرا قلری
 کوشس و یا معدنوس صوی قطر لری و یا آق با باد قیفا د و ب ایچیه اول
 ساعت بولدا در ارایده پیرا قلری و یا کوی صوده قیفا د و یا ایچیه صرم
 میندا اولان کسه نافع و دخا صنف بر صا صاب ایدن کسه بودر
 دیوستون بدین حکم بو آونک اوجی بو غنی پیرا قلریه اوج کون بر طونان
 سته ایچون ایچون لرد در دخا بو غنی ورت کون بر طونان ایچون ایچون لرد

ب

ج

باب در بیان امیر کاشان که اتحادی محمد چچکی و قطره چچکی
 و سوکولوست در بر لو سنا چه چوبیت باو منوی بو چچکلن سزکی قوی و قوی
 کوزن اولوب منی قلیغه کبی اولدیفندن بوکا قوی قلیغه چچکی سزکی چشملو بو
 قوسه ده سزکی بوذا لیا زهر با تم تان کی طهر بو سیدن فن اولو اوقی صلیبی
 یسلیوب قیشرا لیمون حفظ ایدر لیا تم شتاده بو اوقی بر مقدار سود اولوب
 تان لند قند آنک استخوان بیاد لیا مایه غوز ده بو اوقی قابل و دکوی و کوی
 قوی قوی منی قی بان ذللی له سوزوب ملاویم و نازله وایتنا اولو نازله
 مشابه پیرا قاری اولدوردا لری نهایتن با شوقی قوی قوی سوزوب سوزوب
 چچکلری اولوب اورته لری زارا چچکل کوجن و سبیه و دوز و تری قوی
 کوکچنا لوبو بیاض خندره و سزوبه کیمی بیاض اطرافه یا سبیه و نازله خندره
 واد بر اوقی غایت د لیرا کیم برده و بر لیا راجه سی بو قدر امیر کاشان
 با ده و یا سبیه سنا **فایده** چچکلری سود و قیضا و سبیه کیم برده سوزوب
 استمال قان لور کور برین خصوصاً اطرافه اولدور اکان حیض منی قطع ایدر
فایده بو اوقی با ده ده قیضا و سبیه بو خورنه اولور قیضا صهر قاتی سبیه لیا
 و سزا سبکی اولوب تقوی ایدر مین که به نا فعدر امیر کاشان کوکچن و کوی
 ما سبیه یا غلیه بخناد یا بوب سوزوب دکور مرته سوزوبه اولدورده و الله اعلم
باب در بیان آنور چچکل بو سنا چه بو کلاله لایبی چوبیت
 دیر لور آنور صادم سزکلند و بر اوق چچکلن ندن اولورده بولیه ستمیه اولورده
 بو اوق پیرا قاری منسقله بر نیا سه پیرا قاری کوی چچکلری آنور صادم
 سزکلند و بر اوق قدر و عین الصفا چچکلنه فی الجمله مشابه دیر کوی بر اوق قدر
 اولورده و ما فی احوقا بصد صراده و قلعه د لیرا لیتدیند و بولکنا تان
 بن قون کستانه خصوصاً سنا شهر سی لیتدیند چوق اولورها لکی فی اذ
 کیمی طبع ایدر اکل ایدر لیا **فایده** آنور چچکل اوقی خار و یا سبیه ایغ
 آنور چچکل سی سوده قیضا و سبیه و فر زمان اکلند قد منکر لیا
 صادمی تقویه ایدر و مشابهه طابین سوزوب **فایده** آنور چچکل

تان

ب

ل

تان و همنوی بالندن آریلو بستعل اولمیان شمع اصل ایه قانر لرد و صم
 یا بویا نواج نیش اولدورینه اودسه لور آنوری طاعید و بر حواله **فایده** آنور
 اوق و امر دیر که آنور چچکل انواعندن عدا و لوب دیوسقور برین حکم آنور
 هلدن سوزون دیشلور برینک بیاضه مایل نیش و طویری و سوز سا قاری اولوب
 اولور لوبن بر قرا اولورن بعد سوز قوی و قیسور بر لیا لریه فی الجمله مشابه
 پیرا قاری و اولدور لاکه بولور چچی بشلدر سا قاری نهایتن آنور صادم
 سزکلند و کیم لو واکلیلی چچکلری اولدور کوی ایجه و خشر طبلر تله و سید
 دیر لوبن بتر اولدورینک پیرا قاری واکلیلی صادم چچکلری اولکیند کوجن
 و ناز کیم بر بر قران اولدور بری برینان بعید و کلر لیکه اکثری کون قریب
 بر مقدار طولانی و قوی جرم و د قوی سنا تقویه مشابه دیر سا قاری
 پیرا قاری و اولدور و کوی کوی کیم **فایده** پیرا قاری و چچکلری
 سزکلن و با با ده ایله ایلک بیلاون صوقه و صغر و نقاب و مشابیه
 و قاسق بار بیفته نا فعدر و صغیر و دران ایدر و قاری و مشابه ده اولور
 قانطرا غیدر اولدورند برده چچی نصف صوم و مقصف با ده ایله و بلشور
 ایله صیاح علی الریق بر قراج کون مشوا لیا ایلک باشند این نوار قی صغ ایدر
فایده خارجه یا اولور لیا انوا با آر سنده وضع ایتسه لور آنوری کون
 ایدر والله تعالی اعلم **باب** در بیان اینک اوقی بوکا چچی سود
 اوقی دیر لور بو سنا چه و سراج دیر لور بو اوق قوسیه مایل و اکیه بر اوق قدر
 و اعلامی دالری ساقق اولوب اولور لوب اولور لوب و غایت مشوق و دوق قوشی
 قویته فی الجمله مشابه پیرا قاری و اولدور سزکی سبیه و نازله آجیده
 دالری نهایتن صادم و د و کیم لو واکلیلی چچکلری و اولدور کوی اطرافه
 یا بیلور یو کسکل خند قلدرد و تار لاجه د لیر و چچکلر لوب اولوب
فایده درجه اولدور خار و یا سبیه **فایده** آنور چچکلری
 د و کوب سود ایله و یا عمل ایله یکل صوغلیا لیمون خاصه نافع اولور
 جبر ایله سوزوب بو اوقی سوده اوغر بلشور اکلن لور ایله یا دیر لور

ب

ج

هر دو را در هر دو علاج قبضه حاصل اولدق و در حاکمی و متادری که گفته
 ذبح ایدر معن به و حکم و سنا ترا عضای باطنه به قوت و بریر او نئی مورا ایله
 قیناد و بطن خندان بر حجم اجمک بواسطه عمل ایله بلغمی و صفراوی مورا شبا و نیت
 ایکی و یا اوج در همی ایچسه لردخی عمل مذکور ایدر بول و سینه چیکند لیکن صورت
 ایدر با ایچک بولار ایدر ایچیکلری با ایچون بوقا و ایکی تا نه سوره کتبی بر ایچینه
 قدر بر کتیبین و یا بال صوفی ایچینه اصلا و ویلیچک قارن صوغلیانی صلا ایلر
 قوتکساین عورتلر ایش بولر کتیبین و یا بال صوفی مری هیلین اوج ساعت قدر
 یکدن اول صوغلیانی صلا ک ایچون ایچر بر لمانا **فایده خاصه** بالاده دکوا
 صوغی قطره یوز سوزیک انواع لکه و شوخی کیده بر و ایله علم **باب**
 در بیان آفرینش یعنی کون اوز که آنگاه نئی یوز دین اوق دیولر بوسنا نئی آنگا
 اینو نیلینک دیولر بر کوبک و دلب و بر قریش قدر چوک اولدک سا قاق و دکلک
 فریوی و بیوا قاق کوجک و قیور چک و کتکل و هر بار ا یکیش بر ییینه مقابل
 اولور و ایکی طرفندک بیوا ققلیله صاپلر آکندن اوج کتکل کون چیکلر و
 یعنی اولایمان و فریوی و یان آخون بواوت جمع اولدق و قدر اور کتندن
 صافه اولور چا بر لرد بیز کون کوجکدرو اولک منقادن صغوضت و مر ایش
 واردر **طبیعی** حاد و یا بس اولدق مر ایشندن معلومدر **شایع** **فایده** **طبیعی** قرع
 الفیانی یاخون نور دین اوقی صغره و مبله استعجم اولور سینه ضعیف و نانو
 کون لور بر و ای علا در مثلا طلع ایلر بشلا ایکن سار سینه ولت کیم و یا قور
 اولد قله شیار ای بو بر کیم طلع ایله آکه لوانا ایلد و یه اوقی بشلا ایکن دکوت
 کون لور اوز سینه وضع ایلر لور و یاخون عضلاین کون لور اقطار دین لور کون
 صومین ققطیر ایدر بول استعمالی استیسیر ایز کون غلنه صوغی مقطر ایلین
 اولور حاکمی بواوق چوق استعمالی ایدر بول ایدر کتکتک کون لری
 صحیح ایچسه موزی زیاده و قوت ایلر اولوب صحیح کون لغه محتاج اولور و کون لرد
 ضعیف و دومانلور اولوب کون لغه محتاج ایسه بواونان استعماله مدد
 ایچکله کتتیجه کون لری آجیلای و قوت بولوب انجانند کون لغه ایلر

۱۷۰

ب

بعد

ک

باحتجاج اولیه نجه کون تقریه اولمشدر و بوضوح طریق اسهل
 بودر که او اخص صیغه بواوقی چوق جمع ایدر کولکه ده قور و دسین بعد
 هر صلاح قور و سندن بر مقدار چای کیم ایشروب جزئی سکر ایله ایچینه سیرین
 ان شفا الله تعالی نفعنی بقره شاهده ایدر کسین والله اعلم **باب**
 در بیان ضرر مد یعنی یاوشن اوقی بوسنا نجه استیبل در بول بواوت و هم
 باریتدن بیان اولنا حق امیر عاشقان اوقی هیچ صوملاز و نغده قور و لور
 بر کلری باقی قالمولر بعضی بارده بوکاکوم اوقی در بول بواوت انواب اولدندن
 بولندن و نغده کور انوابه صغره اوز باریان ایتد بندن اوتور و بعضی اوقی
 جوان اوقی در بولر دایما تا نه کیمی اولد بندن اوتور بولر اولک نازک و کویسا
 و زوقی اولدک کیمی اوزتون و اکسور و صاردیه مایل کولی کتندن و نولور بر قوت
 واردر کومدا قتلر ایدر بولر اوز باریان و قورده سا قاری نه بندن ایلر
 بر کندن دکور کیمی و کیمه ایلر چیکلر یا اوقی بولر صغره صوملاز و نغده قور
 حتی قیشار ایلر کتندن قور لور ایلر کتندن استغناک با ایلر دونا لور لریجه کون
 و نغده صغره مزل قتلر ایلر مقدار ایلر کون کون ایچینه و سیاه و قسه خنبرین و قور
 طهر لغه و قور کتیب لرد اولور **طبیعی** یاوشن اولتک لر ایچه کندن اولدندن
 معلومدر که طبیعی حاد و یا بسندر **شایع** **فایده** **طبیعی** یاوشن چیکلری بر کتیبین
 و یاخون باور ایلر قیناد و ویلیچک قار ایلر صوغلیانی سوز بر بولر بولر ایلر
 معلوم اولدند که بر چیکلر اوزاب آکندن وضع اولد قتلر کون ایلر قر ایلر
 باش و نغده وضع اولد قتلر و یاخون صغره مطهر خیله صلاح عمل اولد قتلر
 سکره قور ایلر بولر حلاله اولور و کور و بولر مکرر و خنجر کون و طلا غاک و بولر
 و نشانه ناک انواع سندن لریشه نافعدر **شایع** **فایده** **طبیعی** بالاده سناستیا ایلر
 دکور اولدند کور اوقی بولر چیکلر ایلر اثر ای کون دن حفظ و ناسی صکر دن
 بال ایدر و دخی یاوشن چیکلری بر کتندن و کتیبین بر بولر ایلر
 استعمال اولدنان اوز بولر به قار شدروب و قیناد و بولر صوملاز و نغده قور
 مطبوخ اولور بولر کون اولدند و ایلر اوقی ناهدر و الله تعالی اعلم

ب

۷۰

ج

آنجید هر چه دره بترجا لیلقلده قرا کلو و اشلماش طهر قله خوشین و طاشند
 با بر لوده و چتلو و بولکر کنار لرین اولون **طبعی** ذوق لطیفه تجلیل و تشویق
 ایلمر و جزئی قضی و ادرس برناغ جکر او نیدر زبراجکر قوت ویر ویر بصد لوب
 کشاده ایلمر **طبع داخله** می آغز می نیایعی آغز و فی جکر مده لرینه برناغ
 د و ادر صوابله قیفا دویا ایجه لر و ایچور لر و ادر ایچورم دخی صیق صیق و ادر
 ادر سرتول ایدنر نا فعدر صوی مقطر بی اجمک و کسین کسین ایدر صیدره **طبع**
 و صوی تجلیل و صا ریلو طاشیدر و مشا ذی ستمه می اولده نا فعدر صوی تجلیل
 هلاک ایدر **طبع خارجه** می آغز و ننگ بر قلمی اسکاز و یا طاق و یا غی
 د و کوب و قار شدرب ا و کله می کوچ اولان یار و لرینه اوره لور ادر
 او کوله بر کس ناک عصوی جیق و اولسه آغز و بی بیلیل یا قور ایجه نبد و ادر
 صوره و سرکه ده و یا باده ده جیش کله و ایجه قیفا دویا سچقلین اولر
 وضع ایلمیه بعضی ایچری مزبور می سرکه ایله تر یا غنک طبع ایلمه جیق و
 صا در لر آغز و ننگ صوی مقطر آغز ده اولر ا کله یه نا فعدر و یا ادر کلر
 ایلمر ا کله مضغه ایدر لر و کلر می عمل ایدر لر بر کس جوق و یور مکدن لور
 اولسه آغز و ننگی صوره قیفا دویا قلمین سچقلین اولر صوره طو خور اولده
 آغز و ننگی و ادر لور کولی بر اقره قیفا دویا صوفد کلر و دوقضی عضوی اول
 صوره صیبا ح احتضام ملو تر ادر زمانه صوی ننگی اولر و ادر عضوی کلر و ادر
باب در بیان غایت حکیم اوستینا کاصل غایت بود بر ادر
 اکل یا غنک لبر لوده خصومه غنک تا دلا کنار لرین صوی بقا بریزه و بونور
 قدر بولک و دوس و ریجه می لطیف بر اقدیر بره قوی ادر و و بولور و دوقور اولر
 و سره و قورینه مال خوشین سا قور در بره اقلر و ادر و در طراقی کولور و کتور
 بر اقلر نه فی الحله مشابه در و کس اقلر نه بولک و یا ضمه مانل خرتین و خور و قور
 و بر مقد و آچی مذاق ادر لر لور ننگ نه اوقاف ادر لر ننگه جیکلر و ننگ
 اکل ایلمر و ادر کله کلر قلمین بر طراقی ننگ حال او بود که روزگار می طاشیدر
 صیقا قور در تدا و بر مدخلی یوقدر **طبعی** غایت ادر سید درجه ننگه د و ادر ایدر

ب

وقول

ک

وقول آغز و ادر درجه ننگه ننگه ننگه حاد و با سیر اولدیغی مذاقی غایت آچی
 اولر بیدر بر معلومند **طبع داخله** می غایت ادر نیایعی ادر لیل و ننگ و طر
 جمیع اولان انواع مرطوبات کینه تشویه و نشر ایدر می بو ادر صوره و یا
 سیر کیمین و یا باده ده قیفا دویا ایجه لر جکر و طلاق و سنا نرا عضا ادر لرین
 کشا و ایدر و بد ننگ ننگه ننگین و صا ریلو کدر سره و قور استسقا یا و قیفا دویا
 و کینه بلعدن و مرطوبات حاد اولر سینه مد بر یه نا فعدر و جوق بول
 و حسی ادر لر ایدر و کولک و آق جکر می تشویه ایدر قار می بر اقلر می د و کوب
 و صیقا ب عصاره سیر ایدر قان از صوی کلر اهلک ایدر غایت ادر می
 شا هتر ادر ایدر بر صوره قیفا دویا ایجه دخی و تشویه ایدر ایچر کیمین
 لورین خوشون می و ایدر می کیده مهر و قور اوت مزبور می لور کون کدر صغر
 لور ایدر لر و مرطوبات نا فعدر یا ایدر آ و جیلر جکر و کس ادر ایشلر دیر که
 اهل و جوق اولدق و وقت اوت مزبور می صوب کدر لر می علاج ایدر لر
طبع خارجه می غایت ادر سینه اوستینک دخی بار لر می سار ادر جکر عکس کدر
 ننگه ایدر که قوت و یا ایدر می و ادر مزبور می و ننگی یا قور ایدر ایدر ایدر ایدر
 قاجور بر بر اقلر ننگ عصاره می سرکه و ملذ ایدر خار شده بر خامد نصا کون
 بد نه سر مرک ادر بر ننگی و خوشون ننگی ادر ایدر و الله اعلم **باب**
 در بیان غایت حکیم متوسن و در آغز ادر می توانی دیر لر بعضی صوی ننگی بولک
 یا ایچر جکر ادر می بیدر لور ادر ادر ایدر ایچر ننگه بیان اوستینک ایدر ایدر
 دخی جکر اولر کلر و کون دخی مزبور ادر لور کولک غایت ادر و یا خور جکر ادر
 ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه
 جوق ناز و ننگه و ایچر قور ادر ادر و کوی و بر ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه
 جوق ناز و ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه
 مشابه بر اقلر می و ادر سا قور ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه
 درجه ادر حاد و ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه
 اوت می بولر و ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه ننگه

ب

ج

ولکن استعد از دل قلدی و فتنه نخبه بی کسی بد قوفار لر بر پاشان آسندن سنج
 خروج ایدوب فالین او دوز و یوسعود و مره راع قدر او زون اولوبونند
 مزو شیری چیچکلر اولوب د و کله قلن بدن صکنه اوج گوشه لو و بر پرمق قند
 فالین اوج برقی قدر او زون غلام فلر ظلمون ایدر ایچند د بیره کرمق
 مذاقی کس کین ستم حاصل اولوب کونک او زون در طرف علاسی بر مقدار د کوه
 و استعدله ایچمه کولاری چوقدر **منافع داخله سی** کونکی سحوق ایدر غیا ربان
 کس کین او د فتنه معلوم ایدر **منافع داخله سی** کونکی سحوق ایدر غیا ربان
 برود همی سر کچین و با سر که بولمور ایچ سکن نوزسته و فاش یا غنه
 و عرقا لندا به و مشانه بلینه و قارون سقوسته نافعدر نخبندن نصفت
 سحوق ایدوب سر کچین و یا با ده ایله ایچک بولمور ایچله او را د ایدر ایتماسر که
 ایله ایچک طلا غنی تقلیل ایدر **منافع خارجیه سی** او شتک عصاره سی غایله
 بقیه ایدوب بداندن او بوذی و خوشی کون مر جوق البق کونکن اون در هم
 د هرة الرصر بعضی باق چیچک که بر نوع تصفیه در اوج در هم بولمور بقوم کونک
 ایچ در هم بو اجزای حکم سحوق ایدوب عمل ایله در هم ایدر لو بو هم بدن قانان
 آلتس او جلیری و او قنر لر بی و ایضالو بر وجع بان دن چکوب اخرج ایدر
 نخبه سی او نخبه اولمه به فوئسه لوجه سی هزار اینه و الله اعلم **باب**
 در بیان آغز بنویا اعنی آغز او قی اکر کونق اونی قوجه سحوق اونی اکر قور بو جوق
 در سحوق غافق بولماق در بر بو سسنا قچه ایستاد چک و سر چیچک در بر بو اوتن
 هر بر صا بندن چون پیراقلو وارد لریشرا آیشتر چفت بری برینه مقابل کونکی صابون
 نه باندن اوج پیرا قور برده او نور وینه هر چفتنک آسندک صابون اکی لر فتن
 کوچک پیرا چندن بولمور ایدر چهل سی خشین و نوبلو و سیاهه مایل و اطراف کونکلو
 او را قویچای کیمی و یا سقور کتور پیرا غنی ساقان او رنه سندن نه باندن و ارنجه
 با شقلو صا کس چیچکلری اولوب بو با شقان نه باندن مایل و اکر قور قور کسین
 چیچکلر دن صکن کویل و خشین قلا و بقلر حال اولوب اصابت ایدر کویا نوبان
 یا ایشنه فالون نخبی بولمور کرا عاجلو و سیاهه مایل قور می و مذاقی سرد و چقندر

آرکندر

ب

ل

و کون استعد از دل قلدی و فتنه نخبه بی کسی بد قوفار لر بر پاشان آسندن سنج
 خروج ایدوب فالین او دوز و یوسعود و مره راع قدر او زون اولوبونند
 مزو شیری چیچکلر اولوب د و کله قلن بدن صکنه اوج گوشه لو و بر پرمق قند
 فالین اوج برقی قدر او زون غلام فلر ظلمون ایدر ایچند د بیره کرمق
 مذاقی کس کین ستم حاصل اولوب کونک او زون در طرف علاسی بر مقدار د کوه
 و استعدله ایچمه کولاری چوقدر **منافع داخله سی** کونکی سحوق ایدر غیا ربان
 کس کین او د فتنه معلوم ایدر **منافع داخله سی** کونکی سحوق ایدر غیا ربان
 برود همی سر کچین و با سر که بولمور ایچ سکن نوزسته و فاش یا غنه
 و عرقا لندا به و مشانه بلینه و قارون سقوسته نافعدر نخبندن نصفت
 سحوق ایدوب سر کچین و یا با ده ایله ایچک بولمور ایچله او را د ایدر ایتماسر که
 ایله ایچک طلا غنی تقلیل ایدر **منافع خارجیه سی** او شتک عصاره سی غایله
 بقیه ایدوب بداندن او بوذی و خوشی کون مر جوق البق کونکن اون در هم
 د هرة الرصر بعضی باق چیچک که بر نوع تصفیه در اوج در هم بولمور بقوم کونک
 ایچ در هم بو اجزای حکم سحوق ایدوب عمل ایله در هم ایدر لو بو هم بدن قانان
 آلتس او جلیری و او قنر لر بی و ایضالو بر وجع بان دن چکوب اخرج ایدر
 نخبه سی او نخبه اولمه به فوئسه لوجه سی هزار اینه و الله اعلم **باب**
 در بیان آغز بنویا اعنی آغز او قی اکر کونق اونی قوجه سحوق اونی اکر قور بو جوق
 در سحوق غافق بولماق در بر بو سسنا قچه ایستاد چک و سر چیچک در بر بو اوتن
 هر بر صا بندن چون پیراقلو وارد لریشرا آیشتر چفت بری برینه مقابل کونکی صابون
 نه باندن اوج پیرا قور برده او نور وینه هر چفتنک آسندک صابون اکی لر فتن
 کوچک پیرا چندن بولمور ایدر چهل سی خشین و نوبلو و سیاهه مایل و اطراف کونکلو
 او را قویچای کیمی و یا سقور کتور پیرا غنی ساقان او رنه سندن نه باندن و ارنجه
 با شقلو صا کس چیچکلری اولوب بو با شقان نه باندن مایل و اکر قور قور کسین
 چیچکلر دن صکن کویل و خشین قلا و بقلر حال اولوب اصابت ایدر کویا نوبان
 یا ایشنه فالون نخبی بولمور کرا عاجلو و سیاهه مایل قور می و مذاقی سرد و چقندر

ب

۴

ج

وخواهد بر شربت مذکور دخی او کسره که آخر صولوغه نافعه و بول جبر ایل
 ادرار شویله که احیاناً قان دخی برابر جفا و حلی سوره و پرا قاری دشمن پوتوش
 و نایزه در رود و یوسف بدس حکیم ایدر پرا قاری وجه شش و ج اوزره و نوز
 کون متغایا ایجه لور کتی عقیم ایدر **منافع خارجة** بیها قاری زیت پانچ
 ایچنه طبع ایدوب اول یاغی سرت کسونه سوره له بیون بلغا استاید برکته
 در مسمه نافعه را و دمان صا و شغینان بیها قاری و با عصا و کندن مجرا
 باش و قضا یان لری ایچون بزها فاع هم بیار لروا لله اعلم **باب**
 در بیان نار نیست یونکا دخی کون مبارک و قونقل اوقی در لرو سیدن که
 بو اولنگ کوکی کون تان و کمره توری اوسون صردا فم قونقل و قار بو سنا فیه
 بلاغی صونیک در لرو بو اولنگ ساقی دکیمی و بر ذراع قدر و کاه بر یکن ذراع قدر
 اوزون و یونخلو و یوقلو اولوب بیها قاری قوی نیشل و شین و آخر اولنگ
 بیها قاری فی اجله مشایبه و اکث با اوچی بر صاپ اولور و اطراف کونکله
 اسفلندن اولان بیها قارا اعلا کندن اولنل دن بیوک و در کور در بان ذلنل
 نهما نیتلن اولون صا روسی رکنده مشی بر موق اولنگ بیها قاری بکون بیها قاری
 اولوب دو کله قلدن بر لرنه دکیمی و یوقلو و سیاهه مایل قیزی و قونقل
 بیوک دو کله لقا اولوب ایچنه تخم حاصل اولور کوکی قسه و قونقل و یا نیش
 کبی کور بیها قاری قوی بیها مایله و وظا هرده جوق صا کله قیل کوکلی بیها صا قاری
 و ادر و قونقل ریحی بیها اولوب اسکید قیه ریحی و قوی زیاده اولور
 کونکن تان قدان سوره زار لاکتار نه و چناندر بیار نه خصوصاً کولکله
 طبعی درجه نایله ده حاز و یا اسدر رطوباتی بخلیل و فشر ایدر و اعضا یا طنه
 و خارجه بر قوت و میر سنبلی کوه و صندکی **منافع داخله** اکثر استعمال بود
 اول بهارده بو اولنگ کوکلی دکوب غیا دخی بز دن بر کبسه جوق ایچنه قوی ربعه
 مشروبان دن صوفیسی مراد اولور مه او کبسه فی ایچنه اصه قوی لویا خردمان
 کوکلی ایچنه قوی لویا مشروب و طیف ریحی پیدا اولور بر ای کون طور در قدر صکره
 ایجه لر صحت بدنه نافعه را باشه و دماغه قوت کوه هر و قلبه فرح و بر بلغوا

ل

و صوفی

۲۲

ا

و صوفی و معدیه خوش کلور و صوفی قوی ایدر و جگر سده لرین آچار و قارن
 بر کین تکین ایدر و اکو کوکلی صودده و یا سر کچین ایله قینا دق ایجه لرد کوا و نشا
 غلنلر نافعه در خصوصاً طله ایچون صیاح اختتام سیمین ایلر لوزر اغانا
 بختین ایدوب سگولده و عصیان اولان بلغی جو ایدر کوکلی قرو و صوفی ایدر
 غبار بی سرکه و صوفی ایله و یا سر کچین ایله ایچک زهره متع ایدر و یا و وضاعت
 ایدر ایدر **منافع خارجة** در شرب یا بلش کونکله نایزه نایزه کوکلی قوی
 شیم ایدر مه لور کونکله کله افاقه بوله بعضی کله لور کوکلی طبله دن تقیه
 تحقیق ایدر کونکله نصکون اوزر مه سرکه سر لوب اولوب آکسند صند و قونقل
 بیون انقابه لطیف ریحی و بر قونقل اولنگ کوکلی صولوبه و یا یار ابله قینا
 اول صولوبه انواع و د کولور جراحی و سرطان عکلی و عمرو کونی و ماشلی
 غلنل ایدوب کونکله مطبوخی هم کوی اول غلنلر هدر نه وضع ایسه لر کله
 تقیه ایدوب بیها ایدر و قوی قوش کونکن غیا دخی اول غلنلر د لولده
 اکسه لر مناسب اولور نار نیست یعنی کونکله مهار ک اوقی حشیشه انواع
 بر ابر قوی صونلر قینا و بیات و مطبوخی سیمینلر قان و نیل اوزر مه
 لغات قاری بر کونکله ایدر و اقل اعلم **باب**
 در بیان قاسقلون که بعضی دیا رده مور سوس و مور قلیله اوقی در لرو
 دکور و لور دخی در لرو بیها قاری قلیله شیه اولدینده لویا قوی و یوقلو
 بیون برقی مشایبه و بیها قاری مور و بلغله مور سوس شیه اولدینده بر اوقی
 قوی و سره و سگولده در ساقی بر ذراع قدر اولون و سون کچا کله قیوم لرش در
 و اکث آندن ایچنه در اوزر نه صون ایله طلاله مور بر کنده و ایدر لوی منشق
 و لوی کوی بیها قاری لور در بیونلر دن دکوی تخم حاصل اولور ای صولوا ناری کوکلی
 نواد در بر بر طر قناله و بر ساقی سمتند در کوکله حاظ ایلدین لویا ایچنه
 قیللورن مجتمیع بر شسته در ز غلنلر صونغانان کبیا اسفلندن قوی ایچنه کولکله
 وارد صا ر منساق کبیا آکسند و سایر منساق طبله دن و کاه جابر لده خصوصاً
 نمان اولنلور بر شسته قاسقلون کوکله و یا بیها قاری و قنقل و شرب ایدر

ب

ج

و بومشا قدر و اطراف کونکولاج طرفی نیشل و آرقه سی مورد درختی دریم بیلس
 کبی ساقی برقریش قدر او درون و نازک و نو باو و ایچی بو شد بو نیک خویانی
 چچکلری وارد کبی بیواقلری آکلسند و کبی بو فار و سندن باشقلو در صغیرین
 کبی و کونی دخی اوله صیقلور و یکی درین دکلهر **سنانجی** بو اوت سابر سفظ
 اولری کبی ظاهره و باطنه اولان یار لوی تنقیه و تیریه ایدر و سفظ
 کبی آغزک و دبلک قراغنه و حرارتنه و فساد دینه تا فعدر تا اوسیه کن اولان
 وجه او درون در و الله اعلم **سنانجی** دنیای دنیای سفظ برنوع وارد که انکا سفظ
 در لر یعنی طاش غوزی بو اوت طاش لورده اولور چوق و ایچیه و نازک ساق
 و چچکلری و بیواقلری اولور چچکلری سعت الفرس چچکلری کبی مایله در کجی
 و مدافلری طلو در آغز ده چکند بقی و قند آغز نولوبین و بذا فی جندی کجی
 او درون و بریق قدر فالین و فرمزیه مایله در **سنانجی** **سنانجی** سفظ سکر و تی بال
 صونیه قینا دوب صوی مطبخ ایچک صدری و آق جکی تنقیه ایدر و تی
 دوسر جیلر و مودی سونورد قاری صوده قینا دوب ایچک قان نو کور قان
 کلان اسپاله و عور نلرک افراط او دره حیضه قما قده سته و حوره اولان یار
 و قنقه و سایرین لوبنه تا فعدر **سنانجی** **سنانجی** سفظ سکر آغز چچکلر
 صونیه قینا دوب ایدر و خشین او هر طعام بولوبن مایله ایدر اوتی و کوی بلیه ایدر
 تان یار لری و قاسق یار یعنی مینشده هر و الله تعالی اعلم **سنانجی**
 در میان اذان الذبح یعنی ابو قولاغی بودخی سفظ انوا اعتدایه در اولدخی
 برناغ یار او تیدر بو کسک و عا شلو طاعلورده اولور عوز و فالین و اورده
 سکول اوتک بهر اقلری قدر بوک بهر اقلری وارد که اطراف قینا ایچیه و قوروش
 و صاریه مایله لیلدر بهر اقلر و دینه سندن بر کوی و سموز و قوروش قدر او درون
 صاب چچقوب نه ایچک چوق چچکلری هم ایدر دوب زهره الیوم چچکلر مشابه
 و صادر ایدر کوی هر مایله صیقلور در آق خرق کوی کبی **طبعی** **سنانجی** ابو قولاغی ایدر
 او با سدر و کسکین و دوشور جدر چکل یار لری قوروش و بر لری و بارقلن
 و دم سیدونی و سایریندن زیاده آقان رطوباتی تشکیل ایدر صوموع و فاعله

ب

دخلة

ا

دخلة و خوارک استعمل او لسته وجه استعمال بالاده سفظ طوره مذکور
 در میان سفظ الملک بوکا بعضیلر یارده زین بستک
 در لور بو سناغچه ایضا الیکن لیر لور اوت دخی سایر سفظ اوتلری کبی
 یار او تیدر سناغچه بر ذراع قدر بو ایچیه زیاده او درون اولور چوق و ایچیه یار
 و ایچیه و منشق و جوزک اوتی کبی بهر اقلری وارد و چچکلر لور و بنفشه رنگده
 و کیر و دن بر سوزی و قوروشیه مایله باو ایچی بوش قوروشی و امر در و زمان عشیق
 چچکلرینه بکوز و کویله که بعضی سناغچه بو اوتنه بان حموزی در لور چچکلر
 دکلهر قدر صیقلورده کویله غلا فی حلقه ظهور ایدر و ایچیه ایدر و یا ایچیه
 دا اقلری لور لور **سنانجی** **سنانجی** بو اوتی هر ایدر و سناغچه ایدر لور لور اوتی
 بیدر و هر و او کله در لور و بو ایدر سفظ انوا اعتدایه اوتی سفظ الملک اوتی
 سنی ایدر کبی یارک صوی سفظ ایدر ایچک معده نله اکشیلغنی و بو قاری قینا
 دخی ایدر و حرارت غیر طبیعی نالفا ایدر و صغر ایتسکی و ستر اغنی تشکیل
 ایدر و کسور کویله یا قینی دخی ایدر و صوموع و صوموع ایدر **سنانجی** **سنانجی**
 بولور اوتک عصا **سنانجی** تان یار بیدر و هر و تیریه ایدر چچکلری و کویله
 صونیه قینا دوب کویله سوزسه لور کوز حله تری اوتی لور کبی چچکلرینه
 کون نظر ایتک بصره قوت و سرخی بعضیلر بو اوتک چچکلری دالکله بر اقل ایچیه
 قیوی هر دایم کوزده بولوبن ایچیه او طه لور لور و کویله بعضی سناغچه
 نوزالعبین در لور و الله اعلم **سنانجی** **سنانجی** در میان استعاره بو
 او بو اوتی و چیان اوتی دخی در لور بو سناغچه قواسنا و نیک و قان و ایچیه
 بو و حمله شمیمه سی چیان و قیادخی ایچون شر طوره او درون ایچون ضار و کویله
 استعمل اولدایغندن او تیدر بو نلرک کبی و هر لوی و او در بری بولور کویله
 اما بولور اوتی اوتی بر دن خروج ایتدی و قند او درون و کویله بهر اقلر ظهور ایدر
 بولور بر بریه مشق دکلهر و کویله چوق و کویله نین ذابل اولور لور لور و کویله
 بهر اقلر لور ایدر که صا پلر لور نه ایچیه لور لور لور درین سناغچه لور و
 بولور قری بو اوتی اوتی کویله بولور لور لور اوتی کویله بر ذراع قن او درون

۲ فرالوسی

ب

ج

خونی نیشل غلاما فلر ایچنده اولور اکتش با چایر لرد و نیشلک یرلده وصول کتارن
 اولور **طبعی** درجه اولیه حازم و بشتند و مریک قوق و ادره دیوسقور
 حکیم ایدر که غوز کونکی لم ایله برابر چولمک فینا نسه لرحم فصله لویی بریر
 کنوروب بره رینه بشتند و هر و غیر بلور در لکه کونکی دو کوب بر کچه قدر صوابین
 برافسه لرو صوفی پالوز ایدر **منابع داخله سی** غوز کونکی پانک ایدوب و صوابیل
 قرضی باده ایله قینا دوب ایلمک فان تو کورنک و دغکدن و ضررین جوفن
 از مشن قیرلش و یا لاشن نسته سجاد لدره ناضدس زیر انواع جرحات با کت
 و باره و بره حتی فنی او کلد هر و فان ایله اولان اسهالی کس و حتی عورتلرک لغزاد
 اوزده آقان حیضد منی قلع ایدر غوز کونکی بال صوبله قینا دوب ایلمک صاب
 و او کونکی یعنی آق مکی بلغم و ایریندن شقیه ایدر بعضی غوز کونکی
 تقطیر ایدوب ذکر و نانا علترا بچون استعمه ایدر بر تان غوز کونکی چیلکات
 صوسر یعنی دنع ایدر **منابع خارجیه سی** غنک کندن و یا پراغندن مرهم ایله نانا
 یار و زهرینه اورسه لرباره فی بشتند و هر غوز کونکی قوجه حق کولکه دکر
 مرهم کوی یا قی ایتک انواع استخی آن بصرد و هر لوزش اعضایی تنیر لیدر جینک لرد
 اوزده آقان عورتلر غوز کونکی و کاز منی و قان طاشی دو کوب و قارشد در مرهم
 ایدر لرو بر لرد اوزهرینه سوروب بیل چای تیلرینه و فاسقلرینه اوده لرو با لاده ذکر
 اوانان وجه اوزده غوز کونکی ایچله لر اغراض حیضد قلع اولنه و حتی قانی بر کون
 چر اخلر و بر لور غوز کونکی دو کوب غنیا یعنی خاصر طوتار لرین اقتضای نجایتی جوق
 صوبله فاکر و روب کنور چوبله اقتضای ایدن محله او مر لرد اوسا عت ملو قوب تانی
 دکر و هر بر لکسه نیک بیل صوفلی اولوب بلا احتیاج منسول قسه و باخو ابرین تول
 ایلسه طوز لا نما شتره یا غنی و زهر کون غوز صوبه مقطر ایله غسل ایدوب اول یا غنی
 بیلنه و چای نسته سور و یا غنیه نخته بتلر یخاذا لعا بچون کونور غوز بر قلربی
 جمیع ایدوب یتاج و قندک یتاق طولا نیک بری بر نیک یا ننه دوشیه لر نقد کون
 اولر بر اقلن کلسه جمله سواد بر اقلن تو بلر نره یا پشه فالور ابره صیاح بر کت
 فالدهر آنه لربره حتی کلسه طوبلور نین و قیه غوز کونکی بر و قیه صوده

ب

صفی

ا

صفی قالجه قینا دوب اول صوبه مریلر سوسر دایم یوشاق قالی بر لرد
 حلال کلام جمله جراحی غوزی عزیز طوته لر و مکن اولد فجه با غچه و چای بر لرد
 دی کوب بسلیه لر ذر اضره و بر لور باره لرد و عکشلر نافع نباده و الله علم
باب در بیان سمفط صغیر بونا بیاض غوز و قره شبه باشق بر لرد
 بوستنا نجه ایسوا لینیک مای و بیل غنوز و چر نغله و ق در لر و بعضی یارده
 بو اوتده و واد الله دیر لر خاصه سی جوق اولد بفتدن اوقری حصصه کبریا غ
 یار او تیدر بونا تانک دهرت کوشه لومون تو یلو و بر قین قدر و کاه دخی
 زیاده اوزون ساقی و ادره بر قلربی فی الحمله سبب سبب بر اقلرینه مشابه
 الا که آچی نیشل و بر مقنار تو بلور در دالکری نه اینندک باشق چکلری اولوب
 بعضی سندن بیاض و بعضی سندن مانی و با فرین به مایل مانی اولور کونکی
 و صچا قلدور چایر لرد و طاعنلر و اولور اولر بهار دن کون فصله دگر چکی
 آجی ایلور **طبعی** سمفط صغیر با بسدر حرار تسون و شقیه ایدر **منابع داخله سی**
 سمفط صغیر یعنی قره شبه باشق او حتی قینا د و بصوبه ایلمک جوق و او حتی قانی
 سور و حرارته لویج آغز سبب نسکین ایدر و جوق کات انواع یار و بر لرد بر نره
 نده و هر لور اولور سه اوسون و کت لنت عصانه سی صوبه مقطری دخی بو قون
منابع خارجیه سی سمفط صغیر ک صوبه مقطری دیکل قوالغه و حرارته اکتش یا
 استعمه اولور و آغز و بوغاذ فسا دینه نافع ایدر بر مقنار کل صلی ایله کاشر ک
 غرغز و مضمضه ایدر لرو کت لنت چککین و اوقی بال صوبنک بلخ اولند و دن و یاق
 اوشنک عصانه سی بو قونک در لرد ایله غرغز و مضمضه اولند و قده لعل مذکور
 خارج بدن اولان یار لرتان اوسونلر و اسکی اوسونلر کور و اوسونلر و کور
 و یا مقطر ایله و یا عصانه سیله غسل اولند قن شقیه اوسونلر و کولور لر
 سمفط صغیر ک صوبه مقطری سبب ایله و کل یا غنیه فارشد و بر لرد ایلانه
 و شققن اوزوق باس آغز سبب نسکین ایدر و الله تعالی اعلم **باب**
 در بیان سمفط اوسلطا بو کادخی مور غوز دیر بو بوستنا نجه سیر نین اسولیک
 و من کدر غوز دیر بو کادخی بر اقلری سمفط صغیر ک بر اقلرین بیون و بیستی

واقعه

ب

ج

اکسوز و آنچه در وساق و خوصه و نازک در و کسه لری صفا چکلی و در
 اما عین کلاب او سطن سار لردن دخی قالین و بوشا قساق و در هر چکلی
 اورته و نغته پیرا قلرتیه مشابه در دالری نه استند آنون صابری کرده
 چیکو قدر چکلی اولور که رایحه لری غرض و کمن ناخوشه کله اولور یکی یون
 ایت کوزی اکثر باقوری و شلفاش طیاران اولور اما اوجی نوع تمنا کوزی
 و اوجی دخی ما اغسوس چکلی ایجا لرا اولور اولور ایلر ایلر کوزی
 ذکر اولان اوج نوع ایت کوزی حار و بایسته نفوذ و کف و تشقیه تیلد سوز
 قوتلری واد در زیر اندا قوت کسکین و آیدر **منافع دانه** ایت کوزی سر کجین
 و یا یاده ایله قیناد و یا بچک حیفی ادرار و جمدن هلاک اولوش و لدی سوز
 و نایعی دخی ادرار و دخی بیل صوقا غنه و زحمت ایله طله طله بول ایلمدن
 نافدر صابری ملای غیدر و حکم سد لرون کشتاد ایدر و قان بر کوزی دخی
 ایت کوزی اوجی سرکه ایله قیناد و یا بچک و یا ایچیریک مصغری سنا کوزی
 کمن عین کلاب با وسطی ایچ اوجی نوعی سخی ادرار غیاران بر دخی سرکه
 و یا اکثری قمری با ده ایله ایچ قان ایله اولان اسهالی کمن **منافع دانه** ایت
 کوزی اوق و یا کوزی یا خود باقوب دخی قی بیله نلری و پیر لوی و سنگلی و ماشاق
 قاجهر و بوسیدن بعضی دیارده اکتا سنله اونی و پیر اونی دیرلر ایت کوزی
 اونی لیبل لکن و کوب هر کس باقی ایتک بیلان صوقا غنی بار دن زهری جگر
 و هر دهر لویان و اچر غلتلری غنیه و تین تیر ایدر ایت کوزی خصوصاً اوج
 صغیر غنی جیهه او زرنیه با غلق باشا غرضی دفع ایدر سوز ایت کوزی اونی
 قیناد و یا کوزی بینه و اریجه صونین اولور سوز لرحیطلری تشقیه ایدر و صلت
 انواع ماده فاسد فی جنب واضراج ایدر و الله تعالی اعلم **باب**
 در بیان قیارجی اوق و فرنگلر بوکا اولور که بویوش بعضی لیب المنسوز
 دیر لوشتری بالکچی دیکه نبات حاز و یا قی اولد بندن اولور بوساق
 پدنت قوشینک دیرلر بواوت مانی چیکلم بیان اصبه کسته ساقه و پیران
 و چیکم کلا مشابه در قوتلری اچق بود که بواوت ساقی و زرن نایب ایدر

بیان اصبه

ب

ا

اصبه سی کجا غاملن جمعوب صار لماز و ساقلری دخی زیاده در و اکی ذراع
 قدر او زون و قوزیه مایلدر و دیلدر سری او سندن زیاده کسکین در و بقاد
 بواوتن چوق کرده صوقطلر ایدر که صوی مخطرقه اوتان کدوسی قدر کین
 و بقار ایدی طبیعتی قیارجی اوقی حاز و یا بسدر در و بر دخی دجه ده **منافع اصبه**
 بعضی قیارجی او سندن حبس با بوب در و سرت کوزی بر سوتان سته ایچون
 ستمه نان صنوغی و در سسی عارض اولمزدن بر ساعت اولد بعل مرضی
 یا ندر و ب در ادرار و کمن بوحصو صرد بصیرت او زره اولور جمدن زیاده
 اولان کسکین لغنی و آشنی غیری لسته انضا ایله اعتدال کوزی کله کوزی
منافع خارجه قیارجی او سندن پیرا قلری ارفب بد نیک بر سرنیه باقی اصبه
 جلدی قیارجی در و قیارجی در سری او ستنه چک بعضی قیارجی او سندن با غنی
 ستمادی اولان عرفا لتسایه و اعضا لکرسینه و رحمت ایله بتوله و مشاق
 مدح ایدر لرایج مزبوری اول غلتلر سوز لرو یا خود اکتله احتقاد ایدر
 صنعت باغ من بود در قیارجی او سندن پیرا قلری خرد کسوب و بر شیره
 قیوب او زرنیه کل با غنی و کسین بعد آنزین حکم قیارجی کوشه کوشه
 هر کسک ناک جیانی و یا قیارجی اولور بر وجهه کماله کلسه و دشلف بر
 قیارجی اونی دو کوب و ایچینه بر سندان زیت یا غنی قاکوشه و یا اولچیان
 قیارجی او زرنیه باقی ایدر از زمانه کماله کوشه و دشره و والله اعلم
باب در بیان شفق بونک اوج نوعی واد در سری شفق کوزی
 ناس بوکا غوز دیر لری بو سنا قجه بوکا اسوا لیک و لوق و هم چرن غوز در بعضی
 دینغه اسنک فولاخ دیر لری و بعضی قره کول و یا غنی کون دیر لری بو کولن طاصره
 سیاه و باطنی یا غلبه و یا لوز کبدر و قالین و اکی ذراع قدر اریجه کبدر سنا
 بر ذراع قدر و کاه دخی او زون اولور و قالین و کوشه لوی اچی بوشا کوشه
 کبی و دخی لسان نوزن کپرا قلری کبی او زون پیرا قلری و لردن سرتین اولان پیرا قلر
 دخی او زون و صقی ساراما ساقندن اولنلر و کوی کول و اکسوز در کمن ساقی و کول
 پیرا قلری خشتین و توبلور و چکلی کاه صادیه مایل بیا من کاه مایه مایل لری بویور

ب

ج

کوکبی دو کوب تا وقت و یا قاز ایچ یا غصه تا وقت و بریان ایدر قوت کویات
 یار به قویسه لرا و لایق او کلد و هر یارغ مزوری باشد صاج و کوکبی
 سووسه لری کدن صاج بندر بر یار قانی اوقی بر حرارت لو یا کیشی اوزرینه
 قویسه لرا نشین الوب کیشی بند و هر ایت دلی عصا و کندن بزیاغ ضاد
 اولور بو و جمله ایت دلی عصا و کندی صحر برینک بر آلوب عصا و
 بر و افروزیل و نجده بر ارفیتا ووب بعد تر منعی ایله قاشده و بر صناد ایله
 بو ضادی اسکی بختلن اچین فیاجلن او یوزده دنما اشلدن دلو کلو جزاحتن
 و اما نده سورم غایت ناهضه لرا و لشلری برینه ایدر مد الله علم باب
 در بیان رهجان بری یعنی بیان فسکلن بو سناچه دیو بو سنانی در لر بر
 پرا قلدی فی جمله فسکلن بو سنانی بی مشابه در لاکه سکلر و سوزن و بر معتبر
 نوبلو در سنا قلدی بر ذراع قدر او درون و یوقلو و کوشه لو اولوب یان دلدی
 نهایتلرین بیا صن چچکلوی واردر بو قدر قلدن واسج دو کله کچی غل و لو کلو
 بیخ او تنه کچی اغز لری طار بر ذ کچی و اغز لری طار فی کوکلو در یو غل لور کسبه
 تخم حال اولوب کماله کله قله چور کله اوقی ختمه مشابه اولور بو اوقی چور کله
 آرا سندن و ناداکا کندن و چشدر دیندن اولور کوکبی غلن معتدل تر **طبیعی بریان**
 تخمی اتنه لطیف و بایسد **سناچه** **دانه** تخمی سر کچیلین و بایاد ایله ایچن
 اغلوجا نوز صوقنه ناهضه تخم مزوری عمل و بو بر و هر هاقی و سر کچیلین و بایاد
 قاشدر و بیا جمله عرقا نشا اغزینه ایو در و پلینوسن حکیم یازار که فسکلن
 بیستانده بولن اجمله سناچه اشوبیسیانی هسل کدر و شی موجوده در و الله اعلم
باب در بیان مزوری یا سر یعنی عطا زویه و کله بر فسکلر بو
 بیا فی فسکلن دیر لر و عضیلر و غل و قینا و قی در لر و غیر بلر طلق اوقل و قی در لر
 بعض دیارده در اوقی و بو سناچه ایله منسقی دیر لر بولن ایکی نوعی اولور در بر
 دلشی و بری ار کلدن بیدیشی ایکی قویسه قدر و شی زیاد و اوزون اولور دلدی
 و کوشه لو بو غلوسا قی واردر بر غلن بولن پیرا غلوی ظهور ایدوب صاوه فسکلن
 او تنه و یا خشیت الوب حای اوزنک پرا قلدنیه مشابه و صاوه بیا بلر ایشل و طار ایدر

د

بوسیان

کوکلو

۸

ا

کوکلو در وینه بو غلن ایچندن و بیا قلدن آرا سندن صا پد چقه اوزرینه
 غایت کوچانه بولص مشابه سندن و بری برینه مزاج و صلحه مشا چچکلر صل
 و بو چچکلر تخم سوزد و کولور کوکی ضعیف در و صیحا قلدی چو قدر اما ار کلد دیشینه
 مشابه در لاکه پیرا قلدی قوی بیلدر و بو غلوی یاننده دکوی و توبلو و حلر کوی
 ایچینر ایچینر تخم دانه لری صلال اولور بو ایچینر نوع بیا فی فسکلن یا خود او غل و اوقل
 و سنازل اشلتان طیر ایتد بر لر و بر جمله پیدا اولور ددن صکلن از کله کوکلو
 بیا فی فسکلن در حجه اولور حاد و بایسد **سناچه** **دانه** بیا فی فسکلن چو اول
 قینا و قی سنا سیز و ات کچی طبع و اکل اولور قده قینا و قی قادن کشار ایدر بزیا
 یواش لذت و بر صموده قینا و بو صوری مطبوعی ایچن معدن تنغیه ایدوب
 صفرای و حرطیات دانه فی اشا غیدن سوهر و دیو مسقر بیدس حکیم کنایده بران
 ار کلد فسکلن بری او نیجه و کوی بو حیرت حیضه ک پاک اولور ددن صکلن فرجه
 اولور ایتسه حاطه قالد قن ادکلن اولور ایتسه اوله و اگر دیشی ایتسه
 قیزی صوغده بو اوقل عصا سنده خچ بو خاشته لره در حرضه پاک اولور ددن
 ایلسه و کچی بونی انا نغده که پیچهر بو قدر بیان فسکلن غالباً احتقان لره
 استعمل اولور بعضی در خنی اوستا ایکی برینده سندان خلط ایدر لر **سناچه**
سناچه بیا فی فسکلن عمل ایله دکوی بو حیرت فرجه ایشل ایتسه حیضی
 ادرا و و نا بو چچکلر ایدر بیان فسکلن عصا کین قولاعنه اقطاع
 ایتک سمعه قوت و بریر پیرا قلدن دکوب قاسق او در نینه او زنی بولماد لر ایدر
 و مشابه بر کوکلو در بیلن ازان ایکن دکوب یاش ایتن یوم بر لری و شیشلری
 بو مشاد در و طاغیدر و الله تعالی اعلم **باب** در بیان عایت
 اکلاب یعنی ایت کوزی بو سناچه اذ لانی نایون و شی با سناچه و قدر لر بولن
 اوج نوعی واردر بر کبر و بری صغیر و بری اوسطه راما عین کلاب کبر ایکی ذراع
 قدر و درون اولوب دلتو و بلاقلو و سرد ساق واردر بر اقلری زبون پرا قلدنیه
 مشابه در و کچی آلدن بیو کدر و سوزن و توبلو در قویزی به مایل صاوه چچکلوی
 واردر کوکی آغا جانو در تدا و بو عیشل بو قدر ایتا صغیر نیک بیا قلدن لری دخی

ب

۱۱

ج

کو قهر ساقی نازله و اوج کوشه لور کجایه تراخ قدر او زون اولوب نه اینده
 بره کوی و تو یلود و کله سی واد در ایچیدن و هری برینه متعاصم و متصل مایه
 مایل فرقی چیچکله ظهور ایدوب نما نذفصک روزگار دن اوجوب نایل اولور
خاصه دیوسقون بیس حکیم ایدر که بو اونک کوکی بویش سکر لورک آغز سین
 مشکین ایدر و کوکی آغز سی اولان محله بریط اولندی چی وقتند واقعه تمام ایلیم
باب در بیان لسان نوز بری یعنی بیانی صغیره بی بوستا چنه
 و کوی بیان نوز بله نسق بو اونک او زون و تو یلور و خشین و ده چکلو بی قان
 واد در بالاده ذکر اولسان قمری صغیره بلده کی الکه آلودن کوچک کون
 بر قاج کوی و تو یلور و بکنوسا قله چیچکلی جانیندن اکثر قناد کیمی
 بری برینک اویتند چفته چفته بیراقی واد در یوقارویه کند قده اصغر
 اولور و بوتون ساق او زون بری قانک یا نلورن مایه مایل قوی چیچکلی
 واد در یونلردن صکنه بیلان باشنه مشابه قدری تک حاصل اولور کو کوی
 بر ق قدر قایلین و سیاهه مایل و چتا لور نار لاده و آیکن کنار لورن و یا
 خصوص بولور کنار لورن بر قوه بیقا اندر نام حکیم بو اونه آکسینسوت
 و میشد زبرا السببوس نام کسه فی بیلان صوقل چی وقتند بو اوقی اثر
 چکلی و بر یولین بود و بی او فی بیلان صوقل چی یان او زونیه وضع ایچکله
 بیلانک زهرندن امین و خلاص اولمشد بر یولور کسبیدن بو اوقی آنکله
 تشبیه اویشد و اما یونان لسانچی بو اونه آکون در لور زبالسا نلورن
 بیلان نه بر لور بولیه تشبیه سی ایکی سبب بری بود که بو اونک تخمینی
 بیلان باشنه مشابه در بری چی بود که بو اوت بیلان زهرینه مقابل
 برد و ای نادر **مناهی بیانی صغیره** یلنک کوکی سر که ایله صوده و یاخو
 سر کجیبین و یا یاده ده قیتاد و یا ایچک بیلان مویش ک لور نایم اولدی
 بشقه دخی بو مطبوخی مقدما ایچمش اولسه بیلانک جمع ضرا لورن این
 اوتمک و تخمک دخی قوت مزبون سی واد در بیانی صغیره بیانی صغیره دفع ایدر
 اوخی قیتاد و بیچکلیان بیله او بر لور بیانی صغیره بیانی صغیره با بریناسب

ب

مطبوخ

ا

مطبوخ ایله دوما بجان مرضعه عورتن سوختی آونور و الله تعالی اعلم
باب در بیان لسان الکلی یعنی آیت دی بوستا چی باسی یازین
 در لور بونک کی در لور سی و او بر برینک بیما قوی سکر لور اونک بیراقی نه کون
 الکه آلودن کسند و اصول و او زونن بیان چیچکلی و چیچکلی و چیچکلی
 آیت دی کی یوقان و بر یولور لورن در یونانک نه ساقی و نه چیچکی و نه تخم واد
 کوکی بیان و بر یولور ایله مملودر اما ایچنی لسان الکلی که عطار لورده ستمله
 آنک بیما قوی سکر لور اونک بیراقی لورن بیول و او زون و سیاهه مایل بو
 و طر لور در بیما قان ایله طلو و طرف اعلا سی لور اوقی اولمش بری او زون
 مایه مایل فرقی چیچکلی واد در لسان نوز بری کوی بولورن صکنه کوچک قناد
 کیمی بنسخته ظهور و کویک شکله تخم حاصل اولور کوکی چتا لور و بر یولور ایله
 اکثر یاد بو اوردن و چنلور بیلان خصوصاً زبل و سایر بر دارن اولور
 بر لور و اشقا مش و تو یلور بر لور بولور **طبیعه** لسان الکلی درجه
 ثانیه ده بارد و یا بیسدر **مناهی و افله** سی آیت دبلنک کوکی قدر ووب
 و سخن ایدر و بیغیا ربی سر که ایله و یا سر کجیبین و یا قمری کفی یاده ایله
 ایچان قان ایله اولان اسهال کس و بیل صوقل چی او لوب اختیار سوزن شیمی
 آقان کسه یر نافع بری و دخی باشنوز ایچون ایودر **مناهی خارجه** سی
آیت دی بی بر نایم یان او تیدر نوز لور و قانی سکرین ایچونک لستنه او زون
 هر دو بر و عدت و یان لری خصوصاً آغز ل ایچون و قاسد جیالمی و بر لور
 فونک عکسند ن ظهور ایدر لور و کذلک بر صغیره ایچولورن بیس ایدر کو کوی
 قیتاد ووب اولور مطبوخ ایله علل مذکوره لری غسل یا مضمضه ایدر
 و غبار چی ایچنه آکه لور کونک عصاره سده و صوی مقطر لور و شیخ بوقوت واد
 لسان الکلی کوکی او زونن اقل خیر بیچک بر بر کول ایچنده افان کجی
 بشود و دن صکنه شمش خمیری صوبوب و بر غوی خمیردن کوکی آسلا یوب
 اولور مشا و شمش کوکی در بر او خالایسته لریا صودجه لورنک آغز سین
 و آتشین دفع ایدر و او کله قیتاد و بر لور بر بر س عجیب و معرفه غریب ایت

ب

ج

برگه بی بیرون و چنان و عقب و باغری آغلو حشران صوتش و با صبر
 اولسه اول ساعت لسان نور عصا کن و یا صوی مقطرین بچرید و آنکه لایق
 غسل ایروب او زرنیه پیراغنی وضع این زهری نم و دروغ اولوب ضررین کونیه
 لسان نور صوی مقطرین بزلر اصلا دویب قزل حرارتی کوز لور اوزرنیه قوی
 آغزین تسکین ایروب آغزین لوب لسان نور اونی کوکبی و تخم جمله سی و یا
 قنغیسی اله کقورمکن ایسه دکوب و سرکه ایله صود و یا باد دده
 خودر مناسب صوی مقطره قنادوب یا قیتمک بیل آغزین و عرق لاشا
 آغزین تسکین ایدر لسان نور کوکبی زیت یا غیله و ادیه او نیله مرهم و اینجه
 طبع ایروب یا قیتمک تشنج باددی و یا و زانشی و نع و اطفا ایبر و الله اعلم
 در بیان ابو جلسا بوکادخی شیخار و حسن الحداد
 و انجوسا و لسان نور امر یعنی قوزنی صغیردی و بو سنایچه و ولوی یا زوز
 چرونی در لر بو نیک اوج نوعی واد در اولکست دبو سق و بیدر حکیم و نقلیه
 دیمشدر پیراقلوی اصل لسان نور کوز پیراقلوی کبیر و کنی آنلورن خشین
 و اوزون ویشلور ساقی خروج ایترنه اولوب نلر بر یوزنه یا بیلشدر
 ویک اینجه دیکندیدر در ساقی بر ذراع قدر اوزون و قویلو و خشین و اینجه
 دیکلری و اولوب علا کسند بر فحج دالتری واد در نهما ییلرین لسان نور برین
 کبی سیاهه مایل قوی قوزنی چپ کلری اولوب آنلورن تخم حاصل اولوب
 بر چپ کلر بعضی سندن بیاض بولور کوی بر مودر فالین اولوب اوزون و کون
 بر مرتبه قوزنی رضوی اولور که بر مقلور آستند از لدی و قدر اللری قوزنی
 بولور فالین طهر اقد و آنکه با اشلتا اش طهر اقد و آنکه لوده بتر ایکنجیسی
 اولک به مشابه در لاکه آنکه کوجان پیراقلوی و ساق لور واد در و چپ کلری
 دخی سیاهه مایل قوی قوزنی در ایکنجیسی دخی ایکنجیه مشابه در لاکه بولور
 پیراقلوی زیاده و اکسوندر و تخم دخی کوی کبیر طبع کوی کوبارد و یا این
 و قابضه در مذاقی بر مقدار اجید پیراقلوی قوی آن در و کذلک ایکنجی
 اولک بکون و اوچنی ایکنجی به کون زیاده ایسه و بر سبدن زیاده حرارت

ب

وادر

6

ا

وادر در جامع داخله قوزنی صغیر دبلنک کوکبی سر کجی این و یا باد دده
 ایله قنادوب ایجهک صاریشه و بو کون و طلا و قمر منلوتیه نافندر و اما
 ذکا و لسان مرضلر ایله برابر ستمه ورنیه بار صوبیله قنادوب ایله لور کوزنی
 سرکه و یا باد دده ایله قنادوب ایجهک اسهالی کسر پیراقلوی و کولوی خصوصاً
 ایکنجی و اوچنی نولعک یلک و یا قنادوب ایجهک ییلان و ساینر آغلو جاندر
 صوقد قلزینیه و اصرد قلزینیه نافندر و دخی دیوسقودیدر حکیم دیمشدر
 برگه قوزنی صغیر دبلنک پیراقلوی و یا کوکبی آغز ده چکوب ییلان آن
 نو کورسه ایسه ییلان نه لاله اولور **ساقی خاد قنادوب** ابو جلسا یعنی قوزنی
 دبلنک کوکدن و شمع عدلوزیت یاغندن مرهم ایروب یا قیتمک اسکوران
 بزنا نع مرهم زیت یاغیله اروب یا قیتمک باوز آنشی یعنی قزل شیخی ایدر
 قوزنی صغیردی نان و قوزنی رضوی و اداکن کوکدن شافد و زوب فرجه اد
 اولتسه حلی جکی بو یا جیلر کول مر بودی جوقه لری بو یا مد استمک ایبر و
 نفا شلر آغاجی و بان موئی و سایر اشیا فی قوزنی بو یا ملق ایبر و آفا استمک ایبر
 و کذا لک سنا طائفه سی بو ذلورن نوزین و کجا قلورن و نفع ایبر و الله اعلم
 و دخی بر نوع صغیردی ولد در کاکا فر کجه او نونلر واد دخی قوزنی صغیردی
 انواعند نه چوق خشین و قویلو و یوسفاق پیراقلوی واد در ابو جلسا نان و چینی
 نوزنک کوی نصف شیر قدر اوزون و بر برین قدر صغیر و بر یوزنه اطرافه یا بیلنور
 بوزنک نه ساقی و نه چپ کلر و نه تخم واد در کوی اوزون و اینجه در و قان کبی قوزنی
 رضوی واد در دبه لوده خشین و بوغون طهر اقد اولور **خامته** پیراقلوی
 یلک و یا جود سر کجی این و یا باد دده ایجهک حلی سوزور و دیوسقودیدر حکیم در که
 بر جمله عوهرت بو اولنک اوزرندرن مر و یا بنسه جملقه و شهره و الله تعالی اعلم
 و دخی بر نوع صغیردی واد در که لسان نور قوزنی دبلر و فونک کسرنیون دبلر
 لوزنک پیراقلوی اصل لسان نور پیراقلوی کبیر لاکه بولور اوزون و نهما ییلری
 دیکنلو و ساینر بر لری خشین و قویلو و یا صند مایلر ساقی خروج ایترن پیراقلوی
 بر یوزنه کل کبی طویله در ساقی خروج ایترکده پیراقلوی برابر لوب یوقا دویه

ب

ج

چون بود و است ایچون یا مرشد بر پراقری راز یانه و یا د و لوقا و تنان بر اقلون کینه
 و ساقی دخی و بله اولوب نه آنلردن بیولا و نوز کوجکبر و نه یاقیندن دخی اقلیلار
 و نخی و ادر کوجک چنانلور و سیاهه مایل و سرحجه سحاسفنا رتیه بری سرحجه کسه
 مشابه در و لکن آندن کسکندر سناخی کاسرا ایضدن بولنان جمله قوتی
 بر اوتون دخی و موجوده در و بولندن ماعداد دخی صا رلیغه و هونون باشلین استنا
 و مسدود اولان حیضه و یلغمدن و برودنک حاصل اولان مدین باشلین
 نافعدر پراقلن یانک عصا سمن کوزون اقطاد اینک کوزده اولان بیاض کله
 و بلوقلری و مسافر ابتدا سین ازاله ایدر و بوجخصه سله ده راز یانه عصا کین
 اقوی در بتوان الله تعالی علمه با **ب** در بیان لسان نوره که کاف صر
 و کاوزبان و کاوزون در بر بوسنا فجه و لولی یا ذوق در بر معلوم اوله که
 لسان نوره لفظی اطلاق اولنان اوست یکی در و لور و ما بنیلر نه فرقا ایچون
 لسان نوره در بر لور و مشهور اولان بودر و برینه بولغصین در لور که اصل لسان
 بودر مشهور لسان نوره با نجه لوده چون بر اوتون بصری و اوز نجه و خشین و کین
 و بر و نوق پراقری و ادر بر ساقی بر ذراع قنیر و دخی زیاده اوزون و قالین و عوز
 و کورک اولوب اطراف ایچنه و سیوری دیکت لولایله محاطدر بضمقیندن بوقایر
 یان دلتی چون اولور اوز لر نزع آسمانی رنگنه بنی پراقلولر و در و نیش چون
 اولوب او رته کند بر سیوری سیاه میلی و ادر بر بوجک کله کثرا آسمانی رنگنه
 و لکن بعضیلر نه بیاض و بعضیلر نه ارجوانی بولور چیچکلون صکره سیاه تخم
 حاصل اولور و هر بار ایکتر و بجدانه بر بره و کین و کین و نینه سیر کیش اول
 بر ادره کله یازده و کمرک کوزده اوسون و آندن اوقوی لسان نوره کین بر
 بند کدن صکره ازاله ایتمسی کوجکبر کین نخی چیچکلر بولوب بیه زبانشلور
 اوقوی کاپک حرر صندر کوی دوز و بیاض و دکی حور اهرام قدر قالین و قریش
 قدر اوزون و مذاق ظنور و جریش بودر اما بولغصین یعنی اصل لسان نوره
 بیاض لوزی دخی و زون ندر و خشین و نوبلور و بر معدا و دیکتلور در ساقی ذراع
 قدر اوزون و دکی و دیکتلور در بیان دلتی و ادر چیچکلری اوکی نوزندن

چون

ب

ا

چون کوجکبر و فرقیوی مایند و بولندن صکره سیاه تخم حاصل اولور کوی
 او کینک کویکته مطابقر و بوزنک دخی مذاق طلت لوجه و جریش لور در دخی
 بر نوز لسان نوره و ادر که ایکتی نوزعه فالجمه مشابه در لور که چیچکلری
 قرمزینه مایل سیاهدر و بلکه بعضیلر کلیتیا سیاهدر لسان نوره چیچکلری
 بر مرتبه نازکدر که باد و اینجه وضع اولند قلرن اولدم فرقیوی قرمز لور لور
 خصوصاً آسمانی رنگدن اولندر طبیعت لری لسان نوره بولغصین مخصوص
 مشکر کله ایکسی درجه اولدن حار و طریدر ایچنه بولغصین صر نه که لسان
 نوردن ذکر اولور بر سه بولغصین ایچون دخی مراد در منابع **د** لسان
 نوره چیچکلری اطعمه و اشربه ده بلور تزد استعمل اولنه لور ذرا دماغه و قلبه
 قوت و بر و بختی و محزون و سوداوی کسه لور نشاط و فرح و سرور و بر
 و در تصفیه ایدر لور چیچکلری سکر ایله مرمر و باطاش حواندن و کویب
 وقت حاجت ایچون بر شیشه قاب ایچندن حفظ ایدر لور کلبش کورده
 ضعیف و حرارت بوسمه لور حار لورده تناول اولور نهایت نافعدر نوری
 دخی بوقوتدر اوتلور و کولری و نخلدری صر و منفردا و باجمه سیم مجتمع
 سر کینین ایدله قینا دویا ایچن سموی قلبه اصابت اینکدن منع ایدر
 و قاتی تقویه ایدر لسان نوره نخی نخی ایویب خیارد نخی مصلحی ایله و با
 باد ایله ایچن مرضعه خانق نلرک کسین سولرین کبر و کومر لسان
 نوره اوتنک اویج دانی اولدور اوج کوزدن بر طونان ستمه به ایدر کویکته
 سکره ایله صود و دویا سر کینین و یا باده ده قینا و ب ایله لور انا قن
 اولن دهرت دانی اولسه دهرت کونم بر طونان ستمه ایچون نوبدر و نیش
 اوزر طبع و شراب ایدر لور نوز کدر ستمه لوده بالاده ذکر اولنان کلبش کورده
 استعمال ایدر لور اوتنی طبع ایویب بیک ضعیف اولان بیکه قوت و بر منابع
 خارجه لری لسان نوره و نخی با قوب کوی با صوبله قاندر و ب صغیه
 سنجه آنکل غرغره و مضمنه ایویب اغزی و در شالدری غل اینک بوغاد
 فساونیه و دبل حرارتیه و قیا و جملرینه و در شالدری فساونیه و جرمه نوره

ب

ج

ایکبیله نوعند و ایجه بوقدر صلیحی زهره المربع یا خرمطله اونی حاز
 و یا بسدر منافع **داحله طمله** اونی اکثر یا صلحه و فلی ایجون استعمال اویند
 بد ناک هر قنچی نزم اولدسه ساد و یا تا سبب مختصر صوابله و یا خرم
 سر کجین ایله و یا با ده ایله قینا و ویا ایجان و او تندی و کوب اولدکن اونی
 وضع ایتمک نافعدر چچکلی داخل استعمال ایتمک ایجون انفعدر چچکلی
 سکنا ایله تربیه ایتمک و یا صویق تقطیر ایویب ایچک طمله یه نافعدر و قبله
 قوت ویر **منافع داخله** زهره المربع چچکلی و پیر اولدکن شیشلی ایدر
 و طالعیدر و یوندن او تندی اعضا غلغلنیه نافعدر و کوب یا قینا و
 عدلت او ذرینه اوره لور کولون دوشن غلغل ایچون زهره المربع چچکلی
 جمیع ایویب و صون تقطیر ایویب قاج کون منوالیه آنکه لور کولون
 ایدر لر ایچ لکه لورن خوشنوبن اوله ایویب یون لورن دوق و روشن ایدر
 صوی مقطره بر مقدار ایچون صویق قازنده هر سه لور قوی اولور و الله اعلم
باب در بیان کاسر چرینی قمری طاش قمران بوستانچه
 نوژ و بنک و لومی قامن چرونی در لر بر او ناک پیر اولدی و زون و کوی هر قند
 صابندن طور و غننه و اریجه بر فراسرا و زون مشتق و شفا قنچی کوی
 سا قمری بر مزاج قدر و دخی و زون اولور نه ایتلنن منقزل اولور
 دلبر و بیاضن چچکلی واد در کوی چنا لوردر ایجه یا ک کوی و اریجه اولور
 کویک و سیوری و کویک باطوط مشابه و کوی لری واد در ظا هر لری سیاهه
 ما یل قمری و یا صلندی بیاضن در اکثر یا چایز لده بزمنای قمری کاسر
 تختی پیر اولدی و سا قمری بال صونیدن قینا و یا ایچک خالی و یا سیوری
 کویک صویق ایدر کوی و یا معدن صوی مقطر ایله و یا با ده ایله ایچک
 یلته نافعدر و سا زمنانه غلغلنیه دخی اولور مرمانه طاشین قور و
 و صلحه زحمت ایله بتولا بد نلن نافعدر کوی و کوی غلغل ایله ایچون ایدر
 بو صویق آغند ده صلوق یا ایدر ایجه بود سه لور صدر طولا بی ایچر یا کوسور
 ایدر و الله اعلم **باب** در بیان کاسر ایض بعد اوق

ب

طاش

ا

طاش قمران و بکمر بوستانچه لومی قامن بیلر بر لره ما سلیک آخر نزم
 بو اوت قوری و خشین و طاشلو و قویلی بر لره بو لور پیر اولدی اکثر یا پیر
 یا نوب د کوی و اطرافن بر مقدار ک کوی و نایح لامر صق او تنک پیر اولدیه ش
 و کون بولر سموز و بو سناق و یا بقدر اور نه لور کوی و طریق و یا ایجه
 و بولور و قول قدر و زون سا ق چقوب بان دالفری اذ در نه ایتلننر یا خرم
 و قونیل چچکلی هیشند چچکلی واد در لاکه ایلردن چوق کویکله بوستان
 عتسوز زایل اولور لور کویک بیل یا نلن چوق کویک و قمر من مالید و کویک
 واد در که مذا قمری آجیدر بولور نونک نخی اولور کون زرا بولور اریجه
 بشقه ذریع اولد قوری و قند هر بری بون بشقه کویک اولور **بسی** کاسر
 ایض درجه نالته ده حاز و یا بسدر **منافع داخله** کاسر ایض اونی کوی
 ایله بر ابر سر کجین ایله یا میان کوی مطبوخله و یا کوی و معدن و سیوری
 مقطرله و یا اونی با ده ایله قینا و یا ایچک بولور و مشانه ایضیه ایدر
 ادر و ایدر مشانه طاشین سهر و بو عیالی ایدر جل او تلردن اونی
 تا ایش کویک اولان و کوی لده دخی واد در بولور صوی ایچون دخی
 بر ایچم بولور لور صوی مطبوخند سببیلن ایجه لور دخی اولور سر تربت بولور
 ایچد قد صکر ایچ کوی و یا با ده و علف صمانی صوی مطبوخند سببیلن
 کویکته دای او تون مقدر بو معالجه طعام عقیدت طعام معدنه اکی اونی
 و یا بر سینه موجود اکی و اول مطبوخند دخی چوق و قمری لور زیر ضعف
 یا یلق ابراث ایدر اما ایتضا ایدر یعنی تقدیرده احیا ناصوق کل صوی بولور
 کاسر ایضک سقا قندن پیر اولدن چچکلی و کویکدن ما سلیک اکثر
 بر صون تقطیر ایویب عدت مذکور ایچون صرا دارا لیشن کویک شرد و هم و یا خرم
 قاشق قدر ایچک زیاد و خوش و لطیف اولور کاسر ایض غبار بی بو سناق شمش
 بو مرطله ایچنه قیوب بیل بول و مشانه کجی و بیل صوی قلعنی کیده در و الله اعلم
باب در بیان کاسر قمری بوستانچه لومی قامن و لاشقی بو اوت
 بولور و خشین قیالده و طاشلو ده بتر خصومه طار بار قلدن چقا کوی قیا

ب

ج

نافع در شانه طاشین کسرت بود و حیضی در ار ایدر و در حمله فالقستی
 منع ایدر دو شکر کردن و ضربیدن او و نوشن قانی طاشین در آن کسرت پیرا غنی
 بیک کوز قوت کسرت او تنگ و پیرا قارینک لوج در همی سر کنجی است
 و با صویله سرکه و با باد ده قینا دوب ایچک بیلان و حیسان صوفینده
 نافع در و دیو سقور بدس حکیم دیر که مطبوخ مذکور جمع ایچیلان عمومی
 مانع در استن سمودن اول لستر صکن دن بو مطبوخ استن ایچن کسرت
 اوننک ایچن جوهر همی با صویله ایچک لبت کسرت پیرا بیکدن بیچ طعامه
 صکن بقله قدر کسرت آنتن قین مشن آنک پارچه سی اوز زینه قیوب
 بیک طعام همی قوی ایدر و معدن اکشیلغنی و یوقارویه قیناسین بیچ
 ایدر کسرت قی قوی اکتی باده ایله و یا کجی سود بله ایچک قان حق کوزدن
 ایدر منافع خارجه سی کسرت پیرا قارین سر کنجی و با سرکه و صویله و
 باده ایله و کویب و یا قینا دوب یا قیتمک از لشن و قیر لشی اعضا یا ایدر
 باره لری و آنر لوجیوان صوفی و کله در نظر لشی و اعضا ناک سا پیرا غنی
 نسکین ایدر برکته ناک با شنی زینش و یا قیش اولسه کسرت او تنی و کوب
 غباری و زحمه آله در ری آنتن او و نوشن قانی طاشین در و قنانه قیر لشی
 کول پارچه لری جذب ایدر پارچ ایدر باش یا کسرت و قیر لشی قنانه
 بر نافع مجرب هم بود که کدم نچید دفعه تجربه ایدر بیچ بوشمیدر
 عورت سودی چام سا قزی و چراسا قزی که صافی اوله هر برندن اونن
 آلویب جکه بین طیراق طیر کسرت پیرا قارین اوز زین ایدر ایچنه قوش
 و سق او نوشن کسرت پیرا قارین قیوب کوی کبی قارین و رین بعد جوی
 قدر بولک جلد و وزوب بو حیلک عورت سود ایچنه قیوب کوزون قدر
 براغه بین و لکن هر کون صهر برنی بشفه جه چتاروب و ازوب عورت سود
 بر مقلر آرنسند بو غرقدن صکن بینه کالاولوجب و وزوب عورت سود
 براغه بین بو اوسلوب اوز زین کوزون ایدر بین آندن کسرت اول ایچن
 صیر لوجولنا ایچنک حفظ ایدوب وقت حاجتدن اولک بیز مقدار آنتن

جام

ا

جام سا قزنی یان به قیوب اوز زینه بو جلدن طولد و رین بیلان بر پیر
 بو جلدن دن یعنی هر جلدن سوروب اول یان و باعلت اوز زینه قیوب قیوب
 بر کسرت ناک کوز لری ضربیا و لشنه و با لشنه دوقسده کسرت پیرا قارین کسرت
 کوز لری اوز زینه وضع ایدر خوش اوله کسرت قیوب قیوب دوقسده قیوب
 صابون بر سه لر آخرین نسکین ایدر کسرت کسرت کل با غیله قارین
 قویاغنه اقطار ایچن کسرت کسرت عصاره کسرت کسرت سورمه کسرت
 کتان بر لری کسرت صوفی مقلر عصاره اصلا دوب یا شند اوز زینه اوز زینه
 کسرت پیرا قارین یا دی سرکه و یا کسرت باده ده قینا دوقسده قیوب
 مضطربه ایچن کسرت کسرت نافع در کسرت کسرت کسرت صوفی قینا دوقسده
 پاک سورمه ایچنه یا دی سورمه کوز او کسرت کسرت کسرت کسرت ایدر کسرت
 پیرا قارین د کویب جبهله اوز زینه اوز زینه کوز آخرین نسکین ایدر پیرا قارین
 مقدار طولد ایله د کویب برون د کوز زینه ادخال ایچن برون قانی کسرت
 والله اعلم **باب** در بیان آق کسرت بوزنک اصل آدک
 زهره البریج یعنی اولها و جیکی در زوخی طله و قی و مفتاح الحیان در لری
 اونک جیکی کسرت شتاتان آخرین طره و ایدر ایچن زهره البریج و مفتاح الحیان
 دیشل کویب اولها ناک و با غیله لرن مفتاح ایدر طله جیوه و دا اولن
 او قی طله اوقی قینه اولن کسرت و بولله اوننک ایچن قیوب و اوز زینه
 قوتک چا بر لرت ما اولها و زوخیه و بیضی و برون کویب کسرت مایل ایچن
 نیشل پیرا قارین بوزنک دوشلدر در اورتی لرن برد کویب و بیلن قوش
 قدر اوزون و کویب کسرت صابون جیه نه ایندن بیامن و جویب کسرت جقل
 ایچن اوز زینه کاه اکسنت صابون جی کلر طله ایدر جی کلر
 د کسرت کسرت کلچن جی کلده کبی کویب د کسرت لکویب و سیاه تخم
 حاصل اولون کویب بیامن و جی قلمو در کویب اوننک کویب کسرت در کسرت
 اکسنت یا پیر لره و طاعنلره بیز اوت اولک بوزنه مشابه در و لکن بوزنک
 بیز قسرت و جی بیضی در بوزنک جی کلر صابون جی مایل یا شند طله اوننک

ب

جام

ج

سرکه ابله قینا دوپ ایچک قارندن هلاک اولوش و لدی اولان حوضه تا فصد
 خایه کما فیطوس سیرا قلمی عمل ابله دو کوب هر هم کبی یا قی ایتک یان لری
 و غیره ایدر و اطرافه یا بیلان علت آکل بی منع ایدر تاغ پیرا قلمی د و کوب
 شمشش و پر کلشش حله لراوز برینه اوردسه لرا تری بومشا در و پیا کوب
 طالعیدر پیرا قلمی عمل ابله فارسند روب و بر کسه به قویوب برهوش و غیره
 ایتسه رحمتی تنقیه ایدر کما فیطوس پیرا قلمی غصان کسین بدنه سورره لرد
 سورره والله تعالی علم **باب** در بیان کتافالینون که لا تنجیه
 قومنته یعنی صیدق و قی در لکوجان و بومشاق و بیاضرق و نوبلوی پیرا قلمی
 واردر که بعضی لرا قی پیانی برینه صیدق لرد صلوردر لرد و یوسفور بدس
 حکیم بو اولان بیانند و میشد که کتافالینون پیرا قلمی اکتفی با ده ابله ایچک
 قان ابله اولان اسهاله نافعدر بیان مزین بر مرتبه اجماله که کتافالینون
 حلق ذاتند نه دکلو اوت اولدنی هر وجهه معلوم دکدر و کتافالینون پاد و قی
 سفیم قور شوشون نام حکیم کتافالینون نامیله براوت ارسال ایدوب
 اوت مزینونک بیاض و بوشاق و غایت قویوب پیرا قلمی اولغله اولوت
 کتافالینون اونی اولدندک اشتباه یوقدر بو اوت قوروش دره لرا ایچند
 و کتار لردن اولور و قی بعضی لرا کتافالینون اوتنک برینه براوت ایتخا ذ
 ایتشاردر که اکتافرنکجه کتنتقونون دیر لرا بعضی لرا کتافالینون لادنی و بعضی
 حنقا اونی دیر لردن لوتاد ک لرده و ایچیه لرده اولور سا قلمی کور کور
 کتکدر و کور کتک ن نهاسیلونینه دک پیرا قلمی ابله احاطه اوتن لرد و پیرا قلمی
 قی ابله سنبل سبتانی پیرا قلمی به مشابه دراکه آلردن اعرض و افصر
 و ایضدر پیرا قلمی صاری و دو کسه کبی ملوبه و قویوب در آرز زمان هر روز
 روز کاردن اوچار طالعیلور ساین نوبلوی چیکل کبی بو قریضه کور بو اوت
 ابله کتافالینون اونی آرسند بر د و لرون تناسب یوقدر منافی کتافالینون
 اوتنک نفعی بالاده دک اوتنکد راما اسهاله اونی حنقا مرصنه خایه ابله
 نافعدر پیرا قلمی دو کوب و صیفوب عصان کسینی سود ابله و سر کتیب این ابله

ب

قارندون

ا

فادنده روب اکتل غرض این لرسر کتیب برینه باده و یا حنی ذوت لرا این
 قویسه لرا اولی اولور و پلستون حکیم دیر که بر کتسه بو اونی مجرد آخر دک کسه
 حنقا مرصندن خلاص اوله والله علم **باب** در بیان
 کتسه بونک ایکی نوعی وار دیر بری سیاهه مایل قمری در و بری بیاض لرا کبی
 نوعند دخی بو ستا قجه بقویجه بیلا دیر لرا اما قمری کتسه که قویوب و برینه
 دیر لرا ایچیه و در برت کوشه لو خوشین و برینه طبع قدر اوردون سا قلمی اولوب
 اوردون و بیضی و بومشاق و یا لرا قی دست کبی کونک پیرا قلمی اولور کوه
 بغین اولان پیرا قلمی سا قلمی بو قار و سندن اولان پیرا قلمی بیکدر سا قلمی
 نهایتند سیاهه مایل قمری و یا شقلو چیکل کبی اولوب بعد دکلو قلمی
 ایچند اوزونجه و کوشه لور سیاهه تخ حاصل اولور کولون ایچیه و حنقا
 حریر سیاهه کبی قمری کتسه هر پیده مباحدر چایز لرد و طالع قور اولور
 و یول کتار لردن اولور و ماخر براند با خصوصیتون دم آچیلور طبیعتی
 کتسه حاز و یا بندر درجه ثانیه یه و ایچیه مذاقی بر مقدار آچی و کتسین دیر
 و قوت حقه خصوصند مجروح و مشهور در قی اغستوس نام ملک رومانی
 حکیم پائیس موسی بو اولانک خواص و منافی بیانند بر کتاب تالیف ایتشد
 و کتسین تراخی بعضی شهر اولان بیان ایدم لم منافع داخله کتسه اوتنی
 و چیکل کبی صوره و بلال صوبند و یا خود اکت علت ابله بر بر ستمه یوغیه
 باده ده قینا دوپ بر قاج آیام صباح اخشام هر دفع سچقلین و یا سچکلون
 سکر ابله تریبه ایدوب میک و یا خود مجومین و یا ستر این و یا سفوف و غیره
 دو زوب تناور لایتک علال باطنه کتسه به نافعدر بلغمدن و بریندن صدک
 و او یکتی یعنی آق چیکوی تنقیه ایدر بو تغایر ده او کور و صیق لنتسه
 و ورمه نافعدر صیق معدنیه قوت و بر روب عتاه ناک چور قی ستمه لردن
 دفع ایدر چیکو و ملاق سدن لردن کتاد ایدر استسقای و صاردنی و بدن
 سر کسوز یعنی ازاله ایدر و حویباشان و سکر لردن جمیع علال باده مزه صر
 و خونن و عرق النساء سکر بو ذلسته تقریه و بعضی ناک ساین علال باجه کن

ب

ج

او برمانورده و صولر کتا و نر و صولق وادبلر ده کجی منافعی در آن اینهار
 او تلرینک تخم نری بحق ایدوب ایکی بخی در همی بیجون بال صویلر صیاح
 علی الزوق ایچک صفرای زایلر فی اشاعه غیدن سوره و عرقا لسا مرسته
 نا فعدر و کجی شرب مذکور ایچک سه ایام کجی متوالیه مداوت
 اینک کرات او تلرینی دو کوب مرهم کجی یا قی اینک بانق علقه کجی تیریه
 ایدر و باره ناک فاختی طوتان و الله اعلم **و در خیر بر اوت وارد کرده**
 دیوسقودیدس حکیم آفی قورس بس ستمیه ایدوب نو و جملله عیان بیان
 اینشدن قورس اونی بر کوجیک و شجره نیاید مرهم قوری یوقار و بیجوش
 آغا جلو و دکچی و بو غلو و قورمزه مایل و بر قارش قدر او زون سا قاش
 ودالتزی وارد کرده هر بر نر خصوصاً بو غلو نر او زونجه و لغون آغا جلده
 کجی پرا قوری اولور الکه آنلردن آنسون دره لدری نهایی تلرین ایچک
 او تشده کجی صاری چیچک لری اولوب آنلردن کوجیک غلا فلر ایچینده کوجک
 و سیاه تخم حاصل اولور کوی سرد و او زون و قورمزه مایل سیاهدر
 قوری و اشلفا مش طبراقن بر نر و او قجینوس نام حکیم فرکتان دن نجا
 ارسال ایدوب نظریا بیدریدم دیوسقودیدس حکیمت تعریف و توصیفه
 موافق و مطابوق بولمقله بو محله ذکر اولمقله لایق کوردم **منافعی**
 قورس او تنک تخنی سقو ایدوب با ده ایله و یا سر کجی بین و یا کورن صوی
 مقطر ایله ایچک بولر و حیضی در ایدوب و او ریحیک صوققک تخنی دفع
 ایدر و عرقا لسا فی و سکر بو زملش و بو تنک کیرویه چکمشنی دفع ایله
 تخنی بو بر ایله دو کوب صوقق ستمه سی اولان صیلرک سهرت کجی کسه
 سورسه لر ستمه سی دفع اوله والله تسک **اعلم** **باب**
 در بیان کما فیطوس و یا کما فیطوس بو سنه ایچیه بو کما ایواد و جی کما
 دلیله نومیلیه در لر بر اوت بر یوزنده یا سیلور او زون و آنسون و ایله
 بیویه او تنک پرا قورمزه مشابه پرا قوری و او در الکه آنلردن کوجیک و سیاه
 و ششین در و کوشک فعلا تلر و زرنه مترا حده و ریجه تر جرا آغانک قوروی

کبیر

ب

ا

کبیر و شکلی در خوی جمله چرا آغا جنه مشابه اولدقندن او قوری یوشان
 لسانجه بو کما کما فیطوس در نیشدر در بعضی کوجیک صنوبر و یکدر پرا قوری
 آراستند کوجیک و نازک و آنسون صا و سی رنگه چیچک لری اولور کوی بر قور
 او زوندر بر اوت ضعیف و قویله و اشلفا مش طبراقن **بش ایدوب** بر اوت
 درجه فاشیده حاز و ناکسه ده یا بسدر و مرادق حدتند آنزقده متابع **کما**
 کما فیطوس پرا قورینی بدی کون متوالیه با ده ایله ایچک صا بلدی کبیر فرق
 فرق کون بال صویلر ایچک متا دی اولان عرقا لسا فی دفع ایدر و قوری مرهم
 برخی بو کورک سده لر ایچون نا فعدر و جویولی و حیضی در ایدوب ریجه مشروح
 وزنه استعمال اولدقده خالق لذیب نام زهرلی و ناکسه با کسه بر ایلده
 و آن اولور قورمده کن کتار لرنه اشقی خالق لذیب و قجوق بولمقله بو تنک زهر
 دفع ایچون او ایله کما فیطوس و تخنی تر باق برینه استعمال ایدر ایله کما فیطوس
 اونی در ما غاک و سکر لری و اعضا ناک جمع علل بارده لرینه مشاد صله و صرغ قور
 و مشادنه نا فعدر اوت مز بودی سر کجی بین ایله ریجه لر علل مذکور بر خصوصاً طله
 ایچون بر نافع معجون بودر کما فیطوس چیچک لردن اون در هم کجی کتار لرنه
 اونی پرا قوری و اکیر لوقی هر بریدن بشرد هم بولری سقو ایدوب و قارشده
 کتایت مقدر کجی سکر و با غسل ایله معجون ایدر سن بو معجون آن صیاح و ختام
 ذر متوالیه و در خوی طله ایچون مجرب حیلر معونی بودر کما فیطوس سیاه
 و آن کس سن بعضی کس سن و زهره التبع قرم با سر چیچکی هر بریدن بر در هم تریدر
 بجن در هم غار بیولر ایکی بجه مرهم بو جمل قار بوزی نصف در هم زنجبیل قای صولدی
 هر بریدن اون اوچرا زبه و آن غریبی تریبه او نمش قورویا بر در هم کونک تریزیش
 در هم بو جمله اجزای سقو ایدوب بعد بر هر جوانده کما فیطوس عصاره ایله ککی سیکه
 فاشدر ریب دو جندن طفقن ریجه و وزه کس هر کون اختام و قند تیاجو مخلط
 مریشما و جرح و بره لر ایسته نفق مشا هد اوزنه نیکم کدم دخی بحر به ایتش بدر
 کما فیطوس پرا قورینی سقو ایدوب و غلریخو ایچور ایله قار شد ریب یکن دیت و بره
 کما فیطوس او تخنی قینا در یا ایچک جوند و ایدوشش قانی تخنیل ایدوب سرد اونی

ب

ج

اوتی چیکاری و تخمیله باده ده و با سرکه ایله صوده و یا خود سرکه چیمین ایله
 قیناد و یا بجمان سموی سوزور و بوی و حیضی ادرار ایدر و اوج کون و دورت
 کوند بر موان ستمه بی کیدر هر تخم قیناد و یا بجمان قان سوزور قطع
 ایدر و مثانه طاشی ایچون غایت ایدر و دردی مطبوخ مزه دی اوندن کون
 متوالیه ایچسه لر عرفی انشا فی ذیج ایدر تخم د کوبی کون و ننگ عصاره
 و یا صوی مقطر بله ایچن قان توکوردسته نافعدر ایضا الفار قون اوتنک
 مقطر بی طله دن و صرعه ن ایچودنک غایتله نافعدر صوی مقطر بی قون
 باده ایله ایچن و یا بله قان اوزرینه قویق حد دن زیاد اولان لینی
 کسر ایضا الفار قون صوی مقطر بی صر و هر لوان باطله و خارجیه ن تریه
 صلاح و انعام ایچوب و آنکه یان غسل ایدر بز لوان اوزرینه قوبه لر
 منافع خارجیه ایضا الفار قون پیراقلین تخمیله د کوبی یا قیغیل
 یا قیغیل یولری تریه ایدر برکته ن قان سوزور و یا ایضا لوانسه ایضا
 الفار قون اوتی قیناد و یا بجمان صویق اقلین قونده و غسل ایدر
 انواع قان سوزورین قبض ایدر بی قان قون قون و ب و صوی ایدر بی قان
 ایکی و چوروش یان لوه و قونجه ایکن آلوی سفینه ایدر اوکلدر
 ایضا الفار قون اوتیله کون کون بی کون اول اعضا اوج و سوزور
 اعضا و تره مسنه و اوینا مسنه نافعدر بعضی بوا اوتی قون و شیطان
 شریک ایمن اولوق ایچون یا آلون طوبی حمل ایدر و بوسیده اکان قون
 الشیطان و شلس و عورتلر قون قون یا قون نفعیه و دردی ایدر لوان
 اکان قون اصوله بر معنی حضرت مریم کون د عیشک منافع و منافع الفار قون
 الفار قون چیکنله یان لوی بشلمک و تریه ایکنده قوت خاصه سی
 اولمشله آندن بر نافع یاغ استخراج اولور و وجهله چیکنی جمع ایدر
 بر نشیه بر قیوب و اوزرینه ذیت یاغنی د کوب اعزین قبا به سین
 و کونده براغنی اوتون قون کون قدر ملهر د قون صکرک یاغنی سوزور
 و چیکاری بر خوخچه صیقوب اول یاغ ایچنه تان چیکل قوبه سین و کون

کونته

240

ب

کونته قویوب بر قاج کوندن صکرک بنه سوزور بجان چیکل قوبه سین
 بو وجه اوزر بر قاج دفعه ایدرین ایچا منده غلافین تخمیله د کوب
 اول یاغ ایچنه قوبه سین بر قاج کون طوره قون صکرک اول یاغ قان کوب
 قونری اولور بو یاغ یان لوی و سکرکی اوکلدر و هر وجهله علل باده یه
 خصوصاً اعضا و مفاصل عکلتلرینه غایت نافعدر و بو یاغ قان ایله کلان
 اسپاله ایدر و سیکلین قان نه سوزورسه لر آغزین نشین ایدر ایضا
 قبض ایدر و بود و اوجی اسپاله ایچون نافع و مجرب قون بوغان لنده ایکنه
 طولا نیک اولان ایچ یاغنی آلوب و اوقان قیوب ایضا الفار قون اوتنک
 ایدر سین و سیکلین قان اوزرینه وضع ایدرین آغزین نشین ایدر
 اسپاله قطع ایدر و الله تعالی اعلم **باب** در بیان دمان الانهان
 بونک ایکی و هر وی و ادر و ایکیسوخ ایضا الفار قون انوا عندنر و آن
 سننه ایله آندن قونق اولور و نفع لوشله زمان الانهان کیم کافونکی اسکیر
 دیر لوان ایضا الفار قون اوتندن بیو کدر و بخوری و ساقاری و لاری قون بیو کدر
 و قوی قون بیو کدر پیراقلین ایچنه و طویله خطوی و ادر و چیکاری یومرله
 صاموی برکنده در تخم کویک و سیاهر قند و ساقاری و ادر بر قان
 آرنده از لاری قند بر مقاری قونیه بو یار کوبه کفانه بولوشلارین
 کولاری بیاضر قند و جوق قناری و ادر و بر ایچنه درین دکان بر ایضا
 زمان الانهان صغیر کونکیه انکا ایدر و سامون دیر لوان و بخوری بر اوتنر
 اکتون و قونری ساقاری و یان لاری و ادر پیراقلین کونری اوزون
 و سیور بر و هر بار اکیشر اکیشر بریده و او یوب آلون بنه کویک
 پیراقلین ایدر کونری کوبی پیراقلین د کوب صیقه لر هر قوب باده کوب
 عصاره صیقار د لاری نه یاتلرین جوق کویک یان لاری لوب قناد
 کوبی یا بلشدر و اوزر لوان کویک و صادی چیکل اولور بونک تخمیله
 ایچنده در و سیاهر خشکاش تخمیه بکونر و بو اوتن دخی ساقن مزجه سی و ادر
 اشبو ذکا و دمان ایکی نوع دمان الانهان نمناک اولان بر لوده بولون

ب

ج

در میان اذن العباد یعنی کوله قوی و دخی و دخی و دخی و دخی
 و بوستانا چید انکو تا پورا ق در بر لب بواوت بعض دیار داده ده کنیت
 بولون مخصوصا نمناک برود پیرا قلی سگرلی اوتان پیرا قلی کیدرس
 الا که آندن اکسون و بوشاق و او جلری بره مالدر سا فی انچه در میان
 وار در نهها سئلون آسون صهارو برکنده چیکلری اولون کا و چشم و تنان
 چیکلری کچی کوکلری انچه و جو قدر و ریحیه لری طیفه طبیعتی بواوتی خصوصا
 کوکی حاز در نه رفیق و تحلیل ایدرس و خری قضی وار در مناخ دالله کوکی یعنی
 ایدوب ایکی و باوج در همی باده ایله و یا سکر کینین و با مناسبت صوری قمر الیه
 ایدوب زهرلی قدر بقده اصغر شرف و فیون ایله زهر یعنی مکسه به نا فعدرس
 بالکن کوکی و با حقه برابرجه استفادیه تخمیده دو کوپ باده و یا سکر که و
 قوی قولای صویله و امنا لیله ایچک قارن بر کونه و اسپاله نافعده
 و دخی رحم علتش نه ایدور دی ملک اوق لینه قبض کتور بر و حیض
 ادر ایدر و اگر اونی دو کوپ یا ق ایشه لر شیشون کحل زهر آو ساندی
 والله اعلم **باب** در میان قاتله الحیه یعنی بیدان قیلان
 اوق بوستانا چیه غوی نموند دیرل بواوت را سرمایه تا سده هفتاد و شش
 بولمشدر و میدانی اسپانیه مملکتی در سیران صوقش نجه که لوده
 زهرندن خلد ص بولمشدر سببی شمشیه سی خدی بود راندن سکر دخی حلو
 سائر سمومه حتی و با خسته لکنه نافعده حاصل آد زمان هر تبه تو تری
 فردینا دوس نام نجه قرا لینه بواوتی اسپانیه دن کتور و بعضی کتور ده
 بخریه بر ایقش در آنجا مند طغون بون غیش بر تبه سده قرار معود چ
 مملکتند بود بیدا نام محاکم قریب صیدا هو ایدر کن یا ندر اولان حکم ایکی
 بواوتی بر نمناک اودمان اول قدر چوقی بولمش ایدی که بتوی اعر به بولکتمک
 ممکن ایدی پس اسنوب بیدان قیران اوتنک پیرا قلی بر قوش قدر اوز و اولان
 بر یوزند منسب طرد و هر بر بیا غاک اوزون صای وار در و بر اغان جانان
 بر مقدار قیوش و بر مالدر سا قی دکتوری و بوغلو و بر بچق قریق و بعضی ایکی

ب

قرنی

۲۰۹

ا

قرنی قدر اوزون اولوب بوغلو یا نندن او کیدردن اصغر و قوی پیرا قلی
 ایدر دالدری نه بیدان آتون صهارو برکنده چیکلری اولور بلکه صفالی و نیک
 چیکلری کچی و سائر کیفیتک دخی بلکه صفالی و تنه مشابه در بر بود چیکلری
 صنا و شد قدرن صکره بیوک و توبلور و کله لرحال اولوب نخی اولور بولمکن
 بلکه صفالی و تنه کچی کوکی بر برق قدر قالین و در کور بر قوش قدر و اجانا
 دخی اوزون و انچه کوکلری از وظاهر سیاهرق و باطنی بیاض و کورک اولور
 هر طبعی بر قوی سود در که مغا قطنلو و لطیفه باران اولور چیکر آجی اولور
 و ماء بنویزه غایب اولور **ب** بیدان قیران اوتنک عصا کسئی یعنی
 سود یعنی ایچک بیدان صوقته بر نافع و مجربید و در نیکم ایلاده ذکر اولمشدر
 و سائر سموم دخی منج و دخی ایدر کتورک امر منج و یا نیه ده استعمالی غایت
 نافعده عصا کسئی یعنی سودی تخفیف و سائر منج کچی حفظ اولوب وقت
 حاجتده استعمال اولور والله تعالی اعلم **باب** در میان
 ایها الطاهرین بونکا دخی هم پیر قیون دیرلر و بعضی لسانده هرب الشیطانی
 و حضرت عیسی اوق دیرلر کوی حضرت عیسی ک قانندن حاصل اولمشدر و یوز لیر
 بوستانا چیده ایزو نچاک چرونی دیرلر بواوت آغا چلو و دکتوری قدری
 بر ذراع قدر اوزون سا قاری اولوب بان دالدری جو قدر پیرا قلی و بلکه هرا
 اوتنک پیرا قلی نه مشابه در و کوکلر اکسون در و کونش قارن طویلوب
 نظر اولمشدر چوق و فاجوه لوکلر کورینور کویله که اکنه ایله دایمشد و بون
 اوتوری بواوته لایحه بر فورانه یعنی مقوی دیشندن دالدری نه بیدان اولان
 چیکلر صا دیدر و اوزنه لنده صادی توبلوی وار در کلدر کچی بوچکلدر بر مقدار
 آرکندک اولدیغی و قدر قوی قرمز و ساقه قورق اولوب چقاد چیکلری
 دوکلدر قدرن صکره بر لریه سیوری و طرفه سفلی و کور و ایدی دانه کتور
 غایب فلز ظهور ایدر و یا ایچک کورک و ابتداءن قرمز و صکره سیاه و ساقه
 نوقا و نخم حاصل اولور بواوت هر چه چالیقده و نادر لار کتور بون طبیعت
 ایها الطاهرین اوق حاد یا بسدر و نازک لطافت و در دنیا نفع و کله ایها الطاهرین

ب

ج

دعای ایدوب د فقه حواسنه تزلزل عارض اولمخله لایعقل بره د وشر کورن
 دخی جن چار پیک دیوقیاس ایدبر اطلباء اکثر یا عود الصلیب حی فاونیا اینه
 چکود کلر بی و کوکبی صرع مرضته استعمال ایدر ل کورجه متقدمینک اشبو
 مرضیه نبع ایچون فاونیا قد اخلا استعمال اینه کلر ندر بر دور لو نقل یوقدر
 و لکن خارجا استعمال لری واقعدرتنگم جالبش بر حکیم بر صبی او غلام ندر لری
 ایدر که او غلام مزبور صرع مرضته مبتلا اولوب عود الصلیب کوکبی بوخته
 قیوب او زرنه اولد قجه هیچ بر زمان مصروع اولماز ایدی کولر مزبور ایدر
 اولدی قجه برله اول مرض مولوب دوشرا ایدی ایدر زمانه معالجه مذکور ن
 بولنا مسی فلن غالب بواقول اولکل بوستلوه بولنا بقنده ان اولدوه بر و دخی
 بعضیلر ذاهب اولشلر در که کولر مزبور نال کلک انظار مخصوصه وقتله
 اخراج اولمق کرک یعنی شمس اسد بر خندک اولوب قمرک نوری نقصانک یعنی
 لشدن صکره شمشه منسوب کونور و ساعتله یعنی بازار کونک طلوع شمسه
 صکره اول ساعتله و یا سکرنجی ساعتله اخراج اولته هله که شکل اولدوه
 چکود کلر ندر انورن دانه کین اولوب قیون صوری قندک صکره سحر ایدوب عبا زنی
 باده ابله و یا سکرنجی ابله ایچورسه لر صولان نطق اعاده و سحر سحر ایدوب
 صحیحله و دخی اهل و قوف معتقد کشیدن اشتمکه ایکی کون درم خند بکیر
 یعنی قندوز حایه کین اولوب اوج قیضه فاونیا ابله دورت یوز بکی و درم آن
 باد ایدر قیناد و بر اوشاق نامر خندن دوشل قی برله اول مطبخین قند
 غل ایشه لر صاع اولد قجه ام الصبیا ندر و صرعک ابله اوله و یومعالیه
 تجره اوغند در یعنی بر عورت اولادینک ایکی سحر مزبورون دن وفات ایدر صکره
 بومعالیه بی او کورنوب صکره دن صولان النی اولاد نیک هر بره بومعالیه
 اینکله هر بره ام الصبیا و صرع مرضل ندر امین اولوب نیشانه هر کور کله
 بر درم قدر سحر ایدوب باد ابله و یا سکرنجی ابله و سحر ایدوب ندر دوشوب
 بالمشو کبی زبان عورتلما ایچون سه لرافاقت بوله منافع خارجه بعضی خورنار
 چکود کلر بی ایدر کله دیزوب ام صبیا ندر و صرع دوشبک بوبیلر نیا صه نوب

نفعی ایدر

ب

ا

نفعی وار در و دخی اوتی بيشك ایچنه فونق منا سیدر صباری بکک خندت
 و جن طافه سندن حفظ ایدر و الله علم **ب** در بیان
 قلب بوا ساسی چوقندر سرجه نخ کون داروی قیاسی و کندر وی بر لب
 بو سنا قجه و لریه سمن دیرلر نونک ایدر و لریه و لریه بر کبیر و لریه صغیر
 اما قلب کبیرک ایچنه و دکوی و خشین و برحق ذریع فله اوزون و بر یوز نبع
 اوزانمش سا قنترک اولوب ایکی طرفندن سیور برجه و ذینون بر اولدیه و لریه
 بر اولدیه و لریه ایدر لاکه آندن کوجان و خشین در هر بره بر اولدیه و لریه
 و دکوی و بیاض و طاسلو ایچو کبی تخم و انورن و لریه و لریه و لریه و لریه
 بر یوز نبع اوزانان سا قنترک کولتون و اما قلب صغیرک بر اولدیه کبیر
 کوجکدر خشین و سیاه مایل قوی نیشله سا قنترک بر یوز نبع یا سیور
 کوجان تخم کبی یوقان و بر فالقان و داکل و یوز نبع قنترک اعلالری
 بر اولدیه کبیرک بره صولان و بیاض و لریه و لریه صافی و دارو قدر بون
 تخم حاصل اولون **ب** یعنی ندا و بره استعمال سرجه نخ حاد و یا سدر منافع
 داخله سی یعنی سحر ایدوب غبار ندر بر ره می آق باد و با کورن و معدن
 صوی و قنترک ابله ایچک جی مانا طاشین کسرو بونک تنقیه و بولاد لریه
 و دای مزبورون وضع عمل ایدر کن رحمت چکور عورتان سهریل اولدنا ایچون
 غایت نافع و تجرب دوا در حتی بونک کبی نیجه عورتله بود و ابله معالجه
 ایدوب تجرب بولدم و دوی مزبورون دخی نایب سهر هر کسه بل صولقی اولوب
 بلا اختیار منشی بو سنانسه بر درم سرجه نخنی واسق لوفندریون و کورن
 هر بره ندر نصف درم اولوب و محکم سحر ایدوب سکرک اولد و عصان سبله و یا صوی
 مقطر بله ایچنه بل صولقنندن خلاص اوله هر کون مولانا سمنه ایچون
 سحر ایدوب بر درم بی باده ابله و یا سکرنجی ابله ایچنه و بومسوال اوزن
 ایدر البته ستمه دن خلاص اوله منافع خارجه سرجه نخنند اوتی و لریه کوی
 و یا پادیا و تلرین صوده قینا دوب صونیک کوبکه و لریه و لریه و لریه
 طاشینک آغزین نسیکین ایدر بولون عاده نجه اقلدیه و الله تعالی اعلم

ب

ج

او کله در هزار دانه صغیر یعنی خاک را که به سنی نانج ایکن صلوغ و سرکه
 و زیت یا غیله صلعله کبی بیک لبت و بریزد کند پیرا قلربی ان صغیر
 ایروب صوبن ایچک قارنی یومشادر سنایع **خارجه** می هزار دانه نیک نیشل
 پیرا قلربی حرارتلن یاره اوسته وضع ایسه لحرارتی دفع ایروب نوبه ایبر
 هزار دانه اوخی ارؤب عورت غلیظه ده اولان شیشلن اورسه لحرارت
 منع و دفع و آغریسین نسکین ایبر بعضی مقلوح اولان اعضائی نیه حرکت
 کتیروب حیات و سرک ایچون هزار دانه اوخی و چیکتی خطم و آغراوتله صو
 قینا دوب اول اعضائی حفاوچه بوغورنده طوتارلو و یا مطبوخ مزبولیجه
 صوقا لرو یا خورده اعضا او زرنیه باغلر لره هزار دانه صغیر بر یاره اوخی
 یاره و قبا دقلری حتی قفا لکوتی او کله و هرزه والله اعلم **باب**
 در بیان فائزیا که آنرا دخی عود الصلیب در لر و تزجده کیمی ادوستا قچه بوژون
 و پوونقه دیرلر و دیوسقور بس حکیم قولی اوزره ایچو و بر لودر بری ارکلت
 و بری دیشیدر ارکلی بدو مده تا بود در و اما دیشیسی مباحدر برتکسا
 برحق و ایچو که اوج قوشن قدر بوک اولوب یان دالدری چوقدر و صاب
 او زرنیه چوق پیرا قلری و اودر که ضربق سیاه پیرا قلریه مشابه او تو ایچو
 ظهرون فریضیه مایل ووی نیشل چون ساده نیشل و انجاسته کولی نرکته مایل
 اولور لردا لدری نه نیشلند دبر و مده و هر دو کسه لر ظهرون ایروب بعد چیلایو
 د لبر قمری کلر آسیدور که مشهور کلردن بوک اولور یا ایچو صداد قیلد لره
 بو کلرک پیرا قلری دو کله قدن صکنه قالین و بر مقدا و تو بلو و یومشاق و اوم
 غلا قلریه مشابه ایکش و یا اوچر غلاف یان یا نه ظهرون ایروب چلد قلری
 و قد ایچده قمری و بر مقدا او و ریجه و انا و چرک و کسه فی الجمله مشابه
 چکر دکلی کوریتود بو چکر دکلی کماله کله قلریه سیاه اولور اما ایچو باغری
 و مذاقی طنا توجه هر کو کلری ظاهرا سیاهه مایل و باطننا بیاض و قووندر و کور
 لرجه می و اودر و کو کلر نه چوق او و ریجه دو کله لرو ادر که بوک بکولر مشابه
 مشابه در نیکم حشی او نده و کاسر حرارتک بونک امتالی و ادر بر اوت طانلرده

ب

حصول طمانه

۰۷

ا

طمانه بر لوده اولور طبعی عود الصلیب یعنی فائزیا قابضه و بر مقدا
 طمانه در واغزه صلود قچه جزئی مراری برله کسکین اولدیغی حسن و نوز
 معلوم اولور که حراری میانه اولوب ذاتک لطافت و بیوست و لهره سناغ
 داخله می فائزیا کو کیتی قرو ووب و صق ایروب غبارندن بادم ایچی قدر
 باده ایله ایچک وضع حملدن صکنه نفسانی تنقیه ایروب ذمی غاچی اقله
 و دخی وجه مشروح اوزن شرب اولد قده فادن آغریسین دفع ایبر و بر لوی
 تنقیه ایبر و بوگرک و مشانه آغریسین نسکین ایبر و چکر بوگرک سده لرن
 آچار و لکن باده ایله ایچک قده فادنه قبض کتیر امدت با بال صوبله و یا
 علته مناسب صوی مقطر ایله ایچک کولر کوندن و کلرندن تقطیر اولان
 صو قلبه قوت و بر و صبلن ام القصبان مرضندن غایت نافعه چکر دکلی
 فریضی ایچون او و یا خورده او ایکی دانه کین کسکی قمری باده ایله قینا دوب
 ایچک افراط اوزر آقوب کسکین حیض دمی نسکین ایچون نافعه چکر دکلی
 صبلن دیور سه لر و یا خورده ایچون سه لر مشانه لرزن طاش پیدا اولسین سنج ایله
 کماله کمش سیاه چکر دکلی نون او زرنیه دانه کین دو کوب بال صوبله و یا بر کین
 و یا باده ایله ایچان آغریصق ایچون غایت نافعه بر یور مرضندر که اشانه او بوخوده
 مستسقی اولوب حواسنه و اروح حیاته نقرض ایتک ایله نطق و حرکت نافادر
 اولور حکمت و طب کتا بلرنه اسبابی و کیفیتی مفصلا بیان و تفصیله قالدیکه
 عوامان جن شریبر دیو بد کلر نیک اصلی یوقدر بلکه اسبابی نامورون حواس
 انجنوب فان دخی غلیانه باشلد قده سایر امراض حازده کچی خیالات غلیایو
 فلان فلان شی کوردم دیو بد کلر نیک سببی بود در با خصوص کور یا بر حکایا
 عزیزیه نقلتی استیاج اتمکله قوت تحمل قلبه ایروب با اعتقاد فاسد لریم زیاده
 استحکام و سر لر نیکم بر مجلس بر کسه دیسه که فلان مرده شویله و بویله
 جن کور غشدر و چوق کسه یا آله جن اصابت ایتد در اول جمعدن بر عجب
 الاقتضا اول جمله او غراد قن حکایه فی ندر کرا تمکله تحملی پر شوی ایله ایله نقلت
 بر نشتنک ظلتی و باقر اقلقدن بر اوتان حرکتی کور یعنی برله کولر جن مرده یو

ب

ج

و رحمن جميع علقه ما يجوز رحم او تنج بر سيق صوغه و با كميد او ذرنيه
 قوبوب و او سته آق ياده سرهوب بچمقلاين فاسق او ذرنيه و فرج او ذرنيه
 قويه لو وضع حملدن صكرن صون آقرنيه دوى نافع بودر لقوان او نى با نچه
 نغنه سى با ياديه چيكي خشيشه الزجاج هر برندن برابرا لوب و او ذرنيه
 كفايت معتادى زنيق با غنندن دكوب طهرا و طهرا ده بواش قى را نشند
 بر معتاد راستند قد نصكرن اكي اوج چا لغنشن بو مرطه او ذرنيه قيو بكا
 سر غيف بشورن و سچمقلاين كويك او ذرنيه وضع ايليه صون آقر سته پنج
 ايتد غنندن بشقه دوى با غننق بليتة نافع در لقوان او نى بچمقلاين به برابر
 دكوب با قى نيك قزل يله وسايز حرار تلو شيشلر نافع در بواش عالم
مقاله در بيان عين البقره كاكاك و چشم بعي صغرى كوزى در
 بو سنا نچه و و لوج دير لوب و اونك چوق و اينچه ساقلى و ادر بر اقر
 كويك و سزا بانه پيرا قلى نه فى الجملة مشابه در ساقلى نيايتد آنون
 صادر و سى رنگره دكوب و با ياديه بچمقلاين بول بچمقلاين اولوكه قوشو
 ناخوشه كدر كوكلى چنا لودر و اطرافه با يلبوز چله ده و تار لار لودر
 طبعى در چيه نانيه ده حان و با يلبوز صافى در چيه لايه بچمقلاين
 با ده و با سچمقلاين ايله قينا دوى چماندن صكرن ايجان صادر بغي كدر و نيه
 اصل دنك طبعى كدر هر سنا نچه خارجى كاكوشم بچمقلاين نوب و آنن
 ادر بيش شمع عمل ايله بو نوب بومرى او ذرنيه يا قى اينسه لرا نى بو مشاد
 طاغيدى بر كسده ضرر بدن و ياد و شكردن در سى آفتاد ابو شمش قان اولسه
 كاكوشم بچمقلاينك قزو سرن و كرا و يا و بقله ضرر بدن برابرا لوب و دكوب
 عمل ايله فار شد و رب صكرن بچمقلاين اول جمله يا قى ادر اول ابو شمش
 قان تحليل ايرين طاغيدن و الله علم **باب** در بيان هزار دانه و هزار
 هزار و بعضى مطلق هزار دير لوب و اوج نوحى و ادر بر بركبر و برقا وسط و بر سق
 جمله نه بو سنا نچه ما چنيك دير لوب اما هزار دانه كبرك ميسر قلمرى
 قان ميسر طرفله اكسوز و نيايتد بعي و منشقدى و بر بوزن با يلبوز

ب

امام قلى

6

ا

اناسا قلمرن بولن بچمقلاين بر فرار او ذرون و اكسوز و اطرافى كوكلور
 بر كوكدن چوق و دكوب و سره و بر ذراع قند و دوى او ذرون سا قلمر سره
 نهايت لرنك با ياد بر و رحم او تنك اكي قات قدرى بچمقلاين و لوب او ستر نه
 آنون چيكي سى رنگره دو كمد لرى و اطرافند او زويجه و بياض پرا قلى لرن
 شويله كم لكه مشابه در بونك بچمقلاين بون با زفضل خرقه دك آچى لور
 بو سببدن اكا هزار دانه ديشلر در اكر تا تار لار لوده اولور سته ايله با نچه
 ايكل لرنك چوقى قاتر اولور اما هزار دانه اوسطك پرا قلى و ايكلن كويك
 و اطرافى چرى كوكلور و لوب منشوق و كلودر و بر بوزن منبسط لور و با و انك
 ساقى بو قدر همان پرا قلى و سته سندن او زويجه صا پرا و زنون ظاهر صا
 و اطرافى ديس و بياض پرا قلى ايله محاط بچمقلاين و ادر كه هزار دانه كبرك
 بچمقلاينك كوكلور كوكلى اينچه و صفا قلمر بو بويج اكر با چا بر لره اولور بوش
 برده اولقده چوق اولور كه اول بار ده بون چايز بياض كور بود و اما هزار دانه
 صغير كه اينچه اينچه لره زينت ايجون اكيه و اكا حنك كوپه سى و خاصكى
 كوپه سى دير لرا نك پرا قلى هزار دانه اوسطك پرا قلى كيدر الاكه اولد
 و كوكلى ادر بو منشقدى و بر بوزن با يلبوز در بونك دوى ساقى اولوب
 او سته سندن اينچه و نازك و كوشك و دكوب و بر معتاد نوبل صا پرا چوق
 او ذر لرن بچمقلاين ظهون ادر بونلر بون با ز خصوصاً اول بار ده پان چوق
 آجيلور و الوان مختلفه سى سبيله بونلر كچوق دوى لوى و ادر زرعصونق فان
 كى قزمزى كى قاتر و كى بالين قات و بعضى لرى قان كى بياض قاتر و غيرى قاتر
 و بعضى لرى بياض و قزمزى بر و قاتر و بالين قات و بعضى لرى ينه باطنى بياض
 و ظاهرى قزمزى قاتر اولور بر خنك برده چوق زمان طور و بغيرى بر
 نقل و نند قلى و قند بچمقلاين سته لار لوب نيشل اولور و دوى بياض
 قاتر اولور بون قو پا لمد قلى و قند بچمقلاين او سته لرنن او سى و و و و و
 با و بر لرن ظهون ادر لربيعى هزار دانه هزار دانه و بو سته ميان در سنا نچه
 داخله سته هزار دانه فى خصوصاً صغير لربيعى صود قينا دوى ايجان ايج لرى

ب

ج

اوله و سه اوله و سون افن بومشاده با سق علی ایمن اوله کوز صوبینه پا پار دیه
 چچکین قیوب صوره قدر نکره غنلا بیک و یا خود پا پار دیه چچکین صوره قینا دونه
 و اوله صوابله خناتی یوغنرب باشه یا غنق دماغه قوت و بر و برودت
 دماغه جمع اولان هر یی محو و از له ایدر با پار دیه او تخی صوده و با سرکه
 و یا خود بادده قینا و ب اکلله ابله مضمضه ایتله اغزده اولان قیا چقلری
 و چنانله از له و بن بر ایدر با پار دیه چچکین صوده قینا و ب اوله صوابله
 بیغاق جلدی بومشاق و ملازم ایدر با پار دیه دخی اسکی یار لری و صکت لری
 او کله هر د و کوب او زینه قویه لر کون قزلغنه بزنا فنج معالجه بود سر
 ایکی حصه پا پار دیه صوی مقطر نه بر حصه پا پار دیه عصا رین و آوج خسته
 عورت محو دینی و کوی کچی چالغاش بر بومله اغنی اوله جمله سین بر خوشیه
 قارشدرد قدر نکره ایجه بر لر اصلا د و ب کون لرا و زینه و صنج ایدی قان
 آخرین لشکین ایوب قدر لغین کیده بر سنانج پا پار دیه با سق و دخی پا پار
 چچکین باغ استخراج اولون که عمل کچی به نافعده بنده بومر لر یی بومشاق
 و کیشور کیشایندرمک و او حاجی تشکین ایتله کوی و احتیقا لرد دخی استعمار
 اولون پا پار دیه ناک مقطر صوبله بر لر بومر جمله احتقان باغ ساق و رحم
 و بکونک و مشانه او حاج با طه کین تشکین و بن به ایدر خصوصاً سکر لرد
 بونمه لرینه غایت نافعده بزرا کوش اولان کوشه در وقت و بکوش و کوش
 بومشاد در و هر نه که سده او منش و قویلا منش افن کشاد و ترقیق ایدر کویا
 صبیله بر نمانا غلرد قلردن قان بختلوزن بر و سقا اولد یقنه دلا لند بونلر اعلا
 و انسیب معالجه بود سر قضایدن قوج بونلند قدر اشکیه صولایندر اوله
 باغ که اکا پشکیر در لر افق الوب و قیوب بر بطریق طحیح برنده بومشاق قور آتند
 پا پار دیه باغی او زین بواشیه بر بیان ایوب ایلیقی لیکن صیتان قاز فی او زینه
 قویه لر بومی دفع اوله پا پار دیه یا غنی تقطیر و منش باد به بیغی تراب بر حله
 قارشدور بیل باردی اولان اعضا بر بومر و او زینه بیغی بز لر و یا خود
 مقصره کین صادسه لر نفع بر حی مشاهد اولنده و الله اعلم منافع ایتله پا پار دیه

ب

بالاده

ا

بالاده ذکر اولدنجی وزر با پار دیه او تندی با کله مشا به بر اوت ولرد بر
 بر ایجه سکی کیه در و اکایت پا پار دیه بر لر و با بویج کلاب و با بویج منن
 و بوستا نا چله با سق اقم د بر لر بواوت رحمت یوقان و به قانقوی باک اوله
 کاه بویا نه حرکت ایتمسینی دفع ایچون نافعده بر اوت مزبور یقینا دونه
 دین دك او تون لر ایت پا پار دیه سینی د کوب یا قیابسه لر کله قیا ردق
 سهولیت فاسد بی اعضا ایچون ن د کک الشه جذب ایدر بویله اولد قدر
 انشاده استعما لمتا سیدرز و الله اعلم منافع **باب** در بیات
 الحوان که اکا دخی کوبل و رحم او ف و بوستا قیه ریمبا با و ف و غونا د بر لر
 بواوتک پیرا قلری پلین اونک پیرا قلری کوی در لاک اولد قدر بویک و کوی
 مایلر و ملیوب آندن کویک و صادیه مایل پیلدر و لر ایجه سکی کوی و مذافی
 کورکدن بر قاج د کوی و برک و مز ذراع قدر او ذون فدالدر سوره و بنایندرن
 اولان یلدوز واری چچکین لرد او رنه لرد پا پار دیه چچکین کوی صا دونه
 و اعلا قدر بیاض بر چقلر اولد کوی کچی قلو در و در نیک د کله با غنی کوره
 و دیوار لر و چتلر کنان اولون **طبیعی الحوان** او فی سیدر و جلد و کوش
 و سفینه و لشتر و ترقیق ایدر و آقیدر سنانج داخله سی بواوت هر صوفی
 و بلغدن و یلدن حال اولان جمع علتلر نافعده بر رحم و تخی قور و ب
 بعد سرکه ابله و یا حلوه ابله بیک قان فی بومشاد در و سوره افتمی او ف کوی
 صفرا و کله طلی سوره و صوغلی اینه کله ایدر او تندی عصا رین ایچون
 دخی بویله عمل ایدر رحم او ق صغریه دخی نافعده بر بومر تلر بواوتی طولن ابله
 برابر صغریه و بر لر او کسور کلون دفع ایدر و بلون طانغیدر و ایچون
 ایدر صوقدن حاصل اولان رحم اغریسته بر درم قند و زحایه سین الله
 بر قبضه الحوان اوتیله باده ده و یا بل صوبیله قینا د و ب ایجه اولد م
 اغریستی مندفع اوله **منافع تاریک** عورت لر رحم او تخی قینا د و ب صوبینه
 کوی کلرینه و از بنه او تودسه لر و یا خود بومر نه او زینه لر حن کلرینی
 و شدیشی بومشاد در و رحم سیدرز و آخرین لشکین ایدر و چقلرین آقیدر

ب

ج

در بیان با بویج یعنی با بادیه بوسنایقه افسن دیو بر در عراج قدر بود
 دالم بود قانور و تدر که قیل کجی بجه بر افلری جو قدر بگذردن و آنکه چپ کجی
 اولوب اورنه لوزن صفت کسد و اصل افلری بیا من بر افلری اولوب کوی بجه د
 و درین دکله بر بواوت جمع اجزای کیده است با بادیه کیده بر هر شمش به دگر
 پیشترین تغیر بویج دکله را کجی ابله در با بادیه راجحه می خوشد و
 با بادیه در قوحی بد در اول قدر کسکین در که بدتک بر بر شمشا فی اینه ل
 جگله دلد شرب با بادیه تار لارده و اکثر یا آکین آکندن و با غیبه ده کوی
 مستعالی ملین قن اولوب بجه با بادیه در رجه اولده خاد و یا بدتر ترقی
 و تلبین و کشتاد و او جاعی شکین اینک فونق واد در و آکسان طبیعت با الکیه
 موافق در مناخج دظه با بادیه چپ کجی و یا اوتی بادیه و یا بر تباب
 صویله مثلاً کوشن و یا معدن بر صوی مقطر بجه قینا د و یا بجه بر صوی و
 از بر ایدر مثلاً طاشین سور بر بی طاشین و محو ایدر جعه باد دنی است
 و معدنک اوجاع با طاشین شکین ایدر کدک با غرسا فلرک و بو کدک
 و در زمان اغریل بر شکین ایدر و جوده اولان شیشلری طاشین و کجی اولوب
 سینه لوزن آچار صا و بجه شقیه ایدر و ذات الحجب یعنی آنجک کجی حشرین
 ایدر او کسور کد فوج ایدر و صفتی نعتیه ایدر و ت من بودن نظیر این
 صودن دخی قوت مذکور و او در با بادیه چپ کجی سرکه کسل ابله قینا د ق
 صرجه متلا اولان کسه به ایچون سه لونا فعدر تیز فقا د و جود زمان
 مرشدن امین اولوب و لد کاصل اولان ایچ اغریلنه بر جهرت د و او در غنبر
 آباغناک مکوی ککین آتسه قیوب بیا حوا و بجه با فده در صکن بجا ایدر
 و غبارین بر جهرت اولوب با بادیه ابله قینا شمش بادیه ابله ایچ کسین با بادیه
 اوتی چپ کیده ات صونیدک طیش ایدر و یا بجه کوبک بر کسه نایج بر واد
 بعضی لوزن یا زمشان در که با بادیه چپ کجی سحر ایدر و غباری کسل ابله مجوز
 هر کون ایکی دفعه طعامدن اوج سعادت قدر اولوب فاشق اکل و بویج
 ایتسه اور کازاله ایدر مناخج خاربه با بادیه چپ کجی فادن و جهرت و بویج

ب

و یا

۴

ا

و بل و مضانه و طاشینا غریب کجی ترکیب اولنان معالجه ده بوشه او غور
 و مثلاً نه طاشینه نایج اولان جمله اولان با کشیدر و دخی سکر بود طسته
 نافعدر و انواع او جاعی شکین و شش و محو ایدر و جالینور حکیم در که بر برده
 سرولبت فاسده بولدنی وقتان اول محله بر غیری آفت جذب اینین آتی سهوت
 ابله شش ایدر و بجه ایدر اما عمل مذکور ایچون استعمال اشینی کجی وجه اولوب
 اولوب وجه اولی بود در که با بادیه و اجم کوی صوده و یا بادیه قینا د و ب صوی
 مطبوخی حوشین بر شوروی صفرقا و غی بجه د که با رسی طویله دک بعد
 فاونغان اغریل ابله ایدر محکم با غلیوب سچقلین اولعتا و وزنه قوی س
 و اکثر اول مطبوخ بجه با بادیه یا غنی قار شد و بر شش لر اعلا اولوب وجه
 نایجی بود در که با بادیه چپ کجی و بیا قلیون و کسان تخم بزدرن هر کس به
 قیوب کیده بی بودغان کجی سایانه جه دیکه سینه که اجزا بر بر یقیلوب
 طویله بجه بر با قید و صوقیاد و با آتشدن ایدر بر سین و اول کیده
 اول قینا شمش صوی قیوب ایچ اوج فایحه شریفه او قنا جوده ایچون بر کجی
 بعد کیده فی چقا روب و ایکی خسته اولکند بر خوشجه صقیوب بوبله سچقلین
 او رعایت او زرنه قید بجه و او زرنه در وقت بز و یا خود حول
 ابله او در کسین کیده صومعه باشد قن ایدر روب و اول قینا شمش صوی
 وجه شش اوزده اسیدر و صقیوب نکرا عدت او زرنه قوی بر بویج
 او زده ایچ اوج کوه و یا خود و جویزاده ایچ سین خصوصاً صاج ابله علایق بویج
 اختتام عدت آنمغه باشد بجه و فتنه اول ایدر و اکثر کیده فی عدت او زرنه
 وضع ایدرین با بادیه یا غنی اسیدر و عدت سور سه لر اولوب و قوی اولوب
 با بادیه اوتی بغدادی کجی کیده صوده قینا د و ب بعد طاشین و یا خود قازک
 ایچ یا غنی قانوب و جهرت ایدر و فی جیان او زرنه اوردن لر اول جیان
 بدمشا د و ب و اغریل کسین بر اینی چقا در انواع قنی شیشلن بر جهرت د و او در
 د با غلور د بر لوزن قازد بقلری قازد با ابله با بادیه چپ کجی ابله صوده طیش
 این مرهم کجی او بجه دک بعد سچقلین کیش او زرنه قوی نه د و بوششین

ب

ج

کوکین اکل آبسه لراولدم جامعه قوت کله بز سوزن کله لم خصیه الثعلب
 انواعی بود بر اقلری و چیکلری ایله بری برندن فرق اولون اولکی
 نفعن ایکی دورلوسی وارد بر اقلری و بری دیشی اقلری اوزون و سوز
 یوایق بر اقلری و دوقی و ساقی و نهائیند قورقوی چیکلری وارد
 و سنبله کی در دیشینک دخی اوله بر اقلری و ساقی و چیکلری اولور و کن
 دخی کو چیکلری نوز نایینک دخی ایکی دورلوسی وارد بر اقلری و دیشی
 اولکینک بر اقلری زینق بر اقلری کیدر و کن اولور در اصغر و اصغر ساقان
 نهائیند قورقوی نکت مایل بیاض چیکلری اولور دیشینک چیکلری
 دور لو دورلوز کن اولور زینق هیدیند در و کن کو چیکلری نوز نایینک
 بر اقلری زینق بر اقلری قریب مشاهتی وارد و کن اکتوز در اولور
 قورقوی نکت لری چوقدر و دوقی و دوقی و یوق و ساقی و نوز نایین
 کی چیکلری اولور و یوق مشاهتی دخی وارد و کن یوق بر اقلری و نوز
 و سکر لری وارد و سکر لری اولون کی و بیاض و خوش مزاجی و چیکلری اولور نوز
 دایغ دخی ایکی دورلوسی وارد بر اقلری و بری کو چیکلری نوز نایینک
 نوز اغدن یقی بر اقلری اولور اذک بونک سیاه لفظه لری وارد بر اقلری
 و دوقی و یوق اولور نهائیند قورقوی مایل بیاض چیکلری اولور که راجه
 ناخوش کلیر کوکلری ایکی کل فون منقندر و ایکی انسان اللرنه مشاهتی در
 صغریه نایینک بر اقلری زعفران بر اقلری کیدر و دوقی اولور نهائیند قور
 قورقوی نکت مزاجی لری لطیف چیکلری اولور بیاض خصیه الثعلب لری
 یایرده اولان چایر لده و دوقی لده و طاعلده اولور خصیه قورقوی لری
 و کاه باغلورده دخی اولور طبعی لری اولکی اوج نوز نایینک طاعلده
 اولور حار و رطوبت مزاجی لری اکلای یومشاقی و یورقون کوکین
 جامعه قادر اولیا نوز هیند صول و طلع اولور ایلده و یا بال صول
 یا خود کوکین کور چوبیله صامروپ و اصلا در و بیاض کلیر کول اقلری
 اوزرینه سحقی و نیش قلع لری بعضی کوکین لری آد نوز بر جامعه لری

ب

قلدی

ا

قلدی کی طر لور برک اولان کول اخر شهوری حریک ایچون اولقندر قوت لور
 دکدر حقی ایکیسی دخی قور و دوقی صکر شهوری کور و قطع ایله برک لور
 مخصوصه راشبو کول هیند تازه ایکن معدیه خوش کلور وار قوش
 مکه لور نافع اولور املر طعاملر نه اکل آبسه لر خصیه صول هیند
 قکی ایله بر اقلری و کوکین و برکیه نوز سودا یینه قورقوی لری و دوقی
 اوزرینه سحقی و نیش دار فاعل و سکر کول اکل اولور معدیه چوقی
 و روبر نوز سحر و هر خصیه الثعلب کوکین حقی ایچون ایچون قورقوی
 یا سرکه ایله ایچان یورک سوزن قطع ایله بعضی در میشاد که فلامر صنه
 خصیه الثعلب کوکینک عضلاتی ایچکدن اعلا و اولور نایینک
 خصیه الثعلب کوکین باده ایله قیناد و بر بر مقدار عمل قورقوی نوز نایینک
 دمنه صنه ایچان نوز و یوغا زعفران و هناد لری نافع کوکین لری
 مزاجی یا فی ایچان حرارت لری شیدری طاعلده و قورقوی لری و ایچون
 نکتین ایچون خصیه الثعلب نوز مزاجی که اکل دخی ذوالاصابع و بعضی
 قورقوی المسیح و قورقوی زهر الصلیب دیر لری دخی نایینک ده حان
 و یا باسدر نایینک دوقی کوند بر طوتان ستمه ایچون کوکین قورقوی
 سحقی باده و یا سرکه ایله ستمه نوز نایینک ظهور ایچون اولور ایچون
 خلاصه اولور کوکین قورقوی لسان نور عصا کیمله و ساد و صول و یا خود
 لسان نور صول مقلط ایله ایچون دلی و مجنون و دوقی اولور لری نافع
 ذوالاصابع نخی قورقوی و غیا دایوب ایچون و امر صبح علی الرقیق
 سحقی باده ایله ایچون مصر و اولور ثابت نافع در مرض مزجون
 اولور ذوالاصابع کوکین دایما ایچون حاک شند لری صول قورقوی ایچون
 نایینک حارجه دوقی الاصابه کوکین دوقی بون سوزن لری و یورقون
 ایچون کول دوقی ایچون و نقره نایینک نایینک دوقی اوزرینه قورقوی
 و دخی دیر لری که برک دوقی الاصابه کوکین لری نایینک طاعلده ایچون اولور
 زهرن و صرد و بر لری حردن امین اولور و افه نایینک با

ب

ج

و تویلو و قمری ساقلری و ادرن نه بیلرین قوی فروری و شاهین و سگ
 کوبک چپکلری اولوب آنلردن کوبلنجه و کده چغلر او زون غاغه لر حال
 اولور کوی بیاض او زون و دکر میدر و مذاقی طنلو و سزا کتر یا قور مانو و ضعیف
 طبراقه خصوصا چتلر دیند و عتیق منر ستاند بتر نوع نایله بیلر قوی
 او زون و تویلو صابلا او زون اولوب هریری بش بر اغه منقشدن بتر بتر
 اونی کی و کس بولرک هریرسی ینه کونکودر و بر مقدار تویلو در ساقلر
 و تویلو و فریش قدر او زون نه بیلرین مودر کنده و او کی نیندن
 چپکلری اولوب آنلردن کوبک او زونجه و سیوری و تویلو و کده
 اولور کوی چکلر محضو طدر کوی ایجه و بیاض قور فریش قدر او زون
 بیلر ده بتر نوع نایله بیلر قوی ایجه و دکر بی و قمری مایل صابلا او زون
 اولوب فالجه ایم کوی بیلر قورینه مشابه در لاکه آنلردن کوی و کوبک
 و دکر بی و قمری ساقلر اولوب نه بیلرین قمری چپکلر و آنلردن
 او کی نوعه کبی او زون و سیوری غاغه لر حال اولور کوی ایجه نوعه کوی
 باغجه لده و بولر کنارن و اشلنماش بر لده بتر بوکا کوی کوی کوی
 نوع رابعینک بیلر قتل اولور لردن بیوک او زون صابلا او زون اولوب
 منبسطدر و اصله ننده سکر ندره منقشدن ساقلر سمون و بوغلو در نایله
 قوی مانی چپکلری و ادرن کوی ایجه نوعه چپکلر بیوک بولر و نند قدر
 سایر انواعندن بیوک و دلبر و بر مقدار قوریش غاغه لر طهر لدر کوی
 زیاد او زون و قالین و قورق و قمری مایل لدر و اوزی آغا چلو در چوق
 بان کوی و ادرن کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 التمان بیلر قورینه مشابه در لاکه یار قوی دخی او زوندر و هریر بیلر
 آلتیشدر ساقی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 بیلر قوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 بولرک ایچندن او زونجه و سیوری و بر مقدار بوکمش غاغه لر طهر لدر
 کوی صوغان کبی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی

نوع

ب

ن

نوع ساد سنک بیلر قورینه مشابه در لاکه بیلر بیلر
 و سیوری بیلر ساقلری دخی تویلو بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 بولرک او زون هریر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 اولور بولرک و کوبک قدر کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 اولور کوی بیلر بیلر او زون و فریزی مایل سیاه لدر طبعی کوی کوی
 نوعه مذاق لری طنلو اولدیندن لشر و سحر و ازاله ایله قور لری و ادرن
 بیلر قورینی و یا کوی کوی با ده ایله فینا و ب ایجه لدر و یا خورده بیلر
 با ده ایله ایجه لدر در سمک ششمه کوی و قبار کوی صبح ایدر و و بر هر مریضه
 نامقدر کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 اولور کوی کوی بولی ادرن بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 بوعلت بیلر کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 قبض و تخفیف ایچکدر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 ایو در و دخی اعضا ده و مفاصلده ظهور ایدن ادرن بیلر کوی کوی کوی
 اولور بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 آفتابن اولور کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 و الله تعالی اعلم **باب** در بیان خصیة التعلب یعنی کوی کوی
 بعضی از عم ایدر لاکه سطر بولر و ختیت التعلب متقدیمین قتل نبات
 واحد ایچندر و لیکن ناصحی بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 منشد کدر هیئت و ذائق مختلفه در خصیة التعلب کوی کوی کوی کوی
 کوی او زونجه بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 اما سطر بولر کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی
 مدقور و اما قدر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
 بیاضی کوی مذاق طنلو و در عیسی لطیفه در اما کن بارده ده بولر در بار حان
 مخصوصه در سطر بولر کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی کوی

ب

۴۰۲

ج

نزد او بدن بگشاید مطبوخه دخی براف قوزی و قاز و طاق و حلو طمه لرینه فایده
 منافع طریقه سی برنج اسف اوئی قینا دوب رحمی سرد و سر اولان عورت
 کوبکته دک اول صموده او یوقن یا خود اوت مطبوخه قاسقنه و بلیت
 اووه دخله استعمال ده ذکر اولشان منافع حاصله اوله برکه تیشبول
 صلیب لوب تیول این مسه برنج اسف اوئی قیاده ایله و یا خو کورلنوخ
 صوبله قینا دوب اوئی سبجقلین قاسیقی اوزرنیه و منیع این جهر بون
 اوتنک عصان کین مرصفا فی ایله قاسقنه برکته و برکینه حقا ایجه قیوت
 مرجمه ادخال ایسه لر طویات کین فاسد کین جذب و خراج ایله برکینه
 چیکینی با پایله و آخر اوله آق باوه ده قینا دوب مطبوخ کورلومعا
 اوزرنیه سبجقلین او رسه لر آنلری دیرلدقینه نصیح ایله و اگر کرکه
 چوق کونمکدن یورمش اولسه سوبله کم کونمک ملاقی قالمسه برنج اسف
 قینا دوب طینا ندیمی قدر صورته آبا فلرین طوته یورمش لکن آبا فلرین
 چقارمز و الله اعلم **باب** در بیان فریقه اونی
 بوکا یونک صالحم اونی در لر یوسنا قچه غرودنوم تراوم در برکونک اناج کول
 بولد اونی وصا کیشلر تکده براونم بر اقلری همیشه بر اونی کیمی منسقبه
 وصا قزلی در رایحه سی آخر کس کین و خوشه در سا قلیز حل لاین چوق
 کوجان چیکلری وارد در خصوص صا نه یلننم بولردن چوق کوجان و او در
 کبی بری برینه منداخل و منرا حم نخ حال اوینا غسستوسده و ای بولده کماله کون
 کونک کوجان وینا لوی و چقا قلو در ایله قریقه اونی حاد و یا کین نفوذ و ققیه
 و کشاده ایله منافع دظه سی قریقه اونی صدره و آق حکردن نواز بارده
 حال اولان علتلری و کسور کمدید و آخر صولن کبی و ایله نافع لر اوزن
 یا لکرو یا میان کوبکله بر ابر قینا دوب بر قاج کون متوالیا ایجه لر قریقه اونی
 قزوه و ب و یقون ایوب و غسل ایله همچون یا بوب بمانه جراحتلر او کین غایت
 ایله نافع و مصلحت بر این وجو کونن چکن فصله کین نو کورلردن چوق کینه لر
 دوا ایله علاج ایلمد منافع خارجه سی قریقه اونی شواب آهستند قویسه لر

اقرابه

ا

اقرابه خوش رایحه و بریب کوم دن حفظ ایله فریقه اونی بر جق حلو غله
 اوزرنیه استیوب و اوزرنیه یاده سر بوب سبجقلین کوبک و قاسقن اوزرنیه
 قیوت بغلسه لر جرم آخر یسینه بر نافع دوا در و دخی جرم آخر یسینه بر افوی دوا
 بو در فریغه اونی لقوان یعنی رسم اوقی با یاد به هر نینک بر ابر اوب و بر قدر
 د و کوب و یا خود خرد کسوب نسیق یا غنده فاور کین بعد اوج داورت
 بو جمله قانوب طریخ ایچدن بر یستی بر غیف کبی دوی کین و کوبک اوزرنیه قیوت
 باغلیه کین رسم زحمتنه جمله دن اعلا در و الله اعلم **باب**
 در بیان صوفی اوقی بوکا دخی کوجان صالحم اونی در لر یوسنا قچه استوزر تیجوق
 ایکی و اکثر خراج قریش قدر اوزون و آخاج مثاله بر کوجان اوتیر فدا تیری
 چوقه رود لویورد افوا و لور سفتند صدف اوتنک باخو خرم ل اوتنک کبی
 کوجان بر اقلری و ادر ایجه بان دلجقلری غایت چوقه و هر سری کوجان تخم
 ایله حملو اوب و بری برینه منرا حم اوب اوزرنیه صالحم کبیر و هیچ چیک
 آجان مزایجه سی مطبوخه کور کونک ایجه و بر جق قریش قدر لور و دره قیلو و قوری
 طیار اوقی بر طبیعتی اونی قابضه و ادرینه سهر بر نافع خارجه سی کوجان
 صالحم اوئی اوب یان اوزرنیه قیوت یان نا اجنا فدن و فساد دن حفظ
 ایله بر اونی اوئی جعی کوجان صالحم اوئی صموده قینا دوب مطبوخه غرغ ایلک
 دلجیک و شفته و نوب غارک انواع سفینه و جرحسته نافع لر و بومطبوخ
 ایله احتقان ایسه لر اسهالی کس بواونک عصا کینی کون اقطار ایسه لر
 کونمکدینه نافع لر اقراط اوزرنیه حیضی آقا عن برت بواونی قینا دوی بارده
 صواب ایچدن کوبکته دک اویون باخوه اوت مطبوخه سبجقلین قوی و یقون
 اوزرنیه قویبر دم مفرط قطع ایله و الله اعلم **باب**
 در بیان مرمارا لر ایعی و آبره الر ایعی یعنی چوبان کینه سی بعضیل لیلان غایقه
 در لر یوسنا قچه چایی فوشک و چایی افلون در لر اوجو انسقه اغلا دخی
 در لر یونک اونی قوی و ادر در یوق اولک بر اقلری بالدران اوتنک بر املن دن
 کوبکدر و اولقدر منسقبه کلدر کاله کلدر قون قور می اولدر لر قفته و دکری

ب

منافع داخله سی ظفر الخلیل اونی کو کسد در طوبت کشفه بلغمیه دن حال اولی
 جمیع علتین نافعه در حقیقت النفس و اکسور کبی پیرا قلبی قینا دوی صوبی
 ایجه و یا خود غیا دینی طلوباد و یا میان کوک مطبوخ یا ایجه و یا خود پیرا قلبی
 قودا و زینه قویب و دوتخی حوسیدن آغز ایجه صا لنور منافع فارسی
 پیرا قلبی لیثلی ایکن دو کوب یا قیام حرارتی و قول بلدی دفع ایست طیب
 پیرا قلبی نطفیرا اولان صوعون ترلر فرخنده حاصل اولان علت حار
 مجرب و محقق و ادر صوی مزبور امله محل معهود غسول امله لرو بر اصل
 اوز زینه وضع امله لوزمان قیله حرارت منده فعه اوله و بعضی صورتی
 مده لینه دخنا فعه و وجه مشروح اوز زینه استماع اوله شکر اولان
 طبا یعنی نوع اولان کو کسدن بیاضی کبی بنسبه حال اولور اول بیاضی
 جمع ایدوب و کول صونید بر مقدار کو کجیله حل ایدوب پوکول صونید اول
 جمع اولان بیاضی بر مقدار طلیج ایدکدن صکن کوشنده نیه تحفیقتیه
 آتش حقیق ایچون بوندن اعلا قاولمان همان برون آتش طوبا و اوله اعلم
 باب در بیان نوع طبا فی بوکا دخی و یا کوکی در بیان نمناک برده
 اوهر هاندوده وصولر کنا دین اولور بو اوت ماه مارتد ظهور ایدوب قوزیه
 مایل سمون و ایچ بوش و بر قوش قدر اوزون و کوجان و اوزنجه نیشل پیرا قلبی
 امله محاط بر ساقی خروج ایدوب نه ایقند بیاضه مایل و جوانی رنگنده و
 صلغته مشابه و بری برینه مازام چیکلر اولور بر چیکلر سا قیامه برابر صول
 تخم و برمدین محو و زایل اولور بعد بیوک و کوی و اوست طری بیاضه مایل
 لیثلی و انت طری کوی رنگنده پیرا قلبی همنوز برده خروج ایدوب کماله کلید
 آت طبا فی پیرا قلبی اولور بعد آتک جوق بیوک و صینی بیوک قالا تورا و تان
 پیرا قلبی قدر اولور هر بر پیرا قلبی مخصوص و قوزیه مایل و توبلو و ایچ جوق
 صابی و ادر کوکی قول قدر قالدین و ایچ بیاض و قوشنده راجه سی کیکر
 و مذاقی آجید بر بریم دیکلد قادن صکره ازاله سی کو کسدن زایل اطلر بیاض
 بری بوندن تولد ایدوب اگر چه عولمان اکوی بلکه مور خولرک دخی بعضی لری

بو اوتنه

بو اوتنه نوع طبا فی ویشلر در و کمن نامی صده زید و طبا فاونک برده
 قدر اوزون و پر موق قدر قالدین صاب اوز زین بر غایت بیوک پیرا قلبی
 اوتنه کسه متصل در منظرک صا فی کبی و یا کو کسدن پیرا قلبی ایسه بویه اولوب
 صلیق کنا دینه متصل در آت طبا ننگ و ساوا اولونک پیرا قلبی کوی ایچک اشوب
 و یا کو کسدن ظفر الخلیل کبی یعنی بیوک آت طبا فی و بوستاقیه و بیق پر بدیل
 و بلکه ظفر الخلیل کبی در نلسلی سب واضح در طبیعی و یا کوکی حاز و یا سیر اولدیغی
 مرار تندن معلوم در بنا **فد الله** بجات کبیره امله معلوم اولمشه که
 بر اولنک کوکی و یا خسته لکنه غایت نافعه کو کبی صق ایدوب ایچ و یا ایچی
 ایچ در جهتی آق یاده و یا سیر کبیرین و یا در کوشهر صوبیله ایچقدن صکره
 یا توب اوهر توب در لیه لوزنرا و یا زهرینی جیرا و قهر ادر لیه برابر اخرج ایدوب
 سوسهر و دخی رحم هر رسته و یوقا و قالمسته غبار نین مقدار زیزو مناسب
 صوبیله ایچ غایت نافعه بعضی بیطا در کو کوی ایدوب او کسورک
 و فوئر لرا ایچون ایچون مایه ساین منافع خصوصنده ذکر اولنک آت طبا فی کبیر
 والله اعلم **باب** در بیان برنجیاسف و برنجیاسه و حقیق
 الرای دخی در برل بوستاقیه چر نوبیل درل آخستدین یعنی بلین اوتنه به
 بر اوتنه لاکه پیرا قلبی دخی بیوک و نندست و اوست صلی فی آچر جیلر و انت
 بیاضه و اطلر اقلوی غایت کویکلو و منشفه در و اللوی کبی لور بر بندر لسا قلدی
 و آغاجلو و کوی و حطوط کوی سیاهه مایل و حرری و کبی بیاضه مایل لیثلی
 جوق کوجان و نازک و بری برینه مناسم بیاضه مایل صناد چیکلری اولوب اولون
 کویک و کوی تخم حلال اولور کوکی بر پر موق قدر قالدین و آغاجلو و صیقا و در
 نباتان راجه سی خوششده طبیعی درجه ثانیه ده حاز و در وجه اولدین کالند
 باب سدر و ذانتد بر موق و نافع در منافع داخله سی برنجیاسه خصوصاً حرری مایل
 اولان ماده امله قشادوب ایچان مسدود اولان زهری آچر حیضی ادر ایدوب وضع
 حله نفعی جوق اعضای ولاد فی استیدر جملی و نایب سوسهر و توبی دخی ادر ایدوب
 مثانه طبا ایچون ایدوب و اقصونک زهرینی دفع ایدوب برنجیاسه نکه قوزیه چیکلری

بو اوتنه

260

ب

200

و آله صوغانی سرکه منده آن شیر قاشق مقدس بر به قاشق سرکه
 متوالیه ایجه وکن صیاح ایله جقتلین آج قاننه ایجه منافع خارجه
 مستحقا جی صوده قیناد ویا اولصوالیه جقتلین غرغرم و صغفه ایله جلیق
 دوشمه کنه و دیشر تانق قناسنه نافعده صوغی مزبور ایله سکو و جی علقن
 غسل ایله ویا پراقلرینان غیاز جی ایجه آکسه لراو علقناری تنقیه و تبرید
 والله اعلم **بهرات** واد در که یکد بل او تنه مشابه اولدیغندن
 اولور دیکاه جی بعضی ارمکن دلی بر لور وکن خطا در دیر تو سقور بد حکم اکتا
 کیمینو نیتس بد میشد لرا که جظه ظاهرا کین بل او تنه مشابه در وکن پراقلر
 دخی قصه در و صابون طرفنده یستی و لوروش و نه یا سلیاری او قوی سوری
 واقف تارندان کیدن سگرت ایجا نینده اولان خلقط صا دیر و فایده یوق
 قیل کیمی ایجه کولری وار در مذاقده عفت و صحت و حرارت قلیله و در کیم سقور
 قولنا و زره خاصه یطله قاجی در صوغا جی کیم پراقلر سرکه ایله طبع
 اندویا چسسه لر شیشمش و پراقلر طلاقا البته یومشایوب نقصان و لور
 والله اعلم **باب** در بیان جعده بونک ایچی نومی وار در
 بری طا غلرد بتر و اکتا جعد کوهی و با جیلد بر لرشکه مایل کولر نکند
 او رو نیجه و اکتور و اطراف جی کر کولو پراقلری اولوب سا قاننه اسقلدن
 لها ساندینه دلا بری بر لور دن مفاد اکتیش و اولورینه بر قاج کولر پراقلر
 وار در بوا و تانق جوی و آغا جالوسا قلدی یعنی فدانلری اولوب نه یا سلیارن
 بیاض
 جی کلو د و کسه لری وار در کوی بره و بر مقدار سیاهه مایل در بونک
 خونی و کسین لرجه سی وار در بری فیلر ده اولور اکتا جعد بری و صحر جعد
 در لور بعضی یارده اکتا مایه بری یعنی بریه بری در لور بیاض قلدی بری
 بیاض قلدی کبیدر وکن اصغر و کوی رنگنده و سرد در سا قاننه ایجه و کوی
 مایل اولوب نه یا سلیارن جعد کوهن کیمی بیاض جی کلو د و کسه لری وار در کوی
 دخی اکتا کوی کبیدر وکن ایجه سی و قو قاعل در اکتی نوع جعد ناندانی
 و بر مقدار کین در طبیعی جعد در خیه ثانیه ده حاز و نالنه ده یارده

منافع

منافع **دخلة جعد** اوخی صوده یا باد ده د قیناد ویا بچک استسقا یه
 و صا دلیجه نافعدر جضی دراز ایدر و تابو و جعد هلاک اولور و کسه
 سرکه ایله قیناد ویا بچک صلا قاجیون ایدر و جی نفع ایچی ترکیب اولان
 ادویه ده استعمال اولور وکن معدن فی بر مقدار بولا نفعه منافع خارجه
 جعد اوخده و کوی باقی نیتسه لرا طراقه یا بیلان جرح خلدی تبرید ایدوب
 یا یاسین منغ ایدر جعد او تنک د و قوی بیله لری قاجیون جعد کوه
 آتیه با غلق فن کوز مزیدینه نافع وکن تان و کجی اخرج اولور لادند
 بویله اولور قده علت مزبور ایچون اکتا مانند وایوندر **باب** والله اعلم
 در بیان طفر الخیل حیاتی آت طبا فی بو ساقه قونقو
 قوی بیلو در لور بونک پراختی آت طبا نته مشابه اولدغندن او قوی یو سیلجه
 نسمیه او نمتد بر بونک ایکی دور لوسی وار دیر بر نیک پراقلری بر بونک
 یا بیلدرا و ست طریقی شل و آت طرفدن بیاض اولور و بر سبدن بو ساقه بولا
 بود بیلدر لور پراقلر نیک اصل افری و ذوالطوب کسه لری جوقه در ماهه مارتن
 بونک قوی قوش قدر اولور دن سا قلدی جی صوب اولور لورن صلا و قاتر
 جی کولری اولور وکن یوسا قلدی و جی کولر نابت و لمیوس ذوال لری اولور
 سر بیدر که بوا و تانق پراقلری بره در خروج ایتد قده بونل زائل اولور
 سا قلدی و جی کولری و پراقلری هیچ بره بر زمان بولمان قالدیکه پراقلر
 باره لور هر بوا جلدن بوا و قی حمره پراقلر دن بیلن کسه لر عجم ایشلدر
 بوا و تانق هیچ سا قی و جی کوی اولماز دخی بوا و تانق بر بیاض و طرافه یا بیلور کوی
 وار در نمتنک بر لورده و صوکتار دن اولور و اولور بونک پراقلری قو قو
 بیو کدر و شکلی کرا و دان آت طبا تانق پراخی کبیدر لاکه طرف اولور کوه
 و آت طریقی و حوی و قدر بیاض کدر و بونک سا قی بره مزج قدر اولور بیان
 وار در و نه یا سلیارن التون صا و صحر نکده کولر کوی جی کولری اولوب
 و خزر لورن آچیلور کوی دخی بیاض و جتا لور در طبیعی آت طبا فی پراقلری
 بشل و تان ایکن باره ویا بیدر لقا قو و قلدی و قدر بر مقدار کسین و جاده

ا

ب

اصحلت ابله بالاده اولدان منافع حاصل اولون و دخی کومسی تنقیه
ایدهب آغز صولوغی و اوگرگی دغ ایبر قلبه و دماغه قوت کومر و صبر
منع ایبر و آغز لو جانف صوغته و اصرد یغنه نافع اولوب زهر لری دغ
ایبر برکته دهرله منظر عشن اولسه اوغل او تنک عصاره کن و پاره
صوی مطبوخی و یا مقطر بخارجه خلاص اوله بیر اغندن عسل یا سکر ابله
مچون ناپوب یکن شول کون نافعده که غلبه کجه نفس آغه قدرته
یوقدر و دخی پراقلری کلشکو کی سکر ابله ن بیه ایدهب منافع مذکور
تحصیل الجون استعمال اولونور اوغل او تنک استعمال حواس خسته کی کین
ایبر و رو بای خفیفه کومر اوغل او تنی قیوب و برکجه قدر باد د ده
اصلا دوب و ابرته سی کون شیشه انیغندن تقطیر ایدهب الیانا کومر
او حرقاشون قدر ایچک رحم بر و دخی دغ ایبر دخی معد صغره کین دغ
ایبر و و و مانی کون لری تنقیه و مضفیه ایبر و بالاده ذکر اولدان کماله
تا اثرات بو مقطر ده موجوده در منافع خارجه سی اوغل او تنی صود فینا
صوی سیمقلین آغز ده ملوق دیش آغز بین نشکین ایبر پراقلری از ق
کوز قیا قلبه وضع ایسه لکوز آغز بین کین مر و فان ابله اولان اسهل
دغنه اوغل او تنی احتقان استعمال اولونور و علت مزبور ایچون دخی غل
او تنله صغره قویروخی او تنی کئی قویری باده و سرکه فینا دوب بعد آغز
برکته قویوب سیمقلین دبر او زرنیه وضع ابله لراسهال کمر اوغل او تنی
پا پادیه چچکی ابله برابر برکسه ایچنه قویوب صوده و یا باده دغه فینا ده
بعد اکی یخته آداسندن صیفویب اول کبسه بی سیمقلین رحم بروسی اولان
عورتک کویکی و قاسیغی او زرنیه وضع ایبر لرد رحم بروسین و قالقارین
ایدهب برلی برینه کومر اوغل او تنی صود فینا دوب حیضنی قطع اولان
عورت اول صوده کویکت و دنج و او قوسه و یا خوجه بوجونده اوقور
حیضی ادر لرایدر اوغل او تنک پراقلری ملون ابله رحم کوی اوغده دو کوی
باقی اثبات او ری اذاله ایبر یار لری تنقیه ایبر و اعضا آغز بین کین ابله

اوغل

اوغل او تنی آری سبتلینه سود سلر آری لقا چینه لبرکته آری صوفش
اولسه صوغد بخوبیها و زرنیه اوغل او تنی با غلبه آغز بین دغ ایبر اوغل
پراقلری نیک عصاره کین کون اعطاد ایسه لکون قوت کومر اوغل او تنی
ات او زرنیه سهرمه سینگدن و قور تکر اتی جلی زمان حفظ ایبر الله
اعلم **باب** در بیان لسان المغزال یعنی کین دلی تا سون
مسقوجا بی در لری سنناچه کینی یا زریق دیر لرا اصل واحد دن جوی
ظهور ایدهب بونلر و زون و دیک و برک و دیشل و لسان کچی طرفی و د
اولوب اولر طرفی یعنی آرقه لوزن قالیق و قوی سکر لری و اکی جان لری
عظمتا سیاهه مایل صاری و قوررت شکندن حصول طوری و لری که صابون
بر ی او تنندن تا نهایتینینه و دنج بر قرار او زرنیه دیر لنده کویا کجه و تولیو
بری برینه کومر شمش و متراحم قیل کولکلندن عبارت برنسته دجه و او تنک ناسه
و نه چچکونه تخم و زرنیه بعضی زرم ایبر لری که تخم صفا اولان خطوط ایچندن
تحقیقده بر یووت کولکه لو و نمناک و طاشون بایر لده و وادیلده اولور
بعض بیچار لده و یا بش دیوار لده بولور طبعی بارد و یا بسدر برنج
اکر لقی او تنکد ایجه سی کچی در و مندا فی سرد در ترقیو تیس بد قوت و لری
داخله سی مسقوجا شیک قوت خاصه سی وارد بر شمش طراخی پوش تمغه
و نقلیل ایتمک سرکه ابله فینا دوب ایجه لکین دبلنک پراقلری کجه
باده ایچندن اصلا دوب ابرته سی کون آندن بر قاج کومه ایچم طلاق و مریضه
اوللر نافع اولدیفندن لشفه دخی ساینر طوبات زانده بی نحو ایبر لسان
الغزال پراقلری بی حق ایبر لری قور می باده ابله و یا سکره ابله و یا قوی
قولاخی صوی مقطر ابله ایچک ساده لوقان ابله کلان اسهالی قطع ایبر
مسقوجا بی باده ابله فینا دوب ایچک میلان صوغده نافعده و قادر بر کون
دغ ایبر طرا ق شیشنه و بر کلیکنه بر یو و مجرب د و ابود مسقوجا یلش
پراقلری بی یا قوب کولی او زرنیه مسقوجا صوی مقطر بی د که و عا
ارز کول صوی ابله بو کول صونیلک اون اکی قاشق مقدر بی شراب

ب

ایروب بعد عمل ابله همچون یاوب یک یعنی آغز و صلو توب اربیده بونق
 گوگسه و آق چکن نافع صا دلیقه بزافع دوا بود در آق فراسیون بونی
 در هم لسان نقر و آندوز و آغز و آق گوگلون هر بزندن نصف در هم زود
 چینی در هم به بهر غاچی بزنج در هم بوجهله آق و آق کسوب او زرنه زین
 یزد فرق در هم یا خوره اگر ستمه سی بوغیسه آق باده دو کوب یکی نلشتی
 فالغیه قینا ده بعد بزندن سو زوب و ایچی صر لو بزچولکه قریوب
 و آغزین قینا یوب بود و مر و مدن حفظ اید بوضودن بز قرح قدر اوب
 و ایچی اوج در هم قدر سگر قانوب یکدن دهرت ساعت قدر اول بچقلان
 ایچه قبضدن حاصل اولان صا دلیقه غایت نافع در منا **ب** و ایچی **ب**
 بقم کش شدن یان و بیل آغزیندن چوق شکایت ایدن عن تلور کسبو
 ایضا و تینی قینا دوب صونین صلیان قدری قدر کویکولینه دل او قرح ل
 و یا خور او ت مطلق یان و بیل او زرنه وضع اید لرا آق فراسیون بز تلور
 عمل ابله دو کوب اسک و فاسد عمل کورینت او زرنه باقی ایتان آنکری تنقه ابله
 اصرافه یا یلقندن حفظ ایدر ویان او زرنه اورسه لر آغزین چکن **ب**
 آق فراسیون پیرا قدری و سختی طرا و غان لاج باغیله دو کوب مرهم کمی
 ایروب او ترا و زرنه باقی ایتسه لرا وری انا له ایدر لرا ق فراسیون او تینی
 صوده قینا دقن صوی مطبوخی انواع او یوزی بدن خشونت و شر و کوی
 انا له ایدر او ت مزود کوی صونین قینا دوب اول مو ابله قو کاغی اولان
 باش غل اولنه قو کاغی کید مر آق فراسیون غیادی با صومر همه لوی محو
 و انا له ایدر **ب** و اما فراسیون اسود یعنی سیاه فراسیون او تیل ساقلز
 دهرت کوشه لو و تو بلو و سیا همه مایل قوی نیشله پیرا قدری آق فراسیون پیرا قدر
 کیدر و لکن آنلردن بیوک و زیاده کر نکلو و بزمدان دکوی و تو بلو و سیا
 مایل قوی نیشله و ریجه می آغز در چچ کلری قوی کویک و جاک بنفشه کیدر
 و سا قات طولانیدن در **ب** نافع **ب** فراسیون اسود کیشل پیرا قدری
 طول ابله دو کوب قدری طلا و صی باره به باقی ایتسه لر زرنه پیرا قدری دفع ایدر

پیرا قدری

پیرا قدری یعنی کولایچند قدر ووب بعد سخن ایدر عمل ابله مرهم ایتسه لرا
 ناپاک چیانلری و با صومر همه لوی بی نبین ایدر و الله اعلم **ب**
 در بیان فراسیون صحراوی و فراسیون طیب و فراسیون و سا لایه
 یعنی دیش او زرنه و زرنه بران بو سنا قچه اقلاس در لرا ق فراسیون و زرنه
 و لکن پیرا قدری چوق و اصول و تو بلو و کوی مرتکده در ریجه لطف
 او زرنه یعنی چکن تان لاین او تیل پیرا قدری ششابه در لاکه لرا
 بوزنک بز کوشدن بتن فدالری آق فراسیون فدالردن چوق و طول بوزنه
 بیاضرق او لورود دهرت کوشه لو اولور چچ کلری آق فر فیزی و آق فراسیون
 کمی ساقی اطرافند در شرفه کمی و لکن فدالری نه ایلرین بر هر دو چچ کلری
 باش کیدر کوی بز ق قدر قالین اولور با لرو و پده لوده و حش بر لوده
 و اشک ش تار لوده **ب** طبیعی **ب** بوا و نلک مذاق خرفه و مر و ملغله طبیعی
 حار و ولایه اولدنی معلومد بر منا **ب** داخل **ب** فراسیون طیب پیرا قدری
 قینا دوب صونین ایچیل حیضی ادر ایدر و تا بی صومر و لکن حامله غوز لرا
 بو اولدن صافته لر سا بز خصوصدن بوا و نلک قوت و تا اثر آق فراسیون
 او تیل قوت و تا اثری کیدر و الله اعلم **ب** **ب** در بیان
 بار و نجوبه یعنی او غل و قی بوا و ت بز کوشدن چوق فدان سو هر که بره مزاج
 و دخی زیاده او زرن اولور پیرا قدری سیاه فراسیون پیرا قدری کمی ابله
 لاکه آنلردن بیوک و اصول در و اول قدر تو بلو و کلدر چچ کلری بیاض قیال
 صا دلیقه و ساقی طولانیدن اولور فراسیون کمی ادر بیل بوا و نلک غایت خفایه
 و آنلردن بال اخذ ایدر لر ریجه می **ب** حاج قانوبله ریجه مننه **ب** طبیعی
 او غل او قدریجه ثابته ده حان و در ریجه اولد یا بسدر منا **ب** داخل **ب**
 او غل او قدری قوت و فوج کتور هر خصوصاً کیمه لوده رحمت و بر پیر و در **ب**
 خشیت او زرنه او لدیغی و قده دم محترق بقصغیه ایدر قرم سودانک حرارتی
 دفع ایدر حلت بارده به و سا نرا عضای باطنه نلک اکثرینه نافع در اول
 او تینی آق باده ده و یا اسکنجیان و یا میان کویک طبیعی قینا دقن بز قرح کون

ایروب

ب

یا بوی قدزیه بقا در لایه و عورتی چسبند استقان بیار لایه و بویون
 او توی کانی کانی قنر ناریه در برابر یکدیگر یعنی قند بلوا استقان او قی بماند
 طبیعتی سختی درجه ده حاد یا بسدر منافع داخله می ورد مریم سختی سختی
 ایدوب ایچق در صهی صهواره و یا باده ایله ایچک صیغری اشاعتی سورا
 خصوصاً عرق صوقن قوی که به غایت نافه در زبرد دیو سقودیدر کمانی
 و شهادتی او زن بواوت خصوص مزبورده اوله رتبه قوی واد در کمانه عزم
 هان و قنقله جمله زهری و قوی کونور مریم کولینک نیشل پرا کلسه کلسه
 ایله ایچک اسهانی و قان نو کوی کوی قطع ایدر منافع خارجیه و در مریم او تنیک
 نیشل پرا قلمی و یا عصا کین و یا خود قورینک عیار زنی تان یاره او زن
 و یا ایچنه قویق یان بی بتشد و مریم واسکی حلسلدی دخی تیره ایدر الله اعلم
باب در بیان بهر چسبکی ای او دوزن و صهی نیشل و بدایف
 پرا قدن مجتمع بر او تدر او سرتکه سندن بر ایچنه و اوچ کوشه صاب چسب
 او زرنه در دوزن و بنفرو البش قار کبی بیاض و قاتر چای کوی کوی و طراف
 کبی کونکوی چسبکوی او کور کرایجه لری غایت لطیفه یاز کونور و چسبک
 و کلد قدن مسکن بر این مرجان کوی قوی سیوری دو که چنلر حال او لور
 کولاری بیاضند بر ایچنه در نیه کتیب هان اطرافه یا بیلور عتاک و کول
 یرده و طاعنوده اولور طبیعتی ترا و بر اغوی چسبکوی استعمال او نور لمان
 آبی و لقله صلیت لری حاد و یا بسدر منافع داخله چسبک کوی قان کلاه
 و ریجه لرن ایچن جمیع ایدوب بر بول شیشه یه لرو او زرنه شراب سرتکه
 د کوی اغزین محکم قیایه اندن صکنم کولنده قوی یان قن قویون قدر
 بوسر که سار صاملغی اولنلر و یا بلینش که لونا فعدر ایچون لرو تم آید و
 دوا یز بون زیاد قوی قلقعرا او انور سه بهر چسبکی مقدا ریجه سنبلیله
 و بوی به چسبکدن و بر مقدا دار چین و قنقل و بسا سه قیون بعد سرتکه
 او زرنه د کوی اغزین قیایه و کولنده قیون بر فاج کون صوره و احیا ناچلقایه
 بعد اول سرتکه بی بوا لقیه سوزوب بر شیشه ایشو ایچنه قیون حمام آیدن

تقطیر

تقطیر ایله تکرار تقطیر اولنسه اقوی اولور و سرتکه برینه خالص باده و
 سرتکین بیان ایله تقطیر اولنسه انسب اولور دی بوی قیوت و نفیس و کبر
 باطلقه و بیون و تم طله ده و صرعه و جوق فالد و بر زلال اولان نسطی
 کیر و کونور قلبه و دماغه قوت و بر مرخاد کای پیما چسبک و کوی عصا کین
 کوده چکسه لونا فعدر کوزی صافی و سر و شش ایدر منافع **باب**
 در بیان فراسسیون بعضیله بو کادخی ایچیدک در بول بو ستاقیه یا بو چسبکی
 بو کادخی نوعی واد در بری آفراسسیون و بری قرع فراسسیون در اما آق
 فراسسیون بر ذریع قدر بو کسان اولور سا فکری نوبلو و کوی کنگه دوزن
 کوشه لودر کنگه یان ذللی دخی بو یله در قالدین کوی و اطراف کوی کوی
 نوبلو بو روشق و کوی کنگه ریجه سی خوش و مذاقی آبی پرا فکری و لوز
 چسبک کوی بیاض و دیکلور و فایچیدک اولوب ساق مولو لاندن دین کوی
 بری او شند در چسبکدن صکنه د کوی و خستین تخم حال اولور کوی بر دوزن
 کولاری و صیقا قوی چوقدر اشکاش بر لوده واسکی هزار ستانده و دیو لوز
 دیندک اولور طبیعتی آق فراسسیون در ریجه ناندک حاد و ریجه نالسه ده
 یا بسدر منافع داخله می آق فراسسیون پرا غنی صوده و یا باده ده طبیع
 ایدوب ایچنه کوی آلمشش عل و یا سگری قیوب ایچک کوسده و قن کوی
 اولان بلغی و صمغی تحلیل ایدوب تنقیه ایدر بو تقدرده او کوسه که کوی
 صولوغه و بلدن اولان یان سنجور سنا و سوسن کونکوی سختی ایدوب ایچک
 خلط ایسه لرا اقوی اولور و صجک و طلاه و ایدر و رحم سد لرن اجار غلیظ
 هلاک ایدر و طول عمران عورتیه نافه در و حمل و ضعندن صکنه دخی تنقیه
 ایدر دخی حیض ایدر ایدر و تابی سوز و دخی بر کسه زهر ایچمش اولسه
 و یا خود اغن لوجیوان صولمش و یا اصیر شرا و لسه مطبوخ مذکور ایچیه
 و اما کوی و مشانه می عملتو اولان کسه به آق فراسسیون ضرر لودر و کوی
 میان کوی و از مریم سیاه می فار شدر سه لرضری دفع اوله آق فراسسیون
 بهر اغزشان عصا کین دخی قوت مذکور واد در پرا غنی قود و ب و سخت

ل

ب

ج

در بیان اسفوردیون یعنی بناق صا و مساعی و کول
 صا و مساعی و کول کا در بوسه بگری در بر و بوسه آنچه بلاست
 در بر بواند پیراقلری کا در بوسه یعنی فتنه جنی خورد برین کبیر و لیکن در
 بولک و توبی و در صا و مساعی و کول و بوسه ن بولجیه نسیمه ازین
 و مذق و بیجا برو عقیق و در مساعی قتلک سیاهه مایل فروری و در کوشه
 توبی و در چیکلری و بیجا کا در بوسه چیکلری بولقلر کندن صا قلدن در بوسه
 کولری و بیجا در بواوت نمشاک بولر ده اولور خصصا بولک با بولر
 اولور چیکلری و در این جمع و کولک ده و تخفیف اولور اصل کولری
 کولری سا بولر ده اولان در خمی و در کولر طبیعی اسفوردیون حار و بوسه
 تنقیه ایوب چون بنکر جالبوسه حکم شهادت ایله که برو قتلک حار و بولر
 زمانه در صکره حشر اولمشه که اسفوردیون او زرنیه و در بوسه بیجا شولر
 بولر ده و بیجا بولر در صکره با شکره بولر و بواوت لایحه اصابتا بیجا
 اعضا اصابتا بیجا عضده چون زمان مرور بولر صکره صکره قائم بولر
 بیجا بولر در معلوم اولمشه بواوت چور کولری بیجا ایله بعد در بوسه
 انواع بوسه ما بولر منافع داخله اسفوردیون اولور و با و طاعون بولر
 حقای و بوشه ده اسفوردیون اولان او و بوسه معنی و بوشه نیک بریدر و بیجا
 تر باق ایچکند در او بیجا تخفیف و بیجا ایوب غیار بولر برده بیجا سرکه ایله
 و با باد نابلله ایچک و با خسته لکندن حفظ ایله و هر دو بوسه بیجا
 صوغلیقا بیجا لک ایله بولر از اراد ایوب منقطع اولان حضرتی قلدن چیک
 و طلا و سد لرین آچار و در بولکدن و ضرر بولر باطنه از بوشه و بیجا
 ناقص ایله اسفوردیون او بیجا بیجا ایله ایچک اسمه الی کسره و مشانه
 فساد بیجا بیجا ایله بولر کولری بلبلدن تنقیه ایله او بیجا و کولری عمل
 ایله بیجا ایوب بولک او کولر مدیده ناقص و آن بولر چور و کولر
 ایله منافع خارجیه اسفوردیون او بیجا نیک بولر و کولری یا قایل
 و با بولر کولر و کولر غیار بیجا ایچک اسکی یا بولر و فاسد چیا بیجا تنقیه ایله

ب

او بیجا

ا

او بیجا سرکه ایله قنار و بیجا بولر او زرنیه او سرکه از بوشه بولر کولر ایله
 والله اعلم **باب** در بیان صا و مساعی و کول و بیجا بولر
 در بیجا بولر او بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر
 صر صا غده فوقا و اسفوردیون کولری بولر کولر و در بولر و بیجا بولر
 اعراض افنده بیجا بولر او بیجا بولر کولری بولر کولر و در بولر و بیجا بولر
 بیجا بولر بیجا بولر او بولر لایله اولور بولر بولر و بولر لایله اولور بولر
 و صا بولر بیجا بولر اعراض و اطرفی کولر بولر کولر و کولری و بیجا بولر
 او زرنیه اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر
 و بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور
 فوقا و طبیعی حار یا بوسه بولر صر صا قلدن در بولر و بیجا بولر
 غالباً حار کولر استعمال اولور سانی داغله بیجا صر صا قلدن و بولر
 قایل اولور بولر سرکه و بولر و بیجا بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 انواع بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر
 و بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور بولر لایله اولور
 صر صا قلدن و بولر بیجا بولر و سرکه ایله قار شده بولر بولر بیجا
 اولان عیون فروری او زرنیه وضع ایسه بیجا بیجا بیجا بیجا بیجا
 ایله باخوردن بیجا بولر بولر و بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 ادخاله ایله و بیجا بیجا بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 او بیجا بولر بولر و با خود بولر بیجا بولر بولر بولر بولر بولر
 سبب بولر بولر بیجا بولر بیجا بولر بولر بولر بولر بولر بولر
باب در بیان و در بولر بیجا بولر بیجا بولر بیجا بولر
 اسفوردیون بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 مایل بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر
 بیجا بیجا بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر

ب

ج

تحتی کوجان کیسه چغل را بجنه در پیون نبات نشاندن فی اجدیر کما در پیوس اوت
 کبی بر اوتار لاکنارین و غیر برده و جای بر لرد و اولون **طبیعی** بلوط کبرونی
 درجه ناین حار و ثانیه دایا بسدر متابع **داخله** سی بلوط کبرونی
 صود و باد دره قیناد و بسوز و یعل و یا ساکن ابله تعدیل آید که است
 ایچان کوجان و کبی بلغدن تنقیه ادریب او کسور کین قطع ایدر موز ابله
 ایدر بصغیر لر بند و رسد لرا و کسور ذوق ایدر مطبوخ مز بود **طیعی**
 تعدیل و چکرسد لرین اچار بودی ادر ایدر و متان طایر کسور **طبیعی** عاید
 ایدر **منافع خارجی** سی بلوط الارض کبرونی و کسور و انجیر ابله در
 مرهم کبی طلاق و زرنینه و رسد لرطلاخی بومشا در و تعدیل ایدر کبر
 ابله و کوب اغول جاندر صوفی و یا ایدر بی یار و زرنینه و کسور
 تا فصد و کسور لرا و زرنینه قوم بود و کسور که غایت
 اولس بر مقدار عمل قانده **له** **باب** در بیان کما در پیوس
 یعنی بلوط الارض الصغیر که قصبه جو محق در لربو شایچه او زانفده
 بر فریش قدر پیوس است و رایجه سی خوش مز و قدر اکثر اکثر برورنه مقابل
 کوجان و اطراف کونکلو و بلوط اغا بنده بول قانینه فی الجمله مشابه **له**
 و لرد بر پیوس در پیوس و بلوط در پیرا قلمی آیدند و فو فی جی کسور
 اولوب آنلردن کوجان کیسه چغل را بجنه و افاجی **طبیعی** حاصل اولوب کوی
 و ایچیه در و **طبیعی** از رانته مش و حشیش و طاسلو بر لرد و **طبیعی**
 بر اوت وارد که اولدی کما در پیوس یعنی قصبه جو محق نو عهد در پیوس
 اولان کما در پیوس او تنه و پیرا قلمی بلوط اغا بنده مشابه در
 الاکه زیاده کونکلو و منجم و قوی شیل در و رایجه خوشند **طبیعی**
 کوشه لو و اغا چلو و پیوس قدر او زون در و بیان **طبیعی** جو قدر او
 یو قاروبه پیرا قلمی آیدند و سا قلمی لاینه شرفه کبی سیاهه مال **طبیعی**
 چچکلوی و ادر مده کور کما در پیوس او تنه کبی بر لرد لربو شایچه و سا قلمی
 و ادر مده فی اجدیر بعضیل بود فی کما فی طوس او اغا کما ایدر لرو کسور

ب

شرفه

مردم

ا

هر وجهی که کما در پیوس نو عهد ن عدو و منق نشید **طبیعی** کما در پیوس یعنی قصبه جو
 محود درجه نالنه ده حار و یا بسدر متابع **داخله** سی کما در پیوس اوتی
 صوبله و یا باده ابله قیناد و یا بسدر لر زهری قلبه ن منبع ایدر **طبیعی**
 او کسور که نا فصد بر لرا و شیشش ملاخی اولان و زرنینه ابله **طبیعی**
 و هتوزن یا شلین استسقا به نا فصد **طبیعی** کسور و اغاضای باطنه ن سدر
 کشا ده ایدر **طبیعی** کشفه فی تحلیل و نشر ایدر مطبوخ مذکور **طبیعی** اوج
 کوندر **طبیعی** ستمه به نا فصد **طبیعی** جو محق **طبیعی** قدر باده اصلاد
 ایچان قانینه کسور غلبانی هلاک ایدر کما در پیوس اوتی ایچیه غیر ایدر
 شراب سر که بله صلاح علی الزیوا ایچان اول کون و باد ن حفظ ایدر **طبیعی**
 خود فصدن کسور و مجتمع اولوب او **طبیعی** قانینه **طبیعی** اوج ساعه
 بود بر **طبیعی** قصبه جو محق اوج بر قاج ساعت او بود **طبیعی**
 معتدل ن و اوق باده ده اصلاد **طبیعی** عصاره **طبیعی**
 ایچیه **طبیعی** و هر قدر کما در پیوس اوتی آن باده ابله **طبیعی** ایدر **طبیعی**
 هر صباح **طبیعی** اوج ساعت او کسور **طبیعی** بر ایچیه **طبیعی**
 تا فصد و کسور **طبیعی** به سبب **طبیعی** اول **طبیعی** باطنه **طبیعی**
 و بان طوی و **طبیعی** ایدر **طبیعی** کسور **طبیعی**
 مطبوخ مز کور **طبیعی** ایدر ایدر **طبیعی** اوج اعضا و مفصله
 بشلا اولان **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 امر از دن امین اول **طبیعی** کما در پیوس اوتی **طبیعی**
 ایدر **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 کیسه لرایجه **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 و سنا و **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 و کسور اسکی **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 او زرنینه او و لرو **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**
 بود کما در پیوس **طبیعی** کسور **طبیعی** کسور **طبیعی**

ب

ج

باشقان اوق بوشه وراوند بونک چو ویا نازک دورست کوشه لو
 خشین ساقلوی اولوب اهل فتنه دائر اهادار شنه کی اوزون پیرا قسلی
 واردر بوشه لوت ایلجیلر یان دایم قدر ظلم و اربوب اوزر لرین کوشه
 چچکلر اولردن صاکن بوذر کندن دکور و کوشن و اوزر ته می بریدار
 و کوبه مشا به تخم حال اولور بتون اوت تخم تولوب و خشین اولمعله با نوا
 یا پیشور کوگی ایجه و غیره ستملر بواوت چالیدن و چنلر کنان چون
 کنان آرا سندن قور شهر یو قدر زیر انکا یا پیشور بر با نده هر یک
 دخی سبز واته ضرر کومر طبیعتی حاز و با بسدر ناپاک اولان تنقیه ایتمک
دایه باشقان اولندن و فتنه عصیان برین باده ایله ایجان بیرون ستمه
 مانعده صوی مقطری کون ایکی اوج کرم اوج قاشق ایجان اسهالی فیلی ایله
 و صا دایغی تنقیه ایله منافع خارجه **س** باشقان اولندن عصیان کوشه
 افطار رایتسه لر اعرسین نسکین ایله باشقان اوتی روض ساده ایله کوشه
 اوز اوزرینه یا قی ایسه لرا و س طایفه بر اقلوبی باره اوزرته وضع ایسه
 قاشق نسکین ایله اوبلده ماندر جیلر بواوت ایله سوک قارشدن رو قیلدن
 و سایر نسته دن پاک ایله لر ایله **ه** یا **د** در میان عرو
 القبا عین یعنی فنل بو با و بو با جیلر کوگی بوشه بیروجه درین بونک کی
 بوشه واردر بری بسنا فی و بری سانی در بیستاسی بر بوزنه با بیله با بیضا
 اولندن کی دورت کوشه لو خشین ساقلوی واردر و کوشه زیاده قالین کوشه
 و کوشه و قوتلو در و بر اقلوی دخی باشقان اولندن کوشه ساقلوی طولانی
 و یا کوشه کوشه کوشه اولمشدر و کوشه اوج دورت کوشه دخی کوشه کوشه
 بشل بعد قوشی ایچای کماله کله کده سیاه اولور بونک ایجه اوزون و قوشه
 در نیه کوشه بر بوزنه قوشه اهلر بوشه با بیله بو با جیلر بونک کوشه قوشه
 بو باق ایچون استمک ایله لر اما بیانی فنل بو با بوشه بیله مشا به در
 الا که اولقدر خشین و کوشه کوشه و بر اقلوی کوشه کوشه ساقلوی اوق
 و کوشه دخی ایجه در و استمک ایچون اضعفدر طبیعتی درجه ثانیه در

دئانه

د

ا

وئانه ده یا بسدر منا قدر مرارت و عفتت واره منافع دایه کوشه
 عصیان کوشه ایچون اعلو لو جا نوز صومش و یا اصغر کوشه نافع کوشه
 اوتی و بر اقلوی باده ایله قینا دوش با ایچون علسه کوشه بر بوزنه کوشه
 بال صوبله قینا دوش با ایچون حکو و طلاق و رحم و کوشه کوشه کوشه
 تنقیه ایله صوفه باشقان استسقایه منع ایله روضا بلغمه دوشه کوشه
 اولحر تبه ادرا ایله که احسانا قانی برابر سوسه برمدت ایله منفعیلر اولان
 آقیدر و کوشه دخی سوسه روقا دن که صوغلیانی هله کوشه ایله عرق الشابه و فالجه
 مبتلا اولندن ایوکلور لر اوزر بول ایچون اولان معالجه لن قزل بو با اولندن
 بر مقدار قارشدن لر اولو معالجه زیاده قوتلو اولور قزل بو با ایچون عمل و سرکه
 ایله قینا دوش با ایچون طلاق ایچون ایچون ایچون و کوشه و کوشه کوشه کوشه
 ایچون قاشق ایچون ایچون قزل بو با کوشه بر حصه روضه کوشه ایچون حصه
 سوسه ایچون حصه اولور برین شفته چه سخی ایچون کوشه کوشه غیا لرین
 خوخه قارشدن روضه بو بخولدن برده هم مقدر بر بوشه کوشه با ایله ایچون
 ایچون قاشق ایچون دخی فنل عطا ولری بونک کوشه کوشه کوشه کوشه
 قوشی دهن استیخ ایچون کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون
 بو با کوشه ضح ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون
 فرجه ادخال اولنده حیض جلیب ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون
 کوشه ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون
 یا بیله لکه لری و اوبون لری و کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 برابر سرکه ایله قینا دوش با ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون ایچون
 بو با و الله اعلم **ب** در میان بلوط الاض کوشه
 بعضی لری کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 و ما فی کوشه ایله کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه

ب

دئانه

ج

سنانخ خارجه می آید با چه او تنگ نمی یا قوب سبب است مرشدن یا نوبه و خانی
 او یوران کشته نکه بوزنه صالیور مکن فی الحال آفا بقا ظایر و کتبی
 زیت یا غند قینا دوب اول یا عدنک با سته سورمه سبب فی دفع لیه
 صدفا و تیله دو کوب هم کجی طرفه یا بیلان آجوق نار او زینه او ریل
 آفی تیزه ایدر تان چچکلون دو کوب عصان سین قولانه اقطا یا بته
 ابرینک یین دفع ایدر یک با سته خلی ایتدکن صکر عصان مرزوب
 صاخنه صورسه ویر قاج کون بویله ایتسه صا جلوی قیور تیا و لایه
 با سبب در بیان سنبل خطا فی سته سورمه مرزوب اوله
 بریدر سموی و خصوصاً صاعونی دفع ایچون خواص کثیره محتره می سبب
 قیمتی چوقدر و سائر ساند و یوسنا قبه و خلیقه در برینک کونک
 دیمکدر و یونان ایچی و رومی و ادر بریکبر و بری صغیر در سنبل خطا فی
 کبریک ساقی ایچی و اوج ذریع قدر و لوب سلم او تنگ ساقی قالین و سرن
 و یوغلو و ایچی بوش و ظاهری خطو طلو در ستر قاری منشقه و اطراف کونک
 اولتان آیدر با چاسنگ بر اقلری کبی و کن ذخی نازک و رایحه لری
 ناخورد کله ساقی اطراف قند بوغملوی اولان برورده ساقی محیط کینه
 مشابه اینجه قناد لری و ادر کله ایچندن دلبز اکلیلری هم اولان ایدر لری
 او تنگ کبی چچکلری صا ایدر و کتبی آیدر با چه می کتبی کیدر و کن ذخی
 مذاقی و رایحه می لطیفه کوی قالین و اوز و ندر رایحه می لطیف و مکن
 کسکین و خرنی ترور و اما سنبل خطا فی صغیر کبر با جمل مشابه در کله
 ساقی بر اقلری و کوی صغیر و کون سرت در ساقی خروج ایدر تیا
 استق اولنسه بر صا ری طوبیت خروج ایدر که مذاقی غایت کسکین در برورده
 اولدیک طبی کبریدن زیاد حاز و با سبب سنبل خطا فی کبر و صغیر بو کسکین
 صا غلره و کونشی چوق اولان برورده اولور بعضی وقت صومنا ادر کونک
 ذخی بولنور و کن مذاقی و رایحه می و قوتی طاعنه و کوشن اولاندن
 طبیعتی ایکسی و ذخی در جه ثالثه ده حاز و با سبب و کن کونک مذاقی تیا

ب
ذکر

کسکین

ا

کسکین اولد قبه قوتی ذخی زیاد اولور تنگ بالاده سنبل خطا فی صغیر
 و طاعنه و کونش لور برورده بولاندن ذکری سمیت ایتسه سبب
 داخله می سنبل خطا فی کونک اعلا خصه می سموی سورمه و قانی
 زریق و نصفیه ایبات و بدنی استمکد قریران و قند سنبل خطا فی
 هوای مسمومه در محافظه ایچون اعلا و ادر حلقه خروج ایدر کونک
 بر پارچه سرن آغزین ملونوب چکیده لور و ذخی کونک کسکین شرا بر سرن
 بر کعبه قدر اصلا دوب صیاح چقدن می وقتدر بر با بجه کسین آغز و کونک
 و اول سرکدن بر ازمین لیوب کا که شم اولور هوای مسمومه در و طاعنه
 حفظ ایدر و اگر بر کسبه طاعنه اصابت ایچن اولسه در حاسنبل
 خطا غیا در تن نصف در هم و اصلاح تر ایدر کونک بر در هم آیدر شولنده
 صوی مسقطرین بر ایچم ایله سبب ملین مطعونه ایچو رب و کونک با ادر
 بر خوشه اولور اوج ساعت قدر بر نسته ایدر بر ایچم لور اولور
 حاله کونک کبی در لوب ان شاء الله تعالی اولور مرشدن خلا مرله و کونک
 صوفی و تر باق بولنن سسه بر سرن در هم سنبل خطا فی کونک غیا در کونک
 بیچق شرب سرکه سله ایچه ان شاء الله تعالی خلا مرله سنبل خطا فی
 صوفی مسقطری یا خود صوفی مطبوخی ایچان و با خود کونک تیا ذخی آیدر
 ایله ایچان برورندن حال اولان فارن برورین دفع ایدر اسکی او کسور که
 نا فعدر رحمت ایله طله طله بتول ایدر ندر ایدر حقیقی در ادر ایدر جملی
 و تابو سورمه جوف انسان در هرد و لوب لغم و مرطوبت کینه فی و ایدر
 قانی و زنجی بخل ایدر و قلبدن ذهری منبع و دفع ایدر مشا **خارجه تان**
 سنبل خطا فی کونک عصان سین و با خود صوفی مسقطرین دلو کونک دیشه تریه
 نواز لینی دفع ایدر قولانه اقطا یا بته لر آغز برین دفع ایدر با زله بر کس
 کونک سورسه لر کوزی نصفیه و تقوی ایدر سنبل خطا فی جوق و زنتارله
 ایدر فذوز طلا ذخی باره او ذینه او و قوت غایت نافع سنبل خطا فی کونک
 مسقطری و عصان سین و غیا اسکی و دلو کلی باره لر غایت نافع ایدر اقطا

ب

ج

بواوند دایو و تراخ و اولش نیک و چای و خنک و در بر یعنی اطلاق بوی سی
 در لرز ترا چایا صل بوسند و بلخه لفلون دیکتر طبیعی حاد و یا بدتر ترفیق
 و نفوذ و کشاد ایتام و سوسرمان قوی و در در بنا فیع داخله و قوی می جز بر
 تخمی قیناد و یا ایجان بولی و حیضی در ایدوب سنانه و بو کوک طایخی و کمال و تابو
 و المشر و لدی سوسرمان بر کوک و اسکی و کسور کی دفع ایدر و اور ایجان صوفیک
 سنی مع ایدر شفا قل یعنی جز بر بر کوک قیناد و ب نیک سست اول سکنه
 جماعه قوت کوک بر بنا فیع فاجیه جز بر بر کوک و کابله برابر ازوب سچقلان
 باقی ایتام بدن انسان عارضه و اوله هر دو بوی قوی بود و کیشاری بوشاد و
 طلا غیر در بکی و آماج و او قبار چه لر بوشادمانی بانه و نیکوب اخرج ایدر و الله
 اعلم **باب ۱۰** در بیان اشتغال که مقدمات فرجه ایوست
 در ایدر ایدر شفا ایصال بر نه در بر یعنی اصل الملك و پادشاه کوکی دیک کدر
 بوسننا چیه اسون و در بر ایدر ایدر اسود یعنی سلیم اوتنه مشابه در
 بر در بر بیل رنگا و ایدر هر صا پندل او چر بر ایدر و او در هر بر بیک ایدر
 و او چر شفا قی اولو با طرفی ستن کچی ایخیه کوک کور بر ما قی کوکی بو غلی
 و ایکی ذراع قدر او زون بر بعض بان دالری اولوب نهایتن در بیار چچکین
 اکسالدی و او در او زون بر بعضی و سیاهه مایل بود بر کده مذاق سکی
 و رایحه سی عقیق تخم حاصل اولد کوکلی طرفه یا بیلوب بر بر بوقدر و چی
 زیاده قالین برک و بر بوقظا هر سیاهرق و باطنی بر مقدر بنشده بماله
 رایحه سی سکی و خوشبدر بر قوی کفیت و غایت سکی و عصاره سی و اندر که
 لسان فی بصیرت و یقار و مذاق قدر جز بر ایدر و چی و در طبیعی دینه تانه
 و ایخیه حاز و یا بسدر بنا فیع داخله سی کوک و تخمی و او قی و عصاره سی انواع
 سمومه غایت نافعدر خصوصاً و با و قند هوی سمی هنی دفع ایچون
 استعمال اوله جوقا سنان بولنان نواز ل کشفه با ددی خلیل و ازاله
 ایدر و او چکود و محقق اولان دطوبت کشفه بلغمی فی شش ایدر بنادق
 ایله اخرج ایدر کوکی و یا خور او تخی باده ایله قیناد و یا ایجان طایله به

ب

وصرفه

۶۵

ا

وصرفه و سکر بود سکنه و سکر لرنک جمیع علل با رومنه نافعدر بوک
 و حیضی ایدر ایدر یغندن بشقه سنانه طاشی بر جمیع هلاک او کشر و لدی
 و تابو سوسرمان و تخمی عرقا المتسا اوجاج باردی و یا غر ساق آخر بیلین نیکو
 ایدر ب سنده لری کشاد ایدر و در کج و صا دلیغی و کشفه فی سوسرمان و جماعه
 ناقاد و اولانه قوت کوک بر کوک کنگ غبار زدن بر دم و یا بر مشتاقی باده
 ایله و در بر کوک بر ملونان سقه عارضه اولون بر ساعت اول ایجان و بویله
 بر فاج دفعه مداوست ایتام سسته فی سهولته دفع ایدر بنا فیع خارجه سی
 پادشاه کوکی هر نه دلو اولو جانور صوفه بنینه او بر سه لرا خود عا دق
 و یا عصا کسین اولیان به قولیسه لر زهر می دفع ایدر جمعه ده یا نیک کشف
 سوزنک بومر بیلینی و غیر مجمله او بوشش قانی طلا غیر کوک کوی سرکه و صوابله
 قیناد و بر و در دن اولان نغزین او زونیه سیجقلین او رسه لر ایدر بیلین
 ایدر و الله اعلم **باب ۱۱** در بیان اسفون بیلون بواوند
 اسفون بوسقو ریوس حکیم قند بویله در غیر بیل آتو طبانی و آتو پا چه سی در
 بوسننا چیه ند و به سنا پا ایدر لری او تکر بر بوشا ایچی بوش و بر بون ذراع
 قدر او زون سنا قی ویان دالری اولوب نهایتن در بیول و یا من چیکه اولد
 و او در ایدر حال او کشفه یعنی و ایکی قدر یعنی بری برینه منضم ایکی بول کبدر
 لر ایجه سی کسکین و کوبه در تحت یعنی قوی کوی بر لقلینک صبر او زون سنا
 او زون بر بشقه تقسیم او ثوب مذکور پادشاه کوک کنگ بول کنگ بوش ایچی
 مستقدر و بول کنگ صا پلری بر بوق قدر قالین اولوب سیاهه مایل طرفی
 و سکر لری و او در کوک لری او زون و یا من تر و ب کبدر رایحه سی خوب
 و ملا فی بر عذنا و صر زعفران طبیعی حاز و یا بسدر نفوذ و کشاد با بدلیه
 کتور بر بنا فیع داخله سی تخمی ایدر و یا ایجان کولمات فاسد فی عمل ایله سوسر
 او تخی و کوک کوی صوده و یا خور باده ده قیناد و یا ایجان ذرات جنبه برنده متلا
 اولونان نافعدر و صا دلیغی طلا عذوب اوله ایدر و چی آخر صول و بوشا
 و صرفه دن و دشمنان و چر و قوار و بریه فاله قندک پایلان عنونه غایت نافع

ب

ج

ب

سبب قلمین سرت کوه کنه سورسه لرد مرکب برده و کتبه بواوت و اردن کوه
 خربط و اندر سیون دیر لر و ککن فلان کاب اکا کید او قی در لو پو شاقه اکا
 یکتی قورین در لر یکه عوا اخیق بو کاد و سبل بر لر نو نکه ده خ کوئی او و
 و ظاهری سیاه و بر فلری و ساقی بتدی بی برده جو قی سیاه و او و زون
 و اردن کو کید را چه سی کس کین و منافی بریند بر فلری کر کلور در حدیوس
 بر اعنه مشابه در ال که اعرضه و ساقی دخی او زون و قالین اولور
 صا بر جی کالو اکیلوری و در بو کوه کت قوت و تا بی ری و تا و بی مذکوره اند
 کوه کت کینی در و الله علم **باب** در بیان اموس یعنی ناغوا
 بواوت ساقی قیشل و در کومیدر و جو قی کوجان بان د لری و در بر فلری
 و بتون اطراف لری کر کلور در راز یانه بر اعنه مشابه ال که آندن اعرضه لری
 کوجان اکیل لکتر او در فلک یلد و کوه جل و بی سبب کوی اولوب آندن و اخیق
 تخم حاصل اولور که مذاق بر معقل و بر معقل و آخه کوی و و بی و بیاضیه
 بواوت بعضی دیارده بیانی بنم کوه با غیبه لرد نه سیه ایله و بعضی
 جو قی اولوب بر کتده ده دو کین تخم کون حاصل اولور **بسیعی** حار و با سیدر
 درجه ثالثه نایندل **منافع** داخله سی ناغوا یعنی حق ایوب غیا و نکت
 نصف در هم قدر سبب با ده و با بال صوبیله ایله هر جردن صد و راندن قان
 بر کتنه غایت ناغوا و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی
 سنی نفع ایوب و بریند برین و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی
 ناغوا یعنی حق ایوب و عمل ایله هر دم دوزوب بدندن اولان بانی لک کولم
 و نشاندن اوردسه لر آلری ازاله ایوب یعنی با قوب و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی
 صالیور سه لر صمی شقیه ایوب قوریه او تخی و ساقی صوبیله قینا دویب
 سبب قلمین صوفی بینه کوبکه دک او و دخی و یا خور قینا و تخی بر لر ایله
 قاسق او زونینه سبب قلمین او و سق مشابه طاشنه و ساقی عکسینه معالجه
 ناغوا و الله علم **باب** در بیان اکلیل جبل بو او تکت
 بر فلری راز یانه بر اعنه مشابه در ال که آندن قالین و اعرضه اول

بمیان

ا

ب

چکان بر فلری بر بو و زون کولان کینی چور کتده یا بلشادر و کوه کت
 و اردن ساقی بر فلری قدر و دخی زیاد اولوب بان د لری و در بر فلری سبب
 و بیاضیه و کوه کت اکیلوری او زون بیاضیه و کوه کت لرد و منافی ساقی
 و عفو صحنی حاصل اولور و اغزه و چکند یعنی و قندک دلی بقا کو کوی اولور
 و بیاضیه و کوه کت را چه سی کس کین و منافی بریند بر فلری کر کلور در حدیوس
 قوی او در غایت حار و با سیدر **منافع** اکلیل جبل کو کین قور سنی
 با ده ایله قینا دویب ایچان قان بریند یعنی نفع ایوب بر کتده بیاضیه
 اولسه مطبوخ مزبور یا بیجه ستمند امین اوله و مطبوخ مزبور و کوه کت
 ادرار ایوب اکلیل یعنی حق ایوب ایچان صبره و صدرک جمیع عکسینه
 ناغوا بریند و با ده ایله شرب اولور قن صا بر لری غیر **منافع** حار و بیاضیه
 اکلیل جبل کو کین و کوه کت کینی باقی نکت یا صبرک دم زایدینی کت و بیاضیه
 مره لر نکت و در بر شیشلر نکت حار لرین الوب آخر بلین تسکین ایله کوه کت
 شیشلر و قی و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت
 ایجه غبار ایوب یعنی ایله قار شنه ریب جیا ندر او بر سلر آلری شقیه ایوب
 قان کو کت و یا خور او تکت عصار کین عمل ایله قار شنه ریب کون سوز
 بصیرت قوی ایوب و الله علم **باب** در بیان جزر و شقا قیل
 و ذوق یا خور و ذوق و بعضی لری دخی و ذوق یا خور یا شنه و راحه او خور الین فنی
 و او و سکونیه در کوه کت دویب سقور بریند کیم بو خترک اوج نوحی خیر
 و بیان ایتمد و لکن بر اخیق او کت نوحی بیان ایله نکت جزر بریند بوزک
 بوزک بریند کت راز یانه بریند کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 قدر اولوب بان د لری و اردن بر فلری کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت
 جی کالو اکلیل لری اولوب او زون اسفندیه برینه تخمندان بول و ریجه لطیف
 و مذاق کس کین تخم حاصل اولور که اکا عرب و مغرب و فونک لسا لری و ذوق
 در لر کو کت بر در بر قن قن و زون و بر قن قن قالین اولور و اسفندیه کت
 قویا و بوزک کوه کت شقا قیل در لر کت کت کت کت کت کت کت کت کت کت

ج

د بلیغیه و اغزند و عین غلیظه بر لنت اولان جراحیتم و قیاجندن
 نافعند از وقتی قری باد و ایله فینا دوی و بر مقدار شاب قانوی غریز منینه
 اید لرو یا خود یا ن بوی غل اید لرو حاصلی غریز کو کوسا بر مفیط اولنر استما
 اولنن بر لده بشبو کوشن چیکلک اوق و کوی دخوا استعفا اولنه باب
 در بیان اسقیلیوس فرکیه بوکا فوله در لرو یونان دلیغیه نارتاج
 در لرو یونان جا و شیر لواعنه تدر بلاد بارده در بولنار بلاد حار به
 مخصوصه در مالک اطالیه دن آپولیبه ناحیه لوند اول مرتبه جو قدر که
 اودون کوی آشنه بقار لرو و تان بوغلو و فالین و بوی بوش سا ز کوی ساقی
 وارد فرود و غیره غایت خفیف اولون بوسا قان اطرافند یا ن دالکری
 پیرا قاری راز یانه پیرا قاریه مشا به در بالوری نیا جند اکلیدری وارد
 چیکلک صا ریدر نخی راز یانه تخنه ع الجمله مشا به در بویا قان راز یانه کوی بو
 بیل طوری اوله هار بیکدن سوردنقی و قدر یومرله صا ریدر کوی
 اوز لوکون و باد و کسه علم بوز ایدر بولدی و شروب و اصلد مش کافند
 بزایجه صا ریدر بوی بوی مراد ایدند بشو بر لیبسی لطیف اولدنه غایه غری
 غایت مقویدر کوی بر در و درین یر کیدر طریقه نخی جاز در سدر و تر قوی
 و خلیل ایدر بویاوت افکار دن زیاد بیله مقبول و محقق ما کولدر اما ساز
 حیواناته ستم قاندر متابع داخله سی ذکر اولنن دو کسه قان توری
 واستغراغ و اسها لوقطع ایدر باده ایله شرب اولند قدر بیلدن ستمانی
 دفع ایدر نخی بوی ایدوب باده ایله اجهک فارین بوی کوسین نسکین ایدر قوی
 تاز و نازک ایکن اسپنک کوی طبعی واکل اولنون معدنه باخوش کولدر لکن
 کثرت اوزره اکل اولند قدر با شل غریزین احلف ایدر متابع خارجه دو کسه
 مزبور نلک اوزون برونه چکسه لوقان نخی نسکین ایدر نخی زیت یا غله کوی
 سرت کوی کوی سبیلین سوردسه لردن کفر عصاره کین کوز اقطار ایدنه
 کوزی سبیل و بر کوشن ایدر و الله اعلم به باب در بیان خربط
 بوکا دخا اندر استیون و بوی کول کولاد دیر لرو بوسا نجه دوه سبیل دیر لرو

د

اولن

ا

اولن بر تازک ساقی وارد در راز یانه اولنه کوی و دینک راز یانه بیل نخی کوی
 چوقور اقلدی وارد در ساقی فلدی نیا بیدن چیکلک اکلیدری اولوب
 راز یانه نخی کوی اوردونجه نخی وارد در کوی قانین و ظاهری سیاه و باطنی صوفی
 و ساقی خروج ایدن نخی عله اوزون قیلتر و ادر بار بر لرو و کوی جو خا واکل
 بر لرو اولور مستعفا اولنر اوتان و کوی کینان عصاره کیدر متعلق نمان و اوله
 ایکن کوی کله بر لرو و کوی صون عصاره کیدر لکن بوی ایدر کین برونه کل یاغن
 سورمه کولک و اوله عصاره کینان نجا کوی با شل غریزین و سرملقی کفر عصاره
 مزبور کولک لکد دلیغی برده بختیف اولنر کوشنه قویسه لر غایب اولور
 طبعی حاد و یا بسدر و لکن عصاره کینان صرا فدی بوی قوی کوی کدرت
 آرد قدر متابع داخله سی عصاره مزبور کوی بومرله ایمن و لغافنده
 اوستور که وضیون غنه قاندر بوی کوسین نسکین ایدر و بر نخی غلیل ایدر قان
 بوشا در و طلا نخی تقیل ایدر نخی کفاده و طلی تیز وضع ایدر بوی کورک
 و مشا نه اشیر لری و سگر بوی کوسین دفع ایدر کوی کین دخی نا بوی بویله
 و لکن عصاره کوی قوی بونک اشارت اولنن کوی کوشن قینا دخی صون اجهک
 کولک متابع خارجه سی عصاره کین کل یا غله و سرکه ایله قانده کوی سوزک
 دماغن و سگر لک علل یارد کسه نافعنه مشا سیاه و سرسام باشه
 و صرعه و مدید با شل غریزین و سگر بوی کوسین و عرقا لسیاه و امثالنه
 بر عودن حرمی بوقار و به فالعوب شد بشادن دوی بوی باطنی عارض اولسه
 عصاره مزبور کوی نخی ایدر لری کیندینه کله عصاره مزبور کوی یا قوی و نخی
 ایدنه لری بیلندی قانچور عصاره کین کل یا غله فارشد و بر کوی کینان کوی کده
 افطرا ایدنه لر غریزین دفع ایدر کولک ایدنه قویسه لردن کفر غریزین
 کیدر سر کوی صیلر کوی بکلری حروجه دخی نافعدر کوی نخی بختیف و نخی ایدوب
 اسکی و نایا لعلتمدر عصاره کین کسه لر اکلری شقیه ایدوب و نایا ایدر و نایا
 و نین نایه ایدر و نخی اعضا ی ظاهری استمک ایکن استمک اولنن دوالرم
 و بر جمده بوک کوی قاندر لرو کوی کوی و کوی و نایا دوی لوقی یا غله قاندر

ب

ج

ایچند اولان رطوبت کثیفه فی طاعنیه و کیده مرد و اعضا آفرینن تکون طبع
 بویله اولدوقن نقرس و عرقا انشا لیجون نافعندن و الله علم باب
 در بیان فریبون هند دیارن برنوع اعاج ایچند سیلان ایدر برکین و تا
 حاز ضغدر حمله غمغر آردستند طبعاً بوندن حاز ضعیف بوندن زو کجه لرینه
 حاز یا بسدر منافع **داخله سی** فریبون رتبه اعلا ده اقتضا ایند قهر داخل
 استعمل اولمیه زیرا اعضا و مفاصلدن رطوبتی حیرت آفرینن حاز ضعیف
 فریبون طاعنون لیجون زیاده مدح اینتلر در فریبون صکتک و ضغدر و کل
 ایله قاشدر و بیب مجون کی ایوب مطعونه و بر برل و اعلا ده و ادر دیر لاس
 منافع **داخله سی** فریبون آچی جانلر و یومر بلر و زردیه قوسیه لرا املری دشر
 فریبون زیت یاغیله قاشدر و بیب اعضا مستسقا به سور سلر نافعندن فریبون
 مجواید فریبون بوندن فوین آغسیلر و باشدن رطوبتی چکو فریبون اسپان
 یاغیله قاشدر و بیب باشند ده سده سور سلر لمتدین و قیاسون کیده سر
 و لکن تقطیل ایله فریبونک استخراج اوزنان یاغ عمل ماکور به انیب
 و الکن در **داخله سی** در بیان اشق بونک اچی و بویس و ادر
 بر اشق منشر یعنی بدوقو لوشو که انکا دخی شیطان بوقی دیر لغایت
 کر به الرایحه اولدیفندن اوتورری بر شجرک ضغیدر که جاوشیرع مشابه
 طبعی حاد و یا بسدر درجه دابعه ناک ایندکندل شتر بقود و مجواید
 قوی و ادر منافع **داخله سی** صریح مرصحا لیجون شیطان بوقی کی چی آر به
 دانه آغریسی بویس قرق آر به دانه آغریسی خرد ل بر در جم جمه بیس عباد ایدوب
 ایک ربع اولدق هفته ده ایکی کرم اسسه کل ایس هر میندک هر عدن نادر
 و یاخود هیچ کلید و لکن عبادت بوندن سبیل طبعه سوی قطره ایله آج کلیند
 ایچیله شیطان بوقی دوکوب و آندن صبلد و زوب خشمام نیاجوق فن
 بنفشه شرا یا بله بوقی او کسور کد فنج ایدر و کوی تنقشیه ایدوب
 کوکسدر و معدن اولان بلغمی بناق ایله استخراج ایدر شیطان بوقی یا ده
 ایله قینا دوب بوندن کوی ردکن صکر و سکر و یا عمل ایله قاشدر و

د

هر کون

7

هر کون طونان سخنه به ایودر منافع **داخله سی** شیطان بوقی کینان ایچ
 یاغیله قاشدر و بیب بعده سرکه و در هم کوی و لخته قینا دق هر نه دور لو
 آغریس سور سلر نافعندن شیطان بوقی بویس سرکه ایله دوکوب کوزا و زردیه
 سور سلر شویکیم کوز ایچینه اصابتا تخیه کوز مردینه نافعندن سرکه ایله
 قاشدر و بیب برون ایچینه سور ملک برون ایچنده پیدا اوخو قیا جملری و چچکلر
 ازاله ایدر شیطان بوقی آغز ده دوشسه لر جوق فوین کوز ا حدات ایدر بواطه
 ایچند شیطان بوقی دولتی ایچسه لرا اول و طله ده کسه طوره **داخله سی**
 اشویط در بعضی خوش بر ایجه لوا شقدن کوز شریفا بلندن کلور بر بویس
 و خوش قوخلو ضغدر و لکن هند سمندن کلان اعلا در اصل ایچینه لطیف
 اولوب ظاهر فریزی مایل و باطنی بیاض اولاندن قیود لینی و قند ایچی صافی
 اولوب شیشه کی ایچندن کور بونر چی کآن لیرن اوله صوبه بل قند لر جل
 اولور بونک اکثر استعمال بخورن ایچوندر بعضی لردر لکه در بعضی کد ن یاغ
 نعطیلر و لندر که انکا عطر شاه در لردیمی جوق اولوب ملوکه مخصوصه در والله
اعلا ده باب در بیان کوشن چیکی وجهه نسیمه بویس سرکه
 بونک چیکی صکار و تران و بون کون شمس ایله بر سر د و ندفندن اوتور دیر
 بعضی لرد بوشلدر که بواوت دیوس سقور بوس حکیمان دیکو بایک بی نقوبدر
 و لکن خطا ایتمش در زردیا کوشن چیکی او تیکه بیس قاری زوفا او تیکه بیس
 کی اوز و یخده و سور بویس چیکی پینا فلیون یعنی اش بوقی او تیکه چیکی کیدر
 الا که آندن بویسدر و اوجهه کجه جوق اولوب آنا جلور در کوی نخی آنا جلور
 و فرمزه مایل در مذاقده عفو ص و ادر در بلا کچی بنقوس ایله بونک
 خلا فیدر زردیا پرا کلر موزنجوش بر ایچی مدم و در و کوز کاند مذاق کسکین
 و حر قند بر پس خطا لری بوندن معلوم اولد و بواوت محضیط انواعه نعد
 اولنسی انب اولدیخی دخی ظاهر در **طبعی** اوت مزبوندن کونکده عفو ص
 موجود اولدیخی تجربات عدده ایله ظاهر اولددر زردیا کوشن چیکی کوز کون
 یان اوکشنه وضع ایند کلری وقتیه یان نه یقار و قانی نسا کین ایدر و در شمس

ب

ج

دبا لند طوقب اربنجه بودمق باخود ضعیف مزبور و طول ایدوب آری سه
 صوبله ایچک و یاخود نومشا قیشمش یومرله ایله یومومق کوکسارن
 زهلوبات کثیر جمع اولوب نفسلری ضعیف و ثقیل اولنارن تا فعدر و
 قالی پول سوره منافع خارجه سی چا ورا و شایغی ضعیفی کون سود سلر کون
 تنقیه ایدر یوم سوسلر خشین اولان یجا قلمی یومشا درود و زیلابت
 ایدر سرکه ایله قارشدن یوب یا قیامت کجک و طلاق کلفی کید مرید یومشا
 و یا زفت ایله خلط ایدوب یا قیامت مفصلده پیدا اولان قتی خیشک و یومر
 یومشا در و طایفه سرکه ایله قارشدن یوب قارنه سوره ک صولجانی سوره
باب در بیان قستی بودخی جا و شرا و تنک انواع اعتدن
 برا و ناک ضعیف سرکه انا طویلده شام مسترز اولور اصلکی دانه اولوب
 کونکله مشابه و یا غلو و صافی و آغاجدن حالی اولاندر ایجه سی اغز و نغان
 یا شونه فوری اوله هر زمان ایچدن تختدن و او شدن هر مقدار یوقور
 ضرر ایتم بعض حیلله کار لاری بقله او بیله و جام سا قزله قارشدن یوب
 ایدر تنقیه صرادا و نذ قن قینا و صولجانه غزیه لاری ایله قینه ضالیسین
 صواکتندن آله لرو یاخود بر نایچینه بغلیوب و هر چولک ایچدن صه
 قویوب چولک اغزین محکم قیا به لربکله چولکی قینا و صولجانه وضع ایدر
 صافیسی بر ایچیدن آقوب مزخ فانی بر ایچنده قالد طبیعتی حاد و یوقور
 و کاله کورمک و طاعتق و چکک قوتی وارد در منافع داخله سی قاسنی
 بر یومشا قیشمش یومرله ایله یومومق اسکی او کسور که صیق التفسله سکی
 بوز لسته و قاسق با یغنه نا فعدر قاسنی مز صافی و یا ده ایله ایچان کوی
 دفع ایدر و رحمت ایش و لدی سوره منافع خارجه سی برگسته صعدن
 دو شمش اولسه و یاخود بر عورت رحمی یوقاری قالد ایچیدن یا ایستولسه
 قاسنی با قوب بودنه کتور لرو اول ساعت افاق بوله و کجی قاسنی ضعیف
 مرهم بیان لرو اوله مرهم دی اوزرینه سوره یوب ایچکلین قان اوزرینه بغله
 رحمی اشاغه ایدر یوب برینه کتور و کجی اول در نیک اوزرینه بر اوله

داول

ب

واول ذلولک تمام کویک اوزرینه کله قاسنی با قوب دوشی ایسه لرد و تندن
 بیلا نلر فرار ایدر و برگسته المرنیه و یا آبا قلوبینه قاسنی سوره آن بیلد سوبه
 قاسنی قور اوزرینه قویوب دوشی خونیدن اغزلن دیشنه صالیور سلر
 اغزین دفع ایدر و کجی لور کولور دیش ایچنه قاسنی قویوب نا فعدر بر عورتک
 رحمی اشاغه دوشسته قاسنی با قوب دوشی فرجه صالیور مطلق
 دفع ایدر ک ایچون قاسنی اوج کون سرکه ده اصلد یوب بعد آنتور بر کینا
 سوز و بر حضان زیت یا غدن قانوب مرهم اونجه بر آغاج ایله قارنه یومر
 طلا قار اوزرینه اوج قاسنی در کوب و بر موق قالیغنه بر نایک سوره
 ادخال ایسته لر حیضی کویوب آیدر قاسنی سرکه و کوه حیلله ایله قارشدن
 سود سلر یوزده انواع لکه لری ازاله ایدر قاسنی یا اغزینه و قان قارشدن
 ایدر اوزرینه یا قیدن لرو الله علم **باب** در بیان سکیبجی
 دخی جا و شرا و تنک انواع اعتدن بر اولک ضعیف مرهم یا کجکدن یوقور اصلکی
 بالک و صافی و لوب ظاهر فریضه مایل صا و باطنی بیامدانی کسکین
 و ایجه سی دخی کسکین اولاندر طبیعتی سکیبجی حاد و یوقور کاله
 و تنقیه و جذب اینک قوتی و امر در منافع داخله سی سکیبجی ایله مصطکی
 ایدوب قاسنی کجی استم ایچک کورس و یا اغزین یوب نا فعدر و اسکی او کسور که
 ایدر کوی کوی مطوبت کثیفه بلغمیه دن تنقیه ایدر و کجی آقور کورن بلغمی
 و سایر مطوبات کثیفه قارنه ایله استسقا به طلاقه صرک سکل بوز لسته
 قاسق با یغنه اعصای بارده به و ستمه بر دینه و در تنقینه نا فعدر جویو
 ایدوب حمل و تابعی سوره رحیم اغزین و یوقار یوبه قالیقین دفع ایدر یوقور
 و بلدن حاصل او کجی قان بر یومین تسکین ایدر و اغز لوجانوز لورک صوقد قلوبه
 و ایصیر قلوبینه ایدر منافع خارجه سی بر عورت دم یوقار و قالیقندن
 بار ایستولسه سکیبجی سرکه ایله قارشدن یوب مرهم ایسته کتور لرو افاق بوله
 سکیبجی صدق و تنک عصا حیلله قارشدن یوب کوز لرو اوزرینه قویوبه کوز
 ذاری و کون طبع کتورن هر تنسته قی ازاله ایدر سکیبجی اعضا غلرینه

ا

ب

ج

و آجی و غایت کسکین لجه لوغنی و لدر طبع تلخ جمله میسا ایوس انواعان
 کولزی و تخلی تداوین استهمل او نوزلر صلیتلر جان و با بسدر تخفیفه کفاده
 اینک قوتلری و ابره منافع داخله سی سیسا ایوس تخن و کونخی قینا د و ب
 ایچک بولک انواع مؤنفسین دفع ایدر آنر صولومعه و رحم یوقا و فاقه
 و صرعده نافعده حیضی در ایدر و حلی سوسه قینا د و ب ایچکله و با خود
 بیجقلین فرج اوزرینه وضع اینکله مذکور صوی مطبوخی ایچک و با خود
 سخن ایدوب و عمل ایله قارشده رویه میسون کنی تناول اینک اسکو و مدید
 او کس روی دفع ایدر تخن سخن ایدوب سر کتجین و یا اده ایله ایچک مادی
 نسکین ایدر میسا ایوس تخن دخی کبه کچیلر و سا بر جونا ته تین سخن وضع
 ایتسولدر دیواجی سر لره **باب** در بیان بنفوس یوسر
 او تدر که بلاد بارده ده بولغان آکش یا دیا در معربن کینیا و بقره مکه کلدان
 بولدر ایوانک خشین و قلوب و چینی نیشل و انجیس پیرانی قدم بیولک و بش
 یرده منشق پیرا قلوب و ادر که بیرونه یا بلشدر بر اوزون و بلجی احواف
 و اطرنده بیانخی کبی بیاض قلوب ایله محاط بر ساقی اولوب نهند بر بیولک
 اکیلی و لدر چچیکلری کوجان و صا دیر لجه سی حذب و مذا فی حرتین سخن
 اولور کولری چوق و بیاض و قلوبلری قایلین و مزاجیه کبه آنر و مذا قلوب
 بر مقدار آجیدر بولدر ن بر وضع جمیع اوفور و بوجهله بواوندک ساقی فرج
 ایدر یهنون کوزک ایکن کولکون آجوب و بیجا ق ایله بر مقدار یا دوی آتنده
 پیراق وضع ایدر اول یاره لردن سود کبی بر بیاضن طوبت آفتاب پیرا قلوب
 اوزرینه قلوب لاور رعد قلوب قد ظاهری زعفران رنگده بر صا کب وضع اولور
 ساقی سخن و لوزق و قند یا زین اچیدن و حید شروع وضع ایدوب جمیع ایدر
 بواوندک ضغنهان اصلی لجه سی کسکین و مذاقی هک آجی و ایچ صا ربه ما یل
 بیاض و ظاهری زعفران رنگده صا کب اولوب بر مقدار آسندن قوی لای اسی
 و اوزرینه سخن صو و با خود سرکه و کلدیخی و قند آسان و حمله طرا و لسی
 قابل اولور و اما استیا و دیومشاق اولور و ددر بعضی کربوز و شاق

ب

صغنی

صغنی وضع عمل ایله خلط ایدوب جمله ایدر لکن خالصه تجزیه می اوزرینه
 سخن صود و کوب بر و قلوب ایله از لیدی و قند صوی سود کبی بیاض ایدر
 بیضه بنفوس حاد در بومشاد و رتیق و تحلیل ایدر منافع داخله سی بنفوس
 ضغنهان برده رحمتی بال صوندر حل ایدوب ایچک ستمه نک بر دینه و در ستمه
 و سگر بوز ستمه و جوفان قیرین اولاندر ایدر و کند لک بان آفرینه او کس کبه
 آنر صولومعه معده بر کسده فاسق بلنه و قناد اننه نافعده حیضی در ایدر
 و اولدی اهل ک ایدر وضع مزبور دخی رفندن پشمنش بوجهله ایله استهمل
 ایدر ای و با خود حلسد و زویب یوز ابر منافع خاصه سی بنفوس صغنی عمل ایله
 آتندن اوزوب مرهمی متعاقباً مرهم اوزرینه اوز قلوبک یوقا ربه قاتسده
 و قتی متسلسله ربه و عرفاً النساء نافعده از زمین سیاه ایله وضع مزبور کند و کلا
 چناندر و باقی قرم به اوزرینه لاملری دشر تقریرین اوزرینه اوسلر آنرین
 نسکین ایدر وضع مزبور دیشد لوکده قوسسه لراغین سخن دفع ایدر کوز کت
 قیا قلوب ربه و کوشه لریسه سود سلر کوز لری کسکین ایدر بنفوس صغنی ذقت
 برابر آتنده قاتسده روی و مرهم ایدوب قلوب کلبه غیری مله دغه اوزن
 غایت نافعده وضع مزبور ی یا قوب د و سخن یوقا ن صا لوب مره لوب غازی سده
 ایدر ذاری قالد و برهن و یوقا ز ایچده ظله و ایدن قیا بیجقلدی دفع ایدر اب
 در بیان چادر او شامخی بود سخن بر ضغنهان که جا و شتر و ننگ انوا غنل بریدن می
 اولور بعضی بولک اما نسیس در لوزن کبه آمونیا قوس در لوبولت دخی بلاد
 مغزیه قلوب کینیا دیا رن بولور وضعی جا و شتر وضعی کجا استخراج اولور اصلی
 و مختاری رنگی کوزل و پیرک و صافی و پاک اولوب آعاج و طماش و سایر مخونات
 ایله مختلط اولمیا ندر اوق و دانه لوب کوزله مشابه در لجه سخن و قلوب
 خایه سی لجه کبکی و مذاقی آجیدر طبعی حاز مر فتنی ششدری بومشاد و رتیق
 جا ذبه سی وارد در منافع داخله سی اما نسیس صغنی چادر او شامخی صغنی ایچک
 نغنی کلوب لوبی کشاد ایدر و محمدن حمل اخرج ایدر عرفاً النساء و نغز لیلی غریزی نسکین
 ایدر و صرعده دخی نافعده چادر او شامخی عمل ایله میسون ایدوب و بر بار چیه

ا

ب

صغنی

ج

نازله فاسله و منج ایدر مسکی می ایدر برونه چلک اکثر میق ابراف ایدر ب
 با سنه و دماغه قوت ویر و تنقیه ایدر و انسان طله دن حفظه ایدر مسکی
 ساد طین تختک با غنچه ایدر ب کجه قدمه طود دقل صکره ذکره و درین شهر
 خربک ایدر معونتک رحم آشنا غده اینسه جین میوق مسکی تم ایدر و اکثر میوق
 قالمسه مسکی فرجه فریب بوتنه بعلیه زیر اسکن رحم کذینه چکر بعضی
 عون بیلوونی بیایوب جماع عقیده مسکی شم ایدر ب صیق صیق برونه با نه عجله چق
 این لکه حمل منج ایدر لری و متلوبه و تیره بو معالجه جو عال ایدر منج اولدنه
 اولدنه تا که ایدر حامله اولسه لری بر کتک آغز تیک ایدر کتک اولسه ایدر
 دانه سو قدر مسکی آغز نه چکیده بد لرجه می کید مسکی پا پاره یا غیله و یا قند
 هایه کسله ازوب هوا غده اقطاد اینک آغز بین دفع ایدر با
 در بیان عنبر بو شیوه و نفیس و ذی قیمت برلسته در که طهر و حقد
 اختلاف و ایدر بعضیلر در که عنبر دکن دینه مسکی و ایدر
 منظر کوی بوی و دره نازک زیاده کسله تموم چندن قویا ریلو با غنچه کتک
 آیدر و بعضی بزرگ لکه دکن ده عنل تا مندر بر نوع بالو و در که
 غایتله سور و دکن ده بولونمی و قند اکل ایدر صید ما هی ایدر بوشلوا
 ضوئله قدر دن قارنی با رو ب ایچندن عنبر خراج ایدر ب و غیر لری در لری
 حرز و عنبر کاکل ایندی برله آلون بعد دکن بوزینه چقوب با تغییر طوی
 عنبر خراج ایدر ب و بعضیلر در که عنبر جیش قیده لری بر محسوس
 آغاجن سا قری و یا ضعیفدر که آغاجن آقوب سیل اله بعضی در لری
 دکن آقار قایق ایدر اولد لری و بو عازلور کیروب عنبر جمع ایدر ب و
 بعضیلر ذهاب اولمشدر که عنبر بعضی بولورده نقط باغی و یا بوددی
 کیمی حال اولور طبعی عنبر حار و یا بسدر منافع داخله می عنبر سی
 آغاجی و کیک بوز کید بولون کونک ایدر عنبر ایدر ایچن و یا خو ایدر
 جلد و ذوب میات یا بلوغ قی ایدر قویجه آملره و طبیعتاری باره اولور
 غایت نا فعدر منافع خارجی می عنبر انواع خوش لرجه لور دنده لور استع
 ایدر

د

اودن

اودن کرک با قویب دوستی اینک ایچون و کرک سدر تک ایچون عنبر می شم ایتک
 قلبه و دماغه قوت ویر و هر هوای مستموله و با نیه و منج ایدر عنبر و خصره
 نا فعدر کیک بو یوغز ایله برابر قویا و وزینه قویب و دوتن صبر و عک آغز
 و بوندنه صالیور لری و دخی بر عنرتک رحم بوقاد و قالمسه عنبر یا قویب
 دوتن فرجه صالیور و رحم آشنا غده اینوب برینه کله ساینر لطیف لرجه کول
 دخی بولیه در و الله اعلم **باب** در بیان قلیعه و سیاخو
 غلیبه مسکی کدی به فالجمله مشا به بر حویانک خنیه لری حاصل و غز که
 برلسته در تان ایکن بیاض قدر مر و یا ایله سیا هه مایل اولور طبیعتی
 قلیعه مسکی حار و یا بسدر و لطیف لرجه می و در منافع خارجی قلیعه
 کویک دلکنده سور من رحم قالمقین و فارن بوز برین دفع ایدر قلیعه
 ذکره سور و بعضی در جماع اینک عنبر نه غایت لذت کتور و یا خسته کوی
 قلیعه مسکی نا فعدر حید و ایدر ایدر بر آغزده لور غنق و عفت و یا بنیه و دفع ایدر
 والله اعلم **باب** در بیان سیدسا ایوس بعضیلر بونکا ها و ج
 بزنی و کوی در ایدر بعضیلر کاسر فرنی در ایدر بو سنه خجه و الا شاقی لری قاس
 بونک اوج و در لری و ایدر بری قلیعه به تابع ماسیلیلیا نوا حیدنه غایت
 بولنضله متقدرون بونکا ماسیلیلیا ایوس دیش و ایتا ایدر در قلیعه
 طالعز تیک ایدر لری دخی بونک بیل قلیه لری ایدر ایدر ایتک بیل قلیه کبیر
 و کن دخی قلیه و ساقی و خوی قلیه و در اوق و ایتک کجا ایلد لری اولور ایچندن
 اوز و بجه و کوشه لور منج حاصل اولور مذاق حر قویب و یا فیدر زنجیر کوی کوی اورد
 و لطیف لرجه می و ایدر بری سیسی ایوس جیشی بونک بیل قلیه لری بولن
 مشا به در لاکه ایدر دن کوجکدر و سیا هه مایل بشلدر سا قلیه کوی کوی
 اوز و در و فریش قدر بیان دل لری و ایدر در نها بیل لری دن و در اوق و ایتک
 ایچندن بر بیک و سیا هه منجی اولور مذاق اوج و هر قلیه لرجه سیسی ایوس
 و بری سیسی ایوس و می و یا یونان فیدر بونک بیل قلیه لری با لدر لری ایتک
 و لکن اذن عرضدر سا قلیه و ایتک سیسی ایوس سا قلیه بولکدر و کلیلری
 کدی

ا

ب

اودن کرک با قویب دوستی اینک ایچون و کرک سدر تک ایچون عنبر می شم ایتک
 قلبه و دماغه قوت ویر و هر هوای مستموله و با نیه و منج ایدر عنبر و خصره
 نا فعدر کیک بو یوغز ایله برابر قویا و وزینه قویب و دوتن صبر و عک آغز
 و بوندنه صالیور لری و دخی بر عنرتک رحم بوقاد و قالمسه عنبر یا قویب
 دوتن فرجه صالیور و رحم آشنا غده اینوب برینه کله ساینر لطیف لرجه کول
 دخی بولیه در و الله اعلم **باب** در بیان قلیعه و سیاخو
 غلیبه مسکی کدی به فالجمله مشا به بر حویانک خنیه لری حاصل و غز که
 برلسته در تان ایکن بیاض قدر مر و یا ایله سیا هه مایل اولور طبیعتی
 قلیعه مسکی حار و یا بسدر و لطیف لرجه می و در منافع خارجی قلیعه
 کویک دلکنده سور من رحم قالمقین و فارن بوز برین دفع ایدر قلیعه
 ذکره سور و بعضی در جماع اینک عنبر نه غایت لذت کتور و یا خسته کوی
 قلیعه مسکی نا فعدر حید و ایدر ایدر بر آغزده لور غنق و عفت و یا بنیه و دفع ایدر
 والله اعلم **باب** در بیان سیدسا ایوس بعضیلر بونکا ها و ج
 بزنی و کوی در ایدر بعضیلر کاسر فرنی در ایدر بو سنه خجه و الا شاقی لری قاس
 بونک اوج و در لری و ایدر بری قلیعه به تابع ماسیلیلیا نوا حیدنه غایت
 بولنضله متقدرون بونکا ماسیلیلیا ایوس دیش و ایتا ایدر در قلیعه
 طالعز تیک ایدر لری دخی بونک بیل قلیه لری ایدر ایدر ایتک بیل قلیه کبیر
 و کن دخی قلیه و ساقی و خوی قلیه و در اوق و ایتک کجا ایلد لری اولور ایچندن
 اوز و بجه و کوشه لور منج حاصل اولور مذاق حر قویب و یا فیدر زنجیر کوی کوی اورد
 و لطیف لرجه می و ایدر بری سیسی ایوس جیشی بونک بیل قلیه لری بولن
 مشا به در لاکه ایدر دن کوجکدر و سیا هه مایل بشلدر سا قلیه کوی کوی
 اوز و در و فریش قدر بیان دل لری و ایدر در نها بیل لری دن و در اوق و ایتک
 ایچندن بر بیک و سیا هه منجی اولور مذاق اوج و هر قلیه لرجه سیسی ایوس
 و بری سیسی ایوس و می و یا یونان فیدر بونک بیل قلیه لری با لدر لری ایتک
 و لکن اذن عرضدر سا قلیه و ایتک سیسی ایوس سا قلیه بولکدر و کلیلری
 کدی

ج

فارسه بویاوت کوسه و مندره او و جراحیات و قروح ایوان دوا اولسدن
 اصلتا قنداق اشتهار بولمشد و بند خندان نو کور که تیغ ایند از جنون دفع
 برله بخره ایندم او قیصایله قیناد و ب بعد کلیشکی ایله تریه ایله صبح
 علی الریون برضه ایچوروم **باب** در بیان اشته یعنی بوسیدان
 اشته ای دی و هر دو سر بری بخری یعنی آجاج بوسکی بوسناقیه ماه هر وقتی در
 آنخی در یعنی بر بوسکی بوسناقیه ماه و ملتق در لایق آجاج بوسکی او زون
 و قویلو و قارمشش صاج کجی بر نیاند که اکثر یا آجاجلرا و زون پیدا اولور و هر که
 مغدومدر و کاه قیالده و بر او زون دخی بولنور یا شته مانن بوزن کنگن او
 و خوش ریجیه سی اولان جمله دن اعلا در سیاهی هر دو در بوزن بوسکی بیا ضعی
 و سر هر زاد آغا چند اولان زیاده مدح ایله همیشه و فواق آغا کجی او زون
 اولان فیصل صیف اولندن اشته جمع ایروب قوی برده حفظ اینک کرد **طبعی**
 جمله اشته ناک قوت قابضه سی و در **طبعی** **طبعی** لورک سوسری
 و یا خوقان ایله اسهالی و هر که لر اشته فی صوره و یا سر کجی و یا با د
 قیناد و ب ایجه لرا سها لی کسینه آجاج بوسکی عورتلری و قنداق اول حوی و
 حفظ ایله اشته فی قودوب و صوق ایروب غبارن تان بر هر جمله ایله ایجه لر مانن
 خوب صوم همیشه آغا چند اولان بوسون او لی و قوی در کجی بخری او زون
 فتد لر **طبعی** **طبعی** آجاج بوسکی سرکه ایله و یا خوقان کجی با د
 آنزد و طومق و مضمضه اینک او نیایان دیشلی پکشدن هر و اگر غرض ایسه
 در قوشش و طبعی قالد و هر دو حودن در طویات زیاده مغله قطع اقتضا ایسه آغا
 بوسکی قیناد و ب صونیک او قون لر آجاج بوسکی قانی کده هر در آرا او زون
 اولمشد که آرا و جروح اولدقد در حال بوسکی یاز نه قویوب قانی سکین ایله
 باغچه لده بتن بوسون کول صوی آلمش کولیا و زونیه صاحب مغله ازاله او نوز
 و آرا بوسکی که آکا دخی آرا بوسکی در بر بر کوی و قوی و فیشل و بر بوزن
 یا بیلور و او زون با لغتان بوسکی اولوب بدی سکون ذراع قدر او زون و بوسکی
 اولور بعضی زون ایجه و یا صراحتک کجی شته اولور آنکل برده و قیالده یا بشور

ماه

ا

ماه هر زمان ایجه صاحب او زون قنداق قون کجی بخری و بر قودار و زون او زون
 قون لری غلام او ایروب صوم اولدن نینه و کجی بول **طبعی** آرا بوسکی با د
 منافع **طبعی** آرا بوسکی سرکه ده و یا قوی قولاغی صوند قیناد و ب ایچله
 خود غبار لرا برده یعنی صوی من بولایله و یا قوی با د ایچک قارن سوسری
 و اسها لی قطع ایله او قی سر کجی بول و با معدنوس صون قیناد و یا بولمانه
 کسر ایروب جبر ایله سوسری مقطرین ایچک دخی هلت مزبون ایچک او زون
 طبعی آرا بوسکی دگوب و یا ده ایله قارشدروب و یا خوقان با د ایله طبعی
 ایروب باقی اینک انواع خرا و غلتلرک هر زون و غرضین دخی ایله بوسکی
 هر هر بل بفر نیسه غایت نافعدر آرا بوسکی سرکه ده و یا قوی زیاده در قیناد
 آنکل مضمضه اینک او نیایان دیشلی پکشدن حاصل برید و تحیف اقتضا
 ایون مملارده آرا بوسکی استم اینک جابز در واقعا علم **باب**
 در بیان مسکن معلوم اوله که بوسله فزان و لیجه مسکن در و مسکه
 دخی مسکوس در لای بوسنا سبتله مسکن با بوسیل باقی تعقیب ایچک و کجی
 نیایان کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی
 غبار و قیلده مسکی مسکه مناسب و مغله آنزد دخی بوشه با بلره بیان او کجی
 ایچک مسکن مسکن بر نشه در که کجی و یا قری چه بر مشا به بر محضون جویان
 کوی کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی و کجی
 کجی شته طومق ایچک کجی قان ایله طولا اولان اشد و جیون مزبون بر نشه
 بر زون ایچک همان اولنسه بود قجه بر او زون بولار بوسکی سوسری و کجی اولنسه
 دوشتر بولین صکره هنون خوش ریجیه پیدا اولور بوسکی جمع ایروب اول حال
 بوسکی کجی بر ایچک اصل ریجیه سی خوش و جوق زمان ثابت و صدارت ایلی
 سیاه اولان بوسکی قوی بولن مسکن حفظ اینک مانن قابلدن اشته لر
 طبعی مسکن درجه ثانیه ده حاق و نالنه ده و یا پسدر منافع **طبعی** مسکن ایچک
 و یا بیک و یا سوسرک با د و در تن قلبه قوت کجی بر و قوی ایچک نایه
 مسکن بر زانده صوی مقطر ایله از ب کون چک کوزده طومق ایچک یا صراحتک ایچک

ب

ج

کو کندن جوئی و بخیه و او زون و تو یلو صا پر چغیه نهما تیلون اسامی برینو کی
 یلابق و سموز و معده طریبا من غصله لو و طریقی کی وج بلوکه منقسم و بخیه بر رسم
 بیله کی آرد که لوی مورز کنده مایل پورا قلمی واد در ماه مایسک کو کندن خر و بخیه
 او دون صابنرا و زرنیزه اکتی بویجه چچی کلوندن بولد آسای زکنده مایل با تر چچی کلون
 اولوب بلود کی برافنده چچی کلون صکره نو یلو و کده چهله بولون ایله ایچینه طعموز
 او نندلن عتی بولون کی خر مثال اولور کو کی جتا قور بخیه و قورسیر مایل در بولوت قور
 جکن نایع اولدنیقون اگا جکی اوقه و عیشله و بولون عیبه هر چچی کلون اوقه واد که باب
 آیدین بیان اولنسه کرک **طبعی** طرفیل کبره بغیه اولده حار و درجه نالنه دمایا
منافع داخله طرفیل کبره سر کبیرین و یا با دله ایله قیاده و با جمان جکر سه لری کشاد
 و بولون در بر و ممانه و بولون کی تقویه ایله کو کسان و با غریبا قارینله و جو فانسایا
 یان لری ورنه لری بولون اعلا د واد در صوی مطهری و خوی بولون در اوقه واد و بوسق
 ایله و بر قاشی سر کبیرین و یا اکتی با دله ایله قاسیقی یا رشی صبی به ایله کسل قاسقون
 بقشدور و کچی بجه ایام مداومت ایله کرک **منافع خارجه** طرفیل کبره بوی و کوب
 یا قی ایتک انواع حرله بولون طایغیه و آغریه و حرارین دنع ایله عصاره کسته
 و یا خور صوی معطرینه بر اولد اولا و بیا اول کیشیلار و زوینه وضع ایستلر چچی بویه
 بهر لغارین سرکه ایله صود و یا خور دگر کبیرینه ده و یا با دله قیاده و یا اکتی معوضه
 و غیره ایله اکتی جور و خنده و بز کیشینه و خوی بولون کیشینه نافعده و الله
اعلم با در بیان کیده یه مشهوره و بولون کا خوی بولون اوقه واد کی در
 و خوی بولون اوقه در بر بولون سنا قچه یا تزین در لری و دخی لیشای قاسقون
 در بر بولون صوق و منساک و کولکه لک و طاشلق بر لره اولور و گاه پیکار لره
 دخی بولون صود و بوعون و صبادیه مایل و کوی قلمی اکتی و نهما یلوی بیستی
 و منشق بر قلمی واد در بولون آرد که لری غایت جو قیاجه کولکری اولوب
 انلر ایله طاشلق و قیالری یا پیشور لر صا و منشق کبیر بولون اوقه واد کندن
 صعد و ققصه و بخیه صابن خورج ایله و زرنیزه کوی یلور کچی بولون کولکری
 حال اولور **طبعی** حلا شلق جکی اوقه برودنه و برسته مایل و زوینقیه قوی

وادر

د

ا

وادر **منافع داخله** اوقه واد صود و قیاده و ب بر فراغ کون مؤلفه ایچین و سیا
 و یا خور دگر بوی سق ایله و ب غیا و بی سنا اولد ایله صا طریقی نفع ایله زرنیزه لوی
 آجوب انواع علت حاق لری ازاله ایله بر بولون اگا جکی اوقه واد بخیه و بعضی
 بر اولنک غیارین بر بولون اوقه واد بخیه بر افندن بخیه و بر طله ایله بیل صود قلمی اولان کسه به
 بید و زرنیزه **منافع خارجه** جکی اوقه واد کوب یان اولدنیق قاشی دگر سر
 و ضرر لرت زیاده لغتی و قی ایتک **منافع** کوب کور سر لری ازاله ایله بولون
 اگا خوی بولون اوقه واد بخیه و کوی عیله قاشی کور بیدنه سر طله صا
 مرخندن صکره قلان بیدر کی ازاله ایله سرکه و یا با دله قیاده و یا خور بولون
 باشدین بوغان ایمن ناز لره **منافع** ایله و الله **اعلم با**
 در بیان او بولون اوقه واد جکی اوقه واد بولون سنا قچه بولون بر اولد بولون
 آجوب بوی بولون و بولون اکتی در بر بولون ناز لره کوشنی از اولوب قوا کوی
 طایق در بولون بولون و قاین آغا جلیقون و قیالره بولون بولون و بولون
 و بولون بولون بولون و بولون و منشق و حوق قلمی جو و اعلا لری بولون
 و اسفلاری صا کبریکه منضاهه بیاض و لکه لری جو و جکر مشا به بر قلمی
 وادر **منافع داخله** اوقه واد بولون اوقه واد بولون صا طریقی نفع ایله زرنیزه
 و یا مسان کوی طلیه و خوله ایچین حر اکتی اوقه واد جکی بولون ایله سر کبیرین و یا با دله
 ایچین قان نو کور سرین و اسهال مدیدی و افراط و زده آقان حیض منسکی ایله
 جو بالوا و بولون او ننگ غیارینی طومنا ایله قاشی بولون و کسور لری ایله بولون و بر
منافع خارجه اوقه واد بولون غیارینی یان به اکتی لری یان صیقا و تزین بولون
 ایله و بولون اوقه واد بولون یا قی ایتک بولون بولون بولون نافعده و اما کماله
 کولکری صر بولون واد در که اگا دخی و بولون اوقه واد جکی اوقه واد
 در بر و لکن مذکورین مسلوبه کله قرا کوی و کولکه لک و جا ایلقون و او ننگ
 بولون بولون و بولون و بولون بولون بولون بولون بولون بولون بولون
 و یا خور لری واد در فصل بر بولون ایستاده بولون بولون بولون بولون
 نهما بولون بولون بولون بولون بولون بولون بولون بولون بولون

ب

ج

انفطاری نولیم لفظندن ماخذ و معر کبر که اوج و رومعنا کبرند در
 جمله انواع یونجه نك برصا پ اوزرنه اوچر بر قلری و اردر بر سنا تچه
 دمه لینه د برلر و بودی اکی در اولور سر برینه مشهور چایز یونجه سی و برینه
 سیوری یونجه د برلر اما مشهور چایز یونجه سنک کونکدن بر کوی و یونجه
 و اکی قارش قدر اوزرون ساق حیضوب بر فاج یان دالدری اولور و یونجه صفای
 اوزرنه اوچر کوی بر قلری و اردر دالدری نهایتین قره باشه و کله برینه
 مشابه اوجوانی رنگه مایل چیمان د و کله لری اولور ما خربران اولور
 تموز اولاند اولور و کله لرتور د اچیند کویک و کویک و کویک یونجه و اسی
 سستور یونجه مشهور چایز یونجه کسه مشابه در لاکه دالدری اولور بر قلری
 اوزرنه و سیوری یونجه و سیاه صندر بر قلری چایز یونجه سی و سیوری
 یونجه بارد و یا بسدر و یونجه تموز و اردر بر سنا تچه سی و سیوری
 ایله بال صونیک فساد و یا بچک باخوردنکله احتقان ایتل باغرسا قدر ک
 کینف بلقی یونجه در و فسا دینی منع و آغز کین دنج ایدر یوز کور و قور لری
 طریقل بر اوعدا در و ایلین دخی طریقل چیکلرند عمل طلب ایدر بر سنا تچه
 چیکند کوی و دخی و عملش که چایز یونجه سنی عمل و یا اچیمان عورتلر ک حیف
 قطع ایدر و اما سیوری یونجه دین عمل حیضلرین ادر ایدر بر سنا تچه خادیه سی
 یونجه چیکلرینی نخی ایله زیت یا غندک و صموده قینا دویت یانک ایتل قی ادر
 یوز بر لری و قور و سی یونجه در و دیشور بر یونی کاله کتیر بر و افلا علم باب
 در میان دنیو ایتل که انا ساقزلی یونجه دیرلر بودی طریقل انا غندکندر
 کونکدن ظهوسا بر دخی و قند اوزرنه و یونجه و ایجه صاهلر اوزرنه اوچر کوی بر
 ایله ظهوسا ایدر ابتدا دین ریحیه لری صدق و ننان و ایجه سی کیدر برین زلیه
 کمانده وصول بود قلرین ریحیه لری جام ساقز نین ریحیه کسه مشابه اولور
 و ایچی بر سق آن کسانک اذ لیدی و قند بر ساقزلی لعی چما ر قید کونکدن ایجه ل
 سیاهه مایل فلندر خروج ایدر بر قلری اوزرنه و سیوری و خرد و نضله
 اولور فلندر نهایتین اولان چیکلر یوز بر دخی اصغر نضله مشابه اولور

ب

کوی

کوک اوزرون و ایجه و سیاه هر قدر نواوت مصلحت و یا بر لیده و اشدن سمن بر لور د
 اولور طبعی سا قزلی یونجه خاز و یا بسدر جام ساقزلی کوی و ایجه سی و خا
 مشابه در سنا تچه داخله بی ساقزلی یونجه نك تخمین و یاخوردن بر ایتی صحن ایله
 سر تخمین و یا باد ایله اچک یان آغز لینه و آغز صولور نضله هوز با بیلیا
 استسقا به و رحم عکس لینه نافعدر بر مکت منقطع اولان حیضی در ایدر
 اوج در هم و بر اعدن لیشور هم و بر لرد یوسقور بر یونجه کدر که ساقز یونجه
 اوج بر اعدن نیک اوج کونکدن بر طونان کسه یوز دوی بر اعدن نیک اولان کونکدن
 کونکدن بر طونان ستمه یوز دنج ایدر و افلا علم باب در بیان
 اکتی یونجه بر اوتان اکتی عصا کسه و ایدر اکتی با کونکدن لور بر لور اولور و قور
 سدر بر کندن د و کله لور کوی و ادر اعدن جوق و ایجه اوزرنه صاهلر خروج ایدر
 نهایتین کوی و یونجه کوی برینه صاهلر اوج بر اعدن اولور کونکدن ایدر
 وقتدر هر کوی کونکدن اولور و خندکار کندی یان کونکدن اولور لور کونکدن
 صاهلر کونکدن بعضی نیک لیشور اکتی بر اعدن صاهلر و اکتی کونکدن ایدر بر اعدن
 ایجه و قور بر یونجه کونکدن اولور چیکلر کونکدن مسکن برینه سیور د و کله
 نضله صاهلر اولور طبعی اکتی یونجه بارد و یا بسدر سنا تچه اکتی یونجه
 و یا اچیمان صون لعی و معدنک یوقا و بر قینا سمن دنج ایدر و هر کوی کوی بر
 ایدر و قلبه قوت و بر بر سقوی مقلطع اچیمان صاهلر باطله بر اعدن لیشور
 قور و قور کونکدن اوتانک جمله قوتلری اکتی یونجه د دخی موجود در سنا تچه
 اکتی یونجه نك عضان سمن و یاخوردن ایشور بر اعدن لیشور وضع ایتل
 حرارتین دنج ایدر کیشور ایدر و آغز سمن کونکدن ایدر کونکدن آغز نیک
 و یاخوردن عضان سمن آغز د و طوق صاهلر کونکدن اولور اولور قور کونکدن
 نافعدر بر یونک کیشور کونکدن ایدر و اکر بر قینا سمن او لینه بودا
 اقوی اولور و اکتی صاهلر باب در بیان کیدر ایجه شریفه سیور
 چک اونی و یونک دخی هر کوی کونکدن بر یونجه سنا تچه یا نیشور و یونجه
 و بر قور کونکدن و یونک زبر اصل یونجه و ایجه قور کونکدن بر اعدن لیشور

ب

یونجه سیور بر یونجه کونکدن ایدر
 و ایدر دخی سنا تچه صاهلر و ننان
 یونجه سیور بر یونجه کونکدن ایدر

ج

کمان سخی یا غیله و یا خود آبی بادم یا غیله طخیر مد و طبع ایدر پستان و
 سیمین قارن او سسته قوی بر و معلوم اوله که بو اوتان و هر یک نیک نمان
 اولان قوی عناصر است از حدن دکله بلکه فاشد انجق سزا لطفی در
 زیرا استیادان مذاقله نون طبیعت و مزاج اهل عوام اولور بو اوزک اسبه
 دورو مداف حسن اولفان و الله اعلم **باب ۱۰** در بیان اکل الملک
 یعنی طاس بوغیه سی بوغیه فوج بوغیه و نه لینه طمشقه دیو بوغیه
 بو اوت انجق و یازک حانه و ما ولور و انجق و سخی لا در هر دو کون دیو حقیر
 اکل الملک اصلیه قوت و تاشوره مطابقی بر اوت بل شد که اکا اوتان
 قوی بشدر اکثر یا انحصاریک بوغیه در لر و اکل الملک غیر حقیقی در لر اما اکل
 الملک حقیقی کون بو اوت اولور بوغیه یا بلجی کون بر صاب اولور در اوت و
 و اطرافند و بوغیه و سبوزی کون کلوی اولور و چچکری کون و صایدی بعد اول
 اینجند قوی به مانل کونکون قوی حال اولور و اوزک استعک اولان بود در اوت
 دکله کونکون اما جلود و نواوز مدخل بود و اما اکل الملک حقیقی حقیقی
 بوغیه یکی ذراع قدر که انسان بوغیه اولور تا اول بود و بوغیه بر اقلری
 چای بوغیه سنان بر اقلری کون بوغیه کون و وون باشقلر و جمیع صا و
 دخی بیامن بودن اجه لری خوشتر دیو سقوی کونکون قوی ایلد کون
 اوق بود کونکون انواع علمای ایچون مدح ایدر فضلان غیر اکل الملک
 استعک اولان محلا و بو اوت دخی استعک اولور و بشدر طبیعتی اکل الملک
 در خه اولور خا و در حد اعتدال دن آن حق سقا و ذایلر سته و ذیل تحلیل و اوق
 نسکین ایدر مناخ **دخله سی** اکل الملک سر کنجاب و یا سرکه و قینا دق یعنی
 و یا غسل ابله تعدیل ایدر یا بیله انواع قروح باطنه فی باطنه و اوج باطنه
 نسکین ایدر و شیشمش و بر کشفن حرجه تا فصد **مناخ ناریه سی** اکل الملک
 انواع علل خارجه به استعک اولور با پارده چچکری کون و سحر اولور کون
 تا فصد و کوب اولور و قوی بر لر و یا صوی و مظهره بر اولر صلا و کون لری

ب

چچکری

ا

چچکری و کوب و صیف و عصا کون کون جسسه لر ظلمین و صافین ازاله
 ایدر عصا کون سیمین سیمین قولاحند اقطار ایشا اشرافین دخی ایدر اکل الملک
 ملنلو باد ده کمان سخی او نیله و یا بو سخی او نیله و ششاش یا شیشه قینا دق
 سخی شیشمش عورت و عاید ده و مقصد ده و عورت غلیظه ساین برینه
 اولان کسه بوغیه او نورسد و یا خود اجزای مطبوخه ی اوزرینه اوسه
 جمله سده تا فصد بعضی سخی بوغیه صا و کون بر مقدار ذیت یا غین فم
 ایدر لر اکل الملک مار و و یا شرا یله باد ده قینا و ب باشد یا قی بشه لر
 یشاران کلی زاله ایدر اکل الملک و کوب و سرکه و کل یا غیله فارشدر یا غیله
 و آن اوزرینه اوسه یا شرا یله نسکین ایدر اکل الملک اوتی صا و فیدر
 بعد کل یا غیله فاشدر بر صرطان علتته اوسه لر ازاله ایدر یه بر ایدر
 والله اعلم **باب ۱۱** در بیان اکل الملک بری یعنی بیاض طاس
 بوغیه سی سوسه کونکون اوقی در لر و بعضی دیار ده آق چورک اوقی در لر بوغیه
 اینشده چچکری در لر بر یا صق و بر ذراخ و دخی زیاد و اوزن ساق اولور
 چون بر بر اقلری چای بوغیه سنان بر اقلری به منشا به در لاری تا ایلر
 ماسیه مایل بیاض چچکری و کسه لری اولور ایچون بوغیه سنان مذاقده و
 و قوتنه مطابقی حال اولور لاکه آدن کونکون بیاضدر و اطرافه یا ایلر
 و اجه بهار به سی و لر در بعضی چای لر دخی بیانی بر و لکن اکثر یا غیله لره و کاز
 اکل و اکلره و چچکری قوه قوری و قند لطیف اجه و بر طبیعت و مناخ **دخله سی**
 چمن اوقی خار و یا پسندرو و تقیه اتمت قوتی و ادر سخی یا کون و یا خود کون
 ابله بر ابر سخی ایدر میان کونکون مطبوخه و یا طنلو یار ابله ابله منانه اقلری
 تا فصد **مناخ خارجه سی** چمن سخی سق ایدر و غسل ابله قادر در بوغیه کون
 بوغیه روشن ایدر و انواع لکه لرین ازاله ایدر بعضی لر هوانک تبدل اوله حقیقی
 بلات ایچون چمن اوقی خانه لرند اصد قوی بر لر بلو تلور و بهور لاهو اوله خورق
 بو اوتان اجه سی زیاد و اولور بر سته منتشر اولور که بتون خانه ایچون
 والله اعلم **باب ۱۲** در بیان طاس بوغیه چای بوغیه سی

ب

ج

صدف او خطا و غنا و او کون لذایح یا غیله دو کوب و قارشده و بجمالتان صکن
 بدنه سوره کتا انواع اویون لغین و خشونین کید هر صدق و تان سخن صحف
 ایروب و شمع عسل ایله مرهم ایروب قیلن اعضا به اوزملن کولین بنشد و
 صدق و تان کون قودوب و سخن ایروب عسل ایله مرهم کبی قارشده قیلن
 بدنه سوره لر دردی لنتن ه اویون شمش قانی و سائر لکه لوی طایفه کرمه نیک
 بوی جسم اولسه صدق و تان زیت یا غنله طبع ایروب سببقلین قاسق اوزنیه
 اوزن مینوع آغا جلدرینه قودد کیرینه بو برود فنه بیشتر و صدق و تان بربر آقا
 و دو کوب باد ایله قاشده رقدن صکن بود قایلله اول آغا شانه حلو غری
 اوزینه واریجه ده بعد اول تاملو طبعینه قیوب آغزینیه پیشکن دیکند لیبوی
 قاقه قورتلان اول آغا جلدن فرا ایدم **باب ۴** والله اعلم درسیات
 حرمل بود سخن صدق و تان یبایدن برنوعده بونک شنبه اوزر لکه برنوعده
 بر اوند که بر کون نیچه فدان لر یعنی ساقلر چوقوب برنوعده صدق و تان
 یبایدن قورتن چوق اوزون و ناز کدر و کور لجه لوی واد در لوی نه یبایدن
 بیاض چیکاری لجه صدق و تان دو کوبه لردن بوجان و اطراف نیچه
 و سیوری یبایدن ایله محاط و کده لوظهور ایروب یا بجنده اوج کوشه لوزن
 مایل کون لری کون سخن اولدوب و تان استهلا اونیون و فصل حررید
 کماله کله کده جمع اولون **طبیعی و شایع داخله سی** حرمل سخن بوی اوزر لک سخن
 درجه نالنه ده حاد و یا بسد مزاجن مرقت و لطافت و اورد در کوبه کون
 تحلیل و بولدا در ایدر یا بچولیا یعنی قور سودیه مبتدا اولندن نافعده و
 ایچضه لکه بوندن اعلا و اویونده بختندن اویونده و تان ساین بارک صودن
 ایروب هود و قد صکنه قور در هم تان صوابله هونون دو کوب برنودن برنوعده
 صدق و تان صدق و تان بوسوزین صودن اونیونده و کون آغزین لوی کون و هم مزاج
 یا غیله قارشده و رب صباغ علی الریق بوجملو طردن بر ایچ ایله استفراغ ایدر
 و عدت مزاجین یونع ایدر **شایع خارجیه** حرمل سخن بوی کون ایروب واریجه
 د لندن کجور بوب بعد غسل و یاده طاق اوکده زعفران و زانایه عصا و

کونی

د

ا

کونی کبی قارشده و رب صباغ ایدر اولدوقه کون کین کین بنده سوره لر و مایل
 کون لری صباغ و مریشن ایدر والله اعلم **باب ۵** درسیات
 کبی صدق و تان صدق و تان بیاض اوانعندن هر ذراع و بر چوق ذراع قدر بونک
 بر اوتنیه لاری جوقده اوز واریجه و قوی نیل و سمون و بر ساین بری برینه
 مرقا بل ایکنش ایکنش نه یسته دلا نرد بان کبی و تان یبایدن یا کون من حیثه
 طلقوز و اویون بری بیاض قوری و اوردن لاری نه یبایدن بیاض و یا خرد بیاض
 مایل اوجوبه چیکاری اولوب بعد کویون علاقله لوظهور ایروب یا بجنده سخن
 حاصل اولدوب اویون اکون یا صولر کون و غنا کون خند قورده و چایر لده
طبیعی و شایع داخله بو اوت و یا حسته لک ایچ اوزنیه قویه لردن
 زینا قیزان و قتلدرن بو اوقا کل و یا عصا درین شرب ایدن غایت چوق کون
 و بادن محقق اولدوقدرین کدم مشاهه ایدم و بر مکه به طاعون ایدن
 ایتمش اولسه اول ساعت بو اوقا سرکه ده قینا دوب بعد ایچ اوج فحان
 سوزون برنوک و یا صفت در هم قدر تریاق و اولدوقدر کل ایچ اوج صلا
 ایروب سببقلین لظهور لود و شکله یا لدر لوزن تا که برنوعده دلیده بود و ایله
 چوق مکه و بادن خلد صرا و شدر حقی حمای و یا بیه ظهور ایدر چیکاری
 چقمقه باشد قن کبی صدق و تان طویله کون کون بختنست فالبون کون کون بر اوجیه
 سوزک مبارک صوی مقطر نیک طبع ایدن کون صکنه ایچ اوج فحان قدر بونک
 و ایچضه بر مقدار کل ایچ قارشده و رب مطعونه ایچون لرو عقبنده در لده
 باذن الله خدا صرا و له تجریده سی و ایچ اولمش و کبی صدق و تان انواع ستمه مانده
 بر مکه لوز اقولو جانور صیرش و یا صوقشما اولسه عصا درین سرکه ایله
 جلد ایروب ایچیه و او تان زین یان اوزرینه وضع ایدن زهرنی بیلدنه منج
 ایدر بعضیله سخن بو اوقا صبان مزاجین لظهور مدح ایروب در لکه مرز مزاجین
 صیلن عارض اولدوقه کبی صدق و تان دو کوب عصا کون در شاق قدر صیلن
 ایچود لردن چاک اولدوقدر نبع اوله عصا درین مزاجین و صولعلی ایچ اوج صیله
 ایچود سول و علی لظهور هلاک ایدر و اگر صی امتناع ایروب ایچن ایسه او تان

ب

ج

ب

و یا خود شرب سرکه سبزه د و کوبد فاد شده و هر صباح علی الرین طش حفرین
 اوزن بر قاشق قدر تنا و لایح اول کون برد و هر روز یک بار باقیه تنگیم دیوسقون
 حکیم بوی باز شد و پلینوس حکیم دخی کوی و دخی کتایک سکونتی با نیک ناید
 ایشد کله بیک بیلان ابله جلد ایش مراد ایشده که اوکا صدفا و نیله کنده
 تقویت و بر دتا که بیلان زهری کتا صرنا نیمه صدفا و تنیک بر قلوبی بل کتوی
 ایچک زهری خطر لرن صرین دخی ایچون نافعده کذلک عفریه و اوچیک و زو
 و صرک و اشک آتروک و قدون کلب و بیلان صوقا قرینه و طلا در قلوبه
 ابودر صدفا و تنیک بر قلوبی یا کتو یا خود نخز ابله سرکه و یا سر کجین یا
 باده ابله قینا د و ب سیجق لرن ایچک نجات سمومه فی قلبیدن دخی ابله
 سوره رو کتین و یا در بلغم ابله سده اولمشن اوچیک کت نفس بوللرن کتا ابله
 او کسودکی تنسکین اید و نفسی خنیف قیلان و عرقا لسا اغریین و ستمه تنک
 او شتمین و در ترمسین دخی اید و بوی و حیضی ادر اید و رجهه المن و کت
 سوره و وضع حملدن صکر رجهه تنقیه اید و استسقا فی باده نافعده
 او بخی عین و یا ایچک و غم تنیک دماغنک جمیع علل باده سته و صرعه نافعده
 خصوصاً صدفا و قی بیانی بوعلند ایچون افوی د تنیک ترا لیا نوم حکیم بوی تا یلی
 صدفا و تنی در قلوبی و قلوبی و قلوبی دخی اید و صدفا و تنی یا غبله
 حاصل اولان یا ن صیجونی و قادر بر سینی دخی اید و صدفا و تنی یا غبله
 قینا د و ب احتقان ایتک دخی قادن بر کتبه نافعده و بچون عودنل صدفا
 او تنیک ببرا قلوبی قود و ب و یینه عیار اید و سود و یا جرتین معامله
 قلوبی روسا و لوب دائم فریاد ایدن صی به بیدر بر ل صدفا و تنی دخی
 طبع ایدوب بمان قارندن انواج قود لری سوره صدفا و تنی نافعده
 استسقا ایتک دخی حاصل اولدنی بوی قلوبی صی ایدر صدفا و تنی اغزده حکیم
 میل صا رساق و صوغان کت بیدر نیمه لرن جیب با صدور صدفا و تنیک
 طولن ابله کوز لری کسکین اید و بوسبیدن او ایلده خطا ظن و نقاش
 صدفا و تنی بو جهرله تنا و لایح اولدنی و یا خود ابله بیاغین کچون بولون

فوجیلین

فوجیلین با صدروب طعنا تنیک اشنا شده تنا و لایح اولدنی فاد شده
 صدفا و تنیک ببرا قلوبی شرب سرکه سبزه ازوب یا پلین کتبه نیک بروقی کتبه
 کتو دخی نیم ایشد بمان اول ساعت افادت بوله تا ن صدفا و تنی کتبه صی تنک
 اطراننده قویق ام صی ان مرضندن حفظ ایدر صدفا و تنیک ببرا قلوبی یا کتو
 آرا سده ازوب و عمل و طوبی ابله فاد شده و یا خود لوجان و صوقا و صی و صی
 یا و اوزنیه قویسه لری ایشد بمان ایدر سرکه صدفا و تنیک ببرا قلوبی یا کتو
 آخولوشن ایدن امین اوله اکتا صرنا نیمه لری صدفا و تنیک ببرا قلوبی قود و
 و قود و اوزنیه قویق دخی ایشد بمان لری و سایر آخولوشن قلوبی
 او خود و کوب و کول سرکه سبزه فاد شده و ب جهره اوزنیه بغله لری ایشد بمان
 کیدر هر صدفا و تنیک عصا دخی ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان
 ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان
 سوره لری صافی و روشن ایدر صدفا و تنیک ببرا قلوبی یا کتو
 و ایچده بر قوی اصله یوب سبات مرضنه مبتدا اولدنی او بوجوده بیان کتبه نیک
 بوشنه صوفسه لری نومندن او یا نه عصان مزبورن سرکه و استویج و کتبه
 فاد شده و ب قلوبی سینه سوره لری کیدر سرکه سوره لری ایشد بمان
 او تنی عمل ابله د و کوب عودنک دبری ابله قلوبی ایشد بمان او خود
 رخصتک بوقاریه فالقین دخی ایدر بوجور دخی ایشد بمان ایشد بمان
 اوزسه لری اغریین تنسکین ایدر صدفا و تنی ایشد بمان ایشد بمان
 کبی استسقا شیشنه اوزن شیشین ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان
 او نیله د و کوب و فاد شده و ب جهره ممتنا و بة آخون کوز اوزنیه او
 آخون دخی ایدوب کوز لری دومان و ظلت نوزلند حفظ ایدر صدفا و تنی
 و کول کجیله و عمل و باده و یا سرکه ابله د و کوب هر صی ایدوب سرکه و
 بلخه و تو کاعنه و کله سوره لری ایشد بمان ایشد بمان ایشد بمان
 غیری عضوی هر دن طولکش اولسه صدفا و تنیک ببرا قلوبی یا کتو
 ایدوب ببرا قلوبی اول طونان محله اوزن بر دخی ایدوب ایشد بمان کیدر سر

ب

۷ و آنزین با یلبین

ج

غبار بر رویه چسبک اکثر مردگان در دفع ایدر باقی تنفسه ایدر باقی است که کنگله
عصاره بین بر و نه چسبک لردن خویله در مردن بخوش و تنی و کوب عصاره
و یا خود صوفی مقطر بر نور و قوت و در حایه کبله قان شده در یا چینه بر نویسه
یا در هر باب مصر و غلث بودن و با سبب آن است بهوت تیان کسه نان تو بر کوب
افاقیت بوله لروا گو بود و فی لسان او در زینه سوده لردن غلث و اولاد غلظت امامه
ایدر هر زنجوش و دندان شافد و در کوب و بزدن کبسه جزیایه قویا بر زینه کوش
اپلاک ایله فرجه اد خالای تیان عورتان منقطع اولان حینی آیدر هر زنجوش
طلون و سکه ایله دو کوب بخری صوفی باقی اوز زینه باقی تیان نا فعدر
مر زنجوش او تنی آن باد ایله قینا و ب باقی تیان معدن آن برین دفع ایدر و در حی
بیمتقیق اعضای برینه کتوب ایدر در کوب اندک او بو شمش قاسنه
طلا غیر رو بر و در تن حاصل اولان شیکه کتوب و طلا و قشیشی و ضربین و غیره
حاصل اولان جن و رسا ه لکه لری کده مر زنجوش چسبک و او تنی کبسه به
قویا بیعتلین معدن اوز زینه وضع ایقان آن برین دفع ایدر مر زنجوش او تنی
بر شیشه ایتمک زیت یا غیله کونشته او قون قرقر کون طهره قون صکر اول
یاغ ایله طهری و سکر لری یا غلظت سارا تلوی بوشا در مر زنجوش عصاره کسین
قولاغه اقطاع ایتمه لردن لدرین دفع ایدر بسمه قوت بر مر زنجوش او تنی
صود قینا و بر طبع خندان حمانت شیشه لریه و بو بون لریه قویا و یا خود
آنکله اصلا قنومنا سیدر زهر لکانا پاک شیشه لردن و آل سارون صدور ایله
صنرین دفع و حی فظه ایدر و اما مر زنجوش صغیر که هر خصوص کبیرین کوجان
ولکن بر لجه سی زیاد و در بعضی دیو سقود و در جالیو س کجیلردن روایه آن
حق الشیوخ و یمشلی و لکن باب آیدر حق الشیوخ حقیق که کوندا و تنی
بیان ایدر زقا لیکه مر زنجوش صغیر کبیرین جمله منافع و خویستی موجوده
موا الله اعلم **باب** در بیان حق الشیوخ فرنگیه بوکا مادوم در
بوات آن کسه به معلومند لریه و مر زنجوش بر اندازن کوجان و بیاضه
کولی کتوب اسفلی بعضی و اعلاه سیوری بر نغری و در رنجیه لری لطیف

ب
قویا

صنرین

ا

و مذاق لری کسین در سا قاری و فدا نغری ایله و آغاز جلودر چسبک بیاضه
مایل ارجوانیدر تا طولید و بلاد شرقیه ده و صر طبعین اولون او مرادت
بو سمتون کلون **باب** حقیق الشیوخ هرود تن حاصل اولان جمیع دماغ
علت لری نه نا فعدر صود و یا س کبیرین و یا باد ده قینا و فی ایله لردن آیدر
و کسین لرین آجا با استسقایه و صا یلقه ایود بر بولک و صغیر بر ایدر و کوب
تا نبر لرین شمع ایدر منافع **باب** حقیق الشیوخ او تنی دو کوب پخته ایقان ایدر
با سیدر ان علل آله به نا فعدر و استسقا ایجون ز کبیا و نانا مر هضم او قون و اولاد
باب در بیان صدف او قشیشی بر او ندر بون آنکله در لوسته
او در بر کبستنی و در اما کبستنی فی صدف باقیه صدف صغیر و کبیر
چوق کوجان و قانیه و رنجیه لری کسین بر اقا و در و چسبک لری صدف و لردن
کبیر چسبک صکر و در برت و یا ش کوشه لردن غلظت بر نغری تلوی ظهوره در
ایدر یا بجد کوجان و رسا ه نغم حاصل اولون سا قاری و کولری آغاز جلودر یا
صا دیدر اما صدف یا فی و یا طایع صدف و یا غلظت صدف کبیر الا که بر اقا ز ایله
و اکوب در و مذاق ایدر و لکجه زیاد کسین در و لکجه آغرو نا خود ستم
بجود یاد ده صدف او قشیشی نیشل طهره و یا جامه آخاج قدن اولون
حق اولده قدس نغریه بنوا س ل بر صدف او قشیشی سنین کتوب بسلیق ایچین
آخاج قدس اولش ایدر بوع غت الشیوخ کوی قدس شریقی تقریباً یکدیگر اول
صدف او تنی و خویلیق اینتن لردن صدف او قشیشی قورک و کوشی حوق او نغری لردن
اولون و بر و حوق صودن حظ ایتن کتوب صدف او قشیشی کون لری او تنه برابر
اگر رسب صفت اینتن در صدف ایستنا و یا چن در ده خاد و یا س
اما یا نسو در جهه رابعه ده خاد و یا بسد **باب** صدف او قشیشی انواع
سومده مانعند صدف او تنی ایدر و چون ایله دو کوب یک زهری و طمانی نغری
دفع ایدر خصوصاً صباح ایله آج قرینه یک بولردن اضا فی محافظه ایدر
وجهه فی اوزنه و کبیر اولده قده افوی اولون مثلاً صدف او قشیشی و در
ایچین کبیر در هم او قشیشی و صغیر در هم حوز ایچین در هم کوی در هم کبیر

ب

ج

و بوندن صغیر الفرس هر نه کلوسه بوسعت ده یعنی کلک اوتن
 دخی معتبر و کستلمه جمله می بری برینک بری صونا رغلت اونیه واقعا علم
باب در بیان سعته الفرس بودی کلک اوتنک انواعتن سر
 یوگان بوستا بجه مانرینا و نشاد بر لوغانا بوکا و کلکنا و منه خرمی یویه چو
 در لو و بوندن دخی کی در لو و وار در بریک کبیر و ری صغیر و اریکی خرمی بر بوندن
 یا بیوسر سعته فرس کبر چوق ایجه و در کی فدا لوری او لوب او زویجه و نیم
 اوتن کوجک بر فدا لوری وار در بر فدا لوری تیل می برن ان کی فدا لوری خرمی
 فدا لوری قریب نه با بیلون و در کدی لوی صوبه مجتمع و میان ایله مخلوط اوجون
 بر کدی و چو کلک اوتن کوی چا لور و چا قلو در سعته فرس صغیر خرمی بیله در
 الا که هر خصوصه آدن کوجک اریکستند دخی ایجه می لطیف و مانی که کبیر
 سعته الفرس طالعده و دبه لور و قور خور لور و چا بیلورده بوندن طبیعت
 سعته الفرس چار و یا بسدر بغوز و فتح و صومک قوتن وار در زمانه داخله می
 سعته فرس اوتن سر کبیرین ایله قینا دویب ایچک حیفی اقدیر در کجاده ایچ
 بولاد در او ایچ و مشانه طاشین سوسر و قارین بر کبیرین فسکیون ایچ و داخله
 یان و بره فی و کلک اوتن و قورم چکرک و طلاغان سده لورن آچار سعته فرس
 اوتن عمل و سرکه ایله قینا دویب ایچک فان نو کوز لور کد لک اوتنک عصاره
 ایچ ایچ دخی اوتن او قده سرکه ایله قارنده و بیلیمک فان نو کوز لور دخی ایچ
 سعته فرس اوتن طلعه و شر به ده استغنا ایتک هر دره لور اوتن لوجوا نایلت
 زهرین دخی ایچون سن یا قدر اوتن یا قویب دوشی ایتک دوشی ایتک ابر شد خرمی
 برده اوتن لوجوان قالمایوب فزارا بیلر و زمان قدیر اوز قیلر صوم فرس
 طعما ملون و وصولون و در هر روز و لوجور کد ماکه نومشله اوتن لوجور ایتک
 بختن ایتن اوله لور سعته فرس اوتن عرقا لسوسر یعنی میان کویله و یا خور
 عمل ایچو ایتسون قینا دویب ایچک صدر کتفت بلخندان شغیه ایچ
 او کسور کدی دخی ایچر تان سعته الفرس دخی معدن کدی کوز اوتن و یا فصل
 طعما ملون و کوز ساین عکوزیه قویب اکل اوتن طلعه نلک فرس دخی ایچ

نوعه

ب

و حیفی

ل

و حیفی قوت ایدر منابع **باب** سعته الفرس ریجه می دماغه قوت و بر سر
 سعته فرس اوتن سرکه ده اصلا دویب بر کبیر قدر جاور ددن مکر قینا دویب
 جسته اوز رینه بقلق اوتن بکل اتر بیلین فسکیون ایدر ساین ایله خواصه
 قودنج بجم اوتن نیک کبیر در واقعا علم **باب** در بیان
 مرزنجوش یعنی بالوز و قاصیان حبوق الفیل در لو و سنا بجه مانرینا دیر لور
 مشهور اوتن در و اکی قور وار در سر بوی کبیر بری صغیر در سر بوی صغیر کبیر
 دل او بوند چغندر و اغانا جاور در بر فدا لوری کوجک و در کوی و بوندن و یا صده
 مایل بوندن کد در لوری نه بیل بوشل بوشل باشقار و اولو لور ایتک کوجک
 و یا صده چو کلک اوتن لور اوتن صغیر باشقار بیلند غایت خرمی حاصل اولون
 کوی اغانا جاور و اوتن لور اولان خرمی اوتن لور ایتک فدا لوری صغیر دیکور
 صغیر اوتن کولک دن و صودن خطای ایتک باشد به بود و بره و یا المیچ
 برم وضع اوتن کوز بومر بله بر قاج سده طیاره ایچ **باب** مرزنجوش در جنبه
 نالنه ده خار و یا بسدر ریجه می خورنده میز اقل بر عقل مزاجت برله
 لطیف ککینلق وار در زمانه داخله می مرزنجوش بال صوبله و یا ساد
 ایله قینا دویب ایچک هنوز باشلین استسقا به و حمت ایله بیل ایتک
 و قارن بوسنه نافع در حیفی اوتن ایدر و رحم بلیق طایغیه ایله لور
 مرزنجوش اوتن کسک ایتن بویب وقت حاجده صود قینا دویب مرزنجوش
 اولان عوزق اول صوبله سبجیلین اوتن لور مرزنجوش اوتن ایچک و اوتن
 صود قینا دویب باشه یا قی ایتک دماغن و سکر لور علال برده بلغیه یله
 نافع در مشلا صرع و سبات و طمله سکر بوز لور او بوشق و مدید با اثر ایتک
 دماغن مرزنجوش صوبله و یا سکر کبیرین و یا میان کوی ایله صود قینا دویب
 ایچک حیفی ایتک و اعضا یا طنده سده لور ایچو ایچون ککلور در منابع
باب مرزنجوش اوتن کول صوبله قویب باشه یا قی ایتک با رده دن
 حاصل اولان دماغ عشلرینه نافع در قرفل و کوب و بر زاییدن مرزنجوش
 ایله بر ابر اول کول صوبله قینا تله لور اوتن لور مرزنجوش اوتن کوز

ب

ج

اوله و اما لیه مکنند و حیوانی درین و طایفه و کوشی و حیوانی برود
 حفظ ایدر سار آیدر بار داده و آق باغی لره و صغیر و کوب بیلر و صغیری
 سعنت فرنگی و با کدی که در وجه نالنه ده هاد و با بیدر راجه سی سعنت مشهور
 راجه سندن زیاده و لطیفه و مذاقی کیکین در **ساعتی** ساعتی کوبیدی
 اوتی بر مقدار ملخ و سرکه ابله ایچک کینت بلخی آشاغیدن سور سعنت کوبیدی اوتی
 قینا دوب صوبین ایچک نفسین کوچ کوب و برن کسه لره و کوسوری سوزولوش
 ایدر و در قوی و عیانی و یوی و حیضی و نایب و او غمش قان و زهره سوز سدر لری
 آچار و جمیع اعضای باطنه فی اسید زقوی ایدر سعنت کوبیدی اوتی عمل ابله خلط
 ایدر و بچون کبی بوشجه بود و قصدی تغذیه ایدر و کشف بلخی استخراج کوبیدی
 ضعیف اولر کسه لرسعنت کوبیدی اوتی طعما ملر نالنه کسه ایدر لوعایله ناعنه
 اوصرح یعنی طوارق هر ضنده مبتلا اولان کسسته و حیوانی کوبیدی اوتی طعما
 جوق تناول ایدر و مصروع اولدند و یوقا رقیب روحی آنته کون لرتیرا نالنه
 سعنت فرنگی اوتی حق ایدر و غیابین صول ابله فارشده روب طعما ایشکند
 برینک ملک طعما اشتهاکور و حیوانی سعنت کوبیدی اوتی انواع قان و حیل و نالنه
 یا یونیت تناول ایدر بر منفعتی چوقدر **ساعتی** ساعتی ابار یعنی سعنت کوبیدی اوتی
 دو کوب و عصا صوبین سرکه ابله فارشده روقد صکر ایچند لزل اولد و کوب ایتل
 بدین سیاه و صون لکه لری و جلد آنته کانی و یوشق قانی و سکللمری محول ایدر فرنگی
 سرکه ابله دو کوب یا قی جان نواز ل بارده دن حال اولر ایشلر و ط غیدر سعنت
 فرنگی اوتی آد په اولر بارده قینا دوب غرق آنته اوزدیه اوتی قی ایلر
 سعنت فرنگی اوتی عمل و سرکه ابله دو کوب و قارنده روب قان اوزدیه بخلق
 قان بلخی حیلر طاعنه رومر هم مز بود حیایه شیشلر نیه اولدسلر ناعنه
 والله اعلم **باب** در بیان سعنت مشهور بجا کیکل اوتی بولت
 ایچونوی و ادر برق بولر و کچکدن بولر کلیک اوتی بر مشهور و درین و لطیف
 قوشلور باغی اوتی سار آتدن چوقه کوی و آغاجلور قوشلر مایل اولد و سوز قن
 ظهور ایدر و اوز لرتن اوزونجه و قانجه و یوشق قانی و یوشق قانی اولد و اوزونجه

د

باشقی

ل

۲ و فریبری

باشقی اوجونوی چیکلر بله ظهور ایدر کوی آغاجلور و میاقان در تمام و در مدخلی
 یوقدر اما کوی کلک اوتی سعنت فرنگی به فی الحاله مشابه در و کین صر مشهور
 آدن کوی چکدر و در کده رقیب دخی اولمایدوب باشقی اوتی چیکل در بر اولت
 دخی بعضی باغی لره و بیلر **ساعتی** ساعتی کوبیدی اوتی نالنه ده خار
 و با بیدر راجه لری سعنت فرنگی کینت بلخی کوبیدی و کین نالنه راجه سی
 و مذاق اولد کیند لظفر **ساعتی** ساعتی ساعتی ساعتی ساعتی ساعتی ساعتی
 کولور و وفقر ایتان به ایدر بر لطیف کیکین بلخی اولمایدوب طعما اشتهاکور
 و حیضی قوی ایدر معدن بولر ایتن شمع ایدر و شهور قی حیلر ایدر قوی
 سعنت اوتی حیلر ایچنه قید قوی و قنیه کیمسی لطیف و نایب اولور بقله
 بولر کچک مرجمک و ماش ابله سعنت اوتی طلیح اولدند و بولر کچک ایلر انا له
 ایدر سعنت اوتی لسان لور صوی مقلدند قینا دوب ایچک بلخی حیلر اوتی
 کسه برنا فعدر عورتلرین حیضی مقلد اوتی عادت اوزدیه قسه سعنت
 اوتی سر کچکین ابله قینا دوب هر صباح مطبوخ خندن ایچه حیضی عادت اوتی
 کله و زحمی تغذیه اوتی و کچک بود و نایب ستمه ایتن دن اولر سهرل ایچه تاکه
 بلخی آشاغیدن سور مطبوخ هر بود حیلر ناعنه اولان معدن و حیلر
 غایت ناعنه راضای بارده مقلوبه ایچون بر نایب حیلر دادر سعنت
 اوتی بل صوبله قینا دوب بر بصر کون صور نیه لومطبوخی ایچه صنعت مال
 صوری دورت و قیه صوابجه نصف و قیه عمل قوتوب بر نالنه حیلر اوتی
 قینا دوسین و کوی کینی آله سین بویال صوبله هر دور لور اولر بلخی اوتی نالنه
ساعتی ساعتی کلکین اوتی چیکل بله بارده قینا دوب سیان مر ضنه
 مبتلا اولان یعنی آغز نیه دوشوب آتش و یا با بیلر کینی تیان کسه نالنه
 اکسینه بغلیوب مطبوخ خندن بر مقدارین قول قنیه اقطار ایتسه لرا و با بیلر
 کند نایب کله هر بیدر سعنت اوتن حصار سین قول ایتسه اقطار ایتسه لرتوق
 آغزین نالنه کین ایدر سعنت اوتی دو کوب و صول ابله فارشده روب اوله لره
 دو کسه لرتیر هلاک ایدر بالاده سعنت فرنگی کیند هر کیم کوی اولدیه

ب

ج

فانتان اوج دور لوس اعتبار اودنور اولگسته کدی نغنه سدر لور بعضی
 نغنه سدر بخر برکی و بود نه بیانی دیر لور عین یون سخی کدی اوقی حقیقی دیر لور بول
 کتارن و نار اولرد بولغور کونکه قریب نیجه دوت کوشه لو خوشین و سز برع قد
 اورون سا قار جنوب بر متدا و قویلو و کوی و اطراف کوی بر اقلری وار در
 چچکلری ارجوف مرکز نه و تیب و بود نه اوتنک چچکلری کوی سنا قنور اوز کتارن
 نه ایتدینه دگ شرفه لور اوز نرور در کوی کوی و صفا نلو سیه مایله
 ایکجسته نغنه کوهی و نغنه سنی و بعضی صلا حسسان کدی نغنه سیه بر
 طا غلورده و قیاق برارده لور مرقی اولگیدن کسکین در ساقلری اولگستان
 ساقلون انچه در بر اقلری حسالکن بر اقلری کوی اولوب بری بر سنا بل کتار
 بر نورا و چچکسته بخری کدی نغنه سیه کدی اوقی بخری دیر لور اوقی بر نورا
 کتار لور نرور نغنه سیه بخل منشا به در و کونک بر اقلری کوی کوی کتار
 چچکلری کتار و نغان کدی نغنه لورین کتار لاکه لور دن بیامرقیه **دور لور**
 کدی نغنه لورین کتار لور اوج رخه ناک نغنه سیه حار و با بسدر سنا کتار
 لطیف و مدافلری کسکین و بر متدا نا جسد تر قوی و تجلیل و نغنه و کتار ایتکله سینه
 قوتلری وار در سنا نغنه **داخل لور** کدی نغنه لورین سوده قینا دویا بجهان اوقی کتار
 دوج ایدر سنا بوز سته سبانه صرع طله به مشق الصدر صاریقه استفا
 و امثا که کتار بلغان سندر حاصله اوله نافع خا و دفا که اعضا کتار جمله
 علل اورد و باغریه سینه یه ای و نافع عورتلرک منقطع اولان چچکلری
 صوی صلیح مذکور عا جوب اوتی سینه عارض اولان دن بر ساعت اول سنا کونکه
 اوق سینه نغنه صغیر و در سینه سینه ای کدی نغنه لورین برین عس و نورا به
 اربع یاک صوغلیانی هلاک ایدر سنا برین صغیر سینه کدی نغنه لورین سنا و اوق
 اوزینه پیکر صون ایملک نافع بر اقلری قریب و سنا و صغیر اربع غبار سینه
 بال شرفیه ایملک در لور و برین نغنه سینه ایملک نغنه لورین سینه و سینه کتار
 اوق نغنه لور نافع سینه نغنه سینه نغنه سینه نغنه سینه نغنه سینه نغنه سینه
 سنا اربع غبار سینه صلا مایله کوب سنا و لور دوج اوله سنا نغنه **خارج لور** کدی نغنه

د

بر اقلری

ا

بر اقلری سدر و کوب بیلاوی و سنا اقلو جانور صغیر و بر اقلری کدی لور
 اوزینه اوق سنا نغنه بر اقلری یا قویب دوسنی سینه لور سینه لور سینه لور
 تازم بر اقلری و کوب و با حود باد مایله قینا دویب باره نشانه لورینه اوردنه
 آنری ازاله ایدر جلد لک اصل رنجی کتار بر اقلری نغنه سینه کدی نغنه سینه
 ایتک فریده بی هلاک ایدر عسنا سینه برورنه حکمان قانتی سینه ایملک کدی
 کدی نغنه لور سوده قینا دویب حیضی بر بدت منقطع اولور کتار اولور
 وار نغنه اوز سینه حیضی اقدیر و الله علمه **باب** دوسیا کدی
 اوق سینه کدی ناس ما پینک شهرین در یو کدی اوقی کتاب نایله ذکر اوتان
 اوتان غیری سینه لور سنا اول اسارون ایله مشهور در یو سینه کدی اوتان
 سبب شمشیه سینه بود که کدی لور اوقی بود قلن غلط ایدر لور کتار
 اکتاسور لور سنا نغنه کتار برینک دیرلر سینه ما جبه سنا دویب لور سینه
 انور اعنه لور بر اقلری اوقی و اوتانک و با صرخان اوتانک بر اقلری کدی کتار
 و سینه سینه سنا قندک و سینه کوشه لور سینه مایله لور کتار یان ذلور
 نه ایتلر نغنه سینه لور کوی چچکلری اولور کوی سنا لور و سینه لور
 سینه سینه و کتار در و با قی سنا و لور جزئی مرارت برله یو کتار نغنه
 لور سینه خصوصاً سنا لور اولاندره **طبیعی سنا** کدی اوقی سینه خار با بسدر
 تر قوی و تجلیل و نغنه ایتک و سوره کتار قوی اورد و کدی نغنه لورین هر سینه
 منافع و ارایسه بوا و سینه دخی موجوده در و لک لور لورینه استمه کتار
 اولور قیجه آنلر مراجعت اولور و الله اعلم **باب** دوسیا کدی
 قریب کدی ایدر کدی و سنا پاز و اوتانک کدی اوقی کدی برین سنا نغنه
 طیمیان دیرلر سینه صغیر سنا کتار بر اقلری کتار لور لور ایدر اوز لور
 بر سینه قریب نغنه لور سینه کوی کوی و اوتانک کدی سینه لور کتار
 نایملر نغنه اوز نغنه و یو لور باشلری سینه و کدی لور لور ایدر کتار
 سینه چچکلری اولور سینه سنا اولور کدی لور و کدی لور کدی لور کدی لور
 اوز نغنه لور کدی ایدر لور سینه مدخلی بود بر اقلری کدی لور سینه

ب

سینه

ج

حامله اولاد خشتین و کسکین اولان دلی نغنه ایله اوزنی ووزن و مسلامه
 قیلا و نغنه بی صوره و یا خود کول صونین قیلا ووب صونینک با شانه
 غلی اتمک کلی ناله اهد آت نغنه سین با قوب دوشی اتمک بیله لوی قوب
 وکنه کسایر اعلول حشرنی نغنه عصا ره سین قولاغنه اقطار اتمک قود سیخی
 هلاک اید نغنه فی همتا ووب و صونیه بزول یا تن روپ ابق اوز نیه با غلنی اش
 آغزین لستکین اولدکن لک صونیلر صونین سمه دن کسک حلقون صونین سمه دن
 اوز نیه قویه لر شیشلرین الاله ایدر و الله اعلم **باب**
 در بیان انعام یعنی بیستین بودنی و بود برینه تمام بیستانی و قیور حرق
 نغنه و بیستانی نغنه در بر برینه تمام مانی و صون نغنه سی بر لری اکیسی دستخ
 نغنه انرا غنایر اما تمام بیستانی یا خود قیور حرق نغنه ناک بر فله ناک اواناک
 نغنه لرک بر اولون اقصو و اقصو بر و سون اصل اولری قیور حرق نغنه و هر دایم
 اکیشر بری برینه متفا بله رسا اتمک اکثر یا اکی فریش هلاک اوز نیه و در
 گوشه لوو سیاهه مانی فرمزیه و چچکلری قهری باغی نغنه نغنه کوی با غنای
 و فرمزیه مالین ارجوانی رنگه کوی فرمزیه فریب اطرافه یا بیست
 اکثر یا باغچه لوده بودون اما تمام مانی یعنی صون نغنه سی و یا کول نغنه سنک
 ساقلری حرق کوشته لود تمام بیستاین کوی وکن بر افلری بر صند در اطرفی
 کوی کالود و چچکلری ارجوانی رنگه در و اوز نیه لرون بیاض قوی کوشته لوده
 صون نغنه سی کولر کنار نغنه و نمناک بر لود دا اولور اکیسنک مزجیه لوی خوند
 وکن قیور حرق نغنه ناک زیاده در **باب** اکیسی دخی جان و یا بسند و جزنی
 قایضه ریانه **دخله** قیور حرق نغنه و یا خود صون نغنه سین باله صونینک
 و یا خود آق باده در قیلا ووب بر ایوجیه ایچم اجمک بولاد بر لریه و قارک
 یلی صاعیده و صونعلیانی هلاک ایدر و اگر مخلوق منکون بر مقدا دخی اولمش
 غباردن فالسته لرافوی اولور و بر افلری یعنی حرق ابروب غبارنی اکتی ااروی و
 ابواعصا کسیده لجهان اسهالی کس و معدله بولانمین واستقر اغین دفع ایدر
 مانیغ خارجه **سی** سونستین یعنی تمام بر افلری قیور حرقین و یا صونیه سرکه و چینی

ب

اکتی

ا

اکتی باده ایله قیلا ووب معدله اوز نیه او و و یا خود قیور حرق اتمک
 بولانمین واستقر اغین دفع ایبر تان قیور حرق نغنه بر افلری اوزوب
 و بزول اتمک کوی ووب نغنه اتمک دماغه و روح الحیوه قوت و سررو با لقی
 منبع ایدر و صونیشوب یوفانوی قالغنه قیور حرق نغنه و آخون اولدی یعنی
 خلوطله اوستنه و قیور و اوز نیه سر کچین و باق باده سر یوب چچکلرین
 ایله فرج اوز نیه جملوق رحیمی برینه کوهه را کوی یا کوی قیور حرق نغنه لری
 ساق بوه اوز نیه سیدوب معدله اوز نیه جچکلرین اوز نیه اوز نیه اوز نیه
 نافعدر عصبه لرون وضع حملدن صونک صونک آغزی دیکلری جز آخر بیچون
 نایم د و اوجوز قیور حرق نغنه آخون یعنی حرق اوق یا با دبه چچکی حشیشه
 اوز جاج هر بریدن بر ابروب خرد و قطع این سین بعد بر لری نایم لوی
 مقدا **باب** اعلیه فارشده ووب و طبله اظطریم سندن اوش اوز نیه
 کوی اولنجه بشروپ چچکلرین کویک اوز نیه وضع این سین آغزی دفع اولور
 نغنه کس قیلا ووب اول صونیه جوق کویکدن و یا آغز اتمکدن **د**
 بر یغل اتمک لرون نایم نان درین بنه حاصلی ناغچه نغنه کوی
 کیم ذکر اولدیسه قیور حرق و صون نغنه سنده دخی جاری و معتبره در و الله اعلم
باب در بیان اهلال قستی یعنی ماصمه بوکا بو شاقیم
 قوی بر لرمش موم بر اوتس باغچه لوده و چوق اولون اولن باده بر لری
 ابروب طولانی و دقتی و کتره بر ابعنه مشابه و اطراف ناغچه کوی و صونیه
 شیلد ساقلری اکی در نغ قله اوزون و آغا جلود و چچکلری اعلی و مساره و کوی
 کسید کوی کوی چوق و بر یونزه یا بر یونزه **ملیحی و منا** نع ماصمه اولن
 جله سی آسیدر و کس کین و ایجه سی وارد بر بدن معلومدر که حاره و یا بسند
 و نرق و تحلیل قوت و اوردن ساینر آجی اولر کوی و دخی بر مقدا قایض اولنجه
 نغنه انواعنده و غام اولن بر بولن منایع ماصمه اولن دخی چچکلر
 انکامل جمع اولن و الله اعلم **باب** در بیان بلبله شاک
 فرنگر بوکا قله منم در بر یعنی قلیه نغنه سی چود ککی نغنه سی و عطار لوی

زنباق

ب

ج

لطافت و بر وجه حفظه صحت بدن همچون کوهی که بر کلسه صلب علی الریه و کوه قار
 در پیش او تنگ اوج بر قلوبین بنا و لا یلمسه اول کون و هم در و هو اعظم من شان امین
 اوله و کنی بر مقدار طول ایله یک کله آتوی نام حکم کتابند بناد که بر عورت انقطاع
 حیضه ان صکره دوردن کون سادیه او تنان عصاره متبدل نمیش کسنا در هم قد
 بر مقدار طول ایله ایوب بر ساعت قدر هر روز ایند که در صکره او نه مقابله ایله
 اول ساعت حمله قانون و حکم مقور و خول و در حمله روایت ایله که اقلیم حصره
 قبط نام حمله و با حسته کمدان ناس غایت قوی بون پاک از فی المثل ایست بقیه
 نسا جکر تان لین او تنان عصاره برین ایچکله صاندم حامله اولوب آن یلور لیزه
 انکوردن حوق اولاد قوت ایتمشد **منافع خاصه** می دینن و تنی قشیا زون بانا
 یا فقی صابنیا ایدوب یا شان خشونین انا له اید سادیه اوقی هر دور
 یاره به و آخر و حیوان اصیرد یعنی و صوفی دینه ایور قالی نسکین و جوروش
 جراحتی تنقیه ایله در پیش او تنان تان بر قلوبله دیکلن اوقی دیکلن قوی
 و پاک طن تان جکر تان لین او تنان بر قلوبین و فدا لوبن صودر قینا در
 سچکلرین حایه لع اوقی کچیدش این نسکین و اذاله ایدرا کق قاسق اوزنه
 اورسل و یا خور بو عوسین قاسقه صابور سه لوبول و قاسق سیلین
 کید و زولوی در ایدوب یا عزیزین نسکین اید و الله اعلم **باب**
 در بیان نغشا باخورد نغشه مشهور و ندر بونک اوج در کوه و اسرار
 ایکی سی بستانی و بری بریده بستان بستان بری که اگا در نغشه کبیر دیور
 نوبلو و کوشه لو و بر ذراع قدر اوزون ساقی اولوب صلابتی و امرانی کونکلو
 و بومشق و بر مقدار بر و شوق و خوب ریجه لوب قلوبی وارد داللسر
 نه با بتلر نه با شقلو و بیاضه مایل از جوانی چچیکلری اولور کولری روزنه
 فرتب اطرافه یا سیلون بر حمله ذرع او فدا قدر صکره اولدیرن انا که
 کوجدر و اما بستان نیستان ایکی بیسی که اگا در خوی قوی نغشه در بر ساد
 اول بریدن کوهک و کنی زیاد قوی در دیر قلوبی و خوی بونک و اوزون کوی
 و چچیکلری و خوی قوی برید و اما نغشه بری که اگا در خوی نغشه می دیر اصولاق

چای برده

د

ا

چای برده و تا در لا لوزه بیانی بر ساق قلوبی و بر قلوبی بستان بستان بونک و قوی
 و نوبلو و کولی نسکین در و کسکین و ایجه می وارد **طبیعتی اوج** نوع نغشه آن
 طبعی خا و یا بنسدر و بر مقدار قاصدر و قوت و بر مقدار قاصدر و بر مقدار
 وزارت و عفو صفت وارد **منافع خاصه** نغشاع عصاره برین سرکه ایله خلط
 ایدوب یا جنت قان فوکی برین و معده بر لانتین دفع ایله و قارون ناز بوری
 هلاک ایدر نغشه می سرکتی بی و یا با ده ایله اجبان عورت موشر کونکیندی
 و قدس بولنی فتح ایدر نغشع کونک تان و کونک قوی معده به خورش کونک و هم
 صلحاندر و صفر ایدر عارض اولان ایچر بی نغشع ایدر خصوصاً آدن کامه می
 کالج در عذوب طعم ایله اکل اولدیرن جماعه و جمله اعضا به قوت و بر
 سر ایجه می دماغی و حفظ قوی ایدر کالج دیور سرکه و صولون ایله و یا خور غیری
 و جمله بر بیه اولدیرن قانقه در بر نغشاع برین ایله سوز ایله اجبان سوز
 قانق با نیر کسکین بر زرا کوی بر نغشع تان سوز ایجه قوی سوز اول سوز
 با نیر کسکین آت نغشه برین صولوبله قینا در و ب اجبان لوبوسه عورت
 تنقیه ایدر و بومطلب و خوی کسور که و آخر صولون نغشه و قارین بر کسکین
 آت نغشه سنان عصاره برین ایچان و قاسغه و کوم و حایه زه سوز مک پیل
 صولون نغشه ایور در **منافع خاصه** نغشه می خور و ب سوز ایله کدن صکره
 خبار خوی کشتی خوی ایله نوبل و ب و مرهم کبیر اوزد نغشه سوز و ب بونک چقور
 اوزنیه وضع ایچان معدنک بوقا رو بر قینا برین و استفرغین قطع ایدر
 بود و زیاد قوی ایله معدن استفرغین اول ساعت کسور صکره اوزد
 نغشه عصاره برین و سرکه بر لوب و کشتی خوی ایله نوبل و ب وجه شروج اوزد
 یا قاید لر نغشه لی آده اوزله و باد ایله مرهم کبیر و نغشه طبع لیدوب یا
 ایتمک سکتی سوز و قوی طایفه نغشه بولون ایله و کوب قدر طلال دیغی
 یار اوزد نغشه قوی اول یاره فی بلا خوف برینه ایدر نغشاع عصاره کسین مال
 صولوبله قان شد و بر قولا نغشه اقطان ایتمه لر آغری برین نسکین ایدر نغشه
 شاف و زوب بر کسکه جقا ایتمه قوی جماعدن اولدیرن فرجه اچال ایله

ب

چای برده

ح

باب در بیان بقلة الغزال مستهوی که اکثر بقلة الغزال بفضله
 در لرزیدن است سابقه زود او بیلا دیر لرزیدن دارد و هوا و فی دیر لرزیدن
 او نیز را یکی در سماع قدر بر کسنا و لور و کافله در لرزیدن و قافضت بیار قلربینه
 با بقله مشابه اولد بقندن او نوری بعضی بلان کمالیش بود او فی دیر لرزیدن
 و بوستانا بقده یا سنجاق دیمشدر چچکلنیک بزلفه لرزیدن حیوانی هر کجکه ما فی ابق
 ککیزر کسند او لوبیا و زرنجیم ام کوچی چچکلنیک و کچی قدری طرله لرزیدن و در چچکلنیک
 صکدر کومشه لو غله فلان چچکلنیک و سیم سیمه و نخنی اولور ساقی بیاضه لرزیدن و کچی
 بیاضی و بر قریش قدر او زون چنا لور و بر حق قدر فالین در او زنی هر کجدر
 مذا فی آجید و در سیمه سی ارجک قو خوشه بکزند و لسا چچکلنیک لرزیدن و لعلند
 بو اوت بو کسلا صلا غله و وقتا لقله و اولور و نخنی کوی صلا لرزیدن به بنده ما فی
 اولها در دیر قاری میلا نه چقوب ساقی ظهر و اتمیدن و با خود فصل هر چند
 اخرج و جمع اولور و طبعی هوا و فی خار و با سدر و یا سنی اچون و آن لور چون
 ضو قدر بقنه و اصیرد بقنه ترکیب اولور ادرتبه به کیر مانع و ککیزر ککیزر
 غبار بدن بر دیر چچکلنیک صوغلیا فی هارک المیر و انواع سدر لور ککیزر ایدر
 آن لرزیدن سکرین ایدر و صوفی قلمش رحمة نا نهدنر و مشانه طاشین و ککیزر و کچی
 و تابو و بر جاده اولمش و لدی سوسه هر کجک عورت لور ککیزر ککیزر و ذوب ککیزر
 ادر خالیه لور یا خود ککیزر خورا و زرنجیم قو یوب کز جلینیه و دیر و بره لر بعض
 طیلبلر اولور و آن ککیزر فرزان آغا بیلله بر بر قیتاد و بصوبی فرقی کون قدر من
 کون عادت او زرم فونان مرضنه مبتلا اولنلور اچور بر لر غایت نا نهدنر و بو ککیزر
 و خوصریه مرضنه و برودنک دماغه عارض اولان سارز هلنلور و بو لر ککیزر
 بقیه امر اضنه نا نهدنر و الله اعلم **باب** در بیان انفا کسه یعنی
 سالیته اونی که نامر کاجک تاز لور دیر لرزیدن و بعضی لرزیدن دیش اونی دیر لر
 بو لکانیکی و دلوس و او در بری کیر و بری صغیر در اما سالیته کیرم ناک
 ساقی و دال و بود قاری کولی هر کجکه و کوشه لور دیر لرزیدن و زرنجیم و فالین
 و سرد و کهنه چوقه اونی کوی بوش و شوق و ظاهری یعنی و ستر فی بیله ما فی

دانت

ل

و آنت جلفی بیاضه ما فی کوی ککیزر در لرزیدن لری ککیزر و لطفه را لور بود قاری
 نه یا تارننن بیا خناله مجله ادر حیوانی هر کجکه اولور و قراط استقامت ککیزر ککیزر
 چچکلنیک صکدر ککیزر چکلنیک ککیزر و کچی و کچی و کچی و کچی و کچی و کچی و کچی
 آغا چاو و صیقا فلور در اما سالیته صغیر کیرم به مشابه در ککیزر که بیار قلربینه
 و ککیزر و و بیار قلربینک دیر لرزیدن صلابی طر فنده بری برینه سالیته ککیزر ککیزر
 قوز زنی ککیزر و کچی ککیزر ده بو قولا قار بودنر و بو سیدن بعضی لرزیدن ککیزر ککیزر
 یعنی دیش اونی در لرزیدن و ایتا لید ناک بعضی بر لرزیدن بر ککیزر ککیزر ادر
 بیا فی ککیزر که اها لیسینی و مت و مت ککیزر و کچی و کچی و کچی و کچی و کچی و کچی
 او کچی صدف و کچی خورنن و ککیزر لسا لیسینی بیار قلربینک در ککیزر ککیزر
 سالیته به غایت او شرم ککیزر و ساقی ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 بیار قلربینک و ادر او کچی سالیته زرع اولد یعنی طر اینه زرا قار شد بریه لر سب
 صغیری و ایدر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
طبعی سالیته ککیزر و صغیر یعنی بوی و ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 و با بسدر و بر مقدار قاضند و سالیته سالیته یعنی ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 معالجه لور و ککیزر مطبلور و معتبر و مستعمل و وقتا و غنیا قاندر معقول با نهم
 ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 ایدر و بر جمع صلا ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 ذلت الحینه و با سندان آق ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 بو عذت ککیزر سبب اولان بلغر و صلوب ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 و صغیر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 با دره لرزیده نا نهدنر و طرله و نیم طرله و اعصابه سسی و سکر بو لسی و سالیته
 ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 چچکلنیک سکر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر
 ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر ککیزر

ا

ب

دانت

ج

قوتیون چینی کین آغوش بود نه او تنی او تله دقه مله مکه با ستور لری کونک تن حوض
منقطع اولسه بکده و بیک کده برهین اوله که انقطاعه سبب اولیه یوقان
و برهین ایسه حب العار یعنی دفته عینی پشینه کونکی که انکا بعضی خیار دی و قی
و بوستانچه پدرینک دیرلو و بیسماسه هر برهین برابر لب و محکم حتی ایدوب
یدی فاشیق سینی بود نه صوبله صباح ابله دخی و شکله بکن ایچه حامله
غوی تله بود نه او تنی عیبه بود احوالدر که اولاد لری و مشور لری بعضی لری حوسه
عورتار وضع حملدن صکره اید لری اهلای سببیه تابع حملدن قالوب بعضی
سبب موت لری اولوب بومتللو حوسه لری اید لری نداده تقیما ایدوب تابعی سوزرد و اید
مباشرت اید لری بوقصصه او قوی دونه دن بری بود دیو دکه او تنی او تله ایدوب
قینادوب و برهقان زعفران قالوب ایچون لری دجال تابعی سوزرد و اید برهینه
بالصوی دخی اولوب شاع خار مایه سی بود نه او تنی و کوب و سرکه ابله خلط
ایدوب بایلسر مکنه ناز بود فی التمه سوزده لری افاقت بولون خودی
او تنی حتی ایدوب غباری دیشلد سوزده لری باک و صبح موخا دین
عدتک دخی بندن او نیشلر با برکتمش اولسه فودج بری او تنی قینا دوب
صوبیلر سیجملین کوبکده وارنجدا و تودم و او قی کوبکده و قاسغه و فرجه
و بیلته قبلا بو قویه بود نه عصا کسین و یا صوی مقطره کون سوزل
دوما تنی کیدر و اضمیرین و کچشمین دفع ایدر بود نه او تنی اوقوب و فریسی
اعضا او زرنیه قویوب قنار ایجه نوزک ایسه لرا غریبین نساکن ایدر بود نه
او تنی طون ایله اوقوب طلاق او زرنیه وضع اینک نافعده فودج بری او تنی بود
قینا دوب صوبله اعضا فی غسل اینک کچشمین دفع ایدر بود نه او تنی سرکه
و طون ایله د کوب باقی اینک سکر بور مسخی دفع ایدر بیلان و غریب اوقوب
صوقد ری بار به او زرنیه نافعده بود نه او تنی استغفار یا یوب باشه طابق
باش سرها مغلی کیده نر بود نه او تنی ختم اینک بارد و رطوبت بود حاجی اولان
مکه به نافعده فودج بری او تنی د کوب عرقا لسا به یا قی اینک طارینا
بود نه او تنی و کوب آن به او نیله یا قی او زرنیه قویون فی صوبله هر اوله علم

باب

230

51

بابین در بیان بقوله الغزال یعنی کربدا و قی بعضی بوقنک دخی
النجم و عشار بوسنا قیه ترودان سخن نا دیرلو بو او تنی کربدن بره سندن
اولوب اوراد و ندریکه و سایر دیران نقل اولوب کونکدن نجه بک و در کوی
وقر زینسان فلان لری صی ساق لری خروج ایدوب اوزر لری هر بار بری سبب
مشابله اکثر کوی بود نه برهیندن چوقی بویک و قوی ایل قوی اولوسر
فدا نلری و مان و اللری نیک نه اینلر بره ارجوانی نرکده او زرنیه و بولون بیک
اولوب کوی صفا قلو و سیاه هر قنار بون نیا نلک لری ایچه بود نه لری نرکده
و خجی بر اوت و ایدر که انکا ایچون کربدا و قی دیر لری کربدا ن کربدا او تنه فی
الجلاله مشابله دوا لکه فدا لری نیشلد و برهین فلان نلک جفلی سینی بر اوزر
کوبکده و کجه جفلا ایچون ارجوانی نرکده و کچکل فلون ایدر طریقه کربدا و قی
حاده و یا سبب کیشاد و ترقی و سوزده قوت و ادد و بود نه او تنی هر نه کس
نرکده او زرنیه کونکده دخی جاید زینا هر خصی صون قوتی زیاد ددره نیا نلک
بقوله الغزال یعنی کربدا و تنی صوبله سرکه ده و یا کربدین و یا خرد باد و قی
ایچون سینه به برهین و اوقوب لری و حبه عجب و زره تبریه ایدر و جواد کونق
برهینه بویک نرکده بیلر لری و صا اوقوب حشر فی حشر دونه نلک قاجیر بره لکه
هلال ک ایدر و الحاصل بو اوت خالص بر اوقوب کربدا و قی قینا دوب صوبله سینی لری
کربدا و تنی نیا ری قی قی با صما حوضا دیر ایدر نیشدن نیشده رحمن هلال اوقوب
ولدی دخی سوزر کد لک او تنی شافه و زرنیه قنار نیا نلک ایل ایله لری با خود
غبار دخی قوندا و زرنیه قویوب فرجه نیه د و تنی ایسه لری لری کونکده حاصل اولوب و قی
مطبوخ من بود اوقوب سنه لری بار و بولی و نشانه طاشین سوزر و ایدر و اوقوب
جزین کربده بیان کجسی و رلد قنار اوقوب بیجی برله او قنار نلک چقار و قی
منابع خارجه سی کربدا و تنی و کوب باقی ایسه لری بدین دخی و اوقوب حرد مسخی
جذب ایدر یا خرچ ایدر کربدا و تنی و کوب هر هم کبی متساویه حلاقی و زرنیه
طراحی تعلیل ایدر کربدا و تنی و کوب و صقوب عصا کسین سوزر و اوقوب
اغول حواندن حاصل اولان بار لره قویون ایلر بله ضرر بریه ایدر و اوله علم

ب

ج

اورون اولوب يان دالکری چوقدر تهايتلن او رويجه باشلری اولميا امل افنده
 قزمی رنجکه مال مانی و کولک چيچکری اولون تخی انجه در اما اول بر نياش
 پراقلری دخی کولک و بیاضه مایل و زوقی و ننگه بر اعنته زیاده مشابه
 باشا اولنگ و چيچکری مرز غوش اوتنگ کوی در اما فونج مشهورک برفلوی تخی
 و بری رینه مقابل اکثر بویک و اول الرن دور در و کاه اکثر کولک برفلوی
 ساقلری د ویت کوشه لو و تو بلو و قزمی مایل رنه تهايتلن فی الجمله دکری
 باشلری اولوب قوی قزمی چيچکری اولور و لکن بعضی احوافی بعضی اذیه
 چيچک آچار کوی ضعیفه و بر یوزینه قریب اطرافه یا بیاید اوتنگ رنجی سی
 خوش کسکین در و لکن فونج کوب بولک قدر کسکین دکله معنی فی بر معناد
 و قابضه اولونکی اکی فونج کوی که امله دخی فونج حقیقی دیر لر جزیر کوبیده
 چوقدر چيچکری و غمی و راد نوب ستمان کلون اما فونج مشهور تار لاره و اولون
 بر لره و اولون بعضی فونج درجه نالنه ده حار و یا بسد مانع داخله سی
 فونجی سرکه و یا سر کیمین و یا خود ماده ده قینا دو باجهان اعلو طایفه کسکین
 و صوفیه سندن اولان جمیع ذهری منع ایبر فونجی اخیبر امله یک سکر پوزند
 و استسقایه ناضله فونجی قزو دوب و سخن ایوب غباری سودا امله ایبر
 سیمیا و یا غش صفرانی اشاعیدن سوسر و بر زمان منقطع اولان بعضی ایدیه
 فونجی در غسل امله معجون بابوب یک صولق لوی شیفته ایوب او کسور کس
 فونج مشهورک چيچک فونجی و سکر لوان عیله دکوی سرکه امله و یا
 قزمی کفی باد مایله ایجهان قان امله کلان اسها فی قطع ایبر اناج قان سودا
 لستکین ایچون بر مجرب و با بود فونجی بر غنی قزو دوب و سخن ایوب غباری
 بومرله صار کوسیل بومر و غنی کبی سنجی موعیله او در نوب پشرو یا کل این
 مانع خارجه سی فونجی صوره قینا و بی صوری تمام بدنه سوولک انواع
 او یوزینی و خشنوتی و صاردی ازاله ایبر تان فونجی بر اعنته خصاصه در لیک
 و بر لشتل رینه و آخر جر است و جور و غنه نافعده و عصاره بین سودا لیه طرا
 ایوبی قلاغه افطار ایجهان استکین ایبر ده حله فونجی سر ل

بیراتی

51

بیر اولور اول محمدان فرا ایبر لر فونجی آدیه اوله مرهم کوی ایدیه قینا دوب
 هر دو دوشیشه سیجکلین او و سلر اناری طاعنه فونجی باد مایله قینا دوب
 بوغوسیان حونی ایچندن قولاعه صالون مرکان کولیسین و چکلین ذم ایبر کوی
 با ووته طبو خوبا فی ایتیه او بو شمش قانی طاعنه فونجی قزو دوب و سل کوی امله
 فار شد و بریب دیشلن سود سلر دیشاری بیاض ایبر فونجی ایچین امله دکوی
 سیجکلین باقی ایقات یا ن آغریون و صابون سین قمع ایبر برکه تقوی امله
 ایبر کین بر نسته ایبر مسله فونجی غباری بری مقصدینه که قین عمل این فونجی باد مایله
 قینا دوب و بر مقدار زیت یا غنی قانوب عورت فونجی اوزینه او رسه و حنی ایدیه
 و شیفته ایوبی حنیینه ادر ایدیه و اولنه اعلم باب
 دو بیان فونجی بری که انما الیق دخی دیر لر و بعضی یارده بودنه دیر لر
 یا ایوا ویر اولون سحر کوی و بو سیدن انما الیق دیشاری اناج سا اوزینه قان
 اولیا یوب میرا اوزن یا سیلان اونه دیر لر بولک کوشک و بر لشتل رینه اوزن
 اولوب برفلوی مرز غوش بر اعنته بکون امله دکوی بولک چيچکری ساقی امل افنده
 شرفه شرفه طرز ب غالی بیاضه مایل احوافی بکونده اولور و بعضی باد مایله
 بولور دکوی اخی و او زون و صیقلی و با ووت تنک بر لره در حظه ایبر برین
 پیدا اولدقدن سکره کولری طرفه یا ایوب بر بولک سیدانی ضبط ایبر و سکر لوان
 قور اقدن هلاک اولدقدن ده با ووت چيچکین آخفته باشلر بعضی بوان امله
 خوشده بر نانی جزئی و بر مقدار ایدیه اخی و حنی درجه ده حار یا ایبر مانع داخله
 فونجی بری سر کیمین و یا باد مایله قینا و یا ایجهان لوی و شانه حلا ستن سوزن
 ستن لوزن کشتاده ایبر بوقصدیده صار بلقه و استسقا و حنی مابش و سکر لوان
 علل یارده لرینه نافعده و اعلو جانوز صیرد نغنه و صوفیه ایبر بومرله اوتخی
 سخن ایوب و عمل و صبر امله ایجهان اویچنی اخی اویچکی شیفته ایبر و سکر لوان
 منع ایبر فونجی بری صو و سرکه امله قینا و یا ایجهان معال اغمزیک و جعفری و بولان
 دخی ایبر و قزمی و یا غش منفرانی اشاعیدن سوزن ایوب صولق لوی صولجیات
 اقتضا ایتدکه اولان بودنه اوتخی و یا خود غباری اول سوبه قینی یا یه صر امله

ب

و سخته نیک برویی کینه و بدت به حرارت تا فحل کوفت زوفا او تنی دو کوب
 و عمل ایله قان شده و بی چینی تنی تا اول بان صوغلیانی هلاک امیر زوفا سی
 اطله صوغلیانی سرکه ببله ایجان کینت بغنی الکلبه سوره تا زه نجیر ایله پان تارنی
 عمل ایچون تنی اید زوفا او تنی ملها مده و شریه استعمال ایکن بدنک تنی
 اید و بی کوفت کتور برکته استعمال ایکن ایکنه ذوقا و تارنی
 و عمل ایله قینا و بی ایجه و لکن کینتی اولوب همان ایچینی ایجه بعد بر تونی
 یا غنه یا تدیروپ بوغنا زینه صوغله صریح مرضی ایچون مجرب جباری اولور
 چند بید ستر یعنی شده و قه چای سی فراسیون هر بید نصف درم قانیا کونکی
 ایچون در هم شیطان بوغنی سا قرد نلت در هم جله ایچون تنی اید زوفا او تنی
 عصا سیکله اون دورت حب دفع ایکن بولوسون هر خاشام تاخیر و قن
 حب مرضیه بید و ساین و دخی حیوانک اسکی او کسور کینتی زوفا او تنی نافع
 مانع خارج سی زوفا او تنی صوره قینا و بی ایچون جلد انسان آلتیه کی
 اولوش ت قانی طاعیده زوفا او تنی کون فرنی و عمل و طول ایله دو کوب ایکن
 صوغلیانی یا یه اوب سار باره دن تنی جذب ایدر چورج او تنی زیت یا غنه
 قینا و بی یا غنه سوبان کعله قاچیر و یا ش کینت سی فوج ایدر زوفا او تنی
 ایچون ایله صوره قینا و بی اول صوبله غرغرم ایکن بوغنا شیشه نافع
 چورج او تنی سرکه ده قینا و بی بجمیلین اغرد طوقوشن اغر ایکن
 ایدر زوفا او تنی چیر و کوه جله ایله دو کوب هر هم کبی طلوعه و ما استغنا
 شیشه یا قی اکن نافع بر عورتک بر جمد بر طوبت فاسده اولسه زوفا
 صوره قینا و بی بوغنه و تون و یا خود سجدلین فرجه اور دخی تنی
 ایچون زوفا او تنی قودا و زرنه قویوب و تونی خونیدن قولاق ایچون
 یلیتی و کور لیسین کینه هر جرح او تنی جیم کیری و بر قاری زیت یا غنه
 بر شیشه یه قویوب اولوق فرنی کون قدر کوشن طوره قدر صوغ اولور
 طله دن ایچن ش سکن و مفصل و اعضا وی باره یه سجدلین او تنی سون
 نافع در و الله اعلم **باب** در بیان استخواندوش یعنی

قره باش

قره باش بواوت قره نجه به تابع و مصیله شهرت فریشنده اولان جزیر لور
 کور بو اوت اولور غایت چوق بو لنگله اول جزیر لور جزیرا استخواندوش دیشار
 و بو اوت دخی نیا در عریل مباحدر او سون اسکندر یه به بید بو سمت لور
 فضل او تنی و آتیا ایما همکشان بعضی طاعنن دخی بولون و لکن عربستان
 کلان جمله دن اقوی و اعلا در قره باش او تنی سنبل بیستا فی مؤننه که غسایه
 در لر مشایه در کون کندن عیبه اعاجلو و سیاهه سایل ما قان جیم اطل افند
 اورون و اکسون و قالین و کولی و کورن کورن مایل بر قاری و اور سا قاری تا یکن
 حنک او تنی کبی باشما اولوب تونی بل کونک و ما فی جیم کله قیله مشایه
 کور دخی آغا جود و و بولک دکلدن بون نیانک مذا فی ایدر و بر مقدار قایضه
طبیعی استخواندوش یعنی قره باش خان و یا صدر مانع **ذاتله** و ایچون
 خوب اولان قره باش او تنی جیم کله صوره قینا و بی ایچون تحلیل و جمل
 سده لری کشاد و ایدر اعضا بی با غنه بی ویتون بدق تنقیه و تقوی ایدر
 و حیضی ایدر ایدر تنی بیغ ایدر و بر طوبت باری دن حاصل اولان جمی ایدر
 نافعده مشایه طله سنیا صریح اعضا در قی و بو تنی و امثاله نافع
 و دخی صدر و او یک یعنی آق جیم کله نیه ایدر زوفا او تنی و آتیه بر سیه
 دخی استماله اولور و لکن حرارتلو و صغر و مزاج اولان کسته قره باش
 او تنی ایدر استعمال ایکن غیر نافعده مانع **ذاتله** قره باش او تنی جیم کله
 شیم ایکن و یا دو کوب باش او زرنه قویوب و یا خود صوره قینا و بی جمل
 اصلا قوی و غل ایکن ضعیف و سر ساملود ما غنه قوت و بر بعضی کینه وضع
 حمل ایدن عورت لور بواوت ایله دوشی ایدر لر نفی و ایدر بو اوت دن دخی تقصیر
 ایله یا غ استخراخ او موز قره باش یا غنی ایله مشهور دن ذکر اولان عتلور نافع
 و الله اعلم **باب** در بیان فودج بوستا چیه بوستا و بر موسلی
 دیر لور بو اوت لک اوج نوحی وارد و اکیسته فودج کیری و بر سیه فودج مشهور
 فودج بیانی دیر لور اما فودج کدی بولورک بر سیتان براقاری زوفا او تنی بر غنه
 فیلجه مشایه در لاکه اذن اقص و اعرضه ساقی بر جیم کله و کاه زیاد

بذراع

تپو ایگیله نومیذ آقا جوقا بعض اولخل طبعه خا زویا بسنه ماصکری
 هر خصوصه اوقی درینا قیله پروتکه ویاخورد برطانتک در وی جیت در
 وهر کس قانتک معتبر اولخله سن در ذریه آق چکر فستاق ایچون وصدق
 واکسورک و آغز صولوق و کوسه ما بن نازله و آق حکره اولان جهان
 حاصل اولان ذات الحجب و الریه و سکر مضری ایچون بوکامانک در وانا در
 کزله مصلحتی ایچکله و کزله معجونک با یوب تشا ورا ایچکله و اولده جویا لایق
 خواصی حشر ایچکله قروین سحر ایچوب غبارینی جویا لایق واکسورک ایچون
 ایچون هر لایق برطانتکی سرکه ده ویا سرکچین ویا باده ده اصله وی لایق
 کون طور و قون صکره حاتم آب ایله تطعیر اولند قده صوی مقلطه ایچون
 و صاعون ایچون علاقه و دارا و نیش کیمی در همیشه بر مقدارن باق قانوب
 و قار شکر وی ایچید قون صکره اوله شویب سا کین یا نه قیله در منج ایچون
 در ایله طشره سورجه برطانتک اوخی سرکچین ویا باده ایله قینا در قون
 فاسد اولور طلاق ایچون ناهمه بر قیاح کون متواله مده و مست اولند قده
 تکیلی و بعضی ایچون برطانتک اوخی عادت اولده تطعیر ایچوب صوی مقلطه
 بر قیاح کون او نیش کیمی در هم قدر ایچان باش سر ساملغنی و نعی ایچون
 قیدار و رولوبات کینه فی تحلیل ایچون معده فی استیده آق قهر چکر و طلاق
 سده لوبن آچار دی جویا کونک و ماشانه فی تعقیبه ایچون سورجه و سمان
 غلبه بین منج ایچون و صاعون ایچون غلبه بوکونک و ماشانه طاشین وجود
 اخلاطه در قده فاسد فی سورجه برطانتک صوی مقلطه ندر هر صباح علی الزهون
 در غیری ایچوب اهرینه و الفلتریه و شفقنینه سمد قون صکره بر کوجک
 سونکی صویبه با ندر و یوب بر سکره لوق ایچون بر لایق کونوب احیاناً شتم
 ایسه قیران و قشدر و با عفتون ندر حفظ ایچون و صاعون ایچون
 بد لایق فی دفع ایچون ناهمه بر کسه به طاعون اصابت ایچون و اولنا غلبه
 سحر اولن غبار ندر برین در غیری اونا بر در هم مقلطه صویبه قانوب
 ایچون بعدد و شکر و قون در ریه ان شا الله تعالی خلاص اوله نان قلیج و سکر

یا نکه

یا نکه کونک ایچو فعه یومشدر و هم صوی مقلطه ندر ایچون دین ذیت یاخی
 خرچ ایدو و صلیح اختتام بو صویله یان فی غسل ایچون بو صود اصله نیش
 یان او زنیه بغلیه هر دو لوبان لوی و حر احسان غلبه ندر ایچون
 برین او ندر ای و کله ندر و حشانه طاشین ایچون غریبات عجبیه ندر بر طانتک
 او ندر صوی مقلطه ایچوب اوله قان صوی بیله قیده ده قلان او زنیه دو کون
 نکر در تطعیر ایچون بر مقدار سکر قانوب ایچونه ماشانه طاشین سحر
 برطانتک اوق یا نه او سینه نان و سکر یان و علتنه ناهمه ندر کونک
 ایچون و کونک بدن انسانک انواع او یوز لوق و حشون شکر و جدم و طوز لوق
 بلغم و هوق و برص و ماشانه ناهمه ایچون صوی مقلطه ندر و یا خدر
 بر مقدار ندر قیرین و یا شتاب قانوب عجله ندر کونک بر استعمال
 اوخی سرکه ایله اوق و یا خدر سرکه ایله قینا در و یوب بر کیش
 وضع ایچون لوق ایچون برطانتک اوخی و کوب عصاره کونک او یچون
 غیری ندر لوق ایچون صوی مقلطه ندر ایچونه احسان ندر کونک
 سحر و ششینی نعی ایچون حکایتیکه قانوب ندر برین هر قیده
 اوخی ندر و یوب برطانتک اوخی برطانتک ایچون جویا
 اعلم الله ما در بیان نفع او قی مشهور و ندر بو سنا قیله
 و ترکیه جویا در بر با نجه او سینه برین و کیمی قانوب ندر لور ساق
 و کستانه بر کسه مایله اسقلندن اعلامته دک او زنیه و شش
 فی المله مشابه بیرو اولدی و در بر چکر کیمی فی سستیل
 او ندر زلیجه سی لطیفه و کسکین در زمانه قیله ندر ایچون
در بیان نفع او قی مشهور و ندر بو سنا قیله
 و کتاد و سقیه ایچون ندر لوق ایچون و صاعون ایچون
 قینا در و یا یچک آق چکر لایق کیشینی غلبه ایچون
 او کسورکی دفع ایچون در قی و ندر زلیجه ندر ایچون
 ایچون معده ایچون دفع ایچون سقا به و صاعون ندر ایچون

۷۸۶

بوضوحی چراغی قان قولاق ایچنه صابون سیرک نافعدر بوغورتمه نوزک خوی ایزد
 آنرا ندیشه صابون سیرک لیاغریسین سکیون ایدر بلین اوغنی سرکه ده قینا دو
 بعد از قوی هم کمی معدله او زورینه بغلوب یا قایشنه لرمعدله نان یوقارو
 قینا مسین منع ایدر وکذا لک بلین یاغنی سیچقلین معدله او زورینه سوزون
 برضارسه لرمعدله قینا مسین منع ایدر بلین اوغنی سرکه ایله قان کیده
 معضضه ایتمک نفسی خوب رایجه لوا ایروب بلین اوغنی وکوب وعضا کیده
 قان شده ویک کونج حکمک دیوانغی دفع ایدر بلین اوغنی عصا کئی قولاق ایضا
 ایسه لرفورده ایدر عصا کسین برنجاسه ومرضی قوی عمل ایضا
 ایروب وآنند شفاف دروقوب بعد یاغنی بله صابون فرجه ادخال ایضا
 مشقطع اولان حصنی قیده بلین اوغنی وکوب کرا ویاوغنی ویرمقدار
 باد قان شده روپ ازمش لرمعدله سیچقلین او رسه لیا دفعه بلین
 اوغنی یا قوی و غیر ایسه کل زمین قان شده روپ هماندن صکره صاجه سورمه
 و یونکا بر قانج دفعه مدله وقت ایسه لرمصاحبی صابون ایدر و الله اعلم و لک
 باب در بیان قیسوم یعنی قویون کئی سنانجی بروشقه
 در بلینونک یکی دویون واردر بری کیمه و بری سوزندهر اما قیسوم مذکور
 کونکدن جو قانچا ساقین چیتوب کوجک و منشور کونکدن بر قاری
 و او دو لکنه لری کسین و مذل قاری صابون فستقین کیمی یونیا لک کسین
 استغدن نه ایسته وارنجیه د کوی و کسه چکل کیمی صاری چیکلری واردر کونک
 او زون و دریندر بار لره و یاغنی لره اولون اما قیسوم سوزنده کونک
 کیمه سوزون چوق دل ویدا قاری و طولانی و بیخه و بوزنه کیمه بر چیتوب
 دالدر بیک نه ایسته د کوی و آلمون صابون سوزنده چیکلری اولون کونک او زون
 و صیقا قوی در سوزن نه ایسته کسین رایجه بر واردر به قیسوم کوجان سلوی
 و صیقا سلوی در بر بر قاری تلک ما بینده مشاهرتا و لیدخندن اوغنی یونیا
 اکثر یاغنی لره و صقسید ایچنده نه ایسه اوغنی و صیقا قوی بر بلین قیسوم
 اوغنی کئی یونج وجهه نالره ده حاق و یا لیسدر رایجه نالره سی قیون اونک

چیکلری

چیکلری تان طور قاری صوره قینا ووب ایچک او کسوزک ایچون غایت
 او بد رسد کونک او کونک بو کونک و متانه ناک و صحران علل بارده سنه نافع
 منع ایدر صوغلیانی هلاک ایدر قیسومی صوق ایروب شیارین بو مقدار مرصفا
 ایله ایچک عورتلرک حیضدین زیاده ایدر باب خار صده قیسوم رطوبت
 کیشنه قی تحلیل و نشر ایچکله انواع شیش او زورینه اوغنی یونیا
 کونجی حیات استلاطین یاغنیله و یاخوردن روپ یاغنیله قان شده روپ باشه
 سوزمک صاج د و کلسین منع ایدر چیکله یه سورمه لرمصقا قوی سوزم
 اوغنی دوشک و یا یونج یصدوغنی آنتیه قویسه لر شهن قوی کونجی و حاق
 مانع اولان صحر و حار و لغنی د نع ایروب یغلیونی حل ایدر یونیا اونک کونک
 صوق ایروب و زیت یاغنیله و طون ایله قان شده روپ اده و یا قوی صحر لره
 و سهرت کونک سوزمک ستمه ایچون نافع بر عورت وضع حملدن صکره نایع
 و غیرین بر خوشیه ایته ناکش اولسه کسکین د و اکا یه صحر و کونجی و صحران
 جائز د کدر و لکن آنی لکن معالجه انما مناسب و بلا خطر د و نجی سنده تجرید
 اوغنی سوزنده مثلا قویون اوغنی صوره قینا ووب صونید طیا اجز قنر کونک
 وارنجیه اوغنی اوغنی قبلنه و در بر کیمه و کیمی بر لسته ایله اوغنی که
 اوغنی کسکین رایجه سی یونیه کیمه و الله اعلم باب
 در بیان و بر کیمه بوکا دخی برطانت در بلینونک یکی یونجی واردر بری مذکور
 سوزنده اما مذکور یونجی یا یایوب قمر زیه مایل و خشین سا قاری و طولانی
 و قوی دیش و نوبلو و اطرفی کونکلو بر قاری واردر چیکلری سودمانی و بر مقدار
 قمر زیه کیمه ماللد چیکندن صکره کوجیل کیمه لایحه حظه و نجی اولون
 کونک بیوک دکدر و لکن صیقا قوی د اما سوزنده نجی بر زینه یا یونجی زینه
 و نوبلو سا قاری و لوب مذکور زیاد دیش و مدوم و یومشاق و قیده اونک
 کیمی کوی بر قاری واردر چیکلری صحران شایله مخلوط قوی قمر زیه کیمه
 چیکندن صکره برنده کوجان کیمه چکلر ظهور ایرو یاغنی نجی حاصل اولون کونک
 دخی کونک کیدرهماه خزینده چیکلری ایچون وقتان چورن انجیم و نجی کونک

ب

بر مردمان صبر استمال انشا فی انواع آفاتک و غیر از اینک محافله ایست
 بر سببیدن عظام در د و صبر و عزمها فی روز عرفان دن و درین حیالو یا که
 آنچه بکله مشهور در دنیا حاضر بونون بویلو و یا حسنه لکن دن حفظ ایست
 آنکه چکر چور و عیان منع اید لر و بونون دن بشقه دن صبریدن بر نوع خیل
 بونون که فن کلر اندک الوه فانغیسه درین حیالو صبریدن زیاد مشهور و
 بر سبب و معدله تا نقد و بلغی سودر و کونون اکثر و ایش بونون بر
 برزد و هم صبریدن و با آن صوبله تن اول اوله با شی تنغیه مرزا اوله
 اختتام طعام مندن صکره یکی ساعت کجوب بیا جو وقتد هیه لوا معاند
 تنغیه ایجون بر ساعت اختتام طعام مندن اوله بوده لر بعضی صبریدن
 مضاف در هم و کون فانغیسه خیلین دن مضاف در هم آوب استعمال اید لر
 یکی صبریدن و ای کولدر با صوبه عملی و نلر و یا خود معقد لر دن
 شیش اولدر صبر استمال لکن اجتناب اید لر بر عودتک حیضی
 آنسه هر صبح علی الزوق و ج عدد بونون دن بوده بعضی صبریدن
 ایدوب و کنایت قد فودج صوبله قار شده و ب او تو دن عدد صبریدن
 منابع فادجه صبر غباری تاغ یار ایچنه کمان یار فی بشقه
 و تاغ آن ایله تسویه ایدر که یار علامتی فالیه صبردن شی غلیظه
 بر لر نوع اولان جل حنایان و قبا و جملره و صبریدن سنت برندن اولان
 قیوق یار سنه ایود جمله بین اوکلدر و بر با صبر جمله لوندن مان بونون
 وقتد و زهریه صبر غباری که لر قافی تنگین ایدر صبریدن عمل ایله قار شده
 سوبرتک و کلکدن اولان سیاه لکه لر و قان نشانه لرین و انواع خنونی
 ازاله ایدر صبریدن سرکه و کل صوبله قار شده و ب باشد او بر غبارین دن
 صبر کل صوبله و یا لر دن یا نه صوبله غسل ایدوب کون لر طرفته سولر تا
 دنغ ایدوب کون قوت کتیر صبریدن سرکه و غسل ایله قار شده و ب بونون
 طوق انواع جراتین و حور و عین دنغ ایدر صبریدن عمل او کون و دی سرکه
 ایله قار شده و ب هم کون ایوب کون اوزرینه وضع ایتان قارندن صولر تا

کون

کون کون بکارند و قولنج و قاسقه و پید اولان کید بولر ازاله ایجون
 صبر استمالی کل سونید حلا بد و ب اول مخلص سون لر حاصل صبر انواع
 ایجون ماد لر حرا حلد و د لوکلر و زایم اشلر علی ایجون نافعه خصوصاً غن ده
 و عورت غلیظه بر لر دن اولنره و الله اعلم **باب** در بیان
 افسنتین یعنی بلین اونی نونک انوی جو قدر انشرا اولان بونون بری مشهور
 اولان بلین او نیدر و بری افسنتین قریبی و بری افسنتین بونون بری مشهور
 افسنتین هر کسه معلومدر دال و بداهت بری جو قدر بری افسنتین هر طرفدن نشی
 و کون ترنگنه در و صبر کلر ای اتون صبروی ترنگنه در شی ذکر و کون کلر صلح
 کوی من ایدر کون شی و آغا جلوب و صبا اولدر بونون مذاق فایز ایدر
 افسنتین قریبی هر خصوصه مشهور دن کون بکره لر کجه می اوله لر اثر و ناخوش
 ذکدر بر مقدار بهارت راجحه می وارد در و دردی برله هفتی قوت قابضه می
 وارد که آنک سببیه چکن خوش کلر بونون بولدن شی وقتد اولدری
 اوزرینه ترجیح اولونر اما افسنتین بحر بیک بلن لر شی کون بکره باخو می
 سا قدرن اولدر بونون کلر اوزون شتاقی وارد در بونون بکره اولوب
 مذاق قاری مرزد بر کون دن بجه ایچده و ذکر می و بیاضه مان بزنگنه سا قدر
 چقوب نایدن نوع مترا هم کوجیل و صادی و آبی بونون اولور کون لر شی وقتد
 بون آنک اغر راجحه می وارد و بر مقدار قابضه لر می جمله انواع افسنتین
 آبی و کون و بر مقدار قابضه راستن و تنغیه و نقویت اینان قولری وارد
 منابع **باب** بلین اونی و یا خود چیکن صبره قیناد و یا ایچک و یا خود
 غباری سر کون بون و یا آن صوبله ایچک معده به خوش کلر هفتی قوی ایدوب
 بدن انشا فی اسید راجع اثر بونون دنغ ایدر می چکر بونون صبر کلر اسفندن
 و طردن صبر کلر بون بولدن اخراج ایدر و بر کلکوسن حکم بزاد که قریب بیت
 افسنتین حیواناتک خدا می و واسیدر قننی حیوان اذن اولر صبر کلر و اولور
 بونون مهم اولور که بر طره اغرای طره ایدر افسنتین چیکن کون سرو می
 ایله سر کون بون و یا با د قیناد و یا ایچک قادر بلین و بر بونون ایدر و صولر تا

ا

ب

ج

غایت نافعد زبرا عکلت من بودن دخی شفتیه و تصفییه ایدن و موی هر کوبن
 و دویت کونن بر طوتان ستمه له ابو و مجرید منا فی طریقه کنکر کونکنی
 شیشلس و یومر بیلا اوز نیه وضع اینک و یا منو مجرید بدن اوز نیه آسه قویون
 آلیری کیده در ویلینوسن حکیم بزار که بر کسته کنکر کونن بوبینته آسه قویون
 حمل اینسه کوزده اوکلر بیلا من لکه لری ازاله ایدن کنکر کونن قویون سوبله قینا دوز
 یا فی اینک آکسه به عارض اولان عکلتن نافعد رگو کونن کوب یا فی اینک
 بدن انسان دن دیکنی و غاج خرد کستی جذب و اضرخ ایدن **باب**
 در بیان هندنا مجری که ناسرا کافونک انجیری دیرلی نباتات انجی ایندنه نبات
 و ذل و با قلی یوقد همان اوز اکلن مجتبی بر و در هر کوننی بر اینی قویون
 نضفنه دکیره کون کون صالوی اعلا ستمه و اطرافنده کونکنی
 دور در بر با قوس هر و یور و و زده هر بر اکلن او حرد و در بر با قویون
 کیده دک ایکی اوج ذراع قدر غاج کنی اولور بر اکلن یصتی و صلا کونن
 قدر بیوک و اینهم قدر قایلن در و اطرافنده و اورتا لوزن تمام اینجه و کسکین
 و بعضی سیرن کوز کونن دیکنلری او در و او کونن او دردی بر یورده او و کونن
 دخی بر با قلی اینک او جل بدن ظنور ایدر با قلی صلا کونن کونن کونن کونن کونن
 و کونن قاتر صلا کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن
 کلور کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن
 ابله معلود ریونک طویلتی صلا کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن
 بولی دخی هر تپه قومی به بو یاد که اصلین طلیس کسته کونن کونن کونن
 اینهم دیو خوند و شر بو انجیرن اوله مکانی هند و بار ایدر شکت چوقه یورده
 بو منور فاستین و یا فط و طرا ایلیس شام سمتن من مباحدر فرکت ستمه و سایر
 دیارده آنی صفت ستمه شهرت ایچون نسل اول بو هند و یا فونک انجیرن
 نداد و بد مدخلی وار میدر معلوم دکدر و اطباء منفد مینک کینده دخی
 ذکر و بیان نبی بولدم و الله اعلم **باب** در بیان صبر
 او فی عطار لره بولن صبر بر و ناک عصان سید که کونن کونن کونن کونن

بزرگوار این نیکو ذکر و بهانی تذکره
 داود و داود و کونن کونن کونن کونن
 حرف داده رقع یانی کونن کونن
 ذکر اولونوب و منافقین با او کونن
 مؤلف کتاب برین بو کونن کونن
 محمد و نبی

صبر

ب

صبر کنی اولون بو اوت دیار عرب و هند د چوقد فرکت ستمه دخی بعضن
 سنجی مملکت لره آنی صفت ستمه د آکن با غا شایحون نسل لرونن کونن
 ستمه و این بر منی قدر قایلن و این اوج قویون قدر اوزون و نه اینک سوبله
 و اطرافنده بکلوا اولون ساقای قویون قدر اوزون و در کومور و زوقونن
 مایلن در و بعضن مایلن د لری دخی اولون بولن بر اطرافنده نباتین یورده
 او کونن کونن و مسک روزی چو کونن کونن کونن کونن کونن کونن کونن
 نایجه لری کونن در کونن بر و بر مقدار صفا قلی در بونن ناک جمک غایت
 آجیدر کونن صبر صبر و ناک بر با قلی عصر و عصان کونن کونن
 ایکی و در لوسن حاصل اولور بر صبر اسقطه بر لرونن کونن کونن کونن
 و اعلا کونن در بر مقدار قدر منزه مایلن کونن کونن کونن کونن کونن
 چوق اولون از نسی و ارمی آساند نه صلا کونن کونن کونن کونن کونن
 در لرونن و اما بولنک دبلدن قلان سیاه نسنه نایله و قویون کونن کونن
 بار کونن استعمال اولوند خندن فرکت لره کونن کونن کونن کونن کونن
 دیکدر بعضی صبر صبر و یا خود صبر آقا قلی قار شدر و صبر صبر کونن
 ایدر لرونن و یا صبر و یا صبر نقصانن و بر مقدار کونن کونن کونن
 اولماد خندن حیلله معلوم اولور طبیعتی صبر درجه نایله ده جان و یا نایله
 و بر مقدار عقوصتی و ادر منافع **کلمه** صبر قویون بوشاد و آنی نخل ایچون
 آتی ایدر و صبر قویون و یا صبر هر مهکتی شفتیه و قویون ایدر صبر شایان
 ضم اولوند قله سارن مسهل اجزانک معدک به زبان و فساد ایدر بر لرونن کونن
 و بار و ضعیف کونن نافعد و صلا کونن کونن کونن کونن کونن کونن
 ذوق طبیعت کونن شراب اوج دن و برده هم بر کونن کونن کونن کونن
 قویون اولون دیو مرله اولوند قلی اکی در همدن اوج و همه دک اولون صبر مصطک
 ابله قار شدر و بیک آغز دن و بوقان دن نو کونن نافعد صبر برده هم مصطک
 نصف در هر لرونن افستین عصان سیله ازوب بوسن اولون هفتقه ده ایکی
 کونن استسقا به مبتاد اولون مرصن نولک ابتدا ظهورن نافعد هر کونن

ب

ج

وسموزدروهریزن بیاثرکله لری وارد ساقی یکی و کاه اوج ذراع قدر
 اورون و دیکه اولوب یان دالری وارد در نهما نیلوزن دکور و کسکی و پیت
 دیکه دور کمد ل اولوب ایچند غش قوی قوی کل برکنده چچکلر نظم بر باره اوردن
 و پک کسکی دیکه لایله محاط د اول دو کله لایچنده اصغر تخمدن برز کوب
 و اورونجه و روز ویدلین و بیاض بونک ایله ملغوف تخم حاصل اولور کماله
 کله قدر روز کادون طایغی اولور کیدم مذاقی بر مقدار طلمودر کوک او زون
 مختار سیاهه مایل و مذاقی آجی در بواوت اکثر یا سبب و انت باغچه لوزن دکولن
 تخمدن حاصل اولور و نکستان و غیره بیجمعه مملکت لوده بیانی **بهر طبیعتی**
 سود بیجه دیکه کوک جاد یا بسدن ترقیق و شفیه و کشاد و نفوذ ایست
 قوی وارد **مناهی** کوک بی سود قینا دوب ایجات اعضای باطنه ناک
 سدر لوزن آچار بوسیدن استعقابه و صدار بلغه نافعدر و صیواندن بوی
 و حیض ادر ادر ایدن و قومدن و طاشدن بو کوک تنقیه ایدر و عرقا لتسانی
 دفع ایدر و هر ضعه خانق ناک سودی کلسه سود بیجه دیکه کوک بوزن یا دونه
 و دار فلفل بر برجه اولوب غیره طعام ایله فاشده و بی سودی صکله
 بیما قدر نمن نطفیس و نمش صودن بر ایاو ایچم ایچم یان صیجونه نافعدر و کون
 تخم بی حق ایدوب غبار نمن نصف درهم قدر اولوب سویه قانوبیا بیجه لوزن
 و بونا و بی مذکور طاعون ایچون نافعدر و جوف انسانه لکه دکولنم وارینه
 جبر آغچه لودن **مناهی** کوک بی سود قینا دوب اغنده صلومف
 دیشل آغری بی دفع و اغز چور قنی از له ایدر و نقد علم **باب**
 در بیان آبو پاچیه سی بونک سیاهه مایل بیل و سموز و صلو طه بی اغنلن
 اصول و اعرض و غره لری کچی کنگل و بر قاری وارد و ساقی یکی ذراع قدر
 او ذون و بر بروم قدر قایلین و دوز و داغلا سندن کوحل بر قاری اولوب
 آرا لوزن ایجه دیکه او غله قلو وار در بونلر ایچندن بیاض چچکلر قنور ایدوب
 دکله قدر نمن صکره ایچنده کوجک نمود قدر اورونجه و صاری رنگدن شخصی
 حاصل اولور کوک لری قنری به مایل او زون و کیرلو و یا غلو و کوشک در

بوادت

ا

بواوت باغچه لری اولور و دوشی طاشاو و نمش نکر لرد و بونور طبیعتی
 آبو پاچیه سرنک بیما قاری تحلیل و محو ایدن اما کوک لطیف مزاج او زده در
 بونن معلوم اولور که حرارته و بیوسته مانده **مناهی** کوک بی سود
 صودر قینا دوب ایچم بولما در ارا ایدر و لیست نکرین ایدر طعام ایله
 با خصم و بر و کلش آره ایله بشر و ب ماک و بره مبتدا و نندن و جوف نمن
 قریخی اولندن نافعدر **مناهی** کوک بی سود کوک بی سود و یا خود قینا دونه
 یا قی امان چیغنی اعصاب و آتش یا غریب بینه ایدر و تقریر لوزن و کون
 ایترک دخی نافعدر بر قاری آره ایله او نیله صوده صلخ ایدوب بعد صون
 سوز قدر ن صکره لیتمش دقیقه و بر قاری بر مقدار طاق باغنی حتم ایدر
 هر کچی شوشلور او رسه لوزن لری بومشدا دو کاله کتدر **مناهی** کوک بی سود
 کوهی به کچی لوزن و ایدر که بعضی ازان آبو بیجه لوزن عذ ایدر
 بونک و اوزون و سیوری و اطراف کنگل و دیکه و بیاض بر لوزن و کون
 اور زنگار و بر جاک آغری کوشته ایله قیله نمش و بعضی ازان و شروب و پیک
 کچی کوک ایدر بزلو قدر کوک بی سود و بر قاری قینا دونه و بیوسته ایچم بونن
 و اکسم سکر لری بوزن قدر نمن با شاری کیر و بیجه کنگل نمن نافعدر و الله علم
باب در بیان ذنب اللعاب یعنی دکی قوی بونیا بیجه
 اغزو دیشل زینه در بر لوزن اوتاک اولور چوقدر بعضی ازان کایله دیکه در بر
 کوک غایت درینه کیر و بی ازاله می چایه سوز حکم اولمده بقندن او تورد
 و بعضی ازان کایه ز طونان اوین در بر لوزن چفت سور و لوزن صیان دونه
 بونک کونکه اصابت ایدر قی وقتد او کوز لری میکش ایدر و هر و کاه اولور که
 صیان نمن قی بر لوزن و بوسیدن اکان صیان قیلن او کوز قیلن دیشل
 و بعضی ازان ککان طراخی در بر لوزن ارا قنار اسناده ایجه و کسکی و ایجه ککان
 طراغش دیشل زینه کچی دیکه لری اولد قدر نمن او توری و بعضی ازان کایه
 قاشق اولور در بر لوزن صوده قینا دوب بار کیر لوزن ایچون دکلی وقتد بون
 ادر ایدر بواوت کوک کندن خروج ایدر دکری و قنری مایل دیکه او سا قنار

ب

161

انگن دیر بر بوستانا چید قن اسق لاسنک درین لو بوندک بیس افندی دخی دیکنلودر
 وکن انگنار بوستانا فی بر اعندن کوحاک و قصبه در و منشن دکلده سنا
 دخی انجلی ایکی قانیش قند اوزون و قمر زیه مایل کستانه سرکنده در و بر
 مقبله و خمر ایچدی و وارد در اعلاسنک اولورده و کده لری نخل ایله و بیاض بول
 ایله مجلو در عورتلر بو ایچی کول سو بیزه قینا دوپ آنکله باشلری غسل
 ایلدلر و صابون دیر و روشن ایلد و کھله فرسکه فی هلدنک ایلد و الله علم
بهار در بیان شولک مبارک بعضی دیکن مبارک و کله
 بوستانا چید بر و عوسقو فی طرن درین لو منافع چوق اولور خندان اوقوی بولجید
 نسیینه اولمشدن باغی بلورده بیس ایله تحصیل اوزون بر افندی بک تویلو
 و سوزن و کوشکدر سا قندی قان دیکنک منافعله منشا ایله اولوب کوشن
 و یومشا قی و طغله بر یوزیه یا بیاضون تها سترن در کوی و قویلد و کده لرا و
 ایچندن بیاضند مایل صابون و چینی کلن طریقی اولور ایچیکدن سکره اولور کول
 ایچنم بیاضون بولورده معلوف اولور و نجه و صابون مایل منافع حاصل اولور کوی قان
 اوزون و صیقا قوی و کوشنک و صولور و یون تها تک جمله ایچی غایت آجیدر
طبعی شولک مبارک غایت آجی و لغله طبعی جان و یا بیدن و باقی و صومج
 ذمیع ایچون قی قیمت بر شبا بک کوشن داخله یه و کوشنک خا و خا صومج و یون
 استخرا اوزون **منافع داخله** شولکه مبارک ایچی ایروب غبار بون برده ک
 سرکه و یا سر کجیان و یا یاده ایله ایچنک و باقی ذمیع و آندن محافظه ایلدن و
 دورلو صومج منع ایلدن و معادن بر هلویت فاسدن فی سوند و عولجانی هلاک
 ایلدن و صداری نشینه ایلدن و دی فضیله ایلدن و کوشن کونه منجف اولور
 کسسه لره نافعندن و قان بر کوشنک کوشن ایلدن و سوزن و خور و کوشنک
 و دوزت کوشنک صولون ستمه یه ایودن و دخی بان آغزیننه و جمیع جراحت
 باطنیه یه نافعندن شولک مبارک صوره قینا دوپ و یا ایچیکله و یا خوخونجی
 د و کوی ایچیکله و یا خور و عصا و صومج و یا صومج مقطری ایچیکله و یا نافع مذکور
 حاصل اولور و صولون نشن و منفرت ایلدن آذن حاصل و زویب تها اولور شولک

ج

ب

د

مبارک

مبارک کاطعه و اشربه ده تنا و اولت سراسام باش و شدید باش آغزیننه
 نافعندن شولک مبارک صومج مقطری بان صومج ستمه غایت نافع و مجرب
منافع خارجه شولک مبارک د و کوب باقی ایتمک طاعون قبا چمن بی
 و بیلان و عرقب صولق بی و آتش با نیغنی تبرته ایلدن علت آکله
 و سارجر اجات و علل فاسد ایچون شولک مبارک کوی و اوقن و عصا و صی
 و صومج مقطری بان اعلای و اوقی و و انا در در و نیجه علل عطشه آنکله تصحیح
 و تبرته اولمشدن مثلا بر عورتلرک همه لری آکله دن تا کولور و در نجه کل
 اولمشد ایدی بر د و ذلوعلاج قبول ایتموب انجمنده شولک مبارک صومج
 مطبوخی ایله غسل اولور ذن صکره یا رسنه غبار یا کله قده علت مذکور دن
 خلاص اولمشد رشتانه طاشین سوزنک و حیض درستی در ایچون شولک مبارک
 اوقن قینا دوپ یا بو عوسقو آشاغیدن صابون بریمک و یا کوبکه دک صومج
 اوقن مایل نافعندن شولک مبارک عصا کسین و یا صومج مقطری کوزن نافعندن
 ایتمک قن لغنی و کیکشنی ذمیع ایلدن شولک مبارک چینی کوشن قی یاره اوشته
 وضع ایتمک فی بد و جمیع تبرته ایلدن شولک مبارک و تها آغزده چیکنک نضات
 بد را یجه سین کوشن در بر کسسه ناک آباغندن و یا بلعاندن و یا غیری تبره صومج
 یعنی دلو کولور لرا اولوب ایچی کولور و نجه میشار و لسه انواع معالی کوشن
 ایکن بر د و ذلوقا بن سین کوشن آتی الذکور همی یا یوب استخرا اوبه افاقه
 بوله هر هم بودن شولک مبارک تان بر افندی د و کوب باد ایله قینا دوپ
 ادریش عروق باغنی و یا خنیرک ایچ یاغنی ایچینه قویبه و سکر ادر قاج دور
 قینا ده آذن صکره کفایت مقداری ایچینه اکدن کجمنش بولک تان قوی بولیم
 کجی و نجه قادشدن بومرجمدن کوشن اکیش کوشن اوزن مجربد شولک مبارک
 یو کوشنی یاره ایچنه قویبه لری یاره فی بنشدن و تبرته ایلدن مجربد و الله اعلم
باب در بیان شولک مریم یعنی یکنی و یو کوشنی صومج دیکن
 و فری دیکنی دیر بر بوستانا چید او ستر و یج دیر لرا و آتش شولک مبارک ایچی واردن
 بولک قن لوق اولمشک بر افندی و کن اطراف لری غایت منشن و کوشن و دیکنلو

ا

ب

در این وقت بیافزاید تا بیرون آید بیاضی بیاضی که آنرا که آنرا
 بیاضی و کسوف و توبیخ و دیگران در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 و اینها قدر و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 سرنگه مایل قوی قدر می چسبند ظهور آید بود و که در آنجا که
 خسته مشابه می آید و آنرا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 قالین و اینها در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 و کولکه ده تجفیف و نور طبعی بانا و در آنجا که در آنجا که
 یا بسند تجفیف و جذب و قیض قوی و در آنجا که در آنجا که
 کوکبی قوی و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 سر کجین و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 اسانک این سیوه صیوق صیوق لیست لوی او نندره نافعند و در آنجا که
 ایدوب مشابه طاشین سوره کوه مزبور وقت شهر اینه ضم او نمود و در
 کوکبه بولند می و قدر برینه بیاضی خونی و ضم ایدوب در آنجا که
 سنگ بوز بسته نافعند و کوکبه ایچوره لو کولک بیلان صوفیغه ایود
منافع خارجیه می تان دوع دیکتی کوکبی در کوکب باره لوه و قومه او تر باخو
 قوی می ایدوب غیا رینی ایچنه آمان یار لوی و قوی بریه اید کوی کول
 صوئید قینا دوب اوله صوره باشی هسل اتمک صاج دو کلسین منع ایداده
 و آبا قاع و عورت غلیظه برنده او فرجی لقله و بل رقله و صبا لایچون برانج
 دوا بود دوع دیکتی کوکبی حکم بحق ایدوب غیا رینی غیا رینی کدن صمکن
 بر مقدار و جنک و کیت و یا خورده نکه نلتایج یا غیله یواش آنتش او زرنه عادت
 او در هر ایدوب سوره لرو دخی بیدان که دوع دیکتی تختی بر کسه با زوسته
 بغلیوب کوز سه بیلان و سایر اعضا و حیوانانک ضرری اصابتند ن قویغه
دوع بعضی بر نوع دیکتی آن دیکتی یا دوع دیکتی نوعند ن غذا بیدار که طاعنه
 اولو در آنجا که دوع دیکتی بر آنجا که در آنجا که در آنجا که

ج

ل

یان

بان دالری و لرد در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 کوبه او بر چیک اغیله قیده نمشد کوکبا بهام قدر قالین و سیاضند مذاقی
 بر مقدار و آجید بود دیکتی کوجه فی الحقیقه آن دیکتی دکلدر و کین ضرورت
 آن دیکتی برینه اسمهم او نوز و الله اعلم **باب سیصد** در بیان
 انکنا و بونک ایکی نوعی وارد در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 دیکشن در نوع اولی یعنی دیکتی او او انکنا راک بر افاری برده یا بایوب
 برینج و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 مایل بشله بر افارینک او بره سندن بر در کوی و عصبیه مشابه قالین
 ظهور ایدوب بر قاج یا ن دالری اولو در آنجا که در آنجا که
 یعنی چرا آنجا که تون لقولیه مشابه ایشله و که لری خود باشا اولو
 ایچندن در لور و فریاری با خود منشد که بر کینج چسبند ظهور آید اولو
 بوز بر کینه و اصفیغه مشابه و یا من توبی ایدوب **منافع** دخی اولو
 قوی و ایچا بهام قدر قالین و ایکی فریش قدر او زون و سیاضند مذاقی لطیف
 و طبعیه در بونک کوکبی بعضی در مطبوخا و غیر مطبوخ طوز و بویله کل
 ایدوب کولک باشا لریک انکو او کور برینی تان ارکن طبع و تربیه ایدوب
 تناول ایدوب نوع تالیسی دخی نوع اوله هر خصوصه مشابه دنا که دیکتی
 بوقدر و استعمال اکثر دخی بعضی در آنجا که در آنجا که در آنجا که
 و فرنگ آن قومه کومزب بیخون قیش تان حنظل ایدوب یا من و کوکولا و بوشاق
 اولو و بونک اوستی دخی طوز و بویله برل **منافع** انکنا و درجه ثانیه ده
 مار و یا بسند **منافع داخلیه می** انکنا کوکبی سر کجین و یا باد اله قینا و
 ایچات قولتقلین و جمع بدنات بد قوی خوشی زاله ایدوب کولک کوکبی و کون
 سوره لرم منفعة من نوع حاصله اولو و دخی ذکر اولدنان مطبوخی ایچان
 بد زبجه لرا و کولری سوره مکه که چک و بونک سده لریزه و صا و بونک سفا
 نا نعد و کوکبی و یا باشا لریک آنند که ای ایدوب برینی طوز و بویله ایچان ایله کل
 اتمک می بولنی آچار **دوع** بر نوع دیکتی وارد که بعضی در آنجا که

ب

ج

بو او متصو قه محکم کند و بولناز و ابتایه محکم کند بنی ایتی بولیه و قوکر نریسا
 ستلرند اولو دصا صلی سیتی قلمه محتاجدر اوله بارده برقلدی خلیو یونجه که
 باشلد قه کوکی اضراج و کولکه ده تخفیف اونور **طریقی** کما دیون کبر کوکی
 خاد و یاس و کسکین و خریفه و تنقیه قوتی وارد **منافع فارسی** کما دیون
 کبر اسود کوکی جالوس قویا وزن و سارن خاد قلونک شها دنلرینه کوره دنانه
 بر مقدار قانیت بولمغله **داخله** استمک اولفایو با سنجق خار کما بولمغله تداو
 اونور کوکی دو کوب کتا تخمی باغنی و طاقو باغنی و بر مقدار نایق قیاس
 اکتا ضم ایروب و قارشد و بر هر کوی ضما دانهک بدنن نمود کوکی و طولور
 بلغی و کله لری و امثالنی اذاله ایدر کوکی هر که ایله قینا دو بی سچقلیت
 آغز نی صومقو دیش آغز نی دنع ایدر یا خود کوکی سیتی ایروب اولفایو
 و شمع صل ایله قارشد و بر آغزان دیش و زدنیه وضع اینسه لر آغز نی
 کوکی بر تله طاقوب و استید و بر قجاج دفعه دو کوب دیش صومقو دیش قزان
 کوکی دو کوب یا قی اکتا اطرافه بایلان علسکری آکله و صریحه و امثاله ایدر
 و در حقیقه قیاسی و در شات ایچون ترکیب اوزان دوالره کورمز یونجه اوزون
 والله اعلم **باب** در بیان دنیسا قوم یعنی طراقلق بونک
 بونک اکتی نوع وارد و بری بستانی و بری بیانید دایکسی در ختصار چوقه
 معلوم و خصوصاً بستانی چوقه و طراقلق ایچون باغی لوده اکر لرد
 برد لبر نیاند انسان قدی قدره بکنو ساق اولوب یان دالری وارد
 ساق قدره و دالترین بری برینه مقابله یکیشرا و زون و ظهری مرتفع و کینو
 و قایقه مشابه برقلری وارد و بیخورد یغده قده اولد برقلرک ایچی صویله
 طلوی قوشل آلمن ایچر لرو و بسبب دن اکتا یونان لسانتجه دینا قوی و بر
 اما فرنگیه لایروم و نرس دیر لر یعنی زهره طوبی یگدر دالدری هایتده
 او زونجه و نوبلورد که لر فله و ایروب او زون و ایچیه و کسکین چکنقلایه
 معلودر اولد چکنقلر انا سندن کوجک و بیاض چکنقلری چقور چکنقلر بر کور
 بیوت شله مشابه دهر چکنکن صکن اولر بیوت ایچند مرز یا نه تخمدن کوجک

ح

ا

تخم حاصل اولون مدتی آجیدر هر ماه مارت و شیشا ش دو کله لری ایدر
 و قندع او زون کوجک و بیاض قوتلر بولون بالقیار بو قوتلری بالی موشق
 ایچون استمک ایدر ل اما یانی اوکلا کوجیه دست اینسته مشابه در کون
 بیر اقلر نیک دیکلری زیاد و چکنقلری از جانی و دو کله لری او زونجه در
 و چکنقلری اولقد کسکین دکلد و بونک اذنی مشط لرای چی جویان طراقلی
 دیرل و دخی بر نوع بیانی طراقلق وارد دکه ساقلری و برقلری و دو کله لری
 اول بر لر نون چوق کوچکد و بیخورد صوی صومقو ازلقدن دیکلو دکلدن
 و دو کله لری ایچون بونک اولوب چکنقلر برین ییله تویلر ایله معلودر
 و بونک اعصاب لرای یعنی جویان عصبیاسی دیرلر اما جمله نه ساقی ایشله
 دیرلر **طریقی** طراقلق کوکلری درجه فانییه ده جار و یابسد و تنقیه
 قوتی وارد **منافع فارسی** کوکی با ده ایله قینا دو ب بعد محکم دو کوب
 دو کلو و ماده لی یار و اوزرنیه فوینق ایتی بیه ایدر خصوصاً که مقصد
 اولدی چی وقتک بود و فی معدنی قاب ایچند قویله لر برسد دن متجاوز
 بوزمان اسکندر بود و ایله سکندر ایله ایدر لرای طراقلق برقلر لری
 قینا دو ب و عیوضله بیاضیه قارشد و بر قازن او زدنیه اوره لاسه لری
 بر اقلر نون صوت قطری لری و آکله مضمضه ایچن آغز چوقه اذاله ایدر
 او نیک صوی مقطر چی و یا خود عصا حسی قولا غنه اقطار ایسه لر قوتلر چی
 هلاک ایدر بر اقلر نون طوران یخورد صوی دنیسا ایشا قزل کوز نون نافعد
 آنکله کوز لری صقیه غسل ایدر لرو کوز لری آنتدن ظهور ایدر صداد و سیاه لکه
 اذاله ایدر نشا صایقه بیچون در دیوسقور بکر سیم نزار که طراقلق و کله نیک
 او زونجه بولسان بیاض قوتلر و در کون بر طوبان ستمه به ایود دیر ایچسته
 صا رو ب بونده و بان زوده تعلیق آنکله مذکور قوتلری بنقشه یا غیسه
 و یا خود کل یا غله از قوب بر معنه یا قی اچان طوکامه نک قوتی سندن آغز نیسته
 نافعدر والله اعلم **باب** در بیان شوکه سیضا
 یعنی آن و سکن که اکتا با داوند دیرلر و دو کله لری بونک طراقلق سیرل

ب

ح

یاز لرو فاسد جراحی و غلبه لری چون بزنا فیج هر هفت منعی بود ز سر و نداشت
 قوی بر اقلین و یا خود کوکبی حق ایوب غبارین منعی و کسان منعی یا غیله
 بوش آتش از زون نه پت قوی و نه پت صولوم هم و نجی ه قادر شده سین
 بعد ایوب و وقت حاجته حفظ ایوب **ماه باب**
 در بیان کما ایون صغیر ایض بعضی د یارده بوکا شیطان قلوبی در بر و اصل
 بو ستاق و نجی ه پویا و نیلا در بر و بعضی قران و باج در بر بعضی فرنگی و بعضی
 قار لینه در بر بسی بود که او ایله بولق قار لو نام قرا ل اطرافه اعلیله جنک
 ایله کن عسکریه بر عظیم قیران کربوب چوق عسکری هادک او ایله و شکر بود
 خوف اوزده کن رو بکندن بر شخص قوی کور و ب و او قرده کونده او نه اصابت
 ایرو باقی بود قیالها ایوب او نجی هر ایبتد کن اشوق کرا و نکان کما ایون
 صغیر ایضه اصابت ایوب اول شخص غایب اولدی قیال او یارنده بیلد که اوق
 اصابت ایوب و وقت عسکری قیران من معالیه ایچون اشارت اوتشد پویا
 مباشرت ایوب من دفع او ایله بو اوق قراته اسمیله تسویه ایوب کما قار لینه
 دیشلرد و کن المعصه علی الرادی بنیه بر اوتانک بیانده کله کما ایون صغیر ایضه
 بر اقلری انکار بر اقلری کیدد لاکه آمدن تو بلو و دیکلو و سور رسید
 صابری بود دهان کوکدن چیتوب اطرافه بر یون نه و شمشاد را و کنده
 بره برابر تو بلو و کساکین و دیکلای حیات با نجی او لب قوی قرمز چینی اچار
 هوا آتی اولد قجه اولد نجی اطرافه هوا بلو تلوا اولد قده قیا نوز چینی کیدد
 صکوم بوزر کندن پنبه کبی اشته طهر و ایوب بعد الزمان او چا کیدد قوی نجی
 اصغر فخته مشابه در کماله کلوب د کلای نجی و قنده آتند قایوب کیدد تو بلو نه
 قاور و بوندن اولوردی کما شیطان قابوری دیشلرد کوکی او زون ظاهر
 مایل ترا و رنگه و باطنی یا ضد رنجی کسکین و مذاقی طبلو در بعضی بر
 یار قلی وارد اوق یاز سید دیو نیم ابد لچیکی تاز ایکن چو یا تلوا باش
 صوبوب المیه کبی اکل ایرو ترشین و قوری با بر لرد و خالی تا اولاره اولور و
 بره و نجی اولور و کوکی قایلین اولور اوله یارده بر اقلری نه بود تین خراج اونی کده

د

بجیند

ا

تجفیفنا و لنون **لیق** کما ایون ایض درجه ثانیه و د حاز و یا بسدر
منافع داخله کما ایون ایض کوکبی قور و وب و منعی ایوب غبارین من سر
 در صحنی کجین و یا یارده ایله ایچان قار نندن تاز بودی سور و کوک و طوق
 سده لربن آجا راستنقا ششندین ایندر و صدار بلغی نبع ایرو خصصا
 فراسیون او تیله طبع او لب و شرب اولد قده بولی غایتله ادرار ایرو
 طاشین کسرا ایرو جمیع سمومی منع ایرو با خصوصه و یا حسنه کبی و دیو نمود
 حکیم در که آغول و جانور لوز صوق قلدینه و ایض در قلدینه کما ایون ایرو کبی
 تریاق برینه سر که و یا یارده ایله ایچکله سمومی منع ایرو تان کوکدن تاز و
 فرجه ادخال و نشه حیضی آقیدر و تا بوی جذب ایرو با خراج ایرو کما ایون ایض
 کوکبی آریه او نیله و صورت یا غیله بو عروب کلیه و صحابه سیدو سه لرب
 هلاک اولور **منافع خارجه** کما ایون ایض کوکبی سر که د قیتاد و یا اکل
 بدنی غسل اتانک انواع او بوز لغیان و خوشنویان و نکه لربن از الیه ایرو غزده
 دیشلر آغز سین دسکین ایرو تیو فراسیون بر اکشوس نام حکیم بزاد که بر
 بر حشته حسنه ککندن قانقار کما ایون ایرو بیلان ایرو کده کما ایون ایض
 کوکبی صود قیتاد و یا اول صوبله اوج کون متوالیا اولر بعضی غسل ایرو
 بو غسل هر بعضی صبر ایرو سه بود قعه حوتندن قور قیده بعضی کما ایون ایض
 چیکی با شنی طعام بید قلی صوفه اوتندک اصبه قویوب زعم ایرو لرب که
 یکی برکن اکل نظر ایرو کدی وقتد معدن ناک بو قان و به قینا مسین منع ایرو
 والله اعلم **باب** در بیان کما ایون کبیر اسود پوستاچی
 بو کما ایو یا و چه زمانه بر لربونان تو بلو و دیکلو بر اقلری وارد اکنان بر لرب
 کبی و کین آملردن کوکب و نجی و کورک و بر جنداد قرمز بر مایلد و قوه زینه
 کون در زبر ایض بره ویشل و بعضی بره بیاضه و بعضی بره قورمز یا ملد
 سا قاری بر قریش و برنجی قریش قدرا و زون و بریز و قند قایلین و قورمز یا ملد
 نهایتن اطرافه دیکلو و اولور و چینی کوری وارد کوکی قایلین و قورمز یا ملد
 سیاه و بعضی برنم یار قلو و نجی صا رود در مذاقی کسکین و ایض بر جید بو

د

ج

استعمل ابدان بود که اگر از او نه لزوم صورتش کمی شری و جفا ولد فلان دن او توری
منافع خارجی سی جنطیا نه صغیره نشت کوکتی دوکوب قارنه یا قی امان صوفیانی
 هلاک ابدی کون مزبور دخی با اعلایان او سیدان انواع یار و قهر بر لری بی یار چون
 او شی کوکله باد ده قیناد وب مطبوخیله اولایان فی غسل ایندکن صخره شی
 او نشت کوکتی غباری یار به که لکوکتی نقطه اولان صوفی دخی قوی
 والحاصل جنطیا نه نیکون نکه جمله قوی و تاثری جنطیا نه صغیره ده موجود در
و دخی جنطیا نه صغیری دیر بر لزوم وارد که هر خصوصه جنطیا نه صغیره
 مشابه در لاکه آدن کوکتی و ساقی از جوانی تر کنه مایل در و چیک کل بی
 او لکیدن جوق بیوک و مور نیکه فریدر بیون اوت بی یوزینه یا بیلشاد
 کوکتی بیاض و او زود و منافی غایت مزود اشتهای مطهر لکه اولور قوت
 و تاثرید جنطیا نه صغیره به سلفه داد اوله علم **و با**
 در میان ذر و نعلوبی که انا دخی اسطو یوخیه طوبیله دیر بر لری قور د لکه
 دیر بر لزوم دخی وارد که انا دخی زروند مزج و اسطو یوخیه مد قور
 دیر بر مطلق زودنه بوسنا نجه یوزنر آج دیر بر ذر و نعلوبی که اسطو یوخیه
 صا شق بر اقلینه بکنر و لکن زیاد مد قور و ملام در سا طوبیله مزج دند
 او زون و کوشکند چیکلری بیاضه مایل صارید و کسکین راجیه لری و دیر بر
 د و کلد قور صخره بر لینه امرو و با الکه کوی میس می حال لری کوکتی بر قور قور
 و دخی او زون و بعضی بزین بر موقدر قایل اولور و انا زروند مد قور آصه لری
 بر یوزینه یا بیاض کوکتی چیکلری زروند مطبوخیله چیکلری کید و بر اقلری
 دخی انا بر اقلینه بکنر لاکه آدن کوکتی و زیاد مد قور در کوکتی دخی
 مد قور و غایت چقا قون ظاهری بیاضه مایل تر ایدر کنده و باطلی انا قوت
 صا و کسکین کنده در و منافی آجیدر و یوزنه و ندمد و ایتا لیه ده مزج انا
 نام طاعن اولون اصل و وجودی او زون کلور روم الموطا غلنوم و غیر بر
 دخی یوزنی زروند مطبوخیله مد قور اولور وقتند انا مزج و جمیع و تخفیف او زون
 طبیعتی زروند مطبوخیله مد قور نداد و بر جوق استعمل اولور لری منافی لری ایتی

ک

در

ا

و بر مقدار کسکین اولمغله درجه ناکه ابتداء کند حار و یا بسدر لری
 زروند مد قور که مزاجی ارق اولمغله قوی زیاد در خصوصه اسطو یوخیه
 کینه تحلیل و سدر لکشد مراد اولند قور **منافع داخلی** سی زروند
 کوکتی ندر بر دخی سر کجین و یا سرکه و یا باد اله ایمل و ابی و ستمی و افعد
 و بوسیدن زریا جزا سده ضم اولور لری و بیلا صود قینه دخی افعد
 کوکتی دوکوب صوفیانی یار او زینه قویله لکوکتی مزج و یوز بر لری قیناد و
 ایمل حیضی ادرار و مزاجی اسطو یوخیه فاسد فی سوسایزم دخی سوسایزم
 حل ایدن هر صورت رحمتی تقیه ایچون زروند کوکتی ایمل کسکین و دخی
 کوکتی شاف یا یوز مزجته دخالتسه نه تاثری نکه حاصل اولور و یوزن غیری
 دخی بو کوکتی او کسکین که و غر صولوی و بلغم و صود صری سگر یوز لمسته
 و یاز آغریسته نافع در کوکتی صود قیناد و بی یملر و بو کوکتی مزج
 اوج در دخی ایجه لری عمل ایدر و بلغمی صفرانی سوسایزم زروند مد قور
 با لقل غایت حفا ابد لری کوکتی دوکوب و کچ ایله قار شتر قور صخره کسکین
 صویه بر افته لری با لقل کمال شها ایله قاپوب یوز لری بعد از زمان کجک شتر
 بهود اولوب امش کبی صویک و سسته چقا در **منافع خارجی** سی زروند یان
 ایکن یا قی امان دیکنی آغا ج خریشی اوقی کون قیر قلی بی و امشای بی بدن جنب
 ایروب انا مزج ایملر کوکتی باد ده و یا خود سرکه ایله صود قیناد و مطبوخیله
 اسکی یار لری و جراحی و صرحه عملتنی با خصوصه صورت غلیظه بر لری
 جراحی و عملتنی غل ایروب کوکتی غباری و اول غلندر اکمل جمله بی بر لیه
 ایدن بیطارد دخی بو کوکتی استعمل ایروب با دیکلر مزج اولد قور و یا خود
 اکون یا صلد قور زروند دخی ایروب غباری یار لری لریه اکون افعد
 کوکتی باد و عمل ایله قیناد و ب قولاغه اقطار ایتسه لرحم انا لیه ایروب
 آغریه این تسکین ایدن زروند کوکتی دیشه سوسایزم دیشاری پاک و بلا تو اید
 بدن او یوزنی و خشونت انا لیه ایچون زروند غباری سرکه ایله قار شتر سوسایزم
 زروند خطمی کوکتی و سکرینی و تیله دوکوب تقریه یا قی امان آغریه تسکین

ب

ج

و صولطیان هلاک ایدر بوجورک و ممانه فی تنقیه ایدر و بوی و حیضی ایدر
 برکسه ننگ جکرین و معدن سندن علقی اولوب طهای مساک ایدر مسه جنطیا
 کوکک غباری سیرکنجین ایلما بچون لرا کور ارف بوغیسه و آتامار ولد و یانور
 هند باصوی مقلبله بچون لرمعدن آغریسی بچون بر فر انزله اتمکک
 ایچینی زین دن کچوروب و جنطیا نه کوککن بر مقدارن بر ایچیه خرد کسه ز
 و او زینده سرکه دوکوب بر زمان طودن جعل یتاج و قند و ایچیه معدن آغریس
 نسیکن ایدر قوری جنطیا نه کوککن شاق کسوب فرجه ادخال اولدوق جنطی
 اولمش ولدی و تابعی کوریا ایدر و دخی و کور کرا و کچر حوانه جنطیا نه
 کوککنی بچورمک نافعند **منافع عصا** نان جنطیا نه کوککن عصا سندن
 بر درم قدر ایچمک بان آغریسه و یوککدن و دوشی جو فنده قوری اولدوق
 نافعند زین او بوش قانی تعلیل ایدر ب سورد منعت عصا بود نان کوککنی
 دوکوب کون قدر نان صولجند صولدد قدر صنگر بر بکوک کوی قوتی ده ل
 قوتی سوی بوغیسه دک بعد بر یک بزد سوزوب نکدن قینا ده لربال قوامه
 کلنجه دک صوغد قدر صنگر بر شیشه ده و یا چینی فابلر وقت حاجته حفظ
 ایدر **سوی مقلطی** شمس برج سنبله به تحویل ایدر قور جنطیا نه کوککن دن
 صولطیان اولدوق و صوی مقلطی بر قاج نوبت اون بزد درم قدر ایچمک
 حمتن اولدوق سنبله لرن نافعند و بوجمقلطی نیجه آیام هر صباح علی التریق اولون
 و یا اون بستر درم قدر ایچمک طول عمر سبب دن زین معاد دن بیچر بوزانه
 و عواید مقلطی مزبور نصف درم ایچیه صوا و نقش کبر کوککن و بر درم
 سکن قانوب ایچیه لرطعامه اشتمها کتورد جنطیا نه مقلطی ایچمان حیضی
 و بولاد دایر ایدر مقلطی مزبور دخی قتم ایچ و دافعند و طاقون خسته نکسه
 نافعند و بوسبب دن بالاده دک اولدوق ایچ او زره سراققلدیه دن درشقه
 تر یاوق حقیقیته که اگا تر یاوق اندر و ماکی دیر لرضم اونون **منافع خارجه بی**
 جنطیا نه کوککنی دخی ایدر او تیدد زین اجر لعل طار دیا لری قوسیع اینک ایچون
 کوککن میل با بوب یار به صوفان لر جنطیا نه ناز عصا سیدی دیر بوی بری

د

اوستنه

اوستنه کسلش و قشش بان لر و کلد و بر عصا در مزبور ایلما باره شقیه
 ایدر ب سون لر عصا سندن بر اصدادوب کوز لر او زینده نوبت آتشین آلوب
 بدنه سوسر ایلر انواع لکه لرین ازاله ایدر قویخانه افطار ایتسه لر قونولوبی
 هلاک ایدر برکسه ننگ اعضا سنی از لملش اولسه جنطیا نه کوککن غباری و یا
 خور عصا سنی زیت یاغیله فارسند رروب اول اعصابه سون لر ایدر خوش
 ایدر والله اعلم **فاه باب** در بیان جنطیا نه صغیر بولوت
 ماهیتی و قوتیله جنطیا نه کبر فی انجمله مشابه اولغله جنطیا نه صغیر
 تشبیه اولمشدن اسکی اشلنما سنی تار کلد و دیول کنا لر لر بون ساقی
 ایچوق قاریش و بر بچوق قاریش قدر او زون و کور می و صا دیه مایل ایش اولوب
 اسفلندن اعلام سینه و اریجه بوغملور هر بر بچوق بری برینه مقابل ایش
 قایلر و سموز و اوز و نیجه و صابون او ننگت بر ایلر نه مشابه بر اقلری وارد دن
 ساق قاری نه ایلر لر ایچ بوش و او زونجه چکمر قار کوی آتشین بریشنی فی نکون
 چیک قاری وارد در بولر ماه آغستوسدن دک کلد قاری و قند اولدوق کیم حمتن
 ایچنده کوطاج و آتون صا روی برنگدن تخم بونولر کوی بیاض و او زوندن و ایکی
 طرفدن جوق برده خا چواری بار لودن و بوسبب دن نیجه لسانجه بونکاخاج
 کوککن بر لر و بوستا نیجه بر و ساقی قورمین در بر ایچ جنطیا نه صغیر حاد
 و یا سندن زین غایت ایدر و مراد جنطیا نه کبر ننگ مراد سنی و اولدوق
 قیریدر **منافع داخله بی** کوککنی در دوب و سخی ایدر ب غباری سیرکنجین و با سرکه
 و یا خود باد ایلما ایچمان سنی قیر ایدر و دخی و با حسته نکسه نافع اولدوق
 غایت مدح او شون بر حسته لک مزبور دن محافظه ایتمک مراد ایدر نکسه
 قیران و قند هر صباح غبار دن نصف دخی دک او شان مایعانه بریلدیه
 و اما و با حسته کوی صابونیش اولسه متون دخی ایچیه و دریه جنطیا نه
 صغیر او سنی کوککنه قیناد و یا ایچمان صدری تنقیه ایدر ب جمع اولدوق
 بلغمیه بی سورد حیوانات قیر ایتار بونک کوککنی استهک اولدوق مناسبت دن
 خنازیرده بخر به سی واقع اولمش مد بعض عورتلر اولدوق جازولق ایچ بوکوی

ب

ج

و بان دالری وارد و تنها بقیه کوبک و در لبر و سا قز کل تکون چیک کل ظهیر
 ایدوب بانجامنک بونلک بر لبر کوبک بقای دانه سی قد غلا قلی سیرا اولون
 کوگی اگری و بونک و بر مقدار ایدوب تا اولون مدخلی بودند فالدیکه اوقی نهایت در
 و اول سیدن آکا هر لبر الاوض و بشماره ریناوت چا بر رده و با غله و بعضی
 بار لرد و اولورده خربازیم و نمش اولینده ه بیجکی آجلد قد جمع اولون و طبیعتی
 قنطریون صغیر حار و با سید و جذب و عقص و غایت تخفیف ایدوب **منافع داخلی**
 قنطریون صغیر و تنی صوده قینا دوب ایچک صغیر و طوبت فاسید فی سوری
 کذلک قورنی و تنی صوده ایوب غبار نین بر در صم فی آرد به صونی مطبوعه ایچک قنطری
 و طوبت فاسد فی سورد بونقند برده اوج کونین بر طونان ستمه به نافعدس
 و یوسیدین بعضی انکاسته اوقی دیشلد در قنطریون صغیر و تنی قینا دوب
 صوری مطبوخه احتقان ایتسه لر عرق القایه نافعدس یا غریبین نسکین ایدوب
 قنطریون صغیر صان ساین ایچک سکر و مفاصل کتیرینه شد نیم و پنج
 اعضا تر سیم اولورده سیم سکر بوزله سیم و ماشانه نافعدس و چکر سانه لرد
 کشاد ایدوب و طلاق بر کلفتی بو مشاد یا ایچکله و ضا هر اوزرینه وضع ایچکله
منافع خارجی قنطریون صغیر و تنی کوب باقی اتمک و باخود عصاره سته نزل
 اصلد دوب باقی اتمک بان لری واسکی هر اصلتیرما و کلدرد بر اولون قینا دوب
 صوبله بوزی و سا بر بدنی عمل ایتک انواع لکه و خشونتیکد هر قنطریون
 صغیر و تنک عصاره سیم کون معالجه سته نافعدس عمل ایله فاد شد بروب کوز
 چکسه لر کوزی نسکین ایدوب دو مانتی کیدم در عصاره سته سته اصلد
 و نجه ادخال ایتسه جضو و جلی طشر چکر عصاره سیم قولانده اقطار ایتک
 قورنیریه لک ایدوب با سته سورد ساین توکنا و کل ازاله ایدوب قنطریون صغیر
 اوقی چیکیلده و کوب عصاره سیم نردن کچر دوب سکر بر قاج کوبت
 کونشال بر اغریب سیم فاد شد و در ل قوامه کلد قد به بو حله جلد و زوب
 و قور دوب حفظ ایدوب لر وقت حاجتد علامتد کورم ایچون استعمال ایدوب
 اوتک من بونک اولورده غایتی وارد که چاب سوز حکیم منافی باندن بر مخصوص

س

رساله

ا

رساله خیر ایشد **باب** در بیان جنطیانته
 و بونک دخی جنطیانته کیرن در لبر کونکد لاق اولورده اولون ایدوب بر اولون سکونی
 اوتک بر اولونینه مشابه در آلاکه آتلدن بونک و قایلین و قریبه مایلدن
 سا قنطریون و بونقاز ستن اولان بر اولون دخی کوجک و اطراف لری کچکر در
 سا قنطریون کوی و دوز و بونغلو و سیر بر مق قند قایلین و ایکی ذراع قدرا و زوتدن
 چیک کلری و لاغلا فلرا ایچند اولوب بعدد آجلد قد صاری سرنکده اولور لرد
 بون بونلرین برینه قد حله ظهیر ایدوب ایچند کوجک و بعضی و نجه و خفیف
 تخم حاصل اولون کوی یاری قول قدر و کاه دخی زیاد قایلین اولوب دوز
 ظاهری طبراق سرنکده و باطنی صاری راجحه سکی کین و مذاق قز و رولجی
 آکا بونسا قنه غور حاک دیشلد در اولورده بونسته و هر سگ و سرب دیرینه
 مالک اولور جنطیون سرام قران بونکوتی ابتدا بولمعله آنک اسمیله نسیمیه
 اولونب آکا جنطیانته دیشلدن بونک طاعنرد و کولکه لورونشک
 و ایدوب اولور لوجه اولور بونسته و هر سگ و ازان و طاعنردن ظهیر ایشد
 و لکن شدیدی نجه طاعنردن مباحدن بونک کوی ماه آخستس اولور لوجه
 اولونب کولکه ده تخفیف اولور **منافع داخلی کوی** کونین قور دوب
 و سخی ایدوب غبار نین کوی در هم قد صدق و تیله و یا بونر ایله سرنکچین
 و یا سکره و یا باد ه ایله ایچک بیلک ن صود قینه نافعدس و سرنکچین حکیم
 بونی تا بید ایدوب دیشلد که قور ذات طلاق دینه جنطیانته کونکدن اعلا
 و اوقی در اولوردم و سراق دوزنلک بعضی سیم حاجتد جنطیانته کونکدن
 و دفته بوشندن و دخی بعضی آخر کولردن عمل ایله سنا قایلین بپار لکونکدن
 سخی ایدوب غبار نین بر در صم ایچک هر کون دود و دت کونین بر طونان ستمه به
 و آنغرض لوجه نافعدس غبار سیم عمل ایله فاد شد بروب معجون کبی تناول ایتک
 کوی کفیف بلغدن و سکر دتنقیه ایدوب بناق ایله اخراج ایدوب جنطیانته
 کوی قینا دوب صونین ایچک و یاخود غبار سیم سرنکچین و یا باد ه ایله
 ایچک چکر لرد و طلاق ستن لرین کشاد ایدوب و فادین بروسین نسکین ایدوب

ب

ج

الویا یکسین خرمه قطع ایدوب بر مقدار قاور سیرین بعد بونله سرکل
 او تنک و قوی قولای و هند با تخمین بدن بر مرد هم و قوی کلدی بر قینه
 صنم ایدوب او زینه باله صود و کسین و لکن بوضوده بر فاج کتره فیزیش
 بولا خدی سونده مکن کولک بعد نضوی فالجده قینا دوب سوز سیر و ایچین
 نصف در هم صغ حوضن حل ایدوب اششام یتاجق و قند ایچون کین و دخی
 فراطیله آقوب دشیمان حیض دخی تنکین ایچون صیاح پشمش راوند دن
 نلت در همنی سیه لر و دخی قان نوکوردنلر و یاخود بوکس کلدن دوشنلر پشمش
 سر و نندن برده همی با لکن و یا بر مقدار رومیا و یاخود قزل بویه ابله بر
 ایچون کین سیرین ابله ایچره لر صیلاک صوغلیغان دفع نلت در هم صغ
 او نشن راوندی نه وجهله ممکن اولور دسه ایچون لر و یاخود بیدون لر وجه
 شکر یله صوغلیان لرین هلاک ایدوب سیر هر هر کون صیاح ابله بر یاد چه
 سر و نون و مصطکی ساقینی سکل ابله آغزده و چکنک نفسی خوب ایدوب باش
 سق لرین کشاد لید و باشه و جواته قوت ویر زده کلدن و استید و فحاش
 صفت انسان ایچون نافعدن **دفع نلت** بر کسه ناک اعضا سیر از نش اوله
 اکی اوبه آغری مومیا و نصف در هم لر و ندی ذیق و یا نر کس صوغلیان عصاره
 ابله و یاخود باد ابله از ریب بعد بواشی آتیر او زدن استیدوب آغیران
 اعضا یه سون آغرسین دفع ایدوب او پشمش قانی طایغیدن سر و نون چینی
 دودت شسته صاغ سالم حفظا نلت ایچون عمل ایچینه و یاخود دارو
 و یا بنج نخی ایچینه قویه لر و یاخود شمع عمل ابله تر منق قاشد ریب اطرافنه
 سون لر **دفع نلت** در میان قطار بون کیم اصل امدوسی
 کنت ایدون ایکی لفظدن مر کدن کنت که بوز همناسنه در و او بون کانتون
 معنا سنه در یعنی بوز آلون اولن دیکدن هوا نیک نیره می بسیله ذی قیمت
 اولدیفته اشادت ایچون بویله ستمیه ایشلدن راویسلد بوکا را پشمش
 دیر لایدی و لکن او ایسلد بو طرفه کلان را پونشمش کولک شمدن کلن اولدی
 همان دیوبه صون بر هر یک کلدن دیوبه و قضا لرین کیم آنک بر ندن مستعمل لر بون

د

ب

سر و نون

ا

بر بونشمش حقیق به قوت و تا نرد هوانوق اولد نندن او بوی پس امدوسی
 قطر بون کین لک بر اقلری جوز باغنه مشابه در او و رون و لحنی مرنگدن
 و اطراف کوی کلور در ساقلری د کوی و ایکی اوج ذراع او زون و یان ذال لری
 وارد نه یکن نه اصغر لک کوی ایشلد و کسه لری اولور و کین آلردن اصغر طولده
 چیک کوی آساقی در نخی اصغر نخی کوی بولر ایچینه هملتور قدر کوی قایلن و برک
 و آغز بر ذراع قدر او زون و اطراف کوی بوسکو کویه که اورغان ابله سارشدن
 و ایچ رطوبتی قدرین بد مذاقی ملنا وجهه و قابض و خمر فیدر بوکسک طلا غایق
 قایلن طهارت اولور **دفع نلت** کونک ایکی و اولور مذاقی وارد لر و کبر طبعه
 ککین ساقی وارد و ناشیا قابضد رطوبت ککین ساقی بسیله بر مقدار حاد کشاد
 ایدر حوضی و رحمن ایش اولدی سوز بر جذب و عفو صغی بسیله خاک بار در
 قضا کوز و وفای تنکین اید و یا ن لری بوشد و **دفع نلت** قطر بون کین
 کزدن ایچون دخی صغ ایدوب ایچون بوکس کلدن دوشنلر چوندن و بون
 نافعدن و دخی سکل بونلمسته یا ن آغز بسینه او کسور کلدن آغز بولوش و فاق
 بون کور سسته نافعدن و کذلک بکلر غلته و صابریله و استسقایا بون کور
 بوغیسه سر کچین و یا باد ه ابله ایچره لر و ناستمه بر و اریسه مناسب صوی
 مقطر ابله ایچره لر کونک نذ بود رحم آغزین و بر کین دفع ایدر حوضی ادران
 ایدر و صغی سوز بر کوی نخی ایدوب ایچون قان و یاخود آن دن شافد و زوب
 فرجه لرینه ادخال اید کوی و قند **دفع نلت** قطر بون کین کونک
 بان لر بوشد و دویک و تبریه اتمات ایچون قوت عظیمه سی ولد دخی بوسقور بون
 حکیم دیر که فضل قطع اولنش لحم چولمکده قینا کون قطر بون کین کوی کینی
 ایچینه بر اشدن اول لحم پارچه لرین بری برینه بوشد و در و نخی اسکی بولوشی
 چر اشدن یا ن لری او کلدن بر کوی نخی ایدوب ایچون قان و یاخود آن دن شافد و زوب
 خود کوی قینا دوب بر هم کیمی او زونجه وضع ابله لر و ابله علم **دفع نلت**
 در میان قطر بون صغیر بوکا و نخی ادرت لادرض دیر بوی بر او دی دیکدن
 بو سناججه ذملتی ذوج دیر لر ساقی بر فوایش و دخی زیاد ه او زون و کوشلور

ب

355

ج 95

وضع ایشانه لرحم ادرتقی ابوب انعم بسین نسکین ایدره والله تعالی اعلم
باب در بیان ایستادن یعنی مائی بواون
بوتک ایکی دور لوسی وارد بر بری بیستانی و بری بانی بیستانیسین
چوفه جیلر و بو باجیلر استعمال ایدر اوله پراقلری بر بوزنده با بیلور
سکلی اوتک پراقلری کچی الکه ایلردن اکتوز و قالدین و سوز و سیاه
مائی بشلر اتماسافده اولان پراقلر اطول و طرف اعلوس سیورید
و آسقلی بقی و ساقی احاطه ایشدر ساقی ایکی ذراع قدر و گاه دخی
اوزون اولور نه اینده نازک و کوچک و ضاری و بری برینه اسنق هچکلی
وارد بر بوتلردن اوز و خجه و بیض و دیبقلر مشابه غله قلم حاصل
اولوب ایچنه نخی اولور کوی بیاضد و ضعیف اولوب ایجه کوی کوی
آزدر بیون نیاقی ناکور منده دو کوب و جمع ایدوب بوالقلم بسیار لریه
کوشنده بیخفیف ایدوب مائی بویا ایچون استعمال ایدر لری بوتلردن
چوف تجارت اولور اتمای بیسی بیستانیسند مشابه در الکه بوتک
پراقلری اطول و ساقی نازک و کوچک و سیاهد مایلدر و غله قلم
دخی اکتوزدر و بوتلردن بویا اولماز طبیعت مائی بواونی آچی
و دوشور و جیدر بو سیدن پک باسد و لکن بیستانیسی بیانیسی
قدر خریف دکلد و بو نقد برده بیانیسی اخر و ایسدر منافع داخله سی
بیستانی مائی بویا ونی سرکه و یا باده و یا سر کجین ایله قیتا دو ب
مطبوخی طاق زحمتنه مبتدا اولان کسه به لچور لرتا قدر بروکن
بشمش اولدی دخی ظاهر طلاق اوز سرینه بغلیه لرتا منافع خارجک
بواوند پراقلری دو کوب باقی ایتمک هر دو سر لوشیشلری طایغینا
تاز و اسکی باره لری نبرته ایدر و چور و دمش و آئینده آقار و اشلر
و اطرافه با بیله ن جراحی لری و عمل اکلدی اوکلدر و سر و هر دو لری
دما سابلدی نسکین ایدر قوری اوتک عباری دخی بو قونده در
والله تعالی اعلم بحقیقه الحان

Süleymaniye Kütüphanesi	
Kimlik No	Hacı Mahmut
Yeni Kayıt No	5585
Eski Kayıt No	

95